

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Guicciardini 4.3.1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Guicciardini 4.3.1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Guicciardini 4.3.1

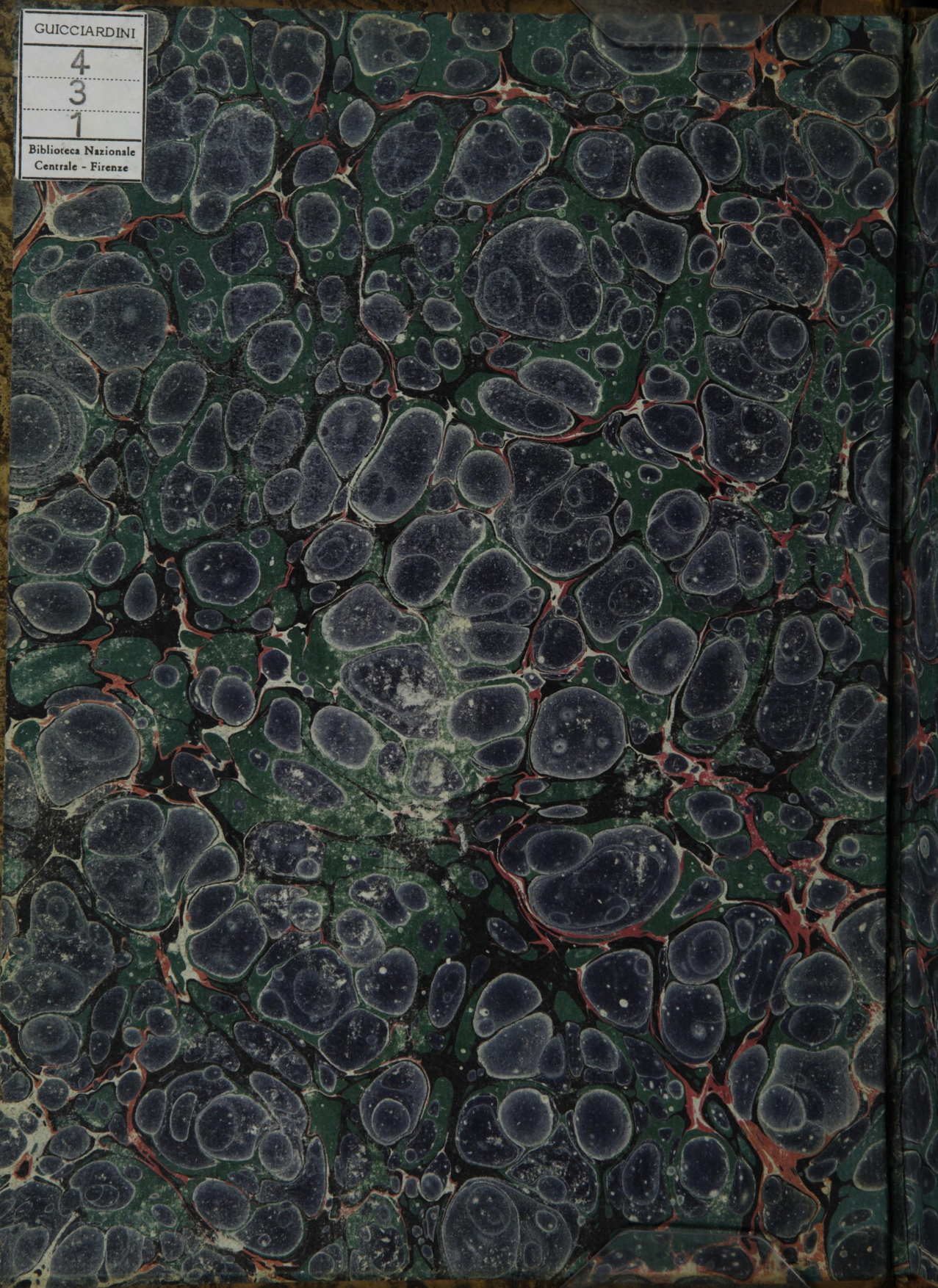

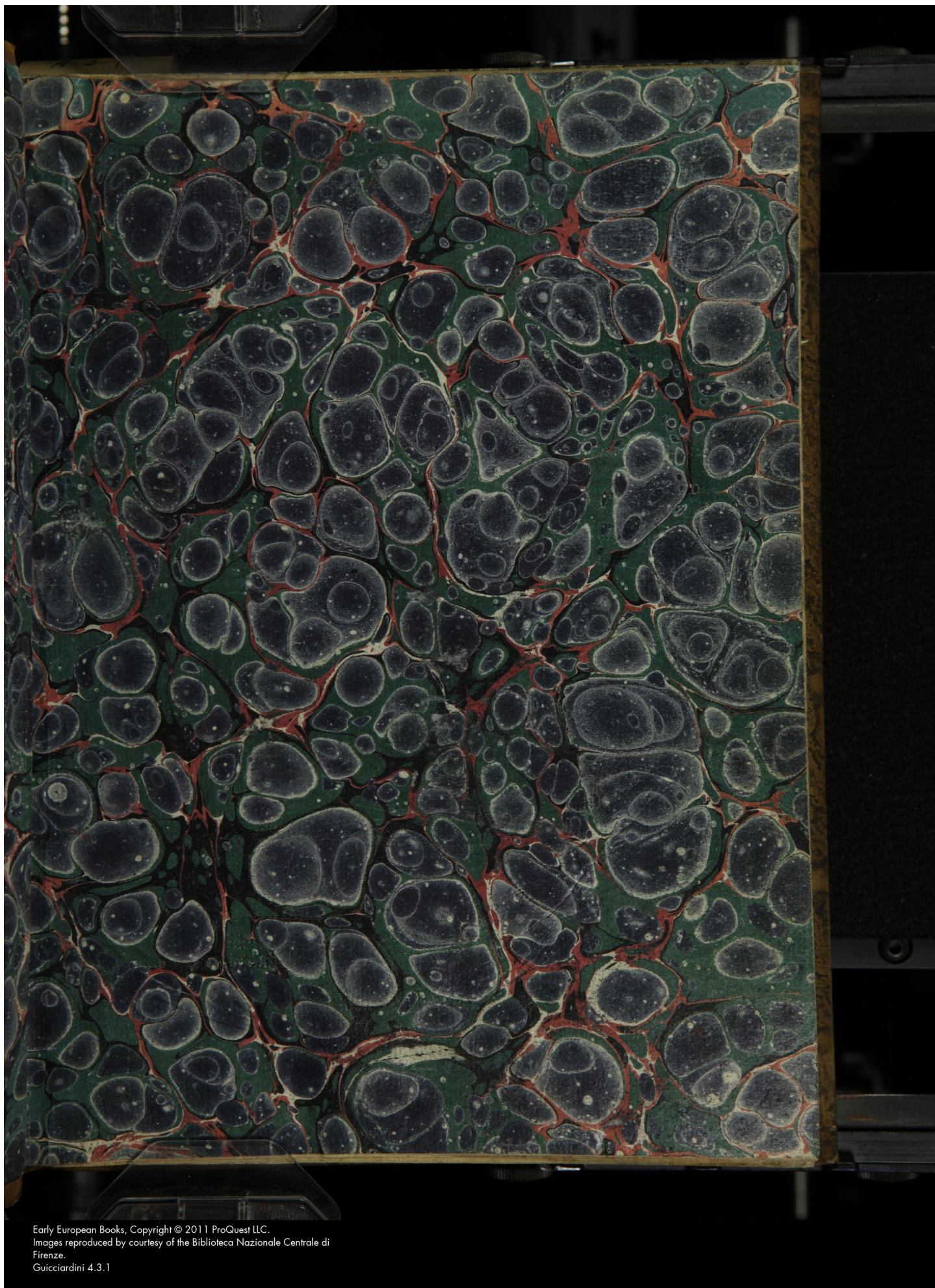
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Guicciardini 4.3.1

GUICCIARDINI
4
3
1
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

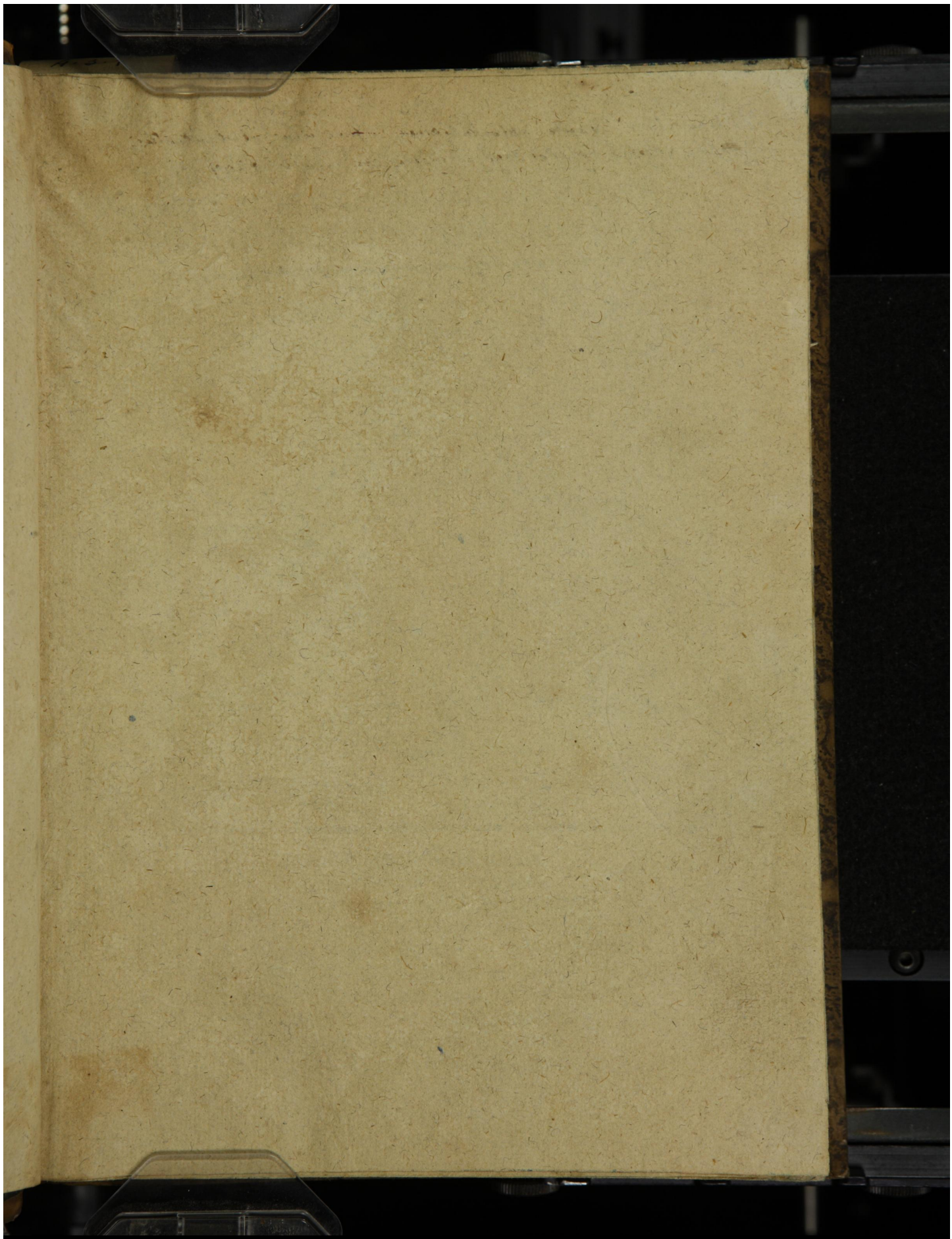

A 19 (188)

4-3-1

107 4651 d

Hemmerlin, *Varia oblationis Opuscula et tractatus,*
Nampi, Contra validos mendicantes & Basle 1497.

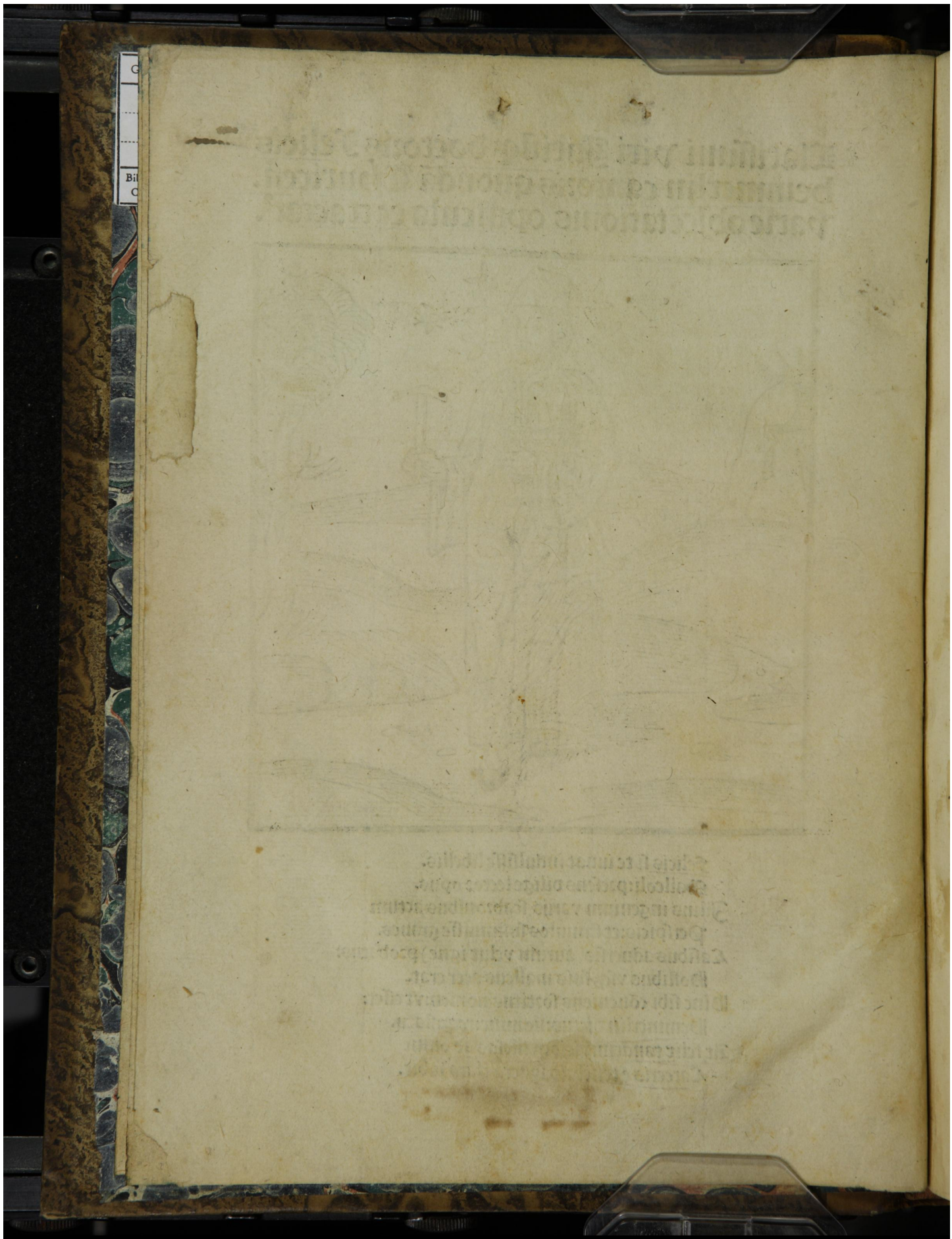

Clarissimi viri Iuriūq; doctoris Felicis ~~Malleoli~~
hemmerlin cantoris quondā Thuricen.
varie oblectationis opuscula et tractat'.

Felicis si te iuuat indulgisse libellis.
Malleoli: presens dilige lector opus.
Illius ingenium varijs scabronibus actum
Perspicias: et stimulos sustinuisse graues.
Casibus aduersis (aurum velut igne) probatus:
Hostibus vsq; suis malleus acer erat.
Hinc sibi cōueniens sortitus nomen: vt esset:
Hemmerlin dictus: nomine: req; statu.
At: felix tandem: vicioq; illesus ab omni
Carceris e tenebris sydera clara subit.

Tabula tituloy

Sequuntur tituli tractatuloꝝ Quos

titulos lector volens prompte inuenire: querat eos fm signuras quat
ternoy que inferius in folijs signatur.

- Contra validos mendicantes. Sub signatura q̄terni littere A.
- Recapitulatio eiusdem. Sub signatura littere. b.
- Contra Anachoritas Beghardos Beginasq; siluestres. sub l̄ra. b.
- Zollhardorum descriptio. In quaterno littere. c.
- Blosa bullarum per Beghardos impetrataꝝ. sub littera. c.
- De negocio monachorum Sub littera. d.
- De plebanis et religiosis mendicantibus. sub littera. g.
- De religiosis proprietarijs precepta dñi predicantibus. sub l̄ra. i.
- Tenor epistole de celis misse per patronos ecclesie Thuricen contra
negligentes diuinũ cultum. sub littera. k.
- Tractatus de nouorum officiorum diuinoy institutione. sub l̄ra. k.
- De oblatiis ⁊ solutijs pecunijs pro prebenda seu beneficio in ecclesijs
vel monasterijs percipiendo. sub littera. m.
- Dyalogus doctoris Felicis hemmerlin de anno iubileo. sub l̄ra. n.
- Recapitulatio de anno iubileo. sub littera. q.
- De benedictionibus aure cum sacramento faciendis. sub l̄ra. r.
- Tractatus de exorcismis. sub littera. r.
- Alius tractatus exorcismorum seu adiurationũ. sub. l̄ra. s.
- De credulitate demonibus exhibenda. sub littera. t.
- De arboꝝ torculari ducendo in die festo. sub littera. v.
- Tractatus de matrimonio. sub littera. v.
- De furto reliquiary et alijs rebus nuper in monasterio beate virgi
nis loci heremitarũ per tres personas miraculose commisso et dedu
cto: et finaliter reperto ⁊ recuperato. sub littera. x.
- Epistola contra quendam superbum clericum. sub littera. y.
- Forma appellationis contra cardinale qui in Germania vellet intra
re ecclesiam cathedralem. sub littera. y.
- De libertate ecclesiastica. sub littera. y.
- De boni et mali occasione. sub littera. bb.
- De emptione et venditione vnus pro viginti. sub l̄ra. cc.
- De contractibus qui obstagia dicuntur et vulgariter Sisfel nuncupa
tur. sub littera. cc.
- Doctoratus in stultitia. sub littera. dd.
- Tenor littere doctoratus in stultitia. sub littera. dd.
- Contra iniquos iudices. sub littera. ee.
- Dyalogus de consolatione inique suppressorum. sub littera. ee.

Finit tabula titulorum.

Nunq̃ leges: nostri memor illūstrissime p̃nceps:
 Non donū aspicias: verum animū atq; fidem.
 Deq; tuos inter seruos numerabis inanes:
 Qui mihi perpetuo tempe numen eris.
 Te mona: leodium: colit. herbipolisq; tribus nam
 Ornasti has vrbes iam modo p̃sulibus:
 Hinc patris instar amat te quisquis episcop⁹ harū
 Te faciente quidē culmina tanta tenent.
 Te caput atq; patrem Germana Colonia seruat:
 Te dominū atq; ducem westualus acer amat.
Hassonib⁹ p̃nceps: padeborn tua dextra gubnat:
 Esq; coadiutor illius ecclesie.
 Littera docta tibi nota est: tibi bellicus vsus:
 Consilio atq; armis cuncta decora facis.
 Utq; alios sileam titulos. laudisq; triumphos.
 (Quorum me fessum copia longa premit)
Russiam solus seruasti / splendide princeps:
 Que fuit hostili iam laceranda manu.
 Pertuleraq; tuis virtutibus obsidionem
 Annalem. fortis magnanimitq; ducis.
 Fecisti atq; hostem tibi cedere: menia q̃uis
 Ariete contorto decutiebat humi.
 Tum vere enituit quantū virtute: potenti
 Corpore: consilio: presidioq; vales.
 Senserat imperium tum dignū prorsus honore
 Te celebri: et tanto iure sedere loco.
 Inde p̃ elector regis quoq; Maximiliani
 Factus: eum innato diligis officio.
 Rex quoq; te rursus pre cunctis diligit vnum:
 Teq; patres seruat: percolit atq; loco.
 Te cuncti venerantur: amant: te principe gaudent:
 Communemq; vocant te patrie esse patrem.
 Tu decus es rheni: tu gloria p̃ima: senatus
 Imperij: et terre splendor es omnigene
 Idcirco dignum est: longos vt nestoris annos
 Maximus ille tibi det deus atq; parens:
 Quo regi: et patrie: valeas prodesse / paterno
 Consilio: atq; armis presidioq; tuo.
 Diue tibi faueant / precor / o pia munimina p̃sul:
 Deq; pater (placeat si tibi pauper) ames.

Ex Basilea Idibus Augusti. M. cccc. xcviij.

Contra validos mendicantes.

Euerendo in Christo patri ac

domino Dño Henrico dei et aplice sedis gratia episcopo Constantien: dño mihi metuendissimo. Felix cantor Thuricen. decretoꝝ doctor inutilis. Cum recomēdatiōe perspicaciter speculari: ac salubriter p̄sentem attendere eplam. Ex quo suscepti regiminis cura pastore sollicitat. vt vilitatibꝫ subiectoꝝ in illis p̄cipue p̄ que animarū salutē p̄sultur sollicitate puidere p̄curet: errantes in viam veritatis inducat: dicente aplo. Omnibꝫ omnia facit sum vt omnes lucrificā: et non cōnuētibꝫ oculis cōplacere lupis et gregibꝫ omniū: ac mentē terrenis obligare carceribꝫ. Hinc est vt intelligat vīa R. p. q̄ nuper erat vir in terra: nō re nec nomine Job. nec erat vir ille rectus nec timēs deū: nec recedens a malo. sicut legīt Job in p̄n. prout i fructibꝫ suis cognoscetis eū. Math. vij. habens focū siue cucullā sub capā et scapulare. vt legīt in Ele. i. de sta. mo. et tunica talarē. vt Beñ. xxxvij. et h̄ erat vestimentū eius q̄ operitur: et zona qua semp p̄cingit. Ps. cvij. Erat enī rufus et pulcher aspectu. decoraqꝫ facie. p̄mo Regū. xvi. Et tanqꝫ potens crapulatus a vino. Ps. lxxvij. Incrassatus impinguit dilatat. Deut. xxxij. Habens tumētes buccas. rubētiaqꝫ ora. xxxv. dis. Ecclesie principes. Et fortis vt gygas ad currendā viam suam. Ps. cxvij. Et paucos canos gerebat in barba. vt legīt de sancto Bartholomeo: et rogabat vt elemosinā acciperet. Act. iij. Ducens enim asinū plenū panibꝫ et lagenam vini. i. Reg. xvi. Et ex quo quis talis p̄sumit qual' habitu incedit. de sent. excō. c. In audientia. et eo. ntu. Si iudex laicus. li. vi. mor ipm p̄sumpsi lollharduz siue beghardū fore. Et ideo eidē sic mihi occurrēt in hec verba dupl loqundum dicendo. Tu inueterate diez maloz. Daniel. xij. Vere tu ex illis es. Math. xxvij. videlicet de statu abhominabili q̄rundā hominū malignoꝝ qui beghardi vulgarit nūcupant. in regno nro Alemanie procurate satore maloz opeꝝ. dam nabiliter insurgentiū. vt in Ele. Ad nrām. de heret. Et insuper labores manūū tuaz nō māducas. ideo beatus nō es: nec bñ tibi erit. Iuxta ppham ps. cxvij. Et insup nō perpendis qd scribit in. l. i. li. xi. L. de vali. mend. videlicet q̄ paup̄ peribꝫ danda ē elemosyna qui suis māibꝫ laborare nō possunt. paup̄ autē q̄ laborare pōt: si se elemosynis imiscet: captiuādus est et in seruitutez redigendus. Hec ibi. Et in canōe Quoniā. xxi. q. ij. d. Illi autē tantū accipiat paup̄ꝫ cibos qui laborare nō pōt. Uesceris q̄ pane tuo in sudore vultꝫ tui. put dictū est p̄i nro Ade nobilissimo quē dñs māibꝫ suis formauerat. Beñ. iij. l. dis. In capite. Et tu de rusticoꝝ genere rudissimo: tugurioqꝫ vilissimo cōpactus. nō cōmittas contra mādata dei nri. Deut. xv. vbi dicit Dmīno indigens et medicus nō erit int̄ vos. et mendicus excludit vt nō sit semē iusti. Ps. xxvi. Et sacra sc̄ptura interpretatur mendicare in vindictā maloz. ps. x. Mutantes trāsferent filij eius et medicēt et efficiant d̄ habitadibꝫ suis. et Exo. xx. Nec occupas rem p̄mi tui. imo accipe quod vere paup̄ibꝫ est erogandū. videlz debilibꝫ et. omne predonū crudelitātē superat. xij. q. ij. Amico. et. c. Si illi. i. q. ij. Clericos. Sed quia tu sponte medicas: nō coactus q̄ laborare posses. igit vicio furē et latronē vincis et sacrilego eq̄parar. Ibidē. Et Prosper in li. ij. de vita p̄teplatiua dīc. Qui pōt se suis laboribꝫ transigere: nō debet quod infirmis debet accipe. Et in colla. p̄tū dicit. Floueris tibi ex hoc graue detrimentū conferri q̄ cum sis sani corpis

Contra Validos

si tu sustentaris elemosyna que solis debilibz est attributa. Et adhuc contra te noui z veteris testamenti: aliorumqz sanctorz patrum z philosophorz autoritates adducere possem qz breuitatis causa obmittā. Et insup mala malis accumulādo. defers cucullā z scapulare q sunt signa z habitus vere z approbate religionis. vt in Ele. He in agro. de sta. mo. Et etiā si esses de tertia regula fratz minorū: tibi nō liceret. cum tales etiā non sint religiosi nec de religione approbata. Ex quo matrimoniū contrahere possunt. vt de voto. c. Unico. li. vi. Nec pprie religio nec regula dicat: sed modus viuēdi vel fraternitas: z layci sunt vt legitur et notat in Ele. Cū ex eo. de sen. exc. et iō iurisdictioni laicorū sunt subiecti. Nec brūs Francisc^{us} instituēdi illū modū viuēdi de tertia reglā vt ipsi dicūt ipsos mōachos esse voluit. nec Nicolai^{us} papa in cōfirmatiōe tertię regule nec floo cum nec scapulare ipsis concessit nec inuēxit: nec valido corpe ipsos medicare voluit: sed iubet eos laborare. vt patz per bullā ipsius Nicolai z constitutionē ipsius fraternitatis quas ppter ea vidi. Sed quia noue religionis habitū ausu temerario assumpsisti: ipso facto sententiā excoicationis incidisti. vt de reli. do. c. i. li. vi. que est maior pena mūdi. maxime in vilipendētibz eā vt tu facis. xxiij. q. ij. Corripiat. et ppter ea pūatus es cōmunionē fidelium. de sent. et cōm. c. ij.

Beghardus. Insciamini et nolite percutere. Tu terribilis es z qz resistet tibi. ps. lxxvi. Tange mōtes z fumigabunt. ps. cxlij. Et scias q cū his q odert pacē nunqz erā pacificus p ppham. psal. cxix. Nōne scptū est. Seniore ne increpaueris sed obsecra vt ptem. i. ad Thi. iij. Et erubescit lex filios castigaturos parētes. in aut. de nup. s. Si pō. z glia senum est canticies. lxxxiij. dis. Porro. Et corā cano capite p surge z honora psonā ei^{us}. Leuit. xix. Et clamabat voce mag dices. Non sum inq̄t lollhard^{us} v^{el} beghard^{us} nec nouū habitū religionis assumpsi. sed vn^{de} anachoritis seq̄ndo heliam. de quibz Jsid. vij. ethi. c. xvi. et regē nō habeo sicut locuste. puerb. xxx. Et qz cōstituit te pncipē sup nos. Ezo. ij. Sed q validus elemosynis vtor. z bñ qz de^{us} docuit me: ex iuuentute mea z vsqz nūc pñciabo mirabilia sua z vsqz in senectā et seniu de^{us} nō derelinq̄t me. psal. lxx. et si dānas me ex b: dicā q neqz tu times de um qui in eadē dānatiōe es. Lu. xxiij. Patere ergo legē quā ipse tuleris. de pñti. Cū omnes. qz turpe est doctori cū culpa redarguit ipm: dicit sapiētis autoritas. Iudicet ergo ille de alteri^{us} errore q nō habet qd in seipso pdenet. iij. q. vij. Iudicet. qz cui^{us} vita despiciat: restat vt ei^{us} p dicatione ptenat. iij. q. vij. s. pene in fi. Nec legem dē alijs imponere quā ipse negligit obfuare. de pben. Pro illoz. et ille q trābē gestat in oculo pbat nō posse educere festucā de oculo fr̄is sui. Math. vij. Quia in q aliū iudicas: teipm pdenas. xxi. q. vi. c. i. et noli impugre qd teneris. defendere. de natl ex li. ven. c. i. et scriptū est. Nolite iudicare z nō iudicabimī. xxiij. q. i. s. i. Deus. sed q tu sis fortis z labores manūū tuaz non manducas. s. diuertis ab oneribz dorsum tuū quēadmodū ego. Patet: z q vtaris elemosyna per iura z rōnes tibi pbabo supabūdantes. Nōne scribit. xxiij. q. vij. q aūt. q bona eccliaz sunt pauperz. Silr bōa clericorū pauperz sūt. vt. xxiij. q. viij. Cōne nior. z paupibz erogāda sunt z cōicanda. vt. elvij. di. Sic bi. z. xxi. q. i. c. ij. Itē ex alio. Nōne quilibet in traditiōe rei sue pōt ponere legē quā vult. etiā cū tradat rem ecclie. vt de pdi. appo. Verū. xviij. q. ij. Eleutheri^{us}. imo in traditiōe rei sue pōtest ponere pactū legibz nō improbatū. vt. l. in traditiōibz. ff. de pac. et. l. de pben. emp. l. iij. in fi. Et sic donator z fundator bñficiū voluit dare in elemosynam et q essent elemosyne. et hoc n̄ est cōtra leges. et sic res de facili reuertit

Mendicantes.

ad naturā suam. ff. de pac. l. Sumus. et voluntas remunerat et non opus. et voluntas facit opus remunerabile. de pe. di. i. c. Voluntas. et sola voluntatis forma nouerat opus. ff. de furt. qui iniurie. circa pn. xxiiij. q. v. ti. i. z. c. Corpus. imo voluntas spectanda est et non exitus. ff. de homi. In lege. z. l. Diuus. Hone hec esset mutatio dextere excelsi. Ps. lxxvi. q. de fructibz tuis aliud q̄ elemosynas facere p̄sumeres: nisi bñficiū sit fundatū sup vsur: vt inferius dicā. et iō Breg. in collecta. Deus cui⁹ mie zc. z infra. quaz vtimur elemosinis. quā te iubet legere p defunctis: elemosynariū te oñdit. Vere non est differentia inter te z me: nisi q̄ tibi portatū saccos i domū: ego p̄o curro cū sacco p ciuitatē. Vere cithara cū psalterio male p̄cordat. de cler. p̄iu. diuersis fallacijs. et frustra auxiliū legis inuocat q̄ cōmittit in legē. de vsur. q. frustra. Sed qd̄ q̄s nō diligit: d̄ facili contēnit. ij. q. iij. P̄ns. Ecce mensurabiles posuisti dies meos z subia mea tāq̄ nihilū aū te. ps. xxxviij. Uade ḡ z de cetero noli peccare ne deter⁹ tibi p̄tingat Job. viij. quia si mendicādo delinq̄rem: tūc nos par faci⁹ cōinquaret: z eq̄lis sum⁹ vtrosq̄s pena comitaret. xv. q. iij. Sane. Ideoq̄ dic̄ Prosp. Bene loqui et male viuere: nihil est aliud q̄ se sua voce dānare. Idcirco p̄sidera legē impiālē que dicat. Humanitatis nr̄e est p̄spicere egenis: z dare operā vt paup̄ibz (de q̄rum nūero ego sum) alimēta non deficiant. vt. L. de sacrosanc. ec. l. priuilegia. Et ideo dixit propheta. Bñs qui intelligit sup egenū z pauperē: in die mala liberabit eum domin⁹. Et insup dixit Christus. In quācūq̄ ciuitatē intraueris aut castellū: interrogate in eo quis dign⁹ sit. id est bonus hospes: z ibi mane te donec exeat. In quācūq̄ domū intra ueris dicite: par hūc domui: z comedite de his que apponūtur vobis. z quicūq̄ nō recepit vos z nō audierit sermones v̄ros. exeuntes de domo foris z de ciuitate z excutite puluerē de pedibz vestris. Math. x. Et ideo desine ab ira z derelinque furorem. noli emulari ne maligneris. ps. xxxvi. quia tu ex sola cupiditate procedis que omniū malorum est radix. xi. di. Bonorū. z continuo generat nouas lites: vt in p̄hemio Decre. Vnde dicat. Figulus odit figulū: p̄pter cōmune lucrum. Nam videt inter vos canonicos ecclesiariū collegiatarū q̄ q̄nto int̄ pauciores diuidunt. p̄uent⁹ p̄bendarū: tanto maiores fieri p̄nt singulorū p̄ncipaliū portiones. de p̄sti. Lum. B. de p̄cess. p̄bē. li. vi. c. vlti. et ita elemosyna q̄ mihi denegaret tibi accresceret: z lo cupletari velles cū iniuria mea. p̄tra reglāz iur̄s li. vi. ecce oīa dicta tua rōne carent. iō extirpanda sunt. lxxviij. di. Corrip. Dicta aut̄ mea sunt natalis rō. et iō legē faciūt. ff. de bo. dam. Cū ratio. et ideo expecta dñm z custodi viā ei⁹: z exaltabit te vt hereditate capias terrā. z cū perierint pctōres videbis. Ps. xxxvi.

Felix. Responde stulto iuxta stulticiā suam ne sibi sapiens videatur. Pro uerb. xxvi. et q̄ nō plura sapiat q̄ oporteat. de renū. c. i. li. vi. Quia sciui q̄ durus es tu z neruus ferreus ceruix tua: z frons tua enea. Esa. xlvij. et quia nō ad omnia. sed aliquibz p̄termisiss ad aliqua respondisti: et p̄ consequēns concessisti. vt in. c. Nonne. de p̄sump̄. Nihilominus tamē dico: quia p̄ncipia responsiōis tue pretendūt in effectū te non esse beghardum sed anachoritā seq̄ndo Heliam p̄pham. Regem nō habendo vt locusta. de cuius contrario manifeste liquet: q̄re hec enervare nō compelloz. Sed si saltem posses allegare inconueniens pro solutione ad excusandū excusationes in peccatis. vt psal. cxi. et de consue. Quanto. xvi. q. i. Predicator. de excus. prela. Inter dilectos. que excusatio nulla est. vt infra patebit. gliari in malicia nō postponeres. S; qz respōdes q̄ crimine grauatus alium corrigere vl̄ docere non possit. Attende o begharde

Contra Validos

nonne scis quia scriptū est Sup cathedrā moyſi ſederūt ſcribe ⁊ phariſei. omīa
ergo q̄cunq; dixerint ſeruate ⁊ facite ſm ꝑo opa eoz nolite facere Bath. xxiij.
et in cle. Dudū. de ſepul. ⁊ dicit canon. lxxxiij. di. ſ. vlt. q̄uis ſacerdotes taz ſuis
q̄s alienis criminib; oporteat eſſe imunes. tñ ſi aliorū ſe habuerint. non iō ꝑba
ſue ꝑdicatōis debent ꝑtēni. Et iō dico tibi ⁊ ꝑſtat q̄ ſi tantūmō dñs daret ꝑbū
euāgelizantib; ꝑtute mltā. vt ꝑs. lxxij. ⁊ his q̄ recto ſunt corde. q̄s nñm ſine ꝑec
cato ꝑrim⁹ mitteret lapidē. vt Jo. viij. imo tūc ſmo dei ꝑcio ſus eſſet vt tꝑe Sa
muelis ⁊ hely ſacerdotis. i. Reg. iij. de q̄ ſi ſinceri⁹ ſcire volueris. vide Omeliā
Bede ſup euang. Eſtote miſericordes. Luc. vi. Sed qualitercunq; de reſiduo
verboꝝ tuorum ad infamiā inter medios cleros tendentiū. diligenter attendo
et q̄ bona clericorū ⁊ eccleſiarū pauperū ſunt. ꝑ iura ꝑ te allegata concedo. ſed
cum modificatōe ſubſcripta. Et dico tibi begharde q̄ ideo pauperū dicuntur q̄
tempe neceſſitatis ipsis cōmunicāda ſunt ſed nō approprianda. vt de ꝑbē. c. iij.
de dona. c. ij. Et bona ecclie ita dicunt ecclie ſic q̄ ecclia habeat eoz dominū.
vt. xxy. q. iij. Inter. vel ꝑout dicit Jo. mo. in. c. v. de re. ec. nō ali. li. vi. q̄ ecclia
et congregatio fidelū cui⁹ chriſtus caput eſt: habet dominū. ſed pauperū ſunt
quo ad ſuſtentationē. et clericorū q̄ ad miniſtrationē. Sed tamē illa bona eccle
ſiarum nō adeo pauperū ſunt q̄ ipsis ꝑpterea competat actio ꝑ clerum etiaz
abundantē. vt arguit. elvj. diſ. Sicut. ⁊ ibidem in glo. vlti. ⁊ ita ſuaſ. alſ om
nia conſiſtoria iudicioꝝ plena ꝑtinuo eēnt paupib; ꝑ ſingulos dies agendo ꝑ
clerum ꝑo victu. Sꝫ quo ad h̄ qd̄ dicis q̄ quis in traditōe ſue rei poteſt pone
re pacta ⁊ legem ꝛc. Dico tibi lollharde ꝑ glo. xi. q. v. c. v. q̄ verum eſt. ita tamē
q̄ hmōi lex ⁊ pactio nō ſint cōtra ius ⁊ honeſtatē. Nam ſi donator diceret cleri
co. Dono tibi illam poſſeſſionē ⁊ eius fruct⁹ in beneficiū vt celebres miſſas ꝑ
ſingulos dies in maledictiōem populi. pactum ⁊ lex nō valerēt exquo miſſa ꝑo
ſalute populi eſt inſtituta. Item ſi diceret. Dono tibi poſſeſſionē illā ⁊ eius fru
ctus vt ſint elemoſyne vt ꝑ ſingulos dies celebres miſſam. ⁊ vigilias mortuorū
rum. vel ꝑſalteriū legas ꝑ ſalute progenitoꝝ meoz defunctorū. Hoc eſt contra
rationē. diſcretionē ⁊ elemoſyne inſtitutionē ⁊ eius diffinitionē. quia elemoſyne
debent dari indigenti pure ꝑpter deū. Nam vtq; labor eſt celebrare et tanta
legere vt ꝑdicat ꝑ ſingulos dies. q̄ ſacerdos nō tenetur talia facere gratis. nec
ſuis ſtipendijs militare. i. ad Corinth. ix. de ꝑſcrip. Et officiū. Sed hoc ꝑ ſeq̄n
tia tibi plenius ꝑbare ⁊ declarare intēdo. Nam cū begharde non ſolus ſꝫ mul
ti clero inimici dicere ſolent. q̄ ꝑuentus eccliaſtici ſint elemoſyne. Attende q̄s
uis res ecclie vt decime ⁊ oblatiōes ſiue redditus ⁊ ꝑuentus eccliaſtici ⁊ ꝑdia
ſeu ꝑbende d̄ quib; clerici religioſi ordinū nō mendicantiū ſuſtētant: ſint vota
fidelū. ꝑcia peccatoꝝ. patrimonia pauperū. ⁊ tributa egentū animarū. nō tñ
ꝑꝑrie loq̄ndo dici poſſunt elemoſyne: vt q̄ ſint elemoſyne. vel q̄ tales ꝑſone
de elemoſyna vt mēdicitate viuāt. vt notat Aug⁹. in li. de oꝑe mōachoz. Sūt
enī ſtipendia ⁊ merces laborū ⁊ onerū ad q̄s ⁊ ad que ipſi clerici religioſi eccleſ
iaſtica auctoritate eligūtur vt deputant. vt diē Apl̄s. Qui enī altario defuiūt
viuere debent de altari. ⁊ qui ad onus eligūt: repellī nō debz a mercede. de ꝑbē.
Cum ſm. et. xij. q. i. c. ij. de ſepul. c. i. et ſic clericus nō eſt deputat⁹ ad laborem
manualē ſed ad cultum diuinū. Secus de te Lollharde. de hoc ꝑ bñm Tho. ꝫ
gentiles li. iij. c. cxxvi. ⁊ q̄tuor ſeq̄n. caplis. Item begharde attende ex alio. Nam
elemoſyna nō eſt danda abutenti. de re. ꝑmut. c. Iniuſtū. c. iij. q. vi. Si res.
cum ꝑcor. ſed decime ⁊ oblationes dande ſunt ſacerdotib; etiam abutentibus

Mendicantes.

et ex debito. vt de deci. Tua nobis. ergo decime et oblatiões nō sunt elemosyne
Item ex alio. Plā beatus Tho. predictus li. iij. dis. xv. q. i. dicit. Elemosyna est
opus in quo datur aliquid indigenti ex compassione propter deū: sed fructus be-
nificiorū nō sūt huiusmōi. Probo sic. quia fructus beneficiorū nostrorū sti-
pendia sunt. ergo nō elemosyne. quia stipendia et elemosyne q̄si contraria sunt
vt patebit infra. Sed q̄ fructus beneficiorū nostrorum stipendia sint et nō ele-
mosyne. p̄t̄ p̄ iura immunerabilia. vt de cleri. nō resi. Quia nōnulli. i. q. i. Cle-
ricos. et. c. vlt. de conse. dis. vlt. In omnib. xvi. q. i. c. vlt. xij. q. ij. Caritatē. xci.
dist. c. i. Que de dyacone sunt. i. q. iij. s. i. de pben. Dilecta. de postu. c. i. vij. q. i.
c. Quia frater. ff. de re. iudi. l. cōmodum. cū concoz. et in plurib⁹ alijs iurib⁹ cau-
sa breuitatis obmittēdis. Et huiusmodi stipendia pro gubernatōe et in officia-
tione ecclesiarū et beneficiorū dantur. vt habet in multis iuribus iam allegatis
Et ideo dicit in. c. vlt. de rescrip. li. vi. Beneficiū datur p̄pter officiū. Ac si dice-
ret. Fructus beneficij dant̄ propter inofficiationē beneficij. Et p̄pter stipendia
et ratioē stipendiorū clerici in ecclesiā ministrant. vt de preben. Cum fm. et. c.
Extirpande. et. c. Dilecti. et beneficia ecclesiarū p̄pter officia diuina distribu-
ta sunt. xij. q. ij. Concesso. xvi. q. i. Generaliter. et. i. q. ij. c. Lypuanus. et. c. vltio.
Et ideo dum clericus ab officio suspendit̄ regulariter et a beneficio et fructibus
beneficij est suspēsus. vt dis. xviij. c. Eos. et. c. Si quis sacerdotū. xxiij. di. Preter.
et per officia debent clerici deseruire fructus beneficij. vt de cleri. nō resi. Con-
querente. et dicitur militare in ecclesia dei. vt de cle. egro. c. i. imo dicunt̄ proprie
milites militie celestis: de penis. c. Degradatio. li. vi. et ad illam militiā nō assu-
muntur apti ad mendicatiōem vel elemosynā vt ceci claudi et hmoi. sed tantū
sani corporis et nō viciati. vt de cor. vici. p̄ totū. Dicitur enī mendicus a mene
quod est defectus. Et fm̄ Isidorus. x. ethimologiarū. Mendicus qui min⁹ habz
vnde degat. siue quia mos erat apud antiquos os claudere: et genu ac manus
extendere: quasi manu dicere. Omnia hec iura phibent fieri in clero. vnde nul-
lus ordinari p̄mittit̄ ad ordines sacros: et ad militiā huiusmodi nisi habeat vt
non egeat: ne mendicet nec elemosinā petat. vt infra melius videbis. Ecce mo-
do lollharde q̄ longe differūt militare et mendicare tanq̄ abundare et deficere:
que cōtraria sunt: vel q̄ longe differūt vti elemosynis vt mendicātes vel vti sti-
pendijs vt militantes. Item differūt stipendio vti et militare ministrādo aut mi-
nistrare militādo pro stipendio in ecclesia dei. quod stipendiū etiā ex debito dat̄
et exigitur ab inuito put̄ docet practica q̄tidiana. et apparet. ff. de p̄boz. sig. l.
debitum. et videt̄ principalr in decimis. vt de deci. Tua. ij. de quo etiā Archid.
plene. eo. ti. c. i. li. vi. Sed vti elemosynis que regulariter nō dant̄ ex debito aut
officio. sed indigenti ex compassiōe propter deum voluntarie sunt. vt ex diffini-
tione elemosyne. et ex cōmuni practica videt̄ et a nullo exiguntur. Insup videt̄
q̄ fructus beneficiorū quotidie dant̄ et episcopis et alijs p̄latis diuinibus: qui
tamen indigentes nō sunt. ex quo videt̄ q̄ elemosinā non recipiūt ex diffinitōe
predicta. Ad hoc tamē dicit sanct⁹ vbi sup. q̄ licet tales p̄lati elemosynis nō in-
digeant: tamē elemosyna ipsis datur vt ministris pauperū et dispensatoribus
elemosynarij. et ideo q̄ ipsis in elemosynā datur per eos pauperib⁹ transmittit̄.
Hec ille. Et sic eadē rōne elemosyna datur cōmendatorib⁹ et pcuratorib⁹ hospi-
talium et zenodochiorū: cū de similib⁹ idem sit iudiciū. de transla. Inter corpo-
ralia. Et tales prelati q̄bus talis elemosyna cōmittit̄ distribuenda: nō dicuntur
elemosinarij: nec dicunt̄ vti elemosynis sed stipendio suo. et illud nō est mirum

Contra Validos

Ecce nōne z idem denarius in manu vni⁹ hoīs pōt esse elemosyna. et mox pos-
tus ad man⁹ alteri⁹ nō ē elemosyna. Exēplū de fāilia hospital. nōne in māu pro-
curatoris hospital⁹ dant elemosyne. z ita denari⁹ in māu pcuratoris ē elemosy-
na: z mox tradit⁹ in manu familie: aut mercenarij laborantiū in hospitali est sa-
lariū eius z nō elemosyna. Similr possum⁹ dicere de vsurarijs: cuius pecunia
tota est vsura: sed pueniens ad man⁹ laborantis sibi in vinea nō est vsura: nec ta-
lis laborator tenetur ad restitutōem sicut vsurari⁹. Sic ē de clerico bñficiato
qz licz aliqs fundet bñficiū i finē: vt ppetuo dictum aut interpellatum missaz cele-
bret. z ea intētiōe tradat bona sua vt tal traditio sit elemosyna. z ita cirogphū
et infra scribat. tñ mox traditioni facta z dū puenit ad man⁹ clerici extūc ē sti-
pendiū suū p labore suo. s. celebrādi diuina officia: z nō ē elemosyna. z licite pōt
recipe hmoi stipendiū p hmoi labore suo exq nemo tñ militare tenet suis stipen-
dijs vt pdictū ē. Attamē o begharde audi vnā pītātē fm doctores z mgros me-
os q q̄liscūqz sit intētiō donātis seu fundātis bñficiū cū tale donuz nec in māu
donātis nec in manu recipiētis ē elemosyna vt sup⁹ dictuz ē de donatōe. Exq
intētiō nō sp iudicat op⁹ put opans intēdit. i. q. i. Non ē. vbi dīc text⁹: qz ali-
quis de male acq̄sitis: puta rapina z furto. intendat facere op⁹ elemosyne. tñ in
veritate intētiō illius tantūmō opari nō pōt qn semp sit rapina z nō elemosyna
Possunt assignari alie rōnes p differētia eorundē. Nam dicit Archid. xxij. di.
Si quis pō. Elemosyna dī opus miscōie verissimū. de q̄ mīa dī. Miserere aie
me placens deo. Eccl. xxx. de pe. di. iij. Qui vult. S; stipendiū dī tributū quod
militibus datur. ita dicit lex. Agere. s. Stipendiū. ff. de verbo. sig. xxij. q. i. s.
Jam si christiana. et ita antiochus rex dedit stipendia de erario suo. i. Bath.
iij. Ecce quantū differunt elemosyna z stipendiū. ecce qz nobiliter canones z le-
ges appellant fructus beneficiorū nostrorum. Nam nō dicūtur salariū vl mer-
ces vel precīū qd suis datur sed appellant stipendiū militare z tributum. vt in
iuribus pallegetis. Dixit etiam rps Bath. v. Si ergo offers munus tuū an-
te altare zc: quod tantū pertinet sacerdotibz vt constat. longe ergo differūt mu-
nus z elemosyna. Et Marci. iij. vbi similiter oblata ad altare dicit esse donuz.
Ecce begharde nō obmitto replicare qd dixisti de collecta que legitur p defun-
ctis. Ad quam dico q solum illi qui vtūtur elemosynis tenētur illam dicere vt
sunt mendicātes fratres. vel als sacerdos infelix: quia in veritate dicitur infelix
qui mendicat. vt dicit Canon. xcij. dis. Dyaconi. Ultra mendicat infelix
in plateis clerus et seruilī opere mancipatus publicā a quolibet poscit elemo-
synam: qui ex eo magis despicitur a cunctis quo miser et desolatus iuste putat
ad hanc ignominia puenisse. et hec sunt pba sancti hiero. ad Marboneū. ep̄m
et illi z similes q vtunt elemosynis dicant hanc collectam in nomine domini.

Beghardus. Ad hoc beghardus ē locutus cū furore serpentū atz
trahentiū sup terram dicens. Hūane aures talia ver-
ba indicant qualia foris sonāt. xxij. q. v. Humane. Sed dō solus nouit corda
hominū. Actūū. i. et verba vtiqz instituta sunt. vt p ea quisqz in alterius notici-
am suas pferat cogitatōes: nō vt se hoies fallāt. vt. xxij. q. ij. Institutū. Si em̄
hominibus placeret: christi seru⁹ nō essem. ad Gall. i. Et ideo dico q testimonia
tua credibilia facta nō sunt: quia vidi iniquitatē in eis z contradictionē. z ma-
xime quia solam ymbzā imaginariā omni quidem effectū vacuam potero repe-
rire. vt. xxxvi. dis. Unio: de consue. Quanto. de quo protestor. et ideo tibi displi-
cere non curo. Nihilominus tamē mihi dicas quare vt verbis tuis vtat stipen-

Bendicantes

dia singulis clericis sunt tam imparia. vt puta q vnus clericus magnū benefi-
cium habet: alius parū. imo vnus multa magna: alius paruissimū. vnū tantū
vel nullū z tamē pariter z vniformiter laborant diuina legendo officia: qualit̃
hereditas dñi diuisa est cū funiculo distributōis. Nonne scriptū est Deut. l. q
dei iustuz ē iudicare. Et sequit̃. Nulla erit distantia psonaz. ita audies magnū
vt parū. nec accipietis cuiusq; psonam: dei enim iudiciū est. Sed deus nō est
acceptor personarū. Act. r. Zeniti. ix. xxij. q. iij. Sicut. de pe. di. iij. Nequaq;
et vicarij videlicet prelati tā indiscrete distribuunt. imo textus est z glo. ordina-
ria. lxx. di. Sanctorū. q. de iure cōmuni nō pōt quis habere duas ecclesias vel
duas p̃bendas in eodē episcopatu vlt diuersis. Nunq̃d iniquū est deus vt nobis
nō equaliter distribuat vite subsidia vt quidam esset affluens z abundās. alijs
vero deesset z egerent. vt. xlvij. distinc. c. Sicut hi.

Felix D begharde loquebar ego Felix. Nonne scis q reprobātur ea que
ponunt extrinsecus z que ad rem nō pertinet veluti arma vinūq; Lano. ff. de
verb. obli. l. que extrinsecus. et hec incidens materia puer se causa pmouēdi er-
roris introducta vult ne corepondeat vltima p̃mis tamē ne dicas. laqueū cō-
tritus est et nos liberati sumus. ps. cxvij. Ad hec r̃ndere nō postponā. z dico
tibi q nō obstantib; iuribus per te allegatis: nihilomin⁹ tamen sublimes z no-
biles ac litterate persone que maiorib; beneficijs sunt honorāde cum ratio po-
stulauerit vt habeant plura beneficia p sedem apostolicā poterit dispensari: vt
de preben. De multa. Et insuper dicit Inno. monarcha iuris. in. c. Dudum. de
elec. et in. c. Cum iam dudū. de prebē. q. citra curata et dignitates pōt quis ha-
bere plura beneficia in diuersis ecclesijs. dūmodo nō sit nimia multitudo. z hoc
de iure cōmuni. Tandē etiā opinionē tenet Jo. an. in. c. Gratia d̃ rescrip. li. vi.
et h̃ si nō requirant residentia d̃ statuto vlt p̃suetudie. z dicit Inno. nō esse pct̃n. ta-
lia h̃re plura beneficia. de qua materia si plenius scire volueris z informari vi-
de Joh. de lignauo in suo tractatulo de pluralitate b̃nficioz quē posuit in Ele-
gratie. de rescrip. et clari⁹ q̃ ad fundamentū p̃ Buil. parisiē. in tractatulo cō-
simili. S; obmissis mltis subtilitatib; z disputatiōib; z absq; casib; in iure cō-
scriptis z p summistas annūeratis: mūdi practica: z rez m̃grā exp̃ientia ostēdit
veritatē. de elec. Quā sit. li. vi. Nā si nō de iure possem⁹. cōpellit tñ nos impor-
tuna necessitas q̃ legē nō h̃z. de p̃se. di. ij. Sicut. de p̃suc. Quāto. de penis. Si
gnificante. de p̃se. di. v. Discipulos. de furtis. Si q̃s p̃ necessitate. Nam p̃z cui
denter q̃ plura sint beneficia imo in decuplo q̃ sint abiles clerici ad b̃nficia: s;
beneficia p̃nuc fundata tanq; semel deo dedicatū nō sunt ad hūanos vsus trās-
ferenda. de re. iū. li. vi. quid restat nisi q̃ oportet necessario q̃ vn⁹ clericus h̃eat
plā b̃nficia. qz optimū. xxi. q. i. Clerici. i. fi. z q̃ inēdū vn⁹ ē nobilior aut doctior
alio. h̃eant q̃ h̃i pl̃alitatē h̃mōi. S; si q̃s p̃querit de iniuria q̃ h̃eat nullū b̃nfi-
cium vlt modicū imputet sibi quare fuit fact⁹ clericus p̃ tā modico b̃nficio q̃re
nō remāsit sine b̃nficio ad op⁹ p̃is rediens z se nutriuit. vel adhuc se nutriat p̃
labores si b̃nficiū nō sufficit. vt. xxi. dis. c. ij. z. de cele. miss. c. i. S; ad h̃ beghar-
de q̃ tu dixisti de eq̃li labore z ineq̃li stipendio z allegasti nunq̃d iniquū ē deus
z c̃. R̃ndet tibi veritas Math. xx. Amice nō facio tibi iniuriā: nōne ex denario
diurno cōuenisti mecum: tolle quod tuū est et vade. Si ergo conuentus es per
beneficiū vnus marce tu teneris ad horas canonicas sicut alius p̃ b̃nficiū
marcarū mille. sicut legitur et no. de cele. miss. Presbyter. Nā si quis culpa sua
eget indignū est ei subueniri. de cōsti. Que in eccl̃iaz. et in glo. Et damnū qd̃

Contra validos

quis sua culpa sentit: sibi debet et non alijs imputari. de re. iur. li. vi. Cum deor.
Lollhardus O heri dñe dixit lollhardus? et frendebat super me dñtibus
suis. Sentio Quidiū in li. de vetula vey. dixisse. q̄ in
q̄t: vereq; veniūt nisi raro sola sinistra: et p̄firmat vulgarlauētas. Eyn vnglück
kumpt selten on das ander. Et hmoi auētas allegari p̄t. vt. ff. de fundo instru.
l. i. et in cle. i. de relig. do. cū p̄cor. in glo. et cortina cortinā trahit. de sacra vnc. c.
Unico. s. ad exhibēdū. et ex vno incōueniēti sequūt plā: vt no. de rescp. li. vi. c.
Statutū. Idcirco ad dyabolū paupes. nō obstatē canōe tuo q̄ dicit q̄ paupes
nō sint d̄ genere maloz. xv. q. i. Illā. in fi. S; attēde ex q̄ bñficiū dat p̄t officiū
vt p̄ te p̄dictū ē. Et si q̄s recepit bñficiū. i. fructus: et fin te stipēdia maḡ et nō se
cerit officiū: cantādo v̄l legēdo put institutū ē: nunq̄d recipit stipendiū sine la
bore. et furtū et rapinā cōmittit. vt ille q̄ asserit se p̄ diē in vinea laborasse et ocio
se ambulauit. et ad horā cōpletorij mercedē ad instar alioz recipit: q̄ portauerit
pondus diei et estus: nunq̄d tenet ad restōnē. nunq̄d tales sunt puādi bñficijs et
stipendijs suis. vt de cle. nō resi. c. v. et c. Et p̄te: et duobz. c. seq̄n. xxxij. dis. P̄et
hoc. L. de epis. et cle. Generalr. xvi. q. i. in fi. sic miles q̄ nō fuit puat stipendijs
vt. ff. d̄ remili. l. Desertorē. s. qui militie. et l. q̄ ex culpa. et l. penult. Eodem ti
tulo. et insup apponūt iniquitatē sup iniquitatez. quia fm Bern. clerici huiusmo
di aliud esse et aliud videri volūt. sūt nempe habitu milites. questu clerici. actu
neutrū exhibent. nam neq; pugnāt vt milites: neq; vt clerici euāgelizant. Qui
ordinis sunt: vnusquisq; in suo ordine resurget. Isti in quo. Vereor nō alibi or
dinādos q̄ ibi vbi nullus est ordo s; sempiternus horroz inhabitat. hec ille. Aliq̄d pui
legiū meretur amittere qui concessa sibi abuti potestate. de regu. Licet. d̄ p̄ui
leg. Tuorum. d̄ sent. excō. Lōtingit. Nam q̄ pōt facere et non facit: nolle videt.
ff. de edili. edi. l. Item q̄ritur. Item q̄ nō facit q̄s debet: intelligit facere q̄s nō
debet. ff. d̄ edili. edi. l. Quid sit. s. Idem. lxxx. dis. Non satis. Utiq; domine ne
p̄icias sermones meos retrosum: sed celte sculpantur in silice. Job. xix. caplo
Felix Ad que itez m̄debam ego Felix. Ecce lollharde p̄stat q̄ plibz intē
tus: minor est ad singla sensus. de heret. Accusar. s. d̄ q̄b. li. vi. et q̄
ad vtrūq; festinat neutrū pagit. xvi. q. i. Presbyteros. et ira impedit animū: ne
possit cernere vey. Prius te asseruisti pauperē gloriando: et nūc insultas d̄ eos
maledicēdo Insup et me pluribz attendere velles vt me a p̄posito diuerteres vt
prius fecisti. Nihilominus tamē scias q̄s Greg. li. v. moraliū dicit. Habet quip;
pe heretici hoc p̄p̄iū vt malis bōa p̄misceāt. qualr facile sensui auditoris illudāt
si em̄ praua semp dicerēt: citius in sua p̄uitate cogniti q̄d vellent minime p̄sua
derent. rursum si semp recta p̄suaderēt: p̄fecto heretici nō fuissent. hec ille. Et sic
vicia sub specie p̄uitū subintrāt. vt d̄ heret. Sic in vna. et iō p̄nunc tu enarras
iusticias meas et sumis testamentū p̄ os tuū. et p̄sertim ex eo q̄ dicit q̄ nō facit
officiū suū cantādo v̄l legendo put institutū est rē. quare clericis cathedralium
collegiatay aut p̄uentualij ecclīay in q̄b hore canonicas de iure aut p̄suetudie
cātant: nō sufficit orando horas in loco puato canōicas: q̄ cantare et legere te
nentur cū choro. quia fm Bern. Ingratū ē deo quicq̄d ei obtuleris eo obmisso
ad quod teneris. Nec vnū pro alio dari pōt inuite creditori nō q̄ est x̄ps. ff. de
re. cre. l. ij. et insti. qui. mo. tol. ob. s. l. ff. si certū petat. l. iij. Et ideo Gregori⁹ dic
Non mediocriter profecto deum offendit si debita celestis regis et dñi sua p̄sum
ptione resoluit. xxiij. q. iij. Si is q̄. Sed nō p̄ncipiū p̄boz tuoz veritas. Ideo
q̄ dimissis his satis p̄cessisti q̄ validis mendicare nō licet. vadam⁹ ad materiā

Pendicantes

principale: in q̄ tibi talē pono p̄conē. Clerici bñficiati seclares z etiā religiosi ordinū nō mēdicantiū cuiuscūq; status fuerint nō p̄nt dici elemosynarij. aut q̄ vtant elemosynis s; dicunt stipendiarij: etiā vtūtur stipēdijs suis: vtz ex p̄missis Item pbat ista p̄clusio ex alia via sumpta p locū a sufficiēti diuisiōe qd̄ est argumētū validū in iure. vt. ff. de act. z obli. l. obligationū. §. placet. vt sic dicēdo nullo iure nec diuio nec hūano cauēt d̄r vel asserit q̄ fructus bñficioz sint aut nō minētur elemosyne. ergo zc. Dicūtur em̄ stipendia vt in iurib; p̄allegat. vt de p̄ben. Cum scdm. qd̄ patrimoniū digni⁹ ē sup oīa p̄imonia laicoz exq; spūalia digniora sunt tpalib; vt de pe. z remiss. Cū infirmitas. z laici nō hnt vti fruiō le de hmoi patrimonio nisi discrete cū a clerico ad h̄ vocētur. lxxvi. di. nō sat. z est sacrificiū z offertoriū dei. xij. q. i. §. his ita. Laici enī potius dicunt viuere de bonis ecclie z clericoz. qz quicqd̄ ministrāt clericis prius ecclie ē. vt decime et oblatōes. xvi. q. i. statum⁹. z hmoi p̄rietatē hnt clerici in tra. vt d̄ deci. Qua xij. q. i. §. i. Et illa. et oīa alia de clericis z bōis ecclie p̄cessuz hnt z ortū. Nā a summo sacerdote viz papa: ipse rex romāoz recipit coronā imperiale z p̄tatem iudiciariā. vt de elec. Venerabilē. lxiij. di. Tibi dñe. fm̄ Inno. z Hosti. z papa succedit in iurisdictione imperij vacāte impio. vt in. c. Licz. de fo. cōpe. imo de ponit impatorē p̄t crimina z nō equa. de re iudi. c. ij. li. vi. et etiā cum inutil est vt. xv. q. vi. Aliud. Et p̄t negligentia ipsi⁹ iurisdictionē assumit: vt in dic. c. Licet. z cōpellit eum facere iusticiā. xxiij. q. v. Administratores. z ius canonicum etiā i debitis casib; obfuare. de fo. cōpe. c. ij. de iur iur. Licz. de sen. etc. decernim⁹. Attē ex receptiōe h⁹ corone impial est sup oēs reges. vij. q. i. In apib; z omēs natōes sunt sub eo. v. q. i. volum⁹. et extūc est p̄nceps mūdi z dñs. ff. ad. l. rodiz am de p̄ca. z etiā iudei sub eo sunt. L. de iude. Iudei. z omēs puincie. lxiij. dist. Adrian⁹. ij. z oīa extūc sunt in p̄tate impatoris. viij. di. Quo iure. xxiij. q. viij. Conuenior. L. de quadriē. p̄scrip. l. bone. Ecce hec omia contulit sibi sacerdos summ⁹ id est papa. vt in dic. c. Venerabilē. et impator ex post p̄fert alijs p̄ncipib; secularib; p̄ncipes p̄o baronib; z sic de singul⁹ vsq; ad priuatas p̄sonas p̄cedendo. Et sic seq̄t Correlarij laicos oportere ḡrariūactiōem referre oipotenti de op̄ honorib; bñficijs z p̄dijs eis sic collatā summo sacerdote z vicario xpi capite cleri z tot⁹ etiā ecclie. magnā etiā reuerentiā exhibēdo nō solū p̄t hmoi sed potissimē p̄ spūalib; bñficijs ab eodē clero ipsis impēsis. Perpendāt ḡ laici ipsi illud dictū Breg. in omel. sua sic dicentis. Probatio dilectiōis exhibitio ē operis. Hinc iohes in p̄ncipio sue canōice. c. ij. dic̄: q̄ dic̄ q̄ diligo deū z mādāta sua nō seruat mēdax ē. si ḡ diligūt xpm̄ recipiāt illud Jo. v. p̄ se. Qui honorificānt p̄m honorificānt filiū. z q̄ honorificānt filiū honorificānt z clerum suū tanq̄ suos vicarios. et ergo de p̄mo ad vltimū in arguendo. honor impēsus clero vel detractio ipsis a populo facta redundat in christū z dñm crucifigūt. qui enī in sacerdotib; suis p̄sequūt. xxx. q. i. Nulli. z honor ipsoz d̄r honor xpi. ij. q. v. hoc habet. Vñ dixit ille venerabil⁹ doctor Henricus de hassia i plogo galeato sup Benesim. Quid ā dum nō habent aliā occasionē p̄fundēdi clez dicūt ipm̄ viuere z sustētari de elemosyna z esse elemosynarios: qd̄ ē falsuz. qz temerarie z supersticiose p̄sumūt erronee talia dicere. hec ille. Ecce quātum tu begharde et aliq. detrahūt nob z p̄ cōsequens christo qui dicunt nos de elemosynis viuere. **Beghardus** Erubescō valde velociter et tibi viciū grande dicam. et ex post te obmutescere faciam. dicis in effectū bñficiū tanq̄ deo dedicatū ad hūanos vsus nō reuerti. falsitas appet. Nam p̄dixi q̄

Contra validos

non perpendis fructus beneficiorum esse elemosinam nisi beneficia super usuris sint fundata uti plerumque videtur in his clericis qui habent census florenorum: ubi ex pacto cum sorte principali redimunt census. ut puta de. xx. vel. xxv. florenis unus dat: qui census ut verbum tuum utar per magistrum Henricum de bassia per te allegatum in suo tractatulo de tractatibus est usura. nec vidi scripturas saltem authenticorum in contrarium et huiusmodi crimine usurarium tam in veteri quam in nouo testamento est reprobatum. ut de usuris. Super eo. Exod. xxij. Et insuper paganus detestatur. ut patet. iij. ethi. c. r. Ecce ubi sunt fundamenta tua in montibus sanctis. cum pro nullo bono malum sit faciendum. ut in dic. c. Super eo. cum per cor. et plures fratres tui hominibus recipiunt usuras ut celebrent diuina et merentur tanquam de rapina facerent elemosinam quod non licet. ut xiiij. q. v. Forte. et sic cum fecibus purgant culisteria. sed quod hominibus beneficium non sint perpetua pars. quod dando forte cessant fructus et per omnes beneficium et est iniustas super ini-

Felix O begharde quid ad nos de his que foris sunt. de diuor. quitas. c. Baudem. Ex quo census tales usurarium beneficium non constituunt. imo non tantum clerici sed laici tales census recipientes usurarium sunt: nisi si tantum exponerent in sorte quantum communi cursu tales census emerent perpetuo. Quis est hic et laudabimus eum. Ecce. xxi. qui taliter emat. et ita dicunt famosiores doctores: nec audio vocem authenticam in contrarium. et sic tales usurarium non dicuntur beneficiati. sicut nec falsa iusticia est iusticia. xxix. q. iij. ca. Est iniusta. nec falsus denarius est denarius. nec falsus tutor est tutor. ff. de verbo. signifi. Paulus. Sed hoc nihil ad propositum. sed quod facis fac citius. Iohannis. xij. et vnde me obmutescere volueris. ponere non perponas.

Beghardus Ad hec beghardus respondebat et dixit. Adhuc tu permanes in simplicitate tua Benedicendo et morere Job. ij. Nam quod dicit propheta Detrahente secreto primo suo hunc persequar. Ps. c. et xxiij. q. iij. Admirum quantum ego delinquerem in lingua mea. si detrahere prius: videlicet patri nostro. ex quo tu me dicis detrahere christo cum dico te elemosynis uti et mendicium. Scriptum est enim Inter opera caritatis non minimum est errantem ab erroris sui semita reuocare. de spon. Inter opera. et vellem potius omnia mala pati quam tanto malo consentire. ut. xxij. q. v. Ita tu minimum emungis et vis elicere sanguinem. de renunc. Rufi. s. iij. in fi. Attende et obmutesce et suppone digitum ori tuo. Job. xxi. Os meum loquitur sapientiam et meditatio cordis mei prudentiam. Ps. xlvij. Apponam in pabulos meum et locum propositiones ab initio. ps. lxxvij. Ex quo crudelis est qui negligit famam suam. xij. q. i. Nolo. Abijciamus opera tenebrarum. i. fictiones humanas. et induamur arma lucis. i. utamur operibus et verbis christi. ad Ro. xij. quod scriptum est. Accipite armaturam dei ut possitis resistere in die mala et in omnibus perfecti stare. ad Eph. vi. Dixit enim iesus petro: sequere me. Jo. vlt. Et itez. Qui sequit me non ambulat in tenebris sed habebit lumen vite. Jo. viij. Et itez. Amen dico vobis qui credit in me opera que ego facio et ipse faciet. si diligit me mandata mea fuate. Jo. xiiij et hic dicit. Celum et terra transibunt: verba autem mea non peribunt. Math. xxij. et Lu. xxi. in fine. Ecce tu clericus quod per quod in veritate agit quam quod simulate concipitur. qui si. sint legi. Per tuas. et ideo de verbis tuis ociosis habes reddere rationem. ut. xxij. q. vlt. c. Quoties. et ego si veritate occultare: peccarem mortaliter. ut de testi. c. l. xi. q. iij. Quisquis. Et ideo ausculta. Nonne dixit christus. Exemplum enim dedi vobis: quemadmodum ego feci vobis et vos faciatis. Iohannis. xij. Reliquit enim nobis exemplum ut sequimini vestigia eius. i. Petri. et de cele. miss. Cum marthe. s. Ex eo. Christus enim incepit facere et docere Act. i. et ideo christi actio nostra

Mendicantes

est instructio. ij. q. i. De^o om^{ps}. Ipsa etenim facta eius videlicet xpi: vt dic^t Greg^o: precepta sunt. qz dñ aliqd tacit^o facit qd agere debeam^{us} innotescit. z ita docuit paupertatē similr z medicitatē. qz p se volūtariē medicauit. z vt intelligas nā natus in tanta paupertate vt p^{er}tinuo poneret in p^{re}sepio: qz nō erat ei loc^{us} in diuersorio. Lu. ij. z iō dixit ppha in psona xpi. Ego autē medic^{us} sum z paup^{er}. Ps. xxxix. Item psecut^{us} ē hoīem inopē z mendicū. Job. viij. z sic xpus vt adimpleret scripturas a samaritana muliere potū postulabat: z dixit. Da mihi bibere. Jo. iij. Itē medicauit a zacheo dñ dixit. Zachee festinās descēde: qz hodie i domo tua oportz me manere. Lu. xix. Itē ibidē d^r. Inuenietis pullū asine soluīte z adducite. cū mihi nōne medicabat. Itē in templo ex^{tra}ns circūspectis oībz cū iā vespertina hora esset: exiuit i bethaniā cū duodecim discipul^{is} suis. sic legi^t Matth. xi. Item ait xps Lu. viij. sibi dicenti. Magister seq^{re} te q^{ui}q^{ue} ieris. vulpes foueas hñt: z volucres celi nidos. fili^{us} autē homis nō hz vbi caput suū reclinet. Item dixit xps Matth. iij. Nolite possidere aurū z argentū: neqz pecuniā in zomis vestris. nō perā nec duas tunicas neqz calciāmētā. Item Lu. xiiij. dicit. Omⁿis ex vob^{is} qui nō renūciat omibz q^{ue} possidet nō p^{ot} me^{us} esse discipul^{us}. Itē dixit iuueni Matth. xix. Lu. xviij. Marci. i. Si vis pfectus esse vade z vende omia que habes z da paup^{er}ibz z veni z seq^{re} me. Vñ dicit Paul^{us}. ij. Cor. viij. Scitis enim grām dñi nostri Iesu xpi qm^{us} p^{ro}pter nos egen^{ti} factus ē cū esset diues vt vos illius inopia diuites essetis. Non sit g^o discipulus sup^{er} magist^{rum} suū: neqz finis sup^{er} domū suū. sufficit discipulo vt sit sic m^{ag}is eius. Matth. x. Et nō mireris tu cle rice si nō pcepit directe medicare. sufficit vt p^{ro}mittit q^{ui} docendo ipse princeps exhortatur. et ita medicat^{is} ope fungit^{ur}. vt. ff. de his q^{ui} no. infā. §. hec verba. z ipse christus pnceps fuit Esa. ix. z ideo legibz mūdi solut^{us} ē. vt. ff. de legi. l. pnceps. et principi qd placuit legis habet vigorē. Insti. de iure na. gen. z ci. §. Qd^o principi. et ego similr qui spū dei ducoz: sub lege hūana nō sum. vt de renū. Risi. §. Verum. et iō dixit ille mellifl^{us} doctor Bern^{ardus} in Omel. sup^{er} euang. Lum^{en} facit^{ur} Lu. ij. post multa. Quid dicā deus me^{us}: an vt in te p oīa nre zformares paup^{er} tati. et omnes hui^{us} vite calamitates susciperes: quasi vnus ex pauperum turba stipendia per hostia mendicabas. Ecce z sic xpi mendicitatē spontaneā et paupertatem vberius probare esset supernaculū. vt si solem facib^{us} vellem adiuuare vt habes in canone tuo. vij. q. i. Si omnia. et probat hoc glo. magistralis. xij. q. i. Habebat. Sed vir insipiens nō cognoscit z stultus nō intelligit. Ps. xci. Huius igitur vestigia dñi nostri iesu xpi sequi non obmittā propter vanā tuam garrulitatē ranarum. quibus percussa est egyptus. Exo. viij. et habes in canone tuo. xxxvij. dis. Legimus. quomō videlicet xpm^{us} secut^{us} est sanctus Alexi^{us} Et est optimū argumentū arguere ab exemplis qui pietatem cōtinent. ad hoc de p^{re}se. di. iij. Factum est. de quo plenus Archid. de re iudi. Lum^{en} eterni. li. vi. Considerabo igitur lilia agri que crescūt z nō laborant neqz nent. Matth. vi. Respiciā volatilia celi: quoniā non serūt neqz metūt: neqz cōgregant in horrea sua: et pater n^{oster} celestis pascit ea. Ibidem. Quid dicam ergo illi qui dat escam esurientibus. Et quid respondebit mihi. Aperi os tuum z implebo illud. Ps. lxxx. qui iusti epulentur z exultent in cōspectu dei: et delectent in leticia. Psal. lxxij. Et manducauerūt z saturati sunt nimis. et desiderium eorum attulit eis et nō sunt fraudati a desiderio suo. Psalmo. lxxvij. Et qz xps precepit Lu. xviij q^{ui} oportz semp orare z nūq^{ue} deficere. Et apls. i. ad Theil. v. Sine intermissiōe orate. in omnibus gratias agite: quam orationem labor manualis impediret.

Contra validos

Flam dicit dominus. Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. Esa. i. Quiesce igitur et discite bene agere. Ibidem. et non contradicas verbo veritatis ullo modo. Eccl. iij. Et altiora te ne quisieris. et fortiora te ne scrutatus fueris. Ibidem. Et ita tue simplicitati et imperitie ac rusticitati adhuc parcere volo iuxta no. in. c. Ex litteris. de rescrip. in glo. quia humana natura labilis est ad delicta: ut dicit lex in aut. de monachis. §. Si quis. coll. i. At fallax non reputaris si ad veritatem reuerteris. xxxij. q. i. Apud. et quod factum est illicite potest licite reuocari. xxxv. q. ix. Quod quis commisit. imo sapiens mutat consilium cum prudenter meditatur. Et de colo. illicitis. l. nunquam. Nam humanum est peccare: dyabolicum autem perseuerare. Et quomodo et quando iudex. l. consentaneum. Quiesce peccasti. Ecclesiastici. xxi. **Felix.** O bezgharde: extunc loquebar et dixi Scriptum est Esa. v. Ne qui sapientes estis in oculis vestris: et coram vobismetipsis prudentes. Item scribitur. Ne innitaris prudentie tue. Prudentie sue innititur qui ea que sibi agenda vel dicenda videntur patrum decretis anteponit. de pñti. Ne innitaris. Unde dicit Augustinus in pñti. l. de trini. Laudabilior est animus cui nota est infirmitas propria: quam qui ea non inspecta menia mundi. vias siderum. fundamenta terrarum. et fastigia celorum scrutatur. Et idcirco ut sincere intelligas errorem tuum attende. Tibi enim concedo quod christi actio: nostra est instructio. sed quod tu sequaris vestigia eius. permarime nego. Nam christus nudis pedibus legit incessisse. sed tu calciaisti pedes tuos. sed non in preparatione evangelii pacis. put tamen mandatum fieri apostolis ad Eph. vi. imo tu possides aurum et argentum. pecuniam in zonis tuis. peram in via. vicem magnos saccos: et duas tunicas. contra id quod dicit christus Mathei. x. per quem christi paupertatem quam secundo. et christi medietatem quam alstruere conaris. quare toto corde et animo constantissime me nego. Tibique brevissime respondebo: licet cum singula tua puncta per singulas responsiones quas fecit quondam Armachan? hybernie. per quas lucidissime apparet te per tuas allegationes christi medietatem minime probasse quas causa brevitatis obmittam. Et ad Breg. dico. Quis sane mentis iob in labijs suis peccasse iudicat. ex quo divina sententia prius dictando demonstrat. Quis christum per tua dubia dicta medicasse declarat: ex quo Petrus auctore christi validos non debere medicare plustrat. Nam dum matrem Clemens medicare vidit et eam validam ad laborandum estimans: eam reprehendit dicens. Dic mulier quod membrum tibi deest ut stipem petas: et non potius tuis manibus operans victum queras. ut dicit idem Clemens in itinerario suo. et licet hoc sit apocriphum. ut. xvi. dist. In primis. tamen ista sententia etiam confirmatur per facta Petri et aliorum discipulorum christi. quoniam de ipsis scribit Actu. iij. Neque enim quis egens erat inter illos quotquot possessores agrorum vel bonorum erant vendentes offerebant precium eorum que vendebant: et ponebant ante pedes apostolorum. dividebant autem singulis prout cuius opus erat. ubi appetit quod peruersi ad christi sequela non dubium per christi discipulos informati vendiderunt omnia iuxta preceptum christi consilium et precium totum apostolis contulerunt. nullatenus permittendo ipsos mendicos. quoniam neque quisque egens erat inter illos. ut supra. Ecce christi consilium facto recenti apostolorum pedibus expositum mendicantem excludens. Sed ut dicis de bernardo: qui sic. s. excitatiue et opinatiue non assertiue locutus videtur fuisse. cum quasi dubitans interroget. An christus per omnia res. Sed bene mouetur. ut dicitur ibidem in euangelio. quia christus per triuium in medio magistorum mirificos fecit actus. et si hodie tante etatis iuuenculus tam gloriose faceret certamina credibile est ut a pluribus largitus inuitaretur et reficeretur. Idcirco hoc dubium in meliorem partem: ut verisimiliter presumimus interpretemur. secundum Thoma. q. lx. arti. iij. et glo. super illud Iobis xiiij. Qui autem manducat. et de re. iur. Estote. cum per cor. Sed ad glo. magistrali

Mendicantes.

per te similr allegatā: dico q̄ ponderanti tertū ibidē ptz q̄ oblatas elemosynas
 per fideles xps tanq̄ sagax dispensator distribuit p̄ suor et alioz necessitatibz
 quas p̄re alijs scire p̄lece? ē. z ita tanq̄ pcurator hospital' nō ē vsus elemosyna
 data s̄ officio dispēfandi put hodie faciunt ep̄i z prelati: vt p̄dictū ē. z sic eadē
 res bis donat p̄ris dispensatori: z sc̄do paupibz: z ita de elemosyna dat elemos
 yna: z h̄ vult glo. Et si dicas p̄s. in forma xpi Mendic' sū z paup. Et itez p̄s.
 p̄i. in eadē forma. Vermis sūz z nō hō. cū fuerit in p̄tate de? z hō put apparet
 psal. cix. vbi chris' dicit' sacerdos in etnū. Vñ illa sacra sc̄ptura tam crude nō
 est intelligēda: vt patz. z absit q̄ quis dicat q̄ aliq̄s doctor saltē famosus in mū
 do scripserit Xpm mendicasse: qui p̄ opiniōe sua sc̄pturā autēticā z certā allega
 uerit. h̄mōi medicatiōē in xpo approbantē. put sufficientissimē in p̄rium alle
 gari poterit. Nam p̄stat neq̄ negas q̄ xps vnq̄s medicauerit coact' ex q̄ oblat'
 est qz voluit. Esa. liij. z omia q̄cunq̄ voluit fec. p̄s. cxxiij. de p̄se. di. ij. Omia.
 et maxime ex eo ptz si etnūc put extūc in mūdo trāsiret: se ac suos opibz manuū
 suarum abundāter nutrirer si vellet. z de mūdatione vni' leprosi sumpt' mltor
 diez reportaret. z ita si medicasset: vtiq̄s sponte medicasset: qd̄ restat improbare
 Nōne sc̄ptū est p̄ p̄ham p̄s. xxxvi. Non vidi iustū derelictū: nec semē ei' q̄rens
 panem. et si xpus q̄siuissz panē medicando: put h̄ ita exponūt sancti doctores.
 sequit' xps nō fuisset de semīe iusti. i. filius iustoz. Itē si xps summus sacerdos
 existens spontaneē medicasset. ecclia sc̄tā sciēter errasset q̄ statuit nullū in sacer
 dotē vel vicariū v' locū tenentē xpi ordinare: nisi sufficienti titulo. i. bñficio aut
 patrimonio fuerit munit': vt. lxx. di. Sāctoꝝ. z de p̄ben. c. ij. cū xps suo exēplo
 nō docuerit qm̄q̄s mendicare. Itē si xps spontaneē medicasset: tunc medicare ad
 p̄fectionē vite p̄tinuissz. Inpre enī dedit de? legē antiquā statuēs q̄ sacerdotes
 dūt eē p̄re ceteri p̄fectōe vite muniti. z q̄ possessiōes h̄ient z decimas: insup z p̄i
 mitias frugū ne medicaret. s̄ si medicare p̄fect' fuisset: medicatōez ipsis inuū
 xisset. Item si xps volūtarie medicauit: tūc medicitas ad p̄fectōem euāgelij p̄i
 neret. et sic ecclia dei errauit sciēter dotatiōes eccliaz instituendo. imo statuit
 nullā p̄secrari sine dotatiōe sufficienti. vt de p̄se. di. i. Nemo. Idem vult lex in
 aut. vt nullus sa. ora. domū. s̄. i. coll. v. z per h̄mōi statuta put hodie seruat p̄se
 ctiōē suor platoꝝ ecclia diminui'sz: qd̄ est nephas dicere. Item si xps sponta
 neē medicasset p̄ diuinū mādatū p̄ se fecisset qd̄ dicit. Non p̄cupiscas rē p̄ri tui
 nō desideres vxorē eius: nō suū: nō ancillā: nō bouē: nō asinū: nec omia q̄ illi'
 sunt. Exo. xx. qm̄ qui spontaneē medicat: facit p̄ h̄mōi p̄ceptū: qz petit. z p̄ p̄ns
 rem p̄rimū p̄cupiscat qd̄ de xpo nemo audet asserere q̄ nō venit vt legem solue
 ret sed a dimpleret. Math. v. de p̄se. di. iij. Si q̄s aut. Itē si xpus mendicasset
 spontaneē: legem dei de dilectōe p̄rimi soluisset. qz qui vere diligit p̄rimū sicut
 seipm: nō verat ipm indebite. Nam qd̄ fieri tibi nō vis zc. Math. xi. Luc. vi.
 Thob. i. Petere aut a primo qd̄ suū est: nō agendo z sine necessitate: est ipsum
 verare indebite. xpus aut nunq̄s d̄r aliquē verasse indebite. Item si xps sponta
 neē medicasset: vere fuit ypocrita. z appens medicus. et in veritate non fuit: qz
 magn' z omipotens. nullus aut dicit vere mendicus nisi ille q̄ sibi nō pōt suffi
 cere: vt p̄dictū ē in expositiōe mendici. Sed q̄ mendicat spontaneē: z nēcitate
 non cōpulsus: ondit qd̄ nō est: z facto mentit'. sicut rustic' qui defert tonsuraz
 et habitū clericales z tñ clericus nō est. sed talia dicere de xpo nephas est. Itē
 si xps volūtarie mendicasset hoc similr apostoli qui secuti sunt agnū quocūq̄s
 ierat. Apocal. ix. fecissent. et maxime Paulus cui xpus viuere fuit z mori lucr.

Contra Validos

ad Phil. i. qui dixit Act. x. Argentū et aurum aut vestem nullius cupiui sūt ipsi scitis. qm̄ ad ea q̄ mihi opus erant his qui mecū sunt ministraverūt man⁹ iste. et ita si xps medicasset apli eū secuti fuissent p om̄ia vestigia sua. s; nō legif aliquē aploz medicasse vnq̄. Item si xps spōtaneē medicasset: suo euāgelio of fendiculū posuiss; qd̄ ipse p miraculū pfirmavit vic; pascendo qnq; milia hoīz et seipm pascere nō posset. put iudei illudebāt sibi dicētes. alios saluos fec̄ zc. Mat. xxvij. sed p̄ leges antiq̄s alios guasset et dicere possem⁹ hodie q̄ ipe talr se pascēdo hoībz illuissit. put faciūt lollhardi et ioculatores q̄ alijs ostērationē faciūt multi auri et argenti. et p̄tinuo sunt paup̄rimi qd̄ de xpo null⁹ asserere p̄t. Item si christus mendicasset: et p̄pterea mendicare esset felicitas. tūc expediret q̄ tibi Begharde et om̄ib; alijs lollhardis elemosine subtraherent multipl̄r vt magis egeni exinde magisq; felices essetis. et si extūc ita mendici essetis q̄ fame moreremini. tūc essetis felicissimi. et forte illa felicitas tibi nō cōpeteret. nec visio nomia tua: h̄mōi felicitatē declarat. put p̄dictū ē. Multa qd̄ adhuc argumen ta essent inducēda q̄ in effectu armachan⁹ posuit. s; causa breuitatis obmittā.

Beghardus Nach dixit beghardus: qui destruis templū dei et imbractas totū negocium: allegando armachanū hereti cū: quē hodie Hussite p suis opinionib; induxerūt. Indignū est enī vt illa ad mittant quoz repellunt auctores. de testi. Licet. et leues sunt q̄ de facili credūt ea q̄ pbari nō p̄nt. xi. q. iij. In cūctis. Nam nihil et inutile p̄uertunt. de cle. nō resi. Tue. et malo inchoata p̄ncipio vix bono exitu pagunt. lxi. dis. Miramur. Hoc p̄stat impedimentū qd̄ de iure nō sortit̄ effectū. de re. iij. Non p̄stat. li. vi.

Felix O begharde nō obstat q̄ hussite et ali; heretici p suis opinioib; alle gauert armachanū. q̄ p̄ptea mior fides sit adhibēda sibi in p̄missis Dico tibi q̄ hussite etiā allegauerūt enāgelia aploz et q̄tuor doctores. et nos ecō tra Origenē qui in multis b̄ndixit: et in mltis heretic⁹ reptus ē. et iō post mortē anathematizat⁹. xxij. q. iij. Quidā. s. Origeniani. Nam nō est p̄siderandū q̄s dicat: sed q̄re dicat attēde. dis. viij. Ego. et in glo. Erubescāt q̄ sic iude⁹ infelix errauerūt et ab vtero locuti sunt falsa: qui dixerūt medicasse xpm opant iniquita tem: et p̄dent vt oēs q̄ loquunt̄ mēdaciū. Rō q̄ dictū ē Dñi est terra et plenitu do ei⁹: orb̄ terraz et vniuersi q̄ hīrāt i eo. ps. xij. Et ipse in pp̄ia venit: et sui euz nō receperūt. quod̄ aut̄ receperūt euz. et si q̄ sibi obtulerūt tanq̄s sua sibi sui mīstra bant. Vñ dixit p̄pha. Tua sunt oīa: et q̄ de māu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi. i. Pa ralip. xxix. Item tui sunt celi et tua est t̄ra: orbē terre et plenitudiez ei⁹ tu fūdasti. ps. lxxvij. Tu es sup̄ p̄ncipes diuitie et tua gl̄ia est. tu dñar⁹ oīm cuncta q̄ in celo et in et̄ra sun tua sunt. ps. xix. Ecce q̄s longe differt abundās plenitudo a vinctis mēdicitate et ferro. De Alezio dico tibi begharde q̄ errauit mendican do. s; sp̄scō illustrat⁹ rediit ad pp̄ia vt nulli eēt onerosus. Nā et Aug⁹. sepe er rauerat. s; expost in li. retractionuz h̄ emēdauit. Atq̄ facta sc̄toz nō sp̄ sunt ad p̄seq̄ntiā trahēda vt videm⁹ de Marco. qui p̄scidit pollicē zc. lv. di. Si q̄s abiciderit. imo q̄ a iure cōi exorbitant. nequaq; ad p̄seq̄ntiā trahenda sunt. de re. iij. Que a iure. li. vi. S; tu begharde q̄ considerasti lilia agri et volatilia ce li. et int̄ te et ip̄a cōpationē facere p̄sumpsisti. s; nō p oīa vt p̄t; in practica. Nā dñs in his p̄bis dissuadet sollicitudinē tp̄aliuz bonoz et cū q̄li moderatōe p sin gulos dies audis p̄dicātes p̄cepta dñi. s; alia dñtia est int̄ te et ip̄a. imo multi pliciter magna. nā lilia nuda sunt: et tu diployde et multiplici vestito munir⁹ es vt p̄dictū ē. Aues celi singule singla grana colligūt. s; tu singularit̄ p singlos

pendicantes.

saccos plene sarcitos multa grana cum sollicitudine temporalium accumulas. Sed quod dicitur
cis te sine intermissione orare. Rursum. Tu non oras sine intermissione. sicut legitur in
colla. patrum. quod Lucius abbas manibus suis oravit: fecit sportas quas vendidit: et unam
partem in usus proprios et suorum. aliam pro in usus pauperum exponerebat. in fine dum ipse
dormiret et comederet: aliorum orationes per tempus adimpleret. et sic ille sine intermissione
ne orabat. quod tu non facere soles sed oratio tua erit tibi in peccatum. Psalmus. cxiij.

Beghardus

Hinc beghardus mutato colore loquens in amaritudine
anime sue dicebat. Laboravi clamans: rauce facte sunt
fauces mee. psalmus. lxxvij. Et calevit cor meum intra me: et in meditatione mea exarde
scit ignis. psalmus. xxxvij. quod os peccatoris et dolosi super me apertum est. psalmus. cxvij. propositum tuum
infringere non videtur quod in melius illud committat. de iniuriis. Peruenit. et ideo per verbum
nolo contendere verbum. quod nunquam hunc finem verba venenosa. Job. xviij. occurrit mihi
verbum Gregorius. mora. iij. Sunt nonnulli qui tarde loqui inchoant. sed semel inchoantes
breve modum locutionis ignorant. hec ille. Constat mihi quod veritas in mansuetis et pacificis
et non contumacibus inuenitur. ut dicit Augustinus. et huiusmodi. sen. di. vlt. et dicit Aristoteles. i. de celo
et mundo. Necesse est iniquitates veritatis non esse inimicos. Ideo boemi et theutonici
de fide disputantes in studio praeferunt. nunquam potuerunt concordari quod fuerit inimici.
et sic inter te et me disputando nunquam fieret concordia: Honor est ergo homini qui separat se
a contentione. Proverbia. xx. et dicit Augustinus. Nihil similius actibus demonum quam contendere
et Jesus syrach. Non litiges cum homine linguato et non strues in ignem illius lingua
Ecclesiastes. viij. et dicit apostolus. Noli hominibus contendere ad nihil utile est nisi ad subversionem
audientium. iij. ad Thimotheum. iij. Item et fructus dei non oportet litigare sed ad omnes man
fuerit esse. iij. Thimotheum. iij. Jesus enim dum tulit lapides iudei ut iaceret in eum: abscondit
se et exiit de templo. Io. viij. xij. q. iij. s. i. Delus enim iuxta Gregorium in omelia. puto
salua fide alieno intellectui credere quam contentionibus deservire. Et ideo in alia super
verbo. Magister quod est mandatum magnum in lege recte. Conenerunt. scilicet iudei ut multam
tudine vinceretur quem ratione superare non poterant: et a veritate se nudos professi sunt quod
multitudine se armauerunt. ita et tu clamoroso hominum tumultu et omnino me ratione vincere
conaris. Sequar ergo christum qui dicit. Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut co
lumba. caute ab hominibus: tradent enim vos in concilia. Math. x. et ideo dixit propheta. Ec
ce peccatores intenderunt arcum paraverunt sagittas suas in pharetra ut sagittent in ob
scuro rectos corde. psalmus. iij. et si fieri poterit secundum apostolum ad Romanos. xij. Cum omnibus hominibus
pacem habendo me non defendam amplius sed dabo locum ire. et transmigrabo in montes
sicut passer et sicut oliva fructifera in domo dei spavi in misericordia dei in eternum et in se
culum seculi. psalmus. li. et continuo abiit et recessit cum asino suo et non erat: et quesiit eum
ut ultra loqueretur sibi et non est inuentus locus eius. Psalmus. xxxvi.

Sequitur persecutio eple. Felix

factus est sic homo non audies et non habens in ore suo redargutiones. psalmus. xxxvij. et tacendo
dictis meis assentire videtur: ut dicit regula iuris. Qui tacet. de re. iij. li. vi. et more
dimicantium qui dum perdesse vel obesse non possunt per certos apparatus tanquam victores rece
dere solent: cum suo errore dispuunt. et deinde dereliquit eum. persequimini et comprehendite eum cum
sibi adherentibus beghardis: lollhardis: ac beginis ac begutis. quod non est qui cum iusti
cia eripiat eos. et pena illorum sit mercedem aliorum. ff. de pe. l. Capitolium. s. Famosos. quod
constat quod error cui non resistit approbat: et veritas cum minime defensat opprimitur.
negligere quippe cum possis perturbare perversos. nihil aliud est quam fouere. lxxxiij. dist.
c. Error. cum hoc maledictum hominum genus sit de illis de quibus scribit Salomō quodam

Contra Validos

ep̄s Constantien̄. predecessor R. v. p. post Iſido. libro suo vocabulorū de monachis et ipsos nominat circūcelliones q̄ sub hitu mōachorū circūquaq; vagant̄ circa cellas huc illucq; discurrētes. Et per Ananiā et Saphirā in exordio ecclesie pullulauit. et p̄ apl̄m Petrū succisum legit̄ Act. v. Nec ille. De q̄b; circūcellionib; h̄r. xxiij. q. v. c. i. et veri pharisei et ypocrite sunt: q̄s xp̄s i vita sua semp̄ p̄secut̄ ē p̄e ceteris generib; hoīm. vt p̄t̄ sc̄a euāgelia legenti. Insup̄ inobedientes. vaniloqui. seductores: q̄ vniuersas domos subuertūt: docētes q̄ nō oportet. turpis lucri gr̄a. semp̄ mendaces. male bestie. ventris pigri. ad Tytum. i. Apparentes in vestimētis ouīū: intrinsec̄ aut̄ sunt lupi rapaces. Math. vij. Multū enī p̄ficiunt ad impietate. et sermo ipsoꝝ vt cancer serpit. ij. ad Thi. ij.

Sequitur petitio et epistole conclusio.

Idcirco humiliter peto quatenus validos h̄mōi medicantiū Lollhardos et Beginarū eisq; adherentiū errorib; resistatis. veritate defensis. puerfos h̄mōi p̄turbetis: et nulla interueniente negligentia foueri: eosdē p̄mittatis p̄ eū qui de volūtate patris inenarrabil̄ p̄cessit ex vtero intemerate virginis speciosus forma p̄e filiis hoīm vt diffundat gr̄as suā in corde et labijs v̄ris: vngatq; vos oleo leticie p̄ p̄sortib;. O p̄sul in eternū victore intēde p̄spere: p̄cede et regna: in eo qui regnat p̄ infinita secula sc̄loꝝ b̄ndictus Amen. Datum Thuregi anno dñi Millesimoquadringentesimoticesimo octauo Kalen. Januarij inditōe p̄ma.

Sequitur recapitulatio ad premissa.

Idia beghardi Lollhardi Begutte

ac Begine: ex p̄suet̄a et a longa introducta malicia noluerunt intelligere vt bene agerent obdurātes aures suas vt aspidēs surde intantū q̄ euangelizantes nō aduertūt: neq; p̄ p̄dicātes quoq̄modo moueri p̄nt: vt validi nō medicent. et el̄ynis q̄ debilib; paupib; debent nō vtant̄. Expedi igit̄ vt quēadmodū iudei q̄ tam indigni sunt vt p̄ directū vinclis ecclesie. s. excōicatōis ligari nō p̄nt vtputa s; p̄ indirectū excōicant̄. i. fidelīū cōione p̄iuant̄: vtputa christifidelib; districte p̄cipiēdo mādat̄ ne iudeis cōmunicēt q̄cūq; cōione. vt de vsu. Post miserabilē. et de iud. c. Judei. et c. se. in fi. et c. Postulasti. et ita sufficienter sunt excōicati et maledicti dū a xp̄ianis nullā penit̄ sentiūt sustētationem. et ita videt̄ fore necessariū vt xp̄ifideles inducant̄ vt suas elemosynas distictis beghardis et. saltem validis ad laborandū nō cōmunicēt. exq̄ ipsi a perceptione elemosynarū induci nō p̄nt. et h̄ forte p̄ talē modū vt sequit̄: aut meliores vt sagax p̄dicans rōnabil̄ rōnē rationi poterit applicare. qz vniq; q̄ ad beghardos quibuscūq; sermōib; tanq; p̄tra iudeos obstinatos p̄ficere nō possum. Et quoniā p̄ indirectū p̄ beghardos extitit p̄cedendū: dicat̄ in effectu qz saluari n̄ possum: etiā si sine pctō fuerim? nisi miscōie opa fecerim? vt vox diuina in extremo iudicio p̄ horrendā sn̄ia illos p̄denabit. ad q̄s dicet Discedite maledicti i ignē eternū et. Esuriui enī et nō dedist̄ mibi mādu. et. math. xxv. Cū aut̄ inter opa miscōie ipsa elemosyna teneat p̄ncipatū. et est illa pietas de q̄ d̄r Elemosyna ab oī pctō a morte liberat et nō patit̄ animas ire ad tenebras magna erit domino deo sūmo oib; facientib; eā. Tho. iij. Et extinguit pctā sic aq̄ ignē. Eccl. iij. Et sicut in medicina vna p̄dominat̄ herba. ita in p̄nia el̄yna. de pe. dist. i. ca. Medicamentū. et elemosyna multa bona p̄fert que diligens lector colligeret.

Mendicantes.

re poterit: et notāter dicit psal. Beatus qui intelligit super egenū et pauperē: in die mala liberabit eum dominus et c. et psequit idem ps. vsq; ad finē. Ergo elemosynā cū magna faciam? cautela ne labores et expēsas perdam? Et insup videamus nenob et alijs fiat in pctm. vt vīz nō dem? his q̄b danda nō est: put sūt validi medicantes. i. fortes et abiles ad laborandū. et cū h viuetes in pctis cum pposito nō desistendi: vt beghardi et begine: quib; duplici de causa nō est dāda elyna. Prima si et inquātū sunt fortes ad laborandū et nō laborāt. Scōda q̄ te mere et friuole peccāt petendo et recipiendo elynā cū pposito nō desistendi. nec h graue pctm mortale. qd̄ pei? est p pctō reputāt: nec pniām nec p tritionē de hoc pctō habent. et ita morient morte pctōz pessima et nō videbūt lumē in eternum se excusantes p xpm et Alerium: mentiētes. qz nec xps nec apli nec vnq; aliq; bon? aut honest? homo legit: aut p hō dicit valido corpe mendicasse seu elynāz recepisse: exceptis his qui sunt de ordine approbato medicantiū. Sz qd̄ sit peccatū mortale et graue nimis: sano et habili corpe ad laborandū recipe elynā. patet qz scriptū ē. Illi tm̄ recipiant pauperū cibos q̄ iam laborare nō pnt. xxxi. q. i. Quomō. i. q. i. Viduas qui aut de bonis parētū v l laborib; prijs sustentari possunt. si qd̄ pauperū est recipiūt. videlicz elemosynā: sacrilegiū pfecto cōmittunt. et p abusione talium: iudiciū sibi māducāt et bibunt. i. q. v. c. Clericos. Itē accepisse paupib; erogandū. aut qd̄ apertissimi sceleris est exinde aliqd subtrahere omniū predonū crudelitātē superat. xij. q. ij. Amico. Et ita eorundē validoz medicantiū pctm. p mltas veteris ac noui testamētoz: ac vtriusq; iur̄ scripturas: et alioz scōz pīm autoritatib; pbari pōt qd̄ breuitatē cā obmittat. absq; eo q̄ tales beghardi et begutte vt plurimū sunt maioris excoicationis sentētia iuxta sacroz canonū statuta innodati: ppter habitū eiusdē noue religiōis assumptū. Sed parū est: si iste desperate et dyabolice psone vīz Beghardi et begutte que als sunt filij belial forent dānate in sua pfidia quā gerunt d̄ clerū et religiōs: sed restat deterius. Nam exq̄ scriptū est. Facientes et p̄sentientes eadē pēa puniunt. vt d̄ simo. Non satis. et p̄sensu facit alienū pctm p̄uū. xij. di. p totū. fortius puniēdi sunt illi q̄ nō tantū p̄sentiant illis. sed insup ipsos beghardos et beguttas in sua malicia et crudeli sacrilego peccato cibant. potant. fouēt. nutriunt atq; consilia et auxilia pstant. et p hoc simili pena videlicz crudelium et sacrilegoz peccatoz puniēdi veniūt. et se alieno pctō grauāt cū propria sufficerēt et similr cū talib; crudelib; et sacrilegis peccatis p pctō apud eos nō reputatis in pfundū inferni sine pniā et p̄tritione mergunt. Quorum rectores animarum et ecclesiārū subditos suos per viscera miscōie dei nostri exhortari: admonere: et solerter inducere p has et alias autoritates: efficacioresq; rationes nō prosto nant: vt suas elemosynas nō illis beghardis et beguttis validis: etiā alijs fortibus et abilibus personis que suis laborib; nutrire se pnt: tribuant. sed debilib; et paupibus: quoz infinitus est numerus largiri et donari pcurent. vt tam magnum meritū adipisci. put dictum est liberalr valeant et nō perdant: per eū qui est largitor omniū bonozum p infinita secula seculoz benedictus Amen.

Finis.

b 3

Contra anachoritas

Idemadmodū beatissimus Hiero

nymus vastas terre solitudines:egyptiq; loca plustrauit .vt p san
ctorum patrū vitas vineam dñi plantaret:ac multos ad bonorū
operū sequelam inuitaret.laboriosum volumen hystorialiter exa
rauit.de quo fucatum colorem:pluriq; modernis temporib; peruersi sumentes
congregauerūt conuenticula eorum de sanguinibus suam per hanc maliciam
multipliciter palliando. de quib; profecto dicit in ca. Inter sollicitudines.de
purg.cano.sic inquit. Inter sollicitudines nostras illa debet esse precipua
vt capiamus vulpeculas que demolūtū vineam domini sabbaoth.spiritus
quidē habent diuersos.sed caudas inuicem colligatas:quia de vanitate con
ueniūt in idipsum.Hij sunt nāq; caupones qui aquam viño cōmīscēt qui vi
rus draconis in aureo calice babylonis ppinant.qui iuxta verbū propheticum
arcum rem amarā intenderūt. Ps.lxiij. quorum error serpit vt cancer:ita q; nī
si protinus in flore ledatur.fructū non solum amarū sed etiam pestiferum ger
minabit.Hoc apostolus predicator egrediens in epistola sua pphetico sermone
describit.et docet modis omnib; euitandos. Contra quos sacerdotes tubis ar
genteis clangere debent.vt cum clamāte populo archa federis pcedente muri
corruant hierico que iam fuerat perpetuo cōdemnata anathemare. ita q; si q; s
ex ea vel regulam auream furari psumpserit:cum Achior filio Eharim lapidi
bus obruat.Hec ille. Ita ego Felix clericus Lantoz thuricensis Decretorum
doctor inutilis in quodā frondoso nemore ad fores cuiusdā domus solitariorū
seu heremitarū preteriens.vidi simulacrū cuius subscriptio fuit hec: videlicet
Agnus dei:crucis signaclo z dyademate decoratū.vnde solerter mihi pulsanti
relerata sunt ostia.et cōtinuo occurrenti loquebar. Pax huic domui. Qui ait
Pacifcus est ne ingressus tu? .i. Regū.xviij.et dicit. Pax dei que exuperat om
nem sensum:cōuertat cor tuum ad pacem.ad Phil.iiij. Vñ ait ipse. Domin
custodiat introitū tuum. Ps.cxx. et cōtinuo mirabar quare huiusmodi versuz
nō cōpleuerit. Et introduxit me in habitationē istam: vbi mox vidi promptua
ria plena eructantia ex hoc in illud. Psal.cxlj. z expost quosdā homines in
habitu religioso cappatos:scapulariatos et plures ex eis barbatos proceden
tes: et in vno loco ad horam oratiōis nonam: se(vt asseruerunt)congregātes.
Et iterum dixi. Aperiat dñs cor vestrum. Et respondens vnus de seniorib; di
cens mihi demonstrando fratres suos. Hi sunt qui venerūt ex magna tribula
tione z lauerūt stolas suas z dealbauerūt eas in sanguīe agni. Ideo sunt hi añ
thronū dei z seruiūt ei: die ac nocte in templo eius. z qui habitat in throno: ba
bitat sup illos. nō esuriont neq; sitient amplius. neq; cadet sup eos ros neq; vl
lus estus. Apocalip. viij. Et ego contēplando eosdē dixi. et ideo apparent vult
eorz meliores z corpulentiores pre omnib; qui vefcebanf cibo regio. vt Dañ. i.
At vltra intulit idem. Ecce q; bonū z q; iocundū: habitare fratres in vnū. ps.
cxxxij. Et hoc dicto:cōuersus ad fratres suos ait sub silentio. lupus est in fabu
la: vt scribit Isido. ethimologiarū. xij. li. c. ij. Et fortassis sicut agniculus natu
raliter contremēdo agnoscit lupum appropinqntē sibi. licet prius non viderit.
prout dicit Plini⁹ de naturis rerum. ita admirādo mox cognouerūt aduersan
tem sibi. et omēs videntes me deriserunt me: locuti sunt labijs z mouerunt ca
put. Psalmo. xxi. Et ideo alius frater eorū dē subiunxit. Vtiq; habitabit lup⁹
cum agno. Esa. xi. Et sicut dicit Grego. vnus loquatur pro omnibus vt omēs

Beghardos beginasq; siluestres

loquamur per vnū. vt si quidem vicerit: omnes videamur victores. si aut victus fuerit: solus videat confusus. nō perpendēs quod sequit̃ q̃ leuis est consolatio qui in se confusus est qđ ab alijs ignorat. vnde exaltariit electum de plebe sua. videlicet seniozem p̃dictum et statuerūt in mediū vt daret responsa petenti. Ad quem ayo. Cur agnus immaculatus ponit̃ in foribus vestris figuratus: qui blandis fictisq; sermonibus loquebatur mihi tanq̃ amico et sentij q̃ rhete ex- pandebat sermonibus meis. vt Prouerbior. xxi. Et dixit scđm Ildoz vbi su- pra. c. i. Agnus scđm grecos dicitur quasi pius. Nam inter animat̃a maxime inuenit̃ mansuetus et innocens. et quicquid in eo reperitur est vtile. et pellis ad variū vsuz. pilus ad indumentū. vngula et cornu ad medicationē. Et scđm lati- nos. Agnus dicitur ab agnoscendo: eo q̃ in ceteris animalibus: etiam in ma- gno grege ouiu si errauerit statim in balatu vocē noscit parētis. Item capt⁹ et ligat⁹ nec cornupetit nec dente se defendit. et si spoliē vellere sine cute. sic aial innocuum obmutescit. siue enim ducatur ad pascua siue ad victimam non ge- mit: non murmurat. nō recalcitrat sed obedit. Hec ille. Nos aut qui sequimur agnum: quocūq; ierit. scilicet Christum q̃ patientiā nos docuit. quia cū percuteretur non repercutiebat cum malediceret non maledicebat. cum pateretur nō cōminabat. clv. dif. Episcopum. vj. q. i. Suggestum. In cui⁹ figurā hnt agnū tanq̃ christi patientiā per quā possidebimus animas nostras. Lu. xxi. pro titu- lo cōgregatiōis et domus habitatiōis nostre proferim⁹. Nam sicut nobilitas in signū dominatiōis arma preponit reguz palatijs. ita humilitas nostra in signū patientie agnum māfuetum cruce signatum depingit in suis solitariorū figuris. Ad quod mox affirmās nomen suū: loquebar. Letat⁹ sum in his que dicta sunt mihi. sperans p̃ h̃ firmare propositū suum. qz per patientiā vestram si vtiq; vera est. et non reddit malū pro malo et nō pro bono malum. sed bonum pro malo. vt. xxiij. q. iij. Sex differentie. spero multū pro salute vestra p̃: officere Nam patientia vult suas et suorum iniurias equanimiter tolerari. vt. xxxij. q. i. s. i. In medio. et qui patiens est: multa gubernatur sapientiā. qui aut impa- tiens est exaltat iusticiā suam. Prouerbiorū. xiiij. Scui etenim ipsum cum suis fore ypocritā dolosum volens dolo bono: fraudem et dolū ipsi⁹ excludere. vt. ff. deleg. ij. l. iij. p̃tor. s. Titio. in fi. et artē arte intēdēs deludere. sic et p̃ insidias et p̃ dolū possum⁹ licite deuincere hostes n̄ros. vt. xxiij. q. iij. Utile. vbi d̄r q̃ Bien rex isrl̄ finxit se idolū velle colere. iij. Reg. xix. sic inq̃ens scio qz verax es et viā dei in veritate doces: et nō est tibi cura de aliq; nō enim respicias p̃sonā hominū Matth. xxiij. Dic ergo mihi me fidelr̄ informādo. qz fides sine opibz mortua ē. Jaco. ij. et i. q. ij. Fertur. cū p̄cor. et opus cōmēdat artificem. in aut. de domo. s. Hinc cogitandū. col. i. Que sunt opa tua et tuoz p̄fratrū. Interrogat enī quis vt ad interrogatiōē cōpetēter r̄ndeāt fm̄ Bedā sup̄l̄sto p̄bo xpi. Quidite mihi nūm̄isina cui⁹ est ymago. Math. xxiij. Et r̄ndit mihi senior. Opa pietatis sine quibz nemo saluari poterit. vt Math. xxv. Nā p̃ pietatis opera hō instituit vt etiā p̄ntis vite subsidia et eterne claritat̄s p̄mia p̄cipe mereat. vtrūq; enī pietati promittit̄. s. salus p̄sentis vite et future. vt. xxiij. di. in pn. Vñ apls scribingens. i. ad Thimo. iij. ait. Exerce teipm̄ ad pietatē. nam corpale quidē exercitiū modicū vtile est. pietas aut est vtilis ad omia habens p̄missionē vite q̃ nūc est et future Ibidem. Inter q̃ aut opera pietat̄s nō minūmū est errantē ab erroris sui semita retrahere. de spon. Inter. et maxime in periculo hui⁹ et etne vite p̄stitutos. Qruz animas tantū p̄fortam⁹. vt mltos eorūdē q̃ ab spe desparēt spem p̄mittēdo sal

Contra anachoritas

uos fieri nō dubitamus: et ita multas animas preciosas et omīb; corporib; preciosiores nostra diligentia ab infirmis et egrotantib; morituris ad celū duxim; puehēdas. et si de vno pctōre pñiam agente gaudiū erit in celo. vt Luc. xv. qñ. to maius gaudiū de plurib; nra sagacitate inductōe et puidencia: pctōrib; ad supna p̄motis. At ego. O frater audini auditōez tuā et nō timui. q̄s dulcia eloquia tua ori meo sup mel et fauū. hoc opus pietatis poptime pluſtrasti. S; resstant alia qñq; q̄ sub vocabuloz pietatis cōprehēdi pñt. et inē oīa pietatis opa. dominantior et potētiōr est: videlicet elemosyna. de pe. di. i. Medicamentū. et est fabricis et ornamētis ecclie p̄ponēda. xij. q. ij. Gloria epi. Rñdit ipse senior. Aurum et argentū non est nobis sed tantū quod habem; (vt premititur) hucusq; dedim;. Nec ad largitiōē elynaz tenemur: licet de elyna elemosyna fieri possit. vt. xij. q. i. Habebat. Nec nobis est p̄ceptum. put dicit scūs Tho. in summa. q. xxxij. art. v. q̄ ex parte dantis elemosynā cōsiderandū est q̄ illud qd in elemosyna est erogandū sit ei supflūū nō solum respectu sui p̄p̄i q̄ est supra id quod est necessariū respectu sue vite p̄p̄ie. sed etiā respectu alioz quoz cura sibi incumbit. et postea de residuo alioz necessitatib; subueniat: rationi quoz dicit necessariū persone sicut in pmo accipit sibi ad sustētatiōē p̄p̄ij corpis qd est necessarium monasterio virtutis nutritiue. supflūū autem erogat ad generatiōē alterius p virtutē generatiuā. Et ita fm eundē Tho. ad elemosynarū distributōez nō tenemur. q̄ q̄ possidem; vir nob et nris sufficiūt. Tu aut dñe cui vno vl pluribus bñficijs abūdāter extitit p̄uissum sub p̄cepto ad elemosina stricte teneris. Unde Ambro. dicit. An idcirco vic; de; magisq; et tibi voluit benignitatē sue experimēta conferre: et aliū pro virtute patientie coronare. tu p̄o susceptis dei munerib; et in sinū tuum reductis nihil reputas te agere iniquū. si tam mltorū vite subsidia solus obtineas. quis enim tam iniustus tam auar; q̄s qui multorū alimenta suū nō vsū sed abundantia et delicias facit. ac si diceret nullius neq; enī min; est criminis habentē tollere: q̄s cum possis abundas indigentib; de negare. Esurientiū panis est quē tu detines: nudorū indumentū quod tu recludis: miseroz redemptio est et absolutio pecunia quā tu in terra fodis. tantoz ḡ te scias inuadere bona. quā tum possis p̄stare qd velis. i. velle debes. xlvij. dist. Sic h̄ij. Sic tu clerice plus q̄ cōpetenter bñficiate ad elemosynas sub p̄cepto teneris. et p cōsequens sub pena peccati mortalis rationabilr obligaris. Nō autem dubito quin elemosyna sit p̄ciosissimū opus misericordie qd a pctō et morte liberat. Thob. iij. Quare dixit Greg. ad tribuēdū cur pigri estis qñ hoc qd iacenti in terra porrigitis sedēti in celo datis. Quib; his silia cū magna sagacitate in suor; frat; aspectu. de triumpho nobili nō mediocrit̄ exultatiūm platis: humilr aiebam. O frater amāde. Benedictus fmo oris tui. q̄s dulciter meis iurib; et sermōib; corroborasti. Dic queso. Est ne modus q̄ tu et fratres tui tantū premiū videlicet erogatiōis elemosynaz possetis adipisci. Qui dixit. Vti q̄ dñe: quis dubitat. sed ego cū fatribus meis optimā partem elegim; cū Baſia sorore Barthē: que nō auferet a nob. Lu. x. Oratiōib; aut et cōtemplatiōib; ac in ieiunio et fletu vacando. alijs operib; quō insistere possem;. et ideo in humiliato spū ab alijs xp̄ifidelib; elemosynā poscimus. et in his puidencia diuina largiter reficimur: et gr̄as agim; dño. O frater itez. loq̄bar cū reuerētia ne fictam ostenderē hñilitatē: cū res de facili reuertit ad naturā suā. ff. de pac. Si vnus. s. Pactus. Et dixi. Salua tua discretiōe et vberioris informationis causamōne quoddā opus misericordie notabilr allegasti. vic; infirmoz visitatiōē

Beghardos beginasq3 siluestres

que in se nō continet contemplationē: s3 vtiq3 vite actiue coopationē. Mariā vtiq3
supradictā vite prēlatiue speculū nō legim⁹ talia p̄fecisse. S3 lucid⁹ p̄cedē
do nō appet in domo tua z oib3 hītantib3 in ea hīmoī speculatoīs locū vnq3 ob
tinuisse: sed tātus est tue hūilitatis ḡdus q̄ addiscere vis oī tpe z a q̄libet edo
ceri. ff. de fideius. l. apud. z p̄stat tibi qđ Aug. dic. Ego senex a puero nōdū an
niculo parat⁹ sum edoceri. xxij. q. iij. Si habes. z stult⁹ ē qui bona q̄ videt di
scere p̄tenit. vt. xxij. di. De cōstātinopolitana. Un̄ attento q̄ dicit scūs Tho. p
te allegat⁹ in sc̄ptis. dis. xv. q̄ elemosyna p̄tute includit orōnē z ieiuniū dupli
ci rōne. Primo q̄ elyna cui dat cōstituit debitore ad orandū z ieiuniū z ad alia
opa bona q̄ pōt faciendū p eo q̄ dedit. Scđo q̄ elemosyna p̄t deū data est q̄ si
oblatio qđā deo scā. Un̄ etiā dicit phus. iij. ethi. q̄ dona hnt aliqd simile deo
sacratiss. oblatio autē ipsi deo facta vim orōnis h3. z sic inq̄stum bona exteriora
ad corpis p̄suationē ordinant. subtractio exteriorū bonorū p elynā quasi p̄tute
continet ieiuniū q̄ ad macerare corp⁹. sic z oīo virtute p̄tinet ieiuniū. qz extēsiō
in adorādo deū debilitatē corpis parit. vñ elemosyna cōpletius h3 vim satisfā
ctionis p n̄is p̄ctis q̄b3 oēs inuoluimur q̄s oīo: z oīo pl⁹ q̄s ieiuniū. z iō dī. i. ad
Thi. iij. Corpalis exercitatio ad modicū vtil est. z iō elyna magis inducit vt
vniuersal medicina p̄cti q̄s alia pietatis opa. sicut p3 Lu. xij. Date elynaz et oīa
munda sunt vob. et Dañ. iij. Peccata tua elemosynis redime. Ad q̄ paruz ob
mutescēs senior. z extūc alta voce pclamās dixit. Scriptū ē. Aures hnt z n̄ au
diēt: oculos hnt z n̄ videbūt. ps. cxij. Nonne dixi tibi. Aurū z argentū non est
nobis. Nunqd ad impossibile nos astringere velles: cōtra reglāz iur̄. Nemo.
li. vi. z illud enī solū possum⁹ qđ cōmode possum⁹. de rescrip. Scissitat⁹. vtiq3
possibilitas in omib3 subaudif. de re. c. ij. cum p̄cor. vnde q̄ nō possumus dare
elemosynā bōa n̄ra volūtas p̄fecto habet z sufficit nob. vt. xxxij. q. v. c. Nec so
lo. cū p̄cor. et h̄ expiēter videt in eo q̄ ad baptismū p̄perat. z in via decedēs sal
uabitur. vt de p̄s by. nō bap. c. ij. in glo. vlt. vbi voluntas p̄ facto h̄. s̄l̄r in ma
lo vt p̄t3 in eo q̄ viderit mulierē ad p̄cupiscendū eam: mechar⁹ ē eā in corde suo
vt. xxxij. q. v. Qui viderit. Idcirco ab re noli contēdere. neq3 in furore tuo cor
ripias me. ps. vi. Ad q̄ mor intuli: absit q̄ irascar. ad qđ me cōpellit venerabi
lis māsfuetudo tua. Floui etenī itra me qđ iter mltos erat mecū p̄ri⁹ opib3 meis
et q̄ etiā blādimētis nō asp̄tatib3 infideles ducēdi sunt ad fidē. vt. xlv. dis. Cū
sincera. z. c. De iudeis. Un̄ subiunxi. Si placeret caritati tue hui⁹ articuli tui
dicere solutionē. Et placet inq̄r: vnde loq̄bar. Scias q̄ in multis casib3 volun
tas sumit pro facto: put p te optime pbatū ē. sed vbi de necessitate op⁹ est facto
non sufficit voluntas si factū adimpleri nō pōt: vtputa vellē esse in Roma vel
hierl̄m. p̄pter indulgētiā: vbi volūtas tantū opari nō pōt q̄ntūcunq3 bona nisi
transiuero psonalr ad illa loca. qz nō aliē valēt q̄s sonāt indulgētiāz indulta. vt
notat Boff. in summa. s. vlt. de pe. z re. z vltra. qñ voluntas recipiat p facto vlt
non. vide plene put determinat Jo. an. in mercur. sup reglā. In penis. libro. vi.
D inq̄t senior. Et illud est qđ volo. sed factū adimpleri nō p̄t. qđ imo nos i no
stra societate adimplere nō possum⁹ vt p̄dici. Ad qđ loquebar. D frater atten
de quid dicit Doctor gentiū. ij. ad Thessal. c. vlt. vbi inter cetera sic inquit De
nunciam⁹ aut vobis fratres in nomie dñi n̄ri Jesu Xpi vt subtrahatis vos ab
omni fratre ambulāte inordinate: z nō fm traditionē quā receperit a nob. Ipsi
enim scitis quēadmodū oportet vos imitari. quia nō inquieti fuim⁹ int̄ vos. ne
q3 ḡtis panē māducauim⁹. sed in labore z fatigatōe nocte z die laborantes: ne

Contra anachoritas

quemq̃ vestz grauarem? nō qz nō habuerim? prātem: s; vt nosmetip̃os formā darem? vob̃ ad imitādū nos. Plā z cū essem? ap̃d vos s; denūciabam? vob̃: qm̃ si q̃s nō vult opari nec māducz. Audiuim? enī int̃ vos q̃sdā ambulātes inq̃ete nihil opantes s; curiose agētes. his aut̃ q̃ eiusmodi sūt denūciam? z obsecram? in dño iesu x̃po vt cū silētio opantes suū panē māducēt zc. In his ṽbis p̃o clare oñditur. put glo. ibidem demōstrat. subtrahendū se fore ab omī fratre ambulante inordinate. i. nō ambulandū fore cum mala societate: z fuos dei corpālī operari vnde viuāt. vt nō cōpellant̃ egestate necessaria petere. s; q̃ possint alijs elemosynā ministrare. z tribuere nc̃itatē patienti. vt dicit idē apl̃s ad Eph. iij. et vt impleat̃ qd̃ sc̃ptū ē p̃ Breg. in omel. de tuis laboribz iustis ministra paup̃ibus. nō auferas alteri vñ alteri tribuas. nō te misericordē oñdas alieno spolio. Item nullū despicias. vacuū nullū dimittas. null? a te tristis abeat. nemo abs te p̃fusus discedat. oībz cōmunica. oībz tribue: nō eligas. nō elōges cui miseari ne forte p̃tereat q̃ mereat accipe. hec ille. Si igit̃ apl̃i x̃pi ac oēs fr̃es quondaz in egypto felicissime degentes. ac de p̃nti p̃les x̃p̃ifideles in sudore vult? sui laborātes z labores manūū suaz māducātes sequi volueris gloriosissima elemosynaz p̃mia sup̃i descripta. poter̃ n̄ p̃ impossibile. put allegasti: sed comedere rite ac rationabilr̃ adipisci Si autē tu cū societate tua hec saluberrima monita nō adimpleueris. sed ociositati q̃ fm̃ Bern. mater est nugaz z nouerca viciōz. vacaueris z elemosynas de cetero put hacten? corpe sano receperis grani sacrilegio et mortali p̃ctō vos noueritis p̃taminatos. vt. i. q. ij. Clericos. et. q. ij. Amico z p̃libz alijs vtriusq; iuris z aliorz sc̃toz patz autoritatibz constare poterit euidenter nisi aliud mihi tua oñderit caritas q̃ nō irritat̃ nec cogitat maluz: nō gaudet sup̃ iniquitate: p̃ gaudet aut̃ veritati. i. Cor. xij. At ille. Rogo inq̃t acq̃esce fm̃oībz meis. Plā vt cōcepi anime p̃ferēde sunt cūctis corpibz. xij. q. ij. Anīme defunctorz. quia ad similitudinē dei create sunt. de pe. di. ij. Et illa. cur igit̃ nō curā eorundē cūctis extolletē occupatōibz mūdi cū etiā regimē earundē arartium intitulet. de eta. z q̃li. oz. Cum sit. Si autē aīaz p̃fect? nob̃ fuit cure: vt prenotauī: qd̃ vtilius nos exercere disponis. Inuanū labores tui sunt in domo aliena. z ad nihilum redigis qd̃ pmouere cupis. et hec ē vnica felicissime canonis nostri voluntas. Ad que inferebā: p̃pter veritatē z mansuetudinē tuam deducet te mirabilr̃ dextera tua. Ps. xliij. ad aperiendū cord̃s mei secreta bñ dīxisti. sed si addideris bonū bono: facies ip̃m mag̃ bonum. vt in aut̃. Vltro mag̃ labores manūū tuaz māducas. z de iustis laboribz egēs tribuis. z maledictōez mendicatōis euitas p̃culdubio salu? eris. Si aut̃ solū animas ad celū vis p̃uehere z lingua tua trāsibit in terra. sicut faciūt p̃ singulos dies q̃ sedent in cathedra moỹsi qui alios docent z seip̃os condēnāt. Sic z dyoclecian? nō melior est sed peior q̃ multos ad superos pmouit beatorz martyruz spūs. Quid ergo prodest vniuersum mūdum lucrari. anime vero sue detrimentū pati. de symo. Da theus. Dinc senior talem vultum ostendebat ad instar illorum que in mēte gerebat z dixit. Plōne scribit̃ in iure tuo q̃ p̃suetudinis vsusq; lōgeu nō sit leuis autoritas: z plerūq; discordiā pariāt nouitates. z est lex. ij. L. q̃ sit lon. p̃sue. q̃s nouitates tu qd̃e introducere conaris. imo hm̃oi cōsuetudines leges faciūt et transgressor eorum vt transgressor legis punitur. xi. dis. In his. Dimitte ergo nos tāta lege gaudere qz legitimo p̃scripsimus. nam z p̃res n̄ri nūciauerūt nob̃. Interroga g̃ generatōz p̃stinā z diligēter inuestiga patz memoriā: et ipsi docez

Beghardos beginasqz siluestres

bunt te. Job. viij. quonia pauperē vitā gerim⁹ ⁊ paupertas in nob nō est ptenēda
quia xp̄seam docuit ⁊ edificauit. xij. q. ij. Alia ep̄i. Ad q̄ dicit. O pater dulcissim⁹
me tanta frer⁹ es p̄tute q̄ animū tuū nō possum cōmouere. Scias q̄ scriptum
est de p̄sue. c. vlt. q̄ tanto sunt grauiora p̄ctā q̄nto diuti⁹ infelicē aīam detinent
alligatā. nemo sane mens intelliget naturali iuri cui⁹ transgressio piculū salutis
inducit q̄cūqz p̄suetudie q̄ dicenda est in hac pte poti⁹ corruptela posse aliq̄te
nus derogari. licz enīz lōgene p̄suetudis nō sit vilis auctas. nō est tñ vsqz adeo
valitura vt vl iuri positiuo deb eat p̄iudiciū generare nisi fuerit rōnabilr ⁊ legi
time p̄scripta. et dicit Poeta allegat⁹ in. c. Quāto. e. ti. Lōposito late ferētī q̄so
ciba te. Qui putas exclusus crimē p̄ t̄pis vsū. Ac si diceret. q̄ cōpositū rapaz
et olez sit vetus tñ feret. Esto aut q̄ p̄missa tua enūerata beneficia. ⁊ insup om
nia ⁊ singula tua acta ⁊ actitata sint valde bona. constat aut tibi qd̄ sc̄ptum est
Defleat p̄ctōr quia offendēs in vno fact⁹ ē oīm re⁹. etiā si al̄s totā legē fuauerit
de pe. di. i. Frēs. ⁊ de re. iij. Defleat. put Origenes qui iuxta Hieronimū octo
milia volumina exceptis ep̄istolis magno conamine totum mūdum decorādo
cōposuit: quibz hodie vtiť ecclia in laudē oīmpotentis. in vno reus fact⁹ ē. et iō
in decalogū hereticoz dānatoz p̄script⁹ ē. et alij heretici ip̄m seq̄ntes ab eodem
denomiati sunt. vt. xij. q. iij. Quidam. s. Origeniani. Hōne hic Origenes be
neficia tua ⁊ tuoz fratru exēssit: ⁊ vno vicio succubuit. Reuertere reuertere su
namitis. Lanti. vi. vt intueamur te in nullo deficere ⁊ in oīmbz perfecte stare
et firmiter credere q̄ valido corpe tibi sit crimen medicare vt dicit lex. L. de va
lidis men. l. i. li. ix. et ibidem plen⁹ in glo. ⁊ noli opinionē tuā sacrozū canonū ⁊
beatoz patrū preponere decretis. Et ecce sicut scriptū est. Non crediderūt ver
bo eius: ⁊ murmurauerūt in tabnacul⁹ suis nō exaudierūt vocē dñi. ps. cv. Quā
per scripturas locut⁹ fuit: ⁊ puenērūt in vnū aduersus dñm ⁊ aduersus xp̄m ei⁹
ps. ij. et nolebāt intelligere vt bñ agerent. Quibz auditis dixerūt ad inuicem.
Durus est hic sermo: quis p̄t enī audire atqz abierūt retrorsum. xxij. q. i. s. Sz
notandū. et Jo. vi. cum p̄cor. Videam⁹ s̄ si f̄mones illius veri sunt et tempte
mus q̄ vētura sunt illi. ⁊ sciēm⁹ q̄ erūt nonissima illi⁹. Sap. ij. ⁊ mirati sunt q̄
calliditas eoz insidiādi locū nō inuēisset. ⁊ postea reuersus est cū societate sua.
et mihi quidē pacifice loq̄bant: ⁊ in iracūdia terre loq̄ntes dolos cogitabāt di
centes. Loquere omia que sunt in corde tuo. ⁊ ne parcat oculus tuus nobis: et
patienter sustinebimus te et cōfusus in domino et in potentia virtutis eius ita
exorsus sum. Non enī ypocrite estis: quia nō exterminatis facies vestras vt ap
pareatis homibz ieiunātes vt p̄tactū est Matth. vi. Est aut ypocrisis sim
pliciter considerata put solū inducit simulationē vl fictionem: nō ita grauis si
cut homicidiū vel adulteriū cū ypocrisis possit esse veniale p̄ctm tantū. vt dicit
Tho. ij. q. cxi. ypocrisis tñ que p̄nūcipō p̄les regnat put erat pharisaica ma
gne grauitas est. Vñ sup istud verbū saluatoris Luc. xij. Attendite a fermento
phariseoz: quod ē ypocrisis. Beda ait. Sicut modicū fermentū totam farine
massam corrūpit. sic simulatio animi totam virtutē sinceritatē et veritatem de
fraudabit. Et tho. Nihil enim sic alterat mores vt ypocrisis pharisaica. vnde
patet q̄ grauitas hui⁹ p̄cti put in phariseis vigeat: magna ē tanqz alteratiua
et corruptiua oīnū morum. Circa qd̄ p̄siderandū est q̄ seriem euangelioz
diligentiſſime cōsideranti patz manifeste q̄ xp̄us non legīt tam acriter impu
gnasse vicia sicut ypocrisim phariseoz. Cui⁹ ratio ē: nam ypocrisis pharisaica
quā increpabat ex quattuor causis reddit grauiſſimū peccatum. Prīma est pro

Contra anachoritas

pter ipsius gravitatē. Que quidē gravitas patet ex hoc q̄ viciū ypocrisis est corruptiū oīm morū: vt dictū est. Secūdo vt dicit glo. sup illud Treno. iij. Maior est iniquitas. s. ypocrisis: populi mei pctō sodomoz. z rō qz fm Hiero. sup illud Esa. xxi. et Bath. xv. Popul⁹ iste labijs me honorat: cor aut ipsorū longe ē a me. In cōpatiōe duorū maloz meli⁹ ē aperte peccare q̄ simulare sanctitatē. In tali enī simulatiōe pcurrit duplex iniquitas. q̄rū vna ē malicia interior. alia vero simulatio exterior. Tercio qz ypocrisis fm se cōsiderata est qdam species mendaciū. vt in scda secūde. q. supra allegata. pstat aut q̄ mendatiū q̄nto magis elongat a veritate tanto est gūius. Vñ phs in metaphisica. Magis mentis qui asserit de nouē q̄ est centū q̄ qui dicit est nonagintanōē. Mendacium aut qd in ypocrisi pharisaica includit. in extremis distat a veritate. Ipsi enim cū essent pessimi et pleni vicijs: simulabāt se nō solum esse iustos z bonos sed etiā sanctos: tanq̄ ceteros in bonitate z iusticia excedentes. vt patz de phariseo ascendēte in templū. qui de sua se iactans iusticia confidebat ceteros spernēdo. Lu. xviij. Quarto qz h viciū. s. ypocrisis pharisaica xpo maxie p̄trariebat Xps enī qui nō solū fm diuinā naturā sed humanā etiam intrinsecus plenus gratia est z p̄itate. foris tñ in similitudinē carnis peccati mundo apparuit. Phariseus aut totum oppositū. nūtur enī magnā innocentiaz foris oñdere vt omis interiorius aut omni inuidia z impietate ē plen⁹ sicut lupi. de quib⁹ Bathe. viij. Veniūt in vestimentis ouīū: intrinsec⁹ aut sunt lupi rapaces. Unde xps p̄missorum z alioz actiōe. ipsos plus q̄ ceteros pctōres execrabat. vt patz Bath. xxij p totū. Unde cōclūdo. Nolite fieri sic ypocrite tristes: vt p̄dixi. Rursum dixit senior. Placent nob fabulatiōes tue. nam natura est cauillatōis vt ab euidēter vero p breuissimas mutatiōes disputatio ad ea q̄ euidēter falsa sunt pducatur vt. ff. de p̄bo. sig. Natura. Sed dic nobis quid intendis quia asseris apostolorū dixisse. Subtrahat⁹ vos ab oīm fratre ambulāte inordināte. O frater mīdebā qd p̄sideras nō est speculatiōis mee. sed q̄ntū. valeo de h paulisper reserabo. Dixit enim ppha ps. lxiij. Proteristi me a puentū malignantiū a mltitudine opantiū iniquitatē. Et de hoc gratulabat in dño cū diceret. Ibidem. Letabit⁹ iustus in domino z sperabit in eo: z laudabunt⁹ oēs recti corde. Vñ dicit Greg. sup Ezech. omelia. ix. Unum vero est p quo vitari debz societas malorū: ne si fortassis cor rigi nō valeant: ad imitationē trahant. Et cum ipsi a sua malicia trahāt⁹ eos qui sibi p̄iuncti fuerint puerant. corripūt bonos mores colloquia mala. i. Corinth. v. Et sicut p Salomonē dicit. Noli amicus esse homi iracundo: nec ambules cū viro furioso ne forte discas semitas eius z sumas scandalū aīe tue. Proverb. xxiij. Sicut q̄ p̄fecti viri puerfos primos nō debent fugere. qz z eos semp ad rectitudinē trahūt. z ipsi ad puerfitatē nunq̄ trahunt. ita infirmi quicunq̄ societate debent declinare maloz: ne mala q̄ frēq̄nter inspicunt z corrigere nō valent delectent⁹ imitari. Sic enī verbo primoz audiendo q̄tidie sumimus in mente. sic flando z aspirādo aerem trahim⁹ corpe Et sicut mal⁹ eoz aer assiduo flatu tactus inficit corpus. ita puerfa locutio assidue audita infirmat⁹ inficit animū vt tabescat prauī opis assiduitate. Hec ille. Idcirco precipue Moyses populo recedere a tabernaculis peccatorū ne cū eis perirent p̄cepit. Nūeri. xvi. c. Nam ppter amicitia quā habuit Amon cū Jonatha dedit ei viam vt opprimeret Thamar sororē eius. ij. Regū. xiiij. Et fertur q̄ Alanus ppter bonot vt putabat socios transiuerit ad patibulū. Unde Isido. de summo bono. Melius est habere maloz odium. q̄ consortiū. Sicut multa bona habz cōmunis vita san

Beghardos beginasqz filuestres

etorum. sic plura mala pfert societas maloz. Et itacludo iuxta premissa q so
cietas maloz hominū z pfertim phariseorum et ypocritarū fuit: et est periculo
sissima qd apls annotare voluit vt dixi prenotandū. Non inquit Senior: du
bito q societas mala verisimiliter inducat pericula p te allegata: a cōtrario ve
ro bona societas vt similiter tetigisti: inducat multa bona. Nam scriptum est:
(ve soli) quia cum ceciderit non habet subleuantē. z si dormierint duo fonebūn
tur mutuo: vnus quomodo calefiat Eccl. iij. et dic Seneca. Omnīū societātū
nulla prestantior est. nulla firmior est quantū vti boni moribus similes si sunt
familiaritate coniūcti. Item nullius boni sine socio iocūda est possessio. z apo
stoli domini in vniū congregati merebātur spiritūs sanctus accipere. z loqueban
tur varijs linguis magnalia dei. Actū. j. et ppheta Dauid ps. xviij. dicit. Cum
sancto sanctus eris: et cū viro innocente innocēs eris. Et his dictis circūdede
runt me sicut apes: z exarserunt sicut ignis. Ps. cxvij. Apis enī vt dicit Greg.
in Omelia vbi. s. In ore mel habet: in occulto caude vulnus. et omnes qui lin
gua blandiūtur: sed latenter ex malicia feriunt apes sunt. quia loquendo dul
cedinē mellis pponunt. sed occulto feriendo vulnus inferunt. Ista vero facien
tes exardescunt sicut ignis. quia per flāmas detrahentiū non iustorum vita cō
buritur: sed q in eis inesse poterant peccatoz spine cōcremātur. Hec ille. Et qz
dicit Crisostomus. Valos qui monet offendit. incurrit odiū: qui arguit crimi
nosos. et per tribulationē iusti cognoscunt. pena quippe interrogat si qs quies
tus veraciter deum amat. Grego. in principio moralīū. Videbatur ipsis quia
de ypocrisi pharisaica et eius societate fecerim mentionē. tetenderim arcum in
eorum conuictū quod multum probat patientē afflictum. dicente dicto Grego.
Qualis vnusquisqz apud se later. hoc illata contumelia probant. Exaceruerunt
vt gladium linguas suas: venenū aspidum sub labijs eorum. et os eorum ma
ledictione et amaritudine plenū erat. et irruerunt in me fortes. Oculi autē mei
ad dominū vt euelleret de laqueo pedes meos: et dixi in corde meo. Omnipot
ens pater respice in me z miserere mei: quia vnicus z paup suz ego. tribulatio
nes cordis mei multiplicatae sunt: z de necessitatibz meis erue me. Vide humi
litem meā z laborē meum: z dimitte vniuersa delicta mea. Respice inimicos
meos qm multiplicati sunt et odio iniquo odeſt me. custodi animā meā et erue
me: nō erubescam quoniā speraui in te. Ps. cxliij. Unde dñs exaudiuit me et
eripuit me de manibus inimicorū meorum. als forsitan aqua absorbuisset me.
Benedictus dominus qui non dedit me in captionē dentibus eorum. z sic euasi
quasi ego solus vt annunciarem hec in vniuersa terra.

Lollhardorum descriptio.

Hinc scio vere quia iste populus et

eorū similes sunt de his quos christus pre omnibz alijs in hoc mun
do persecutus est. Sunt enī vt scribit Luc. xviij. qui in se cōfidunt
tanqz iusti aspernātur ceteros: gratias deo agunt. quia simulāt se nō fore sicut
homines ceteri: raptos videlicet iniusti: adulteri: ieiunantes bis in sabbato.
decimas dant de omnibz (sicut asserunt) que possident. prout veritas describit
ypocritim pharisaicam vbi supra. Nam et propheta dixit Esa. ix. Omīs ypo
crita neqz. Et primo quia in se cōfidūt tanqz iusti. quia suas opiniōes falsas
preponunt scripturis z scripturarū doctoribus. et ideo sunt hi de quibus dicit

Contra anachoritas

Dicere. vij. Non audierunt me nec inclinaverunt aurem suam. sed induraverunt
 cervicem: et peius operati sunt quam patres eorum. Quod proprie verificatur de huius
 iusmodi populo periculoso: sicut et de iudeis. Nam patres eorum interfecerunt
 prophetas: ut dicit Crisostomus. et ipsi iudei quia interfecerunt Christum principem
 prophetarum peius operati sunt: et preses iudeorum qui et nostri preses fuerunt sicut non
 audierunt prophetas. sic ille populus non audit principem prophetarum qui per singulos dies in vo
 ce tube per suos legatos. vicarios et locumtenentes prohibet validos non men
 dicare. sed non audierunt neque inclinaverunt aurem suam mihi. Unde sequitur Esa.
 vij. Vadas et dicas populo huic. Audite intelligentes et nolite intelligere et vi
 dete visionem et nolite cognoscere. Et ut ostenderet propheta quod in credendo principi
 prophetarum vel suis vicariis consistat salus populi. statim subdidit. Ecce cor populi hoc et
 aures eius aggrava et oculos eius claudet: ne forte videat oculis: et in auribus suis
 audiat. et in corde suo intelligat et convertatur. Nec ibi. Et hec operantur qui in se
 confidunt tanquam iusti. putant hodie faciunt iudei. Secundo aspernatur ceteros inter quos
 vivunt: et vestitu et habitu se segregant ab eisdem. et contra continuam dictorum
 veri principis prophetarum vicariorum in terris prohibitionem sumptuosa temeritate
 habitum nove religionis assumunt. ut de relig. do. c. unico. li. vij. Qui quidem
 habitus eis si essent de tertia regula fratrum minorum minime liceret cum sancto Fran
 cisco nec talem habitum nec scapulare eisdem unquam indixerit. ut patet in Cle. 1.
 de ver. sig. Tertio gratias agunt. quia non sunt sicut ceteri raptiores iniusti: adul
 teri: et quomodo. Nam incedunt inclinato capite plenas in ecclesiis facientes ora
 tiones pre ceteris. de quibus Isido. li. iij. de sum. bo. c. vij. Proprium hypocritarum
 est offerre se in orationibus videntibus quorum fructus est non deo placere sed gloriam
 ab hominibus comparare. In domibus autem suis putant expetior penitus vacantes
 et ad saturitatem comedentes bibentes et dormientes. quia non est lex ipsis ultra
 arbitrium liberum (ut ipsi presumunt) a quovis imposita. Et in publico unquam huius
 iusmodi crimina ibidem enumerata. plerumque ut fides ipsis maior adhibeat
 implere non presumunt. quare ieiunant non tamen bis sed ter vel quater in sabbato
 ut puta iuxta aliquam expositionem. bis ieiunant in die illi qui se manducant. quia ses
 mel a mane usque ad prandium. et post prandium usque ad noctem. Ipsi autem pluries
 videlicet primo a mane usque ad gemitaculum. et abinde usque ad prandium. tertio
 abinde usque ad merendinam. quarto quousque cenant. quinto usque ad noctem. Et
 his inferunt: quia videlicet non sumus ut hic publicanus. per quod ostendunt
 primum sacerdotes: et consequenter omnes status mundi ipsis fore peiores a
 quibus per habitum ut permittitur se segregarunt tanquam milites qui per delationes
 balthei. et nobiles per torneamenta se ceteris ostendunt preminentiores. Et licet ve
 ritas sit quod tam sacerdotes quam alii plerumque ipsis beghardis: sint quo ad actus pu
 blicos multum deteriores. Hi tamen videlicet sacerdotes et alii sicut publicanus
 iste. stantes a longe penitentes pectora sua: dicentes singuli. Deus propitius esto
 mihi peccatori. Recognoscentes omnes actus suos criminosos: et humiliter con
 fitentes et penitentes palam publice et clam insuper et occulte omnia sua peccata.
 Isti autem beghardi recte. cecitate mentis adeo percussi quod non recognoscunt erro
 res suos. nec se errare profitentur prout precipitur. Hi moriuntur in peccatis suis. ut Jo.
 vij. prout claret et iuxta fidem nostram perpetuo damnabuntur ut in dicto. c. Deo
 fiat. de re. iur. quia et omnis virtus (si quam habent) detrimetur patitur ab
 uno vicio. et de pe. di. v. c. Dolendum. et dum in uno peccato perseverant: omnia
 bona perdunt: ut ibi sicut in testibus qui aliquid addidit de suo: totum testimo

Beghardos beginasq; filuestres

nium p tali mendacio decolorat. iij. q. ix. Pura. simile de codē: dis. iij. nō licet.
Sed quid sequit̃ videlicet de publicanis. id est alijs peccatorib; sacerdotib; et hmoi. de quib; dixit Xpus. Amen amen dico vob; descendit hic iustificatus in domū suam ab illo scz phariseo et ypocrita: qui pmanebit in peccatis suis vt predictum est. Et quia fm Breg. eoz opera que clara hominib; foris apparuerunt in aduētū iudicis intus obscurātur. et a deo retributionē nō inueniunt. qz pro ipsis recipiūt laudes quas amauerūt. Hec ille. Et pro iniquitatū suar; defensione: et executionis securitate tanq; iudei qui inuocabāt Laypham pontiū pylatum et ceteros contra xpm: qz ipsis non licebat interficere quenq;. potentia magnatū hacten; armauerunt se quos pre ceteris in suis et suor infirmitatibus apparatu quodā deuotissimo visiterunt: ipsis aliterunt et dulciter informauerunt et diuites nō dimiserūt inanes. sed nec humiles paupes et esuriētes in suis languorib; nec corporali nec spiritali cibo replentes: nec domibus eorū appropinquātes. et quod peius est vt ecce illoz nec alioz clam vel palam cor; rectiones patiūtur. sed mor dum senserunt increpationes in agni vellere experientur lupi rapaces. dentes mordaces non verent̃ denudare. et fictū hūilitatē spiritū in rebellionē cōtumaciter et contentiose puerentes suam et suor consodalium vbicunq; constitutoz vtriusq; sectus errores defendere non erubescunt tanq; dicerent deo. Recede a nobis scientiā viarum tuarū nolumus. Job. xxi. Quid aut̃ iniquū est (dicit Leo papa) q; impia sapere et sapientiorib; doctiorib; non credere. Sed in hanc insipientiā cadunt. quia cum ad cognoscendū veritatē aliquo impediunt obscuro. nō ad ppheticas voces: nō ad apostolicas litteras: nec euangelicas auctoritates: sed ad semetipsos recurrunt. et ideo magistri error; existūt. quia veritatis discipuli non fuerunt. xxiiij. q. iij. Q. autem. Unde proprie de eisdem dicit Brego. xi. moralū. c. iij. in fine. Plerunq; fit vt cū audientis cor. exigentib; culpis omnipotentis dei gratia nō replet incassus; exterius a p̃dicatore moueat. quia mutū est os ore quod loquitur. si ille interi; in corde nō clamet qui aspirat verba que audiūtur. Hinc ppheta ait. Plisi dñs edificauerit domū inuanū laborant qui edificant eam. Hinc Salomon ait. Considera op̃era dei: q; nemo possit corrigere q; ille qui despererit. Nec miruz si a corde reprobo: p̃dicator minime auditur: dum nōnunq; ipse quoq; domin; in his que loquitur resistentiā moribus impugnatur. Hec ille. Et vltra tanq; serpens in gremio et ignis in sinu solent recondiri: suos remunerant hospites. vt. xij. q. j. Ad hec. Ita suos fautores: et maxime religiosos mendicātes. nō tm̃ linguis detrahendo: sed elemosynas ipsis de iure debitas subtrahēdo moluntur defraudare. quia plerunq; quātum ipsis dispergitur: tantū ipsis religiosis in suis donis debendis euacuatur. vt est ar. de cōsti. c. Lum. B. de excess. pla. c. vlt. li. vj. Vñ pfecto odio oderā illos: et inimici facti sūt mihi. et hoc fm Tho. in sum. q. xxxiij. ar. iij. possum sine peccato. quia tantū ipoz crimina et excessus odini: put facit iustus iudex qui psequitur criminosos vsq; ad mortē et meret̃ vt. xxiiij. q. v. c. Iudex. et. c. se. put et xps persecutus fuit vendētes et ementes in templo ac phariseos ypocritas: sed ipsam naturā et gratiam fratris non potest aliquis odio habere sine peccato. Hoc aut̃ q; in fratre odimus culpam et de; defectum boni: pertinet ad fratris amorē. Eiusdem em̃ ratiōis est q; velimus bonum alicui; et odimus malū. Nam et ppheta iniquos odio habuit. et nihilominus legem dei dilexit. vt ps. cxviij. Sed quia sepe iura adaptantur ad ea que sepe accidunt. de despon. impu. Litteras. cum pcor. Frequenter etiam accidit

Contra anachoritas

vt patet q̄ inter illam malā societate fuerūt secte et hereticorū cōnenticula in die
bus et in terris nostris: vt patet de quodā Beghardo dicto Burkardo cum suis
fratribus in dominio Thuricensi: qui post p̄niam et crucis assignationem rela
psi in heresim igne fuerunt cōcremati. Item de quodam fratre Carolo qui ma
gnam habuit adhesionē in terra Uraie ppter eandē causam cum socijs igne
consumptus est. Item de quodā Henrico de Tierrem prope Constātiā: qui
cum magna adhesionē penitentiā publicā suscepit. Item de quodā Johāne
in dominio Almensi cū multa societate, q̄ propter dictā cām p̄niaz publicā su
scipit. Itē de vno magno heresiarcha in dominio de Wirttenberg, qui ingen
ti difficultate expertoꝝ cōuentu fuit conuictus. Item de quibusdā beghardis
venientibꝫ per annos singulos quondā de Bohemia infinitū populū in opi
dis Berneſi ac Soldoreſi ac in multis villis et terris eisdem subiectis in hor
ribilem heresim pducunt. Et summarie q̄ in tota Alemania superiori non est
contra fidem catholicā heresis introducta nisi per vulpeculas illius secte beg
hardorum Tollhardorū et beginarū maliciosissime: absqꝫ eo q̄ q̄ plures latro
nes et sodomite sunt in eorum habitu reperti. Unde propter hmoi grauiſſime
iniquitatis frequentia: iura ac iurium canonū et legum sacratissimorū et eorū
dem ministrorū arma viriliter adaptent: et vtriusqꝫ iuris gladij vibrentur. vt eo
rundē hominū et illorum ministrorū qui vulgariter et communiter vt premittit
tur Tollhardi Beghardi et Begine nuncupantur cōtumacia: per directum et in
directum cōpescatur. quoniā verissime vt p̄mittit sunt per omnia pharisei et ypo
cite tristes. Sed quia fortassis sepe per directū vt puta personaliter et in am
bonibus cancelloꝝ multipliciter generaliter et singulariter sunt correcti. put chri
stus exprobrauit phariseorū illorum duritiā et incredulitatē. ad quos dixit
Ioh. 8. Sed durissime ceruicis sit populus. Vemento q̄ ad iracundiā prono
cauerit dominū. Deuteronomij. xxi. Sed vt p̄dictum est hactenus induraue
runt faciem suā supra petram. et noluerūt reuerti. Hieremie. v. et cor suum po
suerunt vt adamantē: non audierunt legē et verba que misera t domin⁹ Zacha
rie. vii. Idcirco expedit vt p̄ indirectū put iudei excommunicantur: eorū fautores
et receptores ad desistendū ne alieno grauent p̄ccō. prouide et sollerter indu
cantur: prout hoc nuper in quodam cōpendioso tractatulo vberius duxi p̄scri
bendum. per eum qui obstinatorū malicie nunq̄ misertus fuit. sed in se creden
tium est salus et vita per infinita secula seculorū Amen.

Finis.

Glosa bullarū p beghardos impetratar

Pro fundamentali bullarum sub

p scriptarū intelligētia clarius demōstranda. Hec pncipalr videtur sincerius p̄sideranda: q̄ Greg. papa. xij. natiōe Venetus de Carrarijs electus: de anno dñi. M. cccv. multū annosus et sedet legitime in papatu vno āno mēsis q̄nq̄ dieb̄ decē. et depositus p̄ p̄ciliū Pisani: et in eodē anno ibidē fuit extūc elect⁹ Alexander q̄nt⁹ natione grecus de Landia. de āno dñi. M. cccx. die. xxvj. Junij. et sedit mensib⁹ decem. dieb⁹ octo: et mortu⁹ ē in Bononia. Et extunc ibidē elect⁹ ē Iohes. xxiij. qui sedit in papatu legitime annis sex. et deposit⁹ in cōcilio Constantien. anno dñi. M. cccxv. die. xxix. mēsis Maij. Et expost⁹ de āno dñi. M. cccc. xvij. Ipsa die sancti Martini electus est ibidē Martin⁹ papa q̄nt⁹: qui sedit annis. xiiij. Hinc electus est Eugenius qui vocabat⁹ Gabriel: et fuerat quondam cardinal⁹ predicti Greg. creatus p̄ eum dū fuerat puat⁹ papatus dignitate in concilio Pisano p̄dicto. et dū morā traheret in ciuitate Arimulen sub potestate dñi Caroli de malatesti baronis ibidem. Hunc videam⁹ p̄ntis bulle videlz Greg. conditionē. Nā in fine ponit. Datum Rome apud sanctū Petrum. iij. nonas Decembris pontificatus sui anno septimo. et ipse in papatu nō remāsit legitime p̄ ut prescribit⁹ vltra duos annos. Item nota q̄ Eugenius confirmauit illā bullā primo anno p̄ntificatus sui. et infra tres menses post suam creationē. Item nota prout veritas ē q̄ ille Eugenius prout domin⁹ suus Gregorius semper fuit fautor et promotor illorum Beghardorum. Nam et ipse Gabriel videlicz Eugenius per se quondam fuit in heremitorio prope Paduam tanq̄m beghardus. Itē nota q̄ illa bulla p̄ma videlz Gregorij stabat per. xxiij. annos anteq̄ cōfirmaretur p̄ Eugeniū. Et nūc procedam⁹ ad intentionem. et sequit⁹ tenor bullarū que est talis Et primo tenor bulle Eugenij que in se continet aliam.

Eugenius

e Episcopus seruus seruorum dei Venerabilib⁹ fratrib⁹ Coloniē. Treuerē. Maguntinē. ceterisq̄ archiepiscopis et tam eorū suffraganeis q̄ alijs episcopis vniuersis per Alemāniam Brabantiam et Flandriā constitutis: ad quos p̄sentes littere puenierint. Salutem et aplicam b̄ndictionem p̄p̄s votis fidelium qui sub humilitatis spiritū pie vite sedulum dño famulatum impendunt. Illis p̄sertim qui tranquillitatē pacem et statū prosperum eorundem respicere dinoscuntur: eo libentius fauoris apostolici presidij impartiri de-

a Alemāniam. Hic ponit differēcias inter Alemāniam et Brabantiam et Flandriam. licet in veritate brabantini et Flandrensi. sint alemāni: prout saxonēs.

b P̄p̄s votis etc. Hec arenga siue hoc exordij tanq̄ curialis sermo nō inducit veritatis probationē. vt no. de insti. Cū venissz. xxiij. q. iij. Unusquisq̄. et in glo. prout dicitur in litteris expectatiuis: vite ac morum honestas etc. Unde scriptum est: que cōmendandi causa dicuntur pro nō dicto habentur. ff. de cōtrahē. empt. Ea que.

Glosa quarundā bullarum

a Quiete. Hec est pars exordij: et dicit quiete. Hec est pura veritas sine curialitate: quia homines illi fraternitatis seculum fugiunt: et in seculo puerfari non erubescunt sed potius laborem fugiunt: ut sic quiete in pta tenore bulle: sed non in pta sensum bulle victum et vestitum acquirant.

b Gregorio. Dicitur Gregorius de quo super sit mentio in themathe: et ipsi bulla transumptio facit fides tanquam principalis per vniuersum mundum: quia sic in regibus Gregorius repta est. ut per de iure in. c. ii. in superscriptione. et alius est stilus? et obseruancia romane curie que facit probationes. de cri. fal. Licet. et facit ius ut non. in. c. Ex litteris. de psti. et bulla plumbata tam Eugenius quam Gregorius predictorum est: ut fertur integra apud congregationem fratrum illius puerfationis in ciuitate Londoniensis.

c De cellis Hoc est nomen cuiusdam domus illius fraternitatis.

d Voluntarie pauperum. Ecce quod recipiunt nomen de voluntaria paupertate. Videamus ergo ut nomina corrumdeant rebus. xij. q. i. Clericus qui instituitur de dona. §. Est et aliud. cum per cor. Sunt autem voluntarie pauperes: de quibus legitur et non. in. c. Sacerdos. j. q. ii. qui se amore paupertatis in numero pauperum constituit. ut ibi tanquam pauperes voluntarii viuunt exemplo apostolorum: et quod omnia sint communia: et in hoc non committat dolus prout legitur de Anania et Saphira uxore sua Act. iij. q. ii. §. Legitur. et ubi est hic et laudabimus eum. praesertim in illis congregationibus. nam plures delicate viuunt quam vixerunt tempore quo fuerunt in locis suis prius. Nam expetenter videmus quod raro vel nunquam nobiles vel ciues abundantes: aut periti intrant illo

rum congregationem. sed tantum artifices mechanici et rurales qui se prius suis laboribus nutrebat: et nunc ocio multiplex vacant. et rusticus qui prius dormiebat in campo cum pecoribus supra terram: vel in

paleis apud illos fratres dormit in penarum plumis: aut in stratis bus bene politis.

bemus quo ex eorum quiete altissimo famularum gratior exhibetur. Dudum siquidem felicitis recordationis Gregorio pape undecimo predecessori nostro exposito quod nonnulli ex vobis seu predecessoribus vestris et alij in vestris ciuitatibus et dyocesis: dilectos filios de cellis: seu voluntarie pauperum pertatis pauperes communiter nuncupatos occasione vestitum quas gestarent diuersis molestijs et iniurijs afficerent in eorumdem pauperum detrimentum. Idem predecessor noster volens dictorum pauperum indemnitate prouidere: vobis et predecessoribus ipsis nominibus prius non expressis: suis de

e Vestitum. Forte de ferebant vestes longas ad laborandum non aptas. aut alicui religioni approbate sciles. de quibus de religio. do. c. j. li. vi. aut portabant scapularia cum cappis tanquam monachi ordinis alicui approbati. Nam scapulare est signum vere et approbate religionis. ut le. et non. in

Clemen. ne in agro. de sta. mo. §. Cum vero abbates. Nec etiam fratres de tertia regula sancti Francisci aut sorores talibus scapularibus debent uti quia regula huiusmodi hoc non intendit. et videtur magna ratione. Nam in eadem regula tertia sunt persone matrimonialiter coniuncte. et si alie persone solute possent uti et deberent similiter et ille. Ecce qualis inconuenientia si soror huius regule impregnata ventre elevato cum scapulari transiret ad ecclesiam vel ad alia loca publica. vel si vir scapulariatus furtum committens suspendere ad patibulum

per beghardos impetrataz

lum. unde hoc considerantes prelati voluerunt fortassis qd tali vestitu non vterentur.

f Quieti et tranquillitati. Nec in veritate est quies et tranquillitas non anime sed corporis et animi

ut ocio vacent putat dictum est supra super p. Quiete.

g Gregorius. Hic est de quo fecimus supra mentionem in themate.

h Per alemaniam. De qua supra dictum est. quod istud hominum genus plus per alemaniam quam per alias mundi plagas reperitur. unde emanavit illa. Le. tunc eos prope. de heret. Ad nostrum. ubi dicit in regno alemanie procurante satore malorum operum damnabilis.

i In vestris civitatibus. ubicumque fuerit corpus illuc congregabitur et aquile. Math. xxiii. Hoc genus laudabile habuit ortus ad instar sanctorum patrum et fratrum heremitarum in nemoribus morantium. sed quod in deserto non erant corpora pingua quibus manducarent ad saturitatem. et ideo congregabantur: prout hodie ad civitates ubi pane vino et oleo multiplicati tanquam fideles christi requiescunt.

k Humiliter et honeste in fidei puri-

dit litteris in mandatis ut certis modis et formis quieti et tranquillitati dictorum pauperum providere curaretis seu curarent prout in eisdem litteris quarum tenor est talis continetur. Gregorius episcopus servus servorum dei venerabilibus fratribus Colonienis. Treuerensis. Maguntinenis alijsque archiepiscopis et tam eorum suffraganeis quam alijs episcopis universis per alemaniam: brabantiam et flandriam constitutis: ad quos presentes littere pervenerint salutem et apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram pervenit quod in vestris civitatibus et dyocesis sunt nonnulli pauperes utriusque sexus qui humiliter et honeste in fidei puritate et honestis vestibus aut habitibus. aut in paupertate aut castitate vivunt: et ecclesias devote frequentant. Et quod licet huiusmodi pauperes nobis et Romanæ ecclesie ac eorum prelati et curati reuerenter

tate et ceteris. Que quidem puritas cum alijs optimis conditionibus si fuerit in ipsis in fructibus suis cognoscemus eos. Math. vii. Sed puto quod hec verba curialiter dicta prout prenotauimus non ob-

ligant ad mera veritatis fundamenta.

l In paupertate et castitate. De quibus infra dicemus.

m Ecclesias devote frequentant. simulantes longam orationem. Luc. xi. c. et ita deuorant domus viuarum sub obtentu prolixæ orationis. Marci. xii. et hec proprie dixit Christus de phariseis et ypocritis. Nunquam autem vidi aliquod genus hominum tantam similitudinem cum ypocritis habere sicut illi. Constat autem quod Christus in vita sua huiusmodi ypocritas et phariseos plene ceteris hominibus persecutus est semitibus suis: dum dixit post multa publicani et meretrices precedunt vos in regno celorum. Math. xxj. Videmus autem experienter quod ipsi faciunt longas orationes in publico et laborare non possunt: nec volunt palam nec in occulto ad mandatum apostoli: prout infra dicitur.

n Prelatis et curatis reuerenter obediant et ceteris.

Notabile verbum est. nam dicit Gregorius. Sicut laudabile discretumque est reuerentiam et honorem exhibere personis. ita rectitudinis et dei timor est

Glosa quarundā bullarum

si qua in eis sunt q̄ indigēt correctiōe
nulla dissimulatiōe postponet. ij. q. vij
Sicut inq̄t. et etia; si inutiles sunt dū
modo tolerant. xvj. q. vj. Si fortassis
Un in his h̄ gen^o hominū p̄ ceteris nō
facit reuerentiā nisi cum
dissimulatiōe. naz. p̄ re
uerentiā est honor q̄ cum
pauore exhibet. ita dicit
Archid. de imu. ec. decz.
sup. f. Reuerētia.

a Nullis. erro. se inuol
uēdo. q̄ istud gen^o hoīm
se multis añ tpa inuoluit.
videt patēter in Cle. Ad
nī am. de heret. Et insup
in dieb; meis et i dyocesi
Constantien̄ isti homines
infinitos seminauerūt er
rores. vñ pleriq; sunt ad
pnīaz publicā positi. ali
igne cremati. vnde his
diebus videlic; de anno
dñi. D. cccc. xxxvij. qui
dam nouos fecerant erro
ris articulos in suis libris
cōscriptos. et i oculis cō
uenticlis dogmatizatos
qui demū et vix informa
ti pniam publicā pegerūt
Hinc publicū est et noto
riū q̄ hoc errore depuati nō erubescūt
dicere. q̄ sano corpe et validis medica
re et elemosynā recipe non sit p̄ctm. de
quo infra dicitur.

b S; intīme caritatis amore q̄ pa
tiens et benigna ē: q̄ nō emulat nō agit
perperā: nō inflat. nō ē ambītiōsazē.
j. Loz. xij. Unde si tales frēs intīme
caritatis amore vt dicit bulla deo et p̄t
ipm p̄mis seruiūt. experiētia rez ma
gistra demonstrat. put videmus.

c Ordinaria. Ordinarij sua auctori
tate sepe tales visitāt. quia hoc et alijs
priuilegijs abutunt: vnde perdere me
rentur. vt de priuile. Quaz. de regula.

c. Licet. cum concord.

d Inquisitores. et de illis plene no
tatur in Cle. j. de heret. et in Cle. seqn.
et quia idem ex officio sepe inuenerūt
inter talem fraternitatē actus iniquos

ideo q̄si consueti pl^o
illos visitarūt.

e Occasiōe vestiū.
vñ nō despiciūt: sed
abusus vnde quisq; re
b; p̄tereūtib; restri
cti? vñ q̄ sese habēt
mores eoz cū q̄b; vi
uit. aut intēpans aut
supstitiōsus ē. clj. di.

Quisq; et sunt sba
sci Aug. vñ patēter
isti homines vestitu se
ab alijs segregant vt
suos ritus et mores
alijs meliores ondāt
et dicāt in cordib; su
is sic pharise? Deus
grās ago tibi qz n̄ sū
sic ceteri hoīm rapto
res zc. velut etiā hic
publican^o. Lu. xviij.
f Simples et ho
nestas. h̄ discernere q̄
ad ipos velenā q̄ ad
alios non possumus
specialē aut certā da

re doctrinā. s; stat i arbitrio boni viri et
discreti put le. et no. de rescrip. sedes. et
g Occasiōe hoīm (etiā i glo. ibidē.
vestiū. Nota q̄ n̄ dic̄ cā hoīm s; occa
siōe. nā cā se hz ad rez. occasio ad nō
verū vtz de ma. et obe. solite. j. Rñ. vbi
ptz q̄ cā se hz ad id qd iurē rōnabile et
occasio ad id qd p̄sistit in facto et ē ra
tionabile. Un sc̄ptū ē. occasione. i. q̄lē
cūq; aīmi motiōez q̄rit q̄ vlt discedere
ab amico. Prouer. xviij. vñ q̄tienscūq;
occasio ponit. hic vel in alijs scripturis
taliter intelligamus.

h Grauiamina infe. Ut quia eos de
ferebant ordinarijs locorum. aut inhi

per beghardos impetrataz

bebāt suis subditis
ne ipsīs elemosynas
cōmunicarēt. et sic p
indirectū eos ppele
bāt ad rite pcedēdū
vel ad recedendū. et
talr etiā p indirectū
cōpellūt iudei: vt de
iudeis. Iudei. et de
ysu. Post misēbile.
a Simpliciu z ho
nestariū. hoc stat i ar
bitrio boni viri. put
pdictū est.

b Fideles et catho
lici. z bñ qz pñc tan
qz heretici nullo iur
priuilegio gauderēt.
qz nihil ad nos d hñ
qui foris sunt. de di
noz. Baudemus.
c Indebite pñtos
Punit interdū aliqz
sine culpa: s; nō sine
causa. de q dic vt de
re. iū. sine culpa. li. vi

d Appellatōe fmo
ta. Hanc clausulā so
lus pñceps ponit. de
offi. dele. sup qñtionū
s. Nos aut. cū pcor.
et nihilomin⁹ pñ ap
pellari ex legitima et
euidēti causa. vt no.
ibidē. s. vlt. et ita pa
rū videt ponderāda
in rescriptis.

e Nō obstante rē.
Hic ponit obstātiās
generales poni pñue
tas qñ in omī rescri
pto. z nō ponit obstā
tiās iurī scripti et cla
rissimoz textū iuris
qui vident hñc bul
le patenter obuiare.

rū. Quo circa fraternita
ti vñe per aplica scripta
mandam⁹: qñen⁹ quilibet
vñm i dyocesi sua paupe
res ipos occasione hñmōi
eorū simpliciū z honesta
rū vestiū nullaten⁹ mole
ster: nec ab alijs molestari
qñtū in vob fuerit: dñ
tñ fideles z catholici re
pian⁹ pmittatis. et si qñs
eorū occasiōe pñdicta excōi
catos vl dictis sacris pri
uatos vel alīs idēbite pu
nitos repletis auctē apli
ca pñdicta vigore pñtium
absoluatis. et ad sacramē
ta pñdicta restituatis eos
dē: in forma ecclie pñsuetā.
Cōtradictores p censurā
ecclīasticā appellatōe re
mota cōpescendo. Nō ob
stante si aliqz cōiter vel
diuissim a sede aplica in
dultū existat qz interdici
suspendi vel excōmunica
ri non possit per litteras
aplicas nō facientes ple
nā et expressam ac de ver
bo ad verbum de indul
to hñmōi mentionem rē.
f Datum Rome apō san
ctum Petrū. iij. Nonas
Decembris pontificatus
nostri anno septimo. Et
sicut nuper accepim⁹ bo
ne memorie quōdam Eu
charius episcopus wor
maciēsis ad litteraz pñdi
ctaz executiōez vigore ip
sarū aplica z quondā Jo
hānis de ceruo officialis
Coloniē ordinaria au

de quibus dicitur infra
circa finem secūde bulle.
Nam i clausula generali
ea q nō sunt verisilia n in
telligunt inclusa. d. deci.
Statuto. lib. vi. ff. de re
gu. iū. l. In obscuris.

f Datum rome. mirari
possem⁹ put notat in the
mate. qz tñ vno anno et
mensibz qñqz sedit in pa
pau legitime. z q pñ suā
depositionē i ciuitate Pi
sana factā pñsidebat in ro
ma āno septimo sui pon
tificat⁹. Sciendū q ipse
habuit pñtinuā adherētiā
regi neapolitani. de cui⁹
pñmissiōe residebat i ciui
tate Baietana vbi port⁹ ē
maris. et pñqñter in por
tū Venetoz. Et romani
in absentia Johānis pa
pe q fuerat elect⁹ in Bo
nonia gratantissime rece
perūt eū in Roma. et de
mū ab omnibz derelict⁹
remansit in ciuitate Ari
muleñ. et ibidem creauit
cardinales prout premie
titur et renūciavit papa
tui sub conditione inter
alīs vt sui Cardinales vi
delicet duo pñmanerēt et
hi peruenerūt in paup
te ad concilium Cōstan
tense.

g Et sicut nuper finē
habet hic bulla Gregorij
Hic incipit continuatio
bulle ipsius Eugenij.

Glosa quarundā bullarū

a Eosdē paupes rē. ea paup̄tate degētes: put in fra sincerius declarabit.
b Sēctatores. Ista sūt verba cōmēdatoria z curialia. de q̄b fuandū est vt p̄mīsimus.
c In colonien. et worzmatien. Ecce ibi ep̄us et officialis duarū dyocesū pscrutatores facere volūt leges cōem p̄ vniuersam germaniā: imo per alias mūdi plagas vbi h̄ gen^o hoīm ducit morā. et scrip̄tū est q̄ vnaq̄q̄ patria suo sensu abundat. de se pul. certificari. Q̄ q̄ miranda vidissent si totam alemaniam z puīcias z dyocesales alemanie pscrutati fuissent: forte aliū p̄cessum fecissent.
d Cōmorantes. placet licet plerūq̄ viderimus mutuā ip̄orū bonaz puerlationē tanq̄ vnā et eandem p̄fraternitatē.
e Frequētent. ea frequē tatione put p̄mīsim^o.
f Preceptis. De his z iā dictis p̄ditōibz p̄dictū ē.
g Orthodoxe. orthodo xa res ē q̄ recte glīamur. et orthodox^o d̄r catholīcus. de sum. tri. z fi. ca. c. j. li. vj. siue recte credens et vt credit ita viuēs aut recte glīans: vel in recta fide cōsistens. ab orthos quod ē rectū: et dōxa gloria.
h Infirmorū curā gerit illi videlicet frequēter q̄ in ciuitatibz morant. z ad h̄ opus siluestres z anachorite non conueniunt. sed

ctoritatibz rite pcedētes. eosdem^a paupes xp̄ifideles z catholicos: ac virtutum ac bonorū ope^r sectatores^b debita inquisitione p̄uia reptos^c in colonien et worzmatien ciuitatibz z dyocesibz a q̄buslibet xp̄i fidelibz taz clericis q̄s laicis pie cōfouēdos p̄ suas patentes l̄ras diuersas z p̄cessus in se cōtinentes. publice mandauerūt. Et quanq̄s p̄dicti paupes viri de p̄ se sūt et m̄lieres seorsum ī suis distinctis domibz absq̄ mutua eorū conuersatiōe cōmorātes in paup̄tate et p̄tinentia in humilitatis spū ecclesiasticas deuote frequētent: et romane ecclie ac eorū ordinaris prelatis: plebanis rectoribz et curatis in omnibus reuerēter obediāt. nullisq̄ erroribz seu ritibus q̄ salutaribz p̄ceptis et fidel^o orthodoxe repugnent se inuoluāt: sed liberat^r diuini noīs intuitu misabiles: ac alias honestas p̄sonas ad eorū loca declinantes gr̄a hospitalitatis recipiunt: ac requiriti^r infirmorū curam gerūt^r decedentiū fidelīū corpora etiā tempe furozū pestilētiā in terris q̄s hitāt ad sepulturā ecclīasticam deferendo: ac alia pietatis et caritatis opera exercendo. etiā de his que^k māibus propriis et

in talibus pure quiescunt.

i Decedentiū fidelīū. vt sūt in sepultoris q̄rancūq̄ se nō in tromittūt q̄ in nemonibz degunt.

k Danibz p̄p̄is z medicat^r. Sic lup^o ē in fabulay dīc. yfīd. Ethī. li. c. xxxvj. z est trop^o qui parcomia d̄r: z cōmittit dū rebz et tp̄ibz accōmodatū puerbiū attribuitur. vnde mibi nō cōstat quibz iure vel rōnibz huic p̄plo hec p̄borū p̄p̄ietas ascribit. Nō enī dubitam^o put p̄dictū est: q̄n illa fratnitas opus manuum hacten^o vt pestē refutauerit. s̄ q̄ medicando se nutrire dulciter cum ocio cunctis operibus p̄ordinauerit z se cōstāter in his p̄uictis suis placis curat^r et rectoribz ecclesiāz imoueri^r ap̄lo violent^r opposuerit. Nam et si veri essent religiosi alicui^o approbate professionis expletis suis diuīorū officijs ad laborē non tantū manuū sed aliorū operum honestorū q̄rum cūq̄ tenerentur: vt plene le. z no. de pse. dīc. v. Flunq̄. Flam dicit apls. j. Thessa. iij. Operami māibz v̄ris sic precipim^o vō

per beghardos impetrataz

bis. Un et Aug. in li. de opibz monachoz. Eterum quis ferat homines contra
 maces. i. religiosos non opantes. de qbo ibi loquit saluberrimis apli monitis re
 sistentes non sicut infirmiores colorari. sed sic fortiores predicari. Itē. ij. ad Theſ.
 iij. Si qd non vult opari non māducet. dic glo. dicūt qdā d opibz spūalibz aplm h
 precepisse. non de ope corpali in quo agricole et opifices laborāt. et infra. s. sup
 suo conant sibi et ceteris caliginē adducere. vt qd vult caritas monet non solū
 facere nolūt s. nec etiā intelligere. et infra. Vult suos dei corpali opari vno vi
 uat: s. p. p. et iō religiosi sui dei noiant. vt puta vt se totalr fuitio dei manci
 pates: vt p Dyoni. vj. c. eccliaſtice hierarchie. vñ dic Aug. in li. de opibz. Do
 nachī si aliqd agāt si corpali opari nolūt scire desidero. orōnibz inqunt et psal
 mis et lectōibz et verbo dei. S. q. p ista non excusent dic p singla. Nam pmo de
 orōne dic. Litius exaudir vna obediētis orō q. decē mille pceptoris. Istos pte
 prores intelligas et indignos exaudiri q. māibz non opant. Scdo de diuīs lau
 dibz subdit. Lantica pō diuīa etiā cātare māibz opantes facile pnt. Tertio sub
 iungit de lectōe: qui aut dicūt se vacare lectioni illic sueniūt qd p. capit apls: q
 est s. ista puerſitas lectioni nulle obteperari dū vult ei vacare. Quarto subiūgit
 de p. dicatione. Si aut alicui sermo erogād est. et ita occupat vt māibz opari non
 valet. Namq. hec oēs in monasterio pnt. quādo q. non oīs possunt: cur sub hoc
 ptemptu oīs vacare volūt quāq. si oīs pnt vicissitudinē facere deberēt non
 solū vt ceteri necessarijs opibz occupent. sed etiā q. sufficit vt mltis audientibz
 vnus loqitur. Ergo videt q. religiosi et fortius laici q. sub forma religiosoz sunt
 vniti teneātur ad labores. Itē sup illo Luce. xij. Vendite q. possidetis dicit glo.
 Non tantū cibos vestros cōmunicare paupibz: sed etiam vendite possessiones
 vt omibz vestris p dño sp. p. postea labore manū opemini vñ viuatis vt ele
 mosinā faciatis. sed ad voluntarie paupes xpi. put illi frēs se p. fitent. et etiam
 ad vere religiosos p. p. omia sua relinqre. ergo videtur q. etiam eorum
 sit de labore manū suarum viuere. Item voluntarie paupes put viri religiosi
 precipue vident teneri aploz vitaz imitari. q. statū pfectōis p. fitent. s. apli ma
 nibz p. p. laborauerūt. fin illd. j. Cor. iij. Laboram. opates māibz nris. q. videt
 q. voluntarie paupes quēadmodū veri religiosi teneāt māibz laborare. et pl. laici
 q. clerici. q. laici min. certis horis canōicis psallere sunt astricti. et etiā maxime
 quia in laboribz a iuēture sunt nutriti. Un dicit apls. ij. ad Theſsa. iij. Sub
 tra hat. vos ab omī fratre ambulāte inordigite et c. Frēm aut noiat quelibet chri
 stianū. Item. j. Cor. vij. Si qd n vult opari n māducet. Unde Job vniuersalr
 locutus est. Homo ad labore nascit: et avis ad volatū. Job. v. qd xpi gloriose
 p. sequit a d nrm ppositū Breg. li. vj. moraliū. c. v. circa fi. et de laboris cōmēda
 tiōe et ocij derelictiōe: et ad p. sentē materiā p. p. videt facere Tho. ij. q. clxxij
 ar. iij. et seqntibz duobz. Sunt aut p. uia māibz: aut alio corpis mēbro vt studio
 laborare et ocio p. medicatiōis suffragiū cibū acquirere. et h in illo q. sanus est et
 laborare pōt. Si aut san. et p. labore sibi et suis qbus puidere tenet non sufficit
 ad mendicandum cōpellitur. Nemo enī ad impossibile astringitur. de pac. c.
 vlt. de re. iij. c. Nemo. li. vj. cum p. cor. Un sacratissima dicit lex impialis. C. de
 vali. mendi. q. pauperibz danda est elemosina qui suis manibz laborare non pnt
 paup autē qui non laborare pnt si se elemosynis imiscet: captiuand. est et in fuitu
 rem redigēd. e. Hec ibi. et dicit canon. xxi. q. j. Qm. Illi autē tm accipiāt pau
 perum cibos qui laborare non pnt et mendicare in sacra scriptura interpretat in
 vindictā maloz. ps. cxvij. Mutates trāſſerāt filiū ei. et medicēt eiciantur de ba

Glosa quarundā bullarū

bitationibz suis zc. De q̄ quidē materia vicz 3̄ validos mendicātes nuper feci
duos tractatulos copiosissime loq̄ntes. et ipsoz ritū ac mores reprobātes. Ut
aut ius cōe: hūanū v̄l diuinū nō violēt p̄ p̄cessiōz illoz pontificū. hic q̄si puile
gia p̄cedentiū interptemur p̄ba inq̄ntū de iure fieri p̄t vt res poti⁹ valeat q̄ pe
reat. de ver. sig. Abbate. vbi enī aliqd a iure cōi discrepare videt. reducēdus est
ad ius cōe si fieri pōt ne pereat. qz p̄mptū est leges legibz p̄cordare. C. de inof.
do. l. vna. et Aug⁹. p̄cor. euāgelistas. de pe. di. j. Periclosē. z etiā testes dñt ad
concordiā reduci. de testi. Lū tu. z faciēda est interptatio vt nulli sit onerosa
et fm ius cōe de rescrip. Lām q̄. de puile. Ex ore. de p̄sue. Lū olim. Itē interp̄
tatio fieri d̄z vt min⁹ sit captiosa. ff. de re. in. quarū ad finē tituli. et h̄ vez si ver
ba illud patiant: vt videb̄ hic in p̄nti bulla. Nam a p̄bia puilegiū nō est receden
dū vbi certa sunt. de puil. Porro. de deci. Ad audientiā. vbi enī p̄ba nō sūt am
bigua. nō est locus interptatiōi. ff. de le. iij. Ille añ ille. s̄z vbi sunt dubia neces
saria est iterptatio. z illa iterptatio sit p̄tinuo p̄ doctores vtriusq̄ iur̄. put vide
mus in exp̄ientia p̄ lecturas z in glosis ordinarijs. et p̄prie in. c. Lū dilect⁹. de
cōsue. et sic ad p̄positū redeam⁹. Nam dicūt p̄ba text⁹ in bulla: caritat⁹ opa exer
cendo. etiā de his q̄ māibz p̄p̄ijs z medicatis acq̄rūt suffragijs egenis erogādo
Nam nō dubitam⁹ ex p̄missis q̄ māibz p̄p̄ijs acq̄rere p̄nt. z h̄ ē claz et nō indi
get interptatiōe. Nunc sequit⁹ z medicatis acq̄runt suffragijs. i. q̄ illi inter ipsos
qui laborare n̄ p̄nt qd̄ vltra nc̄itatē suā acq̄rūt: alijs erogēt. Nam certū est q̄ de
elemosyna fieri p̄t elemosyna. vt. c. ij. q. j. Hēbat. i. glo. j. et ita p̄ singlos dies ho
spitalarij aut p̄curatores hospitaliū de elemosyna sibi cōicata dāt alijs elemo
synas. et ita r̄ps vt p̄curator ab alijs recepit z alijs dedit. qz nouerūt hoies q̄
sagax erat dispensator z nouerat vbi op⁹ erat. z ipse p̄ se elemosynis nō vtebat⁹
qz in p̄p̄ia venit z vltus est suis. de q̄ plenissime scripsi. vbi. s̄. Aut inter h̄mōi
fratres taliter p̄gregatos tot sunt debiles qui laborare nō p̄nt q̄ ceteri illos su
stentare suis laboribz nō sufficiūt: z taliter bulla p̄cedit. vt si q̄ talia mendicatis
acq̄rūt suffragijs: alijs cōmunicent. nam veri z voluntarij paupes put ipsi se
in dicta bulla p̄ntent: nō curāt de crastino: nec solliciti sunt quid māducēt: nec
corpori quo induant⁹ Math. vj. et taliter exponit bulla iuxta catholicū intelles
ctum et Pauli mandatū. vt h̄ p̄uilegiū ipsi quo ad cōscientiā et alijs exem
plar nō sit onerosus et talr vt ociosi sano q̄z corpe cū p̄tracta moderatiōe elemo
synis nō vtant⁹ aut vilissime medicatiōis obprobrio non cōtaminent⁹.

a Viuētes in cōi. Hic
clare videt⁹ q̄ isti fr̄es aut
sorores vt ita loquamur
viuētes z moras trahē
tes singlāres in singlari
bus locs nō vtunt⁹ p̄roga
tiuis huius bulle si saltē
p̄rogatia aut puilegia
dici merentur.

b Complectunt⁹. id est
constringunt⁹ vel ample
ctant⁹ p̄pter ipsoz adula
tiōes. Nam mollii sunt
sermōes ipsoz sup ole

medicatis acq̄rūt suffra
gijs egenis erogando vi
uentes in cōmuni: adeo
q̄ christifideles ppli zelo
sinceritatis: fauoris z di
lectionis ipsos plurimū
complectunt⁹. De quibz
omnibus curatoz suozū
plebanozū et magistra
tuum presidētū et regen
tium ciuitatū z locozum
vbi ipsi cōmorātur non

um: z ipsi sunt iacula
p̄s. lūij. vñd̄ ḡue pec
catū ē. z d̄ ipis scribit⁹
clvj. di. Sūt nōnlli.
q̄ parietē linire z pul
uillū sub cubito z cer
uical sub capite ponē
tes dicunt⁹ q̄ p̄ctōribz
adulant⁹. Ezech. xij.
de q̄ pulcre p̄ Hie. in
pastorali. c. xij.
c Magistratū p̄si
dentiū. In omi loco

per beghardos impetrataz

vbiqz morant dili-
genter conant vt ha-
beant fauore tpaliz
psidentiu vt se defen-
dant s clericoruz aut
aliorum religiosoruz
quorumlibet impedi-
mentu iuxta illud cu
iusda sapietis Stu-
de q sis potens aut
potentioribus adbe-
rere.

a Angelo .qui fuit
comissari⁹ z stilus est
romane curie z in co-
cilij generalibz vbi
cause sine lucro tra-
ctantur in opponedo
nec labores nec expē-
se committunt nisi ma-
iores cause puta ec-
clesie reformatioe to-
tius tractentur.

b Concilij constan.
In q fui z vidi tot i-
sultus z strepit⁹ ma-
gnaru causarū dino-
res et maiores mudi
prelatos tangētes q
nimirum dicere pote-
rant de tali negocio
ad dyabolum paupe-
res.

c Fleming opponen-
te. Quia nemo cura-
uit se opponere prout
prediximus.

d Heretice prauita-
tis. et nō mirū cū tot
iura noua z antiqua
moribz ipoz videbāt
obuiare put clari⁹ di-
cetur infra.

e Religiosos .z bñ
quia ipi eodē verbo
et facto multipl^r of-
fendunt. verbo qz p⁹

nulle testimoniales litte-
re autentice corā bo. me.

Angelo tituli sanctoruz
Petri et Marcelli presby-
tero cardinali iudice z co-
missario auctoritate sa-
cri⁹ Constantien. concilij
generalis specialiter de-
putato in certa causa in
cōtradictorio iudicio in-
tenta pducte nemine op-
ponēte seruatis seruādis
recognite et transsumpte
reputetur: prout in dicti
cardialis commissarij etiā
autēticis lris transsum-
pta hmoi continentibus
suo sigillo munitis ple-
nius continet. Verunta-
men idem paupes vt fi-
dedigna relatione pcepi-
mus a qbusdaz⁹ heretice
prauitatis inquisitoribz
ac diuersis maxime reli-
giosis ordinū mendican-
tium ac alijs eorum⁹ emu-
lis in ipsozū bono ppo-
sito⁹ indebite et iniuste in-
quietantur et perturban-
tur: ac pretextu pmissorū
captatis exinde qbusdaz⁹
occasionibz z fictis colo-
ribz: eis diuersa grauā-
mina inferunt pariter et
iacture in aīaz molestā-
tiū periculū z pauperum
hmoi lesionē z scandalū
Quare p parte dictozum
fratz pauperz nobis fuit
humiliter supplicatū vt
eoruz quieto statui et in-
demnitati in pmissis pa-
terno affectu puidere de

ut ipsi ordines medicane-
tium sunt ordinati ab ec-
clesia ad seminandū ver-
bū dei. vt in Cle. Dudū.
de sepul. et s in publico.
et s idē ipsi faciunt in oc-
culto. Itē offendūt facto
qz stipendiū qd ipsi reli-
giosis debet ex verbo dei
illi surripiunt.

f Emulis. quoz plures
sunt in mundo. sed qz nō
sequunt^r exinde lucruz.
deficiūt scrutātes scruti-
nio.

g Indebite z iniuste i-
quietat^r. z si ita fieret ma-
le. qz scriptuz ē: qd iustuz
est exequetis. Deut. xvj.
et. l. dis. Cum exaudiero
Et quod vob nō vultis
fieri. alteri facere nolite.
ij. q. j. Primo. in fi. z de s
plene i phemio decretoz.
h Occasionibz. Hic. g.
describit occasionez de q
predictum est.

i Iacture. Et iactura p-
rie est damnū qd naute
sustinent quādo propter
tempestatem res in mare
iactant. s large sumitur
pro omni damno tamen
stricte dicit^r a iacio iacis
pro iactura que fit exone-
rando nauē tpe periculi.
Ita nō. Jo. an. in regula
locupletari. li. vj. in no-
uella.

k Scandaluz. Ex si re-
mouem^r a subditis: nos
in eozū quiete quiescim⁹
z fouemur in pace. de of.
le. li. vj. Officiū. et qd ali-
qñ cauendū sit scādaluz:
aliquādo nō. de quo ple-
ne p Gregoriz sup Eze⁹

Glosa quarundē bullarū

chielem li. j. c. lxx.

a Qui cunctozz fidelium.
de q pulcre vidi exordium
in. c. de homi. c. j. li. vj.

b Sedulo. i. incessantē
ita exponit glo. in. c. De
notissimaz. xij. q. ij. Ecce
qz bonū hēbāt pmozoze
seu referendariū q eos re
tulit incessantē dño famu
lari. s. fortassis ibidē lar
giter sumit. vt. xxxvij. di.
Sedulo. vbi sedulo dicit si
semel i mēse scolastici ad
humilitatē mouent. z sic
fortassis illoz famulatus
quo ad deum denotat vt
veritas pfuetur.

c Sine mutua cōuer.
Interdū regla fallit. mē
tiri deo potes: fallere ipz
nō potes. de p. se. di. ij. pa
nē de altari. z glo. diē ibi
dem. Fallere pōt qz deū
qntū in se est: s. nō q deo
aliā oppositionē inducat
ppter alicui⁹ fallaciā quā
habuerit.

d Opa pfata. videlicet
pietatis z nō medicatōis.
Nā p medicatōnez in se
volūt cōmittere opa pie
tatis q tū cōmēdāt q
pfint hic z in alio seculo
pre cūctis alijs opibus. vt
le. z no. xlij. di. in pñ. z sic
hoc glorioso pietatis ope
volūt carere. z p pietatez
in ipsos cōmissas volunt
alios mere paupes et debiles defrauda
re: et ptextu pietatis vel sub ei⁹ specie vo
lūt impietate pmittere put talē cōmitūt in
pitate. xxiij. q. ij. nec is. xxx. q. j. nosce. lxx
vj. di. cleric⁹. Nā qd ipsi tāq paupibz
applicat misabilibz detrahāt. vñ diē canō
Et si illi q nulla de rebz suis paupibz di
stribuerūt eterni iudicis voce pdenabūt

benignitate aplica digna
remur. Nos itaqz q cun
ctorum fidelium z pfertim
dño sedulo famulatum
trāquillitatē affectamus
attendentes qz q nra in
terest sup premissis opoz
tune puidere hmoi sup
plicationibz inclinati vt
paupes pdicti viri z mlie
res seorsum et distinctim
sine mutua cōuersione
viuere z hītare: a c vestes
put hacten⁹ pfueuerūt ge
stare opa pfata exercere
necnō victū z amictū hu
iusmodi vt pfert acq̄rere
libere et licite possunt et
valeāt aucte eadē aplica
tenore pntiuz indulgem⁹
ipsis vtriusqz sexus ne p
quēuis sup pmissis mole
stari queāt vl turbari. cū
oibz z singul eoz domibz
possessionibz locis rebz et
bonis q nūc obtinēt z in
futurū pstante dño iuste
poterint adipisci ab inq
sitorz z fratru pdictorum
ac alioz qrumcūqz cuius
uis status vel peminētie
inq̄sitiōe iurisdictione po
testate z supioritate eadē
auctoritate harum serie

in futuro: qnto magis
bi q auferūt pauperi
bus qd nō dederunt
xij. q. ij. Et si illi. Itē
Amico rage quippiā
furtū ē. ecclīaz defrau
dare sacrilegiuz ē ac
cepisse paupibus ero
gandū aut qd apūsi
mi sceler⁹ ē exinde ali
quid subtrahere oim
pdonū crudelitatem
supat. xij. q. ij. Ami
co. Un dicit Hiero.
qui de bōis pentū et
opibz sustentari pnt. si
qd pauper ē diripi
unt: sacrilegiū pfecto
cōmittūt. z p abusio
nē taliū iudiciuz sibi
māducāt z bibūt. j. q
ij. Clericos. cōcor. c.
Pastor. z c. Sacer
dos. ibidē. Ecce nūc
ppende tenorez bulle
q dicit opa pfata ex
ercere. necnō victum
et amictuz hmoi put
pfert acq̄rere. tu igit
qui voluntarie paup
tatis mercede gliari
ascende ad cor altuz
et vide ne per abusio
nē elemosynaz mise
ria ppetua crucieris.

e Libere z licite. pos
sint. Illud possum⁹
qd honeste possum⁹.

ff. de p. di. insti. Filius q fuit. z omia
mibi licent: s. nō oia expediūt. j. ad
Loz. x. et ibi glo. exponit. melius tū
xi. q. j. Aliud. z in glo. xiiij. q. j. i pñ.
Sed pulcerrime Greg. moralium. vñ
c. vij. vnde nisi papa ex iusta cā pce
dat vel dispenfet. peccat nec cōcesso
valet dispensatio. vt no. in. c. Non

per beghardos impetrataz

est de voto. Un̄ dum
pcedit quit qd̄ est
euangelii vel s̄ gene
rale statutū ecclie vl̄
contra votū tacitū
vel exp̄sum. Item s̄
ap̄lm. Item s̄ ius di
uinū. xxv. q. i. Sunt
quidaz. de resti. spo.
lras. xxv. dis. Olim
s̄ ius positium
dispensare p̄t qz in
his sufficit sola volū
tas dispensatorū. etiā
sine cā de his oibz
de spe. de leg. s̄. Plūc
breviter dicendū.

a Eximētes peni
tus. Ecce s̄qz huc qz
laudabilia lata lar
ga p̄ba ad ip̄oz firm̄
et soroz exēptionē fa
cientia. et magn⁹ cla
mor z modica lana z
dū sūmarie colligi
et singla sincere pp̄e
dim⁹ ipsi n̄ pl⁹ qz ali
laici p̄nt inq̄tū n̄ de
liquūt. si at̄ deliquūt
tanqz laici correctio
nem p̄dignā recipiūt
Nam z veri exempti
religiosi de ordinib⁹
approbatis i plurib⁹
casib⁹ puniunt p̄ or
dinarios locoz. put
de h̄ plene le. z no. vi
q. iij. Placuit. de off.
or. Graue. in glo. ij. z

ibi vide put hec z alia in p̄nti bulla
cōsequē clarissime vident̄ expressa.
nā si fil̄ bitāt sic patron⁹ cū familia
z nobiles in castris. cōiter hucusqz
stabunt z solū de bitu discrepatōez
recipiūt. sicut etiā quondā hēbāt et
hoc sincerius vide in notula seq̄nti
b. In omib⁹ z p̄ oia. Et ea q̄ nota

perpetue eximētes peni
tus et liberātes: ita qz ip̄i
inquisitores fr̄es et quis
aliq: nulla inq̄sitiōis: visi
tationis: iurisdicōis su
perioritatis: p̄tātē vl̄ offi
ciū i cosdē eozūqz domos
valeāt exercere. nec in ip̄
sos excoīcatōis seu alias
sentēcias vl̄ penas pmul
gare. decernētes exnūc ir
ritos et inanes om̄es et
singulos p̄cessus excoīca
tiōis. suspensiōis z inter
dicti sūas sine penas qz
vel qz forsan s̄ exēptōez
et libationē p̄dictas quo
modo p̄tigerit pmul
gari vl̄ haberi. Molumus
tū vob̄ p̄pter hoc sine iur
isdictioni v̄e ordinarie
in aliq̄ derogare. sed po
tius paupes ipsos in oī
bus z p̄ omia v̄e iurisdī
ctioni tanqz p̄latis z ple
banis curatis z rectorib⁹
eoz subesse obedire et in
tendere Ceterū si q̄ vtri
usqz sexus sine paup̄tati
et habitus h̄mōi velami
ne oberrātes extra p̄gre
gationē dictorū pauperū
sine māifesta et legitima
causa in ciuitatib⁹ z dyo

biliter dixim⁹. hic p̄spice
clarius. exitus em̄ acta p
bant. fines s̄o pugna co
ronāt. C. de iudi. Rē nō
nouā. in fi. de pe. dis. mul
ti. ix. dis. Negare. de p̄se.
dis. j. nullus.

c Ceterz. Hucusqz dixit
bulla de cohabitātib⁹ in
vna domo. nunc de alijs
tractas q̄ soli discurrunt
nā ceterz ē p̄iūctio coplas
tiua orōnū. nō aut̄ dictio
num vel p̄boz. vt est con
iūctio et vl̄ ac. et igit̄ po
nitur in p̄ncipio oratōis
vt h̄ z de rescrip. Ceterū.
de pur. ca. Ceterū. vnde
semp̄ intelligendū ē aliaz
orōnē p̄cessisse cui con
tinuabitur.

d Extra cōgregationē
Et ita videt̄ si sit aliqua
prerogatiua iur̄ vl̄ facti:
qz extra h̄mōi domus vel
habitatiōes cōmunes ta
liter vagātes tali liberta
te nō gaudeāt. dicebātur
autem quondaz tales cir
cūcelliones. de quib⁹ le.
et no. xxiij. q. iij. Circun
celliones. Un̄ dic̄ ibides
glo. antiq̄ qz etiā tales fu
erūt falsi monachi q̄ cir
ca cellas alioz vagabant̄
sedem certā nō h̄ntes. vl̄
etiaz dicunt̄ heretici qdā
qui vagatiōe ita dicebāt

Est autē notandū qz duo vl̄ tres faciunt
h̄mōi cōgregationē. ita qz h̄mōi libertas
(si que est) maneat apud ip̄os. vt le. z no.
clare de elec. c. j. z in glo. j. imo si om̄es
morerent̄ vl̄ recederēt vsqz ad vnū in illo
remanet ius collegij. ff. qz cuiuscūqz vni
uersit̄. sicut municipij. in fi. et. lxx. di. Si
forte. z ille solus posset eligere pcuratorē

Glosa quarundē bullarū

vel magistꝝ dom⁹ et alia
facere quod pri⁹ fecerat
suum collegiū. ⁊ ita no. ⁊
le. in. c. Bratū. de postu.
pla. ⁊ in glo. magna. et il
le sic solus put ali⁹ ex col
legio ex iusta cā pꝛ ambu
lare solus. put hic pꝛinef
in bulla.

a Vob inuigim⁹. vide
licet omnib⁹ ⁊ singlis ar
chiepiscopis ⁊ epis p ale
maniā constitutis.

b Ut eosdem. videlicet
vagantes ⁊ oberrātes so
los: quoz in alemania su
periori infinit⁹ est nūer⁹
in siluis. nemoribus aut
villis aut apud capellas
morantes ⁊ soli p loca p
elemosina colligēda dis
currentes: ⁊ etia⁹ aliqui
uxores aut alias mulie
res secum tenentes.

c Expellatis. Nōdum
audiui talē fuisse p ordi
narios executionem ppe
tratā: nec requisitionem
hmoi talī ipsi intinātā
nec talem repulsionē ob
errantiū apud aliq⁹ ob
seruatam.

d Habitum deponere.
De quo pmissimus etia⁹
si habuerit scapulare.

e Auxiliū brachij secula
ris. Nā nō tantū hic sed
vbicūq⁹ deficit eccliaſti
ca potestas: seip recurri
tur ad brachiū seculare.
vt. xvj. dist. Nec licuit.

xj. q. j. Petimus. et. xxiij. q. v. de liguri
et. c. Administratores. ⁊ etiam delegat⁹
De quo Archid. de heret. Ut officium.
s. Deniq. li. vj. in glo. s. brachiū.

f Gubernatori puiſori. vt conforment

cesibus vestris reſti fue
rint⁹ vobis iniungimus
per presentes⁹ vt eosdem
predictas censuras et ali
as penas temporales et
spirituales q merito for
midentur de ciuitatibus
dyocesibus et locis ⁊ ter
ritorijs vob subditis ei⁹
ciendo pꝛin⁹ expellatis
aut al⁹ eosdē oberrantes
cōpellatis dictū⁹ habitū
deponere vlt ipsos stare ⁊
cōmorari in cōgregatiōe
cōmuni pauperū pꝛatoꝝ.
etiā cū inuocatiōe si expe
dit⁹ auxiliū brachij secula
ris: ac etiā ipsos ⁊ qscun
q⁹ alios pꝛdictos paupes
gubernatori puiſori vlt
pcuratori eozū quē inter
se duxerint eligēdū iuxta
canōicas sanſciōes et pro
uinciales ⁊ sinodales cō
stitutiōes ⁊ vestꝝ ordina
rioz et obseruātiās et ho
norabiles ritus eoz iter
ipsos ab antiq⁹ approba
tos⁹ in licitis et honestis
vt pꝛguit eoz statui ⁊ cō
ditioni parere ⁊ intēdere
faciat⁹ put s m deū sin
gulis circūstātijs q circa
premissa cōsiderāde sunt
attentis noneritis expe
dire: vt exinde animarū
suarum salutem conse

se in hoc iuri natura
li ⁊ hūano. nā natura
li iure apes et grues
hnt pꝛincipē. vt. viij.
q. j. In apibus. Sic
pastores iure hūano
habebant pꝛincipē. vt
j. pꝛ. v. ⁊ coci hēbāt
pꝛincipē. iij. Reg. vlt.
xliij. di. in pnci. et la
trones hēbant pnci
pem. ij. Reg. iij. ⁊ de
mones hnt pꝛincipem.
Math. xij. Lu. xj. sic
inter hoīes sunt pꝛi
cipes. vt no. i dic. c.
In apib⁹. et int om̄s
status hoīm vt ibidē
qꝛ dicit textus. Unū
enim opozter esse pꝛi
ncipem ad quē oēs re
currāt. s q q si. sint
le. Per venera. ⁊ s b
vide qd no. Inno. et
Hosti. s fo. cōpe. Li
cet ex suscepto. et ita
tales paupes hēant
pꝛincipē vel pꝛincipa
lem ad quem recur
rant.

g In licitis et bone
stis. Et taliter et nō
aliter etiā habemus
obedire pꝛati nostr⁹.
quia ppter obediētiā
malū nō est cōmittē
dū. s. aliqui d. bonū
qd agitur intermitti
vt si monach⁹ nimīū
ieiunaret: ⁊ sibi con
trarium demādares
de s. xj. q. iij. Quid

ergo. et vide ibidem bonā glo. Un
si pꝛatus aut gubernator ipoz pau
perū mandaret dū p pane laborare
vellet vel posset nō est in hoc obedi
endū. quia s nō est licitum vel ho

per beghardos impetrataz

hestum vt patz ex pre
missis.

a Uberrim^o fruc.
zē. In vitate cōperi
et piz euidēter scptu
ras bullaz pntiū sin
cero scrutinio pscrui
tanti q̄ vba necnon
orōes tā exordioz q̄
narrationū: petitoz
z cōclusionū tā exq̄si
te sūt dictate. tā reue
renter floribz toti^o cō
mēdatōis laudē glie
et honoris sunt cōsti
pate q̄ sufficerēt ad
vitāspatē scitissimoz
qui q̄ndaz in egypto
degebāt eximia felici
tate vt apparet q̄ ha
bebāt abbreviatōres
siue dictatōre cordia
li sermone feruentissi
mū in cancellaria pa
pe: z possem^o exēpluz
pducere put nup q̄
dā eximi^o doctor pti
lit ad p̄ciliū basilie
se: qd magno strepi
tu fuit ichoatū z exi
liter terminatū. z in
quit. clamabat mōs
ingēs vlulatu terribi
li totā pene puinciā
cōmouēt q̄ sibi tps
ingruebat vt asseruit
pariendi z abhorruit
totus ppl̄s q̄ si aliū
mōrē parturiret quō
et q̄lit ipz sine iactu
ra vicinitatē colloca
rent: z his anxietati
bus dñi gens ingenuit mōs sinum
aperuit z murū vnicū parturiuit.
Et ita dicā de clangore pntiū lraz
maximo q̄ modicos apd sincere p
pendentes pducit effectus.

quantē: et al̄s^o vberimus
fruct^o in christiano ppl̄o
crescat atqz opa mīe abs
qz ipedimēto in exēpluz
salutare valeāt vbilibet
exerceri. Quocirca fr̄nita
ti vīe p aplica scripta^o cō
mittim^o z mādā^o q̄ten^o
vos z vīm singuli p vos
vel aliū seu alios eisdem
paupibz in pmissis oībul
et singul^o auctē pfata effi
cacia defensiōis auxilio
assistatis nō pmittentes
ipsos p̄ exēptōz z libatio
nē ac lraz n̄rarū tenores
hmōi p inq̄sitores z fra
tres predictos seu quis
alios vexari perturbaret
illis grauiamina molesti
as siue damna irrogari
turbatores z molestato
res huiusmōi: necnō q̄s
libet p̄dictores z rebelles
in pmissis eadez auctē p
censurā eccl̄asticā appel
latione postposita^o cōpe
scendo. Nō obstāte si eis
dem ordinibz vl^o q̄busuis
alijs cōiter vel diuisim a
sede aplica idultū existat
q̄ interdicti suspendi vel
excōicari nō possint p lit
teras aplicas nō faciētes
plenā z exp̄ssaz ac de ver
bo ad verbuz de indulto
hmōi mētionē et alijs in

b Cōmittim^o z mādā^o
Flora q̄ nō diē p̄cipim^o
De q̄ infra dicet. vl^o distri
cte precipiendo manda
mus.

c Exemptionē. Valde
largiter hic sumit exem
ptio put infra dicetur.

d Cōpescēdo. Hic no
ta q̄ ab ista clausula q̄ in
cipit. s. Quocirca fr̄atni
tati vestre p aplica scri
pta cōmittim^o et mādā^o
vsqz huc magne aucto
ritatis verba demādātur.
et si voluerint archiepi z
epi p ipsos magnalia pfi
ciunt. sed si sincere p̄side
ram^o. tūc papa mādauit
illis ordiarijs. quō s̄ pu
niēdi sunt si h̄ mādātum
ereq̄ nō volūt. videt q̄ ar
guēdi sūt p papā si accu
sant. Secus si scripsisset
papa districte p̄cipiendo
mādā^o sub p̄ea excōica
tiōis. z sic p̄tūmācia ve
nient excōicandi. Vide
qd le. et no. de offi. dele.
Prudentiā: z in glo. sup
p̄. Arguēdus. et differūt
multū mādātū et p̄ceptū
c. Imperiū. xiiij. q. j. Qd
precipit. z in glo. ibidem
et stilus curie similr ma
gnā facit discretionē in
simplē mādātū z p̄ceptū
cū pena. hic aut nulla pe
na apponit nec cōminat
ergo videtur q̄ papa hic
simplicissimū fecerit mā
datū p̄ceptum.

e Et alijs in p̄iuz facien. Videt em̄ q̄
hec bulla obuiet multis iuribz quondaz
edictis p̄ statū z p̄ditōem hmōi pauper
vt p̄z de reli. do. c. vl̄. z. e. ti. c. vnico. li.
vj. z. e. ti. c. j. in Cle. z in Cle. Ad n̄m. de

Glosa quarundā bul. p begh. ipetra.

heret. et 5 doctores eisdē iuribz largitē scri-
bētes qz dicta forēt mltā p extēsiū dicēda
et n̄ est verisile dñz papā aut hūc l' aliū sū
mū pōtifice tātoz iuriū in corpe iurē clau-
soz determinationē mltis vigilijs excogitatā
vnicō et gūalissimo p̄bo tollere voluisse.

Cōd. offi. test. l. si qñ. de
elec. Ecclia ysa. de resti.
spo. Audita. vñ le. et no.
in. c. Ex pte. ij. de offi. de
le. q. rescriptū obtentū s̄
ius positū non valeat. s̄
idē de resc. p. Lausaz q. d.
q. spe. de resc. p. pnta. s.
vlt. p. Itē qd ē s̄ri. s̄.
omissis mltis doctoz alter-
cationibz. Jo. an. de excus.
pla. c. vna. li. vj. sup. glo.
ergo necesse videt cōclū-
dere q. in oī materia si in
rescripto vñ bulla p. verba
derogatoria plata. licz ge-
neralr vt hic ab eo q. dōro
gare p̄t vt ē pnceps vicz
papa vel ipator appet de
ei⁹ volūtatē q. gūalr oibz
dōrogare voluit illi stabit
als secus q. distinctio no

rat in dicto. c. Ex pte. ij. de offi. dele. In
pma. et ij. et i glo. d. p̄fir. vti. vñ inuti. Por
recta. et in glo. in. c. si s̄ ius vñ vti. pub. l.
vlt. Et exēplifica sciaz et gūantiā put no.
in. c. nonnulli. de resc. p. cū ibi notat: et ad
h̄ fac scia quā pnceps h̄re censet i scrinio
pectoris sui. fac ad h̄ C. de testa. mili. l. si cē-
certi. p. miles scia se filiū h̄re instituēdo
aliū: videt aliū exhereditasse: l. n̄ expmat
Ad idē. ff. d. excu. tuto. l. Itē vulpian⁹. s.
vlt. vbi tutor absoluit a tutela si pnceps
scia eū tutore dat ei lniaz domiciliū trās-
ferendi. ad idē fac opinio doctoz et audi-
toz de rota q. talr iudicat. et est stil⁹ et obf
nantia romane curie q. put pmissuz ē. fac
ius et legē in pmissis et alijs casibz. vt vi-
dem⁹ qz clare dic̄ tēte. l. c. j. de fi. p̄s. q. ta-
les ad sacros ḡd⁹ n̄ pmoueāt et p singlos
dies recipim⁹ lras d̄ penitētiaria pape. d̄
h̄ textu. et cū sibi p̄cordatibz mētiōz nullā

faciētes. et hec sit p̄lo final' cū p̄ctica
expimētalī q. rez ē m̄grā. d̄ ele. q. sit.
li. vj. cū p̄cor. i glo. et plen⁹ ibid p̄ ar
f. Ut ordiez reli. Et bñ (chidyā.
qz q̄si oēs s̄t rustici aut mechāici ad
laborē tepidi viuetes cōiter et colle-

gialr. nihilomī⁹ s̄t lai-
ci. bitatio tñ ipoz bñ
posz d̄ia loc⁹ religioz
vt zenodochiū vñ ho-
spitale. vt d̄ reli. dō. d̄
zenodochijs. vñ mōa-
steria tēpla et alia loca
silia ad pios et religio-
sos vñ deputata q̄cū
qz noie cēsēt. vt i d. c.
de zenodochijs. C. d̄
ep̄s. et cle. l. orphanos
trophos. et oia oratō-
ria: etiā q. aliq̄ i p̄p̄is
domibz aucte ep̄i p̄sti-
tuūt loca religiosa s̄t
vt. xlij. di. oratorij. xv
ij. q. ij. qdā. d̄ p̄se. d. j.
vnicuiqz et c. clicos et
c. si q̄s. et n̄ seq̄t si isti
paupe l' aliq̄ laici sint
i loco religioso q. p̄p̄ea

sint religiosi vt appet i fāilia mōaste-
g Anno icar. Flō legi⁹ int̄ (rioz.
lūmos pōtices p̄teritos aliquē vñ
fuisse hac ānotatōe vicz d̄ āno incar-
natōe dñi nisi p̄ntē eugenij et p̄nter
nicolaū. et laudabile videt i ocul' h̄y
storioz p̄p̄oz. Nā sepe vidim⁹ erro-
res i ātiqz bullaz tenozibz notabilr
p̄missos dū p̄tinebat simplr ān⁹ tñ
mō pōtificat⁹ et patēter iḡraim⁹ q̄
tpe p̄ xpi natitatē fuerit corōat⁹: et
dū isup plūbū fuerat vetustate obfu-
scatū suis i caracibz silr nescim⁹
q̄t ille papa sui nois appellatiōe fue-
rat supputat⁹ Et hec sufficiāt p glo.
dictaz bullaz intilr collēa p me Feli-
cē cātorē thuricēn mūmz decretoz
doctoz ad rogatū certoz curatoz et
rcōz p̄ochialiū et ad q̄rūlibz p̄toz
correctōez. de āno dñi. D. ccccclix.

De negocio monachorum

Euerendo in xpo patri et dño do-

rmino. B. abbati de Dulemburū ordinis Cisterciensis dño mihi multū venerādo Felix p̄posit⁹ Solodoren⁹ decretor⁹ doctor val de modicus. Si qd meli⁹ salute dudū Lothari⁹ cardinal⁹ vir mirande speculatiōis put videt in cōpilatiōe sua videlz in libro de miseria humane conditiōis. creatus p̄sequēter dñi nostri Jesu ch̄isti vicarius et pontifer summ⁹ dictus Innocēt⁹. iij. et hic dixit in decre. ij. de obfuitia ieiunior⁹. Bona z mentiū est ibi timere culpā vbi culpa minime reperitur: ex quo fide liter arguo qd fortius earundē mentiū in his tractādīs vbi culpa vix abesse poterit remozsus cōscientie percutit. et hoc argumentū a fortiori p̄batur. de elec. Cum in cunctis. et hec cōscientia vere religiosos crebrius remordere concernit dum p̄ ipsos negocia secularia de supior⁹ etiā mādato disponūtur. Et nūmiz mādantiū e quoz māib⁹ sanguis subditoz req̄rit mētes stupēdo perplectunt. Et qz pater reuerēde cū in hmōi negotioz dispositiōe nup apud excellētissimū et in omni artū facultatib⁹ vix clarissimū vix m̄gim veneranduz Hispanum solleter requisitū: maiorib⁹ fortassis occupatū. expeditiō ez nō recēpit⁹: z mihi tandē qui nō possem soluere corrigiam calciamenti illius in his scribendis cōfidēter iniūgeris. vltro me offero vt dixit p̄pha. Ecce dñe ego: mitte me. Esa. vi. Qui⁹ officiū etiā req̄sit⁹ alter expanit qd dixit. A. a. a. dñe: nescio loq̄: qz puer ego sum. Diere. i. et. viij. q. j. In sc̄ptur⁹ desiderū animi yr̄i ad vestrā z mltor⁹ correctionē scribere p̄ modū dyalogi quasi p̄tentiosi trepidus attemptabo. Nā scriptū est Esa. xviij. Tantūmō sola veratio intellectū dabit auditui.

Abbas. Placet mihi qualitercūqz pcedas: z quid tibi videbit edicas et qd credam vlt nō mihi sit pura libertas. quia le. z no. de arbi. Cum olim. qd quis aliquādo cōsiliū petere tenet. Attamen sequi nō obligat cōcor. C. de in. emphi. l. vlt. z. ff. de admi. tu. l. Quidā decedens. §. Papinian⁹.

Felix Ad p̄positū igitur nō (ff. vbi papil. edu. de. l. j. et de regla. Licet. strum constat qd multa sunt secularia negocia de quib⁹ le. z no. p̄mū in rubro. ne clerici vlt monachi secularib⁹ negocijs se immisceāt. quod quidē rubrū est autenticū tanq̄ sit lex vel canon. z de per se competēter allegat quia in eo oratio p̄fecta perficit. de quo spe. de dispu. circa fi. et clari⁹ ibidem per Jo. an. in additiōib⁹. et post dictum rubrū sequitur caplm̄ p̄mū de huiusmodi negociatiōib⁹ de quib⁹ pauca perstringamus vt proprie eiusdē decretal⁹ verbis vtamur: ad que p̄tinent omnis carnalis concupiscētia. quicquid plus iusto appetit homo turpe lucrū est munera iniusta accipe vel etiā dare pro aliq̄ seculari questu precio aliquē conducere: contentiōes vel lites vel rixas amare In placitis secularibus disputare excepta defensiōe orphanorū aut viduarum cōductores aut procuratores esse seculariū rerum zc. et sequit. Negocium iniustum exercere. nec tamē iustum negocium est cōtradiciendū propter necessitates diuersas. quia legim⁹ sanctos apostolos negociatos fuisse. z in regula sancti Benedicti precipitur prouideri per quorū manus negocia mōasterij prouidentur. Canes vlt aues sequi ad venandū. z omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia z his filia ministr⁹ altar⁹ dñi. necnō et mōachis oīno interdicim⁹. de q̄b⁹ ait apls. Nemo militās deo implicat se negocijs secularib⁹: hec ibi. Dicūt aut negociū negās oīū: p̄ Hoff. eo. ti. in su. p̄prie em̄ in causis negociū. in vicjs aut negociatiō locū habet. de ver. sig. Forus. §. Constat.

De negocio

Abbas. Et utiq; mihi pstat hanc decre. magne auctoritatis fore de pte
cepto z de concilio Moguntino: iuribus canonicis incorporato
vñ cū pfratrib; meis oīm seclariū causis z negociatiōes ptractare crebri? ptime
Felix. Pater reuerēde patz ex pmissis q iuste negociatiōes clericis et (sco.
monachis nō sunt interdicte propter diuersarum dispositionūz ne
cessitates sibi per singulos dies incūbentes. sic vt pmittitur discipulos xpi et
fratres sancti Benedicti in artissima regula vidimus negociantes. et hoc dicit
lex imperialis in auten. de sanctis. epi. s. Aliū aut. coll. ix. q. clerici et mōachi pnt
p ecclasticis causis negociari. p cor. c. xxi. q. iiij. Credo. z. c. Lyprian? z insuper
canō dic. ad vite hui? necessitatē studia sunt diuersa. vt. xxi. q. i. Clericus.

Abbas. Bene dicis. ad vite huius necessitatē. Nam ad hāc si bene per
penderes studia modica sufficerēt si carnis appetitus nostros
vagos affectus non puocaret. Nam dicit Boecius. ij. de pso. prosa. v. Paucis
enī minimisq; natura cōtenta est: cur? facietatē si supfluis vigere velis aut in
iocundū quod infuderis fiet aut noxiū. Unde Lathonis auctoritas. Qd nimū
est fugito. et Hostien dixit de maio. z obe. Requisite. Omne qd est nimū: ver
tūtur i viciū. vnde culpā timeo put pmissisti. quia nimū negociatiōib; vt abun
dātiū viuam? vna cū nostratib; vestratib; accolis peregrinis et hospitibus no
stra nostrorumq; solertia cunctis horis dieb; vite nostre sagaciter intricat extri

Felix. Nescitis qd petat. Nōne scri? (catur implicat et nūq; explicat.
ptum est vbi multe sunt opes: sunt z mlti qui deuorat eas. Eccl. v.
et ad prouidendū tot z tantis deuorantib; (oportz necessario fm apostolū) illis
abundāter prouidere. Nam dic idem. j. Thimo. v. Si quis suoz et maxime
domesticor. curam nō habet fidem negat z infideli deterior est. id est ostēdit se
deteriorem. vnde apostoli vnicuiq; prouidebant fm p vnicuiq; opus erat Act.
ij. et christus dixit discipulis suis. Nunquid aliquid defuit vobis. at illi dice
runt nihil. Luce. xxiij. et hoc operabatur z hodie operatur vnus z idem spīr?
apud vos z illos tribuens singulis prout vult. j. Corinth. xij. Et insuper dixit
apostolus. Gratias ago deo meo semp pro vobis zc. quia in omnib; diuites
facti estis ita vt nihil desit vobis. j. Corinth. j. Et qui omē dicit: nihil excludit
de peni. dist. j. Nemo potest. xix. dist. Si romanorum. Vñc infero q amici dei
replebuntur omni bonitate tam temporalium q; spiritaliū felicitate vt dicūt
doctores ibidem. Cum autē spiritalia sine temporalibus subsistere nō possint
quemadmodū corpus sine anima. vt. j. q. iiij. Si quis obiecerit. et temporalia
Abbas. Dic igit hō que ne? (suis negociationē necessario requirūt.
gociationes sine pctō religiosi sunt tractabiles.

Felix. De questione tam larga penitus etiam incerta non pōt assignari so
lutionis sententia. xxiij. di. Habuisse. constat q; plures sunt religio
nes: z quot religiōes tot negocior. gestores. imo q; mōasteria tot negociorum
diuersorū conditiones. Unde sancti Francisci de obseruantia fratres in se iu
pta Elemen. Exini. de ver. sig. quasi nullas habent temporalīū negociationes
imo inter vnus ordinis z regle frēs dispares sunt negocior. dispositores.

Abbas. Est veritas q; sepe iam dictorūz fratrum minoz in summa quiete
et vera pauprate degentiū vultus prout Daniel cū ceteris pueris
sibi cōiunctis: sicut Dan. j. apparent meliores z corpulentiores q; nostri q; vscis
mur cibo regio p ineffabiles p intricationū negociatiōes z laborū sollicitudines
acquisitor: z fortassis illi plerūq; p singulos dies prout apponitur ipsis in trans

monachorum

quillitatis paupertate. nos multū copiosos pcellunt in alimētis secundioribz fer
uenter crepitātes. S; his dimissis dic q̄so est ne aut general' norma cūctis reli
giosis z clericis rōne sue negociatiōis ascribenda.

Felix Uniqz dñe. quā clare videre poteris p Henricū boijt in. c. ij. ne cle.
Abbas Dudum consideraui eandem nimis generalē inten
tioni nostre pure nō satisfaciēte. Sed quia dicit aplūs. Quid
enī ad nos de his q̄ foris sunt iudicare. nōne de his q̄ int' sunt iudicabit' vos.
de his aut q̄ foris sunt iudicabit deus. j. ad Cor. v. z. ij. q. j. Vult. de diuor.
Baudem'. De mōachoz aut tm dic queso dispositiōe negociationū. de regula

Felix riu' pō z clicoz negociatiōis diuersitate p̄tētor ad p̄ns obmittēdū.
De monachis vero vix z absolute possum' quin etiā tangant alia
rum religionū: z etiā clicoz stat' z q̄si oim: cū indifferenter monachi fratres: et
fratres monachi possint appellari. Ita p̄prie no. in. c. Cum dilectus. de p̄sue. et
etiā noīe mōachoz abbas intelligit. de cōcess. pla. Ex tenore. z sic oēs q̄ spūali
statu gliant' fratres dicunt'. z religionis vocabulo describūtur. sed monachi cle
ricoz nomine nō designātur. nec econtra: vt dicit Archid. in. c. j. de biga. li. vj.
in glo. vlt. At tamen regulariter quo ad negociatiōis materiam loquamur. Et
si de clericis simil' mentionē faciemus. incidēter p hoc vestre q̄stionis extrica
tiones nō impediunt. Negociū q̄ ad p̄positū nrm dicūt actus seclares de rebus
secularibz acquirēdis emendis vl' distrabendis. z hec sunt prohibita: nō tantū
religiosis sed etiam clericis. e. ti. c. j. z. lxxj. dist. Fornicari. qz inter ement' z ven
dētis cōmertiū difficile nō est interuenire peccatū. vt de pe. dist. v. Qualitas.
Nam Hiero. dicit: negociatorē clericū ex inope diuitē z ex ignobili gloriosum
quasi quandā pestē fugere. lxxvij. di. Negociatorē. et si hoc in clerico est dete
stabile: q̄nto pl' in monacho. qz in eodē genere peccati plus peccat monachus
q̄ clericus. vt le. et no. xl. di. Homo. in glo. magna. licet dicāt iura q̄ cōtrahē
tibus licitū sit se mutuo decipe vsqz ad dimidiū iusti p̄cū: vt le. z no. de testi. cū
causa. z in glo. vlt. et b̄ rez in foro cōtentioso. secus in foro p̄scientie vbi ppen
ditur q̄ iustus vix saluabit'. vt. j. Petri. iij. De q̄ Greg. v. mora. c. ix. Unde pri
mum dico q̄ negociatio monachoz q̄ ex necessitate cōtingit q̄ legem nō habet
non est pctm. vt le. z no. de re iu. Qd non est. vnde tali casu si monasterium est
inops z cōuent' est paup: p̄nt monachi si p̄pria predia non sufficerent aliorum
possessiones cōducere et in eis p se z alios laborare. ar. de ec. edi. Dilecti. et lex
in auten. de san. epis. §. Alium. coll. ix. Si aut negociatio pcedit citra necessita
tem et causa lucri: hanc mōachi exercere nō p̄nt vt ne cle. vl' mo. p totū. b̄ saluo
q̄ mōachi a suis abbatibz priorat' vl' ecclias ad mēsas ipoz spectātes recipere
p̄nt ad firmā: z exinde soluere pensionē annuā mōasterio tal' inopi z depaue
rato vt frēs p̄gruēt' alimēta p̄cipiāt. qd dic vt no. Inno. de sta. mo. c. Dona
chi. et. §. de monte laudino. de excess. pla. c. Unico. et Henric' boijt. in dic. c.
ij. ne cle. vl' mo. Dicit autē ad firmā locatio sub certa pensiōe. et est vulgare gal
licorū. de q̄ de deci. Dilecti. p Hosti. Ex his sincere ppendere poteris q̄ sit lici
ta negociatiōis p̄uersatio p̄stīm in omi mōachoz p̄tubernio.

Abbas. Non dum clarus persisto. quia de necessitatis nondum ple

Felix. Dicit lex Omnes in fi. C. (ne sum informatus articulo.
de epis. z cle. q̄ necessitas est magistra rerum. z sic necessitas famis
si fuerit in monasterio vel alio quocunqz loco sine peccato permittit nos come
dere carnes. etiam tempore per ecclesiam prohibito. ar. de conse. dist. v. Carnē.

De negocio

de obser. ieiun. Consiliū. vnde et David fame cōpulsus comedebat panes pposi-
tionis. xxv. q. i. s. his itaq. j. Reg. xxi. et ppe eandē cām licitū est auferre aliena
de pse. dis. v. Discipulos. et etiā furari. de fur. Si qd. et homicidiū impune cō-
mitti tpe necessitatē. de homici. c. ij. et comedere ydolatriū. de cōse. di. j. Sic et
necessitatē tpe oīa sunt cōia. xij. dis. dilectissimis. ff. ad legē rodia. l. ij. cū in eodē
nā in fi. preter vxores. et ppterca pē pē vendere filiū tpe necitatis. C. de pa. q. si.
distra. l. ij. sed nō vxorē. vt no. ibidē glo. Sic fecerūt illi de qbz ppha Jobel. ij.
qui puellā suam vendiderūt p vino vt biberēt. qz necessitas sitis vt famis an-
gustiauit eos. nulla tñ necessitas excusat ad fornicandū. ff. de ri. nup. Palā. s.
non est ignoscendū. Ex his ppendētes si que sint necessitates vobiscuz in tam
mūltiplici et innūerabili negociatiōis tumultu sine pctō penit' opus vestr' excu-
santes. Vñ fm phm polli. v. Dū nobil' artē vl' negociatiōē exercet iuxta terre
consuetudinē suo statui nō competentē perdit gener' sui nobilitatē. Vñ dupli-
cem ponūt canones negociatiōē licitam causa necessitatis. et illicitam causa
cupiditatis. lxxxvij. di. Fornicari. et semp negociatio causa cupiditatis presu-
mitur in laico clerico et monacho nisi contrarium probez. xij. q. j. c. j. Scriptum
est em q negociatio sine mēdacio et pctō vix exerceri pōt. de pe. di. v. Qualitas
Et ponam' q veniale pariat peccatū. hoc tamē vilipensum et multiplicatū erit
mortale assiduitate continuatū. vt. xxv. di. Criminis appellatio. et de iamdicta
necessitate qua possunt verisimiliter excusari dixit Beda in quadam Omelia.
et habet p regula iuris ptracta sic inquit. qd non est licitū in lege: necessitas li-
citur facit. Nam et sabbatū custodiri pceptū est. machabei tamē sine culpa in
sabbato pugnant. sic et hodie: sic quis ieiuniū fregerit egrotus. reus voti non
habetur. Hec ille. Si autem dubiū fuerit exordium de necessitatis articulo qñ
fuerit sufficiens ad excusandū pctm vel non: cum in h' qd capita tot sensus in-
teruenire possent eloquio. de pces. pla. Quia diuersitate. Dico in h' arbitriū bo-
ni viri spectandū cum certa doctrina de talibz pcese non habeat. de h' de rescō.
Sedes. et in glo. iij. Vñ legim' quendā nobilē virum se et sua conuersum tra-
didisse monasterio. et sepe p abbatē missum negociando. vnde dum asinos la-
bore lassatos et ponderibz p fractos ad vēdendū tanqz inutiles in foro pduceret
Ipse nobilis continuo volentibz emere fidel' defectus asinor. secretos indica-
uit: quos propterea quilibz cōparare cōtempnit. et sic asinos ad mōasteriū redu-
xit quem ppterca abbas increpauit. Sed cōuersus: et si nuper inquit optima
castra ppter dñm ad saluandā animā reliqui. hāc ppter pessimos asinos nō ma-
culare decreui. Nam volunt iura q vendunt: teneātur vicia reuelare latentia.
de quo plene Alstē. li. iij. ti. xij. v. Utrum venditio reddatur et se. Hic conuer-
sus fideliter negociatus fuit quem infideliter abbas increpauit.

Abbas. De necessitatis conditiōe satis competentē: inutilibus tamen
verbis cōtentor expeditus. Sed de negociationis hūane mul-

Felix. Satis clare per (tiplici diuersitate adhuc sum mente cōfusos.
Ray. in summa co. ti. et si non tederet videre possetis. p quē et glosa
Archid. clare colligit q negocia sint licita vel nō. qz alia sunt inhonesta ex sui
natura: alia non. Inhonesta ex sui natura sunt oīa q sine pctō exerceri nō pñt
vt contract' vsurarij symonie et similes. et ista oibus sunt phibita indistincte:
vīz laicis clericis et mōachis cuiuscūqz sunt pditiōis vl' artis dūmō sint dolica
paces. xij. q. iij. Nec hoc qz. j. q. j. Reperiunt. in fi. lxxx. dis. Fornicari. de delic.
pu. Pueris. de re. iur. Et si christus. Alia plura sunt honesta vt emptio ven-

monachorum

ditio locatio pductio: et similes ptractus: similr et qsi ptractus vt tutela cura ne
gocioz gestoz et exercitatio oim iudicioz et similia. et breuiter in his concludun
tur omnium artium mechanicarum cultores.

Abbas: Et quid hoc ad monachos.

Felix: Nonne dixi vob q negociatio licita p psona p dicitur erit illicita et in
honestas. na illis et istis dic apl's put est p dicitur. Nemo militas deo
implicat se et. et bñ. et di. Qm. cu pcor. et p pte rea dixit ppha. qm no cogui nego
ciationes introibo in potestas dñi. Ps. lxx. et alia lra hz litteraturā. et dicit glo.
ibidē sup eundē locū. Quidē acqrendo p dāno blasphemāt. pro pecunijs suis
mentis et peccat. Sz hec vicia sunt hois et nō artis q sine his vicijs agi pōt. ars
De negocioz discretioe nōdū fui certifica. (em viciū nescit.

Abbas: tus sed exclusis alioz qruicunq negociationib? mibi vellē eē pri
mus et penit? edoceri de nostri cenobi pditionib.

Felix: Habetis rōnē et q magis attendēdi sunt acc? primiores et reijciendi
remotiores. p mltorū iuriū pbat attestatiōes. vt. lxxvj. di. Non sat de pe. dis.
iij. Quia radix. et c. Dis enī. de cau. posses. Lū ecclia. de homici. Tna. et c. Et
bibita. ff. de re iudi. Nō ex. Dicat q si placet de prijs noiatiū vris negocioz
Constat q in domo re? (cultorib? vt discreti? rñdere valeam?

Abbas: ligionis: silr et extra cōpetenter ad nos spectātes māsiōes mltē
sunt negociationū negociatores: diuersaz pditionū ples subsistūt. et vtiq sine
taliū industria singlari singlari ter singulr alter alteri? indigēt suffragio. nec
alter alteri? carere pōt subsidio. Nam pmo et pncipalr in vinea dñi sunt institu
ti de fundatoz nrōz testamēto et diligēter ordinati laborātes. et officia diuina
principālr cū hois canonicis ea q dēz vlt fieri pōt deuotiōis intētiōe iugit pfici
entes. sz h diuinū negociū sine tpal? administratiōis ministerio: put p dicitur est
perfici nō pōt. put etiā in pfecto qndā primordial monachar? sincere religionis
ocio cū sibi sp oportune pūcti indigēt diuerso labor? et negociatiōis ministerio
imo labor manual nob pūct ex religiōis statuto. et hi sunt q nēcitat cōdimen
to. similr et corpis alimēto: vestitu tegumēto: necnō habitatiōis tabnaculo et ha
bitationū refectōis reformatorio: et his cōiūgun? necessario cuiuslibet artis vel
quasi mechanice taz ruraliū et pdialiū qz vrbanoz exercitatores frēqnt manen

Felix: Dicat q specificē q in labore hoim vo? (tes sub pāe nro qtidiano.
biscū sūt. aut q vob pūcti: p pte rea religiōis clemētia flagellabunt.

Abbas: Non pudet dicere qm nobiscū versant honestissimo labore et sūt
qdā scptores. medici. barbitōfores. pictores. sutores. pellifices.
molitores. pistores trituratores. carpētarij. leuigatores. torneatores. fabri. mar
scalci. lapicide. cemētarij. tectores. figli. fellatores. corigeri. coci. scutellares. car
nifices. piscatores. reticulatores. ortulani. māgones. qdrigarij. currifices: funi
fices. doleatores. vinatores. pincerne. caupones. putatores. armētarij. sulcones
agricultores. agrestes. agellarij. abigei. pastinatores. villici. pastores. agozo
nes. opilonēs. bubulci. venetores. stabularij. stratores. aucupes. lucarij. custo
des. vigilatores. equites. militantes. clientuli quoqz familiares. triclini et eo
rundē vicetenentes. et insup contractū et qsi contractū p te supius annume
ratoz ac omniū iurisdictionis tpalis ad diuina tgalia spectātis actū directo
res. actores. factores. dispositores et negocioz gestores. sindici et nunci. spāales
et generales. binc balni. vicedomini. aduocati sculteti. scabini. p sules. pcōsules
scribe. scptores. notarij. cācellarij. et officiales qz nō ē nūer? qui omēs aut ali

De negocio

qui ipsorum ex officio sibi specialiter aut generaliter commissio pphanarum et secularium: et
usque ad sanguinis effusionem. membrorum mutilationem. necis inflictionem. et carcerum
terrorem mulctarum et penarum impositionem tractare tallias et gabellas et collectas de
vino: frumento et oleo qualitercumque distracto colligere et ab inimicis extorquere ac
mortuaria que consistunt specialiter apud nos in defunctorum pecoribus ac vestimentorum
melioribus tollere: et generaliter omnia et singula disponere subdelegare: relegare: depor
tare et ordinare solet et disponere que principes temporales in suo principatu dominio fa

Felix. Et si bene ppendo omnes et singulos negotiorum saltim hoc (cere possent.
nestorum actus. et insuper tractus et quasi tractus que in mero et mixto im
perio et modica maiori et maxima coactione comprehendere possunt per vos et vestros ex
pedire soletis. put de iuris permissione potestis. ut clare patet de re. ec. non alie. Ad
nram. et clari. c. se. cum plibus pecor. De que quidem impio plenissime videre poteritis
per spe. de iuris. om. iudi. p. Notandum quod est. et quasi usque ad finem ipsi. s. et ibidem

Abbas. Et hoc est quod ego vos (sincerius per Jo. an. in suis additionibus.
lo si bonarum mentium (ut promissisti) est culpam ibi timere ubi culpa
minime reperitur: cum hec omnia et singula numero tumultuosa dispariter per nos annu
merata sint negotia secularia per nos et nrares expedita seu expedienda et sunt
utique negotia inter hec nobis monachis imo clericis secularibus competentia: prime
sco nobis culpa excessus et peccata lignum fenem et stipulam tot et tantis periculis immi
nere: quod in reddenda ratione que nris et maius requirit per nunc perhorresco tremendo ra

Felix. Et reuera quia iurisperitos non noveritis omnes (tionabiliter respondere.
nes: et merito bene mouent vestra et vestrorum mentes sed ad tollendum tan
te perplexitatis scrupulum. ppendatis auctes sacrarum legum et canonum. Scriptum est enim
quod per nos non possumus: per alios facere debemus. ff. de procur. l. i. ff. de admi. tu. l. i.
Ita tamen. s. Bessisse. et sic expienter videmus in tutelam et tutoribus ubi pupilli penitus
in potestatis potentia tutoris fulcita releuatur oneribus. ut patet in insti. d. tu. et cu. et ff. eo. ti.
per totum. Hoc idem in iurisdictionibus cetui clericorum et monachorum non competentibus offi
cialium ministerio pagendis. Item sicut ubi persone eligunt industria. aut quod non licet
vobis aut conuenit seu per vos non potest expediri in persona propria per aliarum personarum pa
rant exercitia. ut dicit lex. C. de cadu. tol. s. Ne autem. et l. In artifices. ut patet in pi
ctore vtroque que sepe sua more industria vel sanctos vel angelos vel dyabolos multum vi
uaces depingit in pariete vel tabula. sic similiter aliorum mechanicorum ponderatur pra
ctica. et hec non dicuntur put de iurisdictionibus manibus abbatibus aut monachorum quali
tercunque peracta seu agenda munde sunt enim manus vestre per talium et aliorum vestrorum
exercitia. et quod dicit lex per alle. quod per nos non possumus et c. Nam tantum posse dici
mur quod honeste possumus. xxij. q. ij. faciat. ff. de condi. et insti. l. Filius que fuit.
et id enim solum possumus quod comode possumus. de rescrip. Scissitatus. vel
de iure et sine scandalo. de preben. Cum teneamur. et in glosa. ij.

Abbas. Et nonne dicit regula iuris. li. vj. Qui per alium facit. est pinde ac
si faceret per seipsum: ut videtur si tutor tenetur directa actione que
administrat per seipsum est ac si administraret per alium. ut. ff. de admi. tu. l. i. Ita au
tem. s. Bessisse. et l. tutores. s. Non solum. Item sicut tenetur iudicio unde vi
qui deiecit per se. ita si deiecit per alium. ff. de vi. et vi. ar. l. i. s. deiecit. Item
qui occidit per se ita et per alium occidit. C. de accu. l. Non ideo. C. ad fill. l. Si
perculsor. Arg. ff. ad tur. l. i. s. penultimo. Item si punitur tanquam calumniator
qui per se detulit et non probauit. Ita et qui per alium. ff. de iur. fisci. l. ij. s.
Diuis pius. et l. Non tamen. Ad idem potest induci. ff. de fideius. l. Postulare. cum infi

Monachorum

hitis iuribus similibus. unde put supra merito medullitus premisco: si p alios
Felix tot crudeles actus singul dieb z horis mādato vl ordiatiōe pficio.

Bene mouemini. Nam hec regula fictiōe iuris videt fore vera naz
 als impossibile pcernit q ista q p aliū sunt ita fiāt ac si fieret p meipm. qz iure
 cauetur q etiā factū ab eodē diuersis tpib nō repñtet idēpnitatē eiusdem facti
 vt. ff. de pdi. inde. l. Si pō sorte. s. Libertus. z in aut. de fide instru. circa pn. et
 hoc ē necessariū. alioqn archiepi z epi z abbates z ples eccliaz plati ppe suas
 in tempalib iurisdicōes eēnt freqñter irreglares. Hoc idē videt velle Jo. an.
 post Dynū. in dicta regla p yos allegata in mercurialib suis. Constat eniz q
 pater nō portabit iniquitatē filij: nec econtra. quātumcūq cōiuncti Ezech. xviij
 et. i. q. iij. Judei. xxij. q. iij. s. Hia ita. Nec dñs punit pro facto familie sue ci
 tra mandatū suū delinqñtis. de q plene Spe. de iureiu. circa fi. qz pctā suos te
 nent actores. vt dicit ler. Lō penis. Sancim⁹. de his q fi. a ma. pte ca. Quesi
 uit. de sen. excō. Romane. unde filr scribit q delictū pfone in dānū ecclie nō de
 bet redūdare. etiam si fuerit administrator: sindicus vel procurator aut nego
 tiorū gestor. De q plene p Henricū boijt. de excep. Venerabil.

Abbas Rōne etiā pter iā dictas videt alia qsi ad nrm ppositū regla pti
 nenter pducēda q dicit. potest qz p aliū qd pōt facere p seipm. vñ diē Dyn⁹ ibi
 dem. sicut possum p me emere vendere locare pducere z litigare. ita possum p
 aliū. vt. ff. de pcut. l. i. s. Usus aut. z de iniur. l. Si vn⁹. s. idē iuli. z. s. idem ait.

Felix Et sic seqretur q possem sine cor (et insti. p qz pso. age. pos. s. i.
 poris lesione certis dieb ieiunare z eqñimīter p aliū h idēz ieiuniū
 possem pficere. vide de hoc textū bonū in. c. Pnia. de pe. di. iij. z glosaz bonā in
 c. Presbyt. lxxij. di. et aliā. in. c. Anime. xxij. q. ij. Scitis qz sup dictū ē q qz
 pōt p aliū qd nō p se. Item p qz p seipm qd nō p aliū. sic in pñti casu. Et sunt
 iuris regule reglarit vere als regule nō essent si exceptōes nō excipent. vñ dñs h
 regulare cū suū priuz sit speciale. vt elec. Lupiētes. li. vi. z in glo. p. Lōmode
 et doct. ibidē. z hoc vez in nre facultatis traditiōe. vt pty p omēs vtriusq iur
 regulas. secus per alias scientiarum disciplinas.

Abbas Plus errone⁹ sum qz prius. nec mihi radicit⁹ pstat in tātoz tpa
 liū tumlabbybi demū reqdescat purus pscie spūs aut salutariū nrōz potentat.

Felix Sine prioribz vix ad vestre petitionis intentū pcedere poterat no
 stre responsionis apparat⁹ Constat vob primū q experientia reruz
 est magistra. z psertim rationū z iuriū ritu reglariter fulcita. vt le. z no. de elec.
 qz sit. li. vi. Ecce primū q Constatin⁹ magnus impator xpia nissim⁹ p se z suis
 in impio successoribz tradidit suo tpe summo pontifici z suis seqñtibz donaria
 magna z psertim vrbem Romanā z multas italie z occidentaliū partiū regio
 nes: qz hacten⁹ sumi z romāi pōtīfices tenuerūt. vtz in. c. Decernim⁹. xcvij. di. z
 palea est. z in. c. Futurā. ij. q. i. unde diē Jo. an. in addi. spe: magna. de instru.
 edi. s. Hunc aut videm⁹. q si donatio Cōstantini nō tenuisset. tamē ecclesia ro
 mana z alie ecclie z mōasteria tpaliū hmōi possessiones pscriptissent. Hinc vi
 dem⁹ qntas impatores romanoz: reges ac alie terre pncipes ecclesijs z mona
 sterijs tradiderūt terraz suaz z diuinorū possessiōes qz hodie tenent p vniuer
 sum mūdū dñantes. Hinc videam⁹ mōasteriū sancti Benedicti in sublaco fun
 datum. de q in. c. Cū ad monasteriū. de sta. mo. et totius sue regule sit exēpluz
 et norma. z speculū sue religiōis. vt patz p idem. c. Quia p vniuersum mūdum
 taliter et in vitate famatū z diuulgatū. q pñic put longis retroactis tempo

De negotiō

ribus per castra meri et mixti imperij muuuta cū omibz pertinentijs videt gl'iose fundatū: et sub abbatis ibidē ministerio penit' institutū. Itē legir de scō Breg. qui sex struxit in Sicilia vir clar' monasteria. et infra urbē septimū in q se fec monachū. His sane mōasterijs p'dia large tribuit et. put hodie suū mōasteriū in urbe romana multoz hz possessionū et p'dioz māseola. Dinc monasteriū sancti pauli extra muros urbis simili mō dotatū est. Itē mōasteriū sancti Galli. d quo in. c. Dilecti filijs. de pur. ca. in q scūs Beda mōastice p'fessiois vigebar di sciplina. de q dicit Jo. an. post ybertinū in addi. spe. d arbi. s. sequit. p. sed qro diligēter i hec p'ba et. et q's in Germania est pnceps maior abbate sancti Galli qd ex eo fortasse ē locut'. qz idē abbas sub se vasallos vicz comites hz et barones generosos illustres et nobiles. homagia magnifica sicut pnceps. iō pncipem eū noiauit. et iurisdicōes sic pnceps p alios exercuit. Itē abbates morba ceñ. et Campidoneñ. his diebz ducibz aultrie bñficia feudalia ptulerūt. et p eos dē de illis bñficijs tanq vasalli inuestiturā receperūt. attū principes in p'itate iuxta iuris dispositionē dici nō merent. s. ē supbia in abusione. lz tales ab adulatozibz pclamētur. Scripsit aut Bre. papa Hermāno epō Meten'. put habet xxvij. dis. Quis dubitet. sic inqens. Quis dubitat sacerdotes xpī regū et pncipum: omniūqz fidelū p'ēs et mgros censerī: ac si diceret. nemo dubitat. q sunt principes et plusqz pncipes. put aliq sunt argumētātes. sed hic largiter loquit et in foro pnie in q papa vl' imperator principes mundi subsunt illi hoc tempe qñ p'itētes sibi caput supponūt. vt le. et no. in. c. Sane. de off. dele. sic largo vocabulo pastores habuerūt pncipes. vt. iij. Reg. vlti. cliij. dis. in prin. de qbo plen' scripsi in li. de nobilitate. c. xxiij. p. An ne abbates. Dinc infinitaz eccliarū et monasterioz p'lati sunt talibz puilegijs et p'rogatiuis peroptime iuste rite et legitime dotati. et ab ecclia Romana rōnabilr a tanto tpe cui' initū nō est i memoria hoīm tolerati. et nec regula scī Benedicti etiā de obfuantia strictissima per hmōi dominioz et aliaz rez qrumcūqz tpalium supabūdātium possessionē videt fore violata imo confortata put patebit infra. Hee aut monasterioz consuetudines in ordine scī Benedicti sunt sufficientes ad tollēduz oēm scrupulūz cōsciētie et de ritu simili fuādo sufficientes faciūt probatōes. vt le. et no. L. dicto in. c. Contra morē. Constat igit q omia cōcessa intelligunt de iure cōi nisi prohibita in certis casibz repiant. arg. xxvij. q. ij. Lex diuino. de sen. excō. Ruper. de quo. ij. q. v. Consuluit. in glo. ij. et certum ē q vno cōcesso: concessa intelligunt oia q sequunt ex illo. et etiā illa sine qbo cōcessum expediri nō p't cum oibz cōnexis. ar. i. q. v. Sicut xps. vbi de hoc. Ad idē. ff. de p'en. emp. l. Creditor. s. vlt. L. de bo. vacan. l. ij. li. r. ff. dele. ij. l. Quiqz. ff. de pe. le. l. Flangz. s. Si ita de quo Jo. an. in mercurialibz sup regla: cum qd prohibetur. li. vi. An si prela to cōcedit iurisdicō prout promissum ē. videtur sibi concessa oia et singla que spectant ad hmōi iurisdicōis exercitatōem. put si mōacho cōceditur q sit in scolis oia videtur sibi concessa q requiruntur ad scolare. vnde si eius interest pōt ibidē accusare vel als agere conducere et locare. vt no. de accu. Ex pte. in glosa ij. Unde dicit archid. ne cle. vel mo. c. ij. li. vi. Dare operam siue intēdere sacrl litteris. nō est p' vocationē monachalē. et iō abbati p'cipiēti vt sacris rebz intendat monach' obedire tenetur. Tamen ad hoc vt mōachus possit eē in studio duo precipue requirunt. Primum est vt obedientia cogatur. qz ex se semp debet velle in claustro manere. Scōdo exigitur vt intentio eius nō sit ad gl'iam s. ad sapiam aspirare. sufficit enī monacho si bon' est licet sit illitteratus vel irregu

Monachorum

laris: sed hec nocent clerico. vt legiſt z no. xvi. q. i. l. Legi. in glo. ſufficit. vñ diſ-
 ler. Eſt obprobriū mōachis ſi velint videri periti ſeculariū negotioꝝ. L. d. epi.
 et cle. l. Reptim. L. de teſta. l. Coſulta. z ea rōne ſuadet eis q̄ in negotioꝝ mo-
 naſterij diſpoſitiōe p̄ſtituā ſindiciū. qz ſuos dei decz eē quiecos. de ſindi. c. Uni-
 co. Dicif etiā d mōacho q̄ ſi mutuū ſhat tenebiſ mōaſterio vſqz ad p̄babilē mo-
 dū. ar. ff. ad macedo. l. Filiū habeo. z ibidē doc. z ſi talis monachus obligat li-
 bros vſ res alias p̄ ſcolari vſ alio. obligatio nō tenet. z ſi fideiuſſor fuerit ibidē
 pro aliq̄: ſiſt nō tenet. vt diſt Archid. in dic. c. ij. ne cle. vſ mo li. vi. vñ prout col-
 ligiſ. lxxij. diſ. in. c. Si q̄s. z in glo. i. iuribz ad hoc bñ ſulcita. monach⁹ pōt eē
 ep̄s in ecclia ſeculari. z etiā prelat⁹ in ecclia ſeculari. Item pleban⁹ in eadē. Itē
 canonic⁹ ſecularis. Item vicedomin⁹. qz ep̄s d̄z h̄re teſtimonia monachoꝝ z p̄t
 eſſe yconom⁹ ep̄i. z ibidē vide Archidya. Item mōach⁹ pōt eē official⁹ cauſariū
 fori contentioſi de cōſenſu tñ abbatis ſui. vt notat will. de monte laudino. de
 reſcrip. Et ſi p̄ncipal. z Henric⁹ boijt. ne cle. vſ mo. Scdm. in fi. Ex his ſuffi-
 cienter colligiſ monachos oīm tpaliū abundantiā ſine pctō poſſe poſſidere put
 poſſidebāt ab antiq̄ z p̄ſtim Liſterciensēs put clare videt de deci. nup. vbi d̄z
 euidenter de poſſeſſiōibz p̄ ipſos illis diebz cōpatis z acq̄ſitis. z hodie videtur
 poſſidere. z q̄ pauca poſſidēt cum paupertate maledicta minori felicitate vident
 ab oīmibz fulgere. Vñ dixit hiero. vt h̄. lxxij. q. ij. Moyses. Anima certe qz ſpi-
 ritus eſt in ſicco hitare nō p̄t. z iuxta glo. ibidē in ſicco id eſt in corpore rudi et in-
 formi. qz vtiqz corpus ſine aīa rudiffima videt materia. imo ſpūſ ſctūs in ſicco
 arido z ſterili: necnō in ſecundo paupes loco habitare diut⁹ nō cōſueuit. vtz
 in Lathuſiēſibz contēplatiōe ſctūſpūs put aſſerit bene redolentibz z ceteriſ reli-
 gioſis q̄ ſpūs dei ducunt in p̄ſumatōe vite contēplatiue q̄ apd nos dicit p̄nūc
 reformatiōis. Qui quidē religioſi reuera deſiderabāt loca hacten⁹ in h̄itationē
 ſibi. z conſeq̄nter poſſidebāt z priores Jebuſeos z vix qñqz repellebāt vt a fru-
 ctu frumētī vini z olei multiplicati fideles xp̄i in pace requieſcerent. z ita dedit
 ſpiritus pinguedinē z pinguedo ſpiritui. Ac ſi diceremus q̄ obſeruatiē religio-
 nis cultores nonniſi loca victualibus abundāter reſerta querebāt. arida quoz
 qz repudiabant. z eoz poſſeſſores minime moleſtabāt. Sed ad p̄poſitū noſtrū
 redeundo dicam⁹ q̄ eccliarū z mōaſterioꝝ prelati hucusqz iuramēto multiſqz
 penis conſtricti māſerūt. q̄ h̄mōi dominia put alias ſuoz p̄dioꝝ poſſeſſiones
 quibuſcunqz iuriſdictionibz tanq̄ ſpiritualibz munita. alienare non potuerunt
 ſine ſedis apoſtolice licentia. vt apparet de re. ec. nō ali. quaſi p̄ totum. Ex his
 igitur q̄ dicta ſunt notabilr colligiſ q̄ nō tñ vob dñe abbas. ſz oīmibz eccliarū z
 monaſterioꝝ p̄latiſ p̄ mūdum cōſtitutis nomie ſuarū eccliarū z monaſterioꝝ
 licet dominia z dñationū inſignia patēter z potēter poſſidere z poſſeſſa manu
 tenere. z nouas res tpales ſolenter acquirere. vnde iura n̄ra ſalubriter ſtatuerūt
 vt mōachus ſuccedat in hereditatē res mobiles z immobiles q̄litercūqz i ſe cō-
 tinentē. vt ptz. lxx. q. iij. Non liceat. ſz monaſteriū noie ei⁹ recipit z acq̄rit. lxxij.
 q. i. c. i. De q̄ plene in nouell. de p̄ba. In p̄ntia. circa fi. ſue magne glo. z h̄ ſuaſ
 ſed h̄ tñ ibidē vbi auctas cū potentia cōcurrere videt vt infra dicitur. ſz ſi mo-
 nach⁹ nollet adire hereditatē z oīno vellet quieſcere extūc monaſteriū nō ſuc-
 cedit niſi coactus adeat. De q̄ Spe. de ſta. mo. p̄. Octano q̄ritur. z in nouell.
 de p̄ba. In p̄ſentia in magna glo. S; Alanus dixit: q̄ ſi monach⁹ vellet here-
 ditatē penitus repudiare qd nō poſſit. vt ibidem. p̄. ſeq̄n. S; ſi monach⁹ vellz
 adire hereditatem et monaſterium recuſat p̄fertur voluntas mōaſterij vt di-

De negocio

Abbas. Premissis bene perpensis (cit nouell. vbi supra circa finē. pgrue sequit̃ vt dicas an feuda intrās mōasteriū psonā seq̃ntur.

Felix. Vidi talem questionem in practica et iudicialiter expeditā. Nam dicit Johānes andree vbi. s. q. si huiusmodi feuda talia debeāt seruitia que monasteriū per se vl' p aliū licite potest exhibere q̃ extunc omnino sequatur personā. sed si non potest monasteriū talia perficere seruitia q̃ extunc ad dominū debent redire huiusmodi feuda. allegat arg. l. de cadu. tol. l. vniū ca. s. Elegantem. ff. de solu. l. Inter artifices.

Abbas. Sz qd si intrās mōasteriū habuit possessiōes emphiteoticas. **Felix.** Dicit Jo. an. vbi. s. q. vtiq; tales possessiōes cū onere suo transeūt ad mōasteriū. allegat ar. ff. dele. ij. l. Peto locū titij. s. i. Licet sit. ar. contrariū in auten. de alie. emphi. s. i. colla. ix. sic etiam si intrans religionem habet vsufructū cuiuscunq; rei: similiter transit ad monasteriū. 7 durat ad vi-

Abbas. tam intrātis tantū. allegat insti. de acqui. p arro. s. Usus enim. Quid autem si ingrediens monasterium prius ad vitam suam emerat fructus aut cēsus in pecunijs aut alijs rebus consistētes an monasterium licite recipiat huiusmodi fructus et census ad vitam ingredientis.

Felix. Quis dubitat si ingrediens licite quondā potuit emere. 7 sibi taliter puidere et sibi proximus esse cū caritas a seipso incipiat. xxiij. q. v. sed nō licet q̃ monasteriū quod succedit monacho: similiter recipiat ad vitam istius monachi. De hac igit̃ questiōe vidi doctores sepe discrepantes. sz pluribus altricationib; defalcatis. dicit Jo. an. in addi. spe. sup rubrū de vsuris post Hostien. si fructus certi vendunt̃ ad tempus incertū: hoc est ad vitam homis. id est ad horā mortis que incerta est. vt no. de pe. 7 remiss. Cum ex eo. ff. de pdi. 7 de. l. i. et q̃ hmōi cōtractus ad vtrāq; partē scz vendentē et ementem sit licitus. et hoc si nō fiat in fraudē vsurariū. nec deceptio vltra dimidiam et satisfaciū decre. si. de vsu. vbi ppter incertitudinē excusatur cōtractus ab vsura. ad idem bene facit. l. Scim. s. penul. l. d dona. Ibi. incertus enī fortune exitus rē. 7. l. de vsu. Si ea lege. 7. l. Oleo. 7. l. de vsufu. l. Ambiguitatem. s. i. de sepul. sacris. cū. i. glo. Resistit etiam in hoc Hosti. Raymūdo 7 Boffre. quod vide in summa sua de vsur. s. an aliquo. Predicti enī dixerūt q̃ si hmōi contrahētes credunt diu viuere intentio ipsorū est corrupta. Sed dicit Jo. an. vbi multū tempe viuit emptor: nō habz venditor conqueri qui ecōtrario. i. morte festina nō fuisset cōquestus. facit ad hoc. l. de solu. l. penulti. Item est hoc accusare naturā cōtra. l. Vaximū. l. de libe. pre. vl' exhere. 7 in hac diffinitōe tantū doctoris sitis bene cōtentus. imo supstitiosum foret si magis vellenis fore certus. vt legiū 7 notat̃ in regula Qui certus. de re. in. li. vi. sic in casu puerfo si quis emit fructus incertos ad temp⁹ certum. videlicet arborū oliuarum vel vinearū. dicit Jo. andree ibidē q̃ est idem ius: 7 q̃ similiter valeat cōtractus: hic autē et proxime p̃scrip⁹ videlicet ad vitam homis: religiosi personis singularib; semp ē interdict⁹ vt colligit̃ ex p̃dictis. secus de clericis secularibus.

Abbas. Sum cōtentus. sed adhuc alia questiōe mouet̃ animus. quid si ingrediens monasteriū fecerat dum erat in seculo tales cōtractus. videlicet quia emerat census vniū floreni pro viginti florenis. aut qnq; pro centū 7 hmōi similes in alijs reb; cum pactis 7 conditiōib; de redimendo pro tali summa iuxta ratum tempis. an monasterium loco illius professi sine peccato recipiat illius fructus.

Felix De hac materia dudum et breuiter scripsi in tractatulo contra validos medicantes. et summarie: prout per multorum doctorum collegi collationes et dixi talem contractum fore usurarium nisi emptor tantum exponeret in solutione principali pro quanto communi cursu talis census emeret perpetuo: et si tunc emptor venditori facit talem pietatem. ut quoadocumque venerit ad pinguiorem fortunam redimere se valeat ab huiusmodi solutione. hic meretur fratri suo facere talem gratiam: sed si minus soluerit. videlicet. x. vel. xx. cum in veritate non sit moris illius terre pro tanto tales census comparare. mor presumitur dolus et usura. de quo monasterium se non intromittat. Nam contractus ex conuentione legem recipiunt et seruari debet nisi reprobetur a iure hominum lex. de depo. c. ij. et ibidem in glossa. ij. In his autem contractibus intentio multum iudicat hominem. xxij. q. v. Humane. de sensibus autem et cogitationibus iudicat deus. xxij. q. v. c. i. §. Quid autem. Si autem clerici vel religiosi aut laici possidentes superabundant aurum vel argentum. scientes ipsum fore sterile et non indigere. nec alius pro illud volunt subuenire pauperibus. aut alijs suis in christo confratribus multis debitorum oneribus grauatis. Hi ut hec sterilis massa auri vel argenti contra suam naturam put alchemia misce laborat fructificet: faciunt tales contractus. etiam secundum cursum quo tales census perpetuo venduntur. et ecclesia que de occultis non iudicat. videlicet militans ut de symo. Sicut. cum concor. in glo. hos contractus permittit. secus de ecclesia triumphante. ut in cle. i. de here. et in glo. Hic placet. Est tamen magna differentia inter usuram taliter palliatam per quam subuenit sepe salubriter opprimi timetibus. et inter nudam usuram nullo colore bono vestitam. put inter eandem et rapinam. Nam usura fit sine violentia. quia scienti et consentienti non fit iniuria: necque dolus. de reg. iur. Scienti. li. vi. de sent. exco. Contingit. et in glo. i. secus de furto et rapina. unde leges furem et raptorem ultimo supplicio condemnant. de quo Azor in summa dicit de penis. sed non usurarium qualitercumque procedente. Pena enim grauior vbi cumque imponitur grauius exinde peccatum estimatur. ut le. et no. xxij. q. vij. Quicquid in omnibus. et in glo. i. Sed aliter secundum canones. quia si laicus est usurarius. hic est excommunicandus nisi restituat. de usu. Preterea. et clerici ab officio et beneficio suspenduntur et repelluntur etiam a dignitatibus. de excess. pla. Inter dilectos. et etiam deponi debet si communicatur. cl. vij. dis. Quia multi. et nihilominus excommunicandi sunt et fortius quam laici. ut colligitur ex premissis. Videamus igitur perpendendo quo criminis ausu sit perplexus qui contra conscientiam facit prout premitte tales usurarium contractus palliatos aut dolo et fraude punctos. de quibus doctores scribere consueuerunt de emp. et vendi. Cum dilecti. et super glo. vlt. et eod. ti. Ad nostram. quod. c. facit ad propositum. Cum igitur put premitte monasterium hominum personis in totum succedat. tenetur idcirco monasterium in quantum ad ipsum peruenit querulantis respondere. ff. de calum. l. Tutelas. ff. de adop. l. Si arrogare. Insti. de acqui. p. arro. §. i. et idem est vbi cumque alicuius patrimonium ad alium que peruenierit. L. de vi. pub. l. ij. ff. de fideius. l. Inter eos. §. si. **Abbas.** Quid autem si res taliter est donata alicui laico vel clerico cum condicione quod alienare non possit. et ille se et sua tradidit monasterio. nunquam monasterium tenebit illas. Dicunt doctores quod sic ar. ff. de fini. dota. l. i. **Felix** ff. dele. ij. Pater. et in eo quod le. et no. de iurepa. Ex lris. licet sit ar. §. ff. dele. ij. l. pero luti titij. §. si. de q. Jo. an. i. c. In pntia. de pba. **Abbas** Quid autem si monachus in sua oblatione aliquid mandauit expendi. et maxime ad pias causas.

De negocio

Felix. Dicitur q̄ ad implenda est voluntas taliter intrātis tanq̄ mortuus ri ⁊ testamentū facturi. cū put p̄dictum ē: monach⁹ mortuus sit mū do postq̄ mōasteriū intrauerit. ⁊ p̄fessionē fecerit. ar. ff. de pac. § iuz. cū reg. in fine. ⁊ l. de pac. l. Regem. Idem si mōach⁹ v̄l monach⁹ adus anteq̄ intret mōasteriū mādāt ne aliqd de his q̄ secū trāferūt. postea alienēt. i. aut. de alie. em phi. §. sc̄tissimas. col. ix. licz aut ad h̄ obfuādū nulla cōpetat mōasterio actio § plati: v̄l mōacho § mōasteriū. tū plati ex officio h̄ faciēt adimpleri. l. de libe. cā. l. Cū affines. de testa. Nos q̄dē. ⁊. c. Judicante. ⁊. c. Si heredes. ⁊. c. Tua.

Abbas Quid aut si aliq̄s ingrediat mōasteriū cui nō h̄ h̄re p̄pria bona immobilia sic sunt fr̄es sc̄ti Augustini. heremitaz. p̄dicatores aut fr̄es minores ⁊ aliq̄ pro dño mēdicātes. ⁊ hi fr̄es habent put p̄sueuerūt ho⁹

Felix Dicūt quidā bona immobilia ingreditis debent ha⁹ (na immobilia. beri p̄ derelicto. ⁊ sic occupātī p̄cedūt. ff. p̄ derelicto. l. i. ij. ⁊. iij. et p̄ totū: v̄l in cā caduci sūt. l. d̄ cadu. tol. l. Unica. S; aliq̄ dicūt q̄ dñt venire ad heredes ab intestato. q̄ exq̄ p̄fessus ē: mortu⁹ fingit put p̄dictū ē. ⁊ p̄ba. l. de epi. ⁊ cle. l. Dico vob. Tertij dicūt cū nō sit tñ mōach⁹ tal mōasterij qd̄ igredif sed epi d̄yoces exq̄ mōasteriū tale ē q̄ nō p̄t h̄re bōa dñt ad ep̄m puenire. xvi. q̄ i. Qui vere. xix. q̄ i. c. vnico. xxxij. q̄ i. de puellis. als de viduis. i. i. ibidē de hoc fm Inno. ⁊ meli⁹ ar. de deci. Qm̄. ⁊. l. de epi. ⁊ cle. l. nullū nocere. §. q̄ si testa mētator. S; dic̄ Jo. an. in dic. c. In pñtia. de p̄ba. quicqd̄ tñ scribatur p̄ illos talia mōasteria volūt h̄re bona nō vt sibi retineāt s; vt vendāt. quo autē iure h̄ faciāt h̄ aduertāt. generalr enī p̄ciū succedit loco rei. ff. de vsufri. l. quia q̄ p̄cio et. ff. de tribu. ac. l. Procurator. §. nō aut totū. ⁊. l. aliqñ. fm Hosti. ⁊ de hoc in spe. de sta. mo. §. ij. vide qd̄ nō. dereli. do. c. Uno. li. vi. in glo. veterē. vbi Jo. an. remittit ad Lynū ⁊ ad p̄stitutionē de fr̄ibz mioribz ⁊ p̄les alias qōnes p̄pe ad dispositōes mōachoz faciētes. vide spe. de sta. mo. ⁊ Jo. an. i. dic. c. i. pñtia.

Abbas. Quid si fili⁹ regis aut marchionis ducis vel comitis aut baronis fiat monachus: ⁊ pater morit sine alio herede. nunqd̄ huiusmōi

Felix Dixit Alanus q̄ sic si iure heredi⁹ (dominia accedūt mōasterio. tario sic deferatur. Dicit tñ Spe. vbi. §. p̄. r. q̄ hoc de facto nō fua tur. His igitur ⁊ alijs p̄missis ⁊ sincere p̄pensis. vos dñe abbas videtis expe rientes q̄ tam ex donatiōe libera q̄ ex successiōe naturali vel paterna monaste ria religionū quozūcunq̄ abundāter ditata. ⁊ p̄ diligentē sollicitudinē ⁊ nego ciatiōis occupatiōem: ac religiosoz p̄tinuā solertiā. est hmōi abundātia fidelr introducta ⁊ iuridice cōsuata. et a tanto tpe cuius initiū nō est in hoīm memo ria. ⁊ q̄tū hmōi ius aut iurisp̄scriptio opetur cū p̄suetudie solēniter cōtinua ta notat ex p̄scriptis. ⁊ in. c. Cū p̄suetudinis. de p̄sue. cū ibi notat. Videt etiam q̄ notant dixim⁹ p̄ solertiā q̄ a dño p̄ platoz ⁊ alioz fratrū negligentia dissolu tam q̄ iuxta legē p̄pe dolū ē. vt. ff. mā. l. si fideiussoz. i. Rñ. hmōi felicissima abū dātia plerūq̄ videt̄ deserta dissoluta ⁊ dissipata. prelati enī nō solū tenet̄ de dolo culpa lata ⁊ leui ad instar tutoris. l. de peri. tu. vel cu. l. Si res pupilli. sed etiam de negligentia. vt in. c. Eaq̄. de offi. archi. cum etiā p̄pter negligentia remoueat. de offi. cu. c. i. et. i. q̄. i. §. Ecce cū honoris. lxxi. di. Dicta. ⁊ sic etiam iudex p̄pter negligentia remouet. l. de offi. p̄fe. Orientis. l. quos et. ff. d̄ custo. et exbi. reoz. l. Carceri. ⁊. l. Non est. Sic p̄pter negligentiaz papa Zacharias deposuit regē Francie. xv. q̄. vi. Alius. qd̄ pōt intelligi cū crassa est negligentia Arg. i. q̄. i. Quicqd̄. ff. de p̄b. sig. Vagne. Cū negligentia plati mortale p̄ciū ē

monachorum

vt. lxxi. dis. Dictū est nob. et de re. iu. c. penul. vbi dicitur. Non potest esse pastoris excusatio si lupus comedit oues et pastor nescit. § a p̄rio diligētia in q̄libet p̄sidēte videtur meritoria. de q̄ dixit bonus Iosaphat ad iudices terre. Cū diligētia cuncta facite. ij. Paralip. xx. et hanc diligētiā dicim⁹ sollicitudinis occupatōez imo negociatōis exercitatōez. et in his laudam⁹ ioseph Gen. xli. et c. seqn. q̄ tpe fertilitatis collegit. et tpe sterilitatis regē Pharaonē et se et suates subleuauit vnde si ecclie et mōasteria terre nr̄e. et p̄rim p̄nuic p̄ gētes inhūanas vicz Swi teñ. cum cōplicib⁹ desolata et ignis voragine p̄summata quondā tempe pacis cum negociatōis sollicitudine diligēter thesauros in abscondita collegissent tā sua mōasteria miserabilr cū suis possessionib⁹ dilaniata restaurarent. sed quia nil referuata vident. igit̄ cum lamētabili penuria fr̄es et sorores destructo pacis et religiōis loco in p̄tētū sacratissimē regule exules p̄ mundū vagātes p̄spiciūnt aut si in alia terra villaz aut p̄dioz possessiones cōpassent. put licite potuissent vt le. et no. de deci. nup. p̄nunc ibidē morā ducerēt. aut cū eisdē suas māisiones et alias p̄sonas recupassent. et hec est sollicitudo de q̄ dicit Latho. diligētiā adhibe. et Apoc. xvi. dicit. Br̄s q̄ vigilat et custodit vestimēta sua ne nudus ambu.

Abbas. O felix tu loque (let et videant videlz hoies turpitudinē suā. ris vt crudus iurista qui sperat et spectat tantū transitoria et tpa lia. et nō curat si p̄ vana p̄silia inq̄nat aīa. nec in te latent decocta feruore caritatis igne diuīaz sc̄pturaz. imo tuaz ministeria. vnde ad vltimū et p̄seqnt ter goten⁹ p̄pende nr̄a respōsoria. et q̄ dixisti de vestimētoz custodia. audi qd dicit Bre. mo. xij. c. iij. sup eodē p̄bo Vestimēta quippe custodim⁹ cū p̄cepta innocentie p̄suam⁹ in mēte. vt cū nos indutos culpa nudat. et ad amissam redeūtes innocentia p̄nia aperiat. et insup largiter loq̄ris de sollicitudinis diligētia sed si tpe pacis p̄e māib⁹ nō erāt residuāda. qd dicit q̄ diligētia ī reb⁹ et negociationib⁹ res p̄supponit habitas. put puatio p̄suppōit hituz. vt no. Bar. ff. d. p̄b. ob. l. Decz. Un scias q̄ triplex est negotioz sollicitudo. q̄ qdā vitupat. quedā tolerat. et qdā laudat. Prima p̄hibet Math. vi. vbi dicit. Nolite solliciti ēē rē. q̄ nimia sollicitudo t̄paliū suffocat spūalia q̄ vtiqz t̄paliū sunt p̄ciosiora. d. qua elix. di. Hinc etenim. et Lu. viij. et torquet hoīem nimis: vt dicat. Recessit somn⁹ ab oculis meis: et corruī p̄e sollicitudine. i. Macha. vi. Hanc aut sollicitudinē et diligētiā p̄cise cauere dñt oēs clerici et religiosi. vt leg. et no. xij. q. i. Cui. vbi dicit. Cui portio dñs ē nihil d̄z curare nisi dñm ne alteri⁹ impediāt nc̄itatē munerē. hec enī est p̄a sacerdot̄ fuga abdicatio domesticoz et qdā alienatio carissimoz. f. parentū rē. vt suis se abneget q̄ fūire deo elegit. Hec ibidē p̄ Ambro. Ergo oēm sollicitudinē in eū p̄iciētes. i. in deū. q̄ ipsi cura ē de nob. i. Pe. v. et hec et alia p̄ me supi⁹ enūerata sūt p̄it⁹ t̄ue negociatōis documēta. Scda vero negociatōis sollicitudo est tolerabil. vt q̄s sic transeat p̄ bōa t̄palia: put infra dicitur. Tertia sollicitudinis negociatio est laudabil deo et homib⁹ q̄ est circa mere spūalia sic circa sacraz scripturaz collatiōes et p̄boz dei seminatiōes. exēplo apli. vt. i. ad Thess. ij. fiducia habuim⁹ in dño loqui ad vos euangelium dei in mltā sollicitudine. et etiā sollicitudo sit circa pacē int̄ deū et p̄ctōres et etiā inter homīes faciendā ad Ephe. iij. vbi dicit. Solliciti fuare vnitatē spūs in vīnclo pacis: et maxie circa opa caritat̄ et pietatis: vicz elemosynaz que habent p̄missionē p̄ntis vite et future. xlij. dist. s. i. xvi. q. i. Decime. Cōstat aut mibi de q̄busdā nostre p̄fessionis fr̄ib⁹ talia minime p̄pendentib⁹. si aut q̄rundam religiosozum conseruatoria sunt auro et argento et omnibus humanis vfi

bus per huiusmodi pambula diligentie diligēti diligētia supueniēte referta. et
sibi proximiores de Joseph p̄sagio forte timentes suis in chrīsto confratribus
prout p̄mittitur periclitatis subuenire nō perpendētes et his et alijs miserabili
bus personis non miserātes. et de sue negociatiōis: etia; licite cōmertio consci
entiā formantes. et de tantarū animarū et corporū periculo minime cogitātes.
et prout fecit Brego. qui triginti milia Rome paup̄ sub regula: exceptis dei fa
mulis longe videlicet in sicilia vel calabria: et prope positis non pensantes. hi
sunt de q̄b̄ dixit X̄pus Mat̄h. xxiij. excolantes culicē. camelū autē glutietes.
Audi quid dicat Ambro. de officijs et ponitur. xij. q. ij. Aurum ecclesia habet.
nō vt seruet sed vt eroget et subueniet necessitatibus. quid est op̄ custodire qd̄
nihil adiuvat: an ignoram⁹ quantū aurum atq; argentū de templo domini su
stulerunt. videlicet gentes rē. Et infra. Delius fuerat vt vasa viuentiū serua
res q̄ metallorū. His nō potest respōsum referre rē. Item sequit̄ ibidē p̄ Hiero
ro. Multi edificant parietes et colūnas eccl̄ie subtrahunt marmorea nitent au
ro rē. nulla est dilectio. id est cogitatio. Item ibidem caplo seq̄n. Amico quic⁹
q̄ rapere furtum est. ecclesiā fraudare: sacrilegiū est accepisse paup̄ib; erogan
dum rē. aut qd̄ apertissimi sceleris ē exinde aliquid subtrahere omniū predonū
crudelitātē superat rē. Et omnia iura volunt in effectu opes referuare et
pauperib; nō subuenire: qd̄ omniū predonū crudelitātē supat. pro hac materia
proprie videas. c. Sicut hi. xlvij. dis. et sunt verba sancti Ambro. scripta super
xij. c. Luce. et post multa dicit. Propriū nemo dicat qd̄ ē cōmune: plus q̄ suffi
ceret. sumptū violētē obtentum ē. Et infra. Nunquid iniqu⁹ est deus vt no
bis nō equaliter distribuatur vite necessaria. vt tu quidē esses affluēs et abundās
alijs vero deesset et egerent. an idcirco magis quia tibi voluit benignitatis sue
experimēta conferre et alium per virtutē patientie coronare. tu vero susceptis
dei munerib; et in sinū tuum redactis nihil reputas te agere iniquū si tam mul
torum subsidia solus obtineas. quis enī tam iniustus tā avarus q̄ qui multo
rum alimēta suū non vsum sed delicias facit. q. d. Nullus. Neq; enī minus est
crimini habētī tollere q̄ cum possis et abundas indigētibus denegare. esuri
entiū panis est quē tu detines. nudorū indumētū est qd̄ tu recludis. miserorū
redemptio est et absolutio pecunia quam tu terra defodis. tantorū ergo te scias
inuadere bona quātis possis p̄stare qd̄ velis. id est velle debes. Hec ille.

Felix Et quid hec ad nostre p̄ncipal̄ materie deductionē nisi q̄ p̄ solertā
tempaliū diligētie negociationē puenire poterim⁹ ad vtriusq; vite
cōmoditatē. Nā nō dat q̄ nō habz. i. q. vij. Daybertū. et ei⁹ periclo nihil ē. ff. de
furt. l. Itaq; si illa. in p̄n. et nec laudabim⁹ eū sicut illū d̄ quo d̄r Hilare datorē
diliget d̄s. ij. ad Cor. ix. et. xxiij. q. vij. s. Ex his. nec sibi dici p̄t. Date et dabitur
vobis. Lu. vi. et centuplū recipiet: et vitā etnā possidebit. Mat̄h. xix. et beati⁹ est
magis dare q̄ accipere. Act. xx. et. xvi. q. i. Predicator. de cele. miss. Cum marthe.

Abbas Non dubitam⁹ qn nō habentis sincer⁹ cōpassiōis sup afflictos
tristis anim⁹ mltū danti cōparet. de q̄ pulcre p̄ Brego. mora. xx.
c. xxv. et vidim⁹ in vidua q̄ duo minuta misit i corbonā Marc. xxiij. Lu. xvi. de
quo pulcre. xxiij. q. i. Odi. circa fi. et ibidē in glo. Sz hntis et nō danti put pre
missum est tenacitas apud omniū bonorum largitorē non excusatur. et p̄sertim
apud religiosos magis videt̄ viciosum. qui autē p̄iungūt domū domui. et agrū
agro. et vt multipl̄r augeātur census sollicitudinis cū studio (de q̄ infra dicet) et si
ex supabūdanti thesauro villā emūt. sicut ille de q̄ Lu. xxiij. quā necesse habuit

videre nō tñ ea necessitate q̄ excusat a pctō. de q̄. xviij. di. Peruenit. et in glo. ij. sed p̄fēs suos p̄dictos v̄l alios xpi fideles p̄mittūt in tam miserāde nēcitatē articulo. timeo verisimilr̄ trepidando put̄ xps vbi. s. q̄ nemo viroz̄ illorū q̄ vo-

Felix. Disciplina vel (cati sunt gustabūt cenā suā. nūc nec in ppetuo. miscdia mltū destituit si vna sine altera teneat. et rigor est māsuetudine tēperād. xlv. di. Disciplina. de indi. Dudū. i. Cle. Videat̄ igr̄. De rigore v̄ro. qz in q̄ mēsurā mēsi fueritis remetietur vob. Barci. iij. Lu. vi. de pe. et re.

Abbas cum ex dimissis procedam⁹ ad priorē materiā negociatiōis.

Et igr̄ dicas si mōasteria put̄ p̄mittūt p̄ donatiōes aut emptiōnes seu successiōes ditata. et sibi p̄pterea acq̄runt dominia in q̄bo p̄suetudo fuit aut dños tpales quondā p̄scripta possidētes dominia q̄ si rusticus decessit sine filio nepote aut alio de sua stirpe vel linea descēdentes nō obstatē q̄ hz frēs aut soroz̄ filios et filias aut eorū dē descēdentes: dñs q̄ndā totū occupauit iure peculij. an p̄nūc licite mōasteriā h̄mōi possint vti. tali v̄l simili iure cū penit⁹ v̄l

Felix Dico vob q̄ talis p̄suetudo p̄ monaste- (deatur fore s̄ legē nature. ria legaliter ē fūda: si saltē est v̄l fuit p̄scripta. Nā dñs q̄ndā et nūc monasterij potuit allegare q̄ isti rustici ab initio h̄ pacto fuerūt sic cassati vel relegati. et ad h̄ p̄bandū inducūt p̄suetudo q̄ est optima legū et dubioz̄ interpretēs de p̄sue. Lū dilect⁹. Ad h̄ in Leuiti. xxy. vbi dīc dñs. Terra q̄z nō vendet̄ in p̄petuū qz mea ē: et vos aduene et coloni estis mei. et ita dīc Hosti. de na. ex li. v̄e. p̄. vlt. sicut similr̄ p̄suetudīes seruare p̄suari cōpellunt rustici vt defunctorū rusticorū melior vestitus aut meli⁹ aīal qd̄ habuerūt p̄ueniat ad terre dños. et nūc ad

Abbas Et si debiliores aut als (monasteria q̄ h̄mōi dñis succedunt. impotētiorez̄ rusticis v̄si fuerint. et h̄mōi dominia cū iurib⁹ suis iā amiseratis aut alijs silib⁹ s̄ rebelles manutenere nō possem⁹. q̄bo remedijs

Felix Non tñ s̄ rusticos s̄ etiā s̄ quoscūqz nobiles et (vti voluerim⁹. alias vniuersitates. p̄ncipes terre seculares ex debito tenent ad defensionē oīm ecclīaz̄. q̄z subsidio faciētis vos cūct̄ rebellib⁹ potentiores. vt le. et no. de sup. ne. p̄. c. ij. li. vi. et de h̄ videat̄ valde gl̄iosum iuris textum sumptuz̄ ex fido. li. iij. de summo bono. c. liij. canonizatum. xxiij. q. v. p̄ncipes. et ibidē glo. i. q̄ q̄tuor capitula ibidē seq̄ntia inducūt ad h̄ vt terre p̄ncipes ecclesiās defendāt. et reos viuere nō p̄mittāt. Et p̄pēdatis ibidē q̄z solēniter diuine delegatiōis auctē defensiōis illi⁹ officio p̄ncipat⁹ nobiliū tam laudabilr̄ sibi cōmissō vtitur aut vti debet in vniuerso mūdo. S̄z si nollēt (qd̄ absit) scitis q̄ mūnera placāt hoīes deosqz. vt no. Ben. xxiij. de Esau et Jacob. et prius per eundū Jacob Ben. xliij. q̄ dixit. Deserte viro mūera videlicet Joseph et c. Et igr̄ dicit Lombardus in prouerbio. Qui habet terram habet guerram. et allegare possum⁹ prouerbia cōmunia siue vulgaria. vt le. et no. xvi. q. i. Legi. imo tanq̄ autentica. de q̄ Hosti. de elec. p̄ venerabilē. s. q̄ autē. Unde frēs minores d̄ ob seruatiā vob Listerciensib⁹ sunt quietiores. et cū oī abūdantia v̄ra put̄ p̄misist̄ inquietissīma vob alimēto degūt quasi quotidiano similiores et alimētoz̄ noīe intelligunt etiā vestes et habitatio. vt le. et no. x. q. ij. Epus. in glo. ij. vnde iura vestra stipendijs v̄ris defendat̄ et tpa redimat⁹ qz cara sunt. Ad ephe. v. et xviij. q. iij. s. vlt. et ita vt Antiochus redimeret pplm suum dedit stipendia de errario suo. i. Macha. iij. et ita facit summ⁹ pontifex et alijs mundi pontifices. Nam nemo suis stipendijs militare tenetur p̄ vob. vt. xiiij. q. i. Dis. xv. q. ij. In summa. de p̄scrip. Sum ex officiij. et ideo dñs abundāter vob providere voluit.

Abbas Et quid paupes facient religiosi taliter suppressi: qui nec per se nec per alios iura sua et suorum monasteriorum defendere possunt nisi

Felix Non est hoc nouum in mundo. sed de simili formidum (mihi desolati) lose pudenter tremendo. sic oculi suorum in manibus dominorum suorum: et sic oculi ancille in manibus domine sue. ita oculi legum impialium: imo ipsi impatores qui dominis mundi lacrimantur querendo proclamantes. quia potentioribus pares non possumus. ut le. et notat ff. de alie. iudi. mu. ca. fac. l. quia etiam. cum per cor. in glo. qui narrat insuper quendam sapientem dixisse quod maiorem nemini prestat honorem. vix canones et leges. concordes. de ma. et obe. Cum inferior. quia honorat potentem in eo quod potens est et despiciunt pauperem ut le. et no. clix. di. Sacerdotes. et sic libere dicam: ad dyabolum paupes. nisi habeant patientiam que prole vult suas et suorum iniurias equanimiter tolerare. xxij. q. i. In medio. et faciant de necessitate virtutem put fecerunt abbates Listerien. ut patet in ca. Fluper. de deci. cum put permitit quod potentiores ipsis non est consulendum. nam quilibet tamen ius presumit habere iuxta mundi cursum quantum potest defendendo antea re put de hoc in libro de nobilitate scripsi. c. xxij. §. et quod hoc ad propositum.

Abbas. Quid autem est de illis principibus et nobilibus seu alijs quibuscumque

Felix Contra tales iuris habemus gloriosissima sufficienter remedia (tibus: dia. et beatus cui sunt tempore nostro profutura. alioquin put predictum est non sunt venientie digna. et primo de immuni. ec. c. Non minus. ex capitulo Lateranensi. preceps. ubi dicit manifeste quod laici quicunque qui angarias collectas vel alia onera quicunque ecclesiis vel monasterijs vel bonis vel rebus eorum imponunt aut iurisdictiones et auctem platorum eorum diminuerint vel perturbant. et si moniti non desistunt ipsi et fautores eorum excommunicati sunt donec satisfactionem exhibeant competentem. Item dicit in decre. Aduersus. eo. ti. Laici indicentes ecclesiis aut monasterijs tallias vel exactiones que diuersis modis fieri consueverunt. tales et fautores ipsorum excommunicati sunt. donec satisfaciunt monitione semper premissa. Item in. c. Honerit. de sent. exco. ubi dicit Excommunicati sunt facientes et scribentes statuta vel introducetes consuetudines contra ecclesie libertatem et ipsa facientes fuari. et preiudicantes et consiliarij locorum ubi edunt talia vel obfuantur et iudicantes secundum ea. vel scribentes in forma publica iudicata. Item. e. c. ti. in ca. Graue. ubi dicit Promulganda est excommunicatio contra consiliarios et officiales nisi statuta facta contra ecclesie libertatem in loco cui preiudicant de capitularibus deleri faciant et cauere quod talia de cetero non attemptent. et facientes statuta feuda que tenent ab ecclesia perdant et priuati sint eisdem. Et ecce per reuerende nonne vobis populum me priuatum videtur: dum maxima mundi persecutoribus vestris infligitur que pena videlicet excommunicatio nuncupatur. ut. xxij. q. ij. Corripit. et insuper episcopalis mucro nominatur: quo frequenter et salubriter platio spiritualis potitur. xvi. q. ij. Vltis. de quo ij. q. i. Fermo. i. glo. i. et breuissime quod sacerdotes clerici et monachi sint immunes ab omni exactione temporalis. et in hoc concordant canones et leges impiales diuersi. ut patet in dictis iuribus pertinenter ad hoc allegatis. et. l. de sacrosanc. ec. l. Administrationes. et. l. Placet. xxij. q. vlt. conuenior. et. §. quis. xi. q. i. Si tribunal. xvi. q. i. Noua. xi. q. i. sacerdotes. sic et omnia que vobis ecclesiasticis deputantur que ad fundationem ecclesiarum et cimiterium et domos et ortos iuxta positos immunita sunt esse ab omni exactione. Cetera autem cum suo onere transeunt ad ecclesiam. de cen. c. i. ubi de hoc. et licet clericorum nomine non comprehendantur. ut legitur et no. de biga. li. vi. c. Unico. et ibidem per Archid. in glo. vlt. ubi etiam dicitur idem quod bigam non potest fieri clericus sed monachus quod monachus clericatus minus est dignus. sed postquam bigamus factus est monachus: habet priuilegium

legiū clericorū. vt dicit nonel. in dic. c. Unico. li. vi. tñ eccliarū noīe mōasteria cō
prehēdunt vt plene pbat. cluij. di. 8. Auēte. cir. fi. z hoc dico qz dū iura loquūt
de imunitate eccliaz monasteria similr includunt. sed quādo z qñ nō. et quid
nomie eccliaz cōprehēdat vide archid. in. ca. Unico. de pse. ec. li. vi. in pñci.

Abbas Audio te o felix gūlāter pcedentē in omī rez. abūdātia z huma
niter gaudentē in diuitiaz tēpalīū pfluētia. Ad qd ponderas
verba xpi q dicit Diues difficile intrabit reg celoz. Math. xix. Itē facili? ē ca
melū p foramē ac? trāsire qz diuitē i regnū celoz. Ibidē. et Lu. xviij. et dimissis
scpturis nris dicit iste venerabil? Boet? .ij. de pso. psa. v. in fine. O pclara opum
mortalīū bñtudo quā cū adept? fueris securus esse desinis. z vt de scripturarū
patenter inūerabilū tumultu summā sumaz tollere valeas. xps z oim scōz pa
trū z pphaz cetus frēqnter detestabant (quas tu sūme colis) terrenaz diuitiaz
potētatis z lucidius ppendēdo siue res nre sint cōes generales vel speciales
aut peculiares. si nō defecerit virt? mea in pñsiōe sumptūū z expensaz largiss i
me sunt mihi diuitie. silt z abūdans abundātia tēpalīū sufficientissima et paup
inops z mēdic? aliter nō pqr̄itur p singulos dies lamētādo qz de hmōi rerū ca

Felix rentia. z nonne sunt propriissime cōtraria egestas z abundantia.
Amore dei nō puto difficultatem talibz obiectionibz rñdere. z q? di
uitijs salubriter valeam? insistere. vos ppterea dñe abbas fratresqz vros nō du
bito scpturaz rōnibz infinitis redolere. Nam dicit Breg. moralij. ix. c. xx. Nō
est q census in crimie sz affectus. cūcta enī q de? condidit bona sunt. sz q bonis
male vñt. pfecto agit vt qsi p edacitatis ingluuiem eo quo viuere debuit pane
moriat. igit paup ad requiē lazar? venerat. supbū pō diuitē tormēta cruciabāt.
sed tñ diues Abraā fuerat q in sinu lazar? tenebat. q tñ actori suo colloqns dīc
loquar ad dñm meū cū sim puluis z cinis. qd itaqz iste diuitias estimare noue
rat q semetipm puluere cinerēqz pensabat. Hec ille. z de hmōi diuitijs qñ pñt
et quando nocent pulcre psequit ibidē Breg. z in pluribus capitul sequētibz.

Abbas. Audi queso bone Felix qd idē dicat in eodē li. v. c. viij. allegās
Paulū. i. ad Corinth. vi. et. x. z. xi. q. i. Aliud. sic inqens. Omia
mihi licent sz nō oia expediunt. cū enī mens pcepta desideria sequit. seruire re
bus pñciat quoz amore superatur. sed Paulus cui cuncta licent sub nulli? po
testate se redigit. quia semetipsum etiā a licit? restringēdo ea que delectata pre
merent despecta transcendit zc. Et infra. Sciunt enī q nequaqz mens ad su
perna attollitur si curariū tumultibus cōtinue in infimis occupatur. Item qui
ergo rebus tēpalibz occupant? tunc bene exteriora disponūt cum sollicitē ad
interiora refingūt. cum nequaqz fortes pñurbationū strepitus diligunt sz apud
semetipos intus in trāquillitatis sinu requiescūt. Hec ille. Vñ statuerūt iura
q etiā a licitis abstinendū est si cor occasione puenit ad illicita. lxxxi. di. Vo
lum? z hoc practica? in ordine nro p singlos dies. quia qd deus pñciat z li
citu fuit vīz vīz z mulierē. vt Bēn. i. vt mltiplicarent sup terrā nos in vno mo
nasterio simul pmanere nō pmittit? iuxta id qd legit z no. in. c. Periculoso.
de sta. regu. li. vi. et. ij. q. ij. diffinim? z. c. sequenti. ne licitū fm nature legem ruat
in illicitū. Sic ad ppositū qd dubitat negociationē cū diuitijs fore licitā. sz fre
quētissime p eandē put pfortiū viri z mlieris nascit pñtū. imo vīz deest pñtū.
Nōne securi? imo securissimū eet nos separe a tātis diuitijs q nccario requirunt
officiū negociatōis: etiā diuerse z aduerse exercitatōis. sic etiā sepamur a mlie
ribz pñt? vtriusqz pñtū pñtiose frēqntis occasiōis. vñ legibz cauet? igialibz q p

pter difficilem separationē liciti ab illicito phibetur q̄s a toto. ff. de aq̄ quoti.
et esti. l. i. §. Itē q̄rit. z. ff. de aq̄ plu. ar. l. i. §. Itē sciēdū. in fi. z. §. Si vicin⁹. z. l.
iij. §. finali. sed ad ea q̄ frēq̄nti⁹ sūt iura coaptant⁹ z referunt. vt. L. d. lati. li. tol.
l. i. §. sed z si q̄s. xxvii. di. De siracusane. de cle. p̄iu. diuersis falla. viij. q. v. De
niz. xir. q. ij. Due sunt. ff. de vsuca. l. Justo. §. i. Rñ. in fi. ff. de legi. Flō a dea. et
iij. q. v. Accusatores. s; qz frēq̄ntissime ex diuitiaz tumultu q̄ necessario negocia
tionis occupatiōes req̄rūt pueniūt pctōz inq̄namēta tanq̄ ex viroz et mlierū

Felix Scriptū est. Noli esse nimīū iustus. qz q̄n⁹ (cōbinatiōe cōtinua.
doqz iustus perit in iusticia sua. ij. q. viij. §. De his. de pe. di. i. Ser
pens. Flōne xps dixit. Jugū enī meū suauē ē et on⁹ meū leue. Math. xi. in fi. et
dixit Iohes crisost. et hī. xvi. q. viij. Alligant aut onera grauiā vicz plati eccle
siarū z importabilia. et sequit. Flōne meli⁹ est p̄p̄r mīscōiaz rōnē reddere q̄s pro
crudelitate. vbi enī p̄familias larg⁹ est. dispensator nō debet eē tenax si dē be
nign⁹ vt qd sacerdos ei⁹ auster⁹ vult apparere. Vñ generalia p̄ba q̄ ponit prin
ceps in suis p̄uilegijs. tu nō debes stricte interpretari. vt de deci. Ad audientiā.
xvi. q. i. Frater nr̄. de dona. Luz dilecti. Quis ē hō qui vult vitā diligit dies vi
dere bonos. gustate z videte qm̄ suauis ē dñs. nō ē inopia timentib⁹ eū. nec mī
nuent oī bono. ps. xxxij. Spera ī dño z fac bōitatē z ihīta terrā z pascersi diui
tijs ei⁹. delectare in dño z dabit tibi petitiōes cordi tui. ps. xxxvi. z aperi os tuū

Abbas O felix p̄pensis omnib⁹ sincere z ruminā / (et implebo illud.
tis dictis tuis cōstat qz ex largo p̄scientie modulo pcedis. z gra
tularis ouādo in omī negotiatiōis rez singularit̄ tpaliū abundātia plenitudis
sed sic nō trāsitur ad culmē pfecte p̄tēplatiōis. Constat nob qz dū Constatīnus
impator magn⁹ p̄dictus in psonā Siluestri pape tradidit ecclīe tpalia. man⁹
scribens in ecclīa Lateran. in parietē patet est visa. hec verba videlz. Hodie
venenū infusum ē ecclīe. et tūc primū catholicis pmittebat vt ecclīe eoz p̄dñs
ditarent. z h̄ fm sanc. doc. fuit venenū infusum. qz quietissime homīes z p̄stīm
ecclīastice p̄sone viuerēt si de mūdo hec duo p̄ba vicz meū z tuū sublata forent
vt notat. t̄q. q. i. c. ij. in glo. ij. Item p̄z p venerabilē Boetiū quē tñ nouim⁹ per
scripturas xpiane p̄fessionis munitū. sed tanq̄ p̄m naturālē abundantiā tuā
multuosam repudiātē dixisse. Felix nimīū prior etas p̄tenta fidelib⁹ aruis. nec
inerti p̄dita luxu. fatilūqz sera solebat ieiunia soluere glande. nec bachica mune
ra norat zc. ac si diceret. Beata etas quondā q̄ glandib⁹ faciebatur. z sera q̄ de
coagulatiōe casei defluit. z vīna nō nouit. z modic⁹ alimētis se p̄tinuit. Et Sa
lusti⁹ dixit. Lurius paru⁹ q̄ legerat orto ponebat olusticula squalid⁹ q̄ nūc sa
luidit in cōpede fossor. et ille Luri⁹ fuit nobil⁹ nat⁹ de Romāoz p̄ncipib⁹ et par
cissimis vtebat⁹ z satiebat⁹ olerib⁹. Itē in his z alijs bñ videt⁹ mor⁹ Fredericus
impator scōs q̄ p reformatiōe toti⁹ cleri z monachoz scripsit regi Francie put
alios terre p̄ncipes sollicitauerat sc̄ptur⁹ suis sic incipitib⁹. Illos felices descri
bit antiquitas q̄b⁹ ex alieno p̄stat cautela piculi status nanqz seq̄ntis formatur
ex p̄ncipio p̄cedentis zc. et in fine eiusdē eple dic. Habem⁹ p̄scientie puritatē. ac
per p̄ns deū nobiscū cui⁹ testimoniū inuocam⁹. qz fuit n̄re voluntatis intētiō cle
ricos cuiuscūqz religiōis ad h̄ inducere z p̄cipue maxios vt tales p̄seuerēt q̄les
fuert in ecclīa p̄mitina aplicā vitā ducentes z hūilitatē imitātes. tales nāqz so
lebat ecclīa angelos intueri. miraculis choruscare. egros curāre. mortuos sus
citare. z sanctitate nō armis sibi p̄ncipes subiugare. ac isti seclō dediti z ebrie
tati delicijs deū postponūt. quoz ex affluētia diuitiaz religio suffocat. talibus

Monachorum

ergo subtrahere nocentes diuitias quibus dānabilr onerant: opus est caritatis. ad hoc vos omnes pncipes vnanobiscū vt omia supflua deponētes modicis rebus contenti deo seruiāt omnē debetis diligentia adhibere. Hec ille. Et forte motus per Paulū qui dixit. i. ad Thimo. vi. Nihil intulim⁹ in hūc mundus. haut dubiū qz nec auferre quid possum⁹: hūtes alimēta z qbz tegamur his pnti simus. nā qui volūt diuites fieri: incidūt in tēptationē z in laqz dyaboli: z i de sideria mltā z nocua q mergūt homies in interitū z in perditionē. Hec cōsiderantes mōachi egyptij: de qbz Hiero. in vitispatz. z qz omniū maloz radix sit cupiditas: q put pdirim⁹ semp inheret negociationibz. sincerissime mētis affectu perpendētes in summa pauprate. cū animi iocunditate degentes Boeciuz et Socratē gentile qui auri pond⁹ pēcit in mare vt pntū studio philosophie qz radis florere possz quieti⁹. vt. tū. q. ij. Socrates. als est sub. c. Gloria. z Helizeum ppham iudeū qui in exemplū pfectōis psequēde boues z omnē curaz domesticā reliqz. lxxxvi. di. Non sat. ij. Reg. xix. diligentissime sequētes. et si seqmur illos videam⁹. Nam nra vasa vinaria sunt largiora qz predictoz mōachorū egyptiacoz habitacula: z frumētoz nroz granaria ampliora sunt qz illoz monasteria. z nō est cōparatio de illoz hilari penuria ad nre societatis varietatem cum anxietate cōtinua in omī negociationū nostrarū abundantia. Unde dixit Greg. moraliū libro. ij. c. ix. Preenūcia tribulatiōis est leticia satietat. Et h idē ad ppositū nostz pulcrit psequit. vbi si placet videre poter. Vñ nob proprie dicit Hiero. Ignominiosum est Iesum crucifixū pauperē z esurientē faxis cor poribz pdicare. z ieiunioz doctrinā p rubentes buccas. tumētiqz ora proferre. xxxv. di. Eccle pncipes. Et idē ibidē. Si in aploz loco sum⁹. nō solū sermonē ipsoz imitemur. sz puerlationē ipoz z abstinentiā. Hec ille. Et si sanct⁹ nrvidelz Bern. de nob silt nō est fastidi⁹ scribere. imo sincere patēter affectōis intentōe volūt frēs ppetue suos memorie fidelr subscpta scrips cōmēdare. Rogo bone Felix ne afficiaris tedio verba sua ptnēter: nob tñ qūdiana ppendere. Nā in apologetico scripsit: nos frēs ppiissime denotādo. Quis inqz in pncipio cum ordo cepit monastic⁹ ad tantā crederet mōachos inertia deuenire. Qñtūz distam⁹ ab his qui in dieb Anthoni sancti extitere mōachi zc. et ibidē annumerat mltā: sed tñ de cibi z pot⁹ pñunc loqmur indigētia. et subdit. Inter prandendū quantū fauces dapibz: tñ aures pascunt rumoribz. quibz totus intētus modū nescias in edendo. interim autē fercula fercul apponūtur. et pro sol car nibus a quibz abstinet ex regula. grandū pisciū corpa duplicant. cunqz prioribz fueris satiatas. si secūdos attigeris videberis tibi: necdū gustasse pisces. tanta quippe accuratiōe z arte cocozū cuncta apparant⁹: quaten⁹ quattuor aut quinqz ferculis deuoratis prima non impediāt nouissima. nec satietas minuat appetitū. palatus quippe dū nouellis seducit cōdimētis paulatim dissuescunt cogitata. z ad succos extraneos veluti adhuc ieiuniū anide renouat in desiderio. venter ppe dū nescit onerari: sz varietas tollit fastidiū. quia em pura et vt eas nō creauit epulas fastidim⁹ dū alia alijs miscētur multipharie. et sumptis naturalibz quas deus indidit rebus quibsdā adulterinis gula prouocatur saporibus. transitur nimū meta necessitat: dum delectatio supaddit. quis em dice re sufficit qz modis vt cetera taceā sola oua versant z vexātur. qnto studio euer tantur: subuertunt. liquātur. durant. diminuūtur. z nūc quidā frixa. modo assa et nūc salsa. nūc mixtim z nūc sigillatim apponūtur. vt qd aut hec omia nisi vt solo fastidio psulet. Ipsa deniqz qlitas rerū talis deforis apparere curat: vt nō

De negocio

minim⁹ aspectus q̄ gustus delectet. et cū iam stomach⁹ crebris ructib⁹ repleat⁹ se indicat. necdū tñ curiositas satiat. sed dñ oculi colorib⁹. palat⁹ saporib⁹ illiciuntur infelix stomach⁹ cui nec colores lucēt nec saporē demulcēt. cū oīa suscipere cogit. opp⁹ssus maglobruit q̄ refertur. hec ille. Et q̄lit ibidē Bern. in eodē de mirifico mōasterioz singularū q̄ mālionū suaz scripserit ornatu supfluo. p nunc breuitatē grā p te legendū si placz derelinquo. et hec seriatim clericis bñficiōzū mltitudie supabūdātib⁹ q̄s dñs erexit paupes de stercore: et collocauit cū pncipib⁹. Nos nimirū p̄tēter ascribere conat⁹: neq̄q̄ p̄tmescim⁹. Nā de his et ill⁹ Hieronimi p̄ba pducim⁹. Ignominia inq̄t sacerdotib⁹ ē studere p̄p̄is diuitijs nat⁹ in paupe domo et i tugurio rusticano: q̄ vix milio et cibario pane rugientē ventrē saturare poterā. nūc simlā et mella fastidio. xij. q. ij. Bñia epi. Itē idē de eisdē. Hi dicūt: delicijs affluūt. spaciosis domib⁹. lautisq̄ puiijs. et mlt⁹ labore epul⁹ q̄sitis deducūt dies suos. xxxv. di. Ecclie pncipes. His igit et alijs sincere p̄p̄is q̄s putas int tot eximios vsus opes et ornat⁹ demū cuz xpi paupib⁹ p̄sequimur eterne portiōis effect⁹. Habes h casuz p̄tēter p̄missis applicandū: qz qdā cleric⁹ vidit mōasteriū cū p̄uētū suo delicatissime p singlos dies viuere p̄suetū: et igit intrauit et p̄fessionē fec. et exinde mōasteriū illud fuit refozmatū ad strictioris obfuitie modulū. igit mōasteriū exire voluit. sed iuxta iur⁹ dispositionē nō potuit: licz se deceptū allegauerit. De q̄ fact⁹ no. Ray. in summa de vot⁹ et trāsgress. sub Rubrica de voto terre sc̄te. §. Itē pone aliq̄s et.

Felix Qui timet p̄uinā irruet sup eos nix. Job. vi. Trepidat timor vbi non ē timor. Nōne sufficit vob sc̄tōs sequi p̄s. vix summos pontifices veros ch̄sti vicarios. de transl. Inter corpalia. qui nō puri homis sed veri dei vices gerunt in terr. eo. ti. Quanto. et p̄pterea sanctissimi dicunt. Nā et impator sc̄psit i auten. coll. ix. de sanctissimis et deo amabilib⁹ epis reuerentissimis cleric⁹ et mōachis. Hinc alios put p̄missim⁹ toti⁹ orbis p̄latos q̄ als in suis subsistere nō possent facultatib⁹ nisi freq̄nt insisterent t̄palib⁹. Igit occurrit mihi fabula nup in p̄cilio Basiliē. per cardinalē placentinū. alio tamē fine recitata. Nan⁹ inq̄t et pedes p̄certabāt cōtendēdo cū stomacho. qm ipse labores eoz penit⁹ deuoraret. vnde p̄uenerūt in vnū aduersus eundē vt de cetero i ipi⁹ contēptū penit⁹ q̄scerēt: et stomachū inanē dimitterēt. q̄ p̄tumelia modico tpe cōtinuata stomach⁹ fame defecit. et q̄uiter euacuat⁹ p̄t malas cōplexiōes infirmabat. et vna secū nō tñ man⁹ et pedes s̄ caput et totūz corp⁹ debilitauit et ad interitiōē q̄si p̄duxit. vñ vidētes man⁹ et pedes p̄ defectu stomachi tal⁹ grauari mox laborare feruētē ceperunt. et stomachū vix in poris firmitatem roboris restaurarunt. Sic dñe abbas remotis membroz vestroz sollicitudinib⁹. vide te quanto tpe p̄ficiat stomach⁹ in interioris aut exterioris p̄templatiōis visceribus. Sic quondā fr̄s mōasterij in sublaco p̄dicti in summa religiōis obseruantia sudātes p̄pter abbat⁹ desidiā defecerūt in alimētoz sumptib⁹: et p̄sequēt⁹ in diuini cultus laborib⁹. et fame et siti tabescētes p̄ficere nō poterāt in p̄suet⁹ p̄templatiōib⁹ perpendētes q̄ omia dat deus s̄ nō p cornua thaurum. Demum videntes q̄ omps de⁹ et pontifex summ⁹ subuēire tardabat suis anxietatib⁹ man⁹ ponebāt ad aratrū et retro respexit. et abbatē auctē p̄pria ligat⁹ māib⁹ pedib⁹ incarcerationū et n̄ erat q̄ ipm e māib⁹ suis erueret. vnde sibi solliciti de alio prelato et corpis alimento solerter puiderunt. et ex necessitate contra regulā sancti Benedicti abbatē sumpserūt et sibi nouā legē fecerūt. Sz ad p̄tēptuz rez t̄palū allegatis Fridericum impatorē secundū. qui cum opinionib⁹ suis et alijs suis

Monachorum

demeritis exigentibus dānatus est. vt le. 7. no. in. c. ij. de re iudi. li. vi. Et similiter ad detestationē bonarū epularū Bernhardū allegat: qui tā ppter frequentia ieiuniorum oēm cibū fastidiuit. stomachi meatibus pstrictis. Sz qz sua sentētia manet extra corp⁹ Jur⁹. 7. igit intentio sua 7 cuiuslibet scī doctoris cedit his q incozporata sunt canōibz scīs. vt pr⁹. xx. dis. De libellis. 7 in glo. l. dis. Si ille. Nec sanctitas psonē pdest vt citius credat. l. di. Si qz ppostera. Audiatis igit qd dicat scūs Aug⁹. in libro de doc. xpiana. 7 hī. xli. dist. c. i. sic inquit. Quisqz rebus ptereuntibus restrict⁹ vitur qz sese hnt mores eoz cū quibz viuit: aut in temperas aut supstitiosus ē. quisqz pō sic eis vitē vt metas p̄suetudis bonorū inter qz versat excedit: aut aliqd laudis significat aut flagitiosus est. In omnibus enī talibz nō vsus rex sed libido in culpa est. Item fieri em pōt vt sine aliq vicio cupidinis aut voracitat⁹ p̄ciosissimo cibo sapiens vta⁹. insipiens autē ferdissima gule flāma in vilissimū inardescat olus: 7 sanus quisqz maluerit more dñi p̄isce vesci qz lenticula more Esau nepotis Abraam. aut ordeo more iumetoz nō. non em p̄pterea sunt p̄tinētiorez plures bestie: quia vilioribz alunt. escis. nam in oibz hmōi rebz. nō ex eaz rerū natura quibz vtimur. sed ex causa vtendi 7 modo apperēdi. vel pbandū v̄l improbandū est qd facim⁹. Hec ille. Concordant in hoc multū laudabil⁹ tria capla seqntia ibidē: mentē vrām q ad cibi sumptū penit⁹ euacuātia: q breuitat⁹ colore decreui nō recitāda. **Abbas.** Plus est qd in veritate agitur qz qd simulate concipit. q si. sint legiti. Per tuas. C. plus valere in rubro 7 nigro. cum ymbra qdaz ostendat in opere: veritas aut nō subeat in effectū. de p̄sue. Quāto. in fi. Nōne sūt scripturū est q nō ē p̄siderandū quis dicat. sz qd dicat vt le. 7. no. ix. di. Ego sol. xix. dist. Scdm ecclie. quia veritas a q̄cunqz plata sp̄ est p̄ferenda. ij. q. vij. Querit. it. dis. Neqz. ff. de suppl. lega. l. Labeo. Eis em mag⁹ credit q rei apparētia dicūt vt. iij. q. iij. §. In criminali. Sz his dimissis fateor me pposito nro non p̄secuto vsum nō fuisse materia p̄cise mōachoz negociatiōis. licz illa curiositas ferclaz nō pcedat sine negocio solertis dispositōis. Sed ppende qd dicā. Tu de summis 7 alijs mūdi pontificibz 7 plat⁹ vti conaris p̄e religiōis rationū p̄batiōibz. Qz male p̄cordat psalteriū cū cithara. vt d⁹. de cle. pin. i. c. Diuersis fallacijs In quo qdem. c. Inno. iij. pte in pncipio nre collatiōis allegat⁹ vt pr⁹ in intēg siue antiq cōpilatiōe dixit p̄prie ad ppositū nrm. diuersis fallacijs homies circūuenti deo 7 māmone famulari conātur. cum tñ fm euangelicā v̄itatē nemo pōt duobz dñis fuire. qm si vnū dilexerit: alterz habebit exosum. aut vno p̄empto: aliū sustinebit. Hec ille. Sic magnis inhauribilibz diuitijs inhiare q magnis negociatiōibz nō pnt carere: 7 sic xpi paup̄tatē p̄acticare. p̄cordat cum summo pontifice quondā piscatore: qui qntū rhete pandit 7 paup̄tatē coluit: 7 aurū 7 argentū sibi fuerit. tu nouisti qz Lurtizan⁹ 7 curial⁹ fuisti. 7 sumoz alioz p̄pontificū mores vidisti. 7 si cū piscatore put asinus cū philomena cōcordāt vociferando. tu exp̄p̄ter notasti. Sat est intelligēti. sed vt vtar traditionibz tuis et loquar scptur⁹: tuis canonibz patēter incorpat⁹. vt abusiōe nō fruār. Audi qd dicat Hiero. ordinis nri p̄fessus. 7 hī. xvi. q. i. c. iij. Monach⁹ inquit non doctoris sed plangētis hz officiū qui v̄l se 7 mundū lugeat: 7 dñi pauid⁹ p̄stolest aduentū. Et. c. seqn. ibidem. Si cupis esse qd dicer⁹ monach⁹. id est solus. qd facis in vrbibz: q vtiqz nō st soloz habitacula sz mltroz: 7 vrbū noīe nō muroz ambitus. sed hoīm denotat cōuēt⁹. siue in villis siue in vicis siue in ciuitatibz aut aliunde qualitercūqz (vt infra dicet⁹) sit cōstitutus. Hinc ibidē. c. Placuit.

De negocio

dicat Eugenius papa. Placuit cōi nro cōsilio vt nullus monachoz p lucro ter
reno d mōasterio exire nebhādistimo ausu psumat: neqz em penitentia dare: ne
qz filiū de baptismo accipe neqz infirmū visitare. neqz mortuū sepelire. neqz ad
eccliam secularē transire. neqz qbuscūqz negocijs se implicare. sit claustro pten
tus. qz sic piscis sine aq caret vita. ita sine mōasterio mōach⁹. sedeat itaqz soli
tari⁹ z taceat: qz mūdo mortu⁹ ē: deo at viuūt. agnoscat. nomē suū. Donos em
grece. latine vn⁹. acos grece. latine tristis. sedeat igit tristis z officio suo vacet.
Un dō mōach⁹. i. vn⁹ tristis. Item ibidē Aleran. papa. ij. iuxta Calcedonē. te
norē optimi cōcilij put sonat tenor supscriptiois. Monachis qvis religiosus
ad regulā scī Bndicti intra claustrū morari pcpim⁹. vicos. castella. ciuitates
peragrarē phibem⁹. a pplōz pdicatōe oīno cessare censuim⁹: nisi forte quis de
sua salute aīe sollicit⁹ vt eoz habitū assumat. eos intra claustrū pfulere voluerit
Hec ibi. Un monastical⁹ vita dōz ocū. de renūc. p⁹ trāslationē. p. Itē si qd ppr.

Felix Protestor q puri⁹ iā dicta pnter cribabim⁹. attū vt intelligat q nō
tā linealiter p directū pcedit intētiōis vre discurs⁹: dicat qd tūc fa
ciat monach⁹ mōasterio z puetū cū plato ppr paganorū aut aliorū tyrānorū insul
tus oīno destituto. nec inuenit loc⁹ vbi reperiatur nutriendus.

Abbas Hoc tibi meli⁹ q nob pstare videt cū dicat car. vicz. Frā. de zaba
rell. de pdi. app. c. ij. q. ij. Juribz z rōibz bñ fulcit q tal monach⁹ ab oībz dere
lict⁹ sub ordinarj loci ptate pstituit. z his extrauagātibz pnūc derelict⁹: sup dicta
sacrozū cononū pcepta: in iā dicto decretorū volumie. z als in diuersis iuriū no
tabili⁹ angulis descripta. diligēter ruminabis ea ruminatiōe q damnationem
ignis perpetui frēs ordinis nri euitare voluer⁹: ppendēdo signāter q iste mona
chus mortali peccat q scienter facit d hmoi z aliorū canonū scōz: pceptū tan
gentiū rite statū monachorū phibitōes siue pcepta: put h clare pbat. xij. dist. c.
Nulli. Et ibidē p Hugonē ad idē. xlvij. dist. Si quis eps. in fi. z .q. vij. Si
quis omnē. in pn. ij. q. iij. c. i. z. ij. et. lv. dist. c. Null⁹. in fi. de maio. z obe. c. ij.
vbi de h p Hosti. z de treu. z pa. c. i. de offi. oz. Inter cetera. s. vt in princi. z ibi
dem videas. Ad h etiā habes. xxy. q. i. Violatores. z. c. Prima salus. Et nota
q Jo. et Lau. dixerunt q traditio ecclie. i. mādāta canonū obligāt vt pceptūz
et hoc ipsi notauerūt. de pe. di. v. In summa. z vide Archō. in. c. ij. de pcess. pla.
li. vi. sup. p. Damnable. vbi dicit notabile verbū: z hēs simile. l. di. ca. De his.
in fine. de re iudi. Lum eterni. li. vi. s. vlt. vbi falsoz iudiciū z iuristarū terribi
liter per hec verba corripit cōditio. et si verba hmoi pceptorū vim nō haberēt
hec gentes inhumane videt⁹ falsi iurisperiti illesi apud iustū iudicē penit⁹ opi
niones quindā trāsierunt. Et summarie scias iuxta pdictorū iuriū dispositōes
q eternalr dānabūt in statu mōachali. si trāsgressi fuerimus sacroz canonū tra
ditiones. Ad h pprē dicit Aug⁹. in li. de pnia. et hī p regula iurs. Desleat inq
peccator. quia offendēs in vno: fact⁹ est oīm reus. Unde scriptū est put ibidem
dicit glo. Qui totam legē fuauerit offendens aut in vno: fact⁹ est oīm reus. de
pe. dist. i. Fleat. Vel etiam si vno peccato mortali reus inuenit: factus est oīm
reus: q ad vitā eternā. qz ppter istud solū cōdemnabit. quia oīs virt⁹ detrimen
tum patit ab vno vicio. de pe. dist. i. Dolendū. dū enī in vno pctō pseuerat: omia
bona sua perdit. vt ibidē. Vel dic. offendēs in vno. i. in caritate. sine q nullus
saluatur. Un apls. Et si tradidero corpus meū ita vt ardeam. caritatē aut nō

Felix habuero nihil mihi pdest. de pe. di. ij. c. Si qd. i. fi. i. ad Loz. xij.
Durus est hic sermo quis pōt eum audire. Joh. vi. vno pertinēter

Monachorum

notabis q̄ Bratian⁹ collector voluminis decretorū. de quo v̄re cōtinuatōis sermo colligit serenisim⁹ quē collectū reperim⁹. de anno dñi M. cl. tempe Alexā⁹ dri pape. lñ. de q̄. ij. q. vi. §. Forma aploz. in glo. et qui Bratian⁹ fuit mōach⁹ ordinis sc̄i Benedicti in monasterio sc̄i Felicis in Bononia iuxta cronicas et doctorū dicta vite laudabil⁹ et sanctissime cōuersatiōis. vnde rigidior nimirum in colligēdo sc̄pturas pp̄ie faciētes ad obfuantia sue pfessiōis. qz omēs voluit saluos fieri. sed penit⁹ recedam⁹ ab eo cū multū poterim⁹ p̄iungi facili⁹ omīpōtenti deo. Dic sc̄us Isidor⁹ ethi. xij. c. iij. de basilisco serpēte p̄nciosissimo. Nihil enī parēs ille rerū sine remedio cōstituit. sic remedia s̄ strictissime religiōis rigorosissimas traditiōes. et p̄ p̄ns s̄ hui⁹ occasiōis laq̄os pctōz p̄ vos dirissimē recitatas. Idem omīpōtēs p̄ vicarios suos in terris feliciter ordiauit: et est fides n̄ra (put. no. in phe. decre.) q̄ in summo pontifice est plenitudo p̄tātis. de pe. et remis. Lū ex eo. cū p̄cor. et celeste habet arbitriū. quia in his q̄ vult est ei p̄ rōne volūtas: nec est q̄ dicat ei: cur ita facis: et pōt supra ius dispēsare. et de iusticia pōt facere nō iusticiā. corrigēdo iura et mutādo. de transla. Quanto. et ibi de in glo. et hic vicari⁹ dñi n̄ri Jesu xpi nō tñ cū laicis et cl̄icis s̄ cū mōachis et monachoz platis s̄ strictissime districōis seueritatē p̄ vos tam terribilr̄ indictā: mitissima de thesauro eccl̄ie posuit remedia. de sacratissimi iur̄s archa mise

Abbas Rogo q̄ sunt remedia refer. vt p̄ bo⁹ (ricorditer dispēsando. na temporalia: opinione tua nō amittamus eterna.

Felix Sūt remedia d̄ thesauro eccl̄ie p̄ sūmos pōtēfices misericordiē districuta. Primū indulgētiarū munimēta. de q̄b⁹ de pe. et re. Lū ex eo. cū cōcor. de q̄b⁹ nō dubitat qm̄ xp̄i fidelib⁹ cōfessis et cōtritis sunt largiter cōcessa. Hinc ē dispēsatiōis p̄rogatiua q̄ est rigoris iur̄s et regule cuiuscūq; p̄ eū ad quē spectat canonice facta relaxatio mitissima. put colligit. i. i. q. vij. §. Rigor. et c. se. de q̄ plene p̄ Spe. de lega. §. Premissim⁹. attñ p̄ n̄ro p̄posito licet viris in iure peritis hec dispēsatiōis materia hic inserēda sit cōmunissima. vob tñ et fr̄ibus v̄ris qz iura scire nō tenemini. put p̄mittit. de abbatis auctē dispensandi tñ cū suis mōachis ex auctē iur̄s q̄ nō ē aliō nisi iusticia q̄ d̄s ē et sūma p̄itas. put colligit. xij. q. ij. Lū deuotissimā. Vñ p̄mū notandū q̄ abbas dispēsare p̄t in diuersis caplis fm̄ p̄suetudiez cuiuslibet monasterij. dū tñ nō sit s̄ ius vel regulā v̄l contra bonos mores. vbi et in q̄b⁹ al̄s monach⁹ nō h̄z p̄p̄riā volūtatē. vt. xi. di. Eccl̄iasticorū. et c. In his. et c. Catholica. xi. di. Illa. sed cū p̄suetudo ē onerosa debet remoueri p̄ abbate. put ptz. xij. di. Omia talia. Itē dispensat in p̄nā monachi nubētis aut m̄rimoniū p̄bētis fm̄ arbitriū suum. xxvij. di. Presbiteris. tales enī nubētes v̄l cōcubinas h̄ntes multū dānant canōes vt. xxvij. q. i. Ut lex. et c. Quotq̄. et c. impeditas. et c. Monachi. attñ abbas p̄t dispēsare in talib⁹. vt in p̄allegatis iurib⁹. et. xxvij. q. i. Nec aliq̄. Item dispensat cū monacho si pollutus fuerit pollutiōe nocturna vt seq̄nti die celebret p̄habita cōtritiōe et confessiōe fm̄ regulā Breg. vt. vi. di. Testamētū. et fm̄ Isid. eo. ti. Nō est. Itē dispensat cū illis q̄ loquunt in oratorio cū sit s̄ regulā sc̄i benedicti. xlij. di. In oratorio. Itē abbas p̄t mōachos verberib⁹ corrigere: etiā si furit sacerdotes: si verbis corrigi n̄ possunt. xlv. di. Salomon. et. xxvij. q. xij. c. vlt. Itē p̄t abbas dispensare cū monacho nouitio. s. q̄ pmoueat ad ordines sacros. xxvij. di. monachus. contra hoc. clvij. di. c. vl. fm̄ formā ibidē positā. et de apostatis. c. vlt. Item dispensat s̄ illū canonē. liij. di. c. i. vbi dicit q̄ infra triennū nō recipiant milites. de regula. Apostolice. xij. q. iij. Monasterijs. et h̄ ex eo quia abbates

De negocio

ibidem pronūciant illi quod p̄ ipsis introductus ē. vt in p̄allegato cap. Ad hoc
xvi. q. i. Sonfaldus. est tñ periculosus. vt cū recipiat suos alienos nō p̄t dispē
sare p̄ illō. liiij. di. Si fu? Itē p̄t dispēfare cū illegitimis q̄ intrauerūt religiōez
vt pmoueāt ad sacros ordies itellige z administratōes. lvi. di. c. i. de si. p̄s. c. i.
qđ als ep̄s facere nō p̄t s̄ sol? papa cū clericis s̄clariis. vt de si. p̄s. p. to. Item p̄t
dispēfare cū suis mōasterij. s. q̄ manumittant z fiat mōachi. liiij. di. z. c. Vul
tos. de ser. nō or. Ex familia. Item dispēfat q̄ monach? detur in capella vnius
parrochial' ecclie: si accesserit p̄sensus ep̄i z ppli. lviij. di. c. i. z. ij. z. xvi. q. i. Do
ctos. z. c. Si monach? z. c. Moderamie. z. c. Extractor. z. c. Sūt nōnulli. z. c.
Si q̄s. Nō tñ sol? p̄t eē hodie i capella. vt de sta. mo. c. ij. de capel. mo. Ex pte.
et. c. Ad audientiā. Canōic? tñ regular? p̄t eē sol? ex cā. de sta. mo. q̄ dei timore
Item p̄t z d̄z dispensare cū mōacho q̄ reducat eū ad mōasteriū si nō placet ei in
capella vlt in p̄oratu. lxxvij. di. q̄rūdā. sic ibidē pbat Greg. magn? Itē dispēfat
cū mōacho in murmuratōe z susurratōe discipline z correctōe. sicut. xc. di. Alie
nus. z. c. Si q̄s monach? Itē nota q̄ nō purgat viciū symoniē si de pecunia
symoniaca vel funebri monasteriū vlt sinodochiū p̄suat. i. q. i. Non ē putāda.
et. c. Seruis. ad si. q̄ nūq̄ bono pagim? sine que malo sunt inchoata p̄ncipio
lxi. di. Miramur. Hic nota q̄ abbas nō d̄z deferere abbatiā cū pacto pecunia
aut pensione: z transire ad aliud mōasteriū. q̄ h̄ est symoniacū zc. put in dictis
iuribz notat. Itē abbas p̄t dispēfare cū monacho q̄ p̄ reglāz aliqd occulte p̄ci
pit. xij. q. i. Sic dicat. de sta. mo. Cū ad mōasteriū. ad finē. a p̄trario sensu qđ
est fortissimū argumētū in iure. de q̄ vide Ale. i. de sen. excō. i. glo. p̄. Obsuare.
de offi. or. Pastoral. in glo. ij. Itē abbas dispēfat cū monacho vt eligat ad pla
turā alteri mōasterij vlt ecclie cathedral. xviij. q. i. Unico. Itē dispensat abbas
cū monacho vt hēat cellā singulārē infra septa monasterij. xviij. q. ij. Null? et
xx. q. vlt. c. fi. ad si. Item abbas d̄z dispēfando req̄rere monachos fugitivos et
reducere ad claustrū: z misericorditer agere cū eis. als reū se iudicat an̄ p̄spectū
dñi dei. xviij. q. ij. Abbates. de re. do. c. fi. z. xviij. q. i. Nec assigna. Item abbas
potest dispensare in penitētijs homicidarū: si hmōi homicide fiant monachi.
xviij. q. iij. Admonere. Itē abbas pōt dispensare in ieiunijs z cibis z in opibus
videlicet matutinalibz vigilijs z matutinis cantādīs cū suis mōachis. de cōse.
di. v. Non mediocrit. z. c. Nunq̄. de sta. mo. Cū ad monasteriū. Item pōt dis
pensare cū nouicijs: scz q̄ eis restituant sua: si nō sint p̄fessi. de renūc. Ex trāso
missa. Si aut donaret inter viuos: secus. xviij. q. iij. Sunt q̄ opes. z ea. q. iij.
s. i. z vlt. et. xix. q. iij. s. i. z. c. Relatū. Itē dispensat cū monacho vt pmoueatur
ad sacros ordines z miores. q̄ sine aucte pmoueri nō posset. de tēpo. or. Ad au
res. Item abbas dispensat cū monachis cōuersis: scz q̄ ferant testimoniū pro
monasterijs suis. de testi. Statuim? z. c. Cū nūci? z. c. Tuū. z. c. Sup. de re.
iur. Et si xps. Itē abbas p̄t dispēfare q̄ nouiti? pmoueāt ifra annū. de reglā.
Ad aplicā. Contra h̄. xviij. q. i. Lōsald? i. q. ij. Si q̄s incognit? xix. q. iij. Mo
nasterijs. et h̄ q̄ renūciat qđ p̄ monasterio fuit introductū: videlz si nō experi
antur mores cōuersi zc. vt ibidē. Itē pōt dispensare: z etiā d̄z dare lniāz mona
cho vt transeat ad strictiorē regulā vlt ordinē. de regu. Licz. z. c. de canōico. Et
nota si p̄ annū stetit mōach? nō p̄t exire. nā ipso iure est p̄fessus iur̄ interpretatiōe
de regu. Ex pte. als infra annū p̄t redire ad statū p̄orē. e. ti. statuim? Itē p̄t di
pensare q̄ hēat p̄pū ita vicz q̄ hēat aliqd ad expensas p̄ iniūcta administra
tione. de sta. mo. c. ij. z. iij. non tñ sup p̄prietate vlt castitate p̄t dispensare cum sic

Monachorum

annexa res ad religionē. Item p̄t dispensare cū mōacho q̄ licentiā habeat enī
di ad scolas: 7 p̄sequē ibidem faciendi q̄ requirunt ad scolas. put p̄dictū est. 7 no
tat de mgr̄is sup Spe. ne cle. vel mo. Non magnope. Item dispensat abbas
vt monach⁹ maneat in domo p̄pria vtens reb⁹ ad vsum. vt infra dicet. q̄ cle. vel
vo. c. vlt. xxv. q. i. De viduis. Itē dispensat abbas cum monacho qui in seclō
recepit ordinē furtiue sacrum vel nō sacrum anteq̄ fact⁹ esset monach⁹. de eo qui
fur. or. re. c. Cum. h. latoz. Item abbas p̄t dispensare cū his q̄ violenta manuū
injectionū sententiā excoicationis incurrūt in seculo si monachi fiāt. Itē cum
monachis q̄ p̄ iḡrantiā iuris vel facti excoīcicati: sacros ordines susceperūt.
nisi forte p̄ eorum ignoīantiā violenter presumatur. de sen. excō. Cum illoz.
Item dispensat cū mōacho excoīcato a se. scz q̄ recipiat eū manuali p̄missione
sine iuramēto. de sen. exc. Sup eo. 7 talr eū absoluit. vts. 7 p̄t absolvere mona
chū suū excoīcatū p̄ iniectionē manuū in aliū mōachū. de sen. exc. p̄ tuas. 7. c. mo
nachi. Sz dictōm ibi positā si secularē clicū p̄cussit: nō p̄t vt i pall. decre. Ec
ce q̄nta auctas ē abbatis: qz totū negociū siue regimē monachoz p̄sistit in ipi⁹
ptatē. xvij. q. i. Nullā ptatē. Vñ si abbas dignitati sue: vicz mōasterij regimini
voluerit renūciare nō dz teneri inuit⁹: qz nulla ptas remaneat abbati si mona
chis se subiecerit. vt ibidē clare ptz. sed tñ cū eis dz oīa deliberare. de dona. Le
terum. Et de abbatū hmoi dispēsatione plura si placebit colligere poteritis.

Abbas. Tu de dispensatiōe hmoi p̄uilegio vteris pro certo clamore ma
gno: prout qui suem tondit cui remanet finalr modica lane por
tio. Quid credis q̄ dispensatiōis solennitas aut abbatis benignitas excu set q̄
rundā cordiū in sui cognitōe conscientias. Nam 7 taliter conscientia describit
per Archidya. de rescrip. statutum. libro. vi. Constat q̄ monacho ex sacrozū ca
nonū statuto nec gustandi nec sumēdi carnes: cōcessa est licētia cū moderamē
pietatis erga egrotos. vt de cōse. di. v. Carnē. de sta. mo. Cum ad mōasterium.
nec aliū reperio casum nisi fuerit famis. put p̄missim⁹ pura necessitas puta sine
si fuerit infirmitatis vel famis oportunitas 7 magna sit abbas remissio que im
proprie dicit aliquando pietas. de quo plene per Gregoriū sup Ezechielē. li. ij.
c. lxij. et pretextu pietatis non est facienda impietas. xij. q. v. Forti. et. i. q. i.
Non est putanda. Et sic apud quē remanebit demū pure satisfactiois 7 cōtri
tionis acerbitas. Dicit em̄ ysidorus de summo bono lib. ij. c. xxvi. Omīa fugit
homo preter cor suū. Non em̄ potest a se quisq̄ recedere. vbicunq̄ enī abierit
reatus sui consciētia illum nō derelinquit q̄uis hūana iusticia interfugiat. sed
omnis qui male agit: iudiciū tamen cōscientie sue effugere non pōt. Ac si dice
ret. Si per dispēsationē supioris tui: huiusmodi iudiciū subterfugias. scrupu
lū tñ p̄scientie tue te iudicat. De q̄ dicit ysidor⁹ p̄dictus. Hoc enī signat abyssus
abyssum inuocat. Inuocat abyssus abyssum inuocare: 7 de iudicio sue p̄scientie
ire ad iudiciū dānatōis p̄petue. De hac p̄scia dicat. xxvij. q. i. s. ex his. et me
lius. de sumo. p̄ tuas. omē qd fit p̄ cōsciam edificat ad gehennā. 7 hec est illa de
qua dz: qm̄ de⁹ iudex erit. alius testis a cōscia nra nō erit. xi. q. iij. Custodi.
vnde dz. inter iustum iudicē 7 cōscientiā tuā noli timere cām tuā. ibidez. Hec ē
illa de q̄ in p̄ncipio p̄mescēbā nre collatiōis quā pure auctas tue nō tollit di
spensatiōis. aut q̄s dispensatorē certificat aut cōducit. dū p̄ductor cū cōduct⁹
cadit in laq̄z dānatōis. 7 cec⁹ cecū dirigēdo p̄clitauit. Dixit autē quondā car
dinalis in p̄cilio Basiliē. p̄sicens. p̄nuc Julian⁹ apostata scōs cōiter noīat⁹
ad mgr̄m iohem Ragazanū. Hussionis seq̄cē. An ne tui p̄genitores et proge

De negocio

nitorum tuorum cōtegerimē in regno Bohemie olim degentes tue pñc opinio
ni contrarientes sint salui. et magister Johānes obtinuit. Unde Cardinal in
quit. Loquar pro te. Si salui sunt: tu cū opinioe tua damnaberis. si tu saluus
eosdem cōdemnabis. quia penitus estis aduerse imo contrariepessionis. Sic
puto loquēdū ad propositū si quondā monachi egyptiaci: et etiā quidā moder
ni q̄ sub hūilimis turgurij arundinee fiminieq; tectis et pectis limo glebaq; cō
pactis vix repellentib; aeris temperiē et estum solis. subcinericineo pane tabes
centes: siti quoq; et fame corpuscula plectentes coram illo: qui cū accepit tem
pus iusticias nostras iudicabit persistere trepidantes metuerūt. quomō cūz no
stris humāis dispensatōibus. benignitate lasciuiā retentis. omni plenitudine
cum delectatiōis amenitate gustus: visus: auditus: tactus et odorat⁹. vt nō of
fendatur in ocio. nō inquietemur in somno: nec minuemur omī bono: put pre
missum est. et nunq; aliquid deficiat nob cūz p̄dicti p̄fratrib; nr̄is corā vno tri
bunali eadē die et hora. imo vno momēto pñtib; eisdē testib; pcuratorib; ad
uocatisq; in vno sono tube cōparentes persistem⁹ quia si sincere causaz merita
partiū iura et rerū gesta: deponētiumq; quoq; testimonia ac vtriusq; iuris et res
cte ratiōis allegata. sagaciter p iusti iudicis sniam fuerint rimata. et p̄dicti res
gnicule et egyptiaci regno celesti fuerint sentētiāl: et vix p iuris et iudicis rigores
introduci: et possessionē adepti. nescio qualr contrarij p̄fessionū conseruatores
similib; vtāt progiatiuis eterni pūlegij: vnde valō p̄imesco. et sic cepit nr̄e col
latiōis trepidatio q̄ p̄genitorū ordinis nr̄oz salutis generatio sit nr̄e disparis p
Et quid dicā ego paup eloquio cū dīlī (gressiōis corruptio.

Felix. gentia mea nō profecerit in pncipalis negociatiōis negocio. fortas
sis et igit seqmini Thomā didimū: qui pro nobis profecit dubitādo q̄ Petr⁹
cito credendo. Sed nunc audite verba doctorū quoz doctrina fulget ecclesia
vt sol et luna. patenti testimonio: videlicet Hostien. Cardinalis et Jo. an. ciuis
bononiē. et hī fuerunt et hodie sunt monarche vtriusq; iuris qui in. c. Relatū
ne de. vl. mo. Patenter dixerūt q̄ regula monachoz sit sub precepto. et q̄ h̄ ve
rum intelligāt quo ad tria substātialia regule indistincte. de quib; no. de reglā.
Ex parte. et quo ad ea q̄ continētur de sta. mo. Cum ad monasteriū. omīa p̄o
alia q̄ continent in reglā aut alijs canonib; nō putāt esse sub p̄cepto taliter vt
transgrediētes sint in mortali pctō. alioqn vix vn⁹ e quatuor saluaret. His cō
cordat Henricus boych bruto. put opus pbat artificē i dicto. c. Relatū. vir mi
rande speculatiōis. et quāta maturitate talia retulerint merito nob est ppetuū
memoriale sincere p̄batiōis. Et qd dubitat tantos viros pōderasse p̄fundi⁹ sin
guloz iuriū et textuū fundamēta de mōtib; sc̄tis: q̄ nos tantilli doctoruli aut or
dinis cuiuscūq; fraticelli. et nūc ponam⁹ exēplū de carnib; p mōachos comedē
dis: de q̄ p̄ime dixistis. de. c. Carnē. de conse. dis. v. Quēquidē textū cōposuit
Bregori⁹. vij. de anno dñi. D. lxxvi. vl fm alios tempe suo q̄b; eps nomie fru
ctuosus. Sed iste Brego. fuit vir vtiq; put dicit Otto frisiē. in cronica sua
libro. vi. circa fi. mire deuotiōis. sed expost Inno. iij. de q̄ in pncipio nr̄e colla
tione p̄misim⁹. creat⁹ de anno dñi. D. ccix. mitius pcedēs sp̄sc̄to fulcit⁹ dicta
uit decretalē ad abbatē et cōuētū monasterij Sublaceñ. in reglā sc̄i Benedicti
rigorossissime degentes q̄ nūc ponit d̄ sta. mo. Cū ad monasteriū. sepissime alle
gata. Et q̄ humaniter pcedat in esu carniū extra refectōrium et in infirmaria
temporibus suis comedendū per vos videatis gratia breuitat. ūm o verius oc
casiōe maioris credulitatis hīc nō veniat replicādū. Et insup videatis quid

Monachorum

dicat Iohes theutonicus ad glosandū volumē decretorū pre doctoribz mūdi cū
ctis electis q̄ ait. xvi. q. i. Sūt nōnulli. in glo. i. q̄ oia q̄ nō phibuit Bñdict⁹ sunt
pcessa mōachis. z h̄ est largū z gliosuz p̄bū. Vñ venerabil⁹ p̄r: v̄rē loq̄r p̄plex
p̄scie. put̄ p̄s locut⁹ ē a dultere. Jo. viij. vbi sūt inq̄t q̄ te accusabāt. vicz opinio
nes intricate: q̄ dixit. Nemo dñe. et aio. Nec ego te cōdēnabo in taz multiplici
largo latoqz dispositōis negociationū negocio. autoritate tātoz viroz ex visce
ribz sacrozū canonū salubriter ordinato seu ordinando.

Abbas. Quis nō nouit qn p dicta tua (nescio si sint autētica) fraus mul
tipliciter. fieri possit p̄stitutōibz z reglāz n̄raz legibz. Et videam⁹ p exēplo in
preceptis de carnibz dū nō in refectorio. s̄ in alio loco ccedit vsus. Nā notanter
dicūt iura tua q̄ si aliqd phibet vna via p̄t fraudē nō ccedit alia. vt de p̄cu.
Tue s̄mitat⁹. vbi de h̄ de excef. pla. Constitut⁹. z optime hēs h̄. ff. de tuto. z cu
ra. l. Scire. §. i. ff. de cōdi. insti. q̄ sub cōditōe. §. Si q̄s. ff. de bo. li. l. iij. §. His
aūt. in fi. ff. de spon. l. Dino. de p̄uic. Quāto. vbi de h̄: vnde credo q̄ hī tui do
ctores talr loq̄ntes ponāt in celū os suū. lingua eoz trāscunte sup terrā. xxiij. di.
in tantū. z insistere nō p̄sueuerūt p̄tuti suauitat⁹ interne cōtēplatōis. vnde nōdū
plene expedit⁹ sum de p̄ncipal⁹ materia q̄stiois: z mihi penit⁹ manet p̄plexitas

Felix Et si stultus sepe q̄ (grandis cū dubio premote priorz opiniōis.
rit de q̄ sapiens deficit a fortiori sagax stultū in q̄rendo cōstringit.
quid vult⁹ vltra qd faciā cū lat⁹ loq̄ndi facultas in me nō remāserit: nisi q̄ntuz
dic̄ Jsid. de sum. bo. lib. iij. c. lv. de duplici vita vicz actiua q̄ est inocētia opoz
bonozū. Speculatiua p̄o supnoz illa cōis multoz. z ista paucorū. de q̄ Archi.
de p̄bo. sig. P̄uilegiū. in glo. vlt. li. vi. z credo q̄ inde dicat lex q̄ bono melior
inuenit. ff. de p̄bo. obl. l. Ubi aūt. vbi de h̄: z sic bonis meliores. sic melioribus
optimi p̄ferunt. lxiij. di. Metropolitane. z in aut. de monach. §. Ordinationē.
et bon⁹ ē aliqz eois p̄o q̄ nō ē mal⁹. de p̄sup. Dudū. ff. de l. l. Lū p̄r. §. Rogo.
Rōne sufficit nob si boni sum⁹ in actiua vita q̄ iuxta Jsid. bonis opibz instat z
nunq̄ est ociosa s̄ negociatōe plena. Et cōstat ex p̄missis notāter q̄ opatōes ne
gociationū v̄raz actiue vite normas q̄ Martha misterio frēntissimo sine cri
mine fuit hūaniter occupata. z demū in p̄tēplatiōe fūcta fuit vita. z q̄s dubitat
quin vtraz fuerit bona. Nā nemo repēte sit sum⁹. s̄ cū bōa p̄uersatōe q̄ sine ca
ritate nulla ē. A minimis q̄sqz inchoat vt ad magna pueniat. Sūt itaqz ḡdus
nō solū in virtutē z p̄tutē. s̄ etiā in eadē p̄tute. de pe. dif. ij. §. Nec q̄ de carita
te. et sequit̄ ibidē. Greg. sup Ezech. scribens. vicz li. ij. c. xxv. Dum sc̄taz eccl̄iaz
dñs suscepit: in ḡdibz eius dinoscit. z ei⁹ ḡra p̄ ei⁹ incremēta declarat. q̄ntū em̄
eccl̄ia sancta ascēdendo p̄ficit. tm̄ de hoibz ex ei⁹ p̄tute inotescit. De his q̄z gra
dibus br̄s Job loquit̄ dicens. Per singulos grad⁹ meos p̄nūciabo eū zc. et si
vos cū fratribz v̄ris nō repēte s̄ ḡdatim ascēderit⁹: z p̄ singlos dies p̄feceritis
demū vnā de sedibz habitationū q̄z p̄les sunt in celo possidebitis. si aūt repen
te voluerit⁹ summū ḡdū app̄hendere put̄ lucifer q̄ mane oriebat⁹ z dixit. Ascen
dam sup altitudinē nubū: z silis ero altissimo. Esa. xliij. sc̄tis qz periculosū ca
dunt q̄ntotū ascēdere ad altiora festinant. i. q. i. Pueri ad sacros zc.

Abbas Adhuc in nostre negociationis materia nondum sum certifica
tus: et quid eligam penitus confisto perplexus.

Felix Laudet⁹ deus q̄ nō oīno sitis incredul⁹. Nā p̄plex⁹ solū p̄pter do
ctoꝝ aut sc̄pturaz diuersitat⁹ appentiā remanet aio suspēsus. z d̄ il
la p̄plexitate. le. z no. xij. di. In sūma. z Ray. eo. ti. §. v. z frat̄ Alstē. li. ij. titulo

De negocio

ult. Ex quorū mibi scriptis colligi videt v're q̄stiois solutio. quia alia est pplexitas iuris. alia facti. Perplexitas iuris est dū ali' circa illd qd sibi patēter incurrat faciēdū inuēit diuersas auctoritates sibi ab inuicē oppugnātes. sic hic in nostre q̄stionis pposito. qz si scripture negociatōibz vris vise nō fuissz opinione. z hec pplexitas tollit p scripturaz q vident opponētes claram solutionē cum in veritate iuxta peritorū intelligentiā in iure nro: imo in tota sacra pagina nisi illa cōtrarietas p noua statuta vel ecclie p̄stitutionēs sit sublata: nō reperim' p̄trarietatem saltē realem. sed sup̄ficialē tantū. vt. xxxij. q. v. Quid g. xxvij. q. i. Sic enī de pe. dis. ij. Periculoso. z ibidē in. g. Si em̄ inq̄t omīs. in glo. Et hec pplexitas p̄t esse in bonis hoībz obstinatī. scrupulo scripturaz sublato. Unde si de negociatōis modulo fueritis pplexus teneatis firmiter q honeste negociationis conat' semp̄ videt pmissus: vtz ex p̄dictis. Sic frēs minores añ tpa Martini pape. z ante cōciliū Constantiē. fuerit perplexi p̄t Elemētime videlicz exiui de paradiso p̄notate seueritatē. Nam nimīū videbat aliq̄bz fratribz inhumaniter rigorosa. Vñ idem martin' p nouā p̄stitutionē suā tollebat omnē pplexitatem. et vt p yconomū laicum p̄p̄ia possent habere mire in cōmuni prout aliq̄ fratres medicantes planā fecit declarationē. neminē tñ astringēs ad alteri' dīmissionē. Sic ē apd vos: z inter ordīs vri p̄fessores. qz de iur' benignitate poteritis mltas aut modicas h̄re. cū discretōis tñ moderatōe sine auaricia in cōpetenti nccitate: dispositionū negociatōes. Sz alia pplexitas est facti: cū dyabolus suggestiōe mala ita peccare fac hoīes. q̄tenus si pctm̄ fortassis fugere appetant. hoc sine aliq̄ pcti laqo nō euadūt. De q̄ pplexitate dīc̄ Bre. in moī. li. xxxij. c. xvj. et h̄. xviij. dis. Ferni testiculorū. et ipse dat ibidem consiliū q tunc min' malum eligatur. i. q als fm se consideratū esset min' peccatū. Nam inspecta veritate nihil ē pplexitas: nec p̄t aliq̄s eē perplex' int' duo mala. id est necessitate constrict' aliqd malū ppetrandū. nisi p̄t errore p̄scie: vt dicūt ibidē doc. aut p̄pter malā volūtate quā nō vult deponere. Sz h̄ nihil ad p̄positū nrm. Sed de ipsa plen' p Jo. in summa cōfessorū. libro. iij. ti. xxx. q. ix. et Ray. vbi supra.

Abbas Et sic concludis religiosos z nos Aſtertienſes honestis negotiorum oneribz occupatos cū p̄ditionibz debitis. p̄pterea nō fore laqueis pctōz constrictos. Sz nūc rōnabilr restat. Si bono meli' (put allegasti) et optimū meliori potest inueniri: quid putas cōsulendū salubri' nostri moī? **Felix** Dixit xps Math. (nasterij p̄ncipalr p̄ncipibz z futur' p̄fessoribz. c. Vade z vende q̄cunqz habes z da paupibz z habeb' thesaurū in celo z veni z seq̄re me. Hoc p̄siliū si fuero secutus: salu' ero. Et p̄les salui facti sunt vt Abraam ysaac Jacob z Dauid: qui rebo nō venditis paupibz cūcta nō tradiderūt. attū vnū salubr' alio. Constat q sunt vob t̄palia put p̄ncipibz seculi merū z mictū impiū. put p̄dictū est patē z potēter cōtinētia. z hec z alia tēpalia que possidetis p̄pter diuina officia iugiter in v̄ro mōasterio: et inibi in ecclia et nō in omī parte ecclie. sed notabilr z p̄cipue in choro q̄ loc' est ab origine eccliarū. ad h̄ solēniter abilitatus laudabilr altitonanter z vocalr celebranda. et h̄mōi t̄paliū puētus sunt vob tanqz beneficiorū fruct' largiter alimēta. vt de rescrip. c. fi. li. vi. et. lxxi. di. Si q̄s sacerdotū. z. c. Eos. et fruct' reddit' z obuentiōes n̄ tñ mōasterij vri. sz oīz eccliarū z mōasteriorū q̄ i mūdo sūt: p̄ncipalr propt' diuioz iubilatōez p̄stituti fuerūt. xi. q. ij. Concesse. xvi. q. i. Generalr. i. q. ij. c. ult. Arg. C. de mili. testa. l. penul. xvi. q. i. Lipan'. z nō econtra. vt patz.

Monachorum

Abbas. Et quid hoc ad monachos qui mortui censentur. et vox eorum funesta precipitur et semper flere sollicitatur put. s. clare probatur. Unde videtur quod homini iubilus de quo tam glorianter loquaris. apud nos in silentio diligenter deuotione debeat penitus quiescere. et si quis iubilatiois precetur: erit apud nos tantum ut soporem et accidia repellam in diuinorum propalatione.

Felix. Hec est opinio fallax magistri Berchtoldi qui nouit quod pigre stimulam asinum: et ne dormiat pugnam excitando litargicum. vt. r. q. v. Non ois. xxiij. q. iij. Ipsa pietas. Sed quod argumentum suum non pcedat. alia perpendatis nostrum adpositum. Nam diuina officia fuerunt ordinata in ecclesia dei sine in templo domini: vt in fra dices antequam ecclesia habuit temporalia. et exposit vt sinceri et liberi diuina perfici possint per Constantinum magnum et postquam per alios reges: principes et nobiles terre ecclesie et monasteria sunt fundate: donate largiter quibus temporalibus prouideret: sic habeatis quod non propter iurisdictionis temporalis administratores exercitanda habetis fructus. sed propter officia diuina. quorum exercitium est actus principalis in ecclesia. Et exemplum habemus de Salomone qui in templo ineffabilibus sumptibus et expensis in certum finem et principaliter complere ut iubiliter faceret laudari dominum in tubis et voce in cimbali et organis: ac diuersi generis musicorum principibus et vocem in sublimi tollentibus. vt patet. iij. Paral. v. et hi cantores et musici ad laudem domini iugiter deputati per familias leuitarum inter se habebant principes. vt. i. Paral. xviij. et habebant sortes. i. Paral. xxv. et David posuit cantores ante archam domini iugiter psallentes. i. Paral. xvi. Et nunc in ecclesia dei cantores officia sunt magne dignitates. vt leg. et no. xxi. dist. Cleros. et Beda dicit in omel. in vigilia Jo. baptiste super Lucam. Cantores tempore dauid non solum sublimitate verborum que dicebant animos populi circumstantis ad memoriam amoris celestium erigebant. Vnde scriptum est que ultimo fuerunt: melius memorie commendant. de pse. di. ij. Liquido. et sunt verba sancti Augustini in libro missionum: intendens probare quod Christus in ultimo vite sue termino reliquit nobis memoriale corporis et sanguinis sui per nos traditorum vt sinceri perpetue commendationi designaret. Ita dauid in exitu et fine omnium canticorum et iubilatiois psalmorum suorum tanquam de illo quod firmius memorie sit recordandis cecinit: dicendo Laudate eum. scilicet dominum in sono tube: laudate eum in psalterio et cithara. Laudate eum in tympano et choro et c. laudate eum in cimbali iubilationis. et demum conclusit. Omnis spiritus laudet dominum. videlicet cherubin et seraphin qui non cessant quotidie clamare vna voce dicentes. Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. Esa. vi. et no. in. l. Rem non nouam. C. de iudi. cum multis precor. quod exitus acta probant. fines pro pugna coronant. Vnde dixit Bernardus super cantica. Nihil inquit in terris ita proprie representat quamdam celestem habitationis statum: sicut alacritas laudantium deum. hec reuera est portio. hoc negocium est angelorum. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Et Augustinus dicit. Psalmus est laus diuina cum cantico. Et ad hominum laudes finem doct. taliter per clericos et monachos celebrandos septem requirunt. videlicet persone ydoneitas. cause rationabilitas. loci abilitas. temporis congruitas. intentionis finalitas. morum puritas. et norme laudis diuine qualitas: que talis est. alijs breuitatis gratia conditionibus dimissis vt iocunde et hilariter decantent. i. voluntarie. et cum mentis leticia et iocunditate. Non enim placet deo coacta fuitia: nec multum psunt homini. Hinc est quod apostolus dicit. iij. Cor. ix. Unusquisque prout destinauit in corde suo: non est tristitia. aut ex necessitate. hilarare enim dator diligens deus. Unde beatus Hieronymus. Quapropter melior est septem psalmorum decantatio cum cordis puritate et sinceritate et spiritali hilaritate quam totius psalterij modulatio cum anxietate. de conse. dist. ij. Non mediocriter.

De negocio

Ad sic ergo vocaliter glorificandū deū hortat̃ psalmista psal. cxi. Venite exultem⁹ dñō zc. iubilemus deo saluari nro: p̃occupem⁹ faciē ei⁹ in p̃fessiōe. scz diuine laudis. vnde sequit̃. et ī psalmis iubile⁹ ei. Ecce tria p̃ba hic ponuntur. Jo cunditatē. hilaritatē z leticiā importātia. quia dicit̃ Exultem⁹: iubilem⁹. z ī psalmis iubilem⁹. qz iste dicitur exultare q̃ saltat ex gaudio cordis. aut alio mō gaudia cordis ab extra demonstrat. Iubilus autē dicitur vox de gaudio cordis resulans ineffabilr qd nō p̃t penit⁹ taceri: nec etiā ad plenū effari. z psalmus dicit̃ laus diuina cū cantico put̃ p̃dictū ē. Canticū autē importat iocūdicatē cū sonitu et istud p̃pha expressius notauit: cū exhortādo dixit. Iubilare deo oīs fra: fuite dñō in leticia. Introite in p̃spcū ei⁹ in exultatōe. ps. xcix. Et glo. ibidem. Iubilus est son⁹ leticie sine verb. qz eius leticia nō p̃t explicari. qñ videlicet hō gaudens. ex his q̃ nō p̃nt explicari verb p̃umpit in vocē quandā exultationis sine verbis. ita vt appareat aliquē ipsa voce gaudere. sed q̃ si repletū nimio gaudio nō posse verbis explicare q̃ gaudeat. Hoc appet in cātū Gregoriano. vbi multipl̃r in cantu Alleluia z in alijs cantib⁹ z in neumatib⁹ q̃ in fine antiphonarū subiūgunt̃ mltē cantātur note sine verb aut p̃boz. psis. p̃ illū magnū doctorem Gregoriū cū magne deuotiōis p̃meditatōe cōpositis: iubilū importātib⁹ mēt̃ et cordis. Et aliter ordinassent mūdi sapiētiores. si quid tali sonora iubilatiōe placibil⁹ oīpotenti deo nouissent. sciētes qz dixit David. Cantate dñō canticū nouū: bñ psallite ei in vociferatōe. et Salomō filius su⁹ Eccl̃. xl. Tibie z psalteriū z cithara dulcē faciunt melodīā. sz sup vtraq̃ ligua suauis. Vñ dixit Casiodor⁹ sup ps. cxlv. Habet em̃ lingua fruct⁹ suos vberrima q̃ mellis inde colligit si in laudes dñi pura mētē moueat. Quapropt̃ impleam⁹ aera dulcissimis sonis: nā musica ista salutarī nō solū mortaliū p̃mulcet auditū. sz etiā intellectū delectat angelicū. Hinc Isid. ethimo. iij. Sine musica nulla disciplina p̃t esse p̃fecta. Hoc idē testat̃ Quintilian⁹ li. i. c. viij. Et mltro poti⁹ in oīpotentis dei glorificatiōis laude dignissima nc̃ario requir̃ angelice musice venerabilis sciētia Et dicam cōcludendo q̃ bñā vita semp hz gaudiū. de pe. di. iij. Consideret. in fi. p̃ Archid. De q̃ quidē diuine laudis iubilatiōe mltā forent scribēda. breuitatis gratia nunc dimittēda. Sz vide Bern. in florib⁹ suis. li. v. c. xliij. Vñ iuxta iuris dispositōem sacerdos tenet̃ scire libz sacramētoz. i. missale z lectionariū et musicā gregorianā. De q̃ vide Hostien. in summa de eta. z q̃li. s. vlt. Hui⁹ igitur occasiōe fruct⁹ reddit⁹ z puētus oīm eccl̃iaz z mōasterioz stipēdia dicūtur. q̃ etiā militātib⁹ in eccl̃ia dari debētur. Nā pp̃ie stipēdiū dicit̃ tributū qd militib⁹ datur. ff. de p̃bo. sig. l. Ager. s. stipendiū. Et igit̃ hmoi fruct⁹ clericoz z monachoz elemosyne nō dicunt̃. contra q̃rundā exp̃lañ opiniōz q̃ vos mōachos et clericos bñficiatos dirēt̃ elemosynarios z elemosynis vti. et hi errāt corde. vtz de cle. nō resi. Quia nōnulli. i. q. i. Clericos. z. c. vlt. de p̃se. di. vlt. In oībo. xvi. q. i. c. vlti. xij. q. ij. Caritatē. xci. di. c. i. xciij. di. c. Dyaconi. cui⁹ multi p̃cor. de q̃ nup̃ plen⁹ scripsi in collatōe qdā p̃ validos medicātes. sim⁹ igit̃ ad p̃ns p̃cti.

Abbas. Benedicis fateor inq̃. licz verba nimū multiplicaueris Sz nos quo ad h̃ videlicz q̃ bñficia ñra dentur pp̃ officii⁹. cōuertimur simpl̃r. quia pp̃t̃ p̃galia videlz ruralia. rusticalia. z p̃dialia solerter ruditer z ruraliter in squalore rusticano frequēt̃ exercenda. sacerdotes ñri nō taliter militāt sed rusticāt in laudē xpi. z p̃ hmoi diuio diligēt̃ officio ī eccl̃ia ñra iūgiter iubilāter z vigilāter celebrādo p̃ncipalr ordinatos. imo illos q̃ spontanea qz voluntate pur̃mētib⁹ siml̃r z deuotiōe se z sua relictis suatib⁹ liberalr obtulerunt

Monachorum

extra monasteriū z extra eccliaz in rus z mere ruralia sollicitissime die noctuq;
cōglutinādo relegam? z p̄ fundatoz testamēti p̄ordinationē. imo in diuini cul
tus celebriter celebrādū (put p̄misisti) diminutionē z nō trepidam? timore q̄ me
rito foret trepidādū cū aiaz mltaz piculo ponim? i ruinā. put trepidauit ppha
qui ciulādo locut? ē. in salicibz inq̄t in medio ei? suspēdim? organa n̄ra. et quō
inq̄t: cantabim? canticū dñi in tra aliēa. Ps. cxi. z de pe. di. iij. in salicibus. Et
pprie dic Aug? sup p̄bo. in salicibz. hoc est in hoīes mūdānos z infructuosos q̄
rigant fluminibz babylonis. i. qui delectant in terrenis desiderijs q̄les sunt ho
mines auari luxurie dediti zc. Hec ille. Et plerunq; frēs n̄ri extra mōasterium
p agēdis negocijs z negociatōibz cū tpaliū strepitu directi i salicibz put p̄mit
tūt vident cōmorari. Et nōne sepe q̄ tangit picē: inq̄nabit. Eccl. xij. z. xij. q. i.

Felix §. Ad hec. per Archid. et vtiq; cum scō sanctus eris zc.
Peroptime nostis p̄ reuerēde q̄ obediētia est quicqd a supiorib?
imperatū fuerit obtēperari. xxiij. q. i. Summa. z illa melior est q̄ victima. de
ma. z obe. illud. cū p̄cor. z victimis pure p̄ponit. qz p victimas aliena caro. per
obediētiā p̄o ppria mactat. viij. q. i. sciendū. Igit vbiunq; fuerit mōach? i ab
batis mādato saluabit. qz ad ipius mādatuz firmiter z sub pena pcti mortalis
obedire tenet. de sta. mo. Lū ad mōasteriuz. §. Abbatē. xviij. q. ij. abbates. z sic
obediētia in exhibēdo inest monacho. sic in recipiēdo inest abbati. et huic obe
dientie abbas renūciare nō p̄t. qz mōachū monētē suū mōachū nō p̄t absolue
re ab obediētia. de renū. c. penul. Un p̄t obediētiā impune bonū obmittit. xi.
q. iij. Quid §. Un dic io. an. in mercurialiabz sup regla: nō ē obligatoriū. li. vi.
put aliqliter sup tactuz ē. q̄ mōach? in domo q̄ndā sua cū bōis oibz q̄ndā suis
manere pōt. z illa administrare p̄t z in suos vsus puertere de abbatis licentia et
in obediētia. Forti § abbas cū p̄ctū p̄t facere mōachū administratōrē in rebo
monasterij in certū nccariuz vsū cōuertēdis. Ar. a maiori. de q̄ p̄dictū ē. et h̄
de elec. Lū i cunctis z de toto ad p̄tē. de offi. dele. Pastoral. Item pbat q̄ mo
nach? de lnia abbatis p̄t aliqd possidere: l3 nō in ppriuz fac ad h. xij. q. i. Flō di
catis: z ibi nō. Nam text? dic q̄ nihil p̄nt possidere sine abbatis licentia. § de
abbatis lnia p̄nt: vtz de his q̄ fuit a plato. Lū aplica. in fi. vñ talibz spoliat? re
stitutionē petit. de resc̄p. Lū dilecta. d̄ accu. Olim. Item pstat q̄ monachi p̄nt
h̄re ppriuz peculiū p administratōe sibi iniūcta. de sta. mo. c. ij. vñ patz q̄ licite
mōach? de abbatis mādato administrat q̄libz tpalia z tpalis administratiōis offi
cia. Nec obstat: qz p̄dictū ē q̄ mōach? mortu? sit mūdo. Un dicim? propterea.
Postq̄ nobil fact? ē monach? p̄dit nobilitatē secularē si quā habuit. imo p̄ q̄
quis efficit monachus desinit esse rex vl̄ impator vl̄ papa vel epus. xxyij. q. ij.
Scripsit. z in glo. i. z. vij. q. i. Hoc neq̄q; et extūc d̄r Vix bon? mōach? fac bo
num clericū. xvi. q. i. Legi Nam dignior est cetus cl̄icoz q̄ mōachoz. de accu.
Qualr. ij. in glo. vlt. Hec em supficialr intelligunt: qz p munduz nō seruantur
nisi inq̄ntuz volum? z h̄ videt in mōasterijs vbi tm̄ nobiles aut illustres mo
nachant et papa scit z tolerat: imo p̄nunc papa cū concilio Basiliē. p̄firmat.
et in quarundā ecclesiarum cathedralium consuetudines corroborat.

Abbas Rogo dimissis penitus impinētibz istis redeam? ad n̄re nego
ciatōis p̄positū: qz in tā tumultuosa vicz negociatōis p̄stim ui
ris tempalis dispositione. securitas p̄scie n̄re videtur vix posse subsistere.

Felix Quod vix sit tm̄ sit. xix. di. in memoria. de q̄ d̄ cog. spi. c. ij. z ita pos
sibile videt (put p̄misim?) vt sine pctō fiat oīs honest? negociatōis

De negocio

conatus. Sed quid securius me nonistis sincerius. Constat luce clarius q̄ preter iurisdictiones temporales (de quibz notāter p̄misim⁹) fructus aliorū prediorū et possessionū: et p̄sertim ecclesiarū et decimarū competentī licentius et conuentius cōpeteret cetui monachorū: cum iurisdicō temporalis mater sit inquietudinis. Unde dicit Grego. papa. et habet in. c. Unico de sindico. Expedi em̄ pro paruo incōmodo a strepitu causarū seruos dei esse quietos. Et idē Grego. in registro. et habet. viij. q. i. In scripturis. Quies itaqz nob̄ ex corde appetēda est. et tantū pro mltorū lucro aliquā postponēda. nam sic toto desiderio debem⁹ occupationē fugere videlicet terrenorū. ita si desit qui p̄dicet occupatiōis onus libenti necesse est humero subire. et hec est occupatio occupātis et occupati fructuosissima. Un̄ scribit. xvi. q. i. De p̄sentū. Satis valde amarissimū habeo de isto proposito ad aliud officium homines deduci in q̄ nullo mō que a monachis deo sunt p̄missa valeant adimpleri. omnimoda est enī illius videlicet monachi habitus. et istius scz secularis officij diuersitas. Illic enim quies oratio labor manūū: atqz hic causarū cognitio. cōuentiones. actus. publica litigia. et q̄cunqz vel ecclīastica instituta v̄l supplicatiū necessitas poscit. faciat autē de⁹ vt tales sint hi qui vel a nob̄ in isto habitu nutriunt vel in mōasterijs crescunt: vt prouecta etate et pbata vita nō ad litigiorū officia sz ad sacerdotiū in mōasterio valeant p̄moueri. Hec ibi. Et Salomon dixit. Solūmodo hoc inueni q̄ de⁹ fecerit hominē rectum. et ipse se infinitis immiscuit questionibz. Eccl̄s. viij. in fine. De h̄mōi igitur monachorū quiete videbitis. xviij. q. ij. Quam sit. xvi. q. i. Qui vere. Ad fundandū autem cōsiliū per vos pater reuerēde: si nō placet minime perpendēdum cōstat q̄ ecclesia tolerat q̄ laicus decimas possideat. de q̄ largiter d̄ deci. c. iij. li. vi. per Archid. et clarius p̄ Jo. in summa p̄fess. li. i. ti. xv. q. xxv. et sequētibz. Item constat q̄ si decime redimūtur a laicis: tūc rei ecclesiastice liberatio est. i. q. iij. Altare. in glo. i. cum sint vota fidelium. precia pctōrum et patrimoniū pauperū. xi. q. i. Quia iuxta. Item tributa egentium aiaz et dñs eas in signū vniuersalis domini sibi retinuit. et debentur diuina constitutione. xvi. q. i. Decime. de deci. Tua. et ita decime laicis sunt pene incōuenientes. et si auctoritate summi pontificis aut alteri⁹ ad hoc auctoritatē habentis vestre possessiones quibz iurisdictiones sunt annexae tempales cū laicis aut clericis secularibz talium decimarū aut aliarū possessionū possessoribz p̄mutarētur videret multū expedire. Dixi autē auctoritate summi pontificis. quia scdm̄ aliquos simplr decimas emere v̄l redimere de laicis simoniacuz videt. xvi. q. vij. Decimas quas ppl̄s. in glo. i. et ij. sed nō est ita. de quo si breuiter volueritis informari videatis Jo. in summa p̄fess. li. i. ti. xv. et per experientiā video fieri p̄ singulos dies tales emptiones et redēptiōes decimarū de manibus laicorū p̄ ecclesias et monasteria sine summi pontificis auctē: nisi Cisterciensis ordinis religio aliud haberet in suarū diffinitionū dispositione. Dicit enim lex q̄ res defalcili reuertit ad naturā suam. ff. de pac. Si vnus. §. Pactus. Et Boetius in de consolā. metro. iij. Et si de h̄mōi p̄mutatiōibz aut trāslationibz monasteriū deberet pati aliquā in pensionibz annuis diminutionē. cum melius sit pugill⁹ cū requie q̄ plena vtraqz manus cū dolore et afflictione animi. Eccl̄s. iij. et melior est buccella sicca cū gaudio: q̄ dom⁹ plena cū iurgio. Prouer. xvij. et melius est modicū iusto sup̄ diuitias pctōrū multas. Ps. xxxvi. Et dixit Pamphilus. Cū modico pulcrā ducit solertia vitam. Et pluribz intētus minor est ad singla sensus. vt no. de heret. Accusatus. §. de questionibz. li. vi. Et dixit Latho. Despi

Monachorum

ce diuitias si vis animo esse beatus: quas si suscipiunt mendicant semp avari. Et dicit aug⁹. in li. de vera religione. Ille qui cupit vel sequi diuitias nō pōt vite securitatē habere. Ratio fin eundem: quia auarus omnē creaturam timet. Unde Innocentius tertius sepe dictus in libro de miseria humane conditiōis c. xxxvij. ait. Falsa diuitiarū felicitas que diuitē veraciter efficit infelicē. Quid enim falsius q̄ q̄ opes mundi diuitie nuncupant. Opposita sunt esse diuitem et egenum. Sed vos domine abbas et fratres vestri egeni non estis. Ergo et c. Unde verum est quod sapiens protestatur. Vultos perdidit aurū et argentū qui autē diligit non iustificabit. ve illis qui sectant illud. Eccī. xxxi. Item ve vobis qui cōiungitis domū ad domum: et agrum agro copulatis vsq; ad terminū loci. Esa. v. Et quid sit ve quod talibus infligetur. dicit Gregorius sup Ezechielem libro pmo: omnia. ix. Ve in scriptura sacra sepius de eteruo luctu quē in presenti solet intelligi. Unde scriptū est. Ve impio in malum. Et Job dixit. Si impius fuero: ve mihi ē. Sed magister in historijs de notatiōe proditoris dicit. Ve in sacra scriptura eternā damnationē notat. Unde dixit christus apostolorū collegio ad hoc ve remouendū. Nolite possidere aurum neq; argentū neq; pecuniā in zonis vestris. Matth. x. c. quorum sequelā profitemini. Sed vidi monachos ordinis vestri fortassis administratiōe constrictos. quorum marsupia zonis alligata sup femur suum potētissime. quod quasi propter solite concussionis impetū: emarcere sepe putavi. Et si hec et his similia de vobis et monasterij vestri membris quadā benignitate iuribus et ratiōibus sufficienter fulcita proueniūt: fortassis humaniter excusanda. securior tamen via et certior semita videlicet dimissis maioribus secularis negociationis intricatōibus per christi seruos foret semp preeligēda. quia in his que dubia sunt prout in spe temporalium quod certius extimamus. put est salus spiritualium tenere debemus. de spon. Iuuenis. cum concor. in glosa.

Abbas. Tu bene dixisti. Scuto bone voluntatis. Spe supernorum sincerissime fulcito. Sed prout prestatum fuimus in nostre collatiōis initio possumus vel non possumus consilio tuo pronunc potiri vel possumus vti ministerio: et in presenti nostre cōuersatiōis diuersorio promerēdo perfrui futura leticia cum

Felix. Amen domine. et ita dixit Hieremia pro (gaudio sempiterno. pheta capitulo videlicet Undecimo.

Finis.

g 2

De plebanis

De plebanis et religiosis medicantibus

bus in predicationis et confessionis officio se inuicem impredientibus.

Non est enim potestas nisi a deo.

que autem a deo sunt: ordinata sunt. Itaque quod resistit potestati dei: ordinationi resistit. quod autem resistunt: sub ipsius damnatione acquiritur. Ad Ro. xij. Est autem ordo secundum Augustinum parium dispariumque rerum sua cuique tribuens debita dispositio. de qua ait propheta. Ordinatione tua pseruantur dies. id est claritas eterna: secundum Cassiodorum. quoniam omnia seruiunt tibi. Ps. cxvij. Quia quidem patres sancti dicunt sanctissimi patres sanctorum canonum conditores in terris locum dei et apostolorum tenentes inter cetera de diuinorum ordinationis dispositione cotionantes. lxxxix. dist. 9. Porro. sic inferretur ipsa officia videlicet diuina ita sunt distinguenda. nec vni persone omnia committenda. Et psequuntur ex auctoritate Gregorii et Bonifacii summorum pontificum dat intelligi qui dicunt ibidem. c. se. Ad hanc dispositionis pmissio gradus diuersos et ordines constituit esse distinctos. ut dum reuerentia minores potioribus exhiberetur: et potiores minoribus dilectione impederetur: vera concordia fieret. et ex diuersitate contextio et recte officiorum gereretur administratio singulorum. neque enim vniuersitas. scilicet creaturarum. alia poterat ratione subsistere nisi hominum magnam eam differentie ordo seruaretur. Nec ibi. Unde Augustinus in libro de pfectis. Inordinata iniqua sunt: ordinata propter quod quesunt. Et dicitur in doctrina rudium. Modus in rebus res est discretio summa. Et modus in rebus res facit esse bonas. Et igitur ego Felix cantor Thuriensis. decretorum doctor inutilis perpendebam. quod narrauerit mihi (sed non iniqua fabulationes) quod inter ecclesiarum parochialium civitatis Constantiensis pastores ex una: et confessionis medicantium ibidem fratres patribus ex altera: ordo pacificus et quiete consuetudinis versus a tanto tempore fuit cuius initium non est in hominum memoria venerabiliter obfuit: quod ipsi pfectores tempore quod drage simali per singulos dies priuatos aut non festiuos ad horam tertiariam vel quoniam ad populum predicabant. et pastores predicti tales suis famulis aut alijs suis officijs diuis horam tali non impediabant. Hoc igitur more laudabili: ordinationis quoque ritu non obstante ecclesie sancti Stephani Constantiensis. curatus nouit quibus fortassis sit iuribus rationabiliter armatus. eadem hora tertiariam pro morum antiquissimi consuetudine: similiter predicationis collationes facere presumit et ordinem suorum predecessorum infringit in dictorum fratrum grauamini augmentum. et in ipsorum contemptum quod exinde psumitur. quoniam ipsi plebani suorum tantum pcurrit subditorum et aliorum tumultus: qui dictis fratribus a longe retroactis temporibus solebant offerre dona et sacrificia pro peccatis et eis conferre victum alimentorum magne comoditatis. Sed in hoc quod dignum et iustum equum et salutare committam iamdictis partibus suis rationibus: necnon et iuribus altricando pretenditibus discutientium quia scriptum est. Sola veratio dat intellectum. Esa. xxxviii. et hec est verationis exercitatio: quod mentium caligines purificant in cuiuslibet discrepatiois diuerticulo. Et igitur primum religiosus quod se putat offensos locum assignamus querulose propositionis. et incidetur infra dicemus de materia confessionis.

Religiosus. Et ego loquar nomine totius nostre religionis. Nam utique sumus hi de quibus Gregorius. ix. summus pontifex scripsit eleganter vniuersis ecclesiarum prelatibus in. c. Plimis. id est de excessu. pla. compatiens nobis quod nostra quies per platorum ceca cupiditate multipliciter inquietat. Et igitur dixit. Nos de ordine medicantium denotando. Cum religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos elegerunt in paupertate

et religiosiſ mēdican.

chriſto pauperi ad placitū famulari: tanq̃s nihil habentes et oīa poſſidētes rē.
et in B. c. 7 ſe. idē Breg. ſolēniter annūerat n̄roz priuilegioz p̄rogatiuas. 7 dete

Pleban? Statut p̄lationū inſultus noſtre p̄feſſionis ordinē ſeq̄ntes.
alta i fortitudie vocē tuā. Eſa. xl. nec te euāgelizare phibeo ſaluo iure meo. S3
ſcis q̄ q̄ peccat: nō peccat legis auctē: ſ3 ſ legis auctē. xxiij. q. iij. Qui peccat.
S3 legis auctē id facio qd facio. 7 p̄ h̄ nec diuine nec hūane legis auctē offendo.

Religioſus. Et q̄ eſt lex p̄ quā qd tibi fieri nō volueris: alteri facere p̄
tendis. vt Thob. iij. Act. xv. 7 l. diſt. Ponderet. ij. q. i.
Primo ſp. 7. q. vi. De cetero. x. q. i. Placuit. et iactura aliena. i. iniuria v̄l dāno
alteri? locupletari diſponis: ſ regulā iur̄ li. vi. 7 iactura hic ſumit̄ p̄ omī dāno.
de penis. Sūma. et p̄p̄ie b̄ in. l. ij. §. vlt. ff. ad. l. rodia. vbi ſi fit iactura rerū de
noui exonerādo tpe piculi 7 iacētes nō h̄nt res p̄ derelicto: q̄re hi ad q̄s pueni
runt illa reſtituere tenent̄ ne locupletent̄ cū aliena iactura. et ſic d̄ pluribz exem

Plebanus plis per Jo. an. in mercurialibz annumerat̄.
O frater: tu nō nouiſti naturā regle iur̄. q̄ ſi ſp̄ ſtaret im
mobilis: nō regula ſ3 p̄ſtitutio foret imutabil̄. vt le. 7 no. in p̄logo de reg. iur̄. li.
vi. put dicit fortuna. ſi nō mutaretur cur fortuna vocaret̄. de q̄ Boetij. i. de p̄ſo.
proſa. i. Videſ em̄ p̄p̄ie hui? mutatio regle: 7 p̄tinēter in v̄ſucapiōe. vbi fit acq̄
ſitio dominij rei aliene p̄ p̄tinuatōez t̄pis lege diſſiniri: vt p̄t̄. Nam em̄ rē mo
bilē bona fide putās rē eſſe vendētis 7 rē illā poſſedi p̄ triēniū ſine interruptōe
eo tpe efficior dñs. et ſic ſilr de rē immobili aliena fit p̄ſcriptio p̄ t̄ps a iure diſſi
nitū. 7 ſalu? ero. 7 hoc ne rex. dominia diu ſint ſub incerto. ff. de ſolu. l. ſi. ff. de
v̄ſuca. l. i. 7 h̄ p̄p̄e deſidiam dñoz puniēdam ius ſuū p̄temnētū. ff. de v̄ſuca. l. i.
et inſti. de v̄ſuca. in p̄n. 7 le. 7 no. de p̄ſcrip. Vigilanti bz 7 nō dormiētibus iura
ſubueniūt. ff. q̄bz ex cau. ma. l. Non em̄. ff. de eden. Veluti. Et igit̄ ſi tibi p̄ ſer
mones meos dānū infer̄ et p̄ h̄ vtilitas mea p̄curat̄. hoc fieri de iure n̄ phibet̄
Nā nō videt̄ iniuriā facere q̄ vtiſ ſuo iure. vt de elec. Lū ecclia vulerana. 7 ibi
de p̄cor. in glo. Et ex h̄ videt̄ put dicit lex q̄ p̄ p̄ſuādīs mercibz meis alienas poſ
ſum p̄ccere in mare ſine tñ dolo 7 fraude. ff. de p̄ſcrip. ver. Qui conſeruādozū

Religioſus et hec de antiq̄s iuribus. ſed in nouis habet̄ ſinceri?.

Plebanus Et quod eſt hoc nouū ius q̄ in his videt̄ loq̄ clariuſ?
Ecce bonifacius papa. viij. compilatoz p̄dicti libri ſexti
decre. qui p̄mū etiā inſtituerat annū iubileū olim p̄ſtitu
tionem fecerat. quā ſuaz cōſtitutionū volumie nō incluſerat. 7 extrauagās per
māſerat: quā Clemēs q̄nt? reſumpſit. et Johānes. xxiij. per Clementinaz volu
men publicauit: et nūc d̄r Cle. Dudū. de ſepul. 7 q̄ poſt mltā talr de vob̄ dicit̄
auctē aplicā p̄ſtituim? 7 ordinam? vt dictoz ordinū fr̄es in locis et eccl̄ijs eorū
ac in plateis comunibz libere valeant clero 7 p̄plo p̄dicare ac p̄ponere ſbz dei
hora illa dūtarat excepta in q̄ locoz plati p̄dicare voluerint v̄l corā ſe facere ſo
lēniter p̄dicari in q̄ p̄dicare ceſſabūt p̄terq̄s rē. Et h̄az igit̄ ſbz forma liquet
q̄ h̄mōi p̄dicatiōis v̄ſus licuit: 7 de cetero clari? licebit. Nam q̄ pleban? aut cu
ratus ſit plat? 7 h̄eat iuriſdictiōem ad ſuos ſubditos plene le. 7 no. p̄ Archid.
c. ij. li. vi. 7 in glo. ij. et etiā paſtor d̄r vt notaſ ibidē ſiue archip̄ſbyter rural̄ de q̄
plene de offi. oz. Lum eccl̄iaz. 7 doc. ibidem rē.

Religioſus Tu dicſ de licito. Nihil enī eſt adeo licitum vt nō poſſit
pernities irrogari. vt hic. 7. xxiij. q. v. De occidendis. 7 ſepius v̄ſus rei non con

De plebanis

dennatur sed libido. cli. dis. Quisquis. et sic videt q peccatur in re honesta. vt
cui. dis. Quod ait. Vñ dicit Hiero. ad ppositū. xxxij. q. iij. Drigo qdē amoris
honesti erat: sed magnitudo deformis. vnde ptextu liciti nō debz illicitū cōmit
ti. ff. de offi. pñ. l. Illicitas. §. i. et ptextu boni malū non est faciendum. de vsu.
Sup eo. cum cōcor. et est brocard. nec omne qd licz honestū est. ff. de ritu nup.
l. semper. Et igit ait apls. Omia mihi licet sed nō omia expediūt. i. ad Loz. vi.
et Archidya. de regula. nō solū li. vi. exponit hoc verbum expedit dicēs eē idēz
quod pdest vel cōuenit. De quo pprie diē Greg. moralū. v. c. vij. Sepe hi qui
in potestate sunt: dū sese a licitis retinere nesciūt ad illicita opera. et inquieta
dilatant. Solus enī in illicitis nō cadit qui se aliquādo a licitis restringit.
qua videlicet constrictiōe ligatum bene se Paulus insinuat dicēs. Omia mihi
licent sed nō oia expediunt: atqz vt ex ipsa religatiōe oñderet in quāta se mentis
libertate dilataret: illico adiungit. omia mihi licet: s; ego sub nulli? redigar por
testate. cū enī mēs pcepta desideria sequit seruire rebz quincif quaruz amore su
perat. sed Paul? cui cūcta licent sub nulli? prāte se redigit. qz semetipm. etiam
a licitis restringēdo ad ea que delectata premerēt despecta trāscendit. Hec ille.
His igitur p te sincere ppenis constat qd tibi puenit ex licitis.

Pleban? Et quid tu dicis de vsucapione et prescriptionis materia in
quibus licitum et honestū sinceriter sunt perpendiculāda.

Religiosus Bene dicis. et hoc est q volo qd tu solerter allegasti p
tui iuris fundamento. Patere ergo legem quā ipe tule
ris. de pñ. Lū omis. Ecce si iuri scripto derogat pscriptiōis bñficio. put legif
et no. in. c. Lū ecclia suterina. de cau. poss. et pprie. Et igit si tu p te allegas iur
scripti cōstitutionē: refumam? qz similr allegasti p te legitime tps pscriptiōē.
Hanc igit solēis pdicatōis morē et vsuz put pmitit in themate p tantoz cur
ricula tēporz pacifice hēte qz ptiuatū. silr allegam? venerabilr obfuarū. et igit
tui pdecessores nos in hētis tranquillitate fouentes nos talr nō molestauerāt.
sed nos in nre pscripte cōsuetudis more laudabilr pfluare pacificos pmiserāt.
sic et tu antiqz ritus legalitatē immutare nō psumas. qm nouisti q antiq p sue
tudinis nō est levis autoritas. et q plerūqz discordiē yzaniā generat adinuētiō
nis inaudite nouitatis curialitas. vt le. et no. in. c. Lū p suetudis. de pñ. vi.
dis. Quis nesciat. et nouitates sine cā inducēde nō sunt. qz in rebz nouis cōsue
tudinis: euident d; eē utilitas cōis et nō puata. put no. ibidē in glo. vi. S; ad
hoc clari? tibi deducendū vt intelligas qstū p euāgelice veritatē tertiū. et contra
ius scriptū patenter opat bone consuetudis auctas. ecce scriptz ē Matthei. x. c.
Gratis accepistis a deo gñs date. i. q. i. Placuit. et. c. baptizand?. et. c. qbusdam
et. q. iij. Si quis. xij. q. ij. In ecclia. de magl. c. ij. et signāter. i. q. i. Quicquid.
vbi d; q cōmittit simonia in qbuscūqz sacris ecclie si nō libere cōferant. ecce h
euāgelico pbo et iuribz ptractis nō obstantibz: licz ordines sacros et clanes ligā
di atqz soluēdi et dona sacramētalīa cūcta gñs gte recepis. grati tñ et pure tu et
tuates dare nō cōsueuistis. vt pz. Nōne tibi dat pecunia i sacramētī cōfessiōis
seu pñie cōmertio. et in vinctiōis extreme sacramētō. nōne p missarū celebratiōe
pro vigiliāz septimāz et tricesimāz lectōne gaudes spēalis donatōis emolimē
to. et te nō aliter eximis a laqueo nisi in antiq consuetudis cōseruamētō. et h
licet vt le. et no. p doc. lxij. dis. Agatho. ita tñ q in huiusmodi consuetudis mo
re sinceriter seruato nō interueniat iniqtatis cōpactio. Ex hoc igit cōsuetudis
pñissime fundamētō. audi qd seruam? cū continuatōis experimētō. Et igit nos

Et religiosi medicantib⁹

mendicantiū ordinis fratres christifidelīū vñdecunq; venientiū audim⁹ et reci⁹ pimus libere confessiōes: put vigore dicte Cle. possum⁹ et iniūgim⁹ penitētiās salutare: et psequēter exinde nob; pueniūt put tibi et alijs curatis pssime largi riones. et si siue placeat siue displiceat p̄latis per nostros ab ordinario loci fra tres admissos de iure possum⁹. imo nos p̄ ceteris curatis eligi et p̄elegi i au diendis confessionibus experienter videmus. et hoc q; fieri possit licite manife ste pbatur p Jo. an. in glo. ordinaria. qui hoc verbum libere taliter exponit. et q; non sit necesse licentiam sacerdotis parochialis habere etc.

Plebanus. Dic ori tuo pone custodiā: vt nō delinqs i lingua tua. Et nihilominus saluis pmissis de consuetudinis more: sine riis infra infricadis. Nā fateor q; Jo. an. i glo. ibidē talr videt sonare s; cōcer nitur aliter cōcludere. et ita concludit in hec vba vitz cui⁹ prius videt hic velle Jo. monachi. Hec ibi. et ille fuit p̄sbyter cardinal' sub dicto Bonifacio. viij. gliosus monarcha iur' et viuēte dicto Bonifacio de anno dñi. M. cccxviij. ean dem decre. glosauit. expost aut tpe Johis pape. xxi. floruit Jo. an. i studio Bo nonien. et postq; iam dicta decre. per eundē Jo. papā libro clemētinaz fuit in corporata de anno dñi. M. cccxi. idē Jo. an. eandē de nouo glosauit. et opiniōes Jo. mōachi tā modico p̄bo resumpsit. licz in sua glosa de hac materia largissi me scripserit. put tota Frantia immo Hispaniaz et Arrogonie et Flauarriē re gnoz peritōes ac studij parientis vniuersitas hucusq; tenuerūt eandē. et licet etiā nō viderim eiūsdē Jo. monachi glosam videt tamē mihi eiū opinionem iuribus et rōnib; fundatā et in concilio Constantiū. quod inceperat de āno dñi M. cccxiiij. p̄ma Octobr' p̄ famosiores viros p̄tūc in p̄dictorio iudicio diuul gatā. vitz p iudices in cā fidei deputatos. et p̄ncipaliores fuisse Franciscus de Zabarell quondā lector ordinari⁹ in iure in studio Paduano. p̄tunc Florenti⁹ nesi. et Petr⁹ cameraceñ. et Anthoni⁹ achlegien. cardinales cum tribus epis et vñdecim sacre theologie p̄fessorib; int' q̄s fuit mgr' Nicolaus dincckelspūhel de wienna: et cuz tribusvtriūsq; iur' doctorib; p̄ q̄ndā frēm Nicolaū Sermira⁹ rj ordiis frat' heremitaz sc̄i Aug. magist' in theologia Cameraceñ. dyoces in Francia sup articulis pluribus erroneis delatum per ipm predicatis et sup illis examinatu et cōiuctum. Inter q̄nos primus erat q; nullus parochian⁹ de bet a suo curato petere licentiā alteri confitendi: et potissime religioso medicāti. Item secundus erat q; religiosi tales p̄sentati sunt proprij sacerdotes et veri cu rati. Quos quidē articulos in sessione publica cum octo alijs articulis a iure discrepantibus. et expost per cameraceñ. et Atrebaceñ. dyoces vbi predicaue rat solenniter et in singulis locis vbi talia diuulgauerat publice in lingua lati na et vulgari reuocabat: prout hec et alia in actis concilij Constantiensis pre dicti patenter inueniūtur per compendiosum processum conscripta. et licz nō viderim examinis iam dicti ratiōes: aut allegationū designatiōes. Apparet tñ q; contra iam dictum mgrm bene fuerūt moti. Nam non est alius sacerdos p̄ prius nisi ille cui cura ecclie parochial' est cōmissa siue sit rector. vicari⁹ v' ple banus aut illi quibus illi vices suas cōmiserunt. Ita notat Jo. an. in ca. Om nis vtriūsq; sexus. de pe. et remiss. Dicuntur autem tales merito: magna; ra tione proprij sacerdotes. Nam tante proprietatis connexio est inter sacerdotes talem et suū parochianū: sicut inter dñm feudi et vasallum qui ambo sibi mu tue fidelitatis confederationē iurauerunt. et vnus alteri pari conditiōis obli gatione constringitur. vt in libro feu. ij. ti. vi. in fine. et spe. de feu. §. i. verificu.

De plebanis

et no. sic etiā inter curatū z subditū. Nā tali fidelitatē p̄ditiōe sunt collegati et sibi p̄federati. Nam prochan^o in q̄cūq; tribulatōis angore. vicz morbo putrido. fetido. cōtagioso seu morboſo. vt puta lepra. pestilentia. epidimia. morphea epilemtia. aut q̄cūq; maleficio fuerit infect^o vlt^o p̄tamiat^o seu paup̄tatis extreme contumelia grauatus. aut in patibulo vlt^o alio turpitudinis loco p̄stitut^o. z ipse curatus sacerdos p̄ eundē req̄ſitus obligat^o ex fidelitatis p̄dicte vinculo vt veniat z sibi ministret: mistret diuine cōsolatōis z hūane cōpassiōis potētatus z familiariter cōmunicet oēs sacramētales apparatus. et econtra ipse subdit^o parochian^o talem sacerdotē qualitercūq; constitutū z ab ecclia toleratū regulariter ad accedendū z nō alium: ex p̄missis videtur astrictus. Et ecce videamus huius p̄prietatē vberiores euidenter effect^o. Nā si in tali contagionis fastidiose miseria: z i extreme nēcitatē erūna fuerit xp̄ifidel^o cōstitut^o. z vocaret frēm religiosum. z idē qz in nullo vocanti videt^o obnoxio^o liber est ad accedendū vel ad nō veniendū. etiā si possz vlt^o p̄ curatū fuerit licētiat^o fastidiret sup̄uēt^o. ecce q̄s est prim^o vlt^o p̄p̄ius aut p̄legēdus sacerdos: an pater. vel vitric^o. vel leuita. an sacerdos aut samaritan^o q̄ curā gessit vulnerati illis p̄tereuntibz Luc. x. Porro perpendas sinceri^o. q̄ int̄ religiosos mēdicātes z curatos. imo inter doctores mūdi famosiores: hui^o materie scrupul^o remāsit diuersimode circūcisus z p̄borum ritus p̄allegati textus per Jo. monachi. et Jo. an. monarchas iuris diuersificatus. Et igit̄ ego pleban^o z tu religioſe z quilibet simplicianus. imo nobis prudentiores nō immerito dubitam^o z dubij sum^o. Nōne ergo in his q̄ dubia sunt qd̄ certius est tenere debem^o. vt dixit Eugen^o papa tertius in cap. Inuenis. de spon. p̄cor. de pe. dis. vij. c. ij. et dicit Aug. ibidē imperādo. Tene certum et dimitte incertū. et in re dubia nō p̄t certa dari sentētia. xi. q. iij. Graue. xxx. q. vlt. s. vlt. z insti. de rez. diui. s. Illō q̄ſitū. z meli^o ē pie dubitare q̄ temere diffinire. xxxij. q. vij. Tantū. z in glo. vlt. p̄cor. et rōne dubitatōis meli^o est ex abundanti aliqd̄ facere q̄ aliqd̄ dimittere: vt le. z no. xlij. di. Quiescam^o. z benigniorē partē sequi debem^o in re dubia. ff. de his q̄ in testa. debent. l. prime. Certū autem dicitur quod clarū est et manifestū. et incertū dicitur obscurum z nō manifestū. vt dicit Archidiacon^o. de elec. c. ij. li. vi. in glo. Puta. et dicit lex super abundās cautela nō nocet. C. de testa. l. Testamenta. Nōne igit̄ benigni^o est vt in hoc dubio eligat parochian^o qd̄ est certius. z petat licentiā a suo sacerdote pronissim^o: vt in hui^o saluberrimi sacramēti cōtinuatōe nō defraudet^o didim^o et ostendat et producat omnē humilitatis extreme boneq; mētis diligentia de uotissim^o: in finē vt res de q̄ agit potius valeat q̄ pereat. de p̄bo. sig. Abbate. Quidnam adhuc proficeret et vere peniteret peccatis cōtaminatus. Nam bonarum mentiū est ibi culpam timere vbi culpa minime reperitur. vt infra dicet Tu igit̄ qui euangelizas pacem: et pducis pacis auctorem qui mitis fuit et humilis corde. Math. xi. et tu christifidelē doctrinandū predicas: imo mandas fore pium mitē et humilimū. et turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. vnde tu ipsius sequere vestigia vt verbo et opere representantes omnē humilitatē viam ne tibi dicam. Infelix namq; predicator esse dinoscit qui alios illuminando ipse tenebrosus z reprobus efficit. de pe. di. ij. Opponit. z in quo alium indicas teipm̄ condemnas. ad Ro. ij. xxxij. q. vi. Nihil iniquius. z ita male p̄dicanda sonant si vltima primis non respondeant.

Religiosus Lū igit̄ intētio Jo. an. in p̄bo sit breuis z conclusio leuis. dicigitur q̄ntotius z breuius quo poteris: motiua Jo. mōachi cardinalis.

et religiosiſ medicantib⁹

Islebanus Et ipſe ſup eadē Cle. et in verbo cōcedim⁹ de apoſtolice plenitudie poteſtatis zc. largiſſime ſcribit. z mltō diffuſi⁹ q̄ Jo. an. qui (vt p̄mittit⁹) fuit breuiſſimus. z p̄mo pbat q̄ per hanc conſtitutio nem nō derogatur concilio generali. in. c. Omnis. de pe. z remiſſ. Item q̄ hec et illa videlicet vtrq; decretal⁹ erat iuris: quo caſu ſpecial⁹ prouiſio nō tollit ge neralē. ſed geminat ſubſidium vt melius prouideatur ſaluti animarū. quod re ſperit p̄ ſens conſeſſio. et ſicut iuris ſubſidiū geminat vt plenius improbitas re primat⁹. Item vbi gen⁹ z ſpecies legunt⁹ diuerſis z ad diuerſos fines nō obſtāte regula q̄ dicit q̄ generi p̄ ſpēm derogat. tamē illa reglā intelligit taliter. nam ſi mihi eſt relictū gen⁹ z ſpecies illius generis. et ſic meū ligatū nō eſt extinctum ſed attenuatū. et mihi donat vt habeam. et tibi ſimiliter. et iſti ſūt diuerſi fines. Sed in hoc caſu tam generalis prouiſio q̄ ſpecialis eſt eundē finem vt ſaluti animarū prouideatur. et ideo vna aliq nō obſiſtit ſi concurrūt: ſicut genus z ſpe cies vni eſſent legata. Item ex premiſſis ſi quis diceret q̄ quis iterato tenebit⁹ conſiteri. ſed ipſe dicit q̄ hoc nō eſt ex neceſſitate ſacramēti. ſed ex obligatione tui qui voluntarie ad fratrem acceſſiſti: patre ſpirituāli relicto cui es aſtrict⁹. non fratri ad quē volūtarie vadis: nec ſubuenit illi taliter qui volūtarie facit. ſicut illi qui ex neceſſitate facit. Item vult q̄ hec conſeſſio eſt gratioſa priuilegiālie data que nō tollit ius precedens niſi de ipſo mentio fiat ſpecialis. quod eſt no tati dignum. hinc dicit q̄ ſi ſubditus ad curatū non haberet quandoq; reuerſi poſſet priuſ eius poteſtas in auditione conſeſſionū exhauriri. z priuilegium non teneret qd̄ reuertitur in alterius enormem leſionē. Item eſſet in poteſtate ſub ditorū totalr recedere a curato q̄ caſu qualiter curabit q̄ morbu nescit. Nam vt ait Boetius ſi quis operā medicantis expectat. oportz vt vulnus detegat. Itē ſi curati non interſit propter ſubditū qui forte bene conſeſſus eſt fratri. intereſt tamē curati ppter ſe agnoſcere vultū peccatoris: cui dictum eſt in Eccleſiaſt. Curam illius habe. Item ſubditus poſſet tranſire nunq; veniēdo ad conſeſſio nem dicendo ſe fratri cōceſſum. Item qualiter curat⁹ dabit ecclēſiaſtica ſacramē ta ſubdito quē nō nouit diſpoſitum: maxime vbi in ſubditis ſunt aliq mortalia crimina: nec pōt frater reuelare conſeſſa. Nec ille. Et ego dico q̄ ſunt aliq crimi na put vidi in practica in bello Switeñ. que ſubtilr publicāda ſunt ne deteri⁹ inde ctingat vt ſunt preparamēta ad ſeditionē vniuerſitat⁹: ſubuerſionē patriā et crimē leſe maiestati⁹ z ledēde. in q̄bo z mult⁹ alijs peritiores z ſagaciores ſunt conſulēdi. z aliqñ p̄feſſiōes curialr reuelāde: vt notat Hoſti. in dicto. c. Omis. Unde qz cōmuniter hmoi frēs ſunt aduene mobiles: z in vno ſtatu nō pmanē tes: reipublice vlt patrie dilectionē nō hñtes. ſicut ſacerdos ppetuo ſtabilit⁹ ad parrochia ſuam: z in talib⁹ caſib⁹ poſſet q̄s conſiteri extraneo fratri etia⁹ in alie no loco. et dicere ſe cōfeſſum p certo. ſz ppterea nō habuit cor p̄tritū et hūiliatū et ipſum de⁹ deſpiciet. vt p̄s. elix. Item Jo. mōachi ſubiūgit qz ſacerdos p̄p⁹ meli⁹ habz agſcere vultū pctōis ſui: z ſubdito habz adminiſtrare ſacrā. z ſi iu ſtam habet cauſaz: habeat licentiā proprij ſacerdotis put p̄tractum eſt. Item di cit q̄ hoc indultū pōt mltos effect⁹ opari cū hoc q̄ ſter dictū cōciliū de p̄ſiten do ſemel in āno p̄prio ſacerdoti. q̄ ſtabit h cōciliū cū h indulto. Item q̄ papa p hoc indultū nō aufert p̄tēz curati. ſz ſociū hic ſibi cū mlt⁹ meditatōibus ad iungit. ergo curatus remanet nō exclusus ſed inclufus. Nec obſtat ſi dicat duo bus cōpetit p̄tās inſolidū. q̄ frater poſtq; impleuit cū certa pſona: nō p̄t curat⁹ cū eadem ſup eodē. Sed h ſoluitur ſm eū vbi duo eſſent dati ab initio. pariter

De plebanis

procedit argumentū: sed curatus datus est ab antiquo sicut habens potestatem ab initio fundatiōis ecclesie. sed iste frater de nouo adueniens qui dari p̄sumitur ut potestas curati non tollatur sed inueteretur: unde ius cōmune pro curato est fortius iure priuilegiato. nec mirū primū necessariū: secundū voluntarium: licet sit equalis potestas audiendi et absoluendi. infra eo. §. primo. necessitate veniendi ad curatū remanēte que nō est hic expresse sublata. Item hic p̄cessio gratiosa ut hic que est voluntaria nō tollit necessitatē dicti capli. Omnis rē. Hec et multa alia multū subtilia argumēta pro et contra. et demū in vnū finē tendētia ponit hic Jo. monachi cum copiosissimis allegationibus vtriusq; iuris: pro nunc breuitatis benignitate postergāda ut p̄cedamus ad vltiora.

Religiosus Sum contentus de presenti. Sed queritur vltra: quid si tuus veniat parrochianus cum summi penitentiarij littera munitus: ut a quolibet sacerdote recipiat confessiōis et penitētie fructū?

Plebanus. Hoc est indultū qd cōmuniter datur ad quinquennium et aliquādo in perpetuū. et si per papam foret concessum tamen iuri scripto nō derogat: nisi specialiter de ipso fiat mentionis decretum. prout supra tactum. et no. Spe. de Rescrip. p̄. §. vlt. Item qd est.

Religiosus Placet de p̄senti quicq; fuero sincerius p̄ peritiores informatus: et ad materie p̄ncipal' p̄positū reuertamur vtili?

Plebanus Et etiā contentor breuitatis amore. Et si nouitates prout replicasti aliquādo sunt odiose. gaudent tamē nouitate moderni: et nō obprobriose sunt et frequenter placabiles. put no. de trāsla. p̄e. Quanto. Sed de p̄scriptiōis p̄uilegio mendicata quesiuisti suffragia. Dic q̄so

Religiosus. quantum sufficit qd iura possint p̄scribi parrochialia.

Plebanus. Patet p̄prie de p̄scrip. Auditis. et non tantū parrochialia sed etiā episcopalia et archidiaconalia. et quod tangit ibidē glo. iij. et plenissime per Henricū boych ibidem de eadē materia.

Religiosus. Posito et non concesso qd in his incorporalib' iurib' prout p̄tēdis p̄scriptiō fuerit incepta. fuit tū p̄ actus legitimos mihi de iure competentis patenter interrupta. ut patet in. c. Illud. de p̄scrip. nam nō tantū p̄ actus legitimos. sed etiā violentos si ita fuissent interrumpitur p̄scriptionis vsus. ut no. Hostien. de testa. Raynūtiū.

Religiosus Dico qd ante p̄sumptiōis tue violentiaz et retrosum prout p̄missum est taliter seruatiū: nō tū ad ānos. xl. ut in dic. c. Auditis. s; vltra et ad tanta tpa qz initū nō est in mēoria viuētū. et hui' p̄suetudis ordinatiōis et moris vsus obfuit benigniter pacifice et regulariter ac religiose patēter et quietissime fuerat cōtinuata. videlicet qd p̄dicatiōis n̄re collatio in hora tertia vel q̄si put p̄mittit nūq; nisi p̄ te p̄ntib' dieb' fuit ipedita. imo p̄stat qd hec hora tibi penit' ad p̄dicandū discernit extraordinaria. et si nolles: te nō compelleret superior auctas et te d̄fenderet dissuetudis imunitas et act' imp̄tinentis raritas.

Plebanus Si saltē intelligo que dicis sic de probatiōe negatiua p̄ducis vsus tue p̄suetudis qd nō p̄cedit i ordie iur'. vtz de p̄sue. p̄ omia capla. et de p̄suetudis descriptiōe. de qua infra dicet certissime.

Religiosus Verū est qz dixisti tales fieri sermōes nō debere ex antiqua moris p̄suetudie. sed p̄riū est rez. Nā l; vtiq; sit raturum de actu negatiuo p̄ducit p̄suetudinis et p̄scriptionis dispositio. ut legit et notat in. c. Ea noscitur. in fi. de his que fi. a p̄la. vbi dicit textus nisi ex antiq

et religiosis medicantib⁹

et approbata consuetudine vel processa libertate aliquorum eorum probaverunt commissi sibi collegii non debere in ecclesiarum seu beneficiorum collationibus requiri consilium. sileb⁹ de p^o b. sig. Abbate. et sic in proposito est consuetudo et fuit obsequii ordo et pie conversationis et mutue fraternitatis dispositio ut in diebus prescriptis per plebanos civitatis Constantien⁹. et in hora preacta: non fieret aliquis sermo publicus sed nisi apud religiosos. Unde dicit Aug⁹. et habet canonizatum. xi. dist. In his. Vos populi dei et instituta maiorum pro lege tenenda sunt. et sicut prevaricatores legum divinarum: ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt. Nec ille. Ac si diceret. Transgressor consuetudinis ut transgressor legis puniendus est. concor. de consue. Consuetudinis. It⁹. xij. di. dicit textus. Diuturni mores consensu vrentium approbati legem imitantur. Concor. l. q. vij. Si quis omnem. consensu tamen partium receditur ab omni consuetudine. etiam iuramento firmato. si subest causa. ut de his que fiunt a maiore. par. capituli. Cum in cunctis.

Pleban⁹ Quibus autem penis transgressores legum divinarum. et consequenter contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercantur.

Religiosus Ex quo novisti transgressores consuetudinum legitime prescriptarum: et legum divinarum. i. sacrorum canonum seu statutorum eadem pena puniri: ceteris paribus: ut dicit Archid⁹. de p^o c^o s. pla. li. vi. c. ij. sup. d. Damnabil⁹. nota verbum et habes simile. l. dist. De his. i. in fi. et de re iud. Cum eterni. libro. vi. s. vlti. l. iij. dist. Quia. Ex quibus iuribus videtur quod peccat mortaliter preceptorum canonicorum transgressor. Ad hoc Archidiacon⁹ ibidem allegat multa iura et iurium rationes: brevitate benignitate hic obmittendas. sed si placet videbis ibidem. Ponamus exempla de ieiuniorum et sabbatorum observatione. de proximi lesione. de privilegiorum et immunitatum ecclesiasticarum violatione etc. De consuetudinis transgressione videamus exemplum. Si quis sacrificia vel oblationes ordinarias: vel extra ordinarias de consuetudinis longevum ritu venerabiliter introductas in ecclesia tua contumaciter obediret. aut ex contemptu violenter obmitteret. Dic queso an ne in tribunali tuo publico vel occulto contra tales transgressores altisona voce clamitares. et in foro penis tentie contra tales rationabiliter insultares. et si perseveraret et non mores immutarent: tanquam in peccatis mortalibus sordescerent a sacramenti corporis christi perceptione firmiter prohiberes. Et sicut peccatorum sunt diverse species. sic morum et consuetudinum sunt diversi transgressores. et pl⁹ peccat quod in pl⁹ et diversis peccat quod qui in uno peccat. xij. dist. c. i. Fluit autem ille qui nil ignorat a tue discretionis sagacitas quomodo peccata sunt differentialiter punienda. Unde dicit apostolus Quid ergo alium iudicas: teipsum non doces. qui predicas non furandum: furaris etc. ad Ro. ij. Et si per directum mea surripis et quod tibi fieri non velles mihi facere non dedignaris. et iacturam inferis (pro ut preactum est) et in hoc tu et tuas et tibi consodales patenter lucras. et non pateris legem quam ipse tuleris. Ecce coram illo ubi iustus vix saluabitur: quid respondebis. Nam largiter alijs diebus tuis parochianis sufficienter et plus quam sufferre possent si benignitatis gratia tibi faueret. per extensum predicares et nos et nostrates per talium novitatum dissuetudinis usus inusitados non perturbares. Et sat est ad intelligentes.

Pleban⁹ O frater Aperi os tuum et implebo illud non illusionibus: sed iure re sarcitis rationibus: fingamus. et non concedam⁹ quod sit consuetudo tamen non est rationabilis. ex eo quod precludere vellet viam ecclesie prochialem quam solenniter cum alijs iuribus antiquis de nouo restaurat constitutio predicti Elementis.

De plebanis

Religiosus. Quod prescriptus sit huius consuetudinis usus non dubitamus nec interruptionis produci actus. sed quod sit rationabilis non ambigimus: et plene probatur de consue. c. vi. in glo. penult. omissis multis altercationibus: et inter cetera dicitur ibidem de ecclesia Suterina. ubi licet de iure scripto episcopus de gremio ecclesie eligatur: nihilominus ex consuetudine prescripta clerus cum alijs religiosis ipsius civitatis ad electionis negocium rite vocabatur. ut legitur et non in c. Cum ecclesia suterina. de cau. poss. et proprii. et sic in proposito. Si dicti fratres per tanta tempora et diebus praeteritis predicabant. hoc iuris scripti tenores non improbabant. Fuit autem consuetudo illicita quod abbas exemptus et apostolice sedis immediate subiectus propria temeritate monasterium dimitteret et alium institueret ut in c. Cum venerabilis. de consue. Sic mala foret consuetudo quod pastor ecclesiam desereret. et per se vel alium nunquam in ea predicaret de quibus satis in dic. c. penult. de consue. Item de consuetudine onerosa dicitur. e. ti. c. i. et in c. Cum inter vos. de re iudi. Cum causa. et generaliter omnis consuetudo dicitur irrationabilis ubi sit aliquid contra nervum ecclesiasticam discipline. aut libertatem aut immunitatem ecclesie. de elec. Cum terra. Nec ibidem perpendimus quicquid de longevi temporis prescriptione. Nam consuetudo non est aliud (puta dicitur eo. ti. Hoff) nisi quiddam ius. moribus idest assidue actibus hominum institutum: quod per lege suscipitur cum deficit lex. ut. i. dist. Consuetudo. et ita hic proprie in nostri casus disceptatione. Sed quod in scriptis redacta est vocatur lex siue constitutio. que autem in scriptis non est redacta: retinet suum nomen scilicet consuetudo: ut ibidem clarius per eundem. Et nunc propedamur. quod ergo sunt ei sua iura suanda quod ius alienum servare non metuit. ut le. et non. de privileg. Dilecti. lxxiii. dist. Ubi. xxv. q. ii. Sic decet. de mu. pe. c. i. et ar. xxv. di. Esto subiectus. Et ecclesiasticus ordo confunditur si cuilibet sua iura non servantur. xi. q. i. Peruenit.

Plebanus. Et si concesserimus: quid sequitur quod sit prescripta necnon rationabilis: et quod non obviet iuri scripto taliter puta est natura consuetudinis: et non sit contra nervos aut bonos mores (puta praeter actum est) ecclesiastice libertatis. et sit talis quod habeat vim legis. Hunc patere legem quam ipse tulit: Nam video patenter et audio te quod tuas: mores hominum corruptos: virtualiter non corrigentes: et per privilegium (si quod habetis) penitus abutentes. Et privilegium merebitur tere: qui concessa sibi abutitur potestate. de regu. licet. cum concor. sed potius sitis illi quorum mores propria detestatur: dum dicit. Qui hominibus placent: id est adulatorum. et cum mollitis sermonibus super oleum strenui collectores. et ubi non seminat istis solliciti metores: puta non. de patrono duro. Marc. xxv. Luc. xix. et c.

Religiosus. Duo mordenter inseris: et primum si in nostre collationis processu negarem: sed non refert quia omnino deficeret. et igitur postponam. Sed de secundo hec est ordinis nostri institutio ut colligamus et metamus de agro non proprio. et igitur observantia nostra dicitur medicantium religio. et presertim si tenet minorum fratrum professionis institutio ut per abdicationis proprietatis propositum non curent de crastino: et pure fundata super incerte mendicationis instabili fundamento. ut plene le. et non. de verbo. sig. in Ele. que incipit Exiit de paradiso.

Plebanus. Pauco frater: sed non cordialiter quod tu et plerique de tuis: paradisi sum terrestrem creatis quod celestem nunquam intretis: quia leges per te nunc allegatas: videlicet abdicationis proprii negligenter observatis. Defleat ergo peccator. quia in vno reus: omnium est reus. ut dicit Augustinus. et in regula iuris et c.

Religiosus. Quid hoc ad propositum. Nam si quid proprium possidere videmur: hoc nostre maiore auctoritate conceditur: sed quis sine peccato sit: in nos mittat lapidem et letetur. Iobannis. viii. c.

et religiosi medican.

Deleban? Aut totū aut nihil: vt le. 7. no. de psc. di. ij. Cōperim? et si 3
 canonū statuta in h p tuā plationē dispēsať vt sis salu? 7 sic
 similr vt ipune dormias cū moniali cōcedit: cū par auctis ptās in q̄libz tibi cō
 missa videat. 7 p̄ter illa religio q̄ dī de obfūātia fraudulenter decipit. qz cōti
 nētie abdicatōis qz p̄rij rigor p ipos paribz passibz obfuať: qui si nō i vno nec
 in alio dissimulatōis aut concessiōis bñficio cōsolať.
Religiosus De re que nihil ad te noli te intrmittere: 7 falcem esse
 alienā noli cōcidere. vi. q. iij. Septū est. Et si regle nre traditiōes offendimus
 p h tū te nec tui iuris p̄ditōem collidim? 7 i h solū scrutatori cordiū rōnis cal
 culū summarie reddem? 7 tu p tuas extraordinarie p̄dicatōis incōsuetas col
 latōis platiōes nos 7 paupratē nram offendis. que si nimia fuerit in religiōez
 infringit 7 robur pie p̄uersatōis. xij. q. ij. c. vlt. qd est nota dignū. Et insup pa
 nē nrm q̄ndianū nob tribuendū subtilr tollis. 7 cū iactura nra tu cū tuis paten
 ter locupletar. 7 qd p̄is xp̄ifidelīū oblatiōibz nob largiter hacten? accrescebat
 per indirectū de vicio facis virtutē: v̄puta de auaricie latētis sacculo: largas
 ad pplm extollis vociferatiōes. 7 de rebz male q̄stis strictas p̄fers fieri restitu
 tiones: et tenaces ad pietatē opa puocas mitiores. 7 si bñ rimaueris apud illuz
 qui iusticias nras iudicabit de rapina facis elemosynā. Plā rapia dī q̄libz vsur
 patio iniusta. vt. xxxij. q. iij. meretrices. 7 idē valet iniuste detinere et rape. xvi.
 q. i. Decime. 7 in glo. Nec obstat si raptōres eēm? (qd absit) nihilomin? rapinā
 in raptore legim? fore phibitā: nisi i cāu vicz dū illico q̄s suas res recuperat a ra
 ptoze suo. xiiij. q. v. Penale. d resti. spo. Olim. Et summarie q̄ q̄ndā nob p tpa
 sup? descēpta clemēter accreuit tue sagacitatis astutia sub simulate caritatē in
 terne fiducia tollis subtilr q̄ sunt nra. vt dic impator Justinian? ad xp̄ifideles
 Non solū auz barbaris. i. gentibz extra romanū impiū cōstituit minime p̄beat
 sed etiā si apud eos inuētū fuerit subtili auferat ingenio. C. de cōmer. et mer. l.
 ij. Laue ne tibi dicam sapiētis Lathonis puerbiū. videlz Turpe est doctoz dū
 culpa redarguit ipm. Nonne fmonibz tuis frequē vteris pphaz verb. Scribit
 enī Esa. xxxij. Ve q̄ p̄dar. nōne 7 ipse p̄daber. Quid at sit ve: declarat Breg.
 sup Ezechie. ome. ix. c. vlt. di. Ve aut in septura sacra sepius de eterno luctu et
 de p̄nti solet intelligi. Vñ scriptū est Ve impio in malū: retributio enī manuū
 eius fiet ei. Et brūs Job loq̄r dicens. Si impi? fuero: ve mihi est. si autē iustus
 nō leuabo caput saturat? afflictione 7 miseria. et infra. Pensandū q̄ nob ē quō
 bec tria in sacro volumine scripta sine: lamētatiōes: carmen: 7 ve. Lamētatiōes
 videlicz: qz in ea sc̄pta sunt p̄nie p̄cōz. Carmē p̄o qz ibi p̄miant gaudia iusto
 rum. Ve aut qz illic exp̄ssa est dānatio reproboz. Nec ille. Similr h ve lamen
 tabiliter exponit m̄gr in hystoria Scholastica de notatōe xp̄i p̄ditoris. Dixit
 autē Inno. terti? vir innocētie: deuotitōis qz peritiā mire p̄batus in. c. Lū au
 tem. de obser. ieiū. Bonariū mentiū est ibi culpam timere vbi culpa minime res
 peritur. Ecce si bona mētis incitatiōe hacten? fuisti fulcitus. vtqz culpā timui
 sti: vbi nō minime sed maxie culpe neu? verisimilr fuit repert? dū merces ope
 rarioz q̄ mēssuerūt regiōes v̄sas q̄ fraudati sunt a vob clamāt. 7 clamor eozū
 in auribz sabbaoth introiuit. Iaco. v. Et nōne nos sum? de milicia militantis
 ecclie 7 laboram? continuo in vinea dñi. 7 tanqz mercennarij digni sum? merce
 de sua. xij. q. ij. Quicunqz suffragio. de sepul. c. i. Bath. r. Lu. r. i. ad Thimo.
 v. Et scio qz vnusquisqz mercedē suam recipiet fm laborē suū. xx. q. iij. P̄ns.
 p̄ma ad Cor. inth. iij. Et igit si cor tuū 7 intētio tua sunt consona verbis q̄ pro?

b

De plebanis

fers intrepider ad oues pascue tue: vt corresponsdeant vltima primis ptinentissi me. Ecce dicit scūs Greg. in Dme. sup. Math. c. iij. Et post multa. Nihil quip pe offert deo ditius bona volūtate. Voluntas em bona est sic aduersa alterius sic nra ptimescere. sic de pspitate primi. sicut de nro pfectu gtulari aliena dā na nostra credere. aliena lucra nra deputare. Amicū nō ppter mundū sed ppter de um diligere. Inimicū etiā amādo tolerare. nulli qd pati nō vis facere. nulli qd tibi iuste impendi desideras negare. necessitati primi iuxta vires nō solum cō currere s; pdesse. etiā vltra vires velle. Quid igitur isto holocausto locupletius: qn per h qd deo imolat in ara cordi aia semetipam mactat. s; h bone volūtati sacri ficiū nunq̄ plene pfoluit nisi mūdi hui⁹ cupiditas pfecte desceat. Hec ille. Ec ce notate verba: signate mysteria: vt cū vltimis corrūdeant prima. et p̄bis sint consona facta. Ecce frater pensa an ex cupiditate oīm maloz radice pcedas: an ne psumas: ex eo qz qd nob aufert: de illo tu et tui ditas. qd dño respondeb: Si cupiditatē arguis: rigorosissime psequis. et oīs auaricie spēs fmōibz tuis seuerissime detestaris. Et ipse dñs dicit. Ex ore pprio te iudico serue neq̄. Luc. xij. Itē in q aliū iudicas: teipm pdēnas. ad Ro. ij. xxij. q. vi. Nihil iniquius. Si aut ex inuidie prumpis rubigine. ex ea patēter malitia successit alia que dicit maliuolētia. cui⁹ frondes ira et odium. cui⁹ flores irrisio. cui⁹ fruct⁹ simula tio et detractio. cui⁹ folia liuor et pallor. et quez aspicit despicit et corrūpit. Hec Archid. xxiij. q. iij. q̄ magnum. Et igit dñe plebane Respice in me et api ocu los tuos et vide an ne in omnibz his pmissis: aut in vno tm sis re⁹: et p oia cul pandus put dictū est p reglāz iur⁹ supi⁹. an ne velis vniuersum mūdūz lucrari: et aie tue detrimentū pati. de simo. Bartheus. An ne velis mltos saluare et te ipm pdere. put fecit Dyoclecian⁹. An ne velis vt pcones vniuersitatū ad pto rium magni cōsiliū ptores cōnuocare: et tu videaris ab extra pmanere. Dixit em imperator Justinianus. Expedit reipublice ne q̄s re sua male vtatur puidere. insti. de his q sunt sui vel ali. in. §. penul. vbi dicit de suo vel emptio prout fit apud italicos: vbi a barbaris vel paganis pprie vendit homo qui homo est. et humaniter nō tractatur a dño. de q reipublice ptatis auctas se d; intrmittere ne taliter tractet hō in suili pditione. et igit ne talis p xpi paupes procedat op pressiois inculcatio. pater pauper. i. pontifex ordinari⁹ ex sua pietati visceribz et mere compassionis vberibus remediū medelas ponat salubrius.

Plebanus. Plunbus per te sufficiale allegatis et taliter ppensis breui tatis benignitate relegat: suo tpe nihilominus replicadis inter cetera pferis de tue paupertatis cōtumelia: cui⁹ dñum patz in recentis expe rientie practica: que rex agēdaz est mgra. Et solerter dicis de puētū penuria an ne p singulos dies: aut interpolatum tibi p spūsancti pinguedinē accrescit qz p singulas noctes venter tu⁹ plus q̄ me⁹ eructāter tumescit. an ne videam⁹ te et tue pfessiois pfratres (put dixit Hiero. xxxv. di. Terre pnceps) p pfusionē ignominiosam Jesum crucifixū pauperē esurientē farsis pdicare corpibz et ieiunioz doctrinam per rubētes buccas tumētiqz ora proferre. Et si in aploz loco fueritis: nō solū sermonē ipoz imitemini: sed puerfationē ipsoz et abstinentiaz. Hec ille. Et qd vltra petis: an ne vite necessaria in qbuscūqz p̄sistētia tibi pue niunt cū quietis trāquillitate largissima. et nihil habentes (prout p̄tractum est) et possidentes omnia: quid vltra vis quod faciā tibi: cum sis pauper in rerum abundantia (prout dicis) in tue mentis arrogantia. Audi quid loquar pro eni gmate. Si estis mendicantes mendicos nunq̄ vidi ditiores: et si estis diuites.

et religiosiſ mēdicā.

hos nunq̃ vidi paupiores. Sed hec nihil ad materie collatōis nr̃e p̃ncipalis
propositum. in quo tibi finalr̃ formabo collirium.

Religiosus. Tu tangis montes et fumigabunt. tu teris aromata et
sincerius flagrabūt. vti nā apud nos foret vite necessariorū abūdantia. et digna
pro mercede diuioz foret officioz p̃ nos fideliter ipensoz stipendia. quis est
hic et laudabim⁹ eū in veritatis sinceritate p̃fecta. q̃z p̃ singulos dies et noctes
singulas horas canonicas debitis suis hōis ab ecclia deputat⁹ noster cet⁹ lau
dabilis fratru nūerus venerabilr̃ p̃ficir. Scis autē q̃ cōpetenter arguim⁹ et no
minis virtute. put cantor dicir a cantus inofficiatōe. vt le. et no. de p̃bē. Lum
scdm. Vos q̃ p̃prie canonici ab horū canonicis tanq̃ abstracti a concreto vt scri
ptores a scripturis. causidicus a causis p̃pter inuicte vob frēntie sollicitudinē
appellamī. Attamē has horas in vestris p̃p̃is p̃sonis: quēadmodū nos paupe
res raro vel nunq̃ pagitis. sed fortassis p̃ stipendiarios vob surrogatos debilr̃
p̃ficitis. nihilomin⁹ tū fruct⁹ canonicatū largissimos imbursat⁹. Ecce silogiz e
tis vtrariq̃ partiū nostraz simplr̃ laborz et stipendioz imparitatē. Et hoc expe
rimur p̃ saccoz plene sarcitorz qui portant vob ad dom⁹ qualitātē. et nos tenui
currim⁹ cū sacco p̃ ciuitatē. Attamē qui dat iumentis escā ipoz: et pullis coruoz
inuocantib⁹ eū clemēter disponit: q̃ a fructu frumētī et vini multiplicati: fideles
in pace xp̃i requiescam⁹. Et qd finaliter cōductorī patrono qui vos ī suā vineā
vocaui r̃ndebitis: si mercedis p̃miū p̃ corpis ocio et nō p̃ laboris exercitio rece
pistis. puto q̃z dicat cuz p̃pha Esa. lxxij. Ecce dñs asportari te faciat sicut aspor
tatur gallus gallinat⁹. hic capo d̃r apud nos. i. gallus castrat⁹ qui non cantat
sicut gallus et vigilias noctis nō p̃conisat: nō ouat nec fructificat. sed incrassat⁹
tus impinguit⁹ et dilatatus demū depilatur. et collo capiteq̃ deorsum pendens
tibus et pedib⁹ sursum se erigentib⁹ asportatur vt recuruat⁹ in ollā mittatur. in
quā putas ollam nisi in illam de qua dicir. Dors est in olla. iij. Regum. iij.
Aut in illā succensam ollam de q̃ legir Dier. i. vel in illam de q̃ dicir p̃pha Jo
helis. ij. Om̃is vultus redigunt in ollam. Unde tu loq̃ris de rez exp̃ientia. simi
liter ego loquor de hūilitatē nr̃e patiētia: et videm⁹ q̃ post pontificalē apicem di
gnitatis (merito p̃ferendū) illitteratus clericus pluriū recipit stipendioz fruct⁹
q̃s habeat aut possideat vnus nr̃e p̃fessionis monasterij conuētus vbi fratruz
multiplicatus videt⁹ numerus. an ne talis clericus deuoret cibos egentiu aīaz
pro quaz salutē saturitatē suū fuerat beneficiū primordialiter p̃ordinatū. Vñ
tales canōici hñt nomē p̃ p̃trariū vt dicam⁹ antifrasis sermo signat p̃ria dicto
de quo largiter scripsi in li. de nobilitate. c. xxxij. Et igitur tales canonici non
ab horis canonicis (vt p̃tractū est) sed a canib⁹ mutis qui nō latrant: quos Breg.
detestando vituperat in suo pastorali. c. xv. et h̃f. xliij. di. Sit rector. et Esa. lvi.
Unde fert⁹ de q̃daz castellano qui castz et eius muros menia et munitōes custo
diri fecit per canes vigilēs pastu nō grauatos: sed graciles macros et agiles q̃
per latrat⁹ sui sonos et vlulatus accusabant quoscūq̃ et quādocūq̃ supuenien
tes: et in custodia tali multū p̃ficientes. Quo quidez castellano p̃ principē terre
remoto: alius sibi concernit surrogatus q̃ hñdī canes repleuit bonis et non dis
misit inanes. et qui taliter sarciti p̃re lassitudine dormitantes. et per latrat⁹ suos
custodie guardiā minime p̃ficientes. Quo cognito mor inimicorū sagacita
tis astutia castrū inuasit. et castellano cum suis repulso violenter preoccupauit
Hi canes bene vigilantes sum⁹ nos fratres p̃re penuria latrantes: ecclie taber
nacula per doctrine latratus fideliter custodientes et gallos gallinatos et ca⁹

De plebanis

Plebanus nes multos pro meritis premiū recipiendo p̄destinatos.
O frater optime dicis: et ne rerū abūdātia ac alimētoꝝ copia
et terrenoz sarcina tu cū fratribz tuis nimīū graueris: et latratui tuo liberi⁹ in-
niteris xp̄i vicarios. terreꝝ p̄ncipes clemēter inuocem⁹. vt sagaciter disponāt
statui vestro famis et penurie miserabiles cruciat⁹ et subtrahāt oīs abundantie
pondus vt latretis in ecclia dei fructuosius. de q̄ nup̄ clari⁹ scripsi in tractatulo
de libertate eccliaistica: et scripta Friderici impatoris p̄mi ad totum clerū reci-
taui. et his dimissis redeamus ad principalis questionis opus.

Religiosus. Legitur et no. in. c. Unusquisqz. xxiij. q. iij. q. curial⁹ mo-
dus loquēdi nō inducit obligationē. Sic nec cōminas-
tionis tue choruscatio nobis inducit concussionis tremorē. et igitur placet vt

Plebanus. aggrediamur thematis prenotati p̄tinationem.
Sū contēt⁹. et igit⁹ nouisti q̄ interdū licz q̄rere de his q̄ no-
uim⁹. vt. xxv. dis. c. j. et ita fecit xp̄s. qui cui⁹ eēt nūmīma q̄siuit. et astutia iudeo-
rū: cesaris. illico rēdit Math. xxij. et ita q̄s interrogat vt ad interrogationē cō-
petenter rēdeat. vt dicit Beda ibidē. Sic altricando causalr ad ptes arguim⁹
vt ad veritatis simplicitatē curialiter pueniam⁹. Nā tubaliter de p̄suetudinis
vsu moreꝝ cōtinuo solerter insulasti. et q̄ intrinsecus latebāt p̄functorie trās-
lūsti. Ecce q̄ vltimo dicunt vlt⁹ fuit meli⁹ mēorie cōmēdant. de p̄se. di. ij. Quidō.
Sic xp̄s in vltima cena dixit discipul⁹ suis memoriter vsqz ad consummationē
seculi retinenda. Et igit⁹ voluit lex dicens. Exitus acta p̄bant: finis p̄o pugna
coronat. C. de iudi. l. Rem nō nouā. Et igit⁹ suppone digitū ori tuo et audi con-
clusionis textū modico verbo. Dicit em̄ dicta Ele. in qua rōnis n̄re fundamēta
stant finaliter p̄clusa. Nos em̄ vt in cunctis equalr et pacifice fauēte dño proce-
datur: vniuersa p̄uilegia: gr̄as: verbo seu scripto sub q̄cūqz forma seu exp̄ssio-
ne seu p̄ceptioe p̄boꝝ a nob seu p̄decessoribz n̄ris romāis pontificibz cuiusqz ordi-
num p̄dictorū concessa. necnō p̄suetudines. p̄uentiōes. statuta. et pacta inq̄ntū
sunt p̄missis vlt⁹ alicui p̄missorū p̄traria penit⁹ reuocam⁹. vacuam⁹. cassamus et
irritamus et c. Ecce si te vel tuos p̄frēs p̄stanter in consuetudis p̄tinationē solis
dasti. en q̄s miserabilr eodē et temetipm (et fortassis ignorāter) circūuenisti.

Religiosus. Nunc scio vere q̄ put p̄missim⁹ q̄ veratio intellectum
patēter acuit: et nos finalr p̄ semitas rectas introducit
Ecce primū put xp̄s exemplū parabole rei geste tibi dicam et consequēter verita-
tis viam p̄ legislatores et iur̄doctores determinationē deducam. In opido im-
periali Thuricensi sunt tres conuētū mendicantiū ordies: q̄ de anno dñi. M.
cccl. inceperūt vni⁹ laudabilr p̄suetudis obseruationē. et hoc p̄ ciuiū ibidē dispo-
sitionē ita q̄ in die sancti Mathie apli. quo quondā potentat⁹ opidi iam dicti
a ferocissima seditione mortali fuerat liberat⁹: ipsi fr̄es in summis altaribz tam
prepositure q̄ abbacie sanctorū Felicis et Regule diuina solēniter celebrare: et
collationes ad clerum et cōsequenter ad populū facere: et exinde cōpetens emo-
limentū recipere solent. Item put in antiquissimis ibidem repitur libris p̄ con-
suetudinis vsu seruatiū est ibidē tempibz longeuis: q̄ in feria q̄rta pentheco-
stes a cunctis clero et populo incolis et accolis supueniētibz de remotis fit pro-
cessionis p̄gressus cū omnibz eccliarū reliquijs ad monticellū altum largum et
spaciosum infra muros vbi quondā fuit Detū pretoris. Imperatoris Dyocle-
siani castrū. et ibidem dicti religiosi et non alius in aris mobilibz sub quattuor
tentorijs curialiter expansis vnam missam cum secularibz clericis cantant. et alia

et religiosiſ medican.

ſinguli religioſi ſub ſinguliſ ſibi deputatiſ tentorijs miſſas celebrant. ⁊ vnum ſermonē p vnu frēm ex ipſiſ ad cleꝝ ⁊ pplm faciēdo. ⁊ ex doniſ ⁊ ſacrificiſ ma gnū cōmodū p ſinglōſ ānoſ repoſcāt Putaſne talis glōſe cōſuetudiſ cōtinua tiōnē a tāto tpe cui⁹ initiū nō ē in memoria hoīm tantā ⁊ obſuatā vigore hui⁹ clemen. Dudū. de ſepul. p platoꝝ aut paſtoꝝ ibidē morantiū volūtātē fore tollē dā. aut p fmōeſ curatoꝝ in ſuiſ eccl'iſ impediēdā. Abſit. Et nūc poſt parabo larū deductionē veritatiſ viā patenter oſtendā p ſcripti iuriſ determinationē et doctoꝝ declarationē. Nā illa decretal' quā noſ dicim⁹ clemētinā fuit (put p di xim⁹) Bonifaci⁹ octauī. et idem Bonifaci⁹ ſimilr in dieb⁹ ſuiſ cōpoſuit ſextum librū decretaliū. ⁊ ibidē vide. c. j. de cōſtitu. q vult in effectū per ſummary quē ibidē poſuit Jo. an. noua cōſtitutio pncipiſ tollit primā contrariā quā ſ non expriat. Specialeſ autē cōſuetudieſ ⁊ ſtatuta nō tollit niſi id expriat. Nec ille. Un dicta Cle. fuit cōſtitutio poſterior et nouiſſima. ⁊ pꝑ ſuam nouitatem in dieb⁹ illiſ fuit retardata ⁊ poſtergata q nō in volumīe ſexti libri. ſed ad cle mentinaꝝ librū finalr ⁊ in tali rubꝛo ⁊ in concilio wieneſ. tanq̃ extrauaganeſ fuit introducta ⁊ incorpata. vnde dicta Clemētiſ noſtre ciuitatiſ Conſtantiēſiſ localeſ cōſuetudineſ. nec nꝛam de faciēdiſ ſermōib⁹ qꝛageſimali tēpꝛe (put pꝛemittit) cōſuetudinē p tuas nouaſ fmōiſ inductiōeſ aliquāl' non debet im pediꝛi. et in hoc tanq̃ iuri ſcripto fundari per te nō debem⁹ defraudari. Hoc ibidē Archid. et Jo. an. concludūt et iura ⁊ iuriū rōneſ diuerſaſ introducunt. hic breuitatiſ amore non recitati. ſed ſi placet videbiſ qualia producant.

Islebanus Tu ſapienſ eſ apud temetiꝑm: ⁊ innitariſ prudentie tue ontra Salomonis dictū. vt le. ⁊ no. in. c. j. de cōſti. Nō tu putaſ q ille glorioſuſ peritoꝝ cetuſ in ciuitate ⁊ curia Conſtantiēſi. con ſtitutuſ de noſtre contentiōiſ partialitate pꝛiſentē inſormatuſ: dudū qdꝛoꝝ ſerſ (ſi ita foret verū interpoluiſſet) diſcretiōiſ decretū.

Religioſuſ. Forte noſtriſ ab vtraqꝛ pte de meritiſ exigentiſ nunq̃ fuerunt requeſiti. nihilominuſ tamē apparet mee pꝛiſentē religioſi ſimplicitati pꝛout infra dicam que apiceſ iuriſ ſciꝛe nō tenet. tñ nō oīno a iuriſ errore excu ſatur. Ita concludit Antho. de butrio ſup lapum cōſilio. xiiij. Nam patet q re ligioſoꝝ nomine confratreſ et monachi denotant: et monachoꝝū appellatione etiam fratreſ ⁊ econtra p frēſ monachi cōphendunt. Ita no. in. c. Cum dile ctuſ. de cōſue. ſimiliter habet. de iudi. Cauſam. ſed fratreſ mendicāteſ noſ ſu muſ. vt pꝛz p dictam Cle. et carmelite put fertur eandē nꝛam obtinuerūt pꝛero gatiue libertatē. Hoc ſciꝛo: dicam tibi cum pꝛpheta. Ecce ſuper montem pedeſ euangelizantiſ pacem. Nam. j. c. et dicis pax ⁊ nō eſt pax. Hier. viij. Et iterū ore tuo te iudico (pꝛout pꝛactum eſt) Nam pax eſt treuga dei ⁊ tranquilla liber taſ ⁊ diſcordie finiſ. Ita dicit Archid. de offi. le. c. j. libro. vij. Item pax eſt vin culum caritatiſ. Ita dicit Innocenti⁹ tertiuſ pꝛenominat⁹. de iudi. Plouit. et qui manet in caritate in deo manet et deus i eo. j. Jo. iij. et ergo vbi caritaſ ibi pax et ibi deus. Vñc perpende vtrū ſiſ in pace cum deo ſi caritatem et pacem cum pꝛimo non habes. et quod tibi fieri non velles contra pacem et caritatem patenter inſerſ. Dixit autēz chꝛiſtuſ. Pacem meam do vobiſ: pacem relinquo vobiſ. Joh. xiiij. quod pulcre proſequit Bꝛeg. in paſtoꝛali. c. xlvj. vltra mediū. Scis autē q dicunt iuriſ decreta qdꝛ per me induco ſiue allego: contra me pro ductum rationabiliter nō reprobo. vt le. ⁊ no. xix. diſ. Si romanoꝝ. ⁊ pro tui iuriſ et rationiſ imo contentiōiſ fundamēti ſtabilitate firmiter crediſ ⁊ indu

De plebanis

cis Clementinā sepe recitatam: cuius medulle medietatis: in qua consistere virtutem pestimas notanter cribasti: sed principiū et finem transiliendo tanq̃ gallus per prunas superficialiter tetigisti et memorie nō cōmendasti. Unde notabiliter nō perpendisti: quod dicit in eadē Clementina. in principio quod est de bulla Bonifacii octauī: nō nisi pacis in tempore bene colit̃ pacis auctor. id est Christus. Dicit autē similiter christi vicarius videlicet imperator cuiuscunq̃ rei principiū potissima pars est. ff. de or. iur. l. j. Et idem. Fines acta p̃bant prout p̃allegatum est. Et hoc detestatur Lathonis auctoritas sapientis: dum non eodem cursu responderet vltima primis. ordinata autē ad vnū finem non operari debent effectus contrarij dispositionis. vt no. in. c. Flōnulli. §. j. de rescrip. et in c. Ad nostram. de appel. Ex his infero finē huius clementine ponderandam magni ministerij mysterio. et igitur ipsum tibi cum plena verborū continentia humilitatis mee patientia finaliter in effectu ponit. et de verbo ad verbum describit in finem: vt si quis fuerit qui huius collationis continuatiōem legerit: et Clemētime huius textū consueta videlicet in forma non habuerit: hic virtutis verborum simplicitatē per intentionis industrie sinceritatem solleter discutere poterit: que est talis. Ceterū vniuersos ecclesiarum p̃latos cuiuscunq̃ q̃ preeminētie status aut dignitatis existant: ac sacerdotes parrochiales et curatos siue rectores p̃dictos presentīū tenore rogamus et hortamur attente. nihilomin⁹ tamen districte p̃cipiendo mandam⁹: quatenus p̃ diuina et apostolice sedis reuerētia p̃dictos ordines et professores eorum: habentes affectu beniuolo cōmendatos. fratribus ipsis nō se difficiles graues duos aut asperos s̃ potius fauorabiles propitios et benignos piaq̃ munificentia liberales se studeāt exhibere. sic eos in p̃dicationis officio et p̃positionibus verbi dei: ac in alijs omnibus sup̃radictis tanq̃ cooperatores eorum idoneos et laborū suorum participes prompta benignitate recipere ac affectuose admittere non obmittant: vt proinde illis eterne beatitudinis premiū augeatur: et animarū salutis incrementa felicia procurent. Nec ipsos lateat q̃ si secus ab eis agi fortassis cōtigerit in hac parte apostolice sedis benignitas que ordines et professores eosdem vberiori fauore prosequi et gerit in viscerib⁹ caritatis. contra eos nō immerito turbaretur. nec eadem equanimiter pati posset: quin sup̃ hoc prouisiōis oportune remediū adhiberet. ipsosq̃ nihilomin⁹ celestis indignatio principis digna pro meritis rependendis: cuius obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur minime preteriret. Nec ibi. Quid vltra dicam his qui oderūt me gratis.

Plebanus. videbunt in quem transfixerunt. Jobānis. xix. c. Et si de omni verbo ocioso reddenda est ratio. Matthēi xij. Quam putas discrepationis dissonantiā ostentas per presentis collationis prolationē in summa summarū calculo. et quis te constituit iudicem super nos Exodi. ij. vt tibi ius dicas in causa pp̃ia vel tuorum contra legem auctoritatē sacratissimorū. vt. C. ne quis in cau. sua. per totū. et ff. de offi. p̃sidis. l. Senat⁹. Ecce retribuet mihi dominus fm̃ iusticiā meam. quia iusticia plena est dextera sua quam distribuit per mundi climata. et si te p̃ me grauatus putas me ad pre-

Religiosus. toris tribunal protrahere et experiri nō obmittas. Flolo multa fortitudine contēdat mecum. nec magnitudine sue mole me premat proponat equitatē contra me et preueniat ad victoriam iudicium meū. Job. xxiij. coram illo quoniā zelari nihil potest. Ibidē. c. xij. Expediit em̃ a strepitu causarū seruos dei esse quietos. de sindi. c. Unico.

Et religiosis mēdican.

quoniā apud causidicos plene pauper dum nō habet quod offerat nō auditur sed etiam cōtemnit: et cōtra veritatem opprimis. cito violatur auro iusticia. nullamq; reus ptimescit culpā quaz redimere nummis existimat. xi. q. iiij. Pauper. Et igitur eterni iudicis tribunal illum reū non habet quē iniuste iudex cōdemnat: nec damnabitur eum cū iudicabit illi. de re iudi. Lum eterni. li. vj. Et igitur pro bono pacis et evitandis contentiōis sarculo dixit christus: qui vult te cum in iudicio contendere et tollere tunicā tuam: dimitte ei et pallium. Math. v. Et sequamur Stephanum leuitam: cuius os prece: et de eius patientie dono per singulos dies preconizas p os tuum q̄ sinceriter inimicis suis pepercit et p psecutorib; exorauit. Sed tui rigoris duritia. nec amies nec inimies nec in xpo fratrib; pepercit: et nō tm̄ nō pepercit. s; etiā q̄ sibi fieri noller inflixit: nec perpendit q̄ pauperes facti sumus nimis. et licet sum⁹ de sorte domini: quēamodū clerici et monachi. de terra tamē que est dñi: minima pars videtur nobis assignata cum funiculo distributiōis. Et igitur nec nudi contendere nec inermes inimies nos debemus opponere. iiij. q. j. Oportet. Habet enim priuilegiū q̄ non possit exui iam nudatus. de resti. spo. Frequens. li. vj. cū concor. Sufficiebat eni nobis paupertas nostra. Thob. v. et ergo committam⁹ illi causam cui oīa uuda et aperta sunt oculis eius. ad Hebr. iiij. et ille dixit. Amen amē dico vobis q̄d iū fecistis vni ex his fratrib; meis minimis mihi fecistis. Math. xxv. et testes sunt celum et terra q̄ iniuste perditis nos. j. Machab. ij. quia dicit Aug⁹. panis egeniū vita paupis. qui defraudat illū homo sanguinis est. xiiij. q. v. Immolat⁹.

Deleban⁹ Dicit autem imperator in Auten. de app. coll. iiij. et est lex canonizata q̄ deliberatio est omnib; necessaria: que indiscussos hominū calores potest refrenare. ij. q. vj. Anterior. et laudabilis est cautela de liberationis cum qua totū agitur. et furor nil sibi vendicat. xj. q. iiij. Illa ppositorum. et qui deliberat nō affirmat neq; negat. ff. ad trebell. Q̄ si als. §. Subscriptis. et igit q̄ antrozsum tibi respondebo. mature deliberatiōis examine perpendiculabo. stateram gestiens in manib; lances appendendo equo liberamie. solum illū pre oculis habendo qui sine deliberationis adminiculo viuit in eternum et creauit omnia simul. Ecclesiastici. xviij.

Religiosus. Quod facere vis fac citius: et q̄ vltima respondeāt prius in pacis auctore salubrius. Scrutare scrutinia scripturarū et legislatoris. archana quoq; mentis remorsumq; conscientie diffusius. Nam non hominis puri: sed dei vices gerimus in terris. cui villicationis nostre ratiōem reddem⁹ in die illa in die ire calamitatis et miserie. et si nunc vt dicit imperator erubescimur si sine loquimur: extunc si defecerimus confusione perpetua confundemur. Nihilominus tamen in his hominibus premissis consentire te si tacueris arbitramur. et q̄ deinceps tranquillitatis et vnitatis sinceritate: nunc et perpetuo fruamur. Et Amen dixit **Delebanus.**

Finis.

b 4

De religiosis

De religiosis proprietarijs pcepta do- mini predicantibus.

¶ Per cathedram Moysi sede-

Inposito princeps pphaz dicit sup cathedrā moysi sederunt. et tales similr sede-
runt scribe et pharisei: omnia q̄cunq; dixerint vobis facite. fm̄ p̄o opa eoz nolite facere. Math. xxiij. Nec p̄ba veritas
protulit: q̄ cūcta anteq̄ fieret agnouit. et q̄ pcellerant de ore
suo nūq̄ irritauit: et put ppha p verba p̄terita designabat fu-
tura: put dixit. Sup v estē meā miserūt sorte. Ps. xxi. Sic
in pposito pnceps pphaz dicit sup cathedrā moysi sederunt. et tales similr sede-
bunt p tpa futura. et his dieb; taliter sedere nō cessabūt. et p̄sertim videt̄ verifi-
catū p om̄is religionis statū et miserabilr protelatū. hi sunt predicantes pceptū
dñi: et dñi predicāt nemo p̄dicat illis nisi qñq; sibi mutuo p̄dicet in tabnaculis
suis. et q̄ in eadē dānatiōe sunt ex talis platiōe p̄dicatōis nō erubescūt. Nec p-
pendēs ego Felix decretoz doctor inutilis: olim p̄posit? Solodoren. cui platu-
re nup renūciaui libere in finē vt possim ppositū iter in sanū dirigere. Et igitur
talib; supficialr p̄dicantib; nō p̄dicare. s; cū ip̄is in collatōis benignitate puer-
sari desiderio desiderauī. et h̄ militādo p modū exercitatōis seu disputatōis: q̄-
niā veratio dat intellectū. Esa. xxvij. Et hi sunt taliter moderni p̄dicantes reli-
giosi fratres ordinum diuersoz: et p̄sertim qui dicūtur mendicantes: et quorū
aliqui nunq̄ vel raro mendicant sed panem mendicantiū manducant. et ho-
rum peritiores cōtinuo regibus. principib;. nobilib;. plebeis et rusticalib; p̄-
dicant. et insup prelatis et clericis: sed nō videm? q̄ clerici nō religiosi se ad p̄di-
candū illis ingerant. et p̄sertim p̄uentualr p̄iunctis sermocinari presumant.

¶ Religiosus. Audite celi q̄ loquar. celi enarrāt gl̄iam dei. Et hi sunt
sacre religiōis p̄fessi: q̄z doctrina fulget ecclia vt sol et
luna. Zena in circuitu oculos tuos et vide q̄ sunt de clero. h̄ est d̄ clericoz nūero
qui clerici seclares vulgo dicunt: qm̄ secularib; negocijs (obuiādo canonū p̄-
ceptis) cōculcant. de q̄b; tractat ne cle. vl̄ mo. p totū. et ibidē penit? abominant: et
clericū merces tractantē tanq̄ pestē detestant. et hi sine religiōis: imo sine cleri-
calis habit? honestate freq̄nti? vagant. et qz nulli? ord̄is. igit̄ trāsibūt sentētiāl-
r vbi nō est ordo s; sempit̄n? horror inhabitat. et qñq; p̄dicātes religiosoz lib; et in-
strumētis instaurant. et modum et formā p̄dicandi a talib; religiosis rapiūt. qm̄
nō de inueniēdis s; inuētis ingenio miserrimo sapiūt. et put calciōz artifices p
formā lignēā sotulares reficiūt. sic illi p̄ doctorz n̄roz formas suos f̄mōes confi-
¶ Cleric? Dic queso q̄ sunt et fuerūt q̄ clericis tam signāter mo- (ciunt.
dum predicandi reliquerunt.

¶ Religiosus Fuerunt viri gloriosissimi videlic; Gregorius. Hiero-
nimus. Augustin? Ambrosi?. Beda. Batianus cōpi-
lator decretoz. Albertus magn?. scūs Thomas. Johannes et Ulricus summe
confessorum dictatores. hinc Bonauentura cardinalis. Jordanus. Scotus.
Soccus. Alexander. et Alexander de candia et plures ali. S; dic tu qui fue-
ruit (vt impertinenter loquamur) clericis seculares pro similiter vtilitate cōmu-
¶ Clericus ni taliter ecclesiam decorantes.

Exclusis penitus illis vtriusq; iuris doctorib; quoz impio
regitur nunc post regē regū respublica et humani generis imperatoria maiore

proprietarijs

stas fuerunt principalr viginti quatuor viri in speculo hystoricali per Vincentiū annumerati in .ij. parte libri sui. Et p^m est Pamphilus. et penultimus Hugo canonicus sancti Victoris parisiensis teuthonic^o natione saxo de ciuitate Halberstaden. et vltim^o Ricardus eiusdē confrater: et infiniti plures quoz non est

Religiosus. Scriptum est: quoniam comparatiōes sunt (numerus. odiose. Sed videamus qui prioritatis fontaliter fue-

Clericus rit institutionis puilegio dorati viuētes religiose. Certum est q^d sacerdotes qui etia^z fuerāt reges et principes veterū testamenti. quēadmodum his dieb^z grecoz p^sbyteri vxores habebant et liberos venerabiliter cohabitantes et mūdi principat^o apud hebreos regentes: put hodie sunt apud gentiles in deoz templis ministrantes. et dicuntur flammīnes. et de deoz sacrificijs et idolorū ministerijs degentes.

Religiosus Atq^{ue} patriarche et p^hete vt Abraam. Isaac et Jacob et consequenter Moyses et Aaron et Dauid Salomō fuerunt sup^{er} sacerdotes. Inter quos p^hetas Samuel post obitum Hely sacerdotis: et ante tempa Dauid congregauit religiosum culmen cōuentus p^hetarum. habitu differentialiter ab alijs populis distinctū. vt. j. Re. iij. et magister in hysto. et Iosephus iudeoz scriba. Consequenter Heliseus p^ha cū quo cōuentualiter religiose vixerūt filij p^hetarū in monte carmeli. vestitu quoq^{ue} nigro et albo differentialr penatim impartito: put palliū Helye q^d ceciderat de curru ignito ex parte fuerat cōbustum: et altrozsum incōbustum remāsit album. de quib^{us} carmelite p^sentib^{us} diebus p^ocesserunt: et crescēte ecclia primā vestem in habitu put nūc vtunt transformauerūt. Tertio puenerūt a Johāne baptista qui conuentualr religiose congregauit discipulos. vt Joh. ij. de quo se nomināt moderni fratres Johānite hospitalis hierosolimitano. Sed verius a Johāne patriarcha Hierosolymitano qui primus instituit hospitale hierosolymitanū.

Quarto p^ocessit conuent^o religiosoz a Christo: qui cōuentuales sibi congregauit discipulos et ap^os: quib^{us} adheferūt p^ouentualr multi discipuli post missiōnem spūsancti. vt dicit Actū. iij. quia nemo quicq^{ue} ipsoz possidebat aliquid quod suū esse dicebat sed erāt illis omia cōmunia. Ex qua radice fundant^{ur} pro nunc omniū religionū eterne salutis fundamēta. et radicalr ordo sancti Francisci et omniū medicantiū et a principio nihil habētes et omia possidentes. libere mendicare: et de alieno viuere: cum tñ regularū suarum moderatione que laborē manuū requirit suo tempore. Quinto a Marco euangelista religio recepit p^ofessionis incremēta. qui apud Alexandriam discipulos mire deuotiōis tenuit conuentualiter cōiunctos. vt dicitur in Ecclesiastica historia li. j. cap. xvj. Abinde primū processerūt monachi: quoz fuerūt tria genera. scilicet cenobitaz qui laborando fideliter in cōmuni viuēbant. Alij dicebantur eunuchi qui bini et bini habitabant. et tertij anachorite qui dicūtur similiter circūcelliones qui soli in deserto vixerunt. et processu t^{em}p^{or}is in conuētus se cōgregauerunt. quales nunc fallaciter se simulant Beghardi et Lollhardi in nemoribus et extra morantes: nullam regulā profitentes. et aliqui de tertia regula fratrum minorum se recognoscētes. et fallaciter scapulare sumētes. d^o quib^{us} tu magister Felix nuper fecisti tractatū de validis mendicantibus intitulatum. Sunt et fuerunt mulieres olīm virozū religiones deuotissime speculantes. et quoniam p^{ro} se nō habuerunt religionis cōuentus et habitationes: sepius in habitu virili inter religiosos cōuersos: nō sacerdotes castissime secreto latētes: post mortē sunt repte

De religiosis

Hinc sancti patres et primo sanctus Thomas apostolus consequenter Benedictus Bernardus et alij plures monialium monasteria diuerse professionis constituerunt. Constat q̄ similiter inter gentiles (prout narrant cronice) fuerunt religionum cōseruatores. et etiam iudei qui dicebātur tempe christi viri religiosi ex omni natione in Hierusalem congregati. vt Actuum. i. et Valerius maximus speciales de talibz facit tractatus. et Marcus venetus in itinerario suo inter sarracenos describit religiosorum conuentus: dijs gentium deuote famulantes: quoz (prout predicat) pontifices et sacerdotes dicuntur flāmines.

Clericus Et tu quoqz tuates putat fore potiores: eo q̄ tam gloriosos habueritis professionū vestrarū in veteri nouoqz testō cōseruatores. sed christus auctor omnium: et p̄sertim cunctorum in ecclesia professorum quos sequi voluit et mandauit euāgelice veritatis preceptū de quo predicatur. pro cuius transgressione morti traditi subitanee Ananiam et eius vxorem Saphiram. vt Actū. v. Et igitur sub mortis eterne pena abdicatio proprij ac obedientia. similr et castitatis obseruātia sunt cuiuslibet precepta religionis profes-

Religiosus De obedientia simili (sionis queqz principalissima. liter et castitatis obseruantia nō puto fore remissiois remedia. sed de rerum priuataz p̄prietate et penitus ipsaz renunciatioe releuatio nis et restauratiois gloriosa sunt virtutis medicamēta: quibus pronūc vtuntur omnium religionū quasi confraternitatum cōturbernia. et hoc sic seruatur a tanto tempore cuius initium non est in memoria hominū. et hec prescriptio legitima apud leges et iura canonica. et desuper quoniā religiosus de licentia sui superioris rerum suarū habet vsus: aut in mortis articulo renunciāns in plati manus vel offert se paratum vt sit renunciatur⁹. nonne intentio iudicat omnes. put dispensatio pape te clericū prebendas et ecclias fac possidere plures. et cōsequenter nō times deos nec abhorrebis pontifices.

Clericus. Sunt in ecclesia. xiiij. religiones at paulo plures. et tantū tres regule ad quas reducuntur omnium religionū p̄fessiones. videlicet sancti Basilij que sub se solū habet carmelitas p̄dictos vel montis Carmeli fratres: et antea tempa Dauid institutas. Secunda est regula sancti Benedicti: q̄ sub se habet omnes Benedictinos. cluniacē. cisterciē. carthusiē. et cōmuniter om̄s. xij. lectionibz in suis matutinalibz vtentes. Ceteriqz cūcti per mūdi ordines p̄ nouē lcōnes matutinū psallētes sub Augustini reglā p̄stituūt: vt sunt canōici reglarum Johannite. cruciferi. premonstratē. fratres heremitaz sancti Augustini. predicatores. minores. paulini: ceteriqz plures: et summarie nulli persone dictorum ordinū cōceditur q̄ habeat p̄prietatis vsus. Nam illa tria religiosi tam proprie substācialiter sunt et indifferēcialiter assignata. q̄ in contrariū dispensare non potest domin⁹ noster papa. et licet de monacho faciat non monachum put factū est de monasterio Lucernē. ordinis sancti Benedicti de anno domini. M. cccclvi. et extunc pōt omia q̄ potest clericus vl' monach⁹ iuxta sue conditionis dispositōem. Vñ si licet plato dispensare cū mōacho vl' monacha super p̄prietate: liceret etiā de castitate: vt diceret monialis: placz dñe p̄r abbas vt mecū dormiat monach⁹. et si talis petitio videretur incōuenientissima. sic pari passu de p̄prietatis cōmodo concernit enormissima. vnde generalr dixit Hiero. tolle p̄prium voluntatē et non erit infernus et p̄nter volūtate ad res proprias et stabis securius. vnde put narrat Gregori⁹ in dyalogo. et de hac materia in ca. Cum ad monasteriū. de statu. mo. et de sancto Benedicto qui monachū exilis

proprietarys

auri possessorem: mortuū in signum damnationis sepeliri fecit non in cimiterio cum ceteris fratribus: sed segregatim in sterquilino. id est in equorum aut in mentorum fimi stercore quoque fossato. sicut hodie usurarius publicus non sepelitur in terra sacra iuxta iuris decretum (prout seruatur in tota germania et in Roma et in Bononia et in multis locis in ytaliam. et simile statutum est ecclesie de religiosis propriariis: licet non seruatur sed in grauiamen penarū prout

Religiosus.

Domine non est ita. Nam omnipotens et misericors deus. cuius misericordie non est numerus. quare tam faciliter damnet tantorum religiosorum suarum creaturarum tumultum. Nam longe maior pars omnium religiosorum vitatur propriis rebus. et presertim nos mendicantes aliunde propter paupertatis grauiamen: in conuentibus modica possidentes. et propter hoc oportet acquirere per predicationis officium. confessionis beneficium. penitentie leuissimi arbitrium. et aliqui per manus laboris artificium. et frequenter per altaris sacrificium: ut inde viam et corporis habeamus veriores victum et vestitum: quoniam de certis redditibus prouentibus et obuentibus nihil speramus. sed incerte mendicationis suffragio humanitatis corpora sustinemus et sustentamus. et qui docti inter nos fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti. et qui ad iusticiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas eternitates. Daniel. xij. Obscurat enim maius lumen minus et tam redolentis hominis peritiam quare non eradicaret alicuius ordinis bacterius non seruata cuiuscunque professionis mandata.

Clericus

O frater: notanter dicis per predicationis officium. et hoc est pingue tuum releuationis et sustentationis beneficium. et igitur vestri doctores et rabini peritiores in cathedra Moysi sedentes precepta domini (prout permittit) predicantes et gloriantes in eo. quia scriptum est Unicus datur manifestatio spiritus ad utilitatem. i. Cor. xij. Nam alij per spiritum datur sermo sapientie. alij sermo scientie secundum eundem spiritum. Nunc perpende ad quam utilitatem dummodo studet ut hominibus placeat et domino displiceant. et igitur confusi sunt quoniam deus spreuit eos. Nam verba. voces. gestus. apparatus et opera taliter ostentant ut audientibus non displiceant et dulcissimis allocutionibus. mellifluis confabulationibus. obscuris adulationibus verbosis curiositatibus. virtuosis aspectibus. fictis religiositatibus. humilimis incurvationibus. altis manuum applausibus. sursum et infra tendentibus. subtilissimis argumentationibus appareant cunctis hominibus: et moliti sunt sermones eius super oleum: et ipsi sunt iacula. Psal. liij. et dum multitudinis populorum congregatio fuerit tumultuosa. putant quod ipsorum predicationis fuerit multum fructuosa. Sed quid sequitur. putant qui dulcis armonie. concordantis symphonie. musicorum concentus: in cimbali bene sonantibus. perpendit intentissime: et delectatur in talibus serenissime. sed postquam sonus cessat. auditus facillat. et diuersitas odorum sensus segregat. nec resumere potest unicam vel minimam consonantiam notam. sed sicut ventus Zephirus vel auster aquilonem surgere facit: qui transit et non reuertitur. sic talis sonus subtilissimi sermonis post modicum totaliter annihilatur. Nam visum est frequenter in experientia dum unius tota domus familia de tali sermone subtili ad domum reuertitur: et per ipsam sermo mirabilis commendatur. et si dicit paterfamilias ad discretiores ex illa. Rogo dic nobis illius sermonis unicam particulam. Respondet. Non scio per animam meam dum audiui delectabar. et sic vagam concepit conscientiam. Non dum autem percepi quod homines predicationes increpauerint sue congregatio aut professionis conuentuales

De religiosis

quorum cognouerunt in terra diuersationis errores: et presertim in dictis substantialibus tribus exorbitantes. imo seipsos non edificantes: sed tanquam linguis hominum loquuntur et angelorum: caritate non habentes. quid sequitur sunt tanquam es sonas aut cimbali tinniens: quod cum dulciter sonat non sibi sed alijs laborat. Hi sunt (de quibus dicit Iacobus in canonica sua) fallentes semetipsos: et tanquam auditores ubi et non factores: et copant viro considerati vultu natiuitatis sue in speculo. qui abijt et statim obliuiscitur est qualis fuerit. Iacobus. i. et nihilominus se sua voce condemnant. Vnde quodam audiuimus plebis pastorem ad oues suas religiose predicantem. et post officium ad mesam properantem. et effectualiter inquit. si quod predicauimus concernit vester. non videbo lumen in eternum. et quid factum est (prout mihi prestat) perpendamus. nam sine lumine quasi subitanea fuerat suffocatus. Nam etiam de quodam religioso legimus multum deuoto et sufficienter perito: eloquentie quoque dono commedabiliter redimito. et dum in sui finis eloquentie patenter dyabolo concitate de facundie pulcritudinis serenitate. vanam concipit gloriam. mox peruersus in cor. ait in seipso propter te videlicet vanam gloriam non incepi. nec propter te concepi sermonis intentum dimittam. sed viriliter virtuose procedam. Ac si diceret. Domine non

Religiosus est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. Psalmus. cxiij. Et tu clerice nostrorum profers religiosorum vitas diuersationum. Sed turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Nam scriptum est. non quis dicat: sed quid dicat attende. et hoc Christus in predicto voluit euangelico veritatis denotare. dum de cathedra moysi protulit. nam leprosa manus mundum seminat et metit frumentum. et terra viui et inferi inter cetera videtur elementum. tamen lapides preciosos profert. similiter aurum et argentum et omnium creaturarum mater et fundamentum. Permittas igitur nos cum fructu vel sine fructus. id est emolumento predicare iuxta conditioes hominum: nos et sermones nostros audientius. Dic queso beneficia tua aut tuorum fratrum tempore presentis aut preteriti qualitercunque fructuosa. quod nup quidam terre princeps prepedebat. et inutilium multitudinem sacerdotum considerabat. Et igitur a quodam magistro parisiensi: qui quondam quodlibetum in ciuitate principis disputauerat: et fraudulenter querendo dicebat. O magister quot sacerdotes sufficerent pro rusticis in terra degentibus. et fecit hoc in illius finem: si diceret centum: et princeps diceret et reliquos expellam. vel diceret quod sacerdotes non essent sufficientes. iterum diceret. et ad locum cuiuslibet duos ordinem. sed sagax magister ait. Domine princeps: nup parisius in quodam quodlibeto que sunt quidam nobilis quot caude vulpium vna post alium extensa de terra tangeret celum et fuerat responsum. caude vulpium in longitudine sunt dissimiles. sed si tres essent longitudine sufficientes altitudinis numerum coplerent. sic ad propositum: sacerdotes sunt dispares: et rustici sunt inaequales. et pro bonis et honestis multo rusticis sufficeret duo sacerdotes. repetit etiam vnde solus rusticus tam iners insulsus et ineptus quod decem sacerdotes ad bonos vires reduceret gestus: mores: ritus: ac honores. et igitur domine princeps ad propositum. postquam mihi dixeritis rusticorum in singulis villis morantium mores et conditiones. dicam vobis numerum sacerdotum qui talibus ad regendum forent sufficientes: et princeps quietatus.

Clericus Non expedit pronunc talia taliter recitare. Nam tu et tuates et presertim religiosi medicantes per singulos dies: et etiam nostrates in suis sermonibus. et signanter ad clerum facitis collationes: et consuetum fuit in concilijs Constantien. et Basiliens. quod religiosi non pape nec cardinalibus non qui buscunque platis pepererunt. quam non habuerunt prebendas seu beneficia: aut ecclesiarum dignitates quibus spoliari timuerunt. sed tanquam nudi coram latrone seu raptoze audenter cantauerunt. sed etiam econtra tales prelati collationibus consueuerunt sumere

proprietarys

libus non aduerterunt. Comparuerat tamen in principio dicti concilij Basiliens. quidam frater Guilhelmus: ordi minorum facundissimus. et similiter ibidem non ulli peccat. Sed quoniam in Francia contumaciter predicauerat: a clero multas contumacias. id est. circa trices ultimas ad Basileam reportauerat. put in capite facie manibusque demonstrabat. quoniam scriptum est. Qui non habet ere luat corpore. et quia beneficiis caruit: per nas corporis violenter reportauit. et post multa talia commissa quoniam errauerat per clerum francie conuictus. de regno perscriptus: et ad perpetuas carceres condempnatus. Sed tu religiose mox reuere ad materie principalis apparatus.

Religiosus. Similiter et nos fratres propter usum et consuetudinem continuationis quas reputamus nobis fore leges: non curamus clericorum redargutiones: et maxime ad tria substantialia per te premissa se pretendentes. et etiam quoniam nostre prelationes similia non fuantes nos non coartant. et sic sub velamento alarum suarum super misericordia domini stamus: perseuerantes. sic periculis contingit diebus. nam adulterium et concubinariorum tam terribilis est multitudinis usus et pontificum similiter et prelatorum ac pastorum consensus per taciturnitatis vicium declarat. quod predicatio religiosorum contra tales et clamor tanquam per plures lupos vni pastoribus euolat sine canibus nullus est perfectus.

Clericus. O frater: tu nosti fortassis (put dicit Valerius maximus) quod statuta principum quemadmodum tela sunt aranearum que capiunt muscas: sed si venerint irruendo culices. bruci. vespe quoque maiores. distrumpendo violenter prapunt. et extunc minores musce sequuntur. sic est de vobis fratribus put etiam de clericis. postquam prelati versus rupunt regularum tela. minores et inniores fratres sequuntur sine corrosione scilicet. Et igitur periculosum videtur dum prelati delinquant: quoniam tot mortibus sunt digni quod alias destruerent. vnde Gregorius prelati signum sine signo nihil aliud est quam ludibrium. Et finaliter sanguis subditorum de manibus eorum requiescat. et huius tremoris timore conuentus monasteria et domus vtriusque sexus personarum congregaciones. et preterea in Austria et Styria ac karinthie ducibus praprie receperunt (relicti moribus antiquis) novum iugum domini. et se voluntarie reformauerunt. et in sinceritatis spiritu humiliter quieverunt. et omnibus bonis spiritualibus et temporalibus abundanter preceperunt. et de die in diem perficiunt. pro ut christus dixit discipulis suis dum omnia communia habuerunt. nunquid aliquid defuit vobis. et hoc erat praprie comuniter sacratissimoque diuisionis reus felicitatis. Sed in praprie vos omnes ordinis sui regimini obsequantiam non sequentes tanquam apostate demerentes erunt obseruatorum imo regularum vtriusque institutorum principalium ut fuerunt Benedictus Dominicus. Franciscus. et plurimum sanctorum aliorum patrum tyrannici persecutores: et in christo vtriusque fratrum in regulam simpliciter intrantium seductores. et hi persequuntur in paupertate degunt: in miseria subsistunt. in penuria tabescunt. et summarie hic et in alio seculo omni bono deficiunt. et imo quod turpius est. iuvenes nouitios tepues: et ad bonum flexibiles exemplis pure venenosus inficiunt: et in litteratura non instruunt. in disciplina negligunt: et taliter quod ad peritiam dignitatem anhelare non presumunt. quoniam per prapritatem versus in intestinis corrupti sunt. Et nunc auribus percipe clamorem meum. si quoniam aliquid de vestris ut sunt prelati. pores. guardiani. lectores. cellerarii et semper coci cum ipsis plenarie degunt et glorianter dicunt: pro nobis satis: competenter per sociis: et non curemus de ceteris. O quam inanis est gloria: que in die ire calamitatis et miserie et amara valde est miserrima miseria et omni tristitia plena. nam praprie abundantes in seculo principaliter quoque clerici: et plus religiosi imo pauperimi fratres. hic modicissimum proprietatis titulum habentes: omnes in vnum. diues et pauper per vilissimis rebus terrenis: perpetuis carebunt abundantibus. Nonne hec est vanitas et omnium vanitatum inhumanitas: et internarum cogitationum enauitas: put ille qui per furto vel rapina vni aurei: ac alius eodem die

De religiosis

pro mille florenis vno patibulo suspēdunt: et ambo pariter hoc terribili vocabulo, videlicet fures nūcupant. et iste de modico vilis ac alius de magno furto fur solennis aut famosus appellatur. Sic similiter maiores primum raptores ut sunt aliqui nobiles elevato capite tanquam honorandi perficiunt. sed pauperes raptores capite dimittunt. Sic est de usurariis publicis ubi unus pro vno talento: et alius pro mille ambo similiter extra cimiterium iuxta iuris decretum periciunt. Sic similiter cum adulteria unus cum turpissima, alius cum speciosissima committunt. et finem leges ipsales ambo si fuerint per coniuges accusati: capite puniunt. et hanc lege lombardica per aliquos universitates seu communitates aut civitates italicas servant. sic etiam dum clericus cum vetula concubinat crimen perit. et alius cum pulcherrima habitare consuevit. et ambo finem iuris scripti rigore per se tanquam in peccato mortali sordescunt. a divinis officiis suspendunt. de quo plenius in tractatulo de anno iubilaeo per me nuper composito et aliis criminosis tractat. et remissi ad ea de quibus le. et no. i. c. Vestra. de coha. cle. et mu. Sic similiter mulier quae cum solo principe fornicata. et alia quae cum multis rusticis fuerat contaminata. ambe pater dicunt meretrices. Unde dicitur quod quedam monialis honeste conversationis peritens domum cuiusdam burgensis qui monedulam habuit iuxta fenestras in cauea pedentem. quae cōter qualibet mulierem ibidem peritentem acclamavit meretricem. et ipsa sursum asperxit et inquit. quis dyabolorum secretum meum tibi revelavit: credens quod sibi soli et non aliis talia dixerit. et cōdintime cōpuncta cogitavit celi revelabit iniquitatem inde. et coram latrocinio et latrones sancti Beynrhadi. et effectualiter vitam cōversa mutavit. Sed nunc ad propositum prenotata reducantur: et omnes in unum divites et pauperes in vero dei iudicio pēsant. et qui portaverit pondus diei et estus cum ultimis remunerant. Et qui in vno reus est: omnis reus est. hoc est: qui in vno peccato mortali: morte preoccupatus occubuerit. cum Layn desperato: ac Iuda proditore et pontio pylato mercedes recipit. cum tali tamen differentia putat novit qui nil ignorat et iudicialiter decrevit. Nunc i summa summa tu religiose cum solido solo seu precio vilissimo cōdemnaberis perpetuo: putat confrater aut platus tuus cum thesauro patenter precioso: et ambo iuxta sacrorum canonum statuta et regularium decretum in signum dānationis ecclesiastica carebit sepulchra. aut si cōvertatur tanquam hereticis et infidelibus plene est nocitura. Et nōne hec est vanitas vanitatum: cum per tali vanitate amittis celestis regni potentatum.

Religiosus.

Licit hec et his similia nos religiosi clericis beneficiis et aliis seculi filiis talia predicando retulerim: et insolenter apparat aliquando feroces ostenderimus fateor quod virtuosius operibus clam neque palam prosecuti non fuerim. putat thema veritatis euāgelicū declarat apertum. nam finitis pnie temporibus videlicet quod dragesimalibus pascalia lete cum ceteris suscipimus. quoniam per illa tempora tanquam rusticus in messe: fructus beneficio nostrorum collegimus: et sine semis effusione messis sequentis anni spectamus. et summarie quicquid dixerimus de mandatis ecclesie: prout alij sua. sic nos nostra cum senioribus nostris vivis et defunctis servare consuevimus. nec aliquis de nostris de mortuis est reuersus qui revelet aut revelari faciat quid certo sit certius.

Clericus

Frater suspirando perpendas quod in hoc seculo per suis scelerebus iuxta legum impialis edictum ad ignem fuerit condemnatus. et prout igne sulphureo sarmētis et pice copiose fulcitis crudeliter flammis irruentibus: scintillis choruscantibus seueriter fuerit circumdatus. et vlulatu clamorū penitus angustiat. quod putas quod revelare aut annūciare seu narrare possit pre pressura fumosi vaporis omnibus amicis cognatis et confratribus prope vel longe manentibus. Sic ad propositum. hec est finis.

proprietarijs

des nostra: qz qui bona egerūt ibūt in vitā eternā. qui ſo mala in ignē eternū. quā ſi q̄s fidelr firmiterq; nō crediderit: ſaluus eſſe nō poterit. ⁊ in igne tali taliterq; cruciatus quid credis q; tibi vel alijs renunciare valeat. vel ſi eſt in celis pre gaudio tibi nil referre pcurat. nam diues epulo ſepult⁹ in inferno tantū ex eo q̄ntū delicate vixit ⁊ paupib; nihil diſtribuit. ⁊ igit̄ n̄ tāto cruciatu torq̄batur quin cū Abraā loqui potuit. ⁊ ſic veriſimlr putam⁹ ſicut maior adulter vel fornicari⁹ plus puni⁹ q̄s exigu⁹. ſic maior proprietari⁹ plus q̄s minor. attamen ambo ſi ſine p̄nā p̄ctis correſpōdēte morte p̄occupati fuerint vno ſuſpēdunt infernali patibulo omī cruciatu pleno. vlt poſſum⁹ dicere de p̄dicto diuite q; dñs hāc viſionē mortalib; ignotā nob volebat innotescere. vt infernales penas duduz p̄p̄has nob pmulgas: imo p̄ gentiles vt fuit Job Virgilius Socrates et alijs p̄les intelligerem⁹ p̄ctōib; ſupuenturas. Nec gaudebis ex eo qm̄ proprietarij ſūt in infinitū plures. Nam vt dic̄ Aug⁹. nō minus vrit qui cū mltis vrit. Hoc videm⁹ dū plures in vna domo cremātur: aut vna naue ſuffocant nō magi cōſolabunt: ſed veriſimili⁹ vnus alteri⁹ pena concuti⁹. Nā ſcūs Bieg. narrat in dyalogo qualr Theodoric⁹ rex Gothoz qui dicebat de Verona Arrian⁹ ecclie romane p̄ſecutor arrept⁹ p̄ demones ⁊ viſibilr viuus aia ⁊ corpe p̄ducebat nudus diſcalciatus ad ignes ethne montis p̄petue cruciādus. de quib; legi⁹ in hysto. ſancte Agathe ⁊ ibidē ciuitas Syracuſana: qui quondā terminos ſuos excreuerat. ⁊ illi ciuitati p̄pinquerat. ⁊ igit̄ ciues ibidem velū ſancte Agathe p̄ ignis tanq̄s gehennal voraginē p̄palauerūt: ⁊ verocitate ignis retroceſſerūt. Hoc tibi ſit dictū vt de penis infernalib; aut purgatorij mai⁹ habeas crudele testimoniū. Nunc ad p̄poſitū p̄uertamur perpende tu religioſe q; fuiſti liber natus: et nō cōpulfus ſed poti⁹ in tue iunētutis teneritate deceptus tā religioſe p̄feſſionis rigoroſe normā pmittendo: aut nō decept⁹ ſ; liber inuolut⁹: quā ptunc ſeruādo ſub pena peccati mortalē inuolabilr aſtrictus. ⁊ ſi in tali violētia viſq; in finē p̄ſeruaueri⁹ ſine dubio in etnū peribis. Nam fortalliſ putas q; regule p̄ſeruatores moderni ſine p̄teriti inaniter errauerūt. nam ſunt p̄prie contraria ſuare mādāta et nō ſeruare mādāta: ⁊ ſi vnum bonū: aliud ſcū indubitāter eſt malum. ⁊ p̄ſequenter p̄ctm̄ ⁊ nō ſimplex ſ; oneroſom. Q de⁹ iudex eterne vbi me abſcondam a vultu ire tue vbi iuſt⁹ iur ſaluabit ⁊ cor ſincer⁹ p̄cutit ⁊ ſcūs cōmonetur. Aut qd dicem⁹ nos inutiles fui omī ſpurcicia pleni dū tremūt viri gl'ioſi et etiā amici dei qui dño in fame. ſiti. frigore. nuditate. labore. fatigatiōe. vigilijs. ieiunijs orōnib;. ſanctis meditatiōib;. ſeuis p̄ſecutiōib; et moleſtis inſultibus. ⁊ nihilomin⁹ nū domino fidelr ⁊ ardentē ſeruierūt. Q̄s mltas gues tribulatiōes perpeſſi ſunt apli. martyres. conſeſſores. p̄gines et ceteri ſcī fidei p̄feſſores q; xpī ſequi voluerūt veſtigia ⁊ aīas ſuas oderūt. ac eternā vite patriā poſſiderūt. Q̄s ſtrictam ſimilr ⁊ abiectā p̄res in deſerto duxerūt regularis vite figurā ſilr ⁊ p̄uerſationē put Hiero. narrat in vitaſpatz. Quaz graues temptatiōes: inſeſtatiōes pertulerūt q̄s p̄tinuas ſine intermiſſiōe deuotas orōnes p̄fecerūt. q̄s rigidas abſtinencias ſuſtinuerūt. q̄s magnū zeli deſideriū ad ſpūalis p̄fectū ſeruoris geſſerunt. q̄s forte bellū aduerſus vicioz ſtimulos egerunt. q̄s purū intēctionis p̄poſitum ad benefaciendū tenuerunt: ⁊ nulla particula diei neq; hore ipsis inaniter preterierūt: ac p̄ operis boni cōtinuatōem a ſcīs deſiderijs nunq̄ ceſſauerunt et frequē pre p̄templatiōis dulcedine naturali nēcitate reſectōis poſtpoſita obſequij diuini cultus ſolēnitātē p̄fecerūt: omib; quoq; duritijs. dignitatib;. amicis. h onoribus. cognatis ⁊ mundi cultorib; liberaliter renunciabant. nil in or

De religiosis

be proprietatis singulariter tenere cupiebant. ac de leta puraque paupertate gaudebant in humilitatis gradu vero persistebant in obedientia simplici vivebant et sic de die in diem in virtutibus perficiebant. et talis in principio omnis religionis erat strenuus fervoris operatio et cuiuslibet principalis gloriose confraternitatis origo: similis et occasio. Hec probant antiquorum monasteriorum vestigia veterum scripturarum: librorum: voluminum. cartarum. litterarum quoque testimoniorum testamenta. Et hec omnia et singula superius denotata sunt per observatores regularum interne consideranda. sed non sub precepto singula facienda. sed sinceris affectibus singulariter (inquatum sunt humane fragilitatis potentat?) perficienda. quoniam ad impossibile mortalis nature conditio non est restringenda.

Religiosus. Tu profers infinita de nobis confratribus et fratribus de superbissimis ordinibus Benedictinis: et ad Benedicti regulam costrictis.

Clericus Quid compendiose dicam concludendo quod non aliter puto quod quam plures ipsorum non credant vitam post hanc vitam. et sic credunt nihilominus ducunt vitam desperatam ut dicam percussim? sedus cum morte. et cum inferno fecim? pactum. Esa. xviij. et non perpendunt quod ipsi gentiles predicti. et super hoc Alexander magnus. Aristoteles et Ptolomeus. alij quoque quorum non est numerus propter future felicitatis fervores operati sunt iusticiis et aliqui eorum adepti sunt repromissiones. ut Traianus imperator qui propter equitatis et iusticie meritum (ut narrat Grego. post mortem peruenit ad beatorum quietem et gaudium. de magnis monasteriorum divitiis in communitatis tamen forma religiose possessis composui uuper specialem ad instigationem domini abbatibus de mulbrunen ordinis Cisterciensis. Spirensis dyocesis tractatum de negociis monachorum intitulatum. per dyalogum similiter disputative dictatum. et de quondam prelatorum monstruosa ordinis sancti Benedicti curialitate pomposa. ex eo quod sunt abbates infulati se faciunt et permittunt principes denominari: prout in Germania sancti Galli loci heremitarum. necnon Anglie montis apud Constantiam monasteriorum abbates: quos Jo. an. in addi. spe. noiat asinos coronatos. de quibus largiter scripsi in libro de nobilitate: in capitulo qui in terra principes debeant denotare.

Religiosus. Tu terribilis es et quis resistet tibi cum in preminari. notatis tam diversis usus fueris noui veterisque testamenti ac sanctorum patrum et aliorum peritorum scripturis emendem? in melius si quomodolibet ignoranter peccauimus. et quod est preciosissimum videlicet tempus usque modo totaliter perdidimus. nam sic a cunabulis quasi sum religionis habitu nutritus. Sed putares nostri nos narrauerunt: et seniores populi nostri precesserunt in viis morum et virtutum semita patienter errauerunt. Nam si rex dauid ille religiosus dixit. Vermis sum et non homo. et Abraham patriarcha Genes. xviij. loquar ad dominum meum cum sum pulsus et cinis. quid dicam pauper eloquio miser ingenio. diffusus arbitrio. indignus dei fuitio. egenus eius obsequio. timorosos celos aspicio. peregrinus in seculo ciuitate manens: imo nec locum ciuitatis aut cellam domus ordinis firmam sed semper annuatim quasi variabilem gyrovagus habere recognosco. in ordine sum super medicitatem despectissimus et cunctis fastidiosa fundatus. et in paupertatis maledictione constituto. et nullius certe pensiois iuxta regule rigorem fruor tributo. et inter omnes mundi professores sum in ordine minimo fratrum minorum coiter nuncupato. et omnis hic labor miserabilis apud deum penitus est inanis. sed respectiue: et iuxta cuiuslibet hominis conditionem comparatiue prout subulcus et rusticus imperatore seu rege dicitur arrogantior

proprietarijs

sic ego cū fratribz meis inter omēs religiosos orbis imo pre clericis terraz vniuersis in elationis eminētia. in plationis eloquētia. in sonoritatis facundia. in gestus apparentia. in ambiōis appetentia. in mox supbia. in fimbrie dilatatura in longitudinis secutura. in funis cinctura. in manicaz ampliatura. in corone capitis rasura. et summarie de mūdi voluptatibz cunctis pñuc si placz nō specifcandis nulla nobis latet varietatis figura. Sicut de quodā heremita legim⁹ qui culcitra fuerat corrosa circūuolutus. et q ad instar prelatozū post pedes longe sequebat. retrospectiē nīmū gloriabat. et aliam nō in premissis puto rationē: nisi (prout dicit Gregorius) q minus licet acius vrit. Et quoniā beatus Franciscus nos inter mūdi professores fore voluit humiliores. Et dicit Seneca q prohibitio augmētat affectum. His cōsideratis et combinatis ad supbiaz sumus promiores. Nam credo q si Eue matri nostre de lignovite nō fuisset prohibitio facta. de transgressione nunq̄ fuisset recordata.

Clericus. Frater q̄ sincere tanq̄ p artem p̄spectine ppendis q̄ sumus in via dissimilitudinis: et qualiter equanimiter cū obfuratoribz recipiem⁹ talentum nob creditū eterne retributōis. Nam dicunt iura p̄vicariū dñi nostri Jesu christi condita. cōfirmat etiā sacre veritatis theologice doctrina. et inter cetera dicit Jo. in summa p̄fessoz li. iij. titulo. xxvij. q. viij. q̄ sincerus religiōis approbate p̄fessionis et ordinis ingressus p hoīem cuiuscūq̄ p̄ditionis vel status ē ab solutio vera q̄ dicit a pena et culpa. et tanq̄ et taliter hō purificat a peccat⁹ sicut in baptisimat⁹ vnda que similr mūdāt iudeū gentilē. vel sarracenū. et si fuerit latro vel homicida ab omni pcti macula. et si in tali status innocētia vsq̄ ad finē perseuerauerit iuxta Hiero. et alios doctores sine pena de hoc seculo ad celozū gaudia transibit. Sunt tñ crimia ab his beneficijs penitus excepta. videlicet rerum aut honorū ablatio et nō restitutio. quoniā dicit regula iur⁹. et sunt sancti Augustini verba q̄ nō dimittit pctm nisi restituat ablatū. et hec regula nec per contritiōē: nec per confessiōē: absolutionē: indulgentiarū remissionē: ne per religionē recipit aliquā dimissiōis vel relaxationis exceptionē. nisi tñ in illo q̄ nihil habet in mūdo vnde faciat restitutionē. et tal' p cōtritiōē debitā recipit ab solationis benignitatē. Per h̄ aut verbū indulgētiarū: indulgētiās volui notāter designare. videlicet indulgētiās a pena et culpa. que pñunc videlicet de anno dñi. M. cccclvij. in festo penthecost. in domo fratrum minoz in mediolano in capitulo generali fratrum minoz existūt et c. que indulgētiē tantū existētibz in caritat⁹ tis gratia cōferunt. Dic queso qui sunt religiosi p̄sertim sine proprietatis vicio id est sine tali mortali pctō qui multis laboribz et expēsis ibidē puenerint. Dico similr notanter expensis: quia nō mēdicabāt: oculos habebāt: cōtra legē regule laborabant. etiam si corpus vt ardeant p montes et colles tradebant. et prout premittit in caritat⁹ grā nō fuerāt. et igit tñ sine fructu fatigatiōis: fastidiū: tepor⁹ ris: negligentie: soporis: et inq̄tudinē corp⁹is reportauerūt. Et dixit Salustius Dum labor est in damno crescit mortalis egestas sicut hic. et hoc ē durū verbū sed durius est verbū qd os veritatis loquet. Ite videlicet maledicti in ignē eternum. quoniā non pro indulgētijs sed per indulgētiās sicut gallus per brunas ambulabat. Per predictā igit iuris regulam dānabunt omnes religiosorum proprietarij: seu rerum priuatarū vsuarij. quoniā p hmōi rerū temporalium quorūcumq̄ violenter aut fraudulenter seu inobediēter vsurpationē et vsum committūt rapinā. furtū et spoliū nisi p̄fessus fuerit in officio res cōmunitatis tractando. aut in studio de licentia prelati. et extunc cū moderatōe vtitur rerū cō-

De religiosis

modo remoto fraude similr quoq; dolo. Sunt aut pronũc cõmuniter religiosi supficialr intantũ curiosi. et decipe tale intedũt: cui soli cũctoꝝ secreta cordium patebũt. et dũ interdũ se morituros p̃cernũt et hmõĩ morbo strangulatẽ p̃rieta tis cõmodũ retinere nõ sufficiũt: et ampli⁹ peccare nõ p̃nt et extũc hmõĩ res in q̃ buscũq; p̃sistũt ad man⁹ suoz libere p̃latoꝝ tradũt. et sic (vt putat) debitũ finalr p̃soluũt. put fertur de quadã mliere cui gallus inuenis effugiebat et quẽ ad ca piendũ ad diuersa loca fugabat. demũ fugatus ad ecclie tectum se collocauit. et itez inquietatus verticẽ campanilis applicauit. et extunc aquila rapax descẽ dens et gallũ violenter deduxit. et conseq̃nter illa mlier voce magna clamabat dicendo. dñe de⁹ et sancte Martine qui fuerat patron⁹ illius ecclie vobis illuz gallum liberaliter offero et pro vino recipiatis sacrificio. Sic ad proposituz ali qui religiosi faciũt. dum res proprias in mortis articulo ad manus religiosozũ tradunt: dũ desperatas tenere nõ possunt. aut obstinati tales proprietarij in suis peccatis moriunt. et hec mors peccatoꝝ pessima. Et christus pro maledictione et phariseoz et ypocritarũ detestando terribilr indixit perpetua. dũ dixit. Vos moriemini in peccatis vestris Johis. viij.

Religiosus. Ecce nunc benedicite dñm: om̃s serui dñi: qui talentum sibi creditũ fideliter tractauerũt. et innocentia primordialis ingressus religiosi tam gloriose sibi distributã a dño. sinceriter retinuerũt. et p hoc video patenter et intelligo sensibilr si abdicatio p̃rietas et obedientia cũ aureola castitatis. immo qd salubr⁹ et iocũdus est quocunq; tempe cõuertat religiosus. aut quis cunq; criminosus ignoscit de⁹ et reliquit post se benedictionẽ: et hec cõuersio est supeminẽtis tam speciose virtutis et vera renouatio preterite iuuentutis.

Clericus Bene dicis: qm̃ religiosum q̃ntũcunq; desolatũ et in p̃fundo maloz cõculcatũ imo despatũ erigit sursum in finẽ oĩm desiderioꝝ in quib; est valor imp̃ciabil. decor inestimabil. honor insupabilis. et de primo valore videlicet imp̃preciabili dicis. Esa. xliij. Oculis nõ vidit o deus q̃ preparasti diligentib; te. et Paul⁹ dixit. i. Cor. ij. dictũ prophete corroborado. Oculis nõ vidit: nec auris audiuit nec in cor homis ascendit q̃ prepaui deus diligentib; se. Nã paul⁹ hec in momẽto et in ictu oculi cogit. dũ dñs ipm in terram prostrauit. et sursum rapẽt tertũ celũ p̃sperit. Valor aut illi⁹ glie celestis attendit in hoc qd xps tam chare suis amicis vendidisse concernit. qm̃ martyruz sanguine cõparabat. hoc visum ē in Petro et paulo ceterisq; deo dilectis. Secundo qd ibi sit decor inestimabil apparet in dñi creatur. et p̃sertim in germib; p̃nũc florentib; et fruct⁹ p̃ductur. Tertio glia celestis ē honor insupabilis: qm̃ dñs facit sibi cõplacẽtes domesticos xpi et aploꝝ p̃ciues. et hic est honor et glia non tantũ sup diuites plebis aut religiosoz imo clericoꝝ thesauros p̃rietas sed superas oĩa totius mudi regna dñatiõis. Sed ecõtra put clericoꝝ p̃traria concernit fore vita. sic religiosoz dispar obseruat cõuersatio p̃fessionis cenobita. et eorũdẽ reproboꝝ retributõis compensatio p oĩm bonoz retributores nõ remanebit oblita. Nã dicit Breg. Horrendũ erit reprobis in inferno sepultis. qm̃ ibidẽ erit dolor cũ fortitudine. flãma cũ obscuritate. mors sine morte. finis sine fine. defect⁹ sine defectu. p̃nia sine fructu. qz mors viuũt et finis sp̃ incipit. et defectus deficere nescit. mors perimit et nõ extinguit. et dolor cruciat et pauorez nõ expurgat. Et dixit Bernhard⁹. O gehēnalis regio fugienda. ossibus et neruis tremẽtib; ingemiscẽdo timẽda. vbi ignis ardens. frigus p̃stringẽs vermis immortalis. fetor intolerabilis. malleus inflexibilis. tenebre palpabiles. p̃fusio

proprietarijs

peccatoꝝ. innodatio vinculoꝝ. totus tremor ab horribili aspectu demonum qui tam ineffabilis vident crudelitatis: put ait Bern. in alio fmōe q̄ mallet intrare fornacē igne candentē q̄s videre hui⁹ laruatā. videlicet demonis effigiem. Ad p̄positum facit pop̄time q̄ nuper posui p̄tinēter in alia collatiōe de sancta Br̄gitta Suetie regina: que mulier deuotissima z ex spūsc̄ti dono doctissima: que pro nepote suo defuncto videlicet rege Datie orabat instāissime z responsus recepit vt desisteret: qm̄ p̄ sepulto i inferno nō p̄ficeret. de quo nimis p̄territa. sed vltra petiuit a dño seruētissime vt videre possz penaz suaz q̄litates i forma p̄pria. et hoc sibi dñs p̄cessit. z in pūcto deorsum ad inferos prospexit (prout Paulus p̄ visum raptus in tertiū celum asperit. z illico suū nepotē in tantis tormentorum penis: vnacum alijs quos verisimiliter nouit oculis suis cōspexit. z ex h̄ crudelitatis aspectu talr̄ perterrita sup̄ pauimentū corruit. et per tres dies z noctes continuo in extasi p̄mansit: et extūc reuixit spiri⁹ eius. et post multa hanc visionē historialiter p̄ extensum conscripsit. quam similiter legi z legendo cōtremui. Ex hac igitur visione inestimabilr̄ terribili ac cruciatu nimis miserabili cōmota fuerat regina p̄dicta tempore Bonifacij decimi romam se transtulit et hospitale ibidem construxit. et in diebus meis miranda perfecit. et p̄ eundez

Religiosus. Bonifacium post mortem canonizata fuit.

Vellem q̄ omnes religionis iugū assumētes. talis horrorem visionis patēter viderēt. z fortassis imo sine forte crucis christi pondus perseuerāter portarent. Nam patēter experior (prout dicit Hiero.) qui similr̄ fuerat mōach⁹: z in mōasterio sancti Pauli extra muros romāos p̄ aliq̄t annos fideliter inter monachos infelices feliciter cōuersat⁹. sic inquit. Nunq̄s vidi meliores: et nunq̄s vidi peiores nisi in habitu religiōis degentes: ac si diceret. Aut totū aut nihil: qm̄ sunt p̄ficientes aut nō p̄ficientes. id est deficientes. z in vno reus omnium est reus. licet dicat Boetius. Mediū tenuere beati. hoc tñ est dicere q̄ nō inter bonū z malū tanq̄s duo extrema recipiam⁹ mediū. s̄z inter duo bona recipiam⁹ cū discrete cōpensatiōis moderamē medij modū put int̄ iusticiā et rigore iusticie seq̄mur eq̄tatē. sic similr̄ inter obfuatores regule seq̄mur mansuetudinē. vt iuxta cuiuslibet fratris conditionē z nature cōplexionē p̄seq̄mur rationis discretionē. Attamē vt exeam⁹ p̄fessionis examen. vtputa si frater nimis stimulo carnis torqueat⁹: nō carnis viue massa p̄ emplastro sibi supponat⁹. sed per christi passionē. mortis p̄prie recognitiōem: ac vltimi iudicij terrori inferni. tremorisq̄ rigor sibi p̄ponat⁹. z sic indubitāter a tali tēptatiōis morbo sanat⁹.

Clericus Placent que dicis. Hoc tñ cōmuniter excepto vt nō omnes in hac vita videant tā patēter infernalis p̄pe cruciamenta. Nam fides n̄ra sufficienter dicit: q̄ qui bona egerūt ibūt in vitā eternā. z q̄ mala ibunt in ignē eternū. Et q̄ sit ignis pena: suaq̄ tortura q̄tidiana demonstrat ignis nostri figura. et dicit Brego. q̄ fides non habz meritū vbi humana ratio p̄bet experimentū. et igit̄ p̄pende quantū tu fidei meritū reportares. que fides dicit de penis inferni z gaudijs regni celestis. si patenter z experienter videres. Et igitur dñs disposuit salubri⁹ vt fidei scripturis z doctōibus credam⁹ p̄ salute n̄ra constāter et firmi⁹. put hec z alia p̄prime p̄missa doctores et p̄dicatores vestri p̄pollentes per singulos dies p̄cedunt diligenter doctrinātes. sed finito sermōis officio videm⁹ auditores z platores z mādatoꝝ expositores p̄mo morbo laborantes. et sic cōcludam⁹ cum p̄ncipis p̄phetaz euangelico p̄ncipali thematis condicto. videlicet: dicūt enī z nō faciūt. allegāt enim onera grandia

De religiosis

et importabilia et imponūt in humeros hoīm. digito aut suo nolunt ea mouere omia ho opa sua faciūt vt videant ab homibz: put p̄dicti p̄dicantes pcedunt. de quoz subtilitatis eloquētie et curiositatis pulcritudine sol et luna mirantur. Nam legi in gestis grecorū q̄ Lerinus dux suo regi Carthaginei cōtumaci ter contrari⁹ in campo paucis armiger⁹ fulcitus. et in precinctu cū rege bellaturus: et aduersus gentes in armis innūerabiles illico transitur⁹ ad suates. prans⁹ dete inquit: cū inferis cenaturi. Ac si diceret pransi sup terras in inferno hora cene sum⁹ p̄māsurī. et qm̄ rex in multitudine sue virtutis sperauit. et dux et sui mortē nō timētes tanq̄ desperati: violenter audaces irruerunt fortes et fuerunt triumphatores. Et nūc ad p̄positum reuertamur. Hi p̄prietarij tanq̄ desperati procedunt: et hic p̄ficiūt et ad temp⁹ p̄sperabunt: et nō tantū hmoi p̄prio vtūtur sed accumulāt: et alios fructus ad vite terminū cōparant tanq̄ vsurarij qui de vsura aliam vsurā vsurpāt. et hi iniquitatē sup iniquitatē periculosius cōmittere nō formidāt. et quod periculos⁹ est iuniores nouitios et innocētes exemplo suo malo cōmaculāt. et quoniā sunt periti: et ceteris doctiores. mox de simplicibus sumunt sibi sequaces. Unde nup fremēdo laicus quidā imperitus lingua sua cōpatriota fuerat locutus: et inter clericos seriose protestat⁹. Nam sentio q̄ periti delicatā naribus olant assaturā in inferno repositā: et nob imperitis absconditam. et igit nō ieiunādo. modicū orando. ecclesias nō frequentādo. et nil boni faciēdo totis viribz vehementer laborant vt ipsam assaturā deuorare valeāt. et in veritate sequar illos gustādo qd ipsi gustabunt. Unde quidā alius hos composuit versus. Et si peritus a perio sit deriuatus. Ut doctor a doceo sit rite cognominatus. Sepe nūc in seculo peritus stat honoratus. legisq̄ peritos respice multos. Consule peritos qua sorte fore locandos. ac si diceret. an a dextris an a sinistris in examine districti iudicis discernas fore remunerādos. Sed rogo te instāter frater charissime qm̄ laus in ore proprio solet sordescere aliquid recōmendationis dignum dic de nostrorū clericorum continua sollicitudine: qm̄

Religiosus. difficulter semetipm̄ homo cognoscere potest. hic homerus bonus dormitauit et taliter respondebat quidā discipul⁹ venerabil⁹ Homeri philosophi dū questionē sibi difficilem proponi considerauit. Nam homer⁹ magister eius in Atheni doctor famosissimus qui singul⁹ cōsuevit recenter p̄positis q̄stionibz rīdere. Vñ qdā vice p̄ suos scolares inter se altricantes de cuiusdā subtilissime q̄stionis solutōe fuerat requisitus. et homerus dormitauit. i. se dormientē fingit. et sic recedentibz discipul⁹ cum maturitate quid dicturus essz p̄fundi⁹ deliberauit. et igit exortū fuit puerbium inter phos et discipulos q̄ in dubijs rīdebāt. hic Homerus bon⁹ dormitauit. Sic ad p̄positū: qm̄ tam dubi⁹ imo diffus⁹ et p̄t multitudis scripturarum de vita et honestate clericorū: tam in canonibz q̄ in legibus dictantiū. latitudinem p̄fundū et altitudinē: et p̄sertim tu Felix in tractatulo de libtate ecclesiastica p̄ te nup ad dñm vicariū Cōstantien. p̄tinet sufficiēter dictato. et igit p̄nunc potius

Clericus. Sum p̄tent⁹: qm̄ (volo dormire q̄ p̄tinaciter rīdere. dispares sunt periti. silr et ipsoz stat⁹: et igit dispar erit ipsoz rum locationis situatus. et fines acta probāt et ipsoz apparatus iudex dū venerit iudicare seculū p̄ ignē. tunc apparebunt iudicialiter confusur⁹ et cucullatus. Unde nup in p̄cilio Basiliē. dū frēs de obfuitia p̄ p̄uētuales ibidē dom⁹ sc̄i Francisci diligentissime laborarēt vt eos ad normā suā reducerent. et ambe partes in ecclia maiori coram cardinalibz. et alijs peritionibz. p̄latis et doctoribus

proprietarijs

vocate cōparerent: et illi de obseruantia cōiuncti pariter in vno latere manerēt. et alij et opposito congregati p̄sisterent. ait p̄sidentē voce clamorosa. veniant hic et ad hanc partē fratres de obseruātia: qui mox venerūt humiliter prostrati cum obedientia decenti et reuerentia. et vltra clam dixit ad sibi cōsedentes qualiter vocabo reliquos: et dixerūt breuiter: veniāt fratres de non obseruantia et p̄sidentē taliter vocauit illos. ac si diceret. de nulla obseruātia et penit⁹ sine religionis norma. et ex hoc vtiq; terribili verbo p̄teriti fr̄es ibidē cōuentuales et tanq; turbinis ventus verticulū inter se facientes. et q̄s p̄im⁹ foret respiciens: et demū globatim cōuoluti: vt prior aut posterior non appareret trepidātes vbi nō fuit timor ac miro vertiginis mō se p̄sidentib; obtulerūt. et post mlti certaminis disceptationē: obfuaiores domū cōuētus ibidem et eius possessionez obrinuerūt: et alios domesticos expulerūt. Et nunc ad p̄positum redeamus: et finē collationis cū fine verbi euangelici laudabilr in thēmate p̄positi cū reuerētia faciam⁹ vbi dixit p̄nceps p̄phaz. Qui se exaltauerit humiliabit. et qui se humiliat exaltabit. Hoc p̄videnter p̄pendens quidā stricte religionis monachus multū apparens hūilis et simplician⁹. vnde post refectionē et horarū canonicarum cōpletiones in celle sue secreto māsīt solitarius tanq; p̄e ceteris mirabilr sp̄eculatiū. Vñ prelato monasterij defuncto. fratres in vnū cōuenerūt: et eundē simplicianū in abbate cōcorditer elegerūt. et postq; fuit firmat⁹ et potenter insti-
tur⁹ vitā duxit crapulosam et eminēter p̄e ceteris p̄sidentib; deliciosam et extūc dixerunt in mōasterio potiores. Dñe abbas vbi sunt mores et conuersationes solitarie ac māsiō seu speculatio priores. Et abbas. Et si duci vitā solitariam in cellis reclusus: nihilomin⁹ tñ ope sollicitudinis et laboris p̄tinuatōe tenui semper occupatā. Et fr̄es quid inquit fuerūt tui laboris exercitia. Et abbas. ego texui rhetia. et in quē finē dixerūt fr̄es. Et ille. Vidi p̄ singlos dies q̄ vos in monasterio potiores cū abbatē cōmensalib; epulones diligenter deuorātes gallinas ac carnes ferinas et aues et pisces oculos magnos hñtes. et ego recogitauī dies antiq̄s: et me feruenter humiliavi. et feci rhetia vt caperē modernos pisces et aīalia: vt i me firmarent euāgelica dicta illa videlz Qui se hūiliauerit hūc dominus exaltat. S; hoc exemplū nō taliter agas vt et tu similr agas qm̄ nihilo minus dñs solus corda nouerat. etiā nouit q̄ apud eū dolus et fraus nulli patrocinari debebat. put regula iuris narrat: et contra q̄ se exaltat hūiliabit (put in alijs scribif meis collatōib; vt q̄ de nihilo vl' plebeis vltra p̄suetudinis vsus seu cognatiōis dicātur. et illi aut ipoz liberi depaupanf. sic et p̄rietarij: qui cuz cordis amaritudie mentis anxietate: desiderij perplexitate. sensualitatis varietate paupertatem timent. et sp̄ i paupertatis penuria vt diuites eguerūt et minuent omni bono. et maledictas res suas tanq; raptas furtum et rapinas in vsum sui corporis formidant expendere. et demum cum continuata paupertatis sollicitudine vel huiusmodi proprietatis substantiā leuiter acquisitam turpiter exponunt. et paupes in maledictōis eterne miseriā transibūt. ac proprie sicut byrundines ac mures et vesptiliones qui cum hominibus et in hominū habitatiōib; cōtinuo nutriunt: et ad māsuēdines domesticatōem naturalr (put tñ faciunt siluestria frequēter aīalia) nunq; reducunt. Sic tales p̄rietarij in domo dñi dei nr̄i videlicz monasterijs et cōuentib; nutriunt. sed ciues et domestici dei nūq; p̄māfuri cōprobant. s; ab etnis tabnacul' penit⁹ repellunt nisi p̄uertantur.

Religiosus. O dñe deus: dicam cum propheta Esa. xxxviii. Reco-
gitabo tibi omēs annos meos in amaritudine aīe mee.

De religiosis

Quius verba ponderanda sunt singulariter p me singula penitentē preciosissi me. Nam primū dicit. Recogitabo. id est recte retro cogitabo in pfitendo pteri ta pctā specialr et integraliter simplr z de plano. Scdo dicit: tibi id est soli sa cerdoti tanq̃ in spcū dei et vicario xpi. Tertio dicit omēs .i. nihil obmittēdo. Nam qui omēs dicit: nihil excipit. Quarto dicit annos q̃ distinguit p mēses z tempa. et igit̃ quibz tpi bz et quāto tpe peccaueritis recogitare debetis. Quinto dicit meos. hoc est de pprijs z nō alienis cōfitearis pctis. Sexto dicit in amari tudine videlicz gemebūda cū sincere mentis tristitia. Septimo dicit z vltimo aie mee. et ita p̃tutio d̃z eē cordintima z nō ficta: vt scindam? corda z nō vestimēta nra: vt veraciter pficiam? cū illo q̃ oīs religiōis pfessiois ordinis et discipline regularis ac stat? clerical? ē p̃ncipiū salutis. z si qd est dulci? salute silr et finis.

Clericus Hoc igit̃ p̃tentiōis certamē aduersaz in agone dimicantiū strennue partiū z mortāl? dimicantiū: quoz vn? accipit eter ne vite brauiū. alter sempiternē mortis suppliciū. sic in p̃senti hui? clerici cum religioso certamē taliter tanq̃ speculatores z spiculatores duelli p p̃ncipē res gum terre aut p̃ncipis locū tenentē: in multitudie gentiū tanq̃ respublica. s; p summū silentium tanq̃ confessio priuata tantū inter duas personas secretata. et taliter pficitur q̃ soli vero victori et huiusmōi certaminis triumphatori huius mano moderamine: sed iudicio dei iusto decreto semp saluo iusticie palma donatur. Tu igitur clerice aut cuiuscūq; religionis professe. huius collatiōis pre lium et certaminis bellum tanq̃ speculator a propheta pphetarum in terram p missionis singulariter directe: taliter speculando circūspicias. vt sub pena mor tis eterne vni partiū triumphū tribuas. Hoc semp saluo q̃ huius collationis parabolam p omnia puncta corrigas. z ipsius defectus emēdare nō obmittas. Et hoc multū necessario: quoniā in loco cōpilau solitario libris oportunis mi nime refecto. z hoc ad laudis z honoris dilataciōē fructuosissime religiōis in qua fideliter famulātes quā reportāt apud deū z homies retributiōes apparet per in mūdo legaliter seruiētes. Nam qui familiariter ministrant in diebz nris summo pontifici aut impatori. et etiā si sint ignobiles seu plebei per terre prin cipes honorificānt. z quātum illi qui dño dñantiū feruenter ancillānt. vt videt̃ experienter in cūctis dei domesticis. z nunc fuit de vltimis paup Bernhardin? in seculo per rabinos peritorū sup cathedrā Moy si sedentes sepe despect? quē pronūc venerant in terris maiores potentat?. qm̃ terribilr magnificat?: et hoc anima mea cognosceat nimis. Et igitur timorose dicam z venerabiliter pferam. O grata similr et iocūda dei seruitus qua seruus veraciter liber efficitur. et do minus dominoz. O sacer status religiosi famulatus qui reddit hominē ange lis equalē in virtutibz: et p̃ncipi seu summo pontifici dño nostro Jesu christo domesticū z terribilem demonibz atq; cōmendabilē cūctis fidelibus. O ample ctandū et semper opranduz seruitutis obsequiū: familiaritatis ministeriū: quo summū pmeret bonū z gaudiū potēter acquiri sine fine permāsū. quod no bis concedere dignet religionis vere finis et p̃ncipiū Amen.

Finis.

Contra negligētes diuinū cultum

Tenor epistole de celis misse p patro-
nos ecclesie Thuriceñ. contra negligentes diuinum cultum.

Elix et Regula z Erupantius ger-

f
mani de Tbebais: martyres ac patroni ecclesie maior: thuricensis
milites xpi conciuēs aploz: ac domestici dei. dilectis nob in xpo
preposito z caplo iam dicte ecclesie nre: salutē z oipotentis dei bñdi
ctionē. Iubet ordo rōnis z dictat victoriosi certamis magnani
mitas: vt locus q̄ tam gloriose extitit mō redimūt? triūpho extra nrām penitus
nō exulet memoriā. Quare nouerit q̄ in ciuitate dñi vbi sonant iugiter organa
sanctoꝝ. vbi cinamomū z balsamū odor suauissim⁹ carmīa eoꝝ. z vbi angeli et
archangeli hymnū deo decantēt ante thronū dei requies nostra est in seculum
seculi. et p mille annos tanq̄ die hesternā que preterit: ibi cōmorati sum⁹. z vi
dimus q̄ viri religiosi ex omni natione que sub celo est: parthi et medi z elamī
the zc. et aduene romani. Actiū. ij. et alienigene z tyrys et populus ethiopum.
et turba multa quā dinumerare nemo poterat. Apocalip. viij. Et hi in currib⁹
et hi in equis. Psal. cxiij. venerunt hodie portantes pacem et illuminātes pa
triam. z forte de meritis vestris exigentib⁹ nullus vestrū p tunc nec longe retro
actis temporib⁹ de collegio nostro comparuit. latere enim vos in vicinio nō po
tuit: qd̄ ante nos tam de longinquo puenit. vt de presump. Quanto. quia Aza
hel cursor velocissimus. de quo. ij. Reg. ij. pridie nobis obuiando casualiter re
uelauit q̄ nō omīa prospere in ecclesia nostra tenerētur. p̄sertim diuinū cultum
tangentia. Unde ad Carolum magnū imperatōrē christianissimū fundatoꝝ
eiusdē ecclesie nostre pronunc in ciuitate predicta z inibi in palatio regis magni
morantē solleter durim⁹ accedendū. quia conuiuentissim⁹ oculis pertransire
talīa nolebam⁹. de collu. c. j. qui salutatiōe preuia reuerēter assurgens deposito
dyademate retulit nob in effectū: q̄ licz oriens ex alto sibi celitus ministrauerit
q̄ preposito p tpe existenti z caplo ac toti ecclesie nre ad laudē cunctipotentis et
honorē martyrij nostri. exq̄ preciosas in p̄spectu dñi mortē ibidē sustinuim⁹ pro
uiderit largissimē et copiosissimē in tpalibus sine quib⁹ spūalia subsistere non
possunt quemadmodū corpus sine anima allegando ad hoc. c. Si quis abie
cerit. j. q. iij. quia sincerissime cōsiderauit in dieb⁹ illis q̄ vox letabunda cari
tate atq̄ dulcedine plena triūphātis ecclesie dicit. Laudē dicite deo nostro om
nes serui eius qui timetis deū pusilli et magni. Apoca. xix. assimilans se forme
sup̄celestis hierarchie: cupiētis ad ip̄az ecclesie hierarchiā sub celestib⁹ appropin
quare. et hi per prophetā collaudātur dicentē. Beati qui habitāt in domo tua
domic: in secla seculorū laudabunt te. Psal. lxxiij. Unde Isido. de summo bo
no. Qui⁹ operis mysteriū quicunq̄ fideliter intentaq̄ mēte erequit quodā mō
angelis sociat. Quare excitando chūstifideles z p̄sertim dicte ecclesie nre clerū
pro varijs seu mltiplicatis bñficijs q̄tidie exhibitis receptis z recipiendis sub
iungit vt incessanter et iocunde laudet deū creatorem et benefactorem suum.
Semper laus eius: videlicet dei in ore suo: vt sic luceant opera sua corā hoib⁹
vt ipsi videant z glorificent et laudent patrē celestem. Matth. v. et maxime hi
qui de dicto clero q̄ longe post fundatiōē et dotatiōē nrās: z p̄ter ordinatōz
nrām dñi eēnt liberi serui dei facti sunt. et sacramēto ad diuinū hmoi cultū per
agendū. sponte stricissimō se p̄stringerūt. declinantes autē in obligatōes addu

Contra negligentes

cet dñs cū opantibz iniquitatē. Ps. cxxiij. et imputat illis qui se artant duz liberi
 erant. de elect. In veteri. et dāna q̄ quis sua culpa sentit sibi et nō alijs dñz impu
 tare. de indi. Intellexim⁹. cū cōcor. Ribilomin⁹ denotio tepescit p̄ sue salutis im
 memores. et negligētē diuina pficiūt ministeria tabescētēs. Quibz audiet p̄pter
 reipublice: sibi videlicet Carolo multipl̄r a summa maiestate sagaciter cōmis
 tractatus prepediti peracta solēni vt decuit gr̄arum actiōe dimissim⁹. et de con
 silio periti viri m̄grī Iuonis nob̄ consentanei subsequēns cōscriptū fidelr vob p̄
 sentes duxim⁹ destinādū. Vñ p̄ solertiori p̄dicti sacramēti a clericis quibusdaz
 nre ecclie vt p̄mittit prestiti cōsideratiōe ad doctrinā rudīū vos volum⁹ summo
 pere diligenter legere et intelligere: ne sit negligere tria cū timore et tremore nō
 tanda. vt videlicet. Primo hui⁹ et cuiuslibet alteri⁹ iuramenti siue sacramēti so
 lennia. Secūdo deiurātis picula. Tertio eorundē periculoz remedia. Ad primū
 qz iurare est aliqd deo teste dicere. et iuramentū est vox ipsius iurātis vl̄ actus ip̄e
 vel ip̄m qd iuratur. Et insup cā institutiōis ipsi⁹ vna ē: vñz p̄pter ifirmitatē ho
 minū de facili dubitantū. Cū enī volum⁹ alicui p̄suadere qd vale est. et nō cre
 ditur nobis simplici verbo: p̄mittit nob iurare. vt. xxij. q. j. Non ē cōtra. nec est
 peccatū. Est et alia causa (prout dicit Hiero. sup Bath.) quia saluator n̄r nō p̄
 deū iurare phibuit. sed etiā p̄ hierosolymā. et p̄ caput tuū. et hoc q̄si fuit paruu
 in lege concessum. vt quō victimas imolabāt deo nec imolabāt idolis. sic et iura
 re p̄mittit in deū. nō qd recte facerēt: sed q̄ meli⁹ esset deo exhibere fidem q̄ de
 monijs. xxij. q. j. Considera. nō tñ ad iurandū debet quemq̄ spontanea volun
 tas inducere. sed necessitas trahere importuna. de iureiur. Et si xps. Hui⁹ igit
 sacramēti magnitudinē cōsiderantes magnus Carolus supradict⁹ ac reges ter
 re et om̄s populi: p̄ncipes et oēs iudices tre: nō tñ iura et p̄uilegia sua. sed etiā
 ecclesie nre p̄dicte et pluriū aliarū sup eo fundamētare solebant: et vt iuramentū
 omnis cōtentiōis sit finis. de iurū. Quēadmodū. imo nobiles eoz in manicis
 ferreis se hmōi vinculo astringētēs. et etiā liberi in carcerē se rep̄sentātes et cor
 pus ad torturas. et res ad pericla metu honoris p̄pendi tp̄alis offerre n̄ postpo
 nunt. Idcirco Tulli⁹ li. ij. de offi. c. xxij. narrat de Marco regulo q̄ duct⁹ est ca
 ptiuus a Carthaginiensibz et post remissus romā sub iuramento redeundi. et licz
 dissuasus ab amicis redire maluit q̄ fidem hosti datā falsare. nō ignorās se ad
 crudelissimū hostē et ad exq̄sita supplicia p̄ficisci. tñ iusiurādū obfūādū putauit
 Hec ille. Propterea vos clericos ecclie nre p̄dicte et q̄rumcūq̄ aliarū ecclesiarū
 merito mouebit animarū piculū qd ē sup oia pericla mundi fidelr fuare iusiur
 andū. Est autē iuramentū eo solenni⁹ et digni⁹ q̄nto res est sanctior q̄ tangitur
 dū iurat. vtputa sc̄m euāgeliū xpi sup oēs scripturas mūdi. xvij. q. iij. Sicut
 qui. Quare tam gliose excellenter et multipl̄r dixerūt p̄phe. et p̄mo Dauid psal.
 xij. querendo. Dñe quis habitat in tabernaculo tuo aut q̄s req̄sceset in monte
 sancto tuo. et responsionē formauit. qui iurat. primo suo. hic accipiet bñdictiōez
 a dño. Itē psalmo. lxij. Laudabunt oēs q̄ iurāt in eo. s. deo. qz obstructus est os
 loquētū iniqu. Item. Iurauit dauid seruo meo: vsqz in eternū p̄pabo semē tuū.
 Ps. lxxvij. Item. xciiij. Non p̄gnouēst vias meas q̄bz iurauit in ira mea. Itē
 psalmo. c. Qui laudabāt me aduersus me iurabāt. Item. ciiij. qd disposuit ad
 Abraam et iuramentū sui ad ysaac. Item. cix. Iurauit dñs et nō penitebit eū. Itē
 cxvij. Iurauit et statui custodire iud. iusti. tue. Itē iusiurādū qd iurauit ad abra
 am puerum suum. Et angelus quē vidit Iohānes stantē supra mare et sup ter
 ram: leuauit manū suam ad celū et iurauit p̄ viuētē in seclā seculoz. Apoca

diuinū cultum

lipſis. x. Et dicit ſapientis autoritas. Iuſiurandū ſerua. Et apud gentiles iuſi
iurandū erat honoratiſſimū. vt dicit phus in pn. metaphi. Et idē ad Alexadrū
magnum z ambo fuerūt pagani ſic inq̄ens. Laueas o alexander ne infringas fi
dem datā z federa cōfirmata. nam hoc puenit infidelibz iuuenibz z meretricibz
ſerua pmiſſa fidelr. qz omis infidelitas pſequit finē malū. Scias igit qz p fidē
fit hoim cōgregatio. ciuitatū inhabitatio. viroz cōmunio. regū dñatio. p fidez
caſtra tenent. ciuitates ſeruant. reges dñant. Laueas igitur fideliffime pnceps
fidem datā infringere: ſerua firmiter tua iuramenta z federa: etiam ſi ſint gra
uia. Hec ille. Si ergo tantū ſacramētū glorioſus de⁹ in ſanctis ſuis: et ppharū
laudabilis numerus. phoz pnceps. imo totius mūdi maietas z gubernatio. iū
xta legū z ſctōz. canonū traditōes tā magnanimiter pſeruāt. q̄nto magis vos
clerici exq̄ in eodem genere pcti graui⁹ q̄ laici videm. peccare. z guiffime plati
de iureiur. Lum quidā. cū magna cautela. reuerētia. ſanctitate z honore pſiſte
tis in cuſtodia inuiolabiliter ſeruare nō poſtponatis. Et hec de primo.

Secundo vt pmiſimus deierantiū pe

ricula explanabim⁹ inq̄ntū poterim⁹. Scribit enī Sap. xviij. Qs qd̄ menti⁹
occidit aiām. xxiij. q. j. Iuramētū. et ideo perdes oēs q̄ loquūt mendaciū. ſepul
chrum patēs eſt guttur eoz: linguis ſuis dolose agebant: iudica illos de⁹. Pſ.
xv. Et yſido. de ſummo bono. ſubſannādo dicit de eodē. Vendaces faciūt vt
vera dicentibz non credat. reddit em̄ ſepe hoim multa falſitas etiā in veritate
ſuſpectū fortius mendaciū piurio deprauatū. qd̄ p ſcpturas graui⁹ homicidio
(ſm ſctm̄ Tho. in qdā qōne) de quolibet reputat: ſic dicente. quia ſicut apls di
cit Hebr. vj. homies p maiores ſui iurāt. z ois cōtrouerſie eoz finis eſt iuramē
tum. fruſtra aut in caſu homicidiū pſtrouerſie finis eēt iuramentū. ſi homicidiū
eſſet q̄ui⁹ piuriū. preſumit em̄ qui maiorē culpā homicidiū cōmiſit nō verē mi
norē piuriū incurrere. Ex hoc ipſo qz in cā cuiuſlibz pcti deſert iuramētū manife
ſte oñdit qz piuriū p maximo pctō dz haberi. nec imerito piurare nomen dei vi
det quedā diuinū nomis derogatio. vnde ſcōm locū poſt idolatriā pctm̄ piuriū
obtinēt. vt ex ordine pceptoz ptz. hec ille. Saluo qd̄ dicit. xxiij. q. j. c. vlt. i glo.
vltia. videlicz qz homicidiū graui⁹ punit in ecclia. Rō qz q̄ui⁹ nocumentū inter
dum infert primo ſuo: put videt in adulterio qz regulariter maius eſt furto. vt
xxij. q. Qd̄ enī furtum cōiter acius ppter eandē cauſam punit. Detestatio at
hui⁹ ſcleris videlicet piuriū eſt tanta qz in clerico meret penā deſiſitionis ab
ecclia z beneficio. de iureiur. Quēadmodū. z piurus ad testimoniū etiā poſt p
actam pniām nō recipit. vt d̄ testi. Testimoniū. z infamis eſt. vj. q. j. Infames.
et ſic infamis perdit nomē bonū qd̄ eſt ſup vngēta p̄cioſa. Eccī. vij. Eſt autem
infamia ſm Azo. z inſti. q̄ mo. inſa. irro. fame puatio ſeu diminutio. Eſt autem
fama illeſe dignitat⁹ ſtat⁹ legibz ac moribz approbat⁹ z in nullo diminut⁹ z di
gnitatis nomē ponit in diffinitōe p honore publico. Hec ille. Unde periurus
p̄prie dicitur honore publico puatus. z totiens quis deierat: quotiēs facit p̄tra
rem iuratā. vt no. Archid. de re iudi. c. ij. li. vj. et pro quolibet piurio eſt punit⁹
dus p. xl. dies in pane z aq̄. z expoſt p ſeptem annos ſequētes z nunq̄ eſſe ſine
penitētia. j. q. j. Quicūqz. et quid reſtat dicit. niſi i quis penituerit legitime im
pedimēto ceſſante. et niſi iuramēto delationē quiſqz integrā inuiolatāqz ſerua
uerit: abſqz dubio in eternū peribit. et bonū illi erat qz natus nō fuiſſet. Marci
xiiij. et crudelius illi eternalr punitur qui apponent iniquitatē ſup iniquitatem

k

Contra negligentes

videlicet ad hoc negligendo diuinū cultum ad quē per iuramētū tenent. et in/ sup sunt de numero illorum de quibz dicit ppheta. *De qui p̄surgit mane ad ebrie/ tatem sectandā vsqz ad vesperā vt vino estuetz et op⁹ dñi nō respiciatis nec opa/ manuū eius p̄sideratis.* Esa. v. tanqz diceret tota die. ex quo dicit vespere et ma/ ne dies vn⁹. *Ben. j. vl' valde mane vna sabbatoz.* Math. vlt. *Un̄ Biere.* clviij. *Benedictus q̄ facit opus dñi negligēter. et p̄sertim tpe diuinorū vt p̄ls q̄ sede/ bat bibere et comedere et surrexit ludere: cōsumūt dies suos.* Exo. xxxij. vt dicit *Breg.* Si is q̄ prelat⁹ est debitori dñico culpas impune dimittit: nō mediocri/ ter p̄fecto offendit q̄ debita celestis regis et dñi sua p̄sumptiōe resoluit. ea nāqz q̄ in uob cōmittunt. facile possum⁹ dimittere. ea sō q̄ in deū cōmissa sunt cū magis discretionē. nec tū sine p̄nia possum⁹ relaxare. xxiij. q. iij. Si is q̄. Et qd sequi/ tur. dum adhuc esca eoz erat in ore ipsoz ira dei ascendit sup eos. quia vescies/ bant voluptuose interierūt in vijs suis. et sic diues ille q̄ epulabatur q̄tidie splen/ dide: sepelient in inferno. vt *Lu. xvj. et hoc aliquā apparet in qdā habitaculo p̄p̄/ p̄cepim⁹ distātia loco. vbi post mortē opati sum⁹ tanta mirabilia q̄ de ripa flu/ minis ibidē vbi decollari meruim⁹ n̄ris manibz capita portauim⁹: et vbi corpo/ raliter requiescim⁹ vix. xl. cubitis tabernā p̄stituistis. vbi verbo et ope mlti perpe/ trant excessus in mentē fundatoris p̄dicti. et vbi tpe diuinorū insolentias exercuistis/ et foras hodie exercetis.* Porro videndū est de his q̄ tantoz participes fieri volunt malorū. et corā ceco ponūt offendiculū. *Leuit. xix. Dic em̄ lex moysayca q̄ christus nō venit dissoluere s̄ adimplere.* Math. v. de p̄se. di. v. *Si q̄s autēz. videbis bouē fris tui aut ouē errantē et p̄teribis. sed reduces fratri tuo.* Deut. xxiij. *Cum autē anime sint oibz bobus et ouibz aut q̄buscunqz rebus alijs p̄cioso res. vt. xij. q. j. Precipim⁹. qz ad dei similitudinē create sūt. vt d̄ pe. di. ij. Et illa anima. quaz aiaz pericul⁹ summope tanqz fideles patroni et defensores deside/ ramus obuiare. vt de p̄sti. c. ij. li. vi. cum p̄cor. et h̄ maxime p̄ platos ne sanguis subditoz de m̄ibz suis requirat. de sen. exc. Ut fame. cum p̄cor. de quo *Breg.* sup *Ezechielē li. j. ome. xj. vel. c. xxxv. quia ipsoz negligētia cedit in discrimen subditoz. xl. dis. Si papa. cū p̄cor. et Jo. crisostom⁹ dic. Pensandū ē quātuzcō nexa sibi sunt p̄ctā subditoz atz p̄latoz vel p̄posito. quia vbi subiectus ex sua negligentia vl' culpa p̄morit. ibi is qui preest qm̄ tacuit reus mortis tenet. Hec ille. qm̄ idem p̄lati p̄sentire vident erranti q̄ ad refecanda q̄ corrigi dñt non oc/ currunt. lxxxj. dis. Consentire. et error cui nō resistit approbat: et veritas cui mi/ nime defensat opprimat. Negligere quippe cui possis p̄turbare peruersos nihil aliud est q̄ fouere: nec caret scrupulo societatis occulte q̄ m̄ifesto facinori non desinit obuiare. Ibidem. c. Error. Quid enī p̄dest illi suo errore nō pollui q̄ con/ sensum p̄stat erranti. Ibidē. c. se. et ait *Aug⁹. p̄s. lxxxj. ostēdit p̄pheta: nec illos immunes a scelere esse p̄ncipes. qui cū p̄e multitudie timerēt et possent illos a facto: et se a p̄sensu liberare. qz q̄ desinit obuiare cū pōt p̄sentit. xxiij. q. iij. c. vlt. et tanto ḡuioza sunt p̄ctā q̄nto diutius detinent infelices animas alligatas. de sumo. Cum in ecclesia. et Boe. iij. p̄sola. p̄sa. iij. Si nequitia miseros facit. mi/ serior est necessario diuturnior neqz: quos infelicissimos esse iudicārē si nō eoz nequitia saltem mors extrema finiret. Hec ille. et iō h̄mōi p̄sentientes erūt simi/ les pylato in dānatione. quia potius volunt offendere deum q̄ homies. et pl⁹ diligunt fauores q̄z timeāt diuinā maiestātē. vt colligit *Math. xxvij. xj. q. iij. Quisquis. et c. Qui resistit. de here. Ut officiū. s. j. li. vj. et breuiter quis potius deberet omnia mala pati q̄z tanto malo p̄sentire. xxxij. q. v. Ita ne. cum cōcor.****

diuinū cultum

et dicentis. Durus est hic sermo. Job. vi. imo hi sunt canones et nobis leges scripte. facilius est autem celum et terram perire quam de lege unum apicem cadere. Lu. xvi. Quia autem crimina vix tam facientium quam presentium statum et honorem ac dignitatem ecclesie sine et personarum eorum tangere videntur. Quare clericus ecclesie etiam sine mandato capituli pro detestatione peccati potest accusare. denunciare. agere et persequi: et quod est actio popularis. vt. ff. de po. ac. l. j. et iuramentum deferre in eadem. vt. ff. de iureiur. l. Bene qui. §. In popularibus. et pena exacta in homini actione prestanda est actoris. ff. de ver. ob. l. Lui. ij. Rñ. et maxime si homini negligentie crimine est publicum et notorium. si autem occultum: tunc secundum euangelicam veritatem potest inter fratres et se talia mouere. vt. Math. xvij. et per le. 2. no. in. c. Si peccauerit. v. q. j. et ibidem in glo. et in tali casu publico vniuersum resistit omnibus. xxx. di. In cena. imo venit puniendum: si talia non facit et potest de elec. Generali. lib. vi. de re. ec. non alie. Hoc persulcissimo. eo. li. xxij. q. iij. Maximianus. Ac etiam quod plus est si iurasset in talibus penitus tacere potest precedere et debet. vt. ij. q. j. Si peccauerit. cum deor. vel si generaliter iurasset contra aliquem non esse in quacunque causa. in tali causa potest esse contra eum. vt de iureiur. iura. Peticio. cum non sit iuramentum constitutum vt sit vinculum iniquitatis. eo. ti. quanto. et ita negligentia inferiorum suppleri debet per superiores et econuerso. vt de pces. pla. Quia diuersitate. 2. c. Nulla. cum concor. et ita fuit in nostra ecclesia Thuriensem in pratica: quia capitulum sepe supplet defectum et negligentiam prelati sui et potest. et canonicus negligentiam capituli. et capellanus negligentiam canonicorum. et sic deinceps armati iuribus et ratione et consuetudine supradictis et pallegatis: et si talia non fierent quis dubitat quod homini negligentie in damnum ecclesie redundaret. Item ex alio Si prelatus furiosus aut arreptitius assumpto gladio discurrat ad ecclesiam ad occidendum animas: nonne deus clericis sibi auferre gladium ne repluz quod estis vos ad nihilum quam ad virtutes et ad laudem redigat vt non perfundit damnum. et ipsum dyabolus declinat proferat de igne in ignem: quis dubitat vt colligit. xj. q. j. Si quis episcopus. 2. c. Non enim. et ibi sequitur. Unde Datathias errantibus omnibus fratribus in lege dei sui doluit et timuerunt renes eius et accensus est furor eius secundum iudicium legis et insaluit ipse solus et indeum sacrificantem idolis cruciavit super aram. xxij. q. v. Si audieris. ij. Nachab. ij. et elisit hic omnis perplexitas. quia mor eligendum est tamen bonum et cessabit omne malum. vt. xij. di. Fieri testiculorum. Quare dicit Augustinus. non omnis qui parcat amicus est: nec omnis qui verberat inimicus est. v. q. v. Non omnis. Ex quo autem sensus vt premissum est alienum peccatum facit omnino proprium. vt dicit Archid. Et ille. lxxj. di. per totum. Quia amaritudo amarissima secundum Ray. illi qui puocat ad malum quicumque. et prefertim ad iurandum quem scit falsum velle iurare: et exigit vel recipit ab eo sacramentum veritati contrarium. et si scilicet enter vel credat verisimiliter quod ille velit deierare: talis vincit utique (vt predictum est) homicida: quia homicida corporis: iste animam occidit. imo duas animas et eius quem iurare puocauit et suam. xxij. q. v. Si quis puicit. Ex autem dictum est quod ille vincit homicida: intellige in damno dato. quia maior periculum est in amissione vniuersae anime quam corporis infinitorum. xxij. q. iij. Habes. et qui audit tales iurare falsum et scit et tacet grauissime peccat: vt Levitici. v. Anima que audierit etc. Unde iesus ad pylatum. Joba. xvij. propterea inquit qui me tradidit tibi maius peccatum habet. id est qui te induxit ad peccandum in me maius peccatum habet. Ita iudei grauius peccauerunt quam pylatus: vt dicit magister in hystoria. de secunda illusione Iesu. ita in proposito. Si autem (quod absit) sunt de hic stantibus qui non gustabunt mortem in penitentia: nec quod deterius est intendunt penitere de premissis. videlicet perurio: negligentia. sensu: puocatione: et diuini cultus diminutione. sed mortalis

Contra negligentes

rate preuenti mouentur morte peccatorum pessima. quid sequitur nisi (prout dicit
 Esaias propheta. c. xxiij.) Asportare eos faciam sicut gallum gallinatum qui portat
 de foro: ut quomodo videlicet pedibus ligatis et sursum erectis et capite demisso ut
 decoquat in olla gehēnali varijs cruciatibus: ut pena corūdeat culpe: quod non can-
 tauit nec germinauit: et alij maior reputabat. Et de his dicit propheta ps. lviij. *Ue-*
niat mors super illos et descendat in infernum uiuentes. ubi nulla est redemptio. Et iterum
Ladent super eos carbones in ignem deijciet eos in miseris non subsistet: et ira sua
cōturbabit eos et deuorabit eos ignis: et pluet super peccatores laqueos ignis sulphur
et spiritus pcellat: pars calicis eorum. Et ad eosdē dānatos dicit Hier. xv. *Ignis suc-*
census est in furore meo: et vos ardebit. et Esa. xlv. Vos clamabitis iuxta men-
surā delicti erit plagarum modus. Deut. xxx. *Sed breuit ex qua homo pene ignis pur-*
gatorij aut inferni omnē penā mūdi excedit: quā vnus aliquis passus ē in hac
vita: ut de pe. di. ult. c. ult. Abhorrebitis igitur penas inferni hominē crudeliores:
si sincere ppenditis huius mundi maiores quas nos patroni vestri prenominati
in corpore nris et in loco p̄dicto passi sumus. et fuerunt he videlicet carceri inuicti
infectio. lōge famis tedio. rote ferree infectio. stridens incēdentium bullientis plu-
bi et picis infusio. et demū capitū nrorū detritatio: et alias penas aliorū martyrum
quas videre poteris mūdanas in scōrum martylegio cōprehēdas. q̄s similiter infer-
nalibus minores annumerabis. Nec solaciū est hominē miserrimorum damnatorum
ex quo plures hūc socios penarū: quod propterea nō min⁹ ardebūt q̄ cū multis ardebūt: ut
v. q. j. Multi. in fi. Et insuper notabis quod diuini cultus impedimētū est tūc scelus et
crimen ut hominē impediētes impuie pcutiunt in ecclia. etiā si forēt clerici vel p-
sonae religiose. ut de sent. ex. Venientes. qui quidē pcutientes alii eēnt excom-
nicati maiori excoīcatōe. ut. xxiij. q. iij. Si quis suadete. que excoīcatio ē maior
pena mūdi. xxiij. q. iij. Corripiant. et nisi imponit p peccatō mortali ut reperi cur ali-
cuius vxore. matre. sorore: vel filia p̄pria turpiter agētes pculsi. eadē snia nō cō-
trahit. ut de sen. ex. Si vero. §. Nec ille. et nō refert q̄ ad deū an impedit di-
uinū cultū verbo facto aut cōsensu. ut p̄ter in p̄dictis. Nec p̄termittēdū est quod le-
ges diuina p̄turbantē officia capite puniūt. C. de his q̄ rele. p̄su. l. Denūciam⁹
Grauitas criminis. §. diuini cultus impedimētū appet. Nā ex quo leges et canōes
ultimas defunctorū pias volūtates p legibus tenēt. ut in autē. d. nup. §. disponūt
xiij. q. ult. Volūtas. Idcirco Carolus magn⁹ p̄dictus et plures xp̄ifideles ad in-
star hierlīm celestis mltōrum miliū angelorū decorate volebāt mltiplicare ecclie no-
stre ministros in effectu ministrātes: q̄z volūtas ipedī. et impediētes facto aut
cōsensu: quod idem valz (put p̄dictū ē) sacrilegiū cōmittūt. ut le. et no. xviij. q. iij.
Sacrilegiū. et ideo dicit lex grauius peccare in mortuū q̄ in viuū. C. de sei-
pul. vi. l. Qui sepulera. et hoc quantum ad secundum principale.

Tertio predictorum remedia periculorum

vobis preposito et capitulo significare nō postponem⁹ que duplicia sunt. Pri-
 mū quidē remediū: quod si iurātū est seruare rem licitam et honestā videlicet diuinā
 peragere: quod seruari potest sine interitu salutis eterne. de iureiur. et si christ⁹
 imo est salus eterna si psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vite nostre in
 domo dñi. idcirco redde altissimo vota tua. ps. xliij. et volūtarie sacrificabis sa-
 crificium laudis. quia dicit propheta ps. lxxv. *Vonete et reddite dño deo vestro.*
de vo. Vagne. Et itez. Redde dño iuramēta tua. Darci. v. et in me sunt de-
vota tua. que reddā laudationes tibi. Ps. lviij. dolo et fraude semoris. id est do-

diuinū cultum

lum et fraudē nō adhibendo ex quo semp iuramentū refert ad intentionē illius qui dolū non adhibuit vel artē. xxij. q. v. Quātumcūq. §. Si ergo. et sine dolo et fraude iurat q̄ dolus et fraudē penit^r excludit. nō vt hī q̄ impedimētū fingūt vt puta infirmitatē vlt^r hīc vlt^r se obsequijs subtrahāt diuinis et iuratis. Vñ legim⁹ q̄ quidā creditori suo iurauit ad decretū iudicis pecuniā reddidisse q̄ ipsaz in canna absconditā assignauerat: creditori retinendā nescienti. hic (vt p̄mittit) nō loquebat^r veritatē in corde suo: sed egit dolus in lingua sua: et iurauit proxi⁹ mo suo et decepit eum: et ream fecit linguā suam mens rea. xxij. q. j. Domines. in fine. Sed vtiq; iugum enim suauē est et onus leue diuinis officijs interesse et psallere nomini dñi altissimi. et beatus popul⁹ qui scit iubilationē. Psalmo lxxvij. et diligenti nībil est difficile. vt ait Seneca. et ita Jacob seruiuit pro Rachel p̄ mltā tempa Gen. xxi. et dicit historia ibidē. Desideranti animo ipa velocitas tarda est. et est in amore modus nō habuisse modū fm Pamphilum de amore. vñ dīc Gregori⁹ sup Ezechielē li. ij. Omelia. iij. §. Fulcite me floribz stipate me malis: quia amore langueo. Quid namq; sunt flores: nisi anime bonū op⁹ inchoātes et desiderii celeste redolentes. et infra. Si enī amas: portas. si desistis amare: desistis tolerare. qd̄ em̄ min⁹ diligimus: minus toleram⁹ quia iuuante fastidio citius facta christi adducunt ingratitudine ponderis q̄ nō nobis nō lenigat pena caritatis. Hec ille. Nam tale obsequiū diuinū cultus assimilatur hierarchie miro ordine angeloz ministerio supornate. Et licet quadam necessitate ex quo quis iurauit diuinis interesse: videat^r compulsi. miserator tamen domin⁹ multū et misericors de necessitate fac^r virtutē homibz bone voluntatis. vt de deci. Super. sicut videmus de damnatis ad supplicii vltimum Si vero penituerūt sine purgatorio meretur vitam eternam possidere. vt probat cōpo. in sum. li. iij. ti. xxxij. q. clxij. Et nōne dulce pond⁹ sustinet ex q̄ duo⁹ decim hore sunt dici. vt Jobā. ij. et totidem noctis. et de quibus quatuor plus vel minus dictum expendet pro tam largo dei beneficio. etiam si p̄ iuramentū ad diuinū cultum non sit astrictus. prout sunt canonici ibidē: quoniam hī errant corde: qui recepto tam grato stipendio crudelissimū ingratitudinis viciū contrahendo obsequijs nō recōpensant. et huiusmodi ingratitudinē canones et leges detestant^r. vt. xij. q. j. Octaua. Unde poeta. Ter et natura: ratio deus omnia iura. Damnant ingrati: detestantur fore natum. Sed quid sequitur: vt li. feu. c. iij. qui cau. feu. amitt. §. Qui domino suo. qz vasallus id est clericus q̄ nō facit id pro quo datur feudū: ipm feudum amittit. id est morte horrenda beneficio priuabit^r a domino deo. quia homo dū in honore esset nō intellexit. Psal. xlvij. Idcirco tollet euz deus de medio ne peccatū eius augeat. xxij. q. iij. Ea vindicta. et propter pctā citius moritur. xj. q. iij. Episcopi. Et episcopatū eius accipiet alter. Ps. cvij. Qui autem beneficiū ad ipsum nō pertinens peroccipat. et cum hoc deseruit et fructus recipit. Quātum furtum et rapinam cōmittit cōtinuo. de ele. Dudum. ij. Rñ. et nisi hic fructus restituat nō videbit lumē in eternū. vt notat in. c. Peccatū. de re. iur. li. vj. et merito penas p̄dictas sustinebit. ex quo nullū malum remanet impunitū. de pe. dis. j. Nullus. et retribuet domin⁹ facienti malū iuxta maliciā suā. ij. Regū. iij. in fine. Est et aliud re medium videlicet vt supioris auctoritate aut homis cui iuratū est p̄fata obligatio iuratoria pro diuino cultu peragendo penitus tollatur. et in melius aut vberius bonū seu diuinū cultus augmentū cōmutet^r. iuxta moderationē Spe. de lega. §. Hunc ostendēdum vbi hoc quoq; et vbi maius periculū vertitur cauti⁹

De institutione

procedatur. de ele. c. iij. li. vi. cū pcor. Premissorū enī omniū z singlorū correctio nem nos patroni p̄dicti gratanter admittim⁹. imo vt fiat instāter instam⁹. exq̄ post trāsitiū m̄gri Juonis p̄dicti z nostz ad superos: plures vtriusq̄ iur̄s emanauerūt traditiōes nobis fortassis ignote. Si aut̄ bene dixim⁹ nos non lingua percutiatis: detractiōis crimē miserabilr̄ incurrentes. Nam p̄pha q̄ p̄sequebat̄ et cū sup̄bo oculo z insatiabili corde tantūmodo nō edebat: on̄dens per hoc de tractionis p̄ctm̄ excedere in malicia sup̄biam q̄ est initiū om̄is p̄cti fm̄ Brego. vbi. s. et auariciā que om̄i malorū est radix. j. Thimo. vj. xliij. di. Bonorū. quia non min⁹ detrahentiū q̄ raptorū peccatū non dimittit: nisi ille honores et iste bona restituat ablatas iuxta regulā in. c. Peccatū. p̄dicto. fideliter annotatam et melius per H. boyc. in. c. Cum tu. de vsu. s. iij. p̄. Item cū ar. hui⁹ capituli Suspirando p̄pendētes vos qui iudicatis terrā saltem particularē z ecclesiāz nostre patronatū subiectā gubernatis: qd̄ dicat p̄pha. Esa. v. Ue qui dicis malum bonū. z bonū malū: ponentes tenebras lucem: et lucem tenebras. ponētes amarū dulce: z dulce in amarū. ij. q. iij. Ue qui. z nō tm̄ ore dicentibz. sed tacendo z p̄sentiendo clamātes in toto corde v̄ro: z bonū impediētes et cauētes z prudēter attendētes in premissis vt nil vendicet odiū vel fauor vsurpet. timor exulet z iusticiā auertat sed stateram gestantes in manibz lances appendentes eque libramine. vt p̄e omibz p̄ oculis habeatis solū deum. illius imitantes ex emplū qui s̄relas populi tabnaculū ingressus ad dominū referebat. vt fm̄ ei⁹ imperiū iudicaret. Si quis aut̄ (quod absit) fame prodigus z p̄prij p̄secutor honoris p̄tra p̄scientiā et iusticiā in detrimentū cultus illius qui est deus vltionū dominus z deus magn⁹ terribilis sup̄ om̄s qui in circuitu eius sunt indez veni turi seculi quicq̄ attemptauerit verbo: consensu. aut ope ip̄e p̄culdubio reddet vnicuiq̄ iuxta opa sua absq̄ eo q̄ ipsi⁹ omnipotētis dei ac nostrā ac p̄noīati ma gni Caroli impatoris indignationē se nouerit incurfurū. Datum in ciuitate dei predicta Anno a natiuitate dñi. D. ccccxxxix. kal. Januarij inditiōe secunda.

Finis.

Tractatus de nouorum officiorum di uinorum institutione.

Ecclēsia Thuriceñ sunt statuto rum ordinationes quondam solēniter edite: z per ordinarium loci dudum et ante cōpilationē septi libri decretaliū confirmate. et insu per laudabiles consuetudines que cū statutis per singulos canoni cos tpe suaz institutionū sunt iurate. z inter hm̄oi statuta sūt aliq̄ quibz diuina regulant̄ officia: q̄ iuxta diuersaz ecclīaz cōsuetudines aut breuiarium v̄l statuariū seu regula chori vel notula vel registrū: siue registrū cantoris nuncupat̄. z in romana ecclesia vel curia p̄prie dicat̄ ordinariū. vt p̄t̄ in. c. Uni co. de offi. p̄mi. In sup̄scriptione. de offi. custo. c. j. In sup̄scriptiōe. vel libell⁹ officialis. xxxviij. di. Quando p̄sbyteri. Et quia in eodē breuiario Thuriceñ inter cetera (prout in multis libris ab eodē exemplariter conscriptis) reglariter continet̄ vt de sancto Johāne baptista nonē lctōes sub duplici festo vel officio

nouorū officiorum

et de sancto Francisco vna antiph. et collecta suis diebus legantur. vnde qui-
dam homo speciali deuotione compunctus nuper contulit stipendia sine reddi-
tus annuos et ppetuos ecclesie p̄dicte in die sancti Francisci inter canonicos
diuinis interessentibus distribuēdos. cum pacto vt ipsorum canonicorū chorū
de cetero de sancto Francisco similr nouem lectiones cum duplici festo quēad-
modū de sancto Iohanne baptista celebrare non obmittat perpetuo. Et licet
hec materia legendo peritis sit multū fastidiosa. cum fortassis apud ipsos sit
quotidiana. studio tamē simplici p̄oderit. diligenter ruminata. Nam vt scri-
bit sanct⁹ Hieronim⁹ in vitis patrū de Paulo heremita. qui diligentia sibi con-
petenti q̄siuit a seniorib⁹ suis vtrū ch̄stus fuerit ante p̄phetas. cuius quidem
questionis effectus licet fuerit simplex. ille tamē scriba subtilissimus nō sine cā-
eam ponit. cū nouerit ipsam p̄fecturā simplicibus. vnde p̄tinēter ex his que p̄
modū thematis ponūtur. et in veritate gestorū consistūt. mirabatur quidam ca-
nonicus hui⁹ ecclesie et iuris ignarus. attamen in hoc collaudādus. quia inter
antiquos philosophari incepit p̄pter mirari. vt dicit Aristot. iij. metaphisice. et
cōmouet gentes publicis error. et ideo admiratio similiter causat de rebus ex
ignoratiā cause. vt dicit Boet⁹. iij. de p̄sola. metro. q̄nto. Et igit̄ erga me fe-
licem cantorē Thuricensis ecclesie decretorū doctorē mouebat tali dubio. Vtrū
licuerit preposito et canonicis p̄dictis taliter immutare statutū sine breuiarium
Et videbat sibi q̄ non. et fortassis ex eo quia huiusmodi statutū prout alia iporū
statuta iuramēto singulorū canonicorū est firmatū. et sine periculo salutis eterne
et temporalis seruari potest. ideo inuiolabiliter perpetim est seruādum. vt legit̄
et no. in. c. Si vero. de iureiur. et etiam firmissime seruari debuit hoc statutum
metu periurij: quod est crimen grauissimū. et maxime prelati et clerici eandem
ecclesiam regentib⁹: cum eorū facta ab alijs trabant in exemplū. vt consequēter
in alijs p̄dictis: clausulis et capitulis statutorū leuius excedatur. de vo. Dagne
Et ideo grau⁹ venient puniēdi. vt. xi. q. iij. Precipue. et etiā ex eo quia piurū
infamīā inducit. de iureiur. Querelā. de testi. Testimoniū. et ibidem clarius p̄
nouell. et q̄ graue sit crimē periurij: le. et no. in. c. Ille qui. xxij. q. ij. Item secun-
do mouebatur fortassis idem canonicus. quia cōsuetudo laudabilis fuit in di-
cta ecclesia q̄ de simplici confessore. videlicet qui nō fuit doctor vel pontifex non
fiebat duplex festū. put fuerunt Franciscus Dominicus Othmarus et similes
et eadē consuetudo similr iuramēto singulorū canonicorū est firmata. vt patz in
thematē. et q̄ illa sine metu piurij aucte propria etiam in meli⁹ reformari non
possit. Ad hoc de iureiur. Si vero. et. c. Cum q̄dem. §. j. et c. Verum. Item de
elec. Venerabile. vbi taliter no. Inno. et Hosti. et bene ad idem de iureiur. li.
vj. de pactis. q̄uis. et q̄ solitum est fieri semp creditur fieri. et ita presumitur
lxxvj. dis. Dilectionis. C. de proba. Si in rem et c. Item tertio mouebat idem
fortassis canonicus: quia sibi constabat q̄ quilibet in cantādo et legēdo horas
canonicas tenet sequi consuetudinē ritum et registrū illius ecclesie in q̄ moratur
beneficiat⁹. vt. xij. di. Illa. clj. di. Quisquis. etiā si sit monach⁹ in ecclesia seclari
presulatus. vt no. ibidem. et Boff. in summa de sta. mo. §. Sed nunq̄d absolui-
tur. et q̄ obmittēs illas taliter legere peccat mortāl: vt satis colligitur. l. dist.
Contumaces. de cele. miss. Dolentes. in fi. et no. Archidia. de rescrip. c. vlti. li.
vj. et puniri pōt p̄ episcopū: vt no. xij. di. c. j. et c. vlt. et in p̄cedenti. c. Cōtuma-
ces. Sz qz inuito creditore vnū pro alio nō soluitur. vt le. et no. insti. q̄b mo.
tol. obli. §. j. et i glo. ibidē. et q̄ dicit Hiero. in eplā. Ingnū est deo q̄cqd ei obm-

De institutione

leris obmisso eo ad qđ teneri. Ex quibz colligitur si de iure teneor creditori nřo
 cui pensum fuitur nře reddere debem? vt de cele. mis. c. j. Per singulos dies. vel
 in spēali die qđ idē valet p horis canonicis certū op? scđtura z scđaz plegere iu-
 rta reglar antiqz ecclie traditōem de tpe pcurrēti. vtz Esaiam Hieremiam
 Thobiam Apocalipsim zc. nō satisfaccio de tpe. si dixerō de sanctis z etiā de scđo
 Francisco. qz dñs nō nouit op? ipsectū. de bap. Maiorē. et nihil z inutile cō-
 uertunt. de cle. nō resi. Tue. et idē est min? esse cōpetens z eē nullū. ar. de trans-
 la. Inter corpalia. sic. ff. de auc. tu. l. ij. ff. q̄ satisfda. co. l. q̄tiens. ff. ad vell. q̄uis
 s. si cōnenerit. ac si diceret. qui inutilr z incōueniēter legebat horas canonicas
 nihil agebat. qz nec cautū est qđ viciōse cautū ē. ff. q̄ satisfda. co. l. quōtiēs. vñ si
 nō licuit officiū illius diei mutare. nec licuit festū sancti Francisci talr celebra-
 re. z si celebrauerit creditori nřo videlz Xpo nō satisfecit. z ita horas illi? dici p
 prie deputatas obmisit z penalē se cōstituit. vt ptz ex pmissis. Vñ legi in acti-
 bus concilij Constātiē. q̄ obiectū fuit Iohanni pape. xxiij. q̄ ipse freqnt̄ dum
 legere debebat horas canonicas in die pūato z pscientie tepid? attediabaf de
 nocturno legēdo q̄ dixerit cappellano suo vlgari Neapolitano cuias ipse erat
 Circ. vn. sant. in nomi. cent. dyabolū. i. quere vnū sanctū de q̄ legam? in nomie
 centū dyaboloz vt citius expēdiamur. z hic peccauit. qz nō seq̄bať ordinariuz
 romanū. de q̄ dictū ē in themate. de q̄ etiā dic de pse. di. v. In die. vbi dic Bre.
 etiam de illis q̄ in diebz q̄tidianis tantūmō tres psalmos z tres lectiones cele-
 brant. nō ex regla scōz patz: s; ex fastidio h̄ facere cōprobant. Nā scriptū est. q̄
 nō facit qđ facere d; intelligit facere qđ nō d; ff. de edil. edic. Quid sit. s. idē
 lxxvi. dist. Non satis. xxi. q. vlt. De forma. et licet aliqd bonū sit z vtile. nō tñ
 est agendū nisi in eo modo q̄ fieri d; xj. q. iij. Quid s. xij. q. ij. Quatuor. de pse.
 dist. v. Non optz. ff. de remis. l. j. z. l. iij. s. S; in bello. Itē potuit moueri q̄to
 canonic? pdictus q̄ licz pposiť z caplm de nouo facere possint statutū de cau-
 sis leuibus z minoribz vt puta de hora cōuocandi ad caplm z de distribuendo
 fructus z similibz. vt le. z no. de ver. sig. Constitutiōes. li. vj. als tamen in ma-
 gnis arduisq; causis: z que tangūt statum ecclie per superiorē confirmatū z iu-
 ratum. vt in themate put sunt statuta omnia et singula saltem pscripta in libris
 statutoz vel statuario pdicto. simili z statutoz singuloz clausula z capitula
 sine cōsensu episcopi: z sine magna necessitate et oportunitate imutari nō pñt.
 vt in dicto. c. Constitutiōes. Scriptū est eniz. Desleat pctōr. qz offendēs i vno
 videlicet puncto vť clausula statutoz: fact? ē omniū reus. z sunt verba scđi Au-
 gustini posita pro regula iuris in antiqz Item qui totā legem seruauerit: offen-
 dat autē in vno factus est omniū reus. Iaco. ij. de pe. di. ij. Si eni inquit. cum
 concor. Vñ omis res p q̄scunq; causas nascit: p easdē dissoluif. de re. iu. c. j. de
 quo sinceri? vide Archid. in dic. c. Constitutiōes. S; q̄ canōici auctē propria
 pñt dissoluere z mutare antiq̄ statuta de volūtate z ordinatōe epi facta z ratifi-
 cata. imo ecclie vniuersal ordinatōem. vt in. c. Bliofus. de reli. z vene. sanc. li.
 vj. vbi pprie cauēť vt de simplici pfectore nō fiat tale festū. sed d̄ doctore zc. z sic
 nō videt licere put colligit ex pdictis. Nā dic lex. ludibricū eni esset si qđ statu-
 tum fuit ab initio q̄ momento q̄libet mutareť. C. de bo. q̄ li. i po. psti. l. vlt. Nō
 enim qđ rite s; leges ab initio actū est ex alio euentu resuscitari d; C. de admi.
 tu. l. sancimus. Hoc fundamēto vident armati Cistercienses Cluniacē. Pre-
 monstratē: et omēs mundi totius approbate religiōes: que nec in speciali nec
 in generali nullū nouum festum celebrare psumunt nisi inquantuz diffinitores

nouorū officiorū

suorum generalium capitulorum rite disponunt. Arguitur enim ab exemplis que pietatem continent, prout infra dicetur, et no. Archidia. de re iudi. Cum eterni. li. vi. et ibi videas. **U**n dicit sapientis autoritas que vtriusque iuris allegat facultas. Multorum disce exempla que facta sequaris. Que fugias vita nobis est aliena magistra. Item quinto poterat moueri canonicus predictus: cum simonia non sit aliud nisi studiosa cupiditas vel voluntas emendi vel vendendi spirituale vel spirituali annexum. j. q. i. Qui studet. de simo. Tua nos. et maxime si pactum interuenit. quod in spiritualibus principaliter est euitandum: ut de pac. c. ult. j. q. i. Quod pio. Nam secundum leges impiales sancta estimatione non capiunt. ff. de re. diui. l. sacra loca. §. vlti. et propterea vendi non possunt cum venditio sine precio non constat: ut insti. de emptio. et ven. §. Precium. et. ff. eo. titu. l. ij. §. Sine precio. et qui spiritualia vendit capitale crimen cum simonia committit: ut in dicto ca. Qui studet. patet enim ex themate quod clerici studiose vendiderunt operas suas spirituales et se pro panibus locauerunt: officia diuina de nouo celebrando que prius eadem die nunquam fuerunt celebrata. Imo quantum in eis fuit illum diem omnipotenti soli et solummodo ad seruendum proprie appropriatum officio suo proprio priuarunt: et cum pacto pro precio recepto in laudes sancti Francisci conuerterunt. Odit autem deus et non solum odit sed punit festiuitates eorum qui non celebrant festiuitates dici sed suas id est per mundanis et temporalibus. et hoc est bene notandum. xxviij. q. i. Odi. xviij. q. viij. et hoc diximus. de quo infra sincerius dicetur. et summarie turpius egerunt quam illi de quibus dicit propheta Iobelis. iij. Sicientes puellam pro vino ut biberent vendiderunt: quia hi carnalia: illi vero spiritualia quantum in ipsis est vendiderunt. Item sexto moueri poterat canonicus iste: quia nouitas illa taliter introducta contra ecclesie statuta vetustissima et consuetudine antiqua et tanto tempore seruata quod eius initium non est in memoria hominum que consuetudo similiter legem facit. ut le. et no. de psue. Cum consuetudinis. et talis nouitas videtur piclosa legibus quibus et canonicis inimica. ut. xj. di. Quis nesciat. xxx. di. Scripsimus. di. iij. Erit. ff. de costu. prin. l. In rebus. Et ratio quia plerumque discordia parit: ut in dicto ca. Cum consuetudinis. Non autem dicitur cuius facies est immutata. ut hic et. ff. de no. op. nun. l. i. Mutare autem est substantia rei in totum remota alia in eius locum ponere ut. ff. de testa. l. Heredes palam. §. si quid potest. C. de no. co. fa. §. Quibus. ibi additiones. et nonne facies videtur immutata: imo tota effigies et forma et substantia rei in totum remota. ut pater. Nam prius fuit quasi silentium ut fit in puatis diebus. sed ecce nunc clamor factus est: ac si dicerem? Ecce sponsus venit: videlicet Franciscus: exite obuiam ei. Math. xxv. Laudate igitur eum cum sono tube: laudate eum cum psalterio et cithara: laudate eum in timpano et choro: laudate eum in organo et organo et c. usque in finem continuando. Ecce nonne ista dicitur nouitas et mutatio grandis. ubi de silentio fit tantus clamor: imo videntur omnino contraria: ut interdicti tempus et festiuitas solennis et publica. de quibus infinita sunt iura. Dicitur autem nouum quod prius non fuit: ut. viij. q. i. Non autem. de elec. Generali. li. vi. xxviij. q. ij. De monachis. et quod non. ibidem. Ad idem quod legitur et no. xij. di. c. ij. et. viij. q. i. Nec nouum. xxviij. q. ij. caplo. ij. in prin. ij. q. ij. Non tam nouum. ubi de hoc de iudeis. Consultuit. et simile est hic. quia a tempore foundationis ecclesie non fuit tale festum in illa ecclesia. Et humaniter loquimur de nouitatibus: que et inter homines discordie sunt causa: ut in dicto caplo Cum consuetudinis: et contra hominum nouitates scribitur quod antiquitas veneranda est. ij. q. vi. Anteriorum.

De institutione

§. Illud etiā. ff. de iur. i. mu. l. semp. et Boe. ij. d. pso. dicit. Felix nimis por etas
et etiā dic lex Testamenta. C. de testa. mos retinēd⁹ est fidelissime vetustatis. In
sup etiā iura nra ita videlicet antiquitati tempoz et scripturaz: decreta patz san
perunt reuerentiā exhibendā: et euidenter asserunt scroz canonū sanctiones. de
transla. Quanto. et hmoi scripturarū et statutoz antiquitati tanqz iuri scripto
reuerētia fidel^r est exhibenda: vt. vj. di. Ecclesiasticaz. et c. Catholica. de cau.
posl. Cum ecclesiaz. et vtiqz vetustas est seruanda si potest sine scādalo fieri: vt
iij. di. Deniqz. Vñ dicit Greg. in generali sinodo. Hos aut et ordinē romanuz
inuestigantes: et antiquū morem nostre ecclesie imitātes. antiquos patres et
de cose. di. v. In die. Item septimo moueri poterat canonicus pdictus. qz scan
dalum sequi pōt et sequitur indubitatē ex huiusmodi nouitatū et mutationum
subitaz inductione: et antiquitatum et antiquarū obseruationū refutatione.
Ratio: quia clericis laycos infestos opido antiquitas tradit. quod etiam psen
tium experientia tempoz manifeste declarāt. de i. mu. eccle. c. vlt. li. vj. et qd nō
diligunt: de facili ptemnūt. xx. q. iij. Presens. dicentes cū canone hmoi facta
recentia grauius scandalizant. et motus animoz turbulētius excitant. vt. xxiij.
q. ij. c. ij. in fi. et indubitatē layci malis exemplis clericorū peiores fiunt. l. dist.
De his vero. de quo Isidor⁹ de summo bo. libro tertio. c. xxxvij. Sz de hoc ca
uendū ē put nos instruit Inno. iij. in. c. i. d. off. le. li. vj. Dum dicit. Officiū no
stri debiti remedijs inuigilat subiectoz. qz dū eozū executim⁹ onera dū scanda
la remouem⁹ nos in eozū qete quiescim⁹ et fouemur in pace. Si qz prel⁹ et de
bito tenetur a suis subditis onera et scandala remouere. et eozū occasione se de
bet ponere murū pro defensione subditorū. vt. xliij. dist. c. i. Laueat ergo prel⁹
tus cum capitulo suo ne tales nouitates nō tantū ipso agente sed ipso tacente
taliter fiant vt videat consentire: per regulā Qui tacet: de reg. iur. li. vj. Quid
enim prodest illi suo errore nō pollui qui consensum prestat erranti. lxxxiij. dist.
Quis enī. Nam consentire videt^r erranti qui ad refecanda que corrigi debent
non occurrit. Ibidem. c. seqn. Scandalū enim oritur indubie dū debent infer
sti. videlicet laici pdicti de clero: et etiā simplices clerici ad maiores qui de hu
iusmodi festozum multiplicatiōe non habent emolimentū sed onus: quia forte
sunt cappellani et chozales taliter videlicet: ecce qui p singlos dies clamitādo
pronūciant Inclina eoz meū deus in testimonia tua et nō in auariciā. ps. cxvij
cum sit idolorū seruitus. ad Lollo. iij. j. q. j. cum omis. cum cōcor. et omniū ma
lorum radix. j. ad Thimo. vj. Ecce fm mltitudinē fructus sui multiplicauit al
taria Osee. x. in princi. Videm⁹ inquit qz Salomon optime dixerit. Ecce. x.
Pecunie obediunt omia. Et glo. interli. dicit ibidē: et mortificat aīas q nō mo
runt: et vinificat corpa q non viuūt. Et subsannādo clerū poetam allegant di
centem. Vidi cantantē missam celebrantē. Plummus cantabat: nummus res
ponsa parabat. Vidi qz flebat: dum sermonē faciebat. Et subidebat populus
que decipiebat. Hec ille. Et pecunie appellatiōe res quelibet significant. ff. de
ver. sig. l. Pecunie appellatiōe. etiam mobiles et immobiles et omnes res que
donari et recipi possunt. eo. ti. l. Pecunie nomine. Scandalū autē non est aliud
fm Hostien. in summa de renunc. §. penul. Est autem scandalū dictum vel fa
ctum minus rectum: vel signū cuius occasione tradit quis consensum mortu
lis peccati: vel est alteri prebens occasiōē ruine Et scandalū grece: latine so
nat offensio ruina vel rixa. prout ego vidi rixas intricacionumqz materias su
per eo qz Franciscus frater minor maiorū inter natos mulierum sua festiuitate

nouorū officiorum

fuit parificatus. Unde dñs Xpus dixit. Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis Math. xxiij. et Marci. ix. Hoc est q̄ offendi vel rui fecerit: vt exponit Archid. in dicto ca. j. de offi. delega. li. vj. quod nullo modo faciendū est. vt. xi. q. iij. Inter verba. Sic pharisei scandalizati sunt Math. iij. et dic. c. Inter verba. de cōsecra. dis. ij. c. Prima quidē. i. rigati sunt. Et fm hoc notat q̄ scandalū semper vitandū est dūmodo deus nō offendať qui est christus sapientia. iusticia. veritas. sanctitas. et fortitudo. xi. q. iij. Existimant. als scandalū vtilius tolerať. vt de reg. in. Qui scādalizauerit. et fm hoc dicit Hostiensis intelligendū. c. Cum pridem. §. Prozogauit. de renūc. Item de prescrip. c. Fibil. de vo. Wagne. de no. op. nū. Cum ex iniūcto. Item octauo potuit moueri canonicus predictus quia breuiariū siue libz habuit antiquū de originali ordinario fideliter quondam exemplar cōscriptum et collationatū: put multitudo clericorū habet loci illius hodie. per quē idem cononic⁹ horas in domo canonicas psoluere solebat qui liber ppter sui antiquitatē. et qz cōcordabat cum antiq̄s magnā fecit fidem. de proba. Cum causam. de p̄scrip. Ad audientia. xvj. dis. Habeo librum. et hic liber antiqu⁹ in huiusmodi noua festiuitate traditione sua corruptus discrepabat. quā corruptionē et similes Jo. an. in addi. spe. ne volumia antiq̄ violarentur per suas additiōes: miro conomine vitabat. Est ergo ab exemplis argumētandū et in consequētiā sunt trahenda. vt de re iudi. c. j. li. vi. in princi. et p̄serim que pietatē continēt. vt hic. Ad hoc arg. de cōse. di. iij. Sanctū est. vl̄ cum aliquid recte factum inuenit. ff. de manumif. vindicto. l. Apud se. et coipso videatur aliquid bonū et iustum quod a bono factū est. xxxvj. dis. Qui de mensa. ix. q. ij. Lugdunē. vj. q. j. Omnis. de quo supra ar. j. Sunt paria vtilitas et necessitas. de rescip. Statutum. li. vi. §. Insuper. ad idem de p̄ben. Exposuisti. Necessitas autē frangit legem: et lex nō necessitatē. de ose di. j. Sicut. de cōsue. Quanto. et incōmoditas et impossibilitas imutāt ius cōmune. vt no. Archid. de sepul. c. vlt. li. vi. et cōmoditatis cā pmitit qd als nō pmitteret. vt no. ibidē Jo. an. in. glo. ij. nec refert an quis nō habeat an cum cōmodo habeat. vt le. et no. ff. de vlsu. ruc. petra. l. j. ff. de euic. l. si plus. §. si. Ergo sibi videbat antiquum registrū cum infinitis similibz exemplaribz nō fore violandū et incōmoditatē tanq̄ impossibilitatē fore vitandā. Similr videmus de famosissimis doctoribus volumia in quacūqz facultate cōponentibz et complentibz. vt fuerunt predictus Jo. an. Antho. de butrio et similes: qui pro nulla noua supueniēte discrepatiōe cōpilatiōes suas immutarūt. sed in terminis suis firmiter tenuerūt. et per vnū uersum mundū taliter composita publicari fecerūt et publicata nō violauerūt. Item nono poterat moueri canonic⁹ predictus. quia christus dixit. In domo patris mei mansiones multe sunt. Joh. xiiij. Item christus. Quid existis videre pphetam? vtiqz dico vobis maior inter natos mulierū ppheta Johāne baptista nō est. Lu. viij. Ex his scripturis notat q̄ iuxta merita sanctorū sunt mansiones in celis. Item notabilr dixit comparatiō Inter natos mulierū. nam cōparatiū⁹ p̄supponit positiuū. ff. de ver. obli. vbi autē facit de renūc. Risi. ad fi. An videatur q̄ aliquis magn⁹ est inter sanctos dei. i. sanct⁹: et tñ nō ē tam sanct⁹ put est sanct⁹ Johānes baptista. vt p̄z de sc̄to Francisco. vnde videt q̄ sint ḡdus beatorum put inter angelos: prout legit et no. xcix. di. Ad hoc. vbi vide glo. et clari⁹ patz p mḡm sent. in. ij. dis. ix. in pn. put etiā inter āgelos malos. vt ibidē dis. vj. et clarissime per sc̄m Tho. ibidem in. vtroqz loco. Quis autem dubitat de eo q̄ illi non debeatur in ecclia maior festiuitas cui p laboribus multis et pro

De institutione

moribus castis. pro actionibus strennuis. celsioris loci promerendum debet in celis. vt. lxxj. dis. miramur. Oportet enim praeter testificationem predicari et bone fame praeconijs non taceri. c. q. ij. Quattuor. et si in vita sua maiores alijs fuerit passus persecutiones vt. vij. q. j. Omnis qui gemit. et c. ibi adiuuari. et qui fuerit passus ex maiori caritate. j. q. j. Vide quantum bonum est caritas. et qui maiora miracula fecerit in vita et post mortem. et qui in hominum miraculis praecurrerent quatuor principaliter. Primum quod ipsa miracula fuerint ex deo et non ex arte magica vel aliunde. vt. j. q. j. Teneamur. ij. q. vij. Item balaam. j. q. j. Prophetauit. Item qui fuerint contra naturam vel supra vires nature quo ad factum. vt in resurrectione Lazari. vel quo ad modum. vt in sermone Petri subito a febribus curata. xxvj. q. ij. Nec mirum. per archidiaconum. non ex vi verborum: sed ex merito hominis hoc contingebat. Hoc ideo dico. quod panis quotidie miraculose transubstantiatur in corpus christi: non merito hominis sed praeter verborum. vt de pse. dis. ij. Quia corpus. et in. c. In quibusdam. Item qui fuerint ad magnam corroboracionem fidei. Nam satis miraculose ex herba putrida fit vitrum perpetuo putrefactione carens. et hoc ministerio hominis sed non ad fidei corroboracionem. de quibus miraculis si plenus videre volueris vide Iheronimum. de sum. bono. li. j. c. xxij. et Gregorius super Ezechiel. li. j. omel. v. circa finem. Lumine tuo. et plenissime eundem in moralibus li. vij. c. vij. Et si tali put est sanctus Iohannes baptista tam eminenter praecellenti maioris festiuitatis dare solennitas iuxta mentem predicti. c. Gloriosus. quam sancto Francisco simplici imperito rustico. imo in sacris ordinibus nunquam praestitutor: quod non assereret rite legitimeque festiuitas. Ad hoc facit dictum apostoli. j. ad Corinthios. xv. quoniam stella differt a claritate a stella. sicut etiam erit in resurrectione mortuorum. Cum ergo secundum beatum Dionysium ecclesiastica hierarchia representat in suis actionibus seu ordinationibus celestem hierarchiam in qua sancti secundum diuersitatem meritorum suorum disponuntur. Ideo ad hoc representandum varietas officiorum in ecclesia vniuersali et etiam particulari reperitur. et huiusmodi varietas meritorum non ad priuati hominis ordinationem: donacionem vel fundacionem debet transponi nec minor meritis magis merito preponi. alioquin iuxta pronuntia producta videtur praecellum fore contra tramitem recte rationis.

Ad partem autem affirmatiuam potuit mo-

ueri canonicus predictus et taliter. Nam propositus et capitulum ecclesie Thuricense ante constitutionem illius capituli Gloriosus. imo ante compilationem sexti libri decretalium poterat (put fecerunt) edere de nouo sine consensu ordinarij statutum et ordinationem que tangebant diuinum cultum. et ipsum etiam augmentabant. vt in. c. penul. de praestiti. per contrarium: et eo. ti. c. Cum ois. et c. Cum accessissent. et c. Cum. B. et c. Ex parte. de rescriptis. Constituitur. §. Discretionem vestre. et maxime ex eo. quod videtur licitum et honestum. per c. palle. Constitutiones. de ver. sig. li. vi. praeterea. cum etiam quodlibet licitum collegium sibi statutum edere possit quod ad ea que ad se pertinent. vt. ff. de cuiusque vniuersi. l. j. §. ij. de constituti. Ex litteris. et suandum est maxime dum fuerit iuratum et suari potest sine interitu salutis eterne. vt in. c. Si pro. de iureiur. et maxime dum nulli praedictum generat. vt in dic. c. Cum. B. foranensem. de quo plene per Jo. an. i. mercurialibus super regula. Ea que fiunt. §. secundo statuta episcoporum. et hoc modo possunt per iura predicta maxime dummodo statuta sunt licita et honesta et communia omnibus. iij. dis. Erit autem. nec debet reprehensibile iudicari: si secundum veritatem temporis statuta quoniam variantur humana. praesertim cum vrgens necessitas vel euidentis utilitas exposcit. de praescriptis. et affirmati. Non debet. de sen. ex. Sup. eo. ij. de trans. c. ult.

nouor officiorum

xxij. q. viij. Occidit. xxij. q. iij. Quis ignoret. xxi. dis. Sciendū. et duobz. c. se
 quētibz. iij. dis. Erit autem. Nam et impator dicit. Non em̄ erubescimus si qđ
 melius horz que prius ipi dixim⁹ adinueniam⁹ cōpetentē prioribz imponere cor
 rectionē ne ab alijs corrigi expectem⁹. in auten. de nup. circa pn. coll. iij. Item
 idē col. ix. vt frēs filij zc. dicit in prin. Nostras emēdare leges nos nō piget: vbi
 qđ vtilitatē subiectis inuenire volētes. Et salomon dicit. Sapiens est mutare
 in meli⁹ cōsiliū. et allegat hoc accursi⁹ in priori auctoritate. et sapiens mutat cō
 siliū cum prudenti⁹ meditat⁹ ad hoc. c. de colo. Illiricanis. l. nunq̄. et sic etiā pa
 pa qñqz mutat sniam. xxxv. q. ix. Veniā. et mutat decretales vt videt in dic. c.
 vlt. de imu. li. vj. Sed nō in alteri⁹ detrimentū mutare debem⁹ cōsiliū. de quo
 plene de re. iur. li. vj. Et sup eadē talr vt p̄mittit hic statutū siue registrū aut
 breuiariū videt immutari. Nam quodlibet statutū recipit determinatiōem a
 iure cōmuni ppter necessariā et iustā et legitimā cām. ff. de mune. et hono. Ut gra
 datim. §. j. et. ff. de nox. l. ij. ff. de serui. l. si cui. ff. de ritu nup. l. Quāqz. Item di
 cit lex. Omnis diffinitio. i. regula in iure periculosa est. parum enī est qđ non
 subuerti possit. id est qđ nō exceptionē patiat. ff. de re. iu. Omnis diffinitio. Et
 dicit paz. quia glosa ibidē annūerat aliqđ iuris casus qđ exceptiōem nō patiunt
 et ideo nō mireris si statuta minorz pncipū aut puatorz ppter causam mutātur.
 Secundo sic. Licet bene ordinatū sit et statutū ante tempa: vt de sancto Fran
 cisco fiat antiphona et collecta. et hoc in diebz illis dum minores essent ecclesie
 fructus. sed quia nō est irrationabile: imo rōne dignissimū qđ duz augent⁹ dona
 rationes etiā crescant donoz. vt dicit Beda sup illo Math. xxv. Homo. qui
 dam peregre. et qđ dignus sit mercenarius mercede sua. Luc. x. et. xij. q. ij. Qui
 cunqz suffragio. Nam indubie maiores sunt labores in taliter festinādo. et etiā
 maiores sunt expense videlicet in luminibz: candelis: campanis pulsandis et oz
 namentis ecclie festiualiter exponēdis qđ vsu cōsumunt et plibz alijs qđ in die pua
 ta. Et ex quo nō inuenit phibitū vt. i. qđ festū illo modo de nouo crearetur qđ il
 lud seruaret iuxta instituentis ac prepositi et capituli voluntatē: dūmodo ordo
 canonicor seculariū non peruerit in religiosor ritū: vt in dicto. c. Viramur.
 xvj. dis. Et insup ptunc prout ex nūc fuit pmissum vt ecclesia ditaretur aut con
 seruaret in rebus temporalibz sine quibz subsistere non potest status clericorum
 quemadmodū corpus sine anima. j. q. iij. Si qđ abiecerit. quia militari debet
 clerici in ecclia dei. ij. ad Thimo. ij. et. xvi. q. j. c. j. et. iij. ne cle. vlt. mo. c. j. in fine.
 et. c. Sed nec. et null⁹ tenet militare ppijs expensis. de p̄scrip. Lū ex officij. et
 beneficiū datur ppter officiū. de rescrip. c. si. li. vj. et p̄sertim illis clericis qui ec
 clesie fideliter vigilanterqz seruiērūt. j. q. ij. Clerici. lxxvj. dis. Non satis. et fm
 apostolū Qui altario seruit: viuere debet de altari. et qui ad onus elegit: repel
 li nō debet a mercede. et patz a simili qđ clerici viuere debeāt de patrimonio Je
 su xpi: cuius obsequio deputant. et ipsa nominis ratio psuadet zc. vt de pben.
 Lum fm aplm. Et iō quia certū est qđ non ē phibitū in statutis ecclie. nec per
 iura canonica augmētare festa et fructus ecclie. ergo videt pmissum prout leg.
 et no. in. c. Inter corporalia. de trans. imo bonum est argumentū in vtroqz iure
 cum nusqz inueniat phibitū. ergo nō debz phiberi. xxvj. q. ij. Lex diuine ecclie
 sic. xxxj. q. j. Ex si dormierit. lv. dis. Si sit euangelica. Tercio sic. Ex quo glori
 ficatur deus in sanctis suis. vt in dic. c. Gloriosus. et idcirco iubemur eū in san
 ctis suis laudare. vt in Cle. j. eo. ti. qm̄ ppha dixit imperando ex illius imperio
 qui in altis habitat p̄cipiendo. Laudate inquit dominū in sanctis eius. ps. vlt.

De institutione

et in consilio iustorum et congregatiōe magna opa dñi ostendunt. ps. cx. Et etiā dixit veritas. Qd vni de minimis meis fecistis mihi fecistis. Math. xviii. et q̄ vos recipit: me recipit. et q̄cunq; potū dederit vni ex minimis istis calicem aq̄ frigide Math. x. et si in minimis tanta opant obsequia. tam largiter impensa. quid a fortiori si maiorib; suis obtulerim? ministeria. vt de elec. Lum. in cūctis. cōcor. in Cle. j. de reli. et vene. sanc. in glo. iij. vbi dicit. Si laudare iubemur dñm in sc̄is suis: fortis in seip̄o. q̄ est sup oēs celos: et stat? scōz et chor? angeloz. Et est arg. a minori et valz. vt ibidē. vñ Eccl. xliij. Laudem? viros gl̄iosos et parētes n̄ros in generatiōe sua. multā gl̄iam fecit dñs magnificētia sua a seculo do? minātes in potestatib; suis. Item Apoca. xij. Non dilexerūt aīas suas vsq; ad mortē. p̄pterea letamī celi et q̄ hitatis in eis. quare gl̄ia et honore coronasti eum dñe: et p̄stitisti eum sup opa manū tuaz. ps. viij. Quis autē dubitat si beatissimī f̄gini matris dñi q̄ dignissima ē creaturarū laudes p̄ oīb; alijs sanctis impendim? plus filio suo cōplacem? vt colligit in dic. cle. j. et als fm hūanas rōnes et fm legē moysaycā qua tenemur honorare parentes Exo. xxiiij. ratiōe dignissimū: quis dubitat autē si dñm laudauerimus p̄ nosmetipsos in dieb; n̄ris (prout etiam possum?) q̄ similr p̄ alios poterim? p̄petuo: cū scriptū sit. qui p̄ aliū facit est p̄inde ac si faceret p̄ seipm. vt de re. iū. li. vi. cū p̄cor. Nec obstat put in iure cauetur. q̄ etiā factū ab eodē diuersis tpib; nō reputat idēmp̄ritatē eiusdē facti vt. ff. de cōdi. Indebiti. l. si nō fortē. §. libertus. et in autē. de si. instru. circa p̄n. Nam quātū ad veritatē impossibile est factū vni? dici factū alteri? s; de q̄daz iuris interpretatiōe p̄cedit q̄ factū vni? alterius intelligat. vt. ff. d. duob; reis. l. nemo et vos. ff. de vi. et vi. ar. §. deiecit. et §. quod dicitur. et non est dubiū q̄ ille tenet interdiciō vnde vi q̄ deiecit p̄ se vel p̄ aliū. vt in dicta. l. j. ff. de vi. et vi. ar. et ita q̄ dat vel recipit p̄ aliū fieri. et est ac si p̄ seipm faciat si p̄tinuo facit rex vel p̄nceps p̄ aliū. Item infirm? et pupillus qd p̄ se facere nō possent. vnde si p̄ me et alios psalmos n̄ros cantabimus cunctis dieb; vite n̄re in domo dñi. Esaiē xxxviij. vel p̄ aliū post mortē meā. put is q̄ testm facit. et p̄ executores p̄ mortem disponit. est etiā apud deū et hoīes tanq; p̄sonaliter fecerit. et ita si nunc aut post mortē compleuerim? illā gl̄iosaz dei laudē aut scōz suor. de q̄ scribit Im mola deo sacrificiū laudis. ps. l. Itē. Laudē dicite deo oīs sc̄i ei? Apoc. xvij. Itē In oīni corde b̄ndicite et laudate nomen dñi. Eccl. xxxix. Et dixit Bern. Laudate dñm: q̄ nil ita in terris p̄rie rēp̄sentat quēdā celestis habitatiōis statū sicut alacritas laudantiū deū. et Aug? Deus cū de illo nemo digne dicere possit. admisit tū hūane vocis obsequiū. et verb n̄ris humane in laude sua nos gaudere voluit. Item ad laudē dei incitat nos oīs creatura: cum dicit. B̄ndicite oīa opa dñi dño. Vñ mirū est dicit Greg. q̄ hō nō semp laudat deū. Itē dicit Aug. Si placēt opa dñi. ex his lauda et artificē eoz. Item dixit Bern. in qdā fmōe Voneo vos dilectissimi pure ac strēnue diuīs intesse laudib; strēnue vt sic reuerenter ita alacrit? dño assistat. nō pigri. nō somnolenti nō oscitantes nō parcetes vocib; zē. et etiā q̄ dicit p̄pha In cimbaliis b̄n sonantib; laudate deū et im mouerius in vocib; bene sonantib; humanis. In quibus cōcludo contra quorundā ypocritarū garrulationē qui detestant? dulcissimas sonorū vocum et modulationū consonātiās. tam ore q̄ organo seu alio musicali instrumēto que frequenter fiunt in summi pontificis aut aliorū magnorū principum capellis. et hi errant corde: nisi taliter psallentes nō dei principalr sed humanā quererēt laudem de h̄mōi laude diuina si sinceri? videre volueris. Vide Hugonē de clau

nouorum officiorum

stro anime. caplo. iij. de officio cantoriz. Ex his omibz firmiter concludo. Nec est etiam spes et fides ecclesie et laudes dño. non tantū in seipso: sed etiā in sanctis suis. imo in omnibz creaturis et operibus suis per nos et alios qualitercūqz peractis nomie nostro dispositione nra tanqz testamēta grauissima nobis et nostris proficiunt: et pficere possunt ad salutem eternaz. Et nō obstat quod le. et no. xx. dis. c. j. q. dicta sanctorz patrū videlicet Augustini. Hieronimi et aliorum recipienda non sint nisi inquātum sint sacris canonibus incorporata. sed hoc est verum si allegaretur omissis canōibus in materia cōtentiosa. sed in his que meram continent pietatem: etiam dicta paganorum et gentilium possunt allegari. prout Hiero. vsus fuit versibus Virgilij de conse. dist. ij. Ne tales. et Aug. versibus Lucani. xxvj. q. ij. Nec mirum. circa princi. Sz ad propositū nostrū redeūdo vlti⁹ de laude scōz dicendo. Quidam frater minor in sermone publico dominū auctoritate p̄dicta laudare volens in sancto Francisco. in finem vt ipm sup omēs celos collocaret inquit: omnes angeli celi et vniverse potestates: cherubin et seraphin incessabili voce proclamāt. videlicet sanctum Franciscum. et gloriosus apostolorū chorus. et prophetarū laudabilis numerus. et martyriū candidatus exercitus eundem tanqz gloria et honore precellentem laudet exercitus. vbi propterea sibi fuerit sessionis locus. Et quia post longam collationis formā nec in celo nec in terra post dominū sibi sedem inueniret competentē. Subinfernens mirifice quia nō cōtētus vt sedeat cum princi⁹ pibus et solium glorie teneat. et qz thron⁹ eius esset sicut sol in conspectu domini. Et vbi inquit collocabim⁹ eum. Et mox quidā rusticus alta voce clamabat dicens Domine: hic intra me vacat sibi locus. et de tanto mentis excessu ridebat omnis populus. Dicit enim lex: qz consistat honor in sedendo ante alios. vt. C. de sacrosanc. ec. l. Decernimus. vnde qui vltra quam decet laudat vitam bonorum vl cōmendās vitam malorū peccat mortaliter. xlvj. dist. Sunt nonnulli. propterea sordescit laus sancti Francisci in ore fratrum suorum. xj. q. iij. Si quis vero obediat. Honor autē alicuius alteri non debet esse causa nocendi. C. de sta. et imagi. l. vlt. Nec aliquis debet illud optare qz honor aliorū minuat. cxcj. dist. Nullus. Propterea dixit Seneca. Parce laudea: partius vitupera. Similiter reprehensibile est nimia laudatio vt immoderata vituperatio. Vnde de Esa. xlvij. dixit propheta. Laude mea refrenabo te ne intereas. Sed medium (inquit Boetius) tenuere felices: in quo consistit virtus. iij. de conso. prosa vij. et Philosophus. ij. ethicorū. vnde de offi. custo. in glo. iij. c. j. dicitur Cum media semp gaudebat ludere forma. Maior enī medijs gratia rebus inest. Inter vtrunqz vola: a medio rectissimus ibis.

His autem motiuis in effectu aut in af-

fectu p predictū canonicū motis ad partem affirmatiuā taliter qualiter forma tam assisto. et si pla tibi placuerit colligere motiua ad vtrāqz partem tendētia vel ex argumentis meis partiendo prout pauper institor qui de vno specierum sacculo materias ad apparentiam dilatando facit plures. tibi largiter cōcedo. Nam ego modico fulcitus ingenio de premissis contentor argumentis. taliter qlit collectis depaupertatis sacculo. Attē pro premissorū concordātia et saniori sequentiū intelligentia notanter expedit ppendere qz ne dum papa cum suis fratribus sed etiā prelati cū suis capitularibus et canonicis constitutōes. ordinationes et statuta facere pñt. vt de senten. excō. Inter alia. de his qz fi. a pla. si

De institutione

ne p[er] sen. ca. per totū. Debent tamen prelati in omnibus negocijs ecclesiarum requirere consiliū clericorū suorum vt cum eis peragant et pertractent et que statuenda fuerint statuunt. errata corrigant et reuelanda dissipent et euellēt vt eodem titu. Quanto. et sup illis maxime que clericos ipsos cōcernere dinoscūt vt eo. ti. c. vlt. Caplm autē ecclesie Cathedralis sine episcopo statuta facere nō potest que tangunt generalem statum ecclesie. vel tangant episcopum vel eius iura sic intelligit. de consue. Cum consuetudinis. de his que fi. a pla. Flouit. Est autē prelatus caput capituli a quo nō licet mēbra recedere. de p[re]scrip. Cum non liceat. Et hec vera etiā si caplm talia statuatur cum archidiacono suo v[el] p[ro]posito vel alio qui post episcopū p[re]sit capitulo. Sed si de alijs statuatur q[ui] nō tangunt episcopū vel iura sua sed sua singularia negocia: prout p[re]dictum est. et legit[ur] z no. in. c. ij. de verb. sig. libro. vij. hoc bene possunt. Et archidia. post Innocen. tertiu dicto. c. ij. videtur notare q[uod] nedū capitula cathedral[ia] ecclesie s[ed] etiā alia capitula aliarū eccl[esi]arū collegiatarū q[ui]bus simil[ia] z omniū aliarum sue dyocesis ep[iscopu]s dicit[ur] caput in arduis z magnis nihil statuere p[ossu]nt vel ordinare sine episcopo. Unde d[icitu]r notabil[iter] in th[em]ate q[uod] episcopus cōfirmavit z ita ratificauit et ratū habuit statutū cum ratihabitionē retrahē et mandato nō est dubium comparari. de re. iur. li. vij. Que autē sint ardua vel magna aut parua v[el] minima arbitrio boni viri standum est vt infra dicit[ur] in quarta solutione. Sūt autem h[uius]m[od]i statuta et ordinationes in omnib[us] eccl[esi]is particularib[us] quēadmodum generalia statuta in vniuersali eccl[esi]a summe necessaria. vt vtrobiq[ue] appetitus notius sub iuris regula limitet[ur] per quā genus humanū vt honeste viuat alterum nō ledat ius suū vnicuiq[ue] tribuat informatu[r]: vt in p[re]m[io] decre. z vt humana coerceat audacia: z tuta sit inter improbos innocētia. dist. iij. Facte sunt. Item summe videt[ur] necessariū q[uod] in ecclesia predicta et in omnibus alijs saltem collegiatis aut cōuentualib[us] certus aut determinatus ordo celebrandi diuina officia per omnes et p[er] omnia pariter seruetur. ne propter diuersitatē corū porū diuersitas sequat[ur] animorū. de p[re]cess. p[re]la. Quia diuersitatē. alioquin continuo discrepantia in clero vni[us] eccl[esi]e in legendo z cantādo proueniret. quia sine rege et sine lege quilibet ad placitū suū modū seruaret. z dissonantia et et discrepantia mor[is] resultaret. Unde in quib[us]dā eccl[esi]is habetur rex chori vt in eccl[esi]a argentine[si] qui etiā in alijs eccl[esi]is dicit[ur] primicerius. de cuius officio dicit[ur] de offi. p[ri]mi. c. Unico. z melius in. c. Perlectis. xxv. dist. ij. Ad primiceriū. vbi dicit[ur]: q[uod] ad primiceriū et eius officium p[er]tinet inter cetera disponendi officium cantādi et pagendi lectiones: psalmos: laudes: offertorium: responsoria. et quis clericorū dicere debeat: quis ordo quoq[ue] et psallendi modus in choro pro solennitate et tempe sit seruādus zc. et idem primicerius vtitur registro siue breuiario aut ordinario ad hoc sibi specialiter deputato tanq[uam] rex vel imperator qui vtitur legib[us] tanq[uam] instrumētis suis: cū ipse sit lex animata et leges respectu ipsius mortue. in auten. de consu. in fi. colla. iij. facit ad h[oc]. C. de testa. l. Ex infecto. et insti. qui mo. testa. infir. l. finali. ff. de le. se. consul. l. p[ri]nceps. ff. de le. iij. l. ex infecto. Unde dicit[ur] Isidor[us]. Iustum est principē obtemperare legib[us] suis. dist. ix. Iustum. et est palea. Attamē p[ossu]nt elicif[er] ex dictis philosophi. iij. politicoz. tūc oportet hūanas leges quantūcūq[ue] sint exquisite in aliq[uo] casu deficere. Et ideo dicit[ur] Egidius de regimine p[ri]ncipū li. iij. q[uod] meli[us] ē regnare rege optimo regi q[uam] optima lege. in finē vt per regem corrigātur defectus legis. Ita in p[ro]posito expedit fore primiceriū vel regem aut cantorem vel aliquem p[ri]ncipem

nouorum officiorum

cipem chori qui sepe moderet leges siue registrū chori olim conscriptū iuxta va-
 rietatem temporū: quia difficile fore singula vel non excogitata conscribi. Un-
 de put audiri quendā prelatum nimis curiosum famulo suo regulas conscri-
 psisse quibus in obsequendo precise et ne plus vel minus perageret vtendo stri-
 ctius deberet conseruare. et dum quodā tempore vnacū domino paludinosum
 fossatum equitando perambularet et equus dñi infigeret qui angustiatu vn-
 diq; grandi pericula ad famulū de subsidio clamaret. et famulus illico plegam
 diligenter inquit regularū mihi traditarum tenores si se tendant ad talium ob-
 sequiorum labores. et dominus mox imminētis periculi metu compulsus cla-
 mabat fortius sine rumpe moras subueniendo mihi et talibus regulis de cetero
 liber seruiēdi manebis solutus. Et sic ad propositū nostrum facit q; precise sin-
 gula conscribere nō possumus. sed expedit vt sepe consideret consideranda sa-
 gas humanitatis animus. Et que premissa sunt de legibus et regulis iuris po-
 sitū intelligunt. secus de legibus naturalib; quas mutari nō licet (prout pre-
 dictum est) in primo affirmatiuo argumento. Hunc ad propositum redeamus
 Item q; ordo et concordia maxime in dei ecclesia sunt seruāda. patet p. c. Con-
 uenit. de conse. dist. v. vbi dicit conciliū Agathense. Conuenit ordinem eccle-
 sie ab omnibus equaliter custodiri. Item dicit conciliū Bracaren. et habe-
 tur. rj. dist. c. vltimo. Placuit omnibus cōmuni consensu vt vnus atq; idē psal-
 lendi ordo in matutinis vel vespertinis teneat officijs et non diuerse ac priua-
 te neq; monasteriorū consuetudines cum ecclesiastica regula sint permixte et in
 quibuslibet ecclesie gradibus prouidenter scienterq; curandus est vt in domo
 domini nihil sit inordinatum. nihilq; preposterum. vt. xvj. dist. Miramur. In
 omnibus autem psallendi modis seruet consuetudo: que omnīū canonum aut
 legum p̄dictarū est interpret optima. de consue. Cum dilectus. imo cōsuetudi-
 nes diuerse et in diuersis ecclesijs et in qualibet ipsarum pro lege et statuto de-
 bet haberi. vt le. et no. in dicto. c. Unico. de offi. primi. q; originaliter ex libro
 Romani ordinarij vel registro vlt ordinario Romane ecclesie videtur trāsum-
 ptum. vt patet in eiusdem capituli superscriptione. et supra in themate. Ratio
 autem omnīū premisorū p̄cipalis est: quia natura hominis prona est ad dis-
 sentiendū. ff. de arbi. l. Item summ. §. vlt. et quot sunt capita: tot sunt sensus.
 de conse. dist. iij. Sicut in sacramētis. et volūtares hominū varie sunt. ff. ad
 trebell. Quia poterat. Et Quidius dixit. Pectorib; mores tot sunt quot in ar-
 bore figure: velle suū cuiq; est: nec voto viuatur vno. Et natura quotidie noni-
 tates nititur. §. Inuenire. in autē. quib; mo. na. effi. le. et ideo conuenit statu-
 ta ecclesie firmiter edere salubriter dictare. notabiliter conscribere et suo tempe-
 rationabiliter moderare vt omnes in vnū conueniāt et cōuenti nullo discrepante
 concordare proponāt. imo discrepare nō presumāt. Nam constat q; propheta
 pro vna speciali denotabat maledictione. Osee. iij. dum dixit. sedebunt filij isrl̄
 sine rege et sine principe. et p̄sequens sine lege put factum fuit Iudiciū. xvij.
 vbi dicit In dieb; illis nō erat rex in israhel. sed vnusquisq; qd rectum sibi vi-
 debatur hoc faciebat. et hoc incunctāter pueniret vbi in ecclesia lex specialis
 aut cōsuetudo prescripta de cultu diuino rite celebrando. aut alijs negocijs ec-
 clesie expediendis exularent. Vnde post premissa per simplices clericos extitit
 perpendendū: prout nō inane doctores tangunt in dic. c. Gloriosus. circa fi. et
 Buil. durandi in rōnali diuinorū li. vij. q; post priuatos dies in qbus nulli cor-
 limus celebritatē triplicia sunt festa. videlz semiduplicia. simpliciter duplicia.

De institutione

et totū duplicia: et qua consideratiōe dicunt talia. dicit idem Builh. Ipse tñ dictū. c. Gloriosus. imo cōpilatōem sexti libri nō vidit in dieb' suis. qz nōdum emanauerat. s; aliq's eiusdē libri text' p'ūc extrauagātes. Constat autē q' idē. c. Gloriosus iubet festa scōz aploz oīm sub duplici festo vl' officio celebrari. put etiam de q'tuor doctorib' p'ncipalib' zc. Nouet etiā diet' Builh. certis rōnib' etiā supra tactis. qz dicit in effectu: q' fm scōs p'ēs visio dei erit p'miū omniūz beatoz. Que qdē visio erit maior vl' mior fm q' hic in terris p'stiti sunt magi vel min' in caritate q' est radix oīm meritoz. de pe. di. 1. §. Lū §. et q' sunt qdam spālia merita fm q' aliq' spālia p'mia in futura glia p'ferunt. vñ spāle p'miū sup essentialia reddet martyrib'. doctorib' z p'ginib'. Item q' q'tū ad b' aliq' sancti habebūt duplicia p'mia. scz eēntiale qd dī visio dei. z accidentale vicz aureolā et fm eundē Builh. festa scōz dici p'nt maiora vl' minora. s. in q'b' p'mioz rōnes magi vl' mi' reperiri p'nt. z sic brā p'go int' oēs scōs sublimiori p'mio remunerat et qntuz ad p'miū essentialē z etiā rōnes accidentalīū p'mioz sibi cōpetūt. et iō eius festū hic in terr' totū duplex cēseri videt. put etiā in alijs festiuitatib' ad honozē xpi institut'. Itē idē Builh. de Johe bap. z aliq'b' aplis pōit duplex festū z de aliq'b' semiduplex. hinc de q'b'usdā martyrib' semiduplex. sed b' totum ad. cl. annos z vltra post dictū Builh. p' dictū. c. Gloriosus fuit alteratū. Item p' ut idem Builh. ponderauit celebrāda: idē innuit Bonifaci' octau' in eodem. c. dū dicit videlicz vt dignis digna rependat videlicz dñs: potiorib' attollit insi gnīs dignitatū z p'mioz vberiori retributiōe p'sequit' q's digniores agnoscit z cōmendat ingētiore excellentia meritoz. Ex q' exordio patz q' papa voluit festa sanctorū modificari. nihilomin' tñ extra Romanā curiā aut ciuitatē q'libz ecclia per mūdū saltē epālis aut collegiata siue mōasteriū specialē suū ritū z ordinē habz in diuīs officijs celebrādis: dūmō ordinē p'ncipalē siue p'sessionis nō puer tit (vt p'dictū est) z b' papa siue ecclia scit z tolerat. Itē q' festiuitates noue put etiā noua āniuersaria septime z tricesime ordinant' p' defunct'. vt le. z no. xxiij q. ij. Quia aliq. et in dicto. c. Unico. de cle. nō resi. li. vj. in fi. z q' in dieb' talib' distributiōes fructū que p'sentie dicunt' p'tinue dant'. z q' ille q' p'pter distribu tiones tmr: z p'pter p'sentias eccliam z chorū intrat tpe diuioz nō simoniā reales sed mentalē cōmittat et grauiter. i. mortl'r peccat tmr rōne distributionū officia diuina v'sitando: als nō v'sitatur' put frequē fieri videbat in ecclia Thuriceñ predicta. z b' no. in tā dicto. c. Unico. in glo. penul. Videt etiā expiēter q' nisi eccl'ijs z monasterijs p' singlōs dies z annos z p' hmōi nouos fruct' talr ap p'plicatos z applicādos subuēret: ipse ecclie subsistere nō possent. qz vt frequēter antiq' possēssiōes eccl'iaz z eoz fruct' z reddit' p'pter terraz z guerrarū discrimi na. z p'ncipū seculariū negligentia q' ecclias defendere tenent. vt ptz xxiij. q. v. p'ncipes. z. c. Regū. z. c. Administratores. imo ecclias nō tmr defendere ne gligūt s; destruere z deuastare nō verent'. z insup nō tmr p'ncipes z dominia se cularia dant hmōi destructiōis occasiōes sed etiā vt dolēter referim' p'ncipes et dñatiōes spūales vt sunt cardinales z patriarche z eccl'iaz vltra marinarū hñtes cōmēdas suas in eccl'ijs collegiatis z monasterijs z etiā parochialib' vt videt in ytalīa: gallia z hispania. qui nō tmr fructus p' cōmēdas comedūt. s; muros. ligna. lateres: z libros penit' deuorant z deglutiūt. q' in ipsis nec clerici nec monachi p'pter alimentoz defect' p'manere p'nt. z edificant capellas z al taria nouas z destruūt ecclias. collegia. cōuent'. monasteria z p'gregatiōes ve rustissimas. Unde Innocēti'. ij. in p'cilio generali la crimādo p'grebat de prin

nouorū officiorū

cipibz laicis. et si de p̄dictis cardinalibz et p̄latis fuisset lamētat⁹ pro certo nō de-
 uiaſſet dū dixit. ſed etiā videm⁹ in eiſdē refrigeſcere caritatē q̄ imunitatē eccle-
 ſiaſtice libertat⁹ quā nō tantū ſancti p̄rēſ ſed etiā principes ſeculares multis p̄i-
 uilegijs munierūt nō formidāt ſuis cōſtitutionibz vel potius deſtitutionibz. id
 eſt deuaſtationibz hoſtilibus impugnare. nō ſolum de impugnatiōe feudoꝝ ac
 aliarum poſſeſſionū eccleſiarum et vſurpatiōe iuriſdictionū. ſed etiam de mor-
 tuarijs: necnō et alijs q̄ iure ſpiritali annexa vident⁹ illicite p̄ſumēdo. de re. ec.
 nō alie. c. vlt. et hūc textū p̄prie cardinalibz appropriabo. Nam p̄prie ſunt hi de
 quibz dicit dñs p̄ p̄phā q̄ deuorat plebē meā. videlicet p̄lēs cōuent⁹ religioſoꝝ
 vt cibū panis: deū nō inuocauerūt. p̄ſ. li. j. Ita et nabuchodonosor et gentiles
 comederūt. Jacob. i. p̄p̄lū iſrl' deſcendentē de Jacob. et locum eius deſolauerūt
 p̄ſ. lxxvii. de quo plen⁹ ſcripſi in libro de nobilitate. c. xxiij. et multis ſcriptur⁹
 et rōnibz deduxi declarandū q̄ de cetero plus obſint eccleſie vniuerſali q̄ p̄ſint
 mūdo. et q̄ duo ſufficerent. Nam non eſt certus numerus in iure determinat⁹
 vt dicit Archidya. de elec. Ubi periclū. li. vi. de huiusmodi aut̄ plato et lai-
 corum exceſſibz. p̄cor. c. j. de immu. ec. li. vi. in p̄n. et ſeq̄n. et c. Clericis. ibidez p̄
 totum. Qd̄ em̄ ſemel dedicatū vlt⁹ p̄ſecratū eſt deo ad hūanos vſus. i. ſeculares
 conferri non licet. de re. p̄. mancipia. de p̄ſe. di. j. Ligna. et ita videt⁹ q̄ quondam
 principes et alij chriſtifideles eccleſijs cōtulerunt in elemoſynā alijs erit i pec-
 catum. vtputa laicis et clericis vt iam dictū eſt. et de re. p̄. Iniūſtū. Un̄ ſumme
 videt⁹ neceſſariū vt xp̄ifideles tā p̄ deit⁹ ſcōꝝ reuerētia q̄ p̄ animaz ſalute eccle-
 ſijs et monaſterijs et beneficijs vt p̄mittit depaupatis ſubueniant. Un̄ quidaz
 p̄latus multū peritus et experientia magna ſuffultus in concilio Baſilienſi. in
 ter cetera auisamenta ad deputatōem de reformatōe retulit. multa deliberatōe
 collectus: nouis conſtitutionibz ſummopere fore p̄uidendū ne de cetero noua
 crearentur aut fundarent⁹ beneficia. ſed q̄ veteres domus domini in eſſe fide-
 ter conſeruaretur. et q̄ beneficia antiqua p̄manere poſſent. et clericos ſuos com-
 petenter nutrire valerent: penalia fierent ſtatuta. Nam mltō plura ſunt in mū-
 do beneficia q̄ clerici. et ideo cōuenit vt vnus clericus plura habeat beneficia:
 vel etiam plures eccleſias: prout le. et no. x. q. iij. Unio. §. Sed hoc. in glo. vlt.
 xxj. q. j. In ſumma. ne poſſeſſiones et fructus poſſeſſionū tanq̄ deo ſemel dedi-
 catum redeant ad laicos. de quo ſatis ſcripſi in trac. de validis mendicantibz.
 Nam hec fuit cauſa primordialiter p̄ncipalis tam in veteri et nouo teſtamēto
 inter iudeos et paganos et demum inter chriſtianos vt fundarentur templa
 et altaria taliter vt ſacerdotes ſe ab eis poſſent nutrire. De iudeis et eorum ſa-
 cerdotibus patet Deuteronomij. xvij. c. vbi leuitē et ſacerdotes ſacrificia do-
 mini et oblationes comederunt. et ſibi victum et veſtitum abinde queſiuerunt.
 Unde legitur Iudicij. xvij. q̄ in monte effraym vir quidam nomine Michā
 conduxit ſacerdotē et leuitam per ſingulos annos pro decem argenteis et pro
 veſte duplici. et pro his que ad victum fuerunt neceſſaria. impleuitq̄ Michā
 manum eius et habuit iſtum ſacerdotem apud ſe. et inquit. Hunc ſcio q̄ bene
 faciet mihi deus habenti leuitici generis ſacerdotem. et ita iudei templa et al-
 taria edificabant ad honorē dei. vt patet. iij. Regum. vj. et altaria Ben. xij.
 Exodi. xxvj. Joſue. xxij. et c. et pro remedijs defunctorū munera obtulerunt. vt
 patet. ij. Machabeoꝝ. xij. vbi vir fortiffimus Judas collatōe facta et c. De pa-
 ganis videmus q̄ ipſorum templa et templorum ſacerdotes magnis diuitijs
 erant p̄uiſi ad ſuoz dierum magnificū honorē: aut diuozum illuſtriſſimozum

De institutione

hominū per ipsos deificatorum et p salute defunctorum suorum. prout videtur Act. xviij. de simulacris Attene. et hodie videt in vrbe Romana vbi hmoi sūt templa et arcus triūphales: et tumbe marmoree: et plerūq; ponit titulū in eisdem per scripturas antiquissimas. talis videlicet dñs manib; vt videlicet dñs et deificatis homib; et imortalib; et māib; id est ymbrib; siue spiritib; defunctorum. Vñ dixit Lucretia nobil romana per Tarquini supbi filiū violenter oppressa. de q; hñ. xxiij. q. v. Proposito. dñ seipam vñnerauerat moritura. inq; testes pcedāt me nō fauisse tyrāno. Sanguis ante virū: spūs añ deos. Vñ pagani siue gentiles diuersos colebāt deos. Nam romani Quiricū. i. Romulū. Egyptij. ysum. Auri. Iuban. Latini faunū: et sic de plurib; alijs q; Isido. li. viij. ethimo. c. xj. dinumerare vidē plenissime. Propterea scribit Hiero. in pncipio in vitis patru de sancto Anthonio q; vidit in heremo homūculū ad vncis narib; frōte cor nib; aspersa: cui? postrema pars corporis in caprarū pedes desinabat. et p? mltā dixit Anthonio requisit? Mortalis ego sum: et vn? ex accolis heremi q; vario errore deluso gentilitas faunos satirosq; et incubos colit. legatiōe fungor gregis mei. precamurq; vt p nobis cōmunē deum depceris. salutes mūdi olim venisse cognouim? et in vniuersam terram exiuit son? eius. Fleuit igit Anthoni? q; gentilitas Alexandrie hoc portentū p deo colebat. qd tñ et similia sunt mortalia. et hñt aīas vt colligit ibidē. Dicūt aut Fauni et satiri dñ siluestres et agrestes. de quib; Isidor? vbi. s. Sacerdotes aut eorundē templorū et suorū deorū flāmines. pthoflāmines. prīmiflāmines et archiflāmines dicebant. de q; legif et no. lxxij. dis. In illis et illi vrebātur idolatitjs. i. q; idolū imolabant. et ad salutitātē ipsius p h fuit pūsum. de q; le. et no. xxx. dis. Si q; carnē. xxiij. q. iij. Sic sanct? l. dis. Presbyteros. cū pcor. De q; qdem gentiliū religione plene videri poteris Valerū maximū li. j. c. j. et q; grauitē puniti sunt p deos gentiliū qui religione neglecta cultū ipsorū irritauerūt. ibidē. c. ij. Vñ legif in li. de mirabilib; mūdi q; paganorū pnceps maior q; magn? Cham dicif: habz ciuitatē inē alias q; dicif kausaym. latiorē mūdi: apud quā est monasteriū idolatrarum sacerdotū qui petunt dona p singlos dies ab hominib; loci tanq; elemosynā. videlicet panē et alia ad vsum edendi deputata: q; collecta largiūtur q;busdā animalibus veniētib; dietim ad horam deputataz q; ipsi dicūt animas nobilium. erant aut animalia portentuosā et monstruosā mira mltitudine congregata. Et si iudeis pmissa licebant: et dñs paganis illō pmittebat. mltō magis xpianis q; veritas patefacta et grā et pītas p Ihm xpm data ē. videt fore pmissū et tēplū dño edificare. vt de pse. di. j. c. j. p. Si em. de q; christianorū templis et eorū sacerdotib; Ecce qd factū est ad ppositū nrm redeūdo. Consuetudo vsusq; longē q; nō est leuis autoritatis. vt de psue. Cū psuetudinis. cū pcor. in tota ecclesia videt continuat? et p cōtinuationē inuiolabilr obseruat? q; qlibz pnceps aut ali? christifidelis fundare potuit ecclesiam aut monasteriū aut altare in honore dei aut beatissime virginis seu alteri? sancti. put le. et no. in dic. c. j. de pse. di. j. et ex illa fundatiōe acq;siuit sibi iūspatronat? de iurpa. Fobis. j. Rñ. de fatis no. xvi. q. ij. Pie mentis. et sic talr fundato nō psecrabat tal locus nisi haberet tot fruct? vt inofficiātes nutrire valeret. vt no. in. c. Quisq; de vi. et ho. cleri. Nec ples persone ponēdi sunt in ecclesia q; pnt nutrirī p eandē aut cōmode sustentari. de insti. c. j. et c. Auctoritate. de pcel. pla. Ex pte. Fuit itaq; libertas apd fundatōrē vt ipa ecclesia mōasteriū vñ altare fundaret in honore cuiuscunq; sancti saltē canonizati. et sic deus laudabit et laudatur in sanctis vt in dicta

nouorū officioꝝ

Clemen. Si dominū. ac si nomīe ipsius dñi fuisset solūmodo consecrata et omnes laudes sancti dñi taliter vlt aliter impēse referunt ad dñm. prout omēs orationes solennes et publice et priuate etiā ad sanctos qualitercūq; effuse ad orationem dominicā referuntur. imo in ipsa cōcludunt et cōphēdunt. vt no. doc. scribentes sup orōne dñica. que ponit Lu. xj. et similr missaz et vigiliarum aniuersarioꝝ tricesimoꝝ et septimarū. officia ad honore anime vnius fundata proderit omnib; fidelibus defunctis: vt dicit Hiero. de pse. dis. v. Non mediocriter. ceteris tamē paribus fructuosius est q̄ talia celebrētur per bonū sacerdotē q̄ per malū si haberi potest: als tamē semp p̄sunt. vt no. Archidia. i. q. i. Sacerdotes qui. Et ita redeundo ad ppositū nostrum. Si cuilib; licitū est fundare eccliam vt p̄mittit: qd̄ maius est: et in honore cuiuslibet sancti viri Ita et nouum festū de quocunq; sc̄to creare pōt et illud dotare quod min⁹ est. vt le. et no. in re. Qui licet. de re. in. li. vj. Ita tū q̄ hmoi fundatio fiat seruatis solēnitatib; et sine p̄iudicio cuiuscūq;. vt de ec. edi. c. ij. et. xvj. q. i. Quicunq;. et. c. Ecclie. et. c. de deci. Sed q̄ tactū est. s. q̄ ecclie seu mōasteria aut alia beneficia cu; suis redditibus nouis quotidie et inauditis destruunt morbosis guerris et terrarū discriminibus et cōmendatū onerib; vnde congruenter dici pōt q̄ huiusmodi nouis morbis: nouū anthidotū extitit preparandū: vt videlicet per p̄dictos vlt alios bonos modos per nouarū fructuū puisiones huiusmodi morboꝝ remediabiles morbis succurrat. vt de iura. calū l. ceterum. Nam experientia morborum cogunt nos inuenire multas medicinas. l. dist. Ut constitueret. et qd̄ medicamenta morbis exhibent. hec iura negocijs: vt in anten. Hec constitutio Inno. p̄sti. in pn. colla. viij. et q̄ de nouo emergūt: auxilio indigēt. ff. de interro. ac. l. Etate. §. Ex causa. et. c. Insinuare. de offi. dele. Est autē clarum cum papa dat litteras ad prebendas vacantes vlt vacaturas expresse vult in eisde vt instituent⁹ iuret statuta ecclie et laudabiles cōsuetudines. et hic stilus facit ius. vt le. et no. in. c. Ex litteris. de cōsti. et. c. q̄ graui. de cri. fal. Est autē cōsuetudo omnium eccliarū vt canōicus instituēdus iuret statuta edita vel edenda. §. ad noua statuta tenet: et p̄sertim ad ea que respiciunt diuinum cultum.

Ad motiua autem ad partem negatiuaꝝ formata refert respondēdū. et ad primū dico q̄ iuramentū siue statutū aut breuiariū qualitercūq; iuratum in ecclesia Thuricensi vel alia nō dicitur immutatum dum in melius aut solēnius est transformatū. vt le. et no. in. c. ij. Peruenit ij. de iureiur. et licet aliqui dicāt q̄ tutius foret q̄ illa immutatio fieret eius auctoritate qui habet cōmutare. Sed nō est necessariū put le. et no. eo. ti. c. j. et simpliciter est standū huic caplo Peruenit. p. nouell. Propterea videtur qui vouit se intraturū certum ordinem. et si nō illum sed solēniorē aut strictiorē ingreditur non dicitur votum imutasse aut violasse. vt in. c. penlt. de regu. li. vj. et in glo. pe. bonum tamē est q̄ illa immutatio officioꝝ diuinoꝝ fiat concorditer nullo discrepante (prout p̄tractum est. Ad secundū motiū dicitur de cōsuetudine iurata put de statuto iurato que simpliciter nō dicitur mutata si in meliorem mutat. Et licet cōsuetudinis transgressor vt legis transgressor puniatur. vt. r. dis. in his. in glo. Nota q̄ rē. tamē mutari pōt. ad idē de iureiur. Sicut n̄ris. Idem tenet archidia. in. c. Unico. de cle. nō resi. li. vj. et q̄ p̄iudicet legi vlt iuri scripto. et q̄ nō. plene vide p̄ eundē in. c. Consuetudini s. xj. dis. Ad tertū motiū de seruādo ritu et p̄suetudine dicat. put iam proxime videtur tactum.

De institutione

Nam si licuit mutare: licuit et taliter legere et orare: et sub pena peccati mortalis taliter et non aliter vltimo alio modo canonicus vel beneficiatus alicuius ecclesie debuit officium suum diuinum pagare: iuxta ritum illius ecclesie in qua est beneficiatus: salua tamen constitutio in Ele. ij. de cele. mis. que disponit qd clerici etiam quantuncumque religiosi qui sunt domestici comensales cardinalium vel episcoporum possunt se eis conformare in diuinis officiis: nec sunt alstricti ad dicendum aliter. Vnde scribit Hostiensis in. c. Bone. j. de elec. qd quidam Petrus Balaact in nocte natiuitatis domini primum nocturnum et primam lectionem legit Rome in ecclesia sancti Petri. tertiam quoque lectionem cum reliquis Parisi in ecclesia maiori. et ibidem iuxta ritum ecclesie parisiensis compleuit matutinum. et iuxta vtrarumque ecclesiarum consuetudines vtroque satisfecit. Hoc tamen spirituum celeritate tam velociter ipsum de loco ad locum taliter ducentium profecit. vt. xxvj. q. ij. Sciendum. et hoc fuit mirum et non miraculum quod ex deo est. et huius rei geste demoniaca potestate non transeat presumptoribus in exemplum. de trassa. Quamto. et quod differunt mirum et miraculum vide Archidia. j. q. j. Teneamur. et mali similiter dicunt facere miracula. vt de reli. et vene. sanc. p. Hostiensis in summa. Ad quartum de statutis faciendis in arduis et leuibus. et de differentia inter ardua et leuia. parua et magna. arbitrium boni viri spectandum est aut iudicis. vt le. et no. Sedes. quia que negocia dicantur maiora vltimo minora: non potest certa dari doctrina. ar. xxij. q. iij. Duo ista. id est que plene in dicto. c. Constitutiones. de ver. sig. li. vj. Ad quintum quod non sit simonia realis plene patet per ea que predicta sunt. et habent in. c. Unico. de cle. non resi. li. vj. in glo. penult. nec hoc pactum impedit. quod in spiritualibus licite licita peracta possunt interuenire. vt plene videtur in. c. Significatum. de pben. imo sacerdos potest recipere pecuniam vt celebret divina. quod sic operas suas videtur potius locare. vt no. ibidem glo. et allegat in ar. x. q. iij. Relatum. et xij. q. ij. Caritate. de simo. Cum sit. ij. q. ij. c. vl. et huiusmodi missarum aut officiorum celebrationes suis stipendiis facere non cogitur. de pscript. Cum ex officio. et insuper si vult se nutrire: potest ex artificio suo. xxj. di. Clericus. de cele. mis. c. j. Ad sextum de nouitatibus introductis dicitur quod hic non est nouitas. Nam licet per singulos dies nascantur homines noui. hoc tamen non est nouum: sed si nasceretur portentum putaretur minothaurus qui mediis fuit hominibus: et mediis thaurus. de quo magister in scolastica hystoria. Judi. iij. in incidentes. et ipse natus de nobile muliere. et tales fuerunt centhauri. monothauri et onocenthauri. de quibus Ipsi. ethi. li. xj. c. penult. et Archidia. xxvj. q. ij. Nec mirum. vnde de Anno. D. cccccliii. quedam vacca peperit vitulum in terra Switensium viuum humanum capite notabiliter et discrete munitum. et eodem anno in eorundem dominio precreatus est vitulus duobus capitibus distinctissime cum omnibus suis proprietatibus bene fulcitus. et he sunt nouitates mire. Dicit tamen Prosperus equitanicus. pfa. xli. quod id quod apud nos nouum est: in tempore non est nouum apud deum quod precludit rationem: et sine tempore habet omnia que suis quisque temporibus per illorum varietatem ille distribuit. vnde apud nos nouum esset si decem aut undecim leones segregatim cum toridem Ronsoribus cantarem in matutinis. imo monstruosum et portentuosum: et ritui penitus vniuersali clericorum esset in congruum. Ad septimum motum quod a sexto et prime dicto recepit originem propter nouitatem hominibus scandalum patenter inducentem. vnde si apud peritos hic non est nouitas. consequenter apud eosdem non erit scandalum. putamus dicimus de infami: si non apud bonos et graues aliquis est infamatus non est compellendus ad purgationem. de pur. ca. c. penult. et clarius ibidem in glo. penult. Nam cum discipuli domini dicerent ad eum. Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt Math. iij. xj. q. iij. In verba. cum percor. Christus non aduertebat sed dixit: sinite illos. ceci sunt duces cecorum

nouorū officiōrum

Et ita si ceci et imperiti dixerūt scandalū vbi nō erat scandalū: nihil ad nos de his q̄ foris. de diuor. Baudem^o. q̄ mlti mltā loquunt. et Sermo dat cūctis sed aīmi sapia paucis. vt dīc sapiēs auctas. Eecus em̄ p̄rie dī indoct^o. vt. clij. dist. Hinc etenī. circa mediū. Ad octauū vbi mouebat de libro corrupto. Hec rtili- tas priuata nō est ponderāda. viij. q. j. In septuris. vij. q. j. Scias. et i glo. ma- gna. Sz q̄ bñficiū dat p̄r officiū. de resch. c. vlt. li. vi. qd nō alibi q̄ iuxta cle- rici cuiuslibet institutionē: et maxie in ecclīis collegiatis vbi hore canōice iuxta p̄suetudinē et statuta ecclīe diligēter sunt cum choro legēde et cantāde: q̄ nō ali- ter q̄ in ecclīa sunt p̄soluēde. vt no. in iuribz pall. in. 8. Itē summe videt. Nec aliud p̄ alio solui p̄r inuito creditore nro. put p̄dictū ē. Nam p̄rie illō est aliud pro alio soluere q̄ tenet ex institutionē statuto et p̄suetudinē ad horas canōicas in choro cantādas. et h̄ obmittit et legit in loco puato. Nā censita vlt colon^o t̄palit nō satisficit dño si censum debitum nō in domū dñi sui. sed aliorū p̄ntare vo- luerit. videlicet in foro vlt in campo: q̄ aufert sibi vtilitatē loci. de q̄ fati le. et no. in. c. p. et g. de offi. dele. Nam si idē valeret apud deum et homies inter vni^o ec- clesie clericos et in ea beneficiatos et pari stipendio q̄tidiane vlt annualis remu- neratiōis largiter puos legere horas in domo vel cantare in ecclīa inuauum clericus laboraret: si matutinū dulcissima soporis q̄ete violēter interrupta per imbrofam et caliginosam aeris temperiē. aut niuū seu glacierū crepidinē. ven- toz porrealiū turbine mixto p̄cussione tam solerter visiteret: absit. Hi enim ta- liter fruct^o non deseruitos imbursantes nō min^o q̄ rustici peccant qui in vineā conducti nō laborātes et a dño vinee tanq̄ laborauerint stipendia recipiunt: et indubitāter furtū et rapinā cōmittunt. et si nō restituerint maledictōem eternā reportabunt. vt le. et no. in reglā. Nō dimittit. de re. iur. li. vj. et in collatiōe de validis medicātibz. hec plen^o patebunt. Ad nouum motiū diuersis māsiōibz et meritis scōz rōnabilr inspiciēdis et. Hic rex m̄grā p̄ exp̄ientiā respōdēdo de clarat: et vbiis romane scōz patrum decretis firmata dispositio demonstrat. in q̄ videlicet vbe diuersorū tituloz ecclīe: in diuersorum scōz honore videtur consecrate. vbi ecclīa sc̄i Jo. euāgeliste ad lateranū proponit ecclīe beatissime virginis Marie dei regine celi et terre et basilice aploz Petri et pauli p̄ncipum terrer: ecclīe oīm scōz que dī rotunda. et cunctis ecclīis mundi. xij. q. ij. Fu- turā. et in glo. ij. imo eadem ecclīa videlz sancti Jobānis et non alia dī ecclīa romana q̄ oīm aliarum ecclīaz est caput dī. xij. c. j. et c. se. de sum. tri. Damna- mus. cum p̄cor. et oīm ecclesiāriū magistra. de fi. ca. c. Unico. li. vj. et oēs ecclīe per orbē diffuse ad ipaz p̄tinēt. de p̄m. Si papa. 8. Cum enī. et in his videtur q̄ nō ordo q̄ in cel^o est suat in terris. et q̄ impossibile foret ad qd nemo obligat. de re. iur. li. vj. Nemo. tot h̄re grad^o festiuitatuz q̄t sunt māsiōes q̄dū in celis quia tñ sunt tres apd nos. videlicet duplex. semiduplex et totuz duplex prout p̄dictuz ē: ad q̄s q̄dus oīm scōz reducunt festiuitates: put oēs religiōes mūdi pducunt ad tres regulas p̄ncipales. videlicet Benedicti Augustini et Blasij. xviij. q. ij. p̄nitiosam. Et licz dicat Ambrosi^o vt h̄. lxxvj. dist. in. c. scire debet. q̄ equal eoz necessario sit festiuitas: quorū eq̄lis est sanctitas. Hanc tñ equalita- tem tñ nouit ille qui nil ignorat. de iudi. Flouit. Et sic ad p̄positū nrm ad pla- citum fundātis est ecclīam q̄ ipsam pōt intitulare. et sc̄m quē voluerit in ipsa venerari iubebit. et idem perpetuo patronus ecclīe permanebit. et ordinē quē voluerit ibidē instituit et suari facit. et ritus ecclīe ibidē introduce^o (dūmō non fuerit p̄ canōice auctis traditiōem) tanq̄ p̄suetudo bona perpetuo remanebit.

De institutione

vt. xij. dist. Scit sancta. Item tamē q̄ sanctus ille ibidē intitulat⁹ sit in catha-
logo scōz reptus. vt de reli. et vene. sanc. c. j. z ordo scripturaz sit fua⁹ q̄ repi-
tur p̄ Hoff. in summa eodē titulo venerabilr annotat⁹. Et ita put cōstat d̄ p̄se.
dis. j. c. j. et in glo. sed mirū licebat p̄ncipib⁹ z alijs xp̄ifidelib⁹. put hodie licet
ecclesias monasteria : capellas z altaria de nouo fundare z ipsis titulos impo-
nere : z sufficiētib⁹ fructib⁹ dotare. z vnū sanctū pre ceteris in eisdē honorificare.
Sic p̄nūc (ad p̄positū p̄ncipale redeundū) puenienter licebit : qd̄ ē min⁹. vt no.
in dicta glo. videlz in ecclia iam fundata festū alicui⁹ sancti. sine tñ p̄iudicio
cuiuscūqz creare z creatum z fundatū dotare z fructib⁹ p̄petuis q̄tidianis di-
stributiōib⁹ solēniter z abundāter ornare. z h̄ fua⁹ p̄ mundū z oēs ecclias mū-
di. et papa z ecclia scit z tolerat. Sunt autē leges z iura ac legū ac iuriū rōnes
ad hec applicāda ad ea q̄ frēq̄nt fiunt : z p̄sertim dñi taliter tolerant. vt le. z no.
in. c. 2. f. as. de despon. impu. cū p̄cor. in glo. ij. et hec oia vident⁹ nihilomin⁹ ad
omnipotētis laudē. put p̄tractū ē. euidenter puenire. Et sicut p̄notatū ē de bñfi-
ciōz nimia mltitudine cohercenda. z p̄stim de eoz vt p̄mittit⁹ ex nouo funda-
torum mltiplicatōe : z h̄mōi mltiplicatōis detestatōe. Ita p̄seq̄nt⁹ de h̄mōi festi-
uitatū nimia nouoz institutiōe possem⁹ demū p̄t officioz de tpe q̄ soli deo vi-
dent⁹ applicari taliter frēq̄ntatā sup̄pressionē z diminutionē ad eorūdē omni-
modā obliuionē z obmissionē puenire : z festa de sanctis videm⁹ officia de tempe-
penit⁹ remouere z dñm de loco sancto suo cui⁹ est dies z cui⁹ ē nox : z fabricatus
est solē z lunā sup̄ueniētib⁹ accolis z pegrinis p̄pria statione carere : z seruos su-
pra dñm domināter iubilare. Scriptū est em̄. Dñe qd̄ ē nimīū vertit in uiciū.
de ma. z obe. Humil. in p̄n. p̄ Hosti. de testa. Requisisti. s. si vero. et nimietas
reprobaf. xlij. di. Sit rector. in. p̄. Plinio. xlv. di. Lū beat⁹. in. p̄. Increpatio-
nis autē nimie. de p̄se. di. v. Ne tales. z. xlix. dist. Hinc etenī. p̄. Paruo autē na-
sci. z dixit sapiētis autoritas : q̄ nimīū est fugito. Itē oib⁹ adde modū. mod⁹ est
pulcerrima virtus : z q̄ bñ ordinata sunt ad finē laudis z honoris tendūt. p̄pter
qd̄ dicit Boe. j. de p̄so. et Aug. in li. p̄ses. Inordinata inq̄eta sunt. ordinata p̄o
quiescunt. et dicit in doctrina rudīū : q̄ mod⁹ in reb⁹ res est discretio summa. et
modus in reb⁹ res facit esse bonas. Vñ dicit Greg. q̄ signa dñi assiduitate vi-
luere : z in poetria noua. Dñe dulce bonū nimio vilescit in ore. et Latho non⁹.
Nil modicū temnas : nimīū fugiendo repellas. Fit secura magis in paruo flu-
mine puppis. Et supra dixim⁹ q̄ nō nimīū laudare : s; mediū fua⁹ debem⁹. Et
ex his z alijs p̄ te sagaciter colligēdis p̄t euident⁹ nouas festiuitates scōz fore re-
stringēdas. Nam z p̄ciliū Basiliē (put suo tpe patebit) notabilr decreuit mul-
tos dies festos institutos fore rep̄rimendos. Si q̄ festiuitates scōz in foro. po-
tius z in choro vident⁹ restringēde. nā si in foro impedit⁹ suffragiū hūanuz. hic
impedit⁹ obsequiū diuinū. Hinc iuxta quorundā opiniones p̄sequentū benefi-
ciorum z officioz de nouo fundatiōes z rōnib⁹ vident⁹ vtentes. Nam sancti q̄
in celis sunt quemadmodū dñs eoz : bonoz nostroz non egent. et insup quia
mille anni ante oculos eoz p̄dulcedie p̄sallentiū angeloz sunt tanq̄ dies be-
sterna que p̄terit. ideo clamore nostro nō delectant⁹ grossissūmo. sed nos egem⁹
suffragiis eoz que non festiuitatib⁹ pomposis et clamorosis z beneficior. z offi-
ciorum fundatōib⁹ : sed puris p̄cibus obtinere poterim⁹. put experienter vidi-
mus in antiq̄s patrib⁹. Quid ergo faciem⁹ quoniā exp̄ienter vidim⁹ q̄ dicūt
laici et magis ipsoz periti q̄ per nimietatē beneficior. z officioz grauatus ē to-
tus mundus. imo clerus apud deum. quod patet quia plura bñficia z officia

nouorum officioꝝ u m

portat clericus vnus. Quid igit faciendū sit de rebꝫ a dño nobꝫ collatis vt frua-
mur hic ⁊ tꝑalibꝫ ⁊ futuris: appet vtiqꝫ qꝫ sancta ⁊ salubrē sit cogitatio pꝫ defūctis
exorare vt saluantꝫ a pctis. ij. *Sacha. xij.* et ipsoꝝ pctā ⁊ nꝫa redimamꝫ pꝫs ele-
mosynis. *de pe. dis. j. qꝫsobrem. ⁊. c. Medicina. ⁊. c. se. ⁊ qd vtilr det pꝫ defunctis*
et qd agēdū sit pꝫ defūctis notat. *xij. q. ij. Nō extinemꝫ. ⁊ oibꝫ. c. se. vsqꝫ ad finē*
questiōis. Item. *xxvj. q. vij. Ab infirmis. de pe. dis. vij. s. j. añ mediū. Sꝫ i oibꝫ*
opibꝫ nꝫis factis aut faciendis vtilr ꝑꝑendamꝫ qd faciemꝫ vt in diebꝫ certiꝫ eli-
gamus. vt *le. ⁊ no. in. c. Iunenis. de spon. O oēs qꝫ trāsitis pꝫ viā hꝫ calamitatē*
et miserie. pensate ⁊ qd meliꝫ sit hoꝝ suspirādo ꝑꝫsiderate si centū aut mille vo-
bis supꝫint aurei pro salute qꝫruncūqꝫ tꝑali fidelr mutuādi aut cōicandi: an ne
młta maturaqꝫ deliberatōe disponitis vt res potiꝫ valeat qꝫ pereat. *de ver. sig.*
Abbate. cū dcor. Itē vt mēs vꝫa potius firmū ratū ⁊ gꝫū eligat ⁊ omē dubium
ambigūmꝫ repellat ita qꝫ certo debitori aut depositario sagacitas vꝫa com-
mittat ne dꝫ mutuo vlꝫ deposito doleatis. *O qnto ꝑꝫsilio curiosis tractatibꝫ mira*
dispositione. *cirographo. cautelis subtilissimis et exqꝫsitisimis. plenissimis in-*
strumēto vlꝫ pignore certissimo. *de restituēdo vobꝫ pꝫuidebĩs ne ruinosā tꝑaliaqꝫ*
bona perdatꝫ Hunc aperi oculos tuos qꝫ leuiter. leniter. irrōnabilr. improuide-
tu ⁊ aliꝫ ꝑꝫcedĩs in his qꝫ ꝑꝑetuo. imo nō tm in vita sed pꝫ mortē durare voluerĩ
Nā nil certiꝫ mortē. imo nil certiꝫ ē qꝫ illud vicꝫ qd tibi incertū ē qꝫlit res pꝫ bñ
ficio lꝫ officio donata ꝑꝑetuo ꝑꝫfructū clericōꝝ lōge futuroꝝ exponat manꝫ ꝑꝫsu-
tura. Et si ꝑꝫsumĩs de futuris iuxta ꝑꝫntiū clericōꝝ mores ꝑꝫt fieri ꝑꝫt. vt. *xlviij. di.*
s. necesse ē. circa fi. l. dis. Quis dyaconꝫ. s. Cū vero. quā expient videmꝫ qꝫliter
beneficioꝝ ⁊ officioꝝ diuioꝝ fructꝫ redditus ⁊ ꝑꝫuentꝫ vt plurimū cōsumunt et
pꝫ ꝑꝫbam ab antiqꝫ ꝑꝫtelatā demōstrat qꝫ vno clerico młtis bñficijs ecclīasticis gra-
uato. młtoꝝ hoĩm victus. indigentū. esurientū. sitientū. nudoꝝ. exiliū. capti-
uozum clamatiū. lamētantiū. vllulatiū. ⁊ eiulantiū ꝑꝫ inopia paupꝫtate seu mi-
seria pꝫ hmōi clericos inutilr dissipant ⁊ pꝫ ipsoꝝ res ⁊ bona inutiles deo ⁊ hoĩ-
minibꝫ ꝑꝫone delicatissime nutriūtur. Quare pꝫ rez tꝑaliū possessores rōnabilr
pꝫuenit ꝑꝑendendū vt res potius valeat ⁊ certiꝫ maneat ⁊ vtiliꝫ ꝑꝫdurare videat-
ur ⁊ fiducialr exponat. ꝑꝑendamꝫ qd dicat Archidya. post sc̃m Tho. *de pe.*
dis. j. Non sufficit. vbi inter orōnē ⁊ ieiuniū ⁊ elemosynā ponit differentiā cum
proprie sub orōne officia diuina rōne quoz bñficia ecclīastica sunt fundata cō-
prehēdant sic inqꝫens. qꝫ elemosyna hꝫ vim satisfactiōis ⁊ cōpletiꝫ qꝫ oratio ⁊ ie-
iuniū. et iō dꝫ ad *Zhi. iij. Corpalis exercitatio ad modicū vtil est. ⁊ elemosy-*
na magꝫ videt vtil medicina pcti qꝫ alia. *Uñ Iohes os aureū dixit ꝑꝫt habet*
de pe. dis. j. Medicamentū fortiꝫ qd maxime opat in ꝑꝫnā: s̃ est in elemosyna.
Et sic in ꝑꝫceptis medicine medicamētū młtas qdē herbas accipit. vnā autēz
dominātissimā. sic ⁊ in ꝑꝫnā ista herba dominātiō ⁊ potētiō est: ⁊ vniuersam
ipsa efficit. vñ scribit *Lu. xj. Date elemosynā ⁊ oīa mūda s̃ vobꝫ. xij. q. j. Quia.*
in fi. xvj. q. j. Decurias a ꝑꝫplo. in fi. et Dañ. iij. Pctā tua elemosynis redime.
de pe. di. j. qꝫsobrem. in ꝑꝫ. et Thob. iij. Elemosyna ab omi pctō liberat. ⁊. j. ad
Zhi. iij. Pietas ad omīa valet. ad s̃. lxxvj. dis. Non satis ē. Nunc videatis
quid eligatis cū pꝫ elemosynā largiter in vita traditā (ceteris paribꝫ) indubitāter
conseqꝫtur qꝫs finē pꝫ qꝫ tradiderit. habita tm solerti discretionē qꝫ ponit. *xlj. dist.*
Quiescamꝫ. ⁊ in glo. *Secꝫ de bñficioꝝ ⁊ officioꝝ fundatōe quoz fructꝫ dispo-*
nunt ꝑꝫpetui: ⁊ ꝑꝫpetuo possent ꝑꝫt pꝫ singulos videmꝫ dies dormitando. osci-
tando. tabescendo: ⁊ soporando deserui. Et insupꝫ ꝑꝫt dictū est inutiliꝫ expen-

De institutione

di: de quibz scripsit Hiero. in Amos ppham. Odi inquit dñs et proieci festiuitates vestras. et non accipiam odorem cetui vestroz. q si obtuleritis holocaustos mata vĩa et mĩa vĩa et non accipia et vota pinguiũ vroz non respicia. Odit aut deus et non solu odit sz pñcit festiuitates eoz q non celebrat festiuitates diei sed suas. s. pro rebz pphanis. xxiiij. q. i. Odi. de q etiã sup dictũ est Et vtinam talit fundates. dotantes. fructificates et instaurates bñficia vel officia non eẽnt occasio tantoz maloz q de fructibz et rebz ecclie: bñficiozũq inaniter expensorz pro ueniũt: cũ non sit nouũ qn sepe qd pũsus fuit ad remediũ tendat ad notã et sup presso bono succrescat malicia. de excep. Pia. cum 2 cor. li. vi. in glo. vii. Breg. moraliũ. iij. c. viij. cir. si. nos multũ sollicitat ne bona incaute faciamus. Ad q nũ miũ bona sollicitate pagẽda ppha incitat dicẽs. *Benedictus hũ q fac opus dñi negligenter.* Hiero. xlvij. Ad hũ vero ista pficiunt vt ante terribil iudicũ subtile atq incõprehensibile examen: non solu mala q cõmisimus sed etiã ipsa si q in nob sunt bene gesta timeam. quia sepe in eius iudicio culpa esse dephendit qd vir tus añ iudiciũ esse putatur. et vñ expectat pia merces operis inde suppliciu seqũ iuste vltionis. Item idẽ in omel. de vginibz vt bona dic q agĩt cũ magna cautela timeat: ne p hũ qd a vob rectũ geritur: fauor aut hũana grã reqrat ne appetitus laudis surripiat: q maxime fit in pomposis et insolitis festiuitatibz q foris ostendũt et interiũ hũ a mercede vacuat. Hec ille. Et insup ppende cũ scriptũ sit Neqz cõmunices peccatũ alienis. i. ad Thi. v. lxx. dis. Miramur. Et insup cautum est q qui occasione damni dat: dñũ videtur dedisse. vt le. et no. de testi. si cut nobis. et ibi dicit glo. vtriusq iuris rōnibz et allegatōibz sufficienter fulcita. Si dat operã licite rei et adhibet diligentia quã p̃t non tenet de his q p̃inde sequunt. sed si non adhibet diligentia tenetur. Sz mihi videt saluo iudicio saniori q raro vel nunq tantã diligentia adhibere poterim vt clerici seculares vel etiã religiosi. et p̃sertim plati maiores suis rebz bñ vtant. et iõ tuti (vt p̃mittitur) foret p̃ p̃dictos sp̃aliũ bonoz possessores et donare volẽtes eligenduz: put ille q hũ filiã valde pulcrã et delicatã et nubile: et tradat monasterio qd e vel esse p̃suevit dissolutũ. hic pater non facit diligentia: et erit occasio mali. si qd sequit sed si tradidisset marito sibi cõpetenti: securius p̃cessisset. et ita sepe qd offertur deo in matrimonio sp̃iali recipit mūd. et p̃sequenter dyabolus: et qd offertur mundo. id est in matrimonio carnali: p̃sequenter recipit de. et sic p̃t p̃tingere etiã in alijs rebz incõsiderãter deo et homibz donatis. Vñ habem exemplũ Ben. xl viij. Dũ patriarcha Jacob bñdictur eẽt filiũ Joseph filiũ sui dilectiorẽ p̃ cũctis alijs et ipse Joseph posuerit p̃mogenitũ ad dexterã lat. Jacob in finẽ vt m̃ũ dexterã tangeret illũ p̃mo et aliũ a sinistris. vñ Jacob m̃ibz cancellat sinistrã manu posuit sup Danassen p̃mogenitũ. et dexterã sup Effraym iuniorẽ. et ita contra Joseph videlz p̃ris dispositõz iunior recepit vberiorẽ bñdictõẽ. et sic p̃ parẽtũ ordinationẽ sepe filiũ vñ filie positi ad dexterã vt credũt. qz ad mōasteriũ vñ clericatũ. et tales mun? minoris bñdictiõis reportat: et ad sinistrã positi: vicẽ ad seculũ cũ m̃rimonio mun? bñdictiõis accumulãt. de q dicit ppha. *Uxor tua sicut vitis abundas in lateribz dom? tue. filiũ tui sic nouelle oliuaz.* et c. Ecce sic bñdictur hũ q timet dñm. vñ dixit Paul. Et saluabit mulier si filios genuerit. j. ad Thi. v. et. xxiiij. q. ij. Tũc saluabit. et sic sepe videt q intẽtio bona non excusat malũ opus. qd sequitur. j. q. i. Non est. de q de pe. et remis. c. iij. in glo. penul. Et pro p̃missoz intelligentia saniori perpẽdendũ est exq veritas p̃iudicat op̃ioni. vt le. et no. viij. di. Veritate. ergo fortius dubitationi cũ opinio sit mediũ

nouorum officiorum

inter scientiā et credulitatē: vt no. Archid. xxiij. q. ij. vides. nam Xpus veritas est Joh. v. de ple. dif. v. De spiritu. cū pcor. et nil ita veritati drium sic falsitas que est veritas imutatio: vt dicit lex in Auten. de instru. cau. et si. in pn. coll. vj. vbi glo. similr dicit: qd p̄itas hūana dici pōt noticia certe rei: matie p̄ visū. alle. insti. de gradi. §. Hacten. et cognito vno drium: cōgscit et reliquū. ff. de accu. et inscrip. l. Qui accusare. insti. de his q̄ sui vlt̄ alie. iur̄ st. §. Videam. Est autē scientia alicui rei nō fallax cognitio. xxiij. q. iij. §. Non g. Et scire est rē p̄ cām vlt̄ exp̄ientia cognoscere. de pe. dif. iij. In domo. cū pcor. Sz credulitas est idē qd p̄sumptio. vt. le. et no. in. c. Quosdā. de pben. et interdū ponit p̄ scia: et crede re p̄ scire. de re iudi. Cum olim. et nouell. ibidē sup. §. Sicut credim. et p̄ bū credim. papa r̄ndet certe p̄sultationi. vt de sen. exc. Si c̄licus. li. vj. de sepul. De vxore. cū pcor. et inter credere et nō credere ē mediū: vicz dubitare. vt no. spe. de positionib. §. Serto notandū. §. Sz nūqd vbi iurat. Ex his collige qd du biū est minus q̄ opinio. et dubiū in se continet aliquid certitudinis. Et q̄ dicit In his q̄ dubia sunt: quod certi est tenere debemus. et comparatiuus p̄sup ponit positiuū (put p̄dictū est) et in dubijs sequimur id qd ē minimū. ff. de le. iij. minim. ff. de re. iur̄. semp. et Archid. de sepul. c. ij. li. vj. in q̄ videt qd in dubijs sunt grad. Hunc ad p̄positū: cum g nō sint tm̄ opiniones et credulitates: imo dubium est quid p̄ficiat nūc aut maḡ in futurū b̄ficiū vlt̄ officiū vt p̄mittit in stitūtū assumam veritatē que p̄iudicat opiniōi silr et dubio. et illa veritas dicit qd vni de minimis meis fecistis: mibi fecistis (put p̄tractū est) q̄ p̄prie dīc de opibz pietatis et p̄fctm de elemosynis: cū dicat de calice aq̄ frigide. de q̄ vox veritat̄ clamat in ecclia: sicut aq̄ extinguit ignē: ita elemosyna p̄ctm Eccl. iij. et ad tri buendā eam cur pigri estis qm̄ h qd facienti in terra porrigit̄ sedenti in celo da tis vt dicit Breg. in q̄drigenario. et iō elemosine sunt fabucis ecclie et ornamen tis p̄ponende. xij. q. ij. B̄lia epi. et p̄pter opa pietatis exercenda q̄ maxime cōsi stāt in elemosynis: et in redēptionē captiuoz res eccliaſtice sunt vendēde. xij. q. ij. Aurum. et duob. c. seqn. et a maiori et fortiōri p̄ redimēdis aīabz a purgatoriū carceribz: cū sint p̄ciosiores corpibz vniuersis. xij. q. ij. Precipim. et omibz alijs rebz et corpibz. vt le. et no. de eta. et q̄li. c. penul. et in glo. ij. Itē cū elemosyna maḡ sit cū p̄uidencia faciēda: ita vt primū p̄ seip̄o. de pe. dif. iij. §. ij. et. c. Qui vult. p̄uideat ḡ primū hō sibi p̄sibi de rebz sibi a deo collat̄ t̄paliter: et postea sp̄ualit̄ per elemosynas. et nō sancto Francisco q̄ in cel̄ est (put asserūt paruoti cū omi bus alijs sanct̄. et p̄ p̄ns bonoz n̄roz in pomposuz festū expositoz vlt̄ exponēdo rum nō indigēt put p̄tractū est. sz pur̄ p̄cibz placant̄. et silr elemosynis honorifi cant̄: put colligit̄ ex p̄missis. ibi vicz. qd vni ex m̄imis meis fecistis et. et iō si res mee iā donate ipsi ecclie vlt̄ donāde itez vendēde sunt et alienāde pro corporū: imo potius p̄ anīarū: imo potissime p̄ p̄prie anime mee salute. ad euitanduz cir cuitus. vt no. in. c. Auditor. de resc̄. i. Cle. statim sine circuitu in q̄ possent eue nire plures intricatiōes et extricatiōes. impedimēta. necnō occupatiōes. vñ cer tum eligā et de rebz meis faciā elemosynā. Et licz vtrūq̄ bonū sit: videlicz fun dare beneficia vlt̄ officia ex vna et dare tantā quortā p̄ q̄ p̄nt fundari b̄ficiā vel officia paupibz in liberā elemosynā ex altera. vnū tamē multū prestanti. et igit̄ eligibili et certius. Tene ḡ certū et dimitte incertū: put p̄tractū est. Nā nil cer tius est q̄ q̄ p̄s indicatur viuos et mortuos: obm̄issa et neglecta pietatis opa iudicialr et indignāter obijciat: dū dicit Esuriui et nō dedistis mibi mandare. sicuti et. Ite in ignē etnū. Bath. xxv. sed non obijciat neglecta sc̄to Francisco

m et

De institutione

vel alijs sanctis qualitercūq; non impensa. Nec obstat. put quidā dicūt q; pie do-
nata clericis vel religiosis in modū beneficii vel officii pceptura sint elemosyne qd
nullo iure videt̃ cautū. Nam q; clericis dat̃ p̃t officia diuina. nūc aut in futurum
celebranda: stipendiū eoz d̃r. vt de cle. nō resi. Quia nōnulli. i. q. i. Clericos. et
c. vlt. z als p mltā iura q; pus in alia collatōe nup dixi allegāda. Dicūt autē ele-
mosyna fm Tho. li. iij. di. iij. q. i. Opus. qd datur alicui indigenti ex cōpassiōe
ppter deū. sed fruct⁹ bñficioz nō sunt hmoi. nec dant p talē modū nec dant sp
indigētibz s; vt plimū clericis abundātibz: vel vt abundātiōes fiant z nō pure
ppter deū. s; vt celebrent officia diuina. put p̃tactū est. z talr clerici locant opas
suas. Non dubito tñ si q; cllico pauperi aut depaupato faceret elemosynā bo-
nam cū nō sit tam apt⁹ ad laborandū vel negociandū put laici. vñ. pmissum est
per iura sufficienter vt cleric⁹ satis in sacris nō egeat: cū null⁹ sit ordinād⁹ nisi
habeat vñ viuat. als eps q; eū ordinauit coartat vt sibi pvideat. put le. z no. d
preben. Si eps. li. vi. Constat tñ summe quondā fuisse necessariū in ecclia pri-
mitiua qñ nōdum taliter vt modo fides fuerat firmata. et gens per mundū co-
piofior erat multiplicata. vt plures fundarent ecclie z monasteria: prout legīt
de sancto Gregorio qui solus in sicilia sex construxit monasteria: z in vrbe septi-
mū in quo se fecit monachū. qd qdē monasteriū (vt de alijs taceam⁹) quondā
et p̃tīm tpe suo copiosa floruit monachoz mltitudine. z hodie patenter appa-
ret in ipsius mōasterij dispositione. z ego vidi in dieb; meis q; idem monasteri-
um vix vnū cum priore nutriuit monachuz. z aliqñ nullum: quia cardinales p
ut p̃mittit p cōmendas talr monasteriū cū mōachis comederūt. Item legīt de
eodem Gregorio q; virginū tria milia Rome paut sub regula. i. regulari statu
et nūc in tota Roma i regulari z seclari statu ad regulā apte tot vix iueniūt
virgines. Et forte rō subest q; quondā homies ad omē opus erant fortiores q̃s
modo sint. et nunc fragiliores ad om̃s virtutū actiōes. xxij. dis. Fraternitatē.
Legīt tñ insup de Gregorio q; in elemosynā residuas q̃s habuit exposuit facul-
tates. z dum esset summ⁹ pontifex bis senos nūmos angelo: z scutellā argenteā
naufrago. z opa pietatis maxie exercuit et paupes in lāguentiū membroz suo-
rum corpusculo. Et itez ad ppositū redeūdo q; nō solū in dicto sancti Gregorij
monasterio s; q̃si in omnib; ecclijs z mōasterijs in vrbe: imo p totū orbem reli-
giose ppter facultatū z hoīm deuotoz defectū deficiūt psone. Igit̃ ad p̃ncipa-
le redeundū non faciam⁹ nouas ecclias: monasteria vel capellas seu altaria: be-
neficia vel officia. q; euidenter appet q; antiqua vix p̃suari p̃nt in esse priorū: ac
in structura quondā solenniter instaurata. sed iā creatis institutis z destitutis mi-
sericorditer subueniam⁹. Item licz vtrunq; sit bonū put p̃missim⁹. scriptum tñ
est q; bono semp melius inueniat̃. vt. ff. de p̃bo. ob. l. Ubi autē. z qui bōa agūt
si meliora agere deliberāt. z p⁹ deliberata nō faciunt: licz in bonis priorib; pse-
uerent in p̃spectu tñ dei ceciderunt ex deliberatiōe. xvij. q. i. Qui bona. quis au-
tem dubitat q; sicut cōmunis vtilitas priuate est p̃ferenda. sic mai⁹ bonū mino-
ri bono. de regu. Licet. et sicut bono meli⁹. sic meliori optimū semp est p̃ferendū.
lxiij. dis. Metropolitano. in auten. de mona. s. ordinationē. et ar. ad idem. ff. de
ver. ob. l. Ubi autē nō apparet. Unde si centū tibi supsunt aurei pro salute aīe
tue expendēdi: z vides p sarracenos xp̃i fidelem incarceratū. z p tanto z nō ali-
ter liberandū. Item perpendis bñficiū vel officiū de brā virgine vel alijs
sanctis creandū. ecce ne propter pompam eligas secūdum vbi nulla videt̃ ege-
stas et respuas primū vbi cōcernitur exquisita necessitas. Ecce proba te ipsum

nouorum officiorum

ne eligas tibi facere nomen perpetuum in superbia creando beneficium vl' officium sicut fecit Eleazar. 1. Macha. vi. et hic vt sibi nomen faceret. i. famam perpetuam voluit mori p' p'lo. et interfecit elephantem et seipsum: et mortuus est in corpore et anima. quia p' nullo bono malum fuerat faciendum put' p' tactum est. Sic sincere p'pende ea sinceritate qua sincere tuis operibus volueris saluari vt eligas tutius vt citius salueris. Et nunc redeam' ad p'ncipale: vitz de b'nficioz vl' officiorum mltitu' dine. et hec indubitater fuit primordia' regni Bohemorum destrutionis ca. quia multum impatienter videbat laicis: imo terrar' p'riculas nimium grauatas per pensiones clero censuales. Nam vix fuit pedis passus p' omnes regni districtus vbi clerus non habuerit tributoz vel aliar' pensionum fructus. et veritas est q' in eodem regno excellenter frequentissime iugi laude celebriter diuina celebrabant officia vigilanter incessabili voce. sed quid demum fiat si p' singulos annos et dies huiusmodi pensionis exactiones non minuent omni bono. sed sollertissimo studio reditus et puentus ecclesiarum monasteriorum beneficiorum et officiorum p' omnes angulos terre vigilanter sint in augmento. ecce ne finaliter inde contingat. et ne clerus nimium emugat et eliciat sanguinem illorum vitz quorum vitur laboribus et iuncturum personarum amoribus. et de illo non contentus sed eisdem censitis p' censuras ecclesiasticas pro non solutionibus et aliunde grauiter p' eundem grauatis et reaggrauatis eos vltius p' brachium seculare grauare contendit put' pharao populum israheliticum in egypto crudeliter afflixit. vt Exo. ij. imo sincere p'pendo crude' lius. Nam populus israhel pro labore luti et lateris flagellis fuit cesus vt Exo. v. sed cler' illos cum inquilinis colonis: et familia excommunicat'is mucrone. qui tamen pro peccato mortali multum graui foret infligendus. vt le. et no. de excep. p'ia. li. vij et ibidem plene p' Archid. in glo. 8. contumacie. cum sit maior non tamen flagello p' dicto sed omni pena mundi. vt. xxij. q. ij. corripiant. angariare p' re p'phana et vilissima pecunia debito non cessat. et demum fortassis eorumdem tanquam illorum miserebit deus eruet eos de manibus tribulantium eos. et igitur dixit Job. c. xxxj. in fine. Si aduersum me terra mea clamat: et cum ipsa sulci eius deflent. si fructus eius comedi absque pecunia: et animam agricolarum eius afflixit: pro frumento orietur mihi tribulus et pro ordeo spina. Et Grego. moralium. xxij. c. xxi. Clamare quippe terram contra regentis iusticiam rationabiliter subiectos dolere debet. et exinde oritur regentibus talibus tribulus et spine. id est gehēnales pene. Et maxime ex eo quia vt dixit Beda: vident homines coloni et consiti quod clerici non sicut concedet spiritualiter viuentes sed sicut carne militantes. qui et domum orationis de lapidibus viuis constructam faciunt speluncam latronum esse actibus suis qui arbitrantur questum esse pietatem. et cum debent de euangelio viuere sicut quod viuere decet christianos et suos dei sed non faciunt sed diuitias congregant et possessiones acquirunt. nonne dicit spelunca latronum factam esse sub illis ecclesiam. Hec ille. et h'f. xvj. q. vij. et hoc diximus. Quam quidam diues dum per suum curatum siue plebanum sollerter sollicitaret vt de suis bonis a domino sibi collatis pro remedio salutis anime sue perpetuum ordinaret anniuersarium pensionibus: fructibus et alijs pertinentijs fulcitum. et hoc p' ecclesia sua et suis sacerdotibus fructifera. qui quidem diues intendendo non inquit intendendo in penis inferni nec purgatorii manere perpetuo. quare perpetuo non indigebo humanitatis remedio: et mox dispersit et dedit pauperibus et thesaurizauit in celo: vbi nec erugo nec tineas demoliri potuit. Mach. vi. Nam ille sciuit prout informat' plene sci re potuit quod homines penites elemosinarum largitiones largiter et libere priuis et defunctis emanantes effectualiter et indubitanter (seruatis seruandis put' p'missus est)

sunt proficientes. Item nouit diues predictus q̄ donationes post mortē ordi-
natione et dispositione uiuorū procedentes respectu iam dictarum donationū
sunt quasi mortue vel omīno steriles. prout hec doctores pie de uita sancte Lu-
cie z matris sue firmiter asseruerunt p̄conizantes. Item forte sibi constabat q̄
scriptum est. xliij. di. §. j. q̄ per elemosinā presentis uite subsidia eterne claritat̄
premia a domino percipiam⁹. vtrunq; enim pietati. id est exercenti opera pieta-
tis promittit. de quib; si plenissime uolueris informari. Vide Orige. in ome.
quinta feria infra octauas Penthecost. sup illo. Conuocatis Iesus. xij. disci.
Luc. ix. et ultra mediū. z eundē sabbato sequēti sup illo Surgens iesus. Lu-
ce. iij. ultra mediū. Et exemplū uidimus in Thobia verissimū qui vtriusq; ui-
te consecutus est premiū. Scis vtrūq; put le. z no. de p̄se. di. j. c. i. q̄ Salomon
edificauit templū cum diuino cultu iugiter in eo celebrādo celebriter fundatus
et hoc per eximias sacerdotū leuitarum et cantorū turmas celeberrime perfici-
endum. put legif. ij. Paralip. vij. z. vij. de cui⁹ insup multiplicib; edificiorum
et edificantiū sumptibus et expensis. ibidē z. iij. Regū. v. z. c. sequēti. z de suis
innumerabilib; cibis z sumptib; habetur. c. iij. s; de suis elemosynis me legisse
nō recolo: sed q̄ deū offenderit p̄ alienorū deorum cultum bene perpendo. et q̄
saluus sit: certam scripturā nō reperio. nisi q̄ legif. ij. Reg. vij. vbi dicit dñs p̄
Nathan. p̄phetam ad Dauid inter cetera de Salomōe filio suo et stabiliā thro-
num eius vsq; in sempiternū. z ego ero ei in patrē. et ipse erit mihi in filiū. Hic
dicit magister in histo. et hoc p̄missione coniūct. id est oppinat vel coniecturat
q̄ salu⁹ sit salomon. Et ex quo maiores mūdi doctores de sua salute discordant
ego mihiq; similes hesitando merito palpitabant. Sed quid dicam: nam fm
Bedam vbi supra p̄sentis uite subsidia: quia diues erat valde sup omēs reges
terre nimis abundatē possedit. sed eterne claritat̄ p̄mia q̄ de elemosinis z ope-
rib; pueniūt pietat̄ nō obtinuit. Quid ḡ templi p̄structio z cantorū z sacerdo-
tum z leuitarū institutio sibi p̄fuit. aut hodie p̄derit: cum nō tantū tēplum sed
omīs ornat⁹ z cult⁹ diuin⁹ in eo p̄ eundē Salomonē institut⁹ cessauerit. et sic
cessarunt templa: necnō omēs dom⁹ dñi per totū Bohemie regnū: z omīs veri
dei cultus saltē publicus in eodē. z possibile creditur q̄ et taliter in alijs terre
climatibus euenire posset: prout nunc apud nos in pluribus monasterijs z ec-
clesijs collegiatis: parrochialib; z capellis p̄ gentes Switensū ignis voragi-
ne et alā miserabili deuastatiōe iam penitus inbūaniter apparet consumptis.
et diuin⁹ cultus z omīs officiorū ornat⁹ in eisdem defecit. deficientib; vtrius-
q; seculi personis: que carent z carere necnō exulari compellūtur eiusdē inuasi-
onis occasione p̄sentib; z longe futuris acquisitis z aquirendis sine spe radici-
tus alimentis. Sed nō dubitam⁹ quin pietatis z p̄sertim elemosynarū ponde-
ra que iam man⁹ pauperū deportarunt ad ethera ab oibus ignis z maledictio-
nis corrosionib; sint secura. z hoc vidim⁹ in iamdicto pauperculo Thobia: quē
hic in alio seculo vere felicem fecere pietatis opera et ultra Salomonis diuiti-
as potentia z sapientia incunctatē p̄sperum⁹ fm scripturas eterna recepisse
premia. Ad que nos p̄ducatur diuina magnificentia: apud quē sunt gaudia: per
infinita seculorū secula semp benedicta Amen.

Finis.

De oblatis et solutis pecunijs pro pre-
benda seu beneficio in ecclesijs vel monasterijs percipiendo.

Idem simoniace prauitatis rabies

c per sanctorum patrum traditiones tam detestabiliter describatur: quod mirum bonarum mentium discussio in verisimilibus commertijs inges-
miscendo terreatur: licet in eis culpa minime reperiatur. unde talis
casus proprie nuper accidit qui hoc themate denotatur. Quidam clericus abun-
dans sine beneficio perspicuus tenue beneficium vacans: offert libere centum
aureos in fine ut sibi transferatur. et ista pecunia in usus utilitatem et augmentum be-
nificij perpetuo duertat. Ex aduerso compareret clericus similiter beneficio carere quod li-
bere petit beneficium sine pacto: sperans ut asseruit se per idem beneficium competenter susten-
taturum. Ex hoc themate alius correlatus deducit casus qui ad religiosorum monasteria
ut infra videbitur dilatat. Et nunc quoniam cui inter hos cum ambo sint sacerdotes hoc be-
nificium videatur offerendum. Sed quod non primo sed secundo sit preferendum per quem sine pacto
simpliciter et de plano percipitur fore petitum. Nam quod aliud est simonia nisi studio-
sa cupiditas emendi vel vendendi spiritualia vel spiritualibus annexa: secundum Boff. eo. ii. et alij
concordant summisse. Et hic proprie fit talis tractus: do ut des: solam tantam pecu-
niam ut mihi conferat tale beneficium abundanti: et pauper repellatur. et per hoc benefi-
cium inops restauratur. Non est autem tamen malum faciendum ut bona inde sequantur. ut
le. et no. de usu. super eo. cum per cor. Et est Brocard. Nam scriptum est quod in com-
paratione simoniace prauitatis cetera crimina pro nihilo reputant. i. q. vlt. c.
vlt. et igitur heresis dicitur ut le. et no. lxxix. dist. Si quis pecunia. unde videtur
quod metu penarum criminis huius. illi taliter pecuniam offerenti nullo modo sit preferendum
Credimus tamen pie procedendum si nullus esset qui beneficium hominibus propter suorum fructuum tes-
tuitate peteret. et si quis ad petendum in nullius iudicium prederet ne beneficium
diutius in sui detrimentum vacaret: et ministro et ministerio seu obsequio soliti sa-
crificij careret ut sibi transferat. quod beneficia pro officia patenter constituta similiter et fun-
data videntur. ut per de offi. vica. c. vlt. cum per cor. Sed trium videtur fore verum. Et quod
persone pecuniam offerenti ac effectualiter tradenti in casu tali sit conferendum po-
tius. Et ad hoc probandum expedit ut producantur vera et verisimilia: et alia suffra-
gia concurrant mendicata: cum aduersus appareat rationabilius. Et primo sic.
Nam non semper persone sed ecclesie puidemus de persona puidetiori vel utiliori quod
proprie videtur in ecclesijs maioribus metropolitanis et cathedralibus multum hactenus
sincere perpensum: ubi summe perpendit persone nobilitas aut potentia seu diuini-
tie. ita ut ecclesia non nutriat personam: et huius persone coniunctas personas in mille
generationes impotentes. pauperes. nobiles. et inopes: sed potius ut ecclesia
nutriatur et suppressa releuetur. aut releuata fertilis. felix. et abundans. in for-
ma. statu: necnon habitum consuetis conseruetur. et hoc multum eminenter apostolus de
um et homines commendat in. c. Constitutus. ij. de appel. et ibidem in glo. iij. et Jo.
an. et alij doctores super eandem scribentes Hieronimum et alios ecclesie monar-
chas allegatos. Et nisi per singulos dies humane sagacitatis curialitatisque p-
uidentia ecclesie et ecclesiarum beneficia tam maiora quam minima vel modica res-
taurarentur: instaurarentur: conseruarentur. et in suis fructibus: redditibus et puen-
tibus refocillarent et suppressa reedificarent. prout his diebus per guerrarum. litium. pre-
liorum. necnon alluvionum. diluviorum. inundationum. catharactarum et aliorum insolitarum

De oblatis

tempestatū seu casuū infortuitoꝝ squassationes ⁊ insult⁹ dilaniata cōcernunt
 demū ⁊ breuiter deficerēt: ita q̄ singula bñficia singularib⁹ personis put insti-
 tuta sunt nō sufficerent: prout p̄sentibus tempib⁹ videt in comitatu Thuriceñ.
 et extra vbi nō tantū minora beneficia sed silr collegia: necnō vtriusq̄ sexus re-
 ligioꝝ monasteria per Switensium ibidem vicinorū montanoꝝ cum cōpli-
 cib⁹ de anno dñi. **M. cccc. lxxij.** et sequentib⁹ inhūanos crudelitatis insultus ho-
 stilitatis impetu sunt ferocitatis desolata. ⁊ dom⁹ dei multipl⁹ igne durissimo cō-
 cremata. vnde videt q̄ beneficiū qd̄ quondā cōpetenter nutriuit vnū clericum
 put duo nō sufficiant vel tria ⁊ gesta fidelr in vnū. Et igit̄ iste clericus abūdās
 offerens centū aureos nō videt peccare. Nam p̄mus fundator huius beneficii
obtulit: ⁊ dedit pecuniā in finē: vt p̄ stipendia sufficientia crearet prebendam. et
 si hoc fundator nō fecisset: ⁊ effectualiter pecuniā tantā nō soluiſſet ep̄s hoc al-
 tare seu capellā hui⁹ beneficii nō p̄secrasset: vt le. ⁊ no. de p̄se. eccle. Cum sicut.
 cū ⁊ cor. ⁊ igit̄ p̄missiōes ⁊ solutiōes hmoi p̄ beneficijs ⁊ ecclesiasticis augmētari-
 dis aut restaurādis: nō sunt simoniace prauitates. sed sunt prauitatu q̄rucunq̄
 q̄ repulsiōes. Nam scriptū est q̄ p̄pter inopiā multi deliquerunt **Ecci. xxvij.**
 et fr̄es hominū paupis oderūt eum. insup ⁊ amici p̄cul recesserūt ab eo. **Prover.**
xi. Prouisum est autē in iure ⁊ notabilr cautū ne clericus egeat in improbum
 clericū: ⁊ paup nō pmoueat ad sacros ordies nisi habeat beneficiū sufficiēs vn-
 de nutriat. de q̄ de p̄ben. Si ep̄s cui. li. vj. Plaz p̄re alijs homib⁹ paupib⁹ q̄s
 elegit in hoc mūdo **Jaco. ij. de p̄ben. venerabilr.** Clericus mendicās d̄r infelix.
xxij. di. Dyaconi. Nec obstat q̄ p̄nūc clericus paup vel beneficiū nō hñs offert
 se p̄tenturū in b̄ beneficio. ac si dicat. **Pctm̄ est fieri p̄ pla: qd̄ eque bñ pōt fieri p̄**
pauciora. vt dicit p̄hs. **vij. thopicoꝝ.** **Pctm̄ est si alicui clerico datur pl⁹: dūm**
ego pro minori salario idem officiū ⁊ obsequiū ⁊ ministeriū aut sacrificiū sum
facturus. Sed illud in hoc videt p̄p̄endū q̄ ille clericus paup aut diues ni-
 hil offerens nō p̄mittit imo stare intendit in b̄ beneficio modico p̄tent⁹: ⁊ p̄se-
 ueratur⁹. s̄z dū occurrit sibi pingui⁹. contrit⁹ ē laque⁹ ⁊ nos liberati sum⁹ Quis
 ergo dubitat q̄n beneficiū sufficiēs sufficiētes sibi d̄q̄rit possessores. s̄z insuffici-
 ens aut debile aut macrū refutāt paupes potius ⁊ p̄seq̄nter diuites. **Uisum tñ**
est sed est raz: ⁊ tamē non rarū q̄ q̄nq̄s exigua bñficia ⁊ quieta sibi conquirunt
clerici pronūc impinguati: dilatati: incrassati per eccl̄iaz curatarum onera dis-
pendiosa. et hmoi clerici suos fructus faciūt ⁊ accumulāt p̄ solerte diligentia
et se faciunt abundātes: ⁊ huiusmodi bona tanq̄s hereditaria ipsorum dicūtur
propria. ⁊ dicūtur peculū clericorū aduentitiū. ⁊ de illo disponere p̄nt. vt patz de
pecu. cle. c. j. ⁊ q̄ si p̄ to. Sed hec nihil ad p̄positū. Item nōne videt inter illos
 duos clericos beneficiū petentes in eligendo magna discretionis ratio. Nam
 per vnū idem bñficiū qd̄ fuit perpetuo ⁊ ad tempus p̄petuum fundamētali⁹
 ex institutiōe fundatoris aut ex suo testamēto fundatus: vt ex inde p̄sona p̄pe-
 tuo sustentaret deo iugit̄ fuiens. ⁊ b̄ fuitium seu obsequiū cōpetenti⁹ imo secu-
 rius p̄ bonum bñficiū q̄s p̄ tenue. ⁊ p̄ larga stipendia poti⁹ q̄s p̄ modica put
 videt in omib⁹ mōasterijs vbi a fructu frumētū vini ⁊ olei fideles xpi p̄fessores
 abundāter p̄uisi abundātī⁹ pficere p̄nt in iniūctis sibi bñficiorum onerib⁹ sibi
 debitum obsequiū: sed patientia pauperū nō peribit in finē. videlicet mundi.
 sed intantūz p̄manebit q̄ ipatientes sunt eoz labores dñi cult⁹ ⁊ declinātes in
 obligatiōes: ⁊ adducet dñs illos cuz opantib⁹ iniquitatē. **p̄s. cxxij. Hilarē eniz**
datorē diligit d̄s. ij. Corint. ix. et. xxiij. q. vj. s̄. Ex his. Scriptum est autem q̄

et solutis pecunijs

euidens ratio alicui rei nō minus attendenda est q̄ lex. vt. C. q̄ sit lon. con. l. j. ff. de iu. pa. l. i. Adigere. §. q̄uis. et nota q̄ ybicunq; habet locū ratio. ibi et lex ff. de interdic. l. j. Proprie autē dicitur que necessario vel pbabiliter inferitur: vt no. ff. de leg. l. i. Non em. ff. de inoffi. pcur. testa. l. si. put hic inferit ratioabiliter q̄ beneficio tenui p̄ diuitē melius pronūc et in futurū puidetur. Item nota q̄ huiusmodi donatiōes fieri p̄nt bono mō: de quo nō dubitam⁹ similr et receptiōes In casu autē quo dubiū esset: quo animo fierent: in meliorē partem sunt interp̄tanda. vt in reg. iur. Estote. et vt res de q̄ agitur potius valeat q̄ pereat. de. p. sig. Abbate. de si. instru. Inter dilectos. et in re dubia benigniorē interpretatiōem sequi debem⁹. ff. de his que in testa. delen. Et si iudicare debem⁹ magnum vt parū. Acc. r. et. j. Pe. j. de iudi. Plouit. hoc est vt inter magna et de magnis iudicem⁹ beneficijs sicut de paruis. et ecōtra Audi quid factum est quondam in ecclesia Constantien. que olim vacabat per obitum Henrici primi. de Thann. de anno dñi. D. ccclviii. electus est post eum Erhardus secundus natus de waltpurg suenius: imperatoris Friderici secūdi cancellari⁹ ppter ipi⁹ abundantes diuitias et ecclie paupertatē q̄ mirifica in dieb; suis pfecit magnificētie bonitatis et pietatis opa. nā pmū edificauit castz in Bortliebē radicē et pontē ibidem et de suis ppijs bonis emit mltā castra: villas: ricas: possessiones: curtes: et de cimas pro septē milib; ducen⁹ et triginta sex marcis argenti puri ponderis Constantien. et structuras insup p̄ciosissimas pfecit: et annis viginti q̄q; cū medio feliciter p̄sedet. Et de anno. D. ccclxxii. xi. kal. marcij in domino dormiuit. Et si in hoc casu simoniace pestis immanitas in spe vl in re fuisset perpetrata nimis magna ppter rex. ingētes circūstantias et bonoz donatoz magnitudinē ac psonaz cōditionē foret ponderosa mole trucināda. sz absit q̄ tam magnifici viriq; venerabil opa glōsa: aliter interpretemur: q̄ in illi⁹ cui⁹ magnitudinis nō est finis. laudē laudabilr cōmendāda foreq; patrata: et memoriter ppetuo cōsignāda. Et nūc ad ppositū redeam⁹ et ad pbandū nre p̄sideratiōis intentū aliuz quasi cōmunē p mundū pducam⁹ casuz. Nā sunt mōasteria p̄fām monialiū q̄ in p̄tate nō sunt tā abundātia q̄ sibi singlas occurrētes femellas absolute et nude recipe et nutrire valeāt sub reglari disciplina. ecce q̄dē mōasterioz p̄sidētes si sine oī cōpulsīōe: et sine oī cōpulsīōe gr̄is et gratāter recipiūt femellā put intra re volentes similr in tali forma donare gratis nō p̄temnūt id qd̄ p̄suetū est dari p̄ alimētū in tali monasterio: simonia nō cōmittit quo ad eccliam militantē. Et p̄ post mltā pcludit Henric⁹ boych in. c. Intantū. de simo. Aut etiā p̄nt dicere cōuentuales. sum⁹ certe paupes nō hēm⁹ vt te nutriam⁹. sed si vis manere nobiscū tecū feras vnde viuas. ita tñ vt talia fraudulēter nō dicas. ita no. i. glo. sa. j. c. Quondā. e. ti. et si hic duo modi iā tacti seruari nō possent in bona conscientia: quasi omia et singula monialiū monasteria in tota germinia destruerentur in bonis temporalibus sine quib⁹ spiritualia subsistere nō p̄nt. vt de trasla. Inter. et destruerent in psonis et irrecupabilia sustinerent dānoz pericula. Et itez redeam⁹ ad ppositū. Nam talr offerens pecuniā nō cōpulsus pro beneficij restauratiōe pōt similr petere bñficiū sic illa monial et potius et sibi concedi pōt sine symoniace prauitatis scrupulo. et si bñficiū put p̄mittit est inops et de solatiū ppter causas p̄assignatas: etiam de maiorib; ecclesijs poti⁹ ē p̄ferendū abundanti et offerenti q̄ paupi clerico modicū vl nihil habenti: et p sua p̄sentia bñficiū nō releuaret: sz poti⁹ in suis p̄tinētis negligētia vel carētia pl⁹ destrueret. Nam vidi sepe clericū ppter inopiā sibi bñficiū penit⁹ cedentē: et ad alioz.

De oblatis

abundantium clericorum: videlicet pastorum aut curatorum seu plebanorum obsequia se transferentem. Sed quid si tales clerici beneficium petentes essent eque diuites et abundantes. Utique dicerem hoc inops beneficium fore dandum offerenti et danti pecuniam (ut prius) propter futuros beneficij profectus nisi vnus esset multum peritior alio: in quo casu peritio foret deferendum. ut in. c. De multa. de preben. esset tamen perito tali securius consulendum: quia in ipso non esset spes perseverandi cum tali beneficio ut laboraret de vberiori sibi prouidendum. Et si summopere debemus intendere ut ecclesiastica beneficia in sua integritate permaneant. ut de pbe. Maioribus. et hoc intelligitur tam de maioribus quam minoribus. et idem iuris est in vtrisque ut no. ibidem. ergo similiter laborandum est ut destructa ad suam integritatem perueniant: cum idem iuris sit de toto et parte. j. q. iij. Si quis opus. xij. dis. Non decet. ne quod seculo deo fuit dedicatum ad humanos usus inutiliter perueniat. de re. iur. li. vj. Nec obstat put dictum est quod hic sit studiosa cupiditas emendi spiritualia. nam non emit hic ut sibi acquirat aliqua proprietas rei spiritualis sed emit pro re publica ut similiter ipse et sui successores utantur in hoc beneficio perpetuo tam utili comodo. Nam ecclesia aut ecclesiastica beneficia fungunt iure reipublice et iure minoris prout no. in glo. infra. de in inte. resti. Auditis. et igitur salubrius eis videtur succurrendum. Nam quis dubitat quoniam abundans clericus possit fundare beneficium: et fundato et confirmato beneficio per episcopum confirmatorem se petit instituendum. et hoc nullo iure prohibetur. sic similiter aliquis pro filio suo vel fratre fundat beneficium et presentabit eisdem tanquam patronus ad idem beneficium. ut no. spe. de iurepa. §. Si nunquam filium suum. et Jo. an. in. c. Consultationibus. eo. ti. Nec obstat illa que dicunt per Jo. in summa. li. j. ti. j. §. primo. q. l. j. que tale ponit questionem in forma. Quid monasterijs ubi nullum pactum interponitur ingredientibus. est tamen taxatum quantum puella ingrediens dare debet. ubi dicitur quod talis taxatio reprobat. allegat Hostien. et. c. Sicut pro certo. et. c. Infantum. in fi. de sumo. idem dicitur seruandum si pactum interponatur de tali consuetudine obsequanda quod simoniacum est. eo. titu. Veniens. Idem dicitur si gratis recipiat et postea compellatur recipere ad tales consuetudinem seruandam. allegat eo. ti. Audiuimus. et. c. Jacobus. et finaliter concludit Si autem absque omni conditione et compulsionem datur gratis: quod consuetum est non committit simonia. sed de intentione de iudicat. Nec ille. Et ille finis bonus est. et per discretorum hominum sagacitates et industrias per tale modum: et put. §. tetigit Henricus boijch. si voluerim omnis homo videtur securus et saluus est: et in idem redit finaliter omnis practica si intentio bona est: quod vtrique non est modus quod in omni monasterio recipiatur homo nudus: presertim ubi mulierum est conuentus. verba igitur prouiderem exprimam: ut bonus fiat receptionis apparatus. Nam volentes baptizare et baptizantes et baptizandi sunt intentionis vni. et nisi per bonam formam proprie fuerit nihil est quod agitur. ut in. c. Maiores. de bapt. cum per cor. sic in donatione principali illi abundantis clerici et consequenter in receptione monachali si rite formatur verborum forma manente comertij dispositione indubie tollitur omnis dissensionis nostre displicentia. mentem autem nostram solus nouit dominus. Scriptum est enim. Intentio iudicat hominem. xxij. q. ij. Humane. et de sensibus enim et voluntatibus iudicat deus. xxxij. q. v. c. j. §. Quod autem in fine. Nam et maleficia voluntas et propositum delinquentis distinguunt. ff. de furt. l. Qui in iure. in pn. Nam veritatis sinceritate radicaliter perpensa hec monialia monasteria non sunt aliud nisi pauperum nobilium vel alia honestorum ciuium aut burgensium quondam in felicitatis humane degentium et nunc deficientium xenodochia seu hospitalia. nam tales liberorum generis instituta

et solutis pecunijs

dine grauati nō possunt singulis prout quondā suis pgenitoribz aut parētum cōnubijs fuit puium prouidere z decentibz iuxta sui status cōditiōes cōiugibz applicare. z igit discernunt vt omēs aut aliquos ex eis religionum locis valeant competentiū aptare z putantes hos deo pertinēter appropriare et ex necessitate virtutes procreare. et reliquos seculo per coniugia propalare. Et hi errant corde. Sed cōuerte simplicitē z perpende. nam illoz animas quos per pñubia seculo tradim⁹ vt plurimū sincerius deo cōferimus. et illos quos deo videlicet p religionis ingressum (vt putauim⁹) diligēter tradidim⁹ dyabolo et pompis eius pportionabilr appropriam⁹. Nam tales q̄ in m̄rimoniū vinclo colligati consistūt: facili iura pñugij cū bona pscientia p̄soluūt. sed qui delicat⁹ a natura mōalterio traditur: z vbi lex p̄fessōis sue non seruaf. nōne mox p sibi pares: p assuetudinis obfuate p̄uersationes ad deuia trahit. et defacili res ad naturā suam reuertitur. z sicut vsus: vulpis vel lupus ad tempis spacium domatus: et iterū iuxta sue conditiōis increationē dispergit. sagax nature sue verē recundie aut reuerentie seu discipline pallio tegatur aut als diffōmitat⁹ squa: lore nulli placentis effigie q̄ decus nature sibi deficiat et turpitudinis veltitumuniatur. als in h̄mōi cenobijs vix vel nunq̄ salus animarū condonatur. Audi rem gestam intentiōis nostre p̄positū notabiliter confirmantē. Quidaz venerabilis pater et episcop⁹ Tarantinus de Calabrie partibus Eugenij pape quinti per certas germanie partes ambasiator destinatus. z dum mora p̄pter causam per temp⁹ in ciuitate Constantien frueretur per potētes clericos benigno solaciū beneficio ad quorundā monialiū cenobia pducitur. z duz ibidē pulcherrimas figuras z dei creaturas omis amenitatis muliebri serenitate cōcer neret redimitas. z ad oscula pacis aptissimas: ac ad amplexus cōpetentis etatis paratissimas. necnō ad cuiuslibet ingenij manētis ibidē nutū capacitatis curialissimas. z demū q̄ ipse femelle huic episcopo prestatēt cōdignas operas curiositatis abilimas. vnde idem epus linguā quā nō nouerat audiuit. attamē tanq̄ vir magne puidentie singula ppēdit. z tanq̄ mirabile in oculis suis mentē rimauit. tum ex eo quia inter religiosas muliebri sexus personas in senium deductus nunq̄ fuerat cōuersatus. tū quoniā in climatibz suis z p̄fertim per omēs ytalie: apulie ac lumbar die plagas omniū monialiū cenobia sunt firmis sumis clausuris repagulata. nec est locus iuxta sacrorum canonū statuta. vt de sta. re. Periculoso. li. vi. in quo virili sexui ipsaz pateat aspectus. et inq̄ in hec verba seu in effectū similia cōpetenti put videbat collectus memoria. Et si tales iuuenuncle claustrales natura iudicāte naturalr pcederent. z similes sibi similes applicarēt: z opas in paradiso seu ī statu innocētie nob iniūctas pficerēt quid ex h̄ sue p̄fessōis mgrat⁹ disposerēt: z vn⁹ de senioribz clēicis dixit. P̄ reuerendissime. z si q̄ ex ill talr nūc aut in futurz put videt in p̄teritis strictissime fūatū. z de iur⁹ dispositiōe p̄sumit de p̄teritis circa futurū. vt le. z no. de p̄sum. Scribam. et extunc naturalr ad saturitatē in tali forma put narrauit p̄nitās vestra tanq̄ de oculis si occulte rē gesserit ecclia seu ei⁹ ecclie vl monasterij platura se nō intromittit: z segura continuo ab oī piculo mēt⁹ z corpis pcedit. s̄ si de abscondit⁹ adimplet⁹ est v̄ter eaz z saturate sunt filijs: z diuiserint reliq̄as suas cū paruul⁹ suis. Ps. xvj. extūc sequit ac si dicerem⁹. Ecce parturit iniusticiā: z pcepit dolorē z pepit iniq̄tatē. lacū apuit z effodit eū z icidit in foneā quā fecit. cōuertet dolor eius in caput ipsi⁹ z in p̄cicē ipsi⁹ iniquitas eius descendet. vt ps. vj. Et quid sequit. Quo compto durissimis carceribz ac tenebrosis ac

De oblatis

aliquis infinitis miseris non subsistet. et pluribus annorum revolutionibus disciplina sue religionis consueta correctionis penas tanquam lese maiestatis criminis rea sine miscella recipiet. At ille venerabilis pater suspirando discretiois modulo pertulit perspicaciter ruminando. ac si diceret. Lauda sterilis quam non paris. Esa. liiij. Vetare sterilis quam non paris. ad Gal. iij. Beate steriles quam non genuerunt. Luce. xxiij. Ecce sterilitatis commercium quondam fuerat lamentabile meroris querimonium. vt. i. Reg. i. et Benel. xrv. vbi deprecatus est Isaac pro uxore sua: eo quod esset sterilis. sed nunc conuertam luctum earum in gaudium: dicit dominus Hier. xxi. et hec est tyrannice seneritatis acerbitas in platurus hominum et tyrannidem Dionysij cicli supercellens et dyabolice temptationis infelicitas. Ecce quis est homo qui viuunt et non diligit dies videre bonos. Ps. xxiij. Ecce quis est ille qui se non reformaret personis inter quas viuunt. xij. dis. Illa autem. Scilicet vt intelligamus sincere fruamur parabolis seu exemplis: et copiamur palestinis. Ecce cuiusdam principis aulicus canibus et caniculis inueniuntur generosis fuerat perfectus. quibus frequenter esurientibus carnum particulas preponebat: quas ipsorum nature sagacitas avidissime cupiebat et dum instinctus innatus cupide carnes gustaret. mox aulicus eosdem catellos acerrime verberabat. et hominum tunctionibus caniculorum multum cruciatorum vis deficiebat. et quis quod dic horum in carni hominum deuotione an caniculi nulla ratione fungentes: an aulicus ipsorum curator. proponens peccabat. Sic ad propositum. si nunc presentes inuencule moniales sibi carnes humanas tam largiter expostas. super mel et fauam dulciores. et omnes cibi precium excellentes insensate. infatuata. necnon circueunte gustaret. non ipsas tantum innocentes catulos sed seniores de populo suo videlicet magistratus. vetulas et anus que primum putantur extunc has dulcissimas carnes proferunt. aut consensu quas voluntate concedunt. carceris autem omnium malorum penis plectende perueniunt. et he merito inuencule simplices tanquam criminis insonites impune transibunt. et legis impialis commendatione gaudebunt: que dicit Vagnum premium est mulieribus concipere et conceptum tueri. ff. de edi. edic. Querit. §. Si mulier. Nam scriptum est. Error cui non resistit approbat: et negligere cum possis perturbare puerfos nihil aliud est quam fouere. lxxxiij. dis. Error. ij. q. viij. Negligere. xviij. q. iij. §. i. Vnde notabiliter notat de rescriptis. Ad hoc. in fi. et in glo. si. dictum Quidam de reme. amo. Principijs obstat sero medicina parat. Dum mala plangas conualuere moras. Dum furor in cursu est currenti cede furori. Difficiles additus: impetus omnis habet. Et dixit Azo Dum furor ille venit: nemo securus erit. Immo morbus est contagiosus sicut lepra vel scabies: et amor reus dicitur. et qualis sit perpende cruciatus dum inuencula bene matura taliter inficit. Sed hec extra propositum sed ad principale redeamus et dicamus quod in hominum donationibus que fiunt pro beneficiis aut prebendis in ecclesiis et presertim adipiscendis in monialium monasterijs non sumus multum curiosi aut inquisitores subtilitatis quam iura reprobant. vt de iudi. Dilecti. et insti. de fideicomm. here. §. Sed quia stipulatio. vbi dicitur quod subtilitas perniciosa est in legibus. et simplicitas veritatis amica. Nam dicit lex. ff. de noua. et dele. Doli exceptio. circa si. quod de his que scimus interdum dissimulare debemus ne curiosi videamur. Est autem curiositas secundum sanctum Thome. in sum. q. clxxij. inquatur aliquis studet ad cognoscendum veritatem super proprium ingenij facultatem. quia per hoc homines facile in errores labuntur. Vnde dicit Ecclesi. iij. Altiora te ne quesieris: et fortiora te ne scrutatus fueris. et in pluribus tuis opibus ne fueris curiosus. Et postea sequitur. multos enim supplantauit suspicio eorum et in vanitatem detinuit sensus eorum etc. Vnde dicit Archid. in. c. vnico de postu. pla. et allegat Dugo. de scro vic. quod curiosi

De obla. et so. pecu.

fitas est humana libidinosa prostitutio: passim quamlibet veritatez amplexas.
et veritatis prime fluente adulterans. Prima enī veritas que de^o est sola spon-
sa est intellectus humani zc. Potest tamē aliter accipi in iam dicto. c. et in pre-
alle. l. doli. de qua curiositate vide plene Jo. in sūma. li. iij. ti. xxxiij. q. cclxxvj.
Unde dimissis diuersaz subtilitatis z curiositatis ambitionibz. Scis q scri-
ptum est. Noli esse nimis iustus: quia quādoqz iustus perit in iusticia sua. ij.
q. vij. §. De his. de pe. dis. j. Serpens. sicut ille qui sine discretiōis differentia
dicunt illū clericum symoniacū qui propter presentias seu distributiones quot-
tidianas transit in ecclesiam tempore diuinorū. sed fortassis hec est mētalis si-
monia que reputatur inter peccata venialia: z tollitur aqua benedicta. de cōse.
dist. iij. Aquam. z de huiusmodi presentijs et distributiōibus z simonia mētali
legit^r z no. de cle. nō resi. li. vj. c. Uno. Et expedit imo cōuenit reipublice vt in
predictis pecuniarū dationibz et in religiosorum receptionibus vtamur beni-
gnissimis interpretationibus. de quibus predictum est: alias enī omīs z singuli
clerici et religiosi: p̄sertim quoqz moniales nō tantū in germania: imo in yta-
lia forent simoniace prauitatis latores z latrices. In casu autem (qd absit) q
parentes et patroni femellarū predictarum huiusmodi prauitatē forent omni-
no culpabiles. quid hoc ad femellas talia taliter penitus ignorantes: nec hoc
postqz scierint huius criminis sunt partiales. vt le. z no. in. c. penul. d. elec. de
renū. post translationē. in glo. magna. et sincerius per doctores ibidem. Sed
quid finaliter dicemus in dictarum receptionis. solutionis. pactionis. cōuen-
tionis. intricacionis. et extricationis curuationibus quas iam inquātū sinuit
in bellis obtusitatis intellect^r insufficiēter verbo vbi opus fuisset facto: transi-
limus z tanqz cecus de coloribz inefficaciter somniūm? suppleat tamē cuius-
libet periti discussionis arbitratus. Sz conclusiue restat. Nam proprie decima-
mus mentā et anetum z ciminū z relinquim⁹ que grauiora sunt legis. excolan-
tes culicem: camelū autē deglucientes. Bath. xxiij. Ecce de symonia mentali
que venialis est tanqz de capitali aut lese maiestati crimine fecimus ingruentē
oportunitatis difficultatē. sed de his que grauiora sunt legis in periculi momen-
to patenter imminētis non tetigim⁹ assuete sollicitudinis infelicitatem. z quid
est hoc. nam paucis pronūc exceptis: omnis religiosi professionis status expe-
rimur in suarū legū substācialibus (et p̄sertim in damnato proprietatis pericu-
lo) patenter cōtaminatos: necnō in frōnita continuitatis assiduitate conculca-
tos. Et si iustus vir saluabit^r. vt. ij. Petri. iij. vbi nos clerici cum religiosi inis-
qui pernoctabim⁹ dum lucem habuimus: in tenebris ambulare nō erubuim⁹.
Unde cōuertamur ad dominū in quo tantū vigilem⁹: qui lux est veraqz salus
per infinita secula seculorū: et lucis creator optimus Amen. Et ego Felix cano-
tor Thuriacen^r decretorū doctor inutilim⁹. hanc collatiōis proferaz sue benignita-
tis gratia collegi mire munitus.

Finis.

8

Dialogus doctoris Felicis hēmerlin

De anno iubileo.

Iubileus. Qui venturus est veniet et non tarda-
bit: iam nō erit timor in finibz nostris. **Felix**
cantor **Thuricen** decretorum do-

ctor inutilis. **Bēdictus** (aio) qui venit in nomine dñi. **Matth. xxi.**

Iubileus Sciens qz nūc p̄ior est nra salus q̄ **Felix** Verum
cū credidim⁹ put dic apls ad Ro. xiiij. **Felix** est. S
quid hoc ad **Iubileus** Ad Ro. **Felix** Immo quid ad Roma
Romanos. **Iubileus** manos. **Felix** nos.

Iubileus Utiqz tantū ad Romanos. put videt in eodē. c. qz reportabūt
salutem quā utiqz reportare desiderio magno sitiuerūt: quem
admodū desiderat cer⁹ **Felix** Et quid salu⁹ **Iubileus** Illam quā ibi
uus ad fontes aquaz. **Felix** tis sitiuerunt. **Iubileus** dem apls im
perat exhiberi: dum inquit. Reddite ergo omibz debita cui tributū tributuz.
cui vectigal vectigal. cui timorem timorē. et cui honorem honorē. nemini q̄cūqz
debeatis et cuilibet debitū suum reddatis. **Felix.** Et quid est hoc.

Iubileus Regas venerabilē Haymonē ho- **Felix** Puto salua
rum verborum glosatorem. **Felix** pace q̄ hoc

debitū nō sit aliud nisi aurū et argentū qd stultus pplus querens Romam in
anno tue iubilationis et sapientes apud semetipsos Romanis illa tempestas
tue larga tranquillitate abundāter et vtiā vtiliter introducere vident. Et hec

Iubileus Non bene glo⁹ (est pars mercedis populi illi). **Eccī. xij**
fasti. sed si sitim et desiderū Romanoz sincere p̄siderasti.
prout patebunt. videlicet quia bonorum temporalium copiam dulciter conqui-
runt: et eterne premia vite non amittūt. quia si tantum prout in veritate p̄nunc
tantū aduene et peregrini de terra longinqua et de insulis que procul sunt. et de
vltimis finibz tetre in solo p̄prio a peccatorz laqueo plene resipiscunt. et insuper
clerus et pplus ibidem auri et argenti precia copiosissime reponūt. dum reges
tharſis et insule munera offerunt: et dona et sacrificia pro peccat⁹. et sic omia bo-
na pariter cum illo veniūt. et consequēter omia q̄cūqz facient semp p̄spabunt.
et bt̄is itaqz ppl⁹ cui hec sunt. p̄s. celiij. qz glia et diuitie in domo ei⁹. **P̄s. q.**

Felix Scito q̄ de p̄teritis p̄sumit circa futura. **xxij. q. j.** Si apd. et ex pre-
terito circa p̄sens. **lxxvij. dis. Quicūqz. et. c.** Donachus nouiti⁹.
Constat q̄ p̄ses syrie **Crassus** nomine. aurū quod erat in templo dñi sitiuit
de quo magnus pompeius abstinerat. ob h̄ auro liquefacto p̄ Pompeiū in os
ipsius p̄sidis infuso. et interijt. et aurū qd ip̄e sitiuit ipsum dānificauit. d̄ quo. **j.**
q. j. s. Et his. Scis insup q̄ ille q̄ nouit exp̄ientia et vidit cōmoratione conti-
nua post se reliquit testimonia. ad Ro. c. j. circa finē. Nam ipsos videlicet Ro-
manos decreuit repletos omni iniquitate. malicia. auaricia. neq̄cia et plenos
inuidia et c. vt habet ibidem latissime cum copia multaz p̄ditionū pessimaruz
crudelissima. Et sanctus **Bern.** ad **Eugenū** papam sic de illis inquit. prout
notat **Jo. mo. in. c. Fundamenta. de elec. li. vj.** In deum impij: in sancta teme-
rarij: inuicē seditiosi. in vicinos emuli. in extraneos inhumani. supioribz infide-
les. inferioribus importabiles. ad petendū inuerecūdi. ad negandum frontosi.

De anno iubileo.

hi importuni vt accipiant inquieti donec accipiāt: ingrati vbi acceperūt: docuerunt linguā suā loqui grādia cū opent erigua: largissimi pmissores: parcissimi exhibitores: blādissimi adultores: mordacissimi detractores: simplicissimi dissimulatores: malignissimi p̄ditores. Hec ille. Et qualia putas illos p̄sequi vlt̄ra aurū qđ sitiunt indulgentiāz beneficia. nā sic pibunt in desiderijs suis oēs isti qui aurū p̄ iusticia coluerūt: et Romanoz mores sequūtur: et nō p̄ indulgētijs: sed per indulgentias sicut gall⁹ p̄ prunas iubilationis tue celebritate p̄sequūtur: et oīs vultus eoz redigēt in ollam Jobel. v. sed inquā puto nisi pro nunc in illā de qua dicit Iuuenalis. Qđ olla noua capit: inueterata sapit.

Iubileus. Nam si olim et in viridi ligno (vt ita loquamur) talia perperarunt. nūc autē in futurū in arido qđ fiet Luc. xxiij. Am⁹ Brosi⁹ enī dicit se plures vidisse qui a iuuetute innocentia seruauerūt: et facili⁹ q̄s qui senes cōgrue penitentia pagerent peccatoz. de pe. dis. j. Sunt qui arbitrantur. vnde cōpetenter admirādo dixisti: quid hoc ad romanos dū aiebam? nunc propior est nra salus q̄ cum credidim⁹. vnde si de p̄teritis p̄sumit ad p̄sens et futurū: q̄ sepe fili⁹ similis solet esse p̄ri. vt le. et no. de conse. dis. vlt. c. vlt. et in glo. vltima. seq̄mur ergo paulū et barnabā et quēadmodū illi dixerunt ad iudeos: dicam⁹ nos ad romāos: necnō ad oēs illos qui subscriptas spernūt nostre iubilationis leges. Vobis videlicet et alijs xp̄ifidelib⁹ oportet primū loqui verbum dei. sed q̄niam repellitis illud et indignos vos iudicatis eterne vite. ecce cōuertimur ad gentes. Sic enī precepit nob̄ dñs Act. xij. Unde dimissis romanoz et alioz rebellū et cecoz. obstinatoz. et supboz ac sublimiū crudelitatibus. disciplina nostram subfannantiū oculis cōnuētibus. q̄z nihil ad nos de his qui foris sunt: p̄uertamur ad gentes. videlicet totius orbis fideles et obediētes habitatores. et vt sciāt gētes quia hoies sunt et sine grā dei nō subsistūt.

Felix. Et ideo pro p̄tinuatiōe p̄positi nri primū dic queso. vnde tibi hoc ueniūt. et in his et sequētib⁹ cum breuitate q̄ gaudent moderni pcedas. vt le. et no. ff. q̄ me. cau. l. j. et taliter ne nimīū mltiplicat⁹ et supfluis iuriū allega. in tri⁹ care materiā pfundas. et simplici⁹ error⁹ laborantiū inducas: put le. et no. xxiij.

Iubileus Sum cōtentus. et tu quoq̄ fac simile. nam nō p̄ (dist. c. j. ritis: quia repleti sunt oīs spūs sancto vel q̄si et insup referti in hmoi traditionib⁹ sed proficere volum⁹ pure p̄ rudib⁹. et correctio sit libera quibuslibet prudētib⁹. Et igitur scito breuius q̄ iubilus est gaudiū qui verbis explicari nō potest. nec tamen penit⁹ reticēri fm Hugonē. et iubilatio proprie fm Grego. moraliū. xxviij. c. xv. dicat⁹ cum cordis leticia. oris efficacia nō expletur. sed quibusdā modis gaudiū prodit qđ ipse qui gaudet nec tegere preualet nec explere. Laudant itaq̄ angeli qui iam tante claritatis latitudinē in sublimibus vident. iubilant vero homīes qui adhuc in inferiorib⁹ oris sui angustia sustinet. et infra. sed quid agim⁹: quia cū boni de redemptōis sue mysterio iubilant malos inuidia inflāmat. Hec ille. Ab his igitur dictionib⁹ venit iubileus qui interpretatur remissiois ann⁹. Est enī hebraycus sermo et numerus q̄ septenis hebdomadib⁹ annoz. id est q̄draginta annis p̄teritur: in q̄ apud veteres clangebant tube. et ad oēs reuertebat antiq̄ possessio: et debita absoluebant⁹ et p̄firmabat⁹ libertas: fm Isid. et papiā. Item dicit magister in hysto. scolastica Ben. xiiij. de victoria T. abrahe iubileū initiū habuisse p̄ remissioe captiuoz. Jobel enī remissio vel initiū interpretatur. vnde iobele⁹ remissio vel initians: h̄ nūc

Dyalogus

autem dicimus iubileus pro iobeleus. sicut Esaias pro Isayas. Ob hoc autem institutus est quinquagesimus. quia tunc erat Loth: ut dicunt quidam quinquaginta annorum. vel quia tunc erat quinquagesimus annus ex quo dominus deus locutus erat Abiae in via. Vel ex quo egressus est de thairā. vel Abraam peritus erat astrozum: in quibus etiam (secundum quosdam) Zoroasten magice artis inuentorem instruxit. Flouerat enim quod intemperies aeris que fit ex eleuatis vel depressis planetis semper usque ad quinquaginta annos ad temperiem reducit: ideo quod vidit fieri in astris. voluit imitari in terris. De obseruantia autem antiqui iubilei: prout quondam eximia diligentia suabatur iudei plene videmus per magistram in bisto. in fi. Leuitico.

Felix

Et quid hoc ad tue recentis super-

Jubileus

uenturū solēnitatis propositum. Videamus quod benigne magister Bratianus compilator libri decretorum quod sunt frater (prout asseritur) iam dicti magistri Petri de Scolastica historia. quod etiam dicitur Comestor huius antiquissime festiuitatis celebrationē ad nostre simpliciter intentionis inducit declarationē. de pe. di. i. §. Econtrario ea quod. §. Item in Leuitico. dū inquit (put etiam scribit Leui. c. ult.) Qui domū suam vel agrum domino vouendo consecrauerit: non potest eadem redimere nisi siclo sanctuarij. sacerdote quoque non ipso supputate annorum numero usque ad iubileum. in quo simpliciter docemur: quod quicunque domū scilicet vel agrum cōuersationis per penitentiam domino offerre atque precium bonorum operum dei vana vite sue cōuersatione seipsius redimere voluerit non potest hec facere nisi siclo sanctuarij. id est operibus penitentiae: sacra scriptura prescriptis. Unde venientibus ad se turbis. Beatus Iohannes non ait simpliciter facite penitentiam vel fructus penitentiae. sed addidit ut per qualitate volueris peccatorum qualitas offerat bonorum operum. Non enim par debet esse fructus boni operis eius qui parū vel nihil deliquit: atque eius qui grandia commisit. ille tanquam nullius criminis conscius sibi usum in rebus licitis prebet: hūc tanquam multis grauatus etiam a licitis temperare oportet. sacerdos ergo numero annorum usque ad iubileum supputat: cum eius arbitrio penitentiae tempora diffinitur: quibus quisque plenam peccati remissionem inueniat. hec ille. Ex his colligitur quod peccatorum remissiones per indulgentiarum thesauros non erat in veteri testamento: nec clauis hominibus fuerunt commisse sicut modo. sed per iubileum antiquum fuerunt prefiguratae. de pe. et remiss. Ex autem. per Inno.

Felix

Adhuc pure sum dubius et intelligentia magistri intricatus. Nam iste annus iubileus de quo dixisti per plerosque millenarios annorum et tempe Moyse et Aaron: et ante aduentum saluatoris nostri fuit per iudeos diligenter obseruatus et post Christi natiuitatem per mille centum et quinquaginta annos per magistrum Bratianum predictum in decretis figuraliter et sub enigmate ad nostre beatitudinis intelligentie discretionem purificatus. et per hominū declarationis apalationem nondum vidimus fundamenta: unde quomodo: et qualiter: aliisque propterea peccatorum remissionis beneficium plenarie fuerit consecutus.

Jubileus

Habes rationis motina: competenter quod puocas responsionis incitamenta. putamus magister Bratianum predictum anni nostri iubilei celebrationis fuisse magnum promotorē. et quod nos ad quos seculi fines deuenerunt figura sub ymbra clodo descripta in veritatis luce perfruiamur. et reiectis hominū prophane remissionis ritibus saluberrima sub thesauro celebris ecclesie animarum vera salute felicitate vitamur. unde moti summi pontifices hos et alios ecclesie thesauros distribuerunt (prout le. et no. in. c. pallega. Ex autem. de pe. et re. quem ex tribus integrari vides

De anno iúbileo.

runt. Primo ex supabundantia meritorum passionis christi. Christus enim sua passione meruit nobis ut omni fidei constet. et illud suum meritum infirmitate sua sufficit ad satisfaciendum efficaciter per infinitorum hominum peccata. et quod fuit meritum personae infinite digne. et licet sacramenta ecclesie suam efficaciam sumant de illo thesauro meritorum christi: in cuius virtute operantur. non tamen eum euacuatur: cum infinitus sit: et solum finitis sacramenta applicantur. Secundo thesaurus ecclesie integratur ex meritis dei genitricis virginis Marie: que licet nullum unquam commiserit peccatum mortale aut veniale. fecit tamen multa opera iusticie: et multa opera de sui natura satisfactoria. et insuper multos dolores et multa aduersa patientissime sustinuit per que omnia maxima multitudo penarum potuit expiari si earum debitorum fuisset. cum autem nullum unquam peccatum magni aut parui commiserit. et sic nullius penae pro peccatis unquam debitorum esse potuerit. omnia illa eius merita ut satisfactoria fuerunt reueruata. sunt et recondita in thesauris ecclesie. Tertio integratur ex superabundantia meritorum sanctorum martyrum: confessorum et omnium iustorum quorum tanta fuit patientia in sufferentia mortis et passionum. et fuerunt tam sublimia et multiplicia opera bona quod longe pauciora eis sufficerent pro expiatione et solutione penarum. quarum ipsi fuerunt pro suis peccatis debitorum. et ideo residuum quod ipsis superat: et quo non indiguerunt per satisfactionem et penarum suarum solutionem. illud nostris indulgentiis in thesauro ecclesie reueruabant. Et sicut diximus de iustis preteritis que superogauerunt super mensuram suorum debitorum. ita intelligatur de nonnullis iustis presentibus: et etiam de futuris quorum meritis et superogatis satisfactionibus continuo reponitur in thesauro ecclesie spirituali. De illo igitur thesauro nostro non tamen iubilans noster: sed omnes indulgentie per mundum: nunc aut preteritis aut futuris temporibus erogate pueniunt. attamen iubilans noster singulariter pre cunctis alijs largissimus. Et igitur in occursum iubilacionis nostre dicamus cum apostolo. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis: nemini dantes ullam offensionem ut non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros. ij. Corinth. vj. ut digne valeamus a domino persequi quod ante promiserat figuratim per prophetas suos in scripturis sanctis. ad Romanos. i. Et hic est iubilans noster: de quo in veteris testamenti scripturis sepe fit mentio. et per prophetam Leviticum. c. vlt.

Felix. Quid autem requiritur ut tunc iubilans. **Iubilans** Dicit Jo. mo. latius indulgentias persequimur. scribendo super bulla Bonifacii pape octavi qui nostram iubilacionis solennitatem instituit (propter ut infra dicitur) quod ad hoc quod hec et alie indulgentie valeant: quattuor principaliter requiruntur. et quintum in proposito potest addi. Requiritur enim primo autoritas in conferente. videlicet papalis vel episcopalis et non minor. Secundo idoneitas in recipiente. videlicet ut sit efficax et capax membrum ecclesie. Tertio requiritur pietas. et hec est honor dei et exaltatio fidei. Quarto utilitas in opere. hoc est quod opus quod per indulgentiam imponitur utile sit et ordinabile ad finem predictum. Quintum quod potest addi est congruitas ex tempore processa. Est enim hec indulgentia in tempore congruo et a tempore congruo sumpta vix potest permitti in Levitico. Has igitur conditiones latissime persequitur Jo. mo. ad duas columnas ubi supra: et ibi videbis si placuerit.

Felix. Ex omnibus dictis tuis non aliud video colligendum nisi quod plena peccatorum remissio est vite eterne promissio et ipsius finalis concessio. Sed dicunt iura nostra quod circuitus est vitandus. ut in Cle. Auditor. de rescriptis. et plures viij. topicorum. qui dicit peccatum est fieri per plura: quod eque fieri habet per pauciora. unde videtur clare quod in terra que domini est qui fecit et creavit nos quod post

Dialogus

oris confessionē: cordis contritionē: et iniuncte penitentie completiōem: et per se lesis satisfactiōē consequi quis omnium suorum peccatorum remissionem per eum qui dixit Nolo mortē peccatoris: sed vt conuertat et viuat. Ezechiel̃ xviij. et vult omēs saluos fieri. i. Thimo. ij. de quo scriptum est Luce. xix. Fili⁹ hominis venit querere et saluū facere quod perierat. Et scriptū est. In quacunq; hora cōuersus fuerit et ingemuerit homo: omnium iniquitatum eius amplius non recordabor. Amplius ait domin⁹ Ezech. xviij. Item cum cōuersus ingemuerit: tunc saluus erit. xxvij. q. viij. Agnouim⁹. Et vbi post peccatū secuta est penitentia: ibi datur ei misericordia. l. dis. Tua. Et omnis homo quicūq; inuocauerit nomē domini: hic saluus erit. Ione. ij. Et Thobie. iij. Peccata dimittis his qui inuocāt te. Item quicūq; crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Marci. xvj. Et Augustin⁹ in libro de penitētia dicit. Credendū est q; omnes orationes ecclesie et elemosyne et opera iusticie succurrant recognoscenti mortem suam ad cōuersionem. Si ergo opera ecclesie sic valent ad satisfaciendū. Et igitur imperator dixit. Scimus enim q; penitētes et reuertētes ad cor: suscipit deus. In autem. vt nō lux. cōtra na. circa princi. colla. vi. Nec claudit ecclia gremiū alicui reuertenti. j. q. viij. Si quis omnē. Unde dixit propheta. Beati quorū remisse sunt iniquitates: et quorū tecta sunt peccata. videlicet per confessionem et penitentiam. Qui prosequit̃ competenter. Delictum meū cognitum tibi feci: et iniusticiā meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniusticiā domino et tu remisisti iniquitatē peccati mei. Psal. cxvj. et per hoc sum factus beatus. Quare merito dicamus cum tripudio: Omnipotens et misericors deus: cuius misericordie nō est numerus. plenissime scientes quia quecunq; promissit deus per prophetas suos: potens est et facere. ad Romāos. iij. Immo dicit idē apostolus. j. Thimo. ij. ad agnitiōē veritatis que fm pietatē est in spem vite eterne quā promissit qui nō mentitur deus. Qui etiam dixit per christum ad vicarios suos. Quodcunq; ligaueris sup terram: erit ligatum et in celis. et quodcūq; solueris super terrā: erit solutum et in celis. Mathei. xvj. cum cōcor. Unde si per eosdem vicarios confitenti fuerit iniuncta penitentia: et in terris completa purgationis igne nō purgabit: et ita saluus erit. vt no. p. cōtrariū. de pe. dist. j. Si peccatū. cum 2cor. Unde ibidē dist. viij. dicit Aug⁹. Quicunq; egerit veraciter penitentiā et solutus fuerit a ligamento quo erat constrictus: et a christi corpore separatus: et bene post penitentiā vixerit sicut ante penitentiā viuere debuit. post reconciliatiōem quādocunq; defunctus fuerit ad deum vadit: et ad requiē vadit: et regno dei nō priuabit: a populo dyaboli separabitur. Hec ille. et ibidem glo. super ver. ad requiē. id est recta via. itaq; nec purgatorij sentiet pro illis peccatis pro quibus penituit. Et hec dicta et promissa sunt p vicarium domini nostri Iesu christi: imo per Iesum christū: et que pcedūt de labijs suis ait Dauid non faciet irrita. Psal. lxxxviij. est autem deus verax: omnis autem homo mendax. de pe. dis. ij. in pn. Unde patz ex premissis q; per penitentiā et correquisita: aliunde largiter saluabimur: etiam si indulgētie taliter vt premititur nunq; requirunt. Sed dic primū ad horum intelligentiā quid sit penitētia et vnde dicatur: que sit satisfactio. et q; sunt necessaria in pnia. et pnter ad alia.

Iubileus Hec sunt multū cōmunia: et plene notantur de pe. dis. j. In summa. et Joh. in summa confess. libro. iij. ti. xxviij. in prin. et als per iuriscanonicis summistas.

De anno iubileo

Felix. Sum contentus. sed nōne sufficienter est supra p me conclusum q in
Iubileus indulgentiaz z p psequis tue iubilationis bñficiū minime sit reqren-
 O frater q̄s scit si puertat videlicet homo z igno- (dum
 sciat deus: z relinquat post se benedictionē. Jobel. ij. Sed
 quia tam incerti sum⁹ de nostroz pctorz remissione. vt digni efficiamur tanta
 christi z suoz vicarioz pmissioe: multis pbat rōnibz. Nā dixit Salomō sapien-
 tissim⁹. Nescit hō an amore v̄l odio dign⁹ sit. Eccl̄s. ix. Et vas electōis. Nihil
 inq̄t mihi consci⁹ sum: sed in h nō iustificat⁹ sum. j. Corint̄. iij. et Job simplex
 et iust⁹ dixit. Iustificationē meā quā cepi tenere nō deseram. neq; em̄ rep̄hēdit
 me cor meū in omī via mea. Job. xxxvij. Item z vestigia eius secut⁹ ē pes me⁹.
 viā eius custodiui z nō declinavi ex ea a mādats labioz ei⁹ n̄ recessi. Job. xxij
 et itez. Iusticia indutus. Ibidē. xxx. Nihilomin⁹ tñ idē dicit. si eq̄tas iudiciū
 querit: nemo auder de me testimoniū reddere. si iustificare me voluero os meū
 condēnabit me. si innocentē cōfitero prauū me cōparabit. etiā si simplex fuero
 hocipm ignorabit aīa mea. Et sequit̄ ibidē. Verebar omīa pcta mea: sciens q
 nō parceres delinq̄nti. Job ix. de pe. dis. ij. Si enī. añ mediū. Et itez dicit idē
 Semp enī tumentes sup me fluctus timui deū. z pond⁹ eius ferre non valui.
 Job. xxxj. vnde pueniēter dixit Salomon. Nō est hō iust⁹ in terra q̄ faciat bo-
 nū z nō peccet. Eccl̄s. vij. Et sapiens. Te nō iustifices corā deo: qm̄ agnitor cor
 dis est ipse. Ibidē. Et iterū. Si dixerim⁹ pctm̄ nō hēm⁹ ipsinos seducim⁹ z ve-
 ritas in nob nō est. j. Jo. j. Nā dñs dixit p ppham. Dis hō mēdax. ps̄. cxv. put
 declarat h btūs Hiero. late. de pe. dis. ij. si enī. z in pñ. et post pñ. et añ mediū.
 et Greg. xij. moraliū. c. xij. diē. Qui in certamie fugant⁹ vite p̄spiceret incerta p
 certis nequaquā teneret. Vñ sudit Supbire enī minime debuisset etiā si annoz
 suoz numerū certū h̄re potuiss̄. vñ scies q̄ntū viueret z p̄sciret quādo se ab ela-
 tiōe moueret. et postq̄ pñs vīta semp incerta est: tanto sp̄ mors surripies time-
 ri debet: q̄nto nunq̄ p̄uendi valet. Et diē Pascali⁹ papa. quia quotidie pecca-
 uim⁹ saltē pctis sine quibz mortal̄ infirmitas viuere nō p̄t. qz licet oīa pcta sint
 cōdonata in baptismo. infirmitas tñ peccati. i. promptitudo ad peccandū ad-
 buc in carne remanet. de cōse. di. ij. Iterat. ppter q̄ pueniēter dixit David. qz
 nō iustificabif in p̄spectu tuo oīs viuēs. ps̄. cxlij. qz non peccare soli⁹ dei est. de
 pe. dis. ij. Inf̄ hec. et totus mūd⁹ in maligno posīt⁹ ē. j. Jo. v. et nemo mūd⁹ ē a
 peccatis: nec infans vni⁹ diei. de pe. di. ij. Si enī. nec etiā sine rep̄hēsiōe in ca-
 suū humanoꝝ circūfusa varietate: vt dicit Laureatus poeta. Lum aut̄ vt patz
 ex predictis omēs peccatores sumus. et scriptū est. Peccatores deus non exau-
 dit. Si quis cultor est dei z voluntatē eius facit: hunc exaudiet deus. Job. xj.
 et itez. Si is qui displicet ad intercedendū mittit. irati anim⁹ ad deteriora p-
 uocatur: fm̄ Greg. in pastorali. et habet. clix. di. s. j. Et consequēter omne opus
 peccatorū est mortuū dicente ppheta. Lum multiplicaueris orationes: nō exau-
 diam. manus em̄ vestre plene sunt sanguie. Esa. j. ex his omnibz patet quātū
 cunq; penitentiā cū omnibz pertinētis suis (prouit pmissus est) peregrim⁹: semp
 apud infallibilē rez extimatorē incerti sum⁹ qd cū eo pficiem⁹. Teneam⁹ ergo
 certū inq̄ntū possum⁹ z dimittam⁹ incertū. vt le. z no. in. c. Juuenis. de spon. et
 queram⁹ diligēter confessorē qui faciat sicut bonus z fidel̄ medic⁹ ad fidelem
 letaliter infirmū: qui medicus nō curiali modo superficialiter iudicat de vrina
 nuncio fallaci: fm̄ ypocra. sed dicet: faciam⁹ omnes diligentie cautelas vt ad
 buc pficeremus. et sic tangit pulsus: plus q̄litate proficit vrine dispositionem

Dialogus

perpendit sanguinis corruptionē inquit ingestiōis et egestionis quantitates et sentēcialiter ab infirmo discutit totius corporis distemperatiōē: vtinam ad huc sanaret. Sic fidelis confitēs ad sacerdotē dicat. Ostende mihi quantas habeo iniquitates et peccata: et scelera mea atq; delicta ostende mihi. Job. xiiij et extunc confessor dicat ad diligentissimū confitentem quem dñi viuere delectat. et vt vitam illam querat vbi semp viuatur. inquātum in te est fac profundissimam confessionē. habeas amarissimā contritiōē: comple sincerissimam penitentie iniunctionē. compensabis insup cuiuslibet lesionē. et similr studiofissime cōquiras omniū indulgentiarū dispensatiōē et peccatorū remissionem. vtinā adhuc sanaret domin⁹ animā tuā vt amarissimas purgatorij penas euadas. De quib; dicit Aug⁹. q; pena purgatorij licet nō sit eterna: miro mō tamē grauis est: et excedit omnē penam quā vnq; aliquis passus est in hac vita: nec vnq; in carne tanta pena est inuēta. licet innumerabilia passi sint martyres tormenta. et multi nequiter quanta sepe sustinuerunt supplicia. hec omnia de pe.

Felix Et quid mihi et tibi. nonne dicere (dist. viij. c. vlti. circa finem. posset sacerdos vt non faciat tam exquisitam diligētiam. nō qui libet proximus esse debeat sibiipsi. et hoc iuxta sapientis auctoritatē licebit. et magis tenemur nosmetipsos diligere q̄ alios. Nam quisq; regulam diligendi proximū a semetipso accipit. xxiij. q. v. Si nō licet. et agris meis sitiētib; alios irrigare nō debeo. C. de serui. l. Preses. lviij. dist. Quia per ambitiōes. et quilibet sibi primo faciat elemosinā. deinde primo. de pe. di. iij. Sane cauēdū. Et his patz sacerdotes necessario debere sibi prouidere de remedio salutis. quia

Jubileus Non est ita domine. Nam (quilibet pro se in curia regis. Paulus apostol⁹ plus profecit apud dominū laborando vt animas mltas deo lucrificaret: q̄ Paulus heremita qui sibi solus profecit. vt legit et no. ij. q. viij. Sancta. Vñ notat q; sacerdos multū meretur apud deum qui pura et bona intentiōe audit confessiones peccatorū ipsos fideliter informādo. vt de pe. di. iij. De quotidianis. in fi. de spo. Inter opera. cum cōcor. prout in contrario dixit lex. Peius est persuadere mala q̄ facere. nam qui suadet malum per se grauius peccat. et alterius peccatū sibi cōmunicat et se dupliciter criminib; cōmaculat. Sic in pposito qui in bono suadet. duplex premiū reportat ff. de li. ho. ex. l. iij. §. Si quis violentē. ij. Rñ. ff. de ser. cor. l. j. §. Persuadere.

Felix Possibile mihi videtur confiteri diligēter: iniunctā penitentiā peragere patienter et ablatoz restitutionē facere cōpetenter. sed imposibile concernit mihi incōsuetā et inflexibilē mutare duriciā: et natura reluctāte delicata perficere cum cordis amaritudine contritiōē saltem veram: vt puta quia dñi creatura nimis delectat. nam per adulterium vl fornicationē procreari filiū in cōspectu meo gloriosum quādo putas vt dicā penitet me fecisse homi

Jubileus. Ad h multū salu (nem per cōpūctā mētis suspirationē. berrima p sunt nrāz videlicet indulgentiarū beneficia. et insup put dicit Isid. ethi. xij. c. iij. de basilisci natura quē solū p̄t interimere musstele solers astutia. et ipse visu pimit cūcta vinētia. Nihil inq̄t parēs ille rerum sine remedio pstituit. et h talē trepide p̄tritiōis tepiditatē. h nature leges introducendā parens rex ponit attritiōē. que si fuerit p̄tinuata parit cōtritiōē veram vl saltē que sufficit h dānationis perpetue desolationē. Vñ si vis scire qd sit attritio p̄mū refert vt sciat contritiōis diffinitio. Et aut contritio fm Tho. dolor voluntarie assumptus pro peccatis cū pposito cōfitendi et satisfaciendi

De anno iubileo

Sed attritio fm eundem Tho. est accessus ad perfectā contritionem. vnde in corporalibz rebus dicitur attrita que aliquo mō sunt cōminuta: sed non perfecte. sed contritio dicit vbi quasi omnes partes trite sunt simul p diuisionē ad minima. z ideo significat attritio in spūalibus quādam displicētiā de peccatis cōmissis sed nō perfectam. contritio autem perfectā displicentiā. Vñ legit de matre mgi Petri lumbardi sententia: qui fertur fuisse frater p̄dictor. Bratiani et Petri cōmestoris. z floruerūt vno tempe Parisius: que genuerat eos de epo parisiē. qz veram ipsa nō potuerat habere cōtritionē de peccatis: dum vidit se tantos viros scientia ipsoz totum mūdū illuminātes p̄casse. que tandem ad inductionē Bratiani qui monach⁹ erat penituit: sup eo q̄ indurata penitere nō potuit. et illam penitentiā dixerunt attritionē: qua fideliter cōtinuata saluabat eadem. Unde remediū finale his qui vere nō possunt penitere. peniteant exnūc q̄ pfecte penitere nūc potuerūt. Ad ip̄sibile em̄ nemo restringit. vt de re. iur. li. vj. Remo. Fidelis aut de⁹ ē q̄ nō patit vos tēptari supra id qd ferre nō potestis. s; faciet cū tēptatione puentū vt possit sustinere. j. Loz. r.

Felix Et quid si cuncta pfecti iuxta corporū z rerum facultatē z possibilitatem que p̄tinent ad verā confessionis cōpletōem p̄ter penitētiā competētis iniūctionē: fortassis impeditus p̄pter tempis breuitatē v̄l corporis infirmitatē. Ad h̄ p̄prie put oīm indulgentia z fuit effectus principalr constituti sum⁹ vt tolleremus hmōi negligētia z reatus. z ad h̄ specialr oīs indulgentia z locus videt ordinat⁹. vt p̄ter litteraz tenoribz omnīū remissionū. attamē si poteris perage p̄niam tibi (put premittit) iniūctam: ad supabūdantē que nulli nocebit cautelā. C. de testa. Testamenta. §. Abundare. Nā in veritate qui p̄niam sibi (vt p̄mittit) iniūctā non peragit: aut p indulgētia z remedia nō abluir: nō aliter nisi purgatiōis igne crudeli purgabit. de pe. di. j. Si p̄ctm. et. c. Multiplex. cum p̄cor.

Felix Quid si omia correquisita p̄feci. oris tñ p̄fessionē non peregi.

Iubile⁹ Nihil pficis: nec p̄feciisti. de q̄ plene z p̄fessionis iustitūe. vide de pe. di. v. In summa. attm contritio posset esse tāta q̄ tolleret omia p̄ctā: imo p̄cti penā si nō haberes p̄fessor coplā. xlvij. di. Omis. in glo. secundā. et p̄ doc. **Felix** Quid si cetera rite peregi: **Iubile⁹** Vel ibidem. sed ablata non restitui.

Felix Si honor ablatus d; fieri restitutio: qd nō credetur ablatione. **Iubile⁹** bā. dicas p̄mū hui⁹ veram restitutiois formā. Constat q̄ honor ceteris rebz p̄ciosior. z igit p̄ferend⁹ z timorior auferēd⁹. vt. ff. si q̄s omis. cā. testa. l. Juliana. Vñ dicim⁹ q̄ crudelis est q̄ negligit famā suā. i. h̄ onorē. xij. q. j. Flolo. Et dicimus iniquū iudicē p̄t p̄cti crudelitātē fore p̄prij honoris p̄secutorē. vt d̄ re iudi. Cū etnī. li. vj de quo infra. dicet. sed q̄ p̄sequit bona sua tpalia z male dispensat. hunc dicimus negligentē: z est min⁹ p̄ctm. de qua negligentia dicit. Expedit reipublice ne quis re sua male vtatur. Insti. de his q̄ sunt sui v̄l alie. iij. §. penul. et ita ablatio honoris est crudele peccatum. et dicitur p̄prie detractio. de qua dixit propheta. Detrahentē secreto primo suo hunc p̄sequebar. Ps. c. Et de huiusmōi honoris restitutioe ablatis p̄ diffamationis detractio dicit. B. de monte laud. de p̄uul. c. j. sup ver. Prelatis detrahāt. in Ele. q̄ non dimittit detractori peccatum nisi p omia loca p̄ que detraxit. z p alia ad q̄ cōuolauit. et alis modis omnib⁹ cuiuslibet z quomodolibet poterit restituat famā ablataz. z pcludit q̄ hmōi

Dialogus

detractio ppter rei tam crudeliter ablata preciositatē est grauissimū crimē. Con-
cor. Henricus boych in. c. Cum tu. de vsu. vnde nisi tales detractores restitu-

ant (si saltem possunt) famā honoris ablata. alioquin nostre iubilationis sibi no-
Felix. Acerbū est qd̄ refers. z sufficit de lau- (uerint in nullo profutura.

Iubileus. De rerum vis fortassis ab- **Felix.** Volo. **Iubi-**
latozum loqui restitutione.

leus Hec questio taliter vt quis consequatur pure nostre iubilationis
gratiā requirit vt aliquoz habeam distinctionē solerter solutionis

clarissi- **Felix.** Dic primū de ab- **Iubileus** Aut q̄s mouet bel-
mam. latis in bello. lum iustū aut iniu-

stū. si iustū sic his diebꝫ put assenit̄ exēpli grā mouebāt Switeñ et sui compli-
ces ciuibꝫ Thuriceñ. iusticiā continuo patenter offerentibus: nō dubitamus
teneri ad omniū ablatoz restitutionē: z nō tñ vniuersitatē Switeniū. sed sin-
gulos de vniuersitate ipsoꝝ quātum ad singulos puenit. si aut iustū fuerit bel-
lum vt fuit ipsoꝝ. ciuiū Thuriceñ se cōtinuo defendentiū contra Switeñ. et si
nō habuerūt corruptā intentionē: extunc omia q̄ rapiuntꝫ tales siue pueniāt
ab hostibus aut suis auxiliatoribꝫ licite pūt retinere. z hanc rapinā tādiu exer-
cere donec offerat hostis ius et velit satisfācere. vt le. z no. dis. j. Jus gentium
xxij. q. vij. Si de rebus. et per doct. ibidem. et fm eosdē potest recipere vsqꝫ ad
plenariam satisfāctionē de omni damno dato tam sibi q̄ suis iniuste. z h̄ tam
in predatiōibus z rapinis q̄ incendijs et effractoris et vulneribus et cedibus
et alijs quibuscunqꝫ. sed vltra hoc nō debz accipere nisi talis sit hostis qui aut
propter infidelitatem. aut propter hereticā prauitatē. aut propter contumaciā
aut ppter aliquod viciū puta rebellionis seu inobedientie intantū excesserit q̄
bona eius publicari z suozum et terra priuari. et capientiū seruus fieri ex edi-
cto publico fieri meruerit in quo casu pōt animo expoliari. in his taliter ablat̄
nullus tenet ad restitutionē. s̄ pure retineat vt faciliꝫ pcedat ad nostre celebra-
tionis iubilationē. Si aut̄ sincer̄ de his plura scire voluer̄. tractatulū Jo. de
lig. intitulatū de bello. et in libro tuo quē cōdidisti de nobilitate. c. xxx. vsqꝫ ad
Felix saturitatem videre poteris. de quo predicta collegi.

Et quid de incendiarijs ecclesiarum z aliozum sacrozum.

Iubileus Non dubitamꝫ q̄ hi qui mouent iniquū bellum (prout iam
dicti Switeñ assenuntur nouisse cum cōplicibus) et qui cō-
sequēter crudelissime z execrabiliter vigintiquattuor domus dei videlicz eccle-
sias monasteria. et capellas z zenodochia et oratoria bestialiter igne cremarūt
et insuper etiā loca sancta et religiosa desolatione feroci deuastarūt aut huius
modi crimia fieri mandarūt. seu p̄bo aut facto aut dissimulatiōe. id est nō cōdi-
gna correctionis infligende pena proportionabilr reis imponenda ratificauer-
unt et taciturnitate consenserūt q̄ teneantur ad omne damnū z interesse: sed
ratione incendiū locoꝝ sacrozum excomunicatiōe maiori ligantur. et nisi per
summū pontificem absoluūtur. de sen. excō. Tua nos. z. c. Conquesti. z nisi ta-
les videlicz omnes z singuli taliter put premittit̄ loca religiosa z sancta dāno
ficantes. si saltem possunt vl̄ in quātum possunt vsqꝫ ad extremam necessitatē
lesis satisfecerint: per iubileū nostrū non proficiūt. Qui autē bellum iustū mo-
uent put Thuriceñ. et nihilominꝫ si locis sacris intulerunt h̄mōi damna s̄ltz
pena tenent: nisi ecclie vl̄ loca sacra (put sepe ptingit) fuerint incastellata. i. mu-

De anno iubileo

nitioibus et machinamentis defensorijs aut offensorijs tanq̃ castrum vel castellum aut opidū armata vel munita seu fulcita. extunc si talibus locis p̃ inste bellantes: aut offensos aut offendēdos: inferunt damna. nō tenent̃ put̃ hec col

Felix Et qd̃ de clericis in (ligunt̃ in summa Jo. li. ij. ti. v. q. lxiij.

Iubile' bellox certamie rapinas aut dāna partibus aduersis inferētibz. Si clericus in iusto bello de consensu dñi aut ducis vel capi- tanei prelioz rapit aut rapris vtit̃: rapta sua facit et nō tenet̃ de damnis illatis: vt dicit frater Astē. vbi supra li. j. titu. xxix. §. Quid si cleri- cus: iuribus et ratioibz notabiliter fulcitus. hic breuitatis gratia nō allegādū.

Felix Contentor. Nam de bello hos et illos cōcernentia: vidi que scripsi et collegi plura in libro de nobilitate p̃dicto. c. xxx. et ibidem etiam de Switeñ et ipsoz et aduersarioz prelio desideranti desiderio. et ibidē. c. seq̃n. et nunc restat patenter sup̃ his enarrare qui per vim. dolum. potentiā vel frau-

Iubileus De raptis placet (dem solent proximū suum dep̃dare. vt loquamur. quis dubitat omnē furem et raptorē et vsura- rium et quēlibet illicitū detentorē: quarumcūqz rerum et beneficiorū occupatorē et inuasorē: et violentū possessorē: et ad omnīū receptorū integraliter ad restitu- tionē teneri: iuxta sacroz canonū dispositionē. et vt fiat talis restitutio vsqz ad vltimū quadrantē et venditionē hereditatis et omnīū bonoz. etiaz si oporteat ipsum et familiā suam mendicare. et scōm sanctū Tho. q. facultas restituendi semper est q̃diu debitor habet per quod satisfacere potest vsqz ad mendicam paupertatē vel extremā necessitatē: in qua tamen sententialiter sine omī culpa accipit vite necessaria. in qua etiam necessitate furari possumus hec p̃ Buillb. et alios. xiiij. q. vi. Si res. et insup̃ ibidē concludit p̃ doc. q. de malis quesitis fiat restitutio si fieri potest: aut se cū leso componat als est extra gratiā: p̃ quaz potest vel vellet cōsequi nostre iubilationis indulgentiā. imo als damnatus ē sicut fur vel raptor qui non restituit quod fraudulenter vel violenter abstulit. De hac materia plenius si videre volueris: imo plenissime perlegas scripta p̃ Petrum de anco. sup̃ regula: peccatū non dimittit. li. vi. et p̃ Jo. in summa con-

Felix fesso. li. ij. titulo. v. q. lxxvi

Iubileus Quid de dāno dato vel fraudulenter illato. Scriptum est. Qui occasionē damni dat: damnū dedisse videtur. vt le. et no. de homici. De cetero. cum cōcor. et in eodē. c. De cetero. Henricus boijch. ponit largissime distinctionis determinatōem sic inquit. Si quis dat operā rei illi cite: et ille tenetur. et hoc verū de occasiōe propinqua et ordinata. ad illud ponit exemplū: q̃ si q̃s rixā incipiat et in ipso pcutit vel vulnerat vlt̃ als male tractat. ppter qd̃ amici ipsi et p̃sanguinei indignati aliquē etiam p̃ter p̃sensuz suū: aut ppter condescēdentiā suam occidant vel debilitent. et talis est in culpa: et irregu- laris est. et tenetur ad dānozū illatozū illis quozū interest refusione. als si occasio est remota. vt si quis faciat gladiū causa lucri cuz quo aliquis expost occiditur nō tenet̃. sed si dat operam rei licite. et adhibet diligētīā nō tenet̃. sec⁹ si nō adhibet diligētīā vt reparatores et p̃structores eminentiū locoꝝ siue rectorū facere consueuerūt. de quo plene cū suis clarissimis allegationibus pertinētissi me deductis. hic causa breuitat̃ put̃ supra p̃cauisti. vide Henricū boych. vbi supra. et vt hmoi occasiones p̃fundius intelligas. Flora si quis infirmū vertit vel transuertit in aliud latus vt cici⁹ moriat̃: irregularis est. et etiam si cōsulerit si ex hoc mors vel quasi fuerit citius subsecuta irregularis est. forti⁹ si cōsului

Dyalogus

aliquem mortificandū: etiā si non moriū: sed al's enormiter et vsq; ad mortem vulneratur vel percutit aut conquassatur. et si clericus taliter fuit lesus: mandans est excoīcat⁹. et si imiscuerit se diuinis est irreglar⁹. vt no. ibidē.

Felix. Et quid de his qui per dolum damnu dant?

Iubileus. Hoc multipliciter potest contingi: sed dicas de cuiusmodi dolo certificari volueris.

Felix. Primum de iniqui iudicis vel arbitri vel arbitratoris mala conditione.

Iubile. Scias leges imperiales diuinitus cōditas: et insup sacros canones in iniquoz iudiciū. sub quib; etiā arbitri iuris aut arbitratores et cōsultores et consimiles et pconsules et scabini et pretores principū ac vniuersitatū et collegiorū et capitulorū eccliarum et mōasteriorū p̄sidentes cōprehendunt lamentabiliter vt equaliter pretactū est clamitare detestationem. Nam aliqui iniquā sniam ferūt dolo malo: aliqui p̄ imprudentiā. in pmo cāu si timore siue cupiditate: siue odio siue amore: aut alia causa iniquā tulerūt sniam: tenent precise ad omne interesse illi q̄ ex tali sentētia lesus ē. h̄ est ad omne dānu in quo lesus diuinit⁹ est: nisi forte possent inducere illū p̄ q̄ iniquā tulerunt sententiam ad plenariā restitutionē faciendā ei qui fuit lesus. vt pz. C. de pe. iudi. qui ma. iu. l. vlt. xj. q. iij. Quattuor. et illos iniquos iudices siue sint clerici siue laici singulares. aut cū vniuersitate et collegio manētes (prout p̄mittit) nō suademus transitorios ad nostre inbilatiōis grām. qz pderent laborē et expensam. nec al's videbūt lumē i eternū: sed transeāt cū iubilo suo ad luctū sempiternū. quia hic receperūt mercedē suam Math. v. et in corruptiōe sua pibūt iniusticiē mercedē suā recipiētes. ij. Pe. ij. nisi satisfecerint leso dūmodo potuerint. vt no. ibidē. Dicit etiā sanc⁹ Tho. hoc crimē vicz iniqui iudicis graui⁹ fore rapina quia aucte diuina abutēdo nō simplicib; hominib; sed dei vices gerēdo i terris. malignant. ij. paralip. xix. et sic in iniuriā primi deū inhonorāt. Nec dñs n̄ iesus xps in cruce moritur⁹ orare voluit p talibus: put etiā fuerūt Cayphas et pylat⁹ quia sciuerūt q̄ fecerūt tanq̄ legisperiti: s; orare voluit p illis q̄ nesciuerūt quid fecerūt. Lu. xxiij. et de his iniq; iudicib; et alijs p̄dictis p̄rie David sc̄psit totū psalmū. l. videlz Quid gloriari in malicia: vsq; in finē. quem leges cum diligētia. Sed de secundo mēbro vicz si p̄ imperitiā iniuste iudices aut p̄sidentes iudicant. tenent fm leges p̄dictas. leso inq̄ntū bonuz et equū videbit religioni iudicantis. ff. de fa. et extraor. cog. l. vlt. In iudicio tñ anime tenent ad restitutionem leso. Aliam vero tremendā mali iudicis penam vide in pall. c. Cum eterni. de re iudi. libro. vj. hic breuitatis benignitate non ponendam.

Felix. Bene dicis. Nam de illa materia nup̄ er specialem feci collationes que incipit Syrum celi circuiui. vbi reliq; repiemus sufficienter expressa. et tales inique iudicātes cuiuscūq; fuerint condictionis nō arbitroz nisi satisfecerint iuxta iur̄s normas ad tuas licite transitorios iubilatiōis solēnitates Nam hi p̄rie (put p̄tractū ē) sunt honoris p̄rii p̄secutores q̄ ē p̄secutio seuissimā vt in dicto. c. Cum et̄ni. et q̄ sibi neq; cui bon⁹ erit. ac si diceret: nulli. Eccl. xiiij et si h̄mōi nequitia ab alijs ignorat. leuis tñ est consolatio q̄ in seip̄o confusus est: vt dixit Iohes crisost. in Omelia. Plunc restat dicendū quid de iuristis:

Iubileus. De iuristis. aduocat⁹. notarijs. scribis. put de iudicib; tanq̄ de p̄sonis non oīno priuatis et de curialibus et curtizanis. prothonotarijs: et cancellarijs et hoz substitutis. pcuratoribus et hoz soli

De anno iúbileo.

licitatoribus et testibus. de quibus similiter notat in tuo libro de nobilitate. c. j. quid dicam nisi quod nullum malum impunitum: put nullum bonum irremuneratum remanere consuevit: ut de pe. di. ij. Pium. Putam? concilium Basiliense in eo in quo deliquit fore iusto dei iudicio patenter correctum. Vidi reuera dum fuerat in sui floris amenitate quod in iudicibus et auditoribus et consequenter in singulis suppositis nulla vel modica fuit equitatis vel iusticie rigoris obfusa sed omnia. auaricia. dolo et fraude fuerant subacta. et put quondam in romana curia videbant auditoribus et iudicibus et presidentibus exenia vel propine in esculentis et poculentis liberaliter oblata que consumi poterant per tempora breuissima. ut de rescriptis. Statutum. §. Insuper. li. vi. sed hic aliter. Nam ne donaria cito corroderent a tineis: aut defedarent a culicibus strabone vel musca. et igitur hic videlicet in concilio Basiliensi ex pacto vel consuetudine turpiter introducta: et non aliud nisi auri aut argenti massa vni plurimorum iudicum marsupia nequiter breuissimi temporis cursu fuerunt farcita. nunc ut putamus reliqui concilii vel presidentes aut degentes ibidem vel alibi contra explorati iuris discretionem impatienter in nomine dyaboli cui complacuerunt patiuntur intolerabilem sui status diminutionem. nec perditio rerum male conquisitarum ipsis manebit aut complebit restitutionis oportunitatem (prout infra dicemus) ad ludendum fortune qualitate. Et nunc ad propositum reuertamur si tales iudices aut curiales per dolum ad fraudem seu falsitatem damnum aliquibus intulerint. vel extra debitum fallaciter quendam exactionauerunt. absque penis alijs per iura constitutis tenent ad damnum illatorum refusionem. iuxta prenotata. alioquin nedum nostre iubilacionis gratie beneficia sibi nonerint: nunc aut in futurum minime profutura. sed in super maledictione merentur.

Felix Viror quare non iudices iuristas et ceteros curiales homines qui frequenter iustificati ipsi et qui perdenant iustum et abominabiles sunt apud deum. ut Proverb. xvi. et non abhorrent quod timor et tremor veniet super eos et perterant eos tenebre et dolore parturitibus contremiscant. Deut. xxxij. et quare non turbati sint et commoti sint et tremor apprehendat eos: dum tam impudenter formauerunt sibi famam neque in dolo proximo suo. et ut tales tam frequenter acclamantur et communiter diffamantur.

Iubileus Hi prope sunt de quibus dixit propheta Hierem. iij. Frons mulieris meretricis facta est tibi. noluit erubescere. unde his iudicibus iuristis et curialibus falsitatis aut nequitie tam frequenter opponit criminis obiectus: prout furtum molitoribus. proprietas claustralibus. rapina nobilibus. seditio militantibus. credulitas militaribus. seueritas dominantibus. fauor consularibus. iniquitas assessoribus. partialitas officialibus. corruptio testibus. exactio tabellionibus. incongruitas scriptoribus. contentio procuratoribus. mendacium mulieribus. incontantia dominibus. incontinentia monialibus. luxuria iuuenibus. adulterium coniugibus. indiscretio virginibus. concubinatus sacerdotibus. excommunicatio popularibus. indeuotio confitentibus. tepiditas absoluentibus. trepidatio predicantibus. inaduertentia consedentibus. et spectus audientibus. negligentia plationibus. simonia spiritualibus. auaricia clericalibus. blasphemia iurisperitis. circumentio mercatoribus. fraus negotiatoribus. dolus institoribus. negatio vendentibus. mendacium vectoribus. perurium ruralibus. ebrietas rusticalibus. scurrilitas conuiuantibus. garrulitas hospitibus. procacitas cauponibus. usura contrahentibus. adulatio clientibus. pigritia seruientibus. curiositas artificibus. laudes histrionibus. inuidia medicantibus. discordia cohabitantibus. dissolutio magistratibus. inobedientia scolariibus. repulsio pauperibus. reuerentia diuinibus. subtractio rebus ac petra

Dialogus

ctio honoribus. et improbitas omnibus conductis laborantibus: ita quod hominibus viciorum in comune puerbiis deductorum inoleuit continuationis sermo tam consuetus quod istis singulis et vniuersis tanquam iuristis et iudicibus: putat perdidit? hec infamie nota ac si foret laudis commendatio magis incutere non soleat pauoris seu pallores vel erubescantie metus. Nam ut dixit poeta laureat? loquendo de subita mutabilique luso rum fortuna. dum mori illico crescit et decrescit inquit consuetis non est passio cum incosuetis tanta perditio omnino foret meroris intricatio. Et dixit commetator. Sermo qui famatur ab omnibus non est omnino falsus. et ita ista puerbia tam communiter diuulgata putat promissum? de iuristis et ceteris non sunt ut patet per omnia fundamenta mentis carentia. Nihilominus tamen nisi resipiscant non perderit ipsis hec nostra vel alia.

Felix Et si tales qui dāna vel iniurias mihi (peccatorum indulgentia. tam nequiter intulerunt (putat effectualiter nunc mihi violenter de facto certi presidentes inuenerunt) et iuxta tue distinctionis normas per leges atque iuribus fulcitas damna non restituerunt. vel alii non satisfecerunt: et ut consequar gratiam inubilatiōis tue teneor ne ad debitorum omnium remissionem.

Iubileus. Ad debitorum remissionem iuxta simplicem quorundam orationis dominice ruminatiōem (iudicio nostro) simpliciter percipe non nostram sed laudabilem doctorum distinctionem: super de officio misse et oratione dominica laudabiliter conscriptam. Clarum est enim quod dānificatus inquit in honoris et reze oblatōe (nisi libere voluerit) non tenet ex necessario salutis ignoscere sed semper potest ablata repetere et iniuriā vindicare cum iuris moderamine. Sed breuiter ut sincerius intelligas vtrum offensam teneas offensam dimittere. Ad quod rōde dupliciter. aut quantum ad rancorem vindicte: aut quantum ad actum iusticie. Primo adhuc dupliciter quod aut quantum ad actum rancoris interiorē. et sic dimittere est necessitatis ut gratiam predictam consequaris aut quantum ad actus exteriores: scilicet signum amicitie: tunc distinguendum est: quia aut ille qui offendit petit sic est necessitatis: aut non petit. et sic non est necessitatis: nisi forte ad aliquos perfectos (putat fecit thesaurum?) si autem intelligit quantum ad actum iusticie non oportet nec tenet. imo possumus iusticiam petere modo seruato. Vel aliter et melius: quod si potest intelligi vel quantum ad inimiciā: et sic est necessitatis. vel quantum ad iniuriā. et sic est supererogatiōis: nisi forte putat perdidit? quantum ad perfectos. Concor. Guilh. du

Felix Tu dixisti de offensoribus et offensa? (randi in rationali dinorum super dominica. sis. sed per hoc clarus non sum vtrum sit de necessitate caritatis quod inimici diligant. vel sit de necessitate caritatis quod homo signa vel effectus dilectionis

Iubileus. Si per iam dictam distinctionem (nisi inimico exhibeat. nem non es clarus. vide Ioh. in summa confesso. qui per sanctum Thoma. hoc clare persequitur libro

Felix. Breuitatis causa sum contentus in illo et ex dictis tuis consequenter inferre si nolens dimittere rancorem (putat promittit) ad iubileum tuum precedere prohibetur potius ille qui causam rancoris. id est dānum intulit inique et non recognoscit verbo nec ope et valet arg. a fortiori: ut patet in Cle. de reli. et vene. sanc. in glo. iiij.

Iubileus. Benedicis. Nec obstat quia dixit Christus Lu. v. Si ergo offers munus tuum: hoc est secundum glo. quod non licet irasci: si recordatus fueris: quod frater tuus habet aliquid aduersum te. id est quod fratrem tuum leseris. relinquit ibi munus tuum ante altare. et vade: affectu (vel corpore si inueniri poterit) reconciliari fratri tuo. Est autem sententia: si non licet irasci fratri tuo. multo minus odio habere et minime odire inique et ledere et non facere.

Felix Sum contentus sed modo dic de luseribus qui prout videtur violent

De anno iubilæo.

ter auferendo nulli. **Iubileus** De luforibz multi mltā loquunt. sed cō
li faciūt insultus. **Iubileus** muniore z omniū viarum mitiore el
gamus. vti nā adhuc rite pluforibz vt refipiscerent pcederemus. Vñ fm Ray,
et glo. Archid. ibidem distinguam? vel aliqz voluntari? ex cupiditate lufit. et
si tūc amifit nō repetit: qz nihil rehabebit. si autē lucratus est: tūc tenet ad resti
tutionē saltē in iudicio anime quā saluare volum? p iubilēū. sed nō illi a q̄ rece
pit: quia similis dolum in eo fuit: sed pauperibz erogetur. sed si quis inuit? aut
attractus p vim vel nimia alterius importunitatē: aut p dolum in ludo cōmis
sum amifit: pecuniā illam potest repetere. z alter in iudicio anime p̄dicto nō te
netur illi restituere sed pauperibz erogare. Nec obstat si quis dicat nec lufores
de me lucra psequentes mihi restituūt: z plus de me q̄ ego de ipsis cōmuniter
receperūt. Dico etiā qz nō obstat qz fures vl' raptores mihi mltā rapuerūt. ecō
tra tamen furari vel rapere nulla iura nisi necessitatis tempore pmiserunt.

Felix Et sic lufores vt audio snialr damna cum maledictiōis pena siue lu
crent siue perdāt: cōmuniter reportabūt. et satis est acerbū faucibus
meis. quia hucusqz mihi nunq̄ feci remorsum conscientie de in ludo perditis vl'
lucratīs. z hoc idem puto de omnibz consodalibus nostris.

Iubile Eredo qz hoc fiat ex ignorātia crassa que neminē excusat. vt. xxx
viij. dis. Si in laicis. z. c. Que ipsis. cū concord. Nam si viderēt aut requirerēt
doctores aut peritos vel frēm Jo. in summa lib. ij. ti. viij. q. xxiij. in his breuif
informari nō dubitarent. et insup puto de consuetudine taliter seruari et iure
municipali vt fiat restitutio nulli de perditis in ludo. Vñ dicit? Jo. concludit
in fine nisi fiat per falsitatis dolum vt ibidē. sed tamē nō excludit vt erogetur
lucrum paupibz in foro conscientie vt securi sim? apud illū iudicem vbi iustus
vix saluabit nisi quis lucres de psonis talibz que als alienare nō p̄t vt sunt mi
nores. pupilli. amentes: z fatui. z insup si fuerint religiosi cuiuscūqz stat? z etiā
episcopi quoz res z rez vsus tantūmodo p licitis z honestis actibz exercēdis
est ipsis z nō aliter concessus. tales em̄ prelati vl' religiosi p talem modum nec
lucrari nec perdere possunt pro? **Felix** Est ne aliquis **Iubile?**
ut infra sincerius dicetur. lud? licitus.

Felix Utiqz sic. Nam potest fieri ludus causa fortitudinis exercende. videlicet cum
basta. pila vel lapide iaciendo. vel currendo. saliendo. luctando. pugnādo. di
micando. z omis ludus qui fit causa virtutis z etiam subtilitatis vt instatis.
vt legitur z notat per doc. in auten. vt om. obe. p̄i. in p̄n. coll. v. z etiā vscendi
causa vel cōuinādi. vt. ff. de alea. l. eoz in cōuiuio. z omis ludus licitus. vt ibi
Et quare ludus qui iuribz fortune pe? (dem. l. solent. et seqn.

Felix nitus innititur est tam diligenter prohibitus.

Iubileus Amore dei. de hoc sufficienter vide Ray. li. ij. c. vlt. de alea
toribus: vbi enumerātur multa vicia de ludo patenter pne
nientia. videlicet lucrandi cupiditas. i. auaricia spoliandi volūtas. mendacia.
ociofa verba: z multū vana blasphemia. proximi corruptio. tempis amissio et
multa maloz impressio. de quibz clarius ibidē tibi legere p̄sentibus cōmitto ex
quibz merito cōiecturare poteris si ludus est licitus: z si ablatoz diligentius fi
at restitutio vt iubilēi no **Felix** Sed quid dicis de meretricibz z de me
stri finaris beneficio.

Iubileus reticio suo factis ditioribus an cum di
cto lucro retento vel sine lucro venerint vere peni
tentes: ipsis pficiant tue iubilationis solēnitates. **Iubileus** Utiqz
sic. Nā

Dyalogus

et taliter Maria videlicet egyptiaca per confessionem et contritionem ad verum redempti-
liationis beneficium fuit restituta. Nam meretrix licet turpiter lucra recipiat: tamen
iuribus non compellitur ut restituat nisi ab illo qui donare non poterat sibi taliter
conquirat. ut sunt persone predictae videlicet minor. surdus et cetera. et episcopus et quilibet
religiosus et religiosorum platus. tales enim si donant: donatio non tenet. Unde resti-
tutio per talem modum: per meretricem necessario fieri debet: si saltem habet ut colli-
gitur ex **Felix**. Et quid de hominibus predictis. **Jubileus**. Tales enim pre-
dictis. latius et religiosis.

si qui meretricibus aut personis inhonestis ecclesiastica bona pauperibus et licitis ope-
ribus et operibus debita deferunt: sunt raptores: et per omnes tenentur ad omnes repo-
sitionis et restitutionis obligationes. Hi autem sunt de quibus scriptum est pro-
ut similiter de clericis quibuscunque taliter sua bona distribuentibus. Ecclesias
defraudare: sacrilegium est et accepisse pauperibus erogandum et esurientibus pluri-
mis id reservare vel incautum vel intimidum est: aut quod apertissimi sceleris est et ali-
quid subtrahere omnium predonum cupiditate superat. xij. q. ij. Gloria episcopi.
vel amico rapere. Item in concilio toletano. Si illi qui nulla ex rebus suis pau-
peribus christi distribuunt: eterni iudicis voce condemnabuntur in futuro. quan-
to magis qui auferunt pauperibus quod non dederunt. xij. q. ij. Et si illi. Item ne-
dum platus vel clericus aut monachus male consumens vel quod minus malum est
servas res ecclesie. sed quilibet etiam laicus res proprias suas ultra sumptus
suos cum sciat vel videat indigere pauperes violentiam et rapinam dicitur committe-
re: ut colligitur ibidem. de quo plenius vide. Jo. in summa: li. ij. ti. v. c. xiiij. et quo-
modo illi ad nostrum iubilacionis festum procedant. per se ex practis diligenter col-
ligere non

Felix. Quid autem de ioculatoribus. **Jubileus**. De ioculatoribus ni-
postponat. **Felix**. culatoribus. **Jubileus**. mis et vagis ut ita
loquamur scholaribus: nisi per dolum aut fraudem acquisierint. et presertim ab illis qui
bus donate taliter est prohibitum receperint sine restitutionis onere: prout locuti
sumus de meretricibus servatis servandis: consequi possunt nostri iubei beneficium.

Felix. Et quid de religiosis viris vel mulieribus ad iubileum si
milititer ambulare desiderantibus firmiter proponant. **Jubi-**

leus. Religiosos platos per se et sibi subiectos videlicet monachos aut alios
religiosos viros auctoritate superioris fulcitos. et proprietatis vicio cum
continuacionis intentione non interfectos. putamus secure transitorios. securio-
res tamen in monasteriis credimus cum observantia regulari permansuros. Nam
sepe bonum non est faciendum sine licentia superioris ne deterius inde contingat pro-
ut le. et no. de de. non re. **Felix**. Et quid de monialibus. **Jubileus**. Quibus de iure
si. Inter quattuor. scripto ex suo

monasterio presertim in tali casu nunquam licebit egressus. ut le. et no. in. c. Unico.
de sta. regu. li. vj. licet aliter Clemens papa sextus in extravaiganti que incipit
Assensu fratrum et cetera. disposuerit. cuius tamen dictamen peritioribus mihi nunquam placuit.

Felix. Quid autem de religiosis proprietariis. **Jubileus**. Illi maneant extra iu-
bileum nunc et in perpe-

tuum: in eterne maledictionis signum. Nam illis tanquam in peccato sordentibus: non
valebit indulgentiarum cuiuscunque benedictionis beneficium.

Felix. Et quid si prelatus suus libere dispensat: concedit et indulget ut re-
ligiosus possideat in meliori forma qua fieri potest et statuta canonum relaxat. **Jubileus**. Et si platus talis
posset simili

De anno iubileo

liter pure concederet vt monialis cum mōacho dormiret: quia in vtroq; paris potestatis auctoritatē haberet: z q; substantialia religionis dissolueret. S; hi errant corde cū nec papa possit contra caplin. Cum ad monasteriū. de sta. mo. dispensare z pūeratis incōtinentie seu inobedientie vicia petētib; indulgere.

Felix Forte nō dicis verum. quia hoc foret infinite mltitudini parcendū de quo le. z no. xliij. di. Comestatiōes. z plenissime p Jo. in summa li. iij. titu. xxx. c. viij. quia nec multitudo pūbinarioz et adulterozum publi-
corum et occultoz tollit execrabile peccati maculā infinitoꝝ. et nisi hi z illi pe-
ritozum cōsilio penitus resipiscant. de indulgentijs nūc aut in futurū nihil res-

Felix Videbo si potero cū religiosīs. si contra tui rigo (portant.
ris sententiā vti potero saniori consiliario.

Iubile? Ite z interrogate diligenter: z cū inueneritis reuūciate mibi vt et ego veniens adorem eum. Math. ij.

Felix. Sum cōtentus: vel q̄si de hmōi pūerarijs. sed **Iubileus**
vadam? ad alia z dic qd de suis z ancillis?

Hi sunt multiplices. quia sunt serui z ancille qui emptiū dicūtur z illi se alie-
nando preter dñi voluntatē qualitercūq; cum corpore furtum cōmittunt. pro
ut le. z no. liij. di. Si seruus absente. z pro nullo bono malū est faciēdum. de
vsu. Sup eo. cum pcor. sed de mercennarijs dicam q; vadant sine preiudicio
domini vel alterius. prout hec z alia videre poteris p Jo. an. in nouell. de res-
titutiōe spo. Ex parte. **Felix.** Et quid facient se-
sup. s. Commodi. **Iubileus.** culares clerici?

Si ex ipsorum absentia nulli derogat. z si ad residentiā ex obedientia vel des-
bito nō tenent: vadāt in nomie domini. putamus tamē securum: superiorū pe-
tere licentiā et reportare litteram cōmendatitiā. etiam si fuerit episcopus vel
prelatus. de quo de cle. nō resi. Relatum. z. c. sequēti. et ibidē p totum.

Felix Sed quid de clericis aut religiosīs horas canōicas negligentib;
an per supplementū talis obmissionis suffragari poterit ipsis be-
neficium tue iu- **Iubileus.** De horis canōicis p negligentia z nō ne-
bilationis. cessario. puta infirmitatē causa obmissis

videtur dicendū q; beneficiati in cathedrali v' collegiata aut claustrali ecclia
vbi iuxta ritū hmōi ecclesie perfici solent psallendo taliter hore canonicę. z vbi
propter diuina celebranda solēniter mibi officia principalr sunt fundata pso-
nis ministrantib; in domo domini competentia stipendia. tales persone tenen-
tur ad horas canonicas: cessante iusto impedimento: nō in domo vel loco pri-
uato: aut in angulis ecclie perficiendas: si saltem abiles sunt et possunt. sed re-
uerenter z psallenter cum choro pficere: als non satisfaciunt. Diximus autem
notanter infirmitatē causa. Nam lex dicit. Famuli egri quos curamus. nobis
seruire intelligunt. ff. de sta. li. l. iij. s. Stichus. et tempe infirmitatis pascēdi
sunt prout clerici de suis beneficijs. ff. Commodati. l. In rebus. s. Possunt.
Non autē putamus leuem excusare febriculā: aut veterem quartanā. vt. ff. de
edil. edic. l. j. s. Sed sciendū. z in his videt conscientia cuiuslibet oneranda.
vel qua infirmitate nō orantis consciētia veniat excusandi. vt leg. z no. de vo.

Felix c. vlt. et Archidya. c. vlt. de hereti. libro. vj. in glo. vltima.
Et si cessantib; lūmis ipedimētis talitē horas canōicas nō pfecerūt
et gloriosos stipēdioꝝ fructus: z mercedē laborū ad quos tenebātur pceperūt.
an ne p iubileū penitus quietationē (seruatē suandis) reportabunt.

Dialogus

Jubile? Ecce diximus supra de mercenarijs seruiz si tales conducti precio labores sibi conductu aut opus sibi debitum per die no perfecerint. ociosi quoq per singulas horas diei vacauerint z a patrono conduttore nihilominus inclinato ia sole stipendia plenissime pceperint. quid putas aliud nisi q furtu z rapinam cu dolo z fraude comiserint. z nisi restituerint iubilei nostri gratia carebunt. immo nisi dno conductore satisfecerint: peccatorum venia nuq reportabunt. Unde discreta pfelloz scrutinia huiusmodi clericos: immo platos ad restitutione fru ctuū inducant. Namq beneficiū dat propter officium. de rescrip. c. si. li. vi. cu concor. nec nobis constat qualr hmoi clericis aliter sit consulendum. Nam utiq si stipendiū fuerit ppter aliquem laborem: opus vel opera collatur obsequiū p supponit fideliter exequendū. Ita no. doc. in. c. j. de cele. mis. z Ray. li. j. de apostatis. §. Itē nuq clericiz. z. §. se. z Archidya. ibidē in glo. Et licet hec dura videant quibusdā: aliud tamē non sentimus dicendū nisi aut suppleat p simile aut equiuales. vel restituat fructus. sed si noueris dic rogitō si cuiq **Felix** Sibi nō constat nisi summus pontifex de nouo faciat pontem illis vt ad inbileū ambulent: aut alias animas suas saluas facient. aut inueniat remediū prout dictū est supra de basilisco. et presertim propter illos q nunq vel raro legerunt horas canonicas et continuo receperunt pensiones ecclesiasticas.

Jubileus De clericis beneficiatis utiq ad horas canonicas obligatis z in ecclesia vel extra perficiendas constitutis dicimus prout de canonicis supradictis. Sed de clericis in ordinibz minoribz constitutis ecclesias prochiales possidentes. z fructus largissime vl etiā quantumcuq modicas pcipientibz: quid dicemus nisi prout de laicis decimas z fructus ecclesiarz ad ipsos minime ptinentes imburfantibz: nisi sint de illis decimis de q bus p ceteris clarius dicit Jo. in sum. li. j. ti. xv. q. xv. alias tales clerici prout laici sunt raptores z spoliatores. Rem ad se minime ptinentē pertinaciter occupantes. Nec putamus nostre iubilationis celebritatē perficere. nisi voluerit effectualiter rapta restituere. vel saltē cu consilio peritorz paupibz erogare. Ita dicit doc. vbi supra. z singulariter singula colligi possunt vbi colligimus predicta. z alias ratio multū militat z experientia rusticat vt mēs intelligentiā plene percipiat. sed singulas doctoꝝ allegationes refricare fortassis nutritatōis possemus tediū legentibz inculcare. Clerici aut in sacris pstituti z nō beneficiati. aut ad officia salariati z si horas canonicas n pfecerūt p iubi lesu (seruatis seruatis) gratiam z abso

Felix Sum contentus z puto pauperes religiosos cu talibz clericis compbendendos. Nam de ista materia lucidius dudū in quodā tractatulo de validis medicantibz intulato scripsi conclusiones fulcitas cōpetenter iuribz z rōnibz nunc dicas nobis de ex

Jubileus Excoicatus pōt esse in gratia dūmodo penitet coicatis. rit z lesu satisfecerit. Hic si in sūma fuerit a canone apud sedē aplicā absoluet z gratiā nre iubiliatōis seruatis seruadis cōseqt videat aut ne p dolū pcesserit aut lesu ignorāte colluserit. z cu lesu pcordatus propter potentiā aut aliūde taliter absolutōem extorsit: aut p interpositā personā clericū lesit: aut lesionē disposuit. vt le. z no. i. c. j. de homi. li. vi. d. assisinis z clarissime ibidē p Jo. mo. quibz oibz dol⁹ z fraus nō poterit suffragari. de rescrip. sedes cu pcor. Itē iuxta tenorē iādicte decre. videlz. c. j. de homici. li. vi. sunt excoicati. nō tm q clericū p assisinos ledūt: s; q terre pncipē etiā minorem

De anno iubilaeo

occidi disponit: prout nunc est casus recēter p̄ manibus de assisimis in opido fri-
burgen. Constantien. diocesis incarceratis q̄ salariati (put p̄fitent) et inducti p̄
certas p̄sonas principē austrie p̄dere voluerūt. q̄ q̄dē p̄sone videlz p̄ducentes
assisinis filiter p̄ter excoicationē put ibidē p̄tinet sunt als execrabilibz penis
inuolute. a q̄bus omnibz nisi de speciali mādato pape (etiā si mors principis nō
fuerat subsecuta) p̄ nostrum iubilatōis beneficium absolui non potuerunt.

Felix. Sufficit de illis p̄ ecclie constitutionem excoi. **Jubileus**
catis. Sed quid de per hominem grauatis.

Per hominē excoicatus nil proficit nisi per eundē cum satisfactione fuerit ab-
solutus. aut apud supiorem sniam contra se male platam fuerit p̄secutus. put
le. et no. in. c. Ut debitus. de ap. et in. c. Venerabilibz. de sen. exco. li. vi. cū p̄cor.

Felix. Et quid si **Jubileus** Suspendio est mltiplex. vt le. et no. i. cle-
sensus. men. Lupiētes de penis. in glo. magna.

et nouellis in. c. Ad hoc. de ap. de qua mltā foret dicēda. Sed ad p̄positū n̄m
putamus distinguendū. vel aliq̄s est suspensus siue sit a iure vel ab homine p̄
pter delictū et stat in delicto: talis nil proficit in nostro iubilaeo. et hoc si delictū
est publicū vel occultū. vt est crimē concubinat. put infra dicet. cū non sit in ca-
ritate. vt patet ex p̄dictis. vel est suspensus p̄pter delictū p̄petratum confessum
et contritū et satisfactū est lesis et ad temp. vel p̄petuo. et si tunc est suspensus a
tali actu per quē meref indulgētia. puta ab ingressu ecclesie. et talis p̄ cōsequēs
suspensus est ab omni ecclia. vt. iij. q. v. Quisq̄s nihil p̄ficiat. s̄ si suspensus est a
tali actu q̄ nō requirit opus p̄pter quod dat indulgētia. vtputa ab officio misse et
tunc p̄t seruādis p̄ficere **Felix.** Et quid dicis **Jubileus.** De iter-
put colligit ex p̄missis. de interdictis. dictis p̄i

tamus dicendū sicut de suspēsis. Nā put dicit Jo. an. in. c. Ad hec. de ap. tunc
suspēsis et interdictū in mltis paribz passibz ambulāt. et put colligit ibidē credi-
mus q̄ in hoc doctores discretionē nō faciāt: si tamē dubia occurrāt ad ipsos
recur **Felix.** Et quid si quis inique fuerit excommunicatus suspensus vel
interdictus an seruatis seruandis sibi proficiat iubilaeus.

Jubileus Sententia pastoris seu prelati siue iusta siue iniusta fuerit
semper est timenda. vt. ij. q. iij. c. j. et dum taliter timef extūc
est medicinalis. vt de senten. excommu. Cum medicinalis. li. vj. nisi in tribus
casibus. Primo si fuerit lata post legitimam appellationem. Secundo cū con-
tinet intollerabilem errorem. Tertio cum indebitis exactionibus aliquis exco-
municatur. vt no. glo. in dicto. c. j. Alias vero taliter videlicet sententijs predi-
ctis ligatus proficere non videtur. Est autem certum q̄ sententia que nulla est
non indiget absolutione. puta per non iudicem vel excommunicatum lata. de
senten. excom. Per tuas. vj. q. j. Primates. et ibidem in glo. iij. Dicitur autem
nulla multis modis. vt no. ibidē et melius de sen. ex. Presenti. et in glo. ij. li. vj. et
Archi. eo. ti. et li. **Felix.** Tu supra dixisti cōcubinariū suspensum et p̄ cōse-
ca. ij. in glo. iij. quens quia p̄pter ad iubilatiōis tue solēnitatē nō
secure trāsiturū: an hoc extēda

Jubileus De clericis nullū ē dubiū
tur t̄ ad laicos q̄ ad clericos. vt le. et no. i. c. v̄ra de co-
ha. cle. et mu. s̄. l̄z leges q̄busdā laicis p̄mittāt. vt. c. de do. int̄ vi. et vro. l. ij. et
ff. d̄ p̄cubi. l. i. In iure tū n̄ro et **Felix.** Quid at si q̄ndā dū iuuenis eram cli-
foro p̄scie nullo mō v̄r p̄missū. et habebam concubinam cum prole
multiplicatam et effectualiter mihi coniunctam. nunc enim senui et concubina
similiter apparet etate senilis ita q̄ ambo de icōtinētia ampli. n̄ sum. suspecti

Dialogus

vel competentis etatis sumus et firmiter proposuimus vti cōtinētia ppetua.

Iubileus Apparet nobis q̄ semel cōcubina cohabitando semp̄ p̄sua-
matur cōcubina: et si nō actu tamē habitu. et clericus v̄itur
consolatiōe sua tanq̄ coniūcta p̄sona. et q̄ propterea iuris phibitio nō veniat
cassanda. quia in hoc iura nō distinguūt. nec nos distinguere debemus. vt. ij.

Felix Tibi videt̄ standū cōtrario. Non? (q. v. Consuluisti. cum p̄cor:
ne cessante causa phibitiōis cessabit et eius effectus. vt. j. q. vij. Ex
pro remedio. de renū. Post trāslatiōē. cum p̄cor. Nam iuranti āmodo nō ac-
cedere ad p̄cubinā. per hoc nō p̄cludit̄ licitus coitus matrimonialis dū fue-
rit sibi matrimonialiter coniūcta. vt dicit glo. xj. q. iij. Quod p̄decessor Itez
cui quondā nō licuit intrare eccliam furando. nūc penitēs secure intrabit oran-
do. sic quia quondā nō licuit concubine cohabitare clerico p̄pter fornicationis
causam. caste tamē licuit seruire clerico: maxime dum de cetero nō sunt suspe-
cti de incōtinentia. vt no. a contrario in. c. j. de coha. cle. et mu. Nam dic̄ p̄p̄e
textus. Nam facilius p̄cedit ecclia duobz cōiugibz vt discobabitent. aut q̄ vn?
eorz intret religionē. cum ambo sunt senes. de cōuer. diu. Cum sis. et c. Ap̄orē.
cum p̄cor. de meliori enī p̄sumendū est. de p̄sump̄. c. vlt. et ex qualitate perso-
narum p̄sumit̄ licitum quod alias esset illicitū. de p̄ben. nō esset. cum concor.
et no. doc. in. c. Litteras. de p̄sump̄. vt vbi p̄les p̄sumptiōes contrariant̄. de eo-
dem illa que magis āmiratur veritati p̄feret vt hic. ex quo p̄sumptiones pos-
sunt alligari in cōtrarium. finis enī spectandus est. C. ad sil. l. vlt. imo si finis
bonus est: totū bonū est. de no. op. nū. c. ij. p̄ Hostien. et sufficit nobis conscien-
tia pura. que dum in oculis domini nō excusat. sentit omīs quod libet. et. q. iij
Sentio. et quem de libro vite nō delet iniqua p̄scientia: nec delere potest hu-
mana ignorācia. ibidem. c. quid obest. et Paulus dixit. j. Corint. ij. Gloria enī
nostra est testimoniū p̄scientie n̄re. q̄ de eo q̄ homines nos vituperāt p̄sciētia li-
beros demōstrat. de sacra vnc. c. Unico. cū p̄cor. Et dicit Latho. Cum recte
vivas: ne cures verba maloz. Arbitrū nostri nō est q̄ quisq̄ loquatur.

Iubile Vultum cōpetenter alstruere conaris vt concubinarij antiqui
vel iuuenes stante concubinato: cum bono proposito conuersi
vadant ad nostre iubilationis solennitatē et p̄cedant coram illo rite in cui? cō-
spectu iustus vix recipit saluationē. Audi glo. in dicto. c. Sentio. que dicit q̄
non sufficit p̄scientia: sed requirit̄ bona fama quātum ad alios. sed quādo su-
mus inter tales qui parati sunt incitari et nō rep̄bendere. vnde ne tales corru-
pemus exemplo facere debem? vt fama nostra luceat coram eis. et sic proprie
diebus istis abbas quidā habet p̄cubinam: et consequenter omēs et singuli sui
mōachi: quilibet cōtinentier (vt putat) habet suā p̄pter fornicationē cōtra mēs-
tem Pauli. j. Corint. vij. Sed. cap. predicta videlicet. Sentio. et. c. Quicquid
obest. loquūtur: sum? inter tales qui nō curant imitari sed tantū rep̄bendere
tunc sufficit nobis quantū ad eos nostra conscientia. Christus enim noluit ex-
emplo suo alios corrumpere et scandalizare dum dixit Matthei. xvij. ad petz.
Quid tibi videt̄ zc. vt autē non scandalizemus eos vade ad mare et mitte ba-
lum et cum piscem qui primus ascenderit tolle et aperto ore inuenies staterē
illum sumēs da eis pro me et te. Vñ vidi p̄latū decrepitum qui p̄sultus per
vicarium Constātiensem propter scandalū vitandum reliquit vetulam concu-

Felix Sum dubius nesciēs quādo sit scandalū vel scandali signum.

De anno iubileo

Iubileus Ex amore dei quis singula presentibus incidentia potest auri-
bus tuis inculcare. vide si volueris Ray. in summa: li. iiij. ti.
xxx. de scandalo et pplexitate. et Jo. in sum. p. fello. li. iiij. ti. xxx. q. j. et sequentibus.

Felix. Et quid si concubina tanquam vxor sic vitis abundas in lateribus domus
mee: et filij mei sicut nouelle oliuaz in circuitu mense me degunt.
multiplicati quos leges laudabiliter commendat et voluit immunitate certa gaudere. vt
C. qui numero liberorum. l. si. et hos sine matris adminiculo nutrire non potero cum
naturaliter non possint obliuisci filiorum suorum. ij. q. vj. Ad romanorum. et carnem su-
am nemo unquam odio habuit. xij. q. ij. Non extimamus. ad Ephe. v. et teneas ad
alendum. vt. v. dis. Ad eius. put inter animalia bruta mater nutrit prolem. vt di-
cit Plinius. Et quid faciam quia tantum vite solatium cum incommodo magno dere-
linquam. et constat quod impossibilitas et incommoditas immutat ius commune. vt

Iubileus plene. no. Archid. de sepul. c. vlt. li. vj. in glo. iiij.
Et quid hoc ad propositum. Nam si per filiorum multitudinem (put
premittit fauor inducit. et hoc solum de filiis legitimis intelligitur. de quo plene
per Jo. an. in mercu. in regula decet beneficium. li. vj. sed per liberorum tuorum plu-
ralitatem crimine tuum plenius dinoscitur: et immunitas quam habere presumis:
diminuit. vt legitur et no. de eo qui dux. in vx. Cum haberes. et tanto grauiora sunt
peccata: quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. de consue. c. ultimo
et ad magnam iusticiam iudicantis pertinet vt nunquam careant supplicio qui in hac
vita nunquam carere voluerunt peccato. de pe. di. ij. Voluissent. Unde dixit frater
Vincentius ordinis sancti Dominici predicator in diebus nostris per galliam fa-
mosissimus in vna collatione singulariter ad clerum seculis laicis in quadam
ecclesia tanquam ad conclauum specialiter conuocatum post multa: concubenarios cor-
ripiendo sic inferebat. Spem gero de clerico qui mor illorum manibus de loco per-
stituto coinquatus procedit ad aram domini conficiendo corpus christi. nam sunt
apertissima sibi contritionis instrumenta. vtputa quia penitentia sepe naturalis se-
quitur luxuriam: et omne animal triste post coitum. quia multum infrigidat vt dicit
philosophus. j. de naturalibus et ita naturalem penitentiam per mentis tristitiam
naturaliter introductam sequitur artificialis penitentia: vt dicit lex. Ars imitatur
naturam in quantum potest. ff. de op. l. Adoptio. et ita leniter inducit ad peniten-
tiam et flectitur ad satisfaciendum et minus impeditur ad perseuerandum. de qua
penitentia naturali ex coitu precedente dicit Boetius. iiij. de consola. prosa. vij.
Quid autem de corporis voluptatibus loquar: quarum appetentia quidem est plena
anxietas: satietas vero plena pnia. et hoc ibidem pulcre persequitur per totam psalmi
et metra sequentia. Unde clericus concubinaris mente et corpore pollutus ha-
bens vas iniquitatis firmiter inhabitationis sue lateribus: nec proponit relinquendum
et per consequens in concubinato perseuerandum. et hic non est spes penitentiae nec remis-
sionis. et sic est in statu desperationis. quia hic et sibi similes sunt extra caritatem
et non seruauerunt dei iusticiam. et fide scripturis sacris non adhibuerunt: vnde sunt
sine spe: et per consequens in desperatione. Constat autem quod hec quattuor vir-
tutes imo omnes virtutes sunt conexas et vna sine altera non potest subsistere vt
de renu. Nisi cum pridem. s. Porro. cum conxor. ergo nisi resipiscant consequun-
tur penam perpetue damnationis. Sunt et plura alia concubinariorum inconuenientie
pericula quantum ad se et alios qui ipsorum audiunt diuina. per doct. in capitulo vestra p-
dicto largiter descripta. vbi videatis. hic breuitatis gratia penitus non deter-

Dialogus

minanda. unde tales concubinarij nō vadant ad nostre iubilatiōis bñficia.

Felix Ad ppositū tibi dico q̄ quondā vidi clericū qui postq̄ pernoctauit ad lupanar publicū. z mox mane de die sequenti penitentia tali conuolutus transiuit ad Lathusiam et perseuerauit ad finem optimū: et hoc rarum foret vel difficile clericis constrictis per ꝑcubinatus contuberniū. S; nunc reuertamur ad propositum. z quid si cōcubinatus crimē est occultum?

Jubileus Dicit Greg. Non min⁹ confusus est qui in se cōfusus ē. At tamen regulariter minus peccant qui occulte peccant q̄ qui manifeste. de quo pro z ꝑtra. xxxij. q. iij. Nemo. in glo. sed qz occult⁹ cōcubinaris suspensus est ad min⁹ q̄ ad se. vt. j. q. j. Sacerdotes. z ꝑ consequēs in peccatis est. Nam indifferēter concubinat⁹ est. phibitus vt patz ex ꝑdictis z occultis z manifestis dictū est. tollens mēbra chusti facis mēbra meretricis. i. Corint. vi. Item ibidem. Nescitis quia qui adheret meretrici vnū corpus efficit. et hi sunt etiā de his qui male vtuntur beneficijs suis. De quibz dicit Baruch ꝑpheta c. vij. Unde subtrahūt sacerdotes ab eis aurum z argentū z erogāt illud in se metip̄os. dant autē ex ipso ꝑstitutis et meretrices ornant. et iterum recipiunt ista a meretricibz suis z ornant deas suas. i. filias. hi aut non liberantur ab erugine z tinea. id est pena. Hec ille. Ecce hec detestatio meretricis veteris testamenti. Et nunc dicim⁹: qui facit contra phibitiōem sacrorum canonū: mortali ter peccat. vt plene no. Archid. de ꝑces. ꝑl. c. ij. li. vi. in. glo. ꝑ. Damnabilr.

Felix Que autē ꝑrie dicitur concubina. **Jubileus** Est que cessantibz legalibz instrumentis iuncta est et cō

iugali affectiōe assistit. i. amplectit. vt. xxxij. di. s. Concubina. z idē ius est de concubina ad nostre iubilatiōis solēnitatem transitura quod et de suo clerico quia ad imparia nō iudicant. xxxij. q. j. si qz vxorē. qz scriptū est. quos facinus

Felix par coīdñat et equa vtrosqz simul pena comitē. xv. q. iij. Sanc. Rogo dic summarie in q̄bus ꝑictis volueris sententiā ꝑsistere.

Jubile⁹ Scias sūmarie sicut rite de ꝑmissis poterim⁹ colligere ꝑut q̄ matrimoniū contractū semel dumtaxat carnali copula cōsummauit perpetuo tenet ad mutuā cohabitatiōem. vt. xxxvij. q. ij. s. j. sic q̄ cōcubinatū sel' dūtaxat carnali copla cōfirmat aut ꝑsūmauit. ꝑpetuo tenet ad discohabitationē. vt de coha. cle. c. j. cū ꝑcor. vii de ꝑiugatis dicit. Quos d̄s ꝑiunxit hō nō sepet. xxvj. di. Deinde. cū ꝑcor. de ꝑcubinarijs dicit. quos dyabol⁹ ꝑiunxit hō separet. vtz ꝑlat⁹. cui h̄ de iure cōpetit. ff. de off. oz. Irrefragabili. cū ꝑcor. Un sequit si ꝑcubinarj siue sint occulti siue manifesti ꝑ ecclie phibitiōez mutuo cohabitāt: z auctore dyabolo in sua rebellīōe ꝑseuerāt. in ꝑctō mortali ꝑdurant: z nō tm̄ carebūt nostre iubilatiōis ꝑuilegio. sed etiā aliaz indulgentias

Felix Nonne dicit Aug⁹. q̄ de nemi despetum nō gaudebūt bñficio. randū ē q̄ diu est in h̄ corpe ꝑstitut⁹. xxxij. q. ij. Corripiāt. cū ꝑcor.

Jubile⁹ Nec desperauim⁹ de diuine q̄tidie epulāte splendide dū viuebat in h̄ corpe. z nihilomin⁹ sepult⁹ ē in inferno ꝑfundissime.

Felix Anxiat⁹ ē in me spūs me⁹: z in me turbatū est cor meū. quia oñdisti populo tuo dura. vtinā potares nos vino cōꝑunctiōis. nos aut ꝑpls tu⁹ vtz elici: z oues pascue tue z pascimur et pascim⁹. viij. q. j. in scptur. cū cōcor. Da nob auxiliū de tribulatiōe: qz vana sal⁹ homis in q̄ hucusqz spauim⁹.

Jubileus Tu scis qz dicit ꝑpha. dedisti timētibz te significationē vt fugiāt a facie arcus vt liberent dilecti tui. q̄ aut nō timue

De anno iubileo

rit dñm. huic dicunt iura nra multū indignāter acerbissime imputet illi qui se artauit dum liber erat. de elec. Cum in veteri. z damnuz qđ quis sua culpa sentit. sibi nō aliq̄ debet imputari. de indi. Intellexim⁹. cū 2 cor. Et dixit Gregori⁹ ad ep̄m salomitaniū de fornicatiōe z symonia multipl̄ accusatū. qz sic in cōtūmacia pseuerantibz seueros nos esse conuenit. sic humilitatis et penitētibus lo-

Felix. cum venie negare nō debemus. ij. q. v. Quanto. in fi.
Et qđ de platis hec z alia crimina z matie publica pmittētibz.

Iubileus

De illis breuiter dicim⁹ q̄ aliena peccata retorquet in sinū suū. lxj. dis. miramur. vnde z sanguis subditorū strictissime requirēt de manibz taliū platorū. de offi. or. Irrefragabili. Negligere enī cum possis perturbare pueros nihil aliud est q̄ fouere: nec caret scrupulo sonietatis occulte qui manifesto facinori nō desinit obuiare. ij. q. vij. Negligere. Vñ putam⁹ tales platos taliter alienis peccatis dū ppria sufficerent oneratos tanq̄ camelū p foramē acus ad nre iubilatiōis grām guillime transitorios. z rebz taliter stantibz si saltem possunt z nō impediūt vacuos pure reuersuros.

Felix. Et si essent vera que dicis. sic summū pontificem z primates et patros non iudicares securos: z p̄sertim illos qui in veritate sciunt sibi subiectos iniquitatē opantes: z nō impediūt dum possunt: absit credere talem seueritatem iuris seruandā. nam per penitentiā et tue iubilatiōis gratiā omīa resipiscunt.

Iubile⁹

De summo pontifice nō ponam⁹ os in celū quē a nullo putamus iudicandū put le. z no. de elec. Significasti. z ibidē per Jo. an. et firm⁹ per Constantienē et Basiliē concilioz decretū: sed de alijs platis si sciueris remediū contra nre traditiōis rudimentū rudissime traditum dic rogito z grātanter vi-

Felix. bo. Sz qđ de adulteris dic interim ne va-

Iubileus. De adulteris id qđ de p̄cubinarijs: z simi⁹ (cem⁹ ocio-
liter q̄ semel duntaxat mulierē in adulterio cognouit cum

eade tanq̄ cum adultera ppetuo manere nō poterit. sed si contraxerit cū eadez cum solute facie sint ambe partes. z als stante priori m̄rimonio neutra partiu⁹ in mortē alteri⁹ machinata fuerit. z de cōtrahēdo fidem nō dederit. vadāt (seruatis suandis) ad grām nre iubilatiōis. vt de eo q̄ dux. in ma. c. j. ij. z. iij. Vidi tñ in practica: q̄ quidā publice cōtraxerunt. qui quondā fidem de p̄bendo (vt premittit) dederunt. sed qz p̄bati nō potuit. iudex eosdē siml' manere metu colusionis in ipsoz maledictionē pmisit. datur tñ cuilibz partiū cōpetēs remediū

Felix Quid autem dicis de simoniacijs z in qua cathe- (si petierint.
dra pestilētie tales collocare volueris.

Iubileus

Scis iura detestabilr loqui de hac heresi furiosa: vt patz breuitatis grā p Ray. z Hoff. z alios summistas scriben-
tes in hui⁹ maledictiōis erumna. sed vltimo dñs Martin⁹ papa qñt⁹ cum concilio Constantienē per p̄stitutionē ppetuam simoniacos occultos z manifestos ipso iure declarauit excommunicatos: z demū cū pueri voluerint a summo pontifice z nō ab alio dū satisfecerint absoluēdos. hāc p̄stitutionē Eugeni⁹ ratificauit: z insup cōciliū Basiliēn roborauit: z modern⁹ pontifex (vt asserit) eandē seruari cōstitutionē rigidissime demandauit. Constat tñ q̄ tpe Martini pape p̄dicti bñficioz tā p̄sueta fuit venūdatio tanq̄ porcorū cōpatio fuit in foro: sed hoc nihil ad nos. sed veritas est: z nisi q̄s nre prouic aut nostre iubilatiōis

Dialogus

tempore labore absolui nō poterit sibi iubilens nō aliq̄liter suffragari. Est autē hic nou⁹ casus in quo q̄s ip̄o facto cōstringit excoicatione. z addendus alijs q̄ ponunt in clemē. i. de sen. excō. in glo.

Jubile⁹ De usurarijs nemo dubi⁹ **Felix** Sed quid de usurarijs. rat quin teneat ad usuraz re

Jubile⁹ Utis fortassis dicere de his **Felix** Sed quid de usurarijs q̄ faciūt cōtractus p̄ mū

Felix. Uolo. **Jubileus** Obmissis mltōz concertationib⁹ (aure⁹. putam⁹ si q̄s tantū exponit in sorte princi

pali p̄ tali censu pro quāto cōiter ppetui comparent fruct⁹. z extunc sincere fa-
cit gratiā vendenti vt redemat dū ad fortunā pinguiorē puenerit q̄ talis meref
subueniēdo taliter angustiato. z q̄ non delinquat. sed si sec⁹ dolo aut fraudulē
tia vnterit contract⁹ quoz malicijs hoīm cōtinuo machinantib⁹ infinitus ē nu-
merus. Dicim⁹ q̄ talib⁹ nō debet nre iubilationis aut aliaz indulgētiar⁹ salus
nisi restituat sylvra fortē fuerit locupletat⁹. Sz qz pueniūt continuo noui con-
tractus habeant cōsultissime **Felix** Et quid de victualitjs. i. fructib⁹ ad
fidelīū pitor⁹ consensus vitā homīs cōmuniter cōparat⁹.

Jubileus De hac materia plene scripsisti in tractatu de negocio mona-
chorum ad abbate mulbrunē. ordinis Cisterciē. in. f. quid
autē si ingrediens zc. z ibidē post mltā conclusisti. q̄ qlibet laicus vel clericus
sed non religiosus taliter emēs fructus certos ad tempus incertum benefacit. z
hoc si nō sit in fraudē usuraz nec in odium suor⁹ heredū. nec est deceptio vltra
dimidiū iusti precij. sed pia necessitate z pfectus futuri securitate z satisfacit de
cre. si de usu. vbi ppter incertitudinē excusat contractus ab usura. de quo vide
plene Johannem. andree in addi. spe. super rubricam de usuris. post hostis.

Felix. Quid autē si emit q̄s fructus incertos vicz arbor⁹ **Jubile⁹**
ficuū. agroz. z alioz prediorū ad tēpus certum.

Dicit idem Jo. an. q̄ liceat. dummodo dolose quis non procedat. z ibidem vi-
de ad has questionēs mltū subtiles vtriusqz iuris allegationes breuitat⁹ be-
nignitate hic obmittēdas. z ita si in his simpliciter pcesseris ad iubileum firmi-
ter trāsibis. religiosi aut taliter onerati vicio pprietatis nisi hmōi fruct⁹ cedant
ad vsus cōitatis tanq̄ iuxta suas normas dānati nō appropinquet nre iubilatio-
ni. nec plator⁹ suor⁹ prout supra notauimus inhereant relaxationi.

Sum contentus. sed qz tam generaliter z specialiter oīa z singula **Felix**
per te supius declarata p̄ intricacionis z extricacionis questionū varietatem ni-
miū mltiplicata. in me mltiplicauerunt sensuum confusiones vagantiū per de-
uia patenter incertissima. z quid eligā ignoro. vt tam superaltanda iubilatiōis
acquirā gratiose beneficia p̄ mltas generationes mirifice desiderio magno de-
siderata. Est ne generalis regula p̄ quā breuiter scire potero q̄ nō perdam pro
ut premittit labor⁹ et expensaz onera. z salubriter acquirā peccator⁹ meoz heu

Jubileus Questio breuis. sz decurtata solu (grauissimozū remedia.
nōis responsio summarie danda quō z qlit potit esse leuis

Felix Dic leuius z bre **Jubileus** Putam⁹ quoslibet in caritate
ui⁹ quo poteris. persistentes fore penitus abis

les percipiendo nostri iubi **Felix** Et quomodo scire possum⁹ quia impossib⁹
landi beneficij remissiōes. bile quasi per omnia indicasti superius p̄
Salomonē z plures alios. z scis nunc q̄ dñs non nouit opus impfectum z p̄

De anno iubilaeo

sertim dum extra caritatē fuerit pactū. de bap. Maiores. §. Sed ad hoc. Dic
igitur sciam⁹ qñ hui⁹ caritatis status vel habitus certitudinē habeamus.

Iubileus

Vellem (ut ille vult q me pstituit) omnes saluos fieri. §. ad
Thi. ij. unde ad nrē qstionis solutionē dicit frater Alsten p
Henricū boijch in suis scriptis multipl̄r cōmendat⁹. et s̄ in li. suo scdo. ti. lxij. de
caritate et odio sic inquires de his q digne valeāt ad eucharistie sacm accedere
et nō dubito q ad hmōi sacm digni reputant⁹: q̄ similr iubei nrī grāz p̄scqñt
Ita tñ q ly digni vlt digne: large recipiat put cōpetent⁹ litterature scolaris dō
dign⁹ ad sacerdotij gradū. et vltra sic pferēs. Non p̄t aut aliq̄s exns ī hac vita
fm cōm legē scire certitudinalr se caritatē h̄re. tñ ppter caritatis et dilectiōis ac
quisite similitudinē. vt dic Berū. de amore. tum ppter diuinā disp̄sationez p̄p̄
quā deus oculos claudit seruoꝝ suoz ad ea de q̄b p̄nt offerri et insert. hinc dō
Nemo scit vtz amore vel odio dign⁹ sit. qd tñ quidā dicunt esse veruz. loq̄ndo
de amore finali p omi tēpe et absolute. qui em sacm adhibita oī diligētia que
ad hoc requirit recipit p̄t scire certitudinalr fidei caritatē se habere. Hec ille.

Felix

Adhuc multū sum dubius: ne
scies q̄s sit illi⁹ diligētie mod⁹. **Iubileus** Si sincere
omnia p nos supius designata et notares adhuc designanda hec diligētia tibi cla⁹

Felix

Uides materia nimis intricata. Ponas igit (resceret notissima.
simplicē si potes summarij in forma conclusionis breuissima.

Iubileus

Ecce si hō vere p̄fessus et p̄tritus fuerit: et si de cetero se mor
taliter nō peccaturz firmit̄ p̄posuerit. et lesis p ipm inq̄ntuz
pōt satisfecerit et offensozibz aut inimicis suis iuxta distinctionē p̄dictā ignoue
rit. extic in caritate est et nrī **Felix** Est hic ne aliq̄ ex
iubei grām reportabit. ceptionis cautela. **Iubile⁹.**

Nulla. imo si vt talis aliq̄s inuētus nō fuerit: nedū has et alias indulgentiaz
gratias habebit. et etiā eterne **Felix** Durus est hic fmo q̄s p̄t eū audire
vite p̄petuo lumie carebit. put dixerit discipuli ad dñm. Joh. vj.

Iubileus

Dulcis est sermo. qz tñ ad id qd potes iuxta supradicta te
iure p̄stringim⁹. et ab amarissimis ifernalibz penis p̄petuis
q̄s p indulgentiaz hmōi bñficia **Felix** Et si caritatē talit̄ **Iubile⁹**
te misericorditer liberamus. acquisitā pdidero.

Recuperat caritas p pñiaz p̄tinuo: q tollit oēm auersionē cū delictoz obstacklo
Un Aug⁹. li. v. rationū. Penitentia est qdā res optima et p̄fecta: oēs defectus
renocās ad p̄fectū. Recupat aut caritas maior vlt minor fm q hō se pl⁹ vel mi
nus preparat: et diuina largitas dispensat eū talibz p̄dictis. al̄s nō vere peniteret
Felix Est ne alius mod⁹ p̄ter iubei aut (et hec dic frater Alsten vbi. s.
indulgētiar bñficia in q̄ q̄s p̄scq̄t oīm pctōꝝ suoz plene remedia.

Iubileus

Utiq̄ sunt plures modi quibz pure re/
mittūtur oīm pctōꝝ inquinamenta. **Felix** Edic
igitur

Iubileus

Nam primo sincer⁹ approbate religionis ingressus
sunt. tollit oēs peccatoꝝ reat⁹. vt. xxxij. q. ij. §. Non enī.
et in glo. et p̄p̄ie Jo. in sū. li. iij. q. xxxvij. q. viij. Ex his excludo Beghardos
et beginas qui intrāt et tenent temere ritum et habitū reprobate cōuersiōis et si
cte p̄fessionis. de quibz dicet infra in p̄cessu nrē collatiōis. Scdo baptism⁹ rite
suscept⁹. vt de pe. di. vij. Nullus. cū p̄cori Tertio vltimū supplicij si fuerit pa
tenter cū debitis circūstantijs tollerati. vt pbat dictus Joh. li. iij. ti. xxxij. q.

Dyalogus

4 celiij. Quarto qui moritur in iusto bello p iusticia tanq̃ martyr christi mor saluabitur. vt legit̃ z no. xxxij. q. iij. Fortitudo. cum p̃cor. In his tamen quattuor modis homo proficere nō poterit: nisi contritus z confessus put premittitur restituerit et leſis satisfecerit: ac offensoribz prout p̃tractum est condonauerit.

Felix Et si quis preter p̃dictos quattuor modos: z seclulis vt asseris in d̃ulgentiaz thesauris qui quondā non fuerūt in vsu: z al̃s cōtrīt̃ et confessus satisfecerit. nōne saluabit̃ per p̃ssimas orationū z collectaz deprecationes solennes in diuinis officijs vel al̃s priuatas ad omnipotentis clementiā benignissime et eius infinitissimā misericordiā que longe superat omnē humani generis miserationē. tam ineffabili deuotione dictatas. tam dulci modulatione compositas. tam mellisuo stilo constructas. z tam gloriosa prolatione compactas: prout sanct⁹ Gregori⁹ et alij beatissimi patres et doctores et m̃gri interna consideratiōe: cum spiritus humilitate. intentiōis sinceritate. cum bonē voluntatis integritate: quondā eleganter exquisierūt. et ex sacris scripturis collegerūt: z sermonibz floridissimis p̃stiparūt: et coloribz rethoricis ornauerūt. per que frequenter celos quoq̃ omino penetrare et abyssos intueri. z summam domini maiestātē et omnipotentis clementiā sibi propitiā suppliciter impetrare merito videri potuerūt. imo in suis prosis. odis. hymnis. canticis z dictaminibus om̃e quod hominis z anime b̃ndictionē tangere poterit quomodolibet nūc aut in futurū: seu dñi furore mitigare vel eius iram sedare. et ipsius gratiā reparare: concordiā quoq̃ nutrire: z remissionē omniū peccatorz puram obtinere: et vitam eternam possidere. per extensum generalit̃ et specialiter posuerunt. et de contingentibz felicitatem corporis z anime nihil obmiserunt. z summarie q̃ cuncta se impetrasse letetur: qui templū aut oratorium petiturus ingreditur. et quid est vltra quod petere p̃sumat homo ab eo qui vult z iubet vt petamus. si mentis z corporis sanitate petita gaudebimus: z a presenti liberari tristitia et futura perfrui leticia largiter obtinebimus. prout hec z alia copiosissime in preactis deprecationibus: orationunculis et orationibus solennibz vel priuatis ponuntur expressa. exq̃ christ⁹ dixit. Quicunq̃ petieritis patrē meū in nomie meo dabit vob. Joh. xij. et s̃ est q̃ ecclia p̃cludit orationes z collectas per dñm nostrum Ihm xpm. in his que a deo patre dep̃cantes petim⁹: z nunquid om̃e superat desiderii tantarum deprecationū necnō orationū effectus. et est sup̃ oēs et singlos tue iubilationis p̃tutū potentat⁹. z qd vltra accedit hō ad cor altum deprecaturus dum tantā corporis z anime salutē rogat z acquirit crediturus.

Iubile⁹ Sunt qui dicūt in effectu q̃ quicunq̃ vtiū orōne quacunq̃ deuotissima et per alium dictata: et presertim si fuerit priuata seu in forma ecclie nō propalata: sit tanq̃ sagitta que de pharetra procedit aliena. vt nobilis quedā inquit iuuenula: a d̃ quā vsus quidam fictionibz epistolarij Duidij Rasonis. de bello Troianoz fulgentissime compositis. que propterea nunq̃ languebat amore compūctionis aut amore rei telo corrosionis: quia nouit q̃ nō choruscabant desideria cordintime torsionis. concordant enī in multis dilectio dei et hominis. prout est sepe similitudo matrimoniū carnalis z spiritualis. vt no. in. c. Tue. de spon. et scriptū est Sap. j. Spiritus sanctus discipline effugiet fictum. id est fictionē. ac si diceremus fictam orationē. Vñ Bre. moralium. xxx. c. xxiij. q̃uis z per hoc q̃ verba potentia ad deprecandū composita referunt. apte inanitas orationis oñditur veraciter nanq̃ orare est amarus in compunctiōe gemitus: z nō composita verba resonare. et idem Barci. xxiij.

De anno iubileo

et xvi. et seqn. Notandū quoq; est q' nequaquā preces sed desiderii nostz omni potens audiat. vera quippe postulatio nō in oris est vocibus sed in cogitationibus cordis. valentiores namq; voces apud serenissimas aures dei nō faciūt verba nostra sed desideria. eternā namq; vitam si ore petimus nō tamen corde consideram? clamantes tacemus. si vero desideram? ex corde etiam cum ore conticescim? tacentes clamam?. Et infra. Hinc est q' Anna ad templum pergens ore quidē tacuit et tamē tot sui desiderij voces emisit. Hec ille. Quā Augustin? ad probam. Absit ab orōne multa locutio: sed nō desit multa precatio. si fernens perseueret intētio. Nam multū loqui in orando est rem necessariam superfluis agere verbis: plerūq; enī hoc regnum attendēdum in oratione singulari per comparationē ad intensiōem orantis. ita etiam in oratione cōmuni per cōparationē ad populi deuotiōem. et Isidorus de summo bono libro tertio c. viij. post multa. Oratio cordis est: non labioz. Neq; enī verba deprecantis deus intendit. sed orantis cor aspicit. melius est autem cū silentio orare et cor de sine sono vocis q̄ solis verbis sine intuitu mentis. Sed qualitercūq; credo perfectā aut als existentē in gratia pfectum qui pure dicit oratiōem dominicā de qua Luce. vi. aut alias orōnes rite dictatas: que omnes incūctanter includuntur in illa et infert animo dignanter sincere fiat voluntas tua zc. sed libera

Felix nos a malo. q' multū fructuose fruatur deprecationis oraculo. Duo principaliter introducis: et forte me seducis q' plures sint qui non multū proficiant qui cōmuniter vtiuntur oratiōibus fictis: sed perfecti vel perfecti multū proficiant in istis. et nōne christus verboz vsus est carminibus Danid cum vocis pclamatione dū dixit ad patrem orando. In manus tuas domine cōmendo spiritū meum. Psalm. lxx. et nonne apostoli vtebant oratiōe dominica per Christum pncipaliter dictata: voce roze que similiter et taliter vsq; modo per omnes christifideles siue sint perfecti vl' imperfecti firmiter p dies singulos et horas continuat. et nonne vniuersalis ecclesia moribus ceremonia libus et mysterijs suis post illos vtiuntur eadē oratione et sanctorū patrum dictaminibus. orationibz. collectis. hymnis: et canticis put hodie docent eorūdem volumina: et prout picture sunt scripture rusticoz. sic scripture sunt exemplar et informatio peritoz. de conse. dis. iij. Venerabiles. nec ecclesiastica membra p vniuersum mūdum in suis ritibus proficerent si tradiōes patrum nostrorum (presertim in scripturis comprehensas) non acciperent. imo ecclesia et ecclesiasticus ordo penitus euanesceret. Unde dicit Paulus ad Ephe. v. Implemini spiritu loquētes vobismetipsis in canticis et psalmis et hymnis spiritualibz cantantes et psallentes in cordibz vestris domino.

Iubileus Sentimus q' tantūmodo sola veratio intellectū dat auditui. Esa. xxvij. Et licet dixerit Breg. Velius puto: salua fide: alieno intellectu credere q̄ contentiōibz deseruire. Sed quia cōtentio tua multoz fidelium tangit pia deuotionis fundamenta. Unde credim? tibi taliter respondendum. Nam christus summus sacerdos et consequenter omnes sacerdotes et sacerdotum collaterales vti debent scripturis nobis ab ecclesia sollemniter traditis: sed hoc nihil ad priuatos aut priuatarum oratiunculās. sed quia pdictum est q' sola contritio potest esse tanta q' tanq̄ iubilatiōis nostre beneficiū tollit omniū peccatoz inquinamenta. et plus etiam contritio q̄ orationum deuote fusarum cōtinuatione. sed absq; tali contritione nō sufficiunt orationū quarū cūq; perlamēta proficit tamē plus vn? q̄ alter orando. Nam psona ecclesiasti-

Dyalogus

ca ad hoc ordinata per solennes ecclie orationes pro se et alijs prodesse poterit sed persona priuata vel als clericus inabilis nō tantum proderit per solennes et minus per priuatas oratiunculas .sed sunt sibi instrumēta memorie deuotionis prouocande .prout p̄mittitur sunt laicis picture .Breuis enim oratio multum fuit efficax .vt no .Matth .viij .dum dixit leprosus . Domine si vis pores me mundare . Unde Aug^o .ad probam .dicūtur fratres in egypto crebras qui dam orōnes .sed eas tamē breuissimas et raptim quodāmodo iaculatas . Sed quia dixit domin^o Lu .xviij . Quoniā oportet semp orare et non deficere . et Apo stolus : sine intermissione orandū fore . i .ad Thessal . v . intelligit de mentali . sed non vocali . de qua dicit de conse . dis . j . quādo oratio est purus animi affectus in deum pcedens . de qua pleni^o in Clemen . j . de rel . et vene . sanct . in glo ma / gna . et per Isidor^o p̄dictū vbi supra . vnde bene credendū videtur q̄ qui deuot / tionis instinctu dictas orōnes priuatas . hymnos . metra vel cantica et ipsis vti tur multo magis a domino ceteris paribus exaudir^o q̄ ille qui consequēter hoc instrumento iam edito ad dñi pedes vel suorum sanctor^o p̄sternitur . Sed quid proficiet alicui orando collectas et orationes quātumcūq; sibi vel alijs prout premitit tanq̄ nostre iubilationis gratia : iure nō cauetur et nemo probabiliter Sum contentus . Et puto q̄ appareat tibi q̄ ppter ora / (credat . tionum diuersarū deuotionis mirificos apparatus fuerim rationa biliter admouēdus questionis interrogatoria ratioe perplexus . cum utiq; scri ptū est . Omnia quecūq; orantes petitis : credite quia accipietis . Matth . xj . et ve ritas dñi manet in eternū . Psalm . cxvj . et ex vero nō potest sequi falsus . de pe . dis . j . s . Hoc idem . s . Resuscitatus . sed forte curialis sermo nō inducit obliga / tionem . vt no . xxi . q . iij . Unusquisq; de insti . Cum venissent . sed hec indige rent subtiliori fortassis indagatione . subtilitas enim nimia in iure reprobat^o de iude . Dilecti . cum 2 cor . sufficiant nobis que dicta sunt pro finalis cōclusio nis intentiōe . et vltra persistamus in negocij principalis psecutione . et igit om nibus et singulis p̄missis sincere ruminatis patebit q̄ multi currunt : et vnus accipit brauiū . j . Corinth . ix . Et multi sunt vocati : pauci p̄o electi . Matth . xx .

Jubile^o . Forte bene moueris . Nam dicit sanctus Bernard^o super illo Actū . iij . Multitudinis credentium erat cor vnū et anima vna in deo et . sed in tanta multitudine vocator^o sit tam parua quantitas ele / ctorum . quia etiam incorporatiōe palee et fursuris parua est quantitas simile purioris . vnde plures itinerantes dicere possent cum Job . c . xxx . Expectabam bona et venerunt mihi mala . et Esa . lix . Expectauim^o lucem et ecce tenebre . et sic dixit Christus Marci . viij . Intrate p̄ angustā portā : quia lata porta et spa ciosa est via que ducit ad p̄ditionē . et multi sunt qui intrant p̄ eam : q̄ angusta porta : et arcta est via que ducit ad vitā : et pauci sunt qui inueniūt eam . Hec ibi . Ad hanc igit portā faciē^o applicatiōē p̄gruissimā ad Rome portā aureā q̄ aperiet in nre iubilationis solēnitatē ap̄d sc̄m Johannē lateranē et b̄i Petri principis ap̄loz basilicā p̄nunc put p̄ q̄nq; ginta annos steterat muris firmissi mis obstructa . Un^o p̄silio p̄sultissimo dicā vt Treñ . j . O vos omes q̄ transitis p̄ viam attendite et videte . Et h̄ dico solerter cūctis p̄ mundū et puto generalr cō sulendū . et p̄f̄m iuuenib^o delicat^o et senib^o obstinat^o putatib^o iter cōpletuz suffi cere . et causas causar^o pure sacerdotib^o perit^o : saltē vicz nolūt enodare . et hi erant corde et meli^o illis fuisset q̄ nati nō fuissent iter . sed cū pecunia taliter con sumpta : ad termo^o balnea naturalia pergerēt : in quib^o cutis scabie rabiē refo

De anno iúbileo

cellarent q̄s q̄ illuc cutis et carnis petiginē p̄ talis itineris recurram crudeli⁹
asperarent. et sic dixit lex. j. ff. de inoffi. test. z vtiq̄ melius: meli⁹ facerēt si se ma-

Felix nibus sumptib⁹ nō verarent cū spem obtinere non laborent vt hic.
Dicit Seneca q̄ spes p̄mij est solatiū laboris. vñ put dixit Job. c.
xxij. Ecce vestigia ei⁹. i. dñi. secur⁹ ē pes me⁹. vias ei⁹ custodiui z nō decliaui
ex ea: z a mādatis labioz eius nō recessi. z in sinu meo abscondi s̄ba oris eius.

Iubileus et apli dixerūt. Ecce nos reliqm⁹ oia: male saltē acq̄sita.
Et ibidē dixit dñs discipul⁹ suis. z ita tibi z alijs pprie loq̄
mur. Amen dico vob: q̄ vos q̄ secuti estis me in regeneratōe cum sederit filius
homis in sede maiestatis sue sedebitis z vos aut paulominus ab angelis.

Felix Unde **Iubile⁹** Quia p̄ litteras **Felix** Que sunt **Iu**
s̄ scis. doctus sum. be littere.

bileus. Sunt lre sc̄ssimoz in xpo patz z dñoz dñoz Bonifaci⁹. viij.
et Clemētis sexti. vtiq̄ vicarioz dñi nri Jhu xpi. de transla. In
ter. in hoc habentiū plenitudinē p̄tatis. ita q̄ eoz anctē factū est: auctē dei fa-
ctū est. vt ibidē. z de pe. z re. Lum ex eo. Ipsi enī summi pontifices put q̄libet
eoz habuit arbitriū celeste. qz in his q̄ voluit fuit ei p̄ rōne vtilitas. nec est qui
dicat ei: cur ita facis: et sic pōt supra ius dispensare. de transla. Quanto. z ibi
dem p̄cor. in glo. et pōt viuis z defunctis: saltē degentib⁹ in purgatorio remis-
sionis pctōz. ḡram impartiri. put no. Jo. de lig. in. c. Q̄ aut. de pe. z re. et s̄ est
notari mōstruosus. et hec ē fides nra. et nisi hec q̄s fidel⁹ firmiterq̄ crediderit
in s̄ iúbileo nro salu⁹ esse nō poterit. nec prius aut posterius animā suam liba-
bit. Et sic idem Bonifacius de anno dñi. M. ccc. motus multis p̄tunc vigen-
tibus rōnabilr petitionib⁹: z p̄sertim his supra p̄ ingm̄ Gratianū tactis: et ex
christifidelīū precib⁹ instāntissimis p̄cessit. Primo in anno centenario. Secūdo
Clemēs p̄dict⁹ abbreniādo vicz de anno dñi. M. cccl. anno pontificat⁹ sui no-
no cōcessit in q̄nq̄genario. omib⁹ vere penitentib⁹ q̄ put pure p̄missum est ad li-
mīna sc̄toz. Petri z pauli aploz in vrbe in hoc integro anno iúbilei nostri pue-
nerint. et p̄ quindecim dies ibidem p̄māserūt. aut si roman⁹ aut curialis sit per
triginta dies ibidē iuxta normā diligenter tradendā. z als iuxta tenores bulla-
rum antiquaz pontificū ipsoz p̄seuerauerint. aut transitori in via succubuerūt
et alias leges p̄ priores z modernū pontificem traditas aut tradendas imple-
uerint: q̄ liberabunt tanq̄ quasi modo geniti et baptisati: a pena videlicet pur-
gatorij seu infernali z a culpa. id est reatu sine pctō q̄littercunq̄ detestabili.

Felix. Et quid est s̄ **Iubileus** Et tantū dicere q̄ si peccatum fue-
rit p̄tra vñ p̄ter naturā. puta mu-

tum vel sodomiticū aut bestiale seu qualitercunq̄ crudele: p̄ qd̄ als damnū nō
intulisti: penitus absolueris: sed si p̄ter iuris p̄missionē rapinā. furtū. incendiū.
homicidiū. vulnera. piuria: aut als qualitercunq̄ p̄mū vel etiam infidelē lesi-
sti. z dum potuisti nō refudisti p̄ homicidiū vel vulnera aut als dāna dedi que
recuperare nemo pōt. quia liberū corpus hominis non recipit estimationē. ff.
de his qui eie. vel effu. l. vlt. cū p̄cor. Rōne p̄ penitentiā z als seruatis seruand⁹

Iubileus Non. nam si per homicidiū orpha⁹ (dis potero liberari.
nos z viduas defraudasti: quib⁹ alimēta p̄sequēter abstuli
sti seu p̄ aliam corpis lesionē verbo vñ facto vel cōsensu: aut als qualitercunq̄
minus iuste illi vel alijs psonis dāna intulisti: **Felix** Et sic experior q̄ so-
nō salueris nisi si saltē lesis satisfeceris. domitis meli⁹ erit

Dyalogus

in die iudicij et etiā tempe tue iubilationis q̄s rex vel honoris ablatoribz et dāno
rum illatoribz in pctō p̄sistētibz.

Jubile'

Utiq; sic. **Felix** Hunc scio vere q̄ inter

omnia p̄nūc cōmunissis
ma sunt crimia. attē p̄ homies minime p̄pensa vicz rerū et honoris ablatio et dā
natorū illatio: et nlla restitutio: et p̄pterea nō sit alia pena nisi p̄petua dānatio. Q
mors horū pctōz pessima

Jubileus

De q̄ materia multipl̄r diuersifica
ta scribit Petr' de anco. sup regu

Felix

Et si tue iubilationis gra
tia tollit cū satisfactiōe omia penit' maleficia. et sic videt cū fur .ra

ptor. homicida v'l latro: aut ali' malefic' dū lesis satisfecerit et tue iubilationis
benignitate adeptus fuerit q̄ merito deinceps satisfecerit et tue iubilationis
nec penā t̄palē nec p̄petuā gustare debebit.

Jubile'

Dñe nō est ita
Nam pena fo

ri penitētiā q̄nticūq; mag' nō tollit iudic' seculari iura ad puniendū delicta.
vñ crimiosus reuersus de nre iubilationis (etiā solut') solēnitāte: nihilomin' pa

rebit in iudiciis t̄palis iurisdictione
vt le. et no. in. c. De his. de accu.

Felix

An tamen
tollat vota.

Jubileus

Dixit Bentzlin' q̄ vota excepto Hierosolymitano tollāt. S; Jo. mo. glosator
prime bulle dixit q̄ iubile' tollat vota q̄ fuerit p̄t cōmutatōez p̄nie. vel q̄ essent
imposita p̄t satisfactōez pctōz. secus videt de vot' hec nō respiciētibz. sibi grā.
Existēs in piclo mortis videlz in mari vouit ire ad sc̄m Nicolaū. vel etiā infir
mus. vñ tale votū cū nō sit p̄t penā pcti. et igit' s; votū tollit hec indulgentia.
qualr at tollat p̄ hāc indulgētiā satisfactoria de penis pctōz dic' Jo. mo. q̄ Bo
nifaci' sibi rñderit q̄ voluerit talr p̄ hāc indulgētiā tolli. et s; potuit papa dicere
et voluit. licz sba bulle nō patiant: appet mihi. put fortassis ifra dicet. qz nisi ca
rum rarū. et qz iubile' rā rarus: et iō car'. nec differētiā dabit q̄ frēs sc̄i Johis
elemosynarij hospital' hierosolymitani. et frēs ordis brē s;ginis theutonicorū p
omia similes hēant indulgētiās in zenodochijs et domibz suis p̄ mundū p̄stitu
tis sel' in āno i die pasceus p̄ sūmos pontifices. put asserit in forma meliori lau

Jubileus

Non vidi bullas aut autēcas scriptu
rarū formas. sed cōstat q̄ Johānite a dicto elemosynario et

patriarcha hierosolymitano denominati et ordinati sunt de anno. d. cy. tpe Bo
nifacij tertij et Foce impatoris: et paulopost alij frēs q̄ put frēs militie tēpli sūt
notati seq̄bant. q̄b expost de āno dñi .M. cxxvij. de mādato Honorij pape. ij.
et dñi Stephani p̄iarche hierosolymitani iſtitut' ē hitus albz cū rubea cruce
et p̄nter ex cā cū cruce nigra. put mō deferūt: in p̄mordialibz suis iſtitutōibz hu
milimā cū paup̄tate et p̄prij abdicationē vitā duxerūt. et ciuitates et terras sc̄tās et
ad easdē pegrinātes cū mire deuotiōis p̄fessioe militādo defenderūt. et igitur (vt

Felix

S; qualr mō ha
bitu mōstruoso in victu delicato in celesti aut terrestri hierl'm p̄fici

ant late scripsi in li. de nobilitate. c. xv. de milicia. circa fi. et pauco qz si q̄s p̄tūc
habuerūt indulgētiās p̄t causas sue iſtitutōis p̄mordiales. et eisde castat' p̄n
cipalibz castet' et accessorij. de fi. instru. Ine dilectos. cū cor. put etiā factū ē de
fratribz templarijs eodē tpe subort'. et nūc penit' deletis. Videm' enī plerunq;
q̄ excellenter eorundē religiosorū pallacia v'l habitacū aut coquine v'l p̄mptua
ria maiori pollent ornat' pulcritudie et sinceriori frēq̄ntant' conatus sollicitudi
ne q̄ ipsorū ecclie vel capelle. in q̄b indulgētiāz thesaur' videt residere. immo
put in alijs monasterijs ecclie vel capelle sunt loca patenter eminētiōra. sed

De anno iubile o

illic ad angulos aut sub alijs habitationibz cōstituta ceterisqz māfionibz min⁹

Iubileus Si habuerūt: adhuc vident hīe: (apparent pncipalia. quia hmoi grā nō psonis s; vnuerſitati et locis vnuerſita⁹ tū: ppetuo vident pcella. vt dī de puile. de q Jo. an. in mercu. sup regula puile⁹ giū psonale. de re. in. li. vj. sed qz bona fides in his indulgētiar cōcessiōibz mul tū opat vt infra dicet. et qz idē frēs tam frēqnt mercant p suoz puilegiōz et oz⁹ dimis et pfessionis et religiōis pmozdialiū iura. et p pns p se vident bonā fidem non habere. vt le. et no. in regula iur. qui cōtra. li. vj. et qz nūqz presumit bonū de malo. neqz malū de bono. vt dicit Greg. xlvj. dis. Sūt nōnulli. circa fi. et sic abyssus abyssum iuocat: vt in his indulgētiar bñficijs fides hoīm tepescat. nā pprie put dīc Greg. mora. xxvj. c. xix. Abyssus abyssum iuocare est dū in se ho⁹ mo de iudicio ad iudiciū et psumptione ad psumptionē videtur peruenire.

Felix Omnibz pmissis et singulis pfundissime ppenſis pncipalr expedit vt dum morbo cōmunis irreperit medela cōmunis adhiberi debe bit. vt de excep. Pia. li. vj. Qu qz tā morboſi saltē et imperiti regiunt plerūqz sa cerdotes et p tante salutis adipiscende medela remediū multiplr pficeret q in h iubilatiōis tpe tritissi mi forent cōfessores.

Iubileus Uex dicis. et igit expedit toti mun do q deputadi cōfessores i vbe sint fideles. sint boni: sint pbi: sint hōesti: et sint omi exceptiōe maiores. et int alios sa cerdotes i hac arte q est ars artū s ceteri sint peritiores. vt d eta. et q. Lū sit. vñ fm Jo. mo. qui fuit tpe Bonifaci octauū inq̄t. Lauendū est q nemo confiteat saltem in vbe: nisi sacerdotibz ad h p summū pontificē ordinat et de casibz so⁹ lo pape refuatis nisi in articulo mortis p viā aut als iminētis nō alteri nisi p⁹ ut pmittit destinatis. et pbat Jo. in sum. li. iij. ti. xxvij. c. xxv. i fi. q si sacerdos incurat⁹ vl pleban⁹ ambularet cū suis prochianis h tpe vel ad Romā vel alibi poterit infra pochā suā vel extra absoluere et ligare suos prochianos. et sic etiā in Roma nisi h tempe videlz iubilei aliter fuerit ordinatum.

Felix Vide inter hos et illos vīz in Romana curia degētes fidelissimos confessores q enorissimas exactiōes et subtiles et falsas adinuētiōes excogita rūt ad simplr pfitentes et officio suo abutēte s.

Iubileus Unde exhortor in dño deuotissi me dñm nrm sāctissimū et summū penitentiariū et alios qz interest ne sanguis illoz pessorū de māibz eozūz req̄rat fore multū vigiles. et ne defraudent aīe tante nre iubilatiōis bñficio sint exq̄site

Felix Sūt ne regule diligēter tradite cōfessoribz qles iniū⁹ (sagaces gant pñas pmissarū indulgentiarū occasiōe in vbe confitētibz).

Iubileus Dicit Joh. mo. q papa Bonifaci⁹ pdictus declarauit viue oraculo q sui penitentiariū nil dñt penitētibz iniūgere vltra iniūctionē q ponit in bulla: vīz vt vīsitēt tot et tantis diebz limia aploz. als vt dicebat indulgētia frustraret nisi cōfitens volēs facere opa superogātia volun tarie videlz elemosynas. orōnes. ieiunia et hmoi ad cautelam futurorum.

Felix Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei et iubilatiōis tue gratissima benignitate in te florente. Beatus qui intelligit sup egenū et paupe remyt qualiter faciat ne pressus inedia careat tam saluberrime iubilatiōis grā dudum in libro de nobilitate pretacto. c. xvij. multas diuitum scripsi preroga tiuas quas etiā habent prout videt in nostro iubileo. et similr ibidē scripsi put experiēter cōcernit paupēz apud deum et homies miserabiles infelicitates. qd ergo facient vt prosit ipsis tue iubilatiōis benignitas.

Dialogus

Iubileus. Veritas est q̄ sibi nō pficit paupertas v̄l infirmitas z desup
audissime volūtati imēsitās. vadat igit si p̄t medicatuz vt
similr sibi pficiat z p̄ueiat sibi indulgentiaz cōmoditas. qz sūmarie nisi valet
ibidē trāseūtibz: nec als p̄ vniis aut defūctis vel als impedit. nec als vn̄ p̄ alio
pficit q̄litercūqz mādātū suscepit. aut suis expēsis direxerit. z p̄ doc. ibi. z pre
sertim p̄ Jo. mo. nisi sūm̄ pontifex p̄nūc misericorditer alio mō disposuerit.

Felix. Ego nup̄ i tractatulo s̄ validos medicātes sc̄psi notabilr validos
medicare nō debere sub p̄ea pcti mortal' z iuribz copiosissime fulcio
ui. et cū p̄ nullo bono aut p̄textu boni malū sit faciendū aut malo p̄sentiēdū. vt
de vsu. Sup̄ eo. cū s̄cor. cur p̄t indulgētiā tue iubilatiōis acq̄rendaz cōmo
dū iubes medicatiōis volūtarie maledictōez fore p̄petrandā? Nā si p̄nter foret
furandū aut rapiendū. vt expensis alioz reportarē tue iubilatiōis gratiam.

Iubileus Si bñ p̄pendis. ex tuis ibidē dictis inuenies obiectionū re
lationē clarā solutionis. Nam vides z cōpetēter p̄cludis
beghardos z lollhardos. beguttas z beginas domesticas aut siluestres z alios
validos medicātes z elemosynis z qdā hitu noue religiōis cū scapulari p̄sum
ptuose: necnō ipudent vtētes mortl' peccare: z aliq̄s excōicatiōis p̄ea p̄pterea
sordescere p̄ canōes z leges ibidē patēter allegatas. z s̄ tñ tolerabile foret si de
hmōi pctis demū peniterēt. s̄ qz nō penitēt: z hmōi detestabile crimen. p̄ pctō
aut q̄ sit pctm̄ nō tenēt. z in obstinatiōe sua p̄manere p̄tumacit' s̄ sacraz sc̄ptu
rarū doctores z suas p̄prias opiniōes: ill' z illoz dictis p̄ponētes p̄tinaciter non
abhorrēt. vt le. z. no. xxiij. q. iij. Qx aut. z de ipoz statu ab ecclia reprobatō: ab
ecclia plene le. z. no. in Cle. j. de reli. do. z in Cle. Ad n̄m. de heret. Dico igit
firmē q̄ tolerabili' erit sodomit' i die iudiciū q̄ ill' vt Bath. x. z. Lu. x. qz p̄pe
rps hec p̄ba locut' ē ypocrit'. put etiā. s̄. dixim' d̄ raptoribz. vñ tales z sibi siles
ad iubilē n̄m: nisi resipiscāt iura z iuriū rōnes rōnabilr tāqz p̄sonas despera
tas rebelles z p̄tumaces trāsituos phibere solēt. veruntū paupes: z p̄sone mi
serabiles talr elemosynis temere nō vtentes prout sunt debiles aut perpesti ca
lamitat' desolatiōes: aut inopes scolares q̄ vt acq̄rāt sc̄iaz disciplinas elemosy
nis vtunt. aut aliq̄ p̄ter obstinatiōis p̄dicte crimē cā nccitat' talr alimētis nu
trunt vadāt in noīe dñi si poterūt (z suat' suādīs) iubilatiōis n̄re grāz p̄sequūt
Et vt certi' intelligas de hmōi beghardis z beguttis vide Jo. an. in dicta Cle.
j. de reli. do. in glo. j. vbi dic' eos fore p̄niciosuz gen' hoīm. subinferēs. Tempa
in malū sunt mutata exq̄ p̄scia cepit eē pctm̄. z de' nouit iuramētū. z beghina
tus siue beghardat' religio. Hi s̄o sunt s̄ gen' hoīm de q̄bz dixit rps Bath.
xxj. Publicani z meretrices p̄cedent vos in regno celozū. et p̄stim ad n̄re iubi
lationis gratiaz grādu. Nam ipsi vere sunt ypocrite z pharisei q̄ se simulant
ceteris beatiōez. z i talibz sūt lupi rapaces. z cūcti (p̄missioz occasiōe) deteriores.

Felix Sum contentus. sed ad vltiora nostre materie procedam'. Quid
de his qui sub spe future iubilatiōis peccauerūt frequentius.

Iubileus Dicimus q̄ raro v̄l nunq̄ hmōi grām p̄sequūt. qz p̄e nūq̄
penitere p̄spiciūt. put hec ex dictis doctoz ibidē scribentiuz

Felix Quid de his q̄ se pure p̄ lōga t̄pis spacia penit' q̄ntū in (colligūt.
eis fuit preparauerunt et se transituos disposuerunt. sed morte vel
alio legitimo patenter impedimento p̄pediūt et iter non perficiunt.

Iubileus Regi quosdam doctores audiuisse ab ore Bonifacij octa
ui huius iubilei fundatoris q̄ vere tales consequēti gratiaz

De anno iubileo

bui⁹ beneficij: sed in veritate talem sensus conclusionē. ex verbis bulle sue col⁹
Felix Hec ego concludā cum sit secretū dei: cui pa⁹ (ligere nō potui.
tent iudicia veri testimonij. sed si fecit speciale est in papa. quia al⁹
episcopo vel notario nō creditur verbo vel voci vine: sed litteris et instrument⁹
eius. de q⁹ in nouell. de pba. Post cessionē. in glo. sancti s. s. Potest. s. sicut er
go non credit. Sed ad ppositum nostrū vlt⁹ius pcedendo. multū mihi vide
bantur acerba que dixisti superius in conclusiōis sum⁹ario mihi dulcia sunt
sup mel et fauū in ore meo. quid vltra petam nisi quia perpendēdo q⁹ per bona
tempalia feliciter cōsequi possum eterna. et euitare securus amarissimū ignis
purgatori⁹ seu infernalis **Iubileus** Si sincere cōsideras put perpen
execrabile supplicium. debat nobilis Anastasia que fuit
principis Indie filia: et vxor regis Hispanio⁹ venustissima: et nouiter baptisa
ta. Que cū post primogenitū enixa puerpera ad templū transitura: et purifica
tionē post partū quem gerebat in vlnis receptura cū familia sua solenniter pro
peraret: et prope coquinam pallatij regalis igne copioso refertam casu ptransi
ret. ecce scintilla pcellanter exiliit. et nudam manū eius cremando corosif: que
stupefacta tanq⁹ nimis delicata dolore tanto vociferauit. quam cocus prospe
ciens de modica lesione taliter exasperatam. Domina inquit illustrissima ca
ue tibi de igne perpetuo huic multū amariori. hoc audito et purgationis offi
cio diligenter impleto: noctem duxit insomne perpendens ditissime ruminādo
si ipsa per puncti tantū ledebat spaciolū. quid si per horam vel diem aut men
sem seu per annū. aut miserabilē perpetuo cruciaret incendio multū crudeli
ri: hoc inq⁹ in semetipsa. totius mūdi suparet penas (subinferens) et si tm per
diem talis pene ferocis sciens te passurā p peccatis tormentū. potius in peni
tentia peccato⁹ tuoz fame morieris. surgens itaq⁹ de latere viri in simplicitatē
sue sinceritate: leges matrimonij tanq⁹ simplex neophita panem assumpsit ha
bitu dissimulato portas exiuit: et in heremū vaste solitudinis pcul ab omniū ho
minū consolatiōe se transuexit. et die tertia receperit spiritu ducta quendam he
remitam. qui dum viderat tante decoris et venustatis psonam abhorruit tem
ptationis inq⁹namenta. et dato sibi cibo seorsum in quandā spelūcam et ne mo
lestaret a feris lapidib⁹ obstruxit pmanfurā in crastinū vt causam aduētus ple
ne perciperet. quia iam nox ingruerat: et expost aliam sibi mā sionē disposeret.
Unde nutu diuino: heremita hui⁹ mulieris nō est memor amplius. et sic reclu
sa sola p homis quoq⁹ sollicitudinē minime visitata per triginta annos remā
sit abscondita. Un quadā die heremita casualiter ptransiens loca solitudinis
speluncā prospiciens et rememorās dierum antiquoz: et quomō recluserat hāc
domicellā recordatus: mox cōmotis viscerib⁹ exasperans in semetipm: spelun
cam adiit: vt saltem ossa defuncte reconderet. et decenti sepulture traderet. et re
iectis lapidibus quib⁹ fuerat obstructa. ipsam vestimētis tantūmodo consum
ptis illesam et sane mētis inuenit: qui mirabilē deum in sanctis suis laudabat
et ipsam (put petiuit) collatis sibi tegumētis in pallatium mariti deduxit: vbi
post multa tempa ad instar Alexij latebat: et finaliter penitentiā suam. et hec
et alia marito: filio: et nepotib⁹: moritura demonstrabat. prout hec et priora la
tissime scribūtur hystorically in quadā cronica gallico⁹ lingua largiter descri
pta. et mihi luculenter interp⁹tata percepi. Unde si quis nouissima sua memo
ratus fuerit et amarissimas inferni penas abhorruit. plenam penitētiā et fru
ctuosam tanq⁹ Anastasia hilariter sustinere nunq⁹ recusabit.

Dyalogus

Felix Et si summus pontifex et virtutum artifex (prout p̄mittitur) habet plenitudinem potestatis. et tue iubilationis annus tante (put de ducisti) videtur felicissime bonitatis. et quare nō dat salutem populo suo et ab breuiat tanti temporis passum: videlicet quinquaginta annos: vsq; ad quadraginta vel triginta vel viginti aut decem annos: vt homines quoz vita breuis est. de testi. Tacet. ex quadam tam p̄ciosi thesauri gratiam frequentius consequerentur. et vtiq; humana corpora fragiliora sunt modo q̄ fuerint ante tempora. vt. xxxiij. dis. Fraternitatis. De quo Jacobi. iij. Vita nostra est vapor ad modicum parans et deinceps exterminabitur. et Job. xij. Breues dies hominis sunt. numerus mensium eius apud te est. Et ppheta. Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut ymbra p̄tereunt. et vtiq; si summus pontifex: pontifex artifex: pontē nobis dilaret et multiplicaret. et pontes et vias frequentius aperiret: put potest et plures pluries saluos faceret: et mortem peccatorum prout magister suus: effectualiter nollet et put p̄tactum est toti mundo plus pficeret. Nam scriptū est. Qui potest hominē liberare a morte et nō liberauit eum occidit. de homici. Sicut digni. cum cōcor. et vtiq; plus peccaret animā perituraz que p̄ciosior est corpori. xij. q. i. Precipimus. cum p̄cor. et per consequēs multo pluries si plures dum posset nō liberaret grauissime peccaret. Nam hoc p̄priū est summi pontificis vt animarū saluti iugiter intendat: et corde et oculis diligentia sedula vigilet. et animas deo lucrifacere sua cooperante gratia diligenter p̄uideat. vt de homi. c. j. li. vj. imo velle debet omēs saluos fieri. xij. q. ij. Non extimem. put ille cuius vices gerit in terris. de quo dicit Gregorius super Ezechielē. li. ij. Omelia. iij. circa finem. Caro enī factus est vt nos spirituales faceret: benigne inclinatus est vt nos leuaret. exijt vt introduceret. visibilis apparuit vt inuisibilia monstraret. flagella pertulit vt sanaret. obprobria et irrisiones sustinuit: vt ab obprobrio sempiterno liberaret. mortuus est vt viuificaret. Et infra. Opus enī dei est animas quas creauit colligere: et ad eterna lucis gaudia reuocare. Hec ille. Unde Crisostomus et habet. xxxvj. q. vij. allegatum. Nonne melius est p̄pter misericordiā ratiōem dare q̄ p̄ crudelitatem: vbi enim paterfamilias largus est dispensator non debet esse tenax. si deus benignus vt quid sacerdos eius austerus vult apparere. Hec ille. Ex quibus collige summum pontificē in huiusmodi gr̄arū distributiōe tanq̄ dñs suus vti debere be

Jubileus Nec dñs suus videlicet Ihs chris (nignissima largitate. stus volebat omēs suos discipulos saluari. et inter duos latrones sibi collaterales vnū decreuit saluari. Luc. xxij. et hec sunt de quibus dicit Latho. Mitte archanū dei celum inquirere quid sit. Cum sis mortal' que sunt mortalia cura. et de his archanis dei nemo audet dicere ei cur ita facis. Job. xij. Super quo dicit Grego. moralū. r. c. x. quia nimirū diuinum iudicium nec aduersitate valet minui. nec inquisitiōe cognosci. hec ille. Et licet Hieremias dixerit. c. xij. Justus es quidem domine si disputem tecū. verum tamē iusta loquar ad te: q̄re via impiorū p̄sperat. et Abacuc. c. j. ait ad dñm: Quare nō respicias super inique agentes et taces deuorante impio iustiore se. sed nemo respondebat illis. quia forte dñs peccat eoz rusticitati. quia p̄fctim Abacuc rudis rusticus erat: vt dicit Hiero. in plo. ibidē. et rusticitati parcūt iura. vt. ij. q. vij. Sancta. Als tamen dicere possum: nunqd dñs figmētū figulo et quare me sic fecisti. ad Ro. ix. Nunquid figulus de eodem luto facit vasa honoris et turpitudinis. Sapient. xv. Nunquid exaltabitur securis contra eum qui secat in ea.

De anno iubileo

Esa. x. et Prosper equitanic⁹ prosa. lxxxviii. dixit. Diuinorum operum secretas noscere causas non est possibile ingenijs humanis. Nec nullo tamen intuitu speculantur opera: qui multa ut lateant scit placuisse deo. Sic vicari⁹ domini dei iunior videlicet summus pontifex sic vult. sic iubet. fiat pro ratione voluntas: prout praetatum est. et fortassis mouet ratione dignissima. quia omne rarum carum. vilescit quotidianum. prout le. et no. xciij. di. Legimus. circa fi. et Aug⁹. dixit in quadam omelia quod signa domini assiduitate viluerunt. Unde tu Felix in libro tuo de nobilitate. c. xxxij. circa finem. plures notificasti casus multum utiles. sed nimia frequentatione vilificatos. inter quos dixisti. et predicantium correctio tam frequens videtur ad communes christianorum cetus et festorum celebratio tam multiplex indicat apud omne rusticorum vulgus et censurarum promulgatio tam solita fit contra contumaces laicorum actus. et missarum inofficiatio tam consuetudinaria perficit apud communes presbyterorum ritus et corporis christi communicatio tam frequens est inter omnes fidelium status et dispensationis concessio tam remissa videtur super quoscunque hominum transgressus: et privilegiorum interruptio tam violenter concernit propter senos magnatum potentatus et iusticie oppressio tam fauorabiliter frequenter offertur in peruersos rusticorum consensus. et iniurandi delatio tam frequenter offertur in peruersos rusticorum consensus. et preceptorum multiplicatio tam consueue publicat contra diuersos popularium excessus. Sic indulgentiarum diuulgatio tam largiter intimat ad diuersos pietatum cultus. ita et taliter quod in hoc et omnibus praemissis infroniti continuatio effectus. propter multiplicatos frequentationis actus ineffrenatos mentium corruunt affectus. et consequenter per incuriam assuete conuersationis ad solitos assiduitatis obstatate prorumpunt abusus Unde congrue sequitur. Omne rarum carum: vilescit quotidianum. Et insuper dicere possumus quod Bonifacius octauus rigidior fuit in procedendo videlicet centenarium. Sed Clemens sextus antiquum iubileum renouans. prout permittitur in salutis frequentationis continuans et pristinum videlicet iubilei numerum. scilicet quinquaginta annorum congruenter reuerti decreuit ut vltima corresponderent primis. et o. reuolaret ad a. ut. xxxv. di. Ab exordio. Nam et antiquitas veneranda est. ij. q. vi. Anteriorum. s. Illud. et mos retinendus est felicissime vetustatis. C. de testa. Testamenta. Unde dixit Nicolaus primus ad ignatium Constantinopolitanum patriarcham. ut patz. xij. di. Ridiculum est satis et abhominabile dedecus ut traditiones quas antiquitus a patribus suscepimus infringi patiamur. scilicet sine causa. ut ibidem Archidia. et ergo congruenter figuram venustissime iubilatiois renouemus in nostre remedii nouissime translationis.

Felix Nunc scio vere verissime te supra dixisse. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis: imo super salutem et omnem mundi pulcritudinem sunt dies tue iubilatiois iocundissimi: ut dicamus cum iusto Symeone. Nunc dimittes seruum tuum domine secundum verbum tuum in pace. quia videtur oculi mei salutare tuum. tam glorianter venturum. Et quid nobis prodesset christum fore natum: et in vltimis iusti Symeonis fuisse praesentatum: si saltem praesentati nostrorum peccatorum mole grauati minime gustarem. occurramus igitur omnes in unitate fidei et agnitione filij dei. ad Ephe. iij. Preoccupemus faciem eius in confessione. Ps. xcij. Quia hora est iam nos de somno surgere: nunc autem propior est nostra salus quam cum credidimus: prout praetatum est. et quod prope est in esse in re et in spe. ibidem et ff. de fideius. l. i. cum per cor. Unde dixit nobis Paulus. Videte itaque quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes sed sapientes redimetes tempora: quoniam dies mali sunt. ad Ephe. v. Et dicamus cum beato Job. c.

Dyalogus

xxij. et quis mihi tribuat vt cognoscā z inueniā illum et veniā vsq; ad solium eius. ponam corā eo iudiciū: z os meū replebo increpationib; id est peccatorum confessionib;: z dicam cū Salomone. Scio enī q; homines stulti non apprehendent eam: videlicet iubilatiōis salutem: z homīes sensati obuiabant illi. homines alti nō videbūt illam. longe enī abestis a supbia z dolo viri mēdaces nō erunt illius memores: z viri veraces inueniunt in illa: z successum habebūt vsq; ad inspectionē dei. Eccl. xv. Et fm Aug. in sermōe de purificatiōe virginis Marie deprecando proferam deuotissime prout Symeon p̄dictus. Et hoc illi concessus erat iam decrepito quasi desideranti et suspiranti. eructanti quorū tidie in oratiōib; suis. et ego dicam quādo veniet: quādo videbo: putas dura bo: putas me hic inueniet: putas isti oculi videbunt p̄ quē cordis oculi reuelabūtur: dicebat isti videlicet saluator in oratiōib; suis. et p̄ desiderio suo accepit respōsum q; n̄ gustaret mortē nisi videret xp̄m dñi. O altitudo diuinitarū sapie et scientie dei: cuius incōprehensibilia sunt iudicia z vie inuestigabiles. z cui? misericordie nō est numerus. perfice in nobis grām tuam vt qui iusti Symeonis expectationē implesti. vt sicut ille nō vidit mortē priusq; xp̄stū dominum videre mereret. ita z nos mortē non gustemus priusq; saluberrime imo felicissimē me tue iubilatiōis beneficia iubilanter obtineamus.

Iubileus Amen quippe dico vobis. q; multi pphete z iusti cupierūt videre que vos videtis z nō viderūt. et audire que vos auditis z nō audierunt. Math. xij. Et beati oculi qui vident que vos videtis. dico enī vobis q; mlti prophete z reges voluerūt videre que vos videtis zc. Et igitur Amen dico vobis. quicunq; dixerit huic monti: mitte te in mare z nō hesitauerit in corde suo sed crediderit: q; q̄d cunq; dixerit fiat: fiet ei. propterea dico vobis Omīa quecunq; orantes petitis: credite z accipietis z veniet vobis: prout p̄mittit. et ideo petite z dabitur vobis. querite z inuenietis: pulsate et aperiet vobis. omīs em̄ qui petit accipit: z qui querit inuenit z pulsanti apperiet. Math. vij. Et dixit Seneca. Qui timide rogat docet negare. Et cassiodorus Iustus est vt iugiter rogetur iste qui si nō petatur offenditur. Quibus instructibiliter sup mirando iugiter studio felici feliciter ppenso: resultat abundās conditoris almi pietas z fulgens eterne lucis claritas: ingēs summe maiestatis humilitas: z ardens feruentis amoris auuiditas: cū excedat merita supplicū: precellat vota deprecantiū preueniat affectus p̄sumentū: imperat trepidantib; animis orare stupentium. et corroborat mentes z corda timide petentium: in finem vt mereamur assequi quod promissit: amēt q̄d precepit: possideant quod ab eterno preparauit: z ad B̄ dat pia remediorū cōdimenta: confert animarū incitamenta: infert desideriorū disposimenta: et dat armorū preparamenta. Que cuncta illustrissime plustrentur et experienter denotentur per nostre superuenture iubilatiōis inclite bñficiā vobis clementer concedēda si rite per eum petieritis qui petere iubet z mādāt z imperat et regnat gloriosus per secula.

Finis.

Recapitulatio de anno iubileo. Felix.

Idi turbam magnam quam dinu-

merare nemo poterat ex omibz gentibz et tribubz et populis et linguis. Apocalip. viij. et fuit gens absqz consilio et sine prudentia: vti nam adhuc saperent et intelligerēt ac nouissima pviderent. Deut. xxxij. et errores emendarent. Nam dicit lex. Humanū est peccare: sed dyaboli cum perseuerare. C. quōd q̄ndo iudi. l. Cōsentaneū. Et hui⁹ erroris causa fuit principal: qz lex perijt a sacerdotibz et p̄siliū a senioribz. Ezech. viij. qui in ea est ars artū: vicz in aīaz regimie tenebant fore pfundiores. sz ceci fuerūt et duces cecoz. et fuerūt pastores q̄ pascebāt semetipsos. Ezech. xxxij. de q̄b dicit dñs p ppham. Ue pastozibz q̄ dispergūt et lacerant gregem pascue mee. Hier. xxxij. Et itez dicit eisdem. Sup pastores irat⁹ ē furor me⁹. Zach. x. Quia oues eoz errauerūt et perierūt. Et repromissio neq̄ssima mltos perdidit. Eccl. xxi. et b̄ signanter in p̄ime p̄teriti laudabilis anni desideratissime iubilatōis bñficio.

Iubileus Dū nup̄ oī laude dignissimā dyalogose collatōis p̄scripsi cōmēdatōz ī n̄re iubilatōis decorē. et d̄ cōrigētibz et attigētibz n̄re solēnitatē cōmerciū nihil aut paz omiserūt. et b̄ fuit op⁹ xpi et ei⁹ vicarij: sz nūc x̄bū dī adulterab.

Felix. Hoc exponit fm̄ Bre. mora. xxi. c. xv. Adulterari nāqz est x̄bū dei aut aliter sentire d̄ illo q̄s est. aut ex eo nō sp̄iales fruct⁹ sz adulteri⁹ nos fetus q̄rere laudis hūane. Nec ille. Uñ p̄dicantes p̄cep̄cū dñi videntes oues errantes. et sic tanq̄s stultū populū Romā q̄rētes: adulterinos hūane laudis sermōes q̄rebāt. et primioribz īminētibz picul̄ illoz q̄z curā gerebant aīaz. imo q̄si letaliū vulnēz limozibz medelā dū potuerūt nō ponebāt. et dum voluerūt nō poterāt. et igit p̄les currebāt et vix vn⁹ accepit braniū. et multi ab oriēte occi dēte venerūt. et pauci cū Abraam ysaac et Jacob recūbebāt ī reḡ ce. Math. viij.

Iubileus Hanc sibi quodāmo nobilitas legē ponit p̄tutū vt debere se qd̄ sponte tribuit extimet. et nisi in bñficijs suis creuerit. nihil se p̄stitisse putet. et sunt verba sc̄i Breg. de dona. c. j. et dic̄ Salomō. In omni dato ne des tristitiā verbi mali. Eccl. xviij. Uñ si penitet te fecisse venērabīl̄ h̄mōi collatōis recōmēdatōez: rē et meritū perdis. xxiij. q. vi. s. Ex his.

Felix Dicit Seneca. Parce lauda: parti⁹ vitupera. Similr̄ rep̄hēnsibilis est nimia laudatio vt imoderata vitupatio. Illa q̄dē sapiens si in cōmēdādo procedas vt conuētere nō erubescas.

Iubileus Forte penitet te fecisse hoīem ad n̄re iubilatōis bñficia per tuoz dulcissima p̄boz. **Felix** Dū eram paruul⁹ ait Paul⁹. j. Cor. xij. Uo cōdimenta flexibīlē. q̄bar vt puul⁹. sapiebā vt puul⁹. cogitabā vt puul⁹. qñ aut facit⁹ sū vir. i. senior euacuauit q̄ erat puuli. Videbā em̄ tūc p̄ speculū ī enigmatē. nūc at facie ad faciē. i. māifeste fm̄ Aug. aut exp̄ienter fm̄ q̄ exp̄ientiā rez est magistra. et veritatē rei demōstrat. de elec. q̄s sit. li. vj. cū p̄cor. Et p̄teritoz exp̄ientia nos instruit ad futura. ibidē p̄ Archid. et supplendū est qd̄ esse de exp̄ientia pbauit. eo. ti. li. vj. vbi mai⁹. et Jo. mo. dic̄ ibidē. Precit⁹ ratio scire futura facit. et cuilibet artificio p̄bet exp̄ientia nutrimentū. ff. dele. iij.

Iubile Qd̄ sel placuit: ampli⁹ displice. (l. Legatis. s. a matricibz. re nō dz. vt. c. Qd̄ sel. de re. iu. li. vj. Displicet imprudēs vñ pla

Recapitulatio

cere studet. Et os bilingue detestabat Salomō Prouerb. viij. et ibidē. c. xviij. dicit. Verba bilignis q̄si simplicia et ipsa pueniūt vsq; ad interiora ventris. Et eccl̄i. v. Sup̄ furē em̄ est cōfusio et p̄nia et denotatio. i. dānatio pessima sup̄ bilin

Felix Primo nosmetipsos corrigere debem⁹. et q̄ se corrigit nō (guem. est ab alijs corrigēd⁹. et postea alios si vult: vt le. et no. iij. q. viij. po. stular⁹. et mlti se. Un̄ si q̄ dixi q̄ mihi vident corrigēda correxero: alioz correctō nē nō expectabo. vt no. ibidē. et infra clari⁹ dicef. et no. p. Bonifaciū in. c. vlt. de

Jubileus Est iste est ille sc̄tissim⁹ in xp̄o p̄f. et vicari⁹ (sen. ex. li. vj. dñi nr̄i Jesu xp̄i q̄ mire deuotōis affectu volēs hūauū gen⁹ qd̄ ad suos fines puenerat lucrifacere deo. et igit̄ dudū vicz de āno dñi. M. ccc. fecit et salubriter creauit nos. et ille nec sui successores vsq; mō mutauerūt. imo roborādo p̄firmauerūt. et igit̄ os in celū ponis si aliq̄ p̄ nos et alia q̄ pri⁹ ip̄e ma gne deliberatiōis arbitrio p̄cepisti sinistre machinādo in corde tuo puerissime

Felix Aperiā in pabolis os meū: loq̄r p̄positiōes ab ini⁹ (presumpsisti. tio. q̄nta audiui⁹ et cōguim⁹ ea: et p̄s nr̄i narrauet nob et n̄ sunt occultata a filijs corū: vtinā sapent et intelligerēt ac nouissima p̄viderēt: put p̄ dixim⁹ et videb q̄ erūt no

Jubileus Parabole fm̄ J̄sū. ethi. j. c. xxxv. uissima peiora p̄orib. circa finē sunt cōpatio ex dissimilis libus reb. s. p̄positiōes fm̄ Aug. sup̄ ps. lxxvij. sunt p̄bleumata seu q̄ones. Et ch̄ist⁹ parabolas p̄positionesq; retulit. Dicat igit̄ admirationis tue sollicitudo

Felix quid p̄ tanti p̄ncipis et pontificis et sequatiū decreta dictauerit: Dicim⁹ q̄ o. reuolauit ad a. id est xp̄s extremitatē traxit ad p̄ncipiū.

vt. xxxv. dis. Ab exordio. et nos extremitatē tue iubilatiōis vltimo celebrate tra him⁹ ad p̄ncipiū. qd̄ quidē extremū tanq̄ futurū p̄tūc et tpe p̄me nr̄e cōpilatio nis p̄phetizare nō potuim⁹. licz p̄ncipiū sup̄ficialr et ei⁹ mysteriū cōtinētibz ocu

Jubile Edissere nob̄ parabolā zyzanior in p̄ncipibz (lis p̄sperim⁹. finibz nostre solēnitatis in tue p̄pensionis facultate tam irreue

Felix renter exortoz et fortassis eadē leuitatis p̄pendiculo destruedoz. Tetigi notāter in tue iubilatiōis repetitione circa p̄ncipiū. auaricie

causaz maloz oim̄ radicē ab antiq̄ Romanis increatā. et q̄ olla noua capit in ueterata sapit. Et insup̄ ppli stulti vrbē q̄rentis inertē stulticiā. et stulti aliq̄n sa pere iubent. sed nō aduertūt. et nūc scio vere b⁹ corrosiōis maculā cū ambitōis

Jubileus antique nō deficiētis cōtaminatiōe nō fore penit⁹ abolitā. Dic clari⁹ cui p̄cept⁹ fundamētale audaciā: lati⁹ indies p̄pa

Felix Audi remotā ab antiq̄s nr̄e p̄positiōis staterā lācibz equa (landā. libus p̄pendiculatā. Constat ex cronis q̄ creato quondā Nicolao

papa q̄rto summo p̄tifice de ordine frat. mioz de āno dñi. M. cclxxxvij. xv. die Februarij: qui sedit ānis q̄tuor. mēse vno. diebz. xvij. et extūc illo mortuo ses des apl̄ica vacauit ānis duo

Jubileus Et q̄re tam imense regiminis bus: mēsi bz tribus: die vno. aper dignitatis eccl̄ie vniuer salis et vicari⁹ dñi nr̄i Jesu xp̄i gubnatore caruit: et p̄ tanta tpa p̄tās piscatoris

spiritū quodāmodo penit⁹: et nō sine graui piculo totius orbis exalauit:

Felix Hoc ambitōis proteruissime necnō rapac̄ et inuidie calliditatis curiositas cardinaliū fecit: p̄tūc de gallicoz et ytalicoz climatibus partialitatis vicio et ipsoz in ciuitate Parusina in

Jubile Flā omis p̄sumatōis vidi finē. et quō demū hui⁹ seditiōis et dissensiōis fuit termiata partialitas:

De anno iubiello

Felix Ecce ille q̄ dū vlt spirat: dispersos vni⁹ fec̄ volūtatis in certū Sim-
plicianū heremitā dictū Petz de mōre morone monachū. cui dum
fuit electiōis decretū p parte cardinaliū cōcorditer z reuerēter p̄ntatū: tanta vi
resistebat q̄ tādē z post mltā clā de terra recedere p̄tendebat. z finalr deuotissi-
mis exhortatiōibz vir puicē: nolēs apli⁹ resistere volūtati diuie: pontificatum
assumpsit. z p q̄nqz mēses z octo di⁹ **Jubileus**. In quem finem refers
es z nō vltra in papatu remāsit.

quid pro vel s̄ nre solēnitat̄ iubilatiōē p̄sumis an⁹ **Felix** Tu nosti q̄
tiqz historiāz relaxatiōes fore p̄nunc refricādas? **Felix** semel malus
semp p̄sumit mal⁹. vt dīc reglā iur̄ li. vi. p dictū Bonifaciū octauū cōscripta.
Itē p̄sumit licitū ex q̄litate p̄sone qd̄ als erit illicitū. z econtra. ix. q. ij. Lugdu-
nen⁹. Itē nō p̄sumit bonū de malo neqz malū de bono. xlvj. di. sūt nōnulli. in fi.
et q̄ sel fuit bon⁹: sp̄ p̄sumit bon⁹. z ecōtra. ff. de accu. sic. s. hmōi. ff. de re. mili.
Nō oēs. s. a barbari Et dixit xps. Nō p̄t arbor mala bonos fru. facē. arbor bo-
na bonos fructus fac. Math. vij. Et dixit Pamphilus. Arbore de dulci dulcia
poma cadūt. Vñ p̄p̄ea scias q̄ iste Petr⁹ fuit noiā⁹ Celestin⁹. v. bon⁹ pastor: i
p̄plo p cui⁹ electōez tot⁹ mūd⁹ gaudio maḡ fuit gauis⁹. et econtra tibi dicā de di-
cto Bonifacio. viij. de cui⁹ p̄motōe tot⁹ mūd⁹ fuit p̄terit⁹.

Jubileus Dic vtriusqz gesta clari⁹ vt ad final⁹ tue itētiōis pueniam⁹
cōclusiōē **Felix** Scias q̄ iste celestin⁹ fuit elect⁹ d̄ ano dñi. D. ccxciiij
quātoti⁹. **Felix** die. v. Julij. in dicta ciuitate Perulina z p̄nter cōsecre-
tus: z in s̄ modico sui pōtificat⁹ tpe mltas enormitat̄ exorbitātiās tā int̄ cardi-
nales q̄ alios curiales radicē cū strēnitatis p̄nuatiōe patēter extirpauit. z
int̄ cetera decretalē Gregorij. decimi q̄ incipit Vbi piculū. de elec. li. vi. ad suas
vires restituit quā Adrian⁹ papa. v. ad oēm ei⁹ effectū suffocauit. z Iohes. xxj.
su⁹ successor hmōi sup̄ssionē ratificauit. q̄ decretal̄ int̄ cetera hz s̄ cardiales i cō-
clauī in electiōe pape diuti⁹ solito imorātes. put an̄ suā electōez in p̄clauī cōmo-
ratū certissimos interstitij tpm determinatiōes z more penas z in hec s̄ba Vez-
si (qd̄ absit) infra tres dies postq̄ vt p̄dicat̄ cōclauē p̄fatū idē cardiales intraue-
rint nō fuerit ipsi eccl̄ie de pastore p̄uisuz. p spaciū q̄nqz diez imediate seq̄ntiū
singul⁹ diebz tā in p̄radio q̄ in cena vno solo ferclō sint cōtenti. q̄bz p̄uisiōe nō
facta decursis: extūc tātūmodo p̄ais vinū z aq̄ m̄strenē eisdē dōec eadē p̄uisiō
subseq̄tur zc. et iste mod⁹ fuit extunc solēnit̄ fuar⁹. z nō illo tpe dū vt p̄mittit̄ p

Jubileus tantā morā steterat in electiōis negocio cardinaliū cetus.
Dic rogo qualr fuit Bonifaci⁹ octau⁹ nre iubilatiōis insti-
tutor z rector: huic Celestino successor tā recēter subordinatus z etiā imediat⁹.

Felix Audi mirāda p̄p̄ seq̄ntia memoriter ppendēda. z p̄pterea vt sue de-
uotōis articlō sit mior fides adhibēda q̄ pri⁹ z tpe cōpilatiōis pri-
me nōdū mihi fuerāt tā notabilr notificata. z quō cū gestibz p̄nt̄ tā p̄terite iu-
bilatiōis sunt merito cōp̄sanda. Accidit dū celestin⁹ p̄dict⁹ i papatu p vim re-
tētus maneret. z frutū signa mōstra q̄z patraret. z ipse q̄z nocturno suo stratu
quiesceret. p̄fatus Bonifaci⁹ q̄ p̄tūc erat p̄s byt cardinal⁹ de anania nūcupat⁹.
p vnā tubā ter locut⁹ ē eidē Celestino: ac si foret vox diuina dicēs. Petre surge z
renūcia papatu z des illi de anania cardinali. q̄ surgēs: tertio monit⁹ renunci-
ans put potuit vt le. z. no. de renū. c. j. li. vi. et ad man⁹ illi⁹ cardial⁹ disponēs q̄
dū talr dolose p mltos insup tractat⁹ intrauerat. z Bonifaci⁹. viij. noiatus fue-
rat regnū seuerissime Romāos nobiliores mltuz molestādo. z p̄stim s̄ Jacobū

Recapitulatio

de columna et Petri nepotē eius olim cardiales et alios eiusdē stirpis censurā
ecclesiasticā et penes alijs psequendo. put hec et alia plene describūt. c. j. de scis. li. vi.
vñ finalr eadē pgenies de colūna et sibi adherētes eundē Bonifaciū insequētes
et capiētes: et in carceribz fame mori facientes. et ita qd de ipso talr scriptū est In
trauit vt vulpis. reguit vt leo. et mortu⁹ ē vt canis. Electus em̄ fuit in Neapoli
anno. M. ccc. xiiij. in vigilia natiuitat⁹ dñi et coronat⁹ apud sc̄m Petz in Roma
Hic ex arrogātia vt faceret sibi nomē ppetuū vt Eleazar de q. j. Reg. viij. qd vo
lūtarie sub elephāte pstrat⁹ succubuit: p̄mū collegit decretes extranagātes et si
bi placētes. et p̄f̄m p̄dictā decretalē Abi piculū. de elec. li. vi. et mltas p sc̄p
dictari fecit. qz hō sagax et magne litterature fuit. et sextū libz decretalū taliter
cōposuit quē su⁹ cardinal: vicz Johes mōachi glosauit. Et anno p̄nter. Mccc.
vt fama sua p mūdū lat⁹ crebresceret. ānū iubileū p̄stituit. et p̄ mltā Petz vicz
Celestinū qd ad ipi⁹ monitōez papatui renunciauit in carceribz teneri et mori p
misit. et sic bñfactorē suū turpiter ingtus remūeravit. qui qdē Petr⁹ p̄t mirāda
q̄ gessit in vita sua post p clemētē q̄ntū in concilio Vyenē. canonizat⁹ extitit
Scriptū est em̄ qd pl⁹ atrocius peccam⁹ in sc̄m virū q̄ in aliū psequendo. vt de
calū. c. j. cū cōcor. Sedit autē idē Bonifaci⁹ ānis octo. mēlibz nouē. diebz. xviij.
et talr put p̄mittit vitā finiuit. Et si iustū dei iudiciū tue discretiōis arbitriū
cōsiderauit. dñs ipm in q̄ peccauit elegāter puniuit. vt de elec. p̄uidā. li. vi. cū
concor. Nā qz sanctū virū strictissimis carceribz mori fecit. et ipse p carceres vitā
terminauit et dñs pessimū ingritudis sue vicū recōp̄savit.

Iubileus

Quid autē ex p̄missis cōcludēdo colligere finalr conaris?
Felix. Nō aliud nisi put est p̄tractū. qz de malo nō p̄sumit bonū zc. et put
ex gestis summorū p̄ntificū videt diuulgatuz: ipse fuit tyrān⁹ crudel⁹: et
p̄sul amarissim⁹ et p̄ntifex ābitiosissim⁹ et i ipso suis diez t̄pibz n̄ appuit alic⁹ sti
gma deuotiōis aut sc̄ritas appat⁹ Sz qz fuerat ytalie patrie fuit amator elatis
sim⁹: et qz tot⁹ mundi munera auri dignissima sibi et suatibz afflueret p̄tū nou⁹
ille mod⁹ subtilr fuit iuēt⁹. et p̄prie talē fecit iubileū. Martin⁹ papa. v. v̄bis aliū
nus ad clamorē Romāoz suoz cōcūiū extra ritū et ordinē p̄tē nō instigatiōe
deuotiōis q̄ naturalr nunq̄ fuit in eis. sz qz p absentia Romae curie depaupati
nimis desiderabāt aduētuz tue iubilatiōis. vt dic. l. ij. C. de cōmer. et mer. Non
solū auz barbar⁹ minime tribuat. sz etiā apud eos si inētuz fuerit subtili auferat
ingenio. et h̄ ingeniū fuit apud dictuz Bonifaciū et p̄ntibz diebz in curia Ro

Iubileus. Sepe sinistra p̄ncipia ad feliz (mana videt cōtinuatuz.
ces pueniunt exit⁹. vt Jacob p supplātationē fr̄is Esau p
uenit ad felicē bñdictiōem et seges q̄ lepra manu serit munda t̄m metit. et ex adul
terino cōcubitu pulcra soboles nascit. sic etiā pecunia q̄ p symoniā acq̄rit. feliz
cē h̄z exitū cum paupibz p̄futura erogaf. j. q. j. s. Obiit. et ita patēter videt qd
p maliciā sacerdotis et summi p̄ntificis. dum t̄m als per eccliam tollerat aucto
ritati sue neq̄q̄ derogaf. et p̄nter hodie videt et fuit hacten⁹ tentum et suatum qd
summi pontifices dāt in effectu singul⁹ psonis n̄re iubilatiōis indulgēcias: et sin

Felix. Vex dicis. sz in alium fi (gularit aut vniuersalr idē valentes.
tulationē. Nā dicit iura pro et sz qd p̄ncipiū videt spectādū. de qd de cen. Sci
entes. et dicit canon Volo inchoata p̄ncipio vix bono exitu peragunt. l. j. dis.
miramur. et qd ab initio nō tenet postea nō cōualescit. ff. de re. iū. Ab initio. de
excep. cum venerabil. cum cōcor. i glo. vlt. et nō firmat tractu t̄pis qd d iure ab

De anno iubileo

initio nō subsistit. de re. in. li. vi. cū concor. z nō est nouū q̄ ad p̄ncipiū trahit fi
nis. lxxv. di. Ab exordio. z q̄nq̄ finis trahit ad se p̄ncipiū. xij. q. ij. c. vlt. z per
duo extrema colligit mediū. xxvij. dis. Quia sūt. z q̄nq̄ mediū trahit extrema
ff. de le. iij. qui sel. **Iubileus** Et qd h̄ ad **Felix** Habeas patien
la. §. vlt. z. l. iij. **Iubileus** appositum. **Felix** tiā et perpende
nostre interuēdis casuz z enētū de mltis vt q̄ nō p̄sunt. singla tñ collecta innēt
finalr colligēdos. Scis q̄ institutor et rector z factor z creator iubilatiōis tue
fuit in oī bonitatē ope corrupt⁹. Cognouim⁹ Bonifaciū. ix. qui sedit ānis. xij.
mēfib. xi. q̄ put p̄mittit celebrāuit tertiū iubileuz sub q̄ symonia ceteraq̄ con
uicia p̄ frequentatiōe n̄ fuerūt palliata. z illū seq̄bat Innocenti⁹. vij. q̄ sedit ānis
duob. dieb. xx. quē seq̄bat Gregori⁹. xij. q̄ legitime sedit in papatu anno vno
mēfib. v. dieb. xx. quē seq̄bat Alexāder. v. frater minor. q̄ sedit mēfib. x. dieb.
octo. hi tres p̄tē t̄pis breuitatē modica pegerūt. z hūc Alexādz seditiōse (vt fert)
interemit Johānes. xxiij. qui sedit l̄tīme in papatu ānis sex. z licet ante z ī pa
patu mltas exercuerit enormitates: q̄re depositus fuit in cōcilio Constantiē.
et hunc seq̄bat Martin⁹. v. cui⁹ officiales in dieb. suis infinitos inuenerūt aua
ricie cupiditatē z acq̄sitiōis pecuniarū modos p̄us nō excogitatos. hūc seq̄bat
Eugenius. z si qd boni qd rap̄ erat ipm̄ inuenerūt. nouit mund⁹ vniuersus z Fe
lix q̄nt⁹ inobediētia sua se decepit: z decepta fuit ecclia in cōcilio Basiliē con
gregata. Hunc aut̄ Nicola⁹ modern⁹ q̄ntus. quis q̄lis sit z fuerit. is q̄ cuncta
anteq̄ fierēt nouit. denotauit radicē. Et ne incidam⁹ penas maledicentiū p̄n
cipi. vt de maledic. c. j. xxiij. q. j. Parat⁹ ē. C. si q̄s impe. ma. l. vnica. Nā ip̄e le
gib. solut⁹ ē. ff. de le. l. p̄nceps. et qd p̄ncipi placuit: legis h̄z vigorē. insti. de iu.
na. gen. z ci. §. qd p̄ncipi. z papa a nullo p̄t iudicari: nec etiā ab vniuersali cō
cilio. de elec. Significasti. saluis statutis p̄ciliū Constantiē. z ip̄e oīa iura h̄z
in scrinio pectoris sui. de p̄sti. c. j. li. vi. cū p̄cor. z suis successorib. legē imponit
xij. q. iij. nō licz. xvj. q. j. qz iurta. z ip̄e sol⁹ vocat̄ sūm⁹ p̄ntifer. d̄ p̄sti. c. j. li. vi. cū
concor. z si ex certa scia mādāt iuri p̄riū ē obediēdūz. etiā si sit duz. de offi. de
le. Ex pte. z ī glo. z p̄t tollere z moderare p̄uilegia p̄ se data. d̄ sen. ex. c. vlt. li. vi
de p̄uil. ne aliqd. z reuocare p̄t fctā p̄decessorū suorū tāq̄ male fctā vlt̄ surrepticia
de h̄ de re iudi. cum olim. et qd aucte pape fit: aucte dei fit. ita videlz clauē nō
errante. z h̄ vez si ex iusta cā fac. de trāsla. Inter corpalia. Papā tñ fallit obli
uio. vt le. z no. de cōsti. c. j. et licz sit solutus legib. tñ fm̄ leges viuere d̄z. ff. de
legib. l. princeps. Vñ de papa moderno. vcz Nicolao. v. qd dicem⁹: nisi lau
dis z glie z honoris potētat⁹ z ois̄ p̄tut⁹ z honestatē conat⁹. Sz put narrauerūt
nob̄ p̄res n̄ri z seniores n̄ri p̄nunciauerūt nob̄ de p̄teritorū pontificū summoz cu
rialib. z nos etiā aliq̄s patēter vidim⁹. z p̄nunc de p̄ntis p̄ntificū summi z alio
rum statib. cōparatiōis p̄portionē fecim⁹. z p̄ antiq̄s historiāz scripturas infor
mati sum⁹. z nunc facie ad facie expiēter videm⁹ q̄ in curialib. et officialib. p̄
maiorē z vsq̄ ad mīmū nūq̄ visus ē execrabilioris exorbitatiōis. direptiōis. de
ceptiōis. circūuentiōis. derogationis. decerptatiōis. dep̄datiōis. expoliatiōis.
exactiōis. corosionis. z omis si audem⁹ dicere simoniace prauitatis. adinuen
tionis noue z renouatiōis antiq̄ p̄tinuatōis vsus z exercitatio p̄tinua q̄s p̄nuc
et tpe pontificū moderni z indies dilatat⁹: z intm̄ q̄ pauperū nullus est adiutor
nec scire poterim⁹ q̄scunq̄ cuiuscūq̄ status fuerint de suis obtētis aut obtinen
dis gr̄a: iusticia: p̄uilegiōz securos. nisi illos dumtaxat q̄ pinguiora. imo pin
guissima tradiderint aut p̄miserint munera. z ibidē doctus vlt̄ peritus aut no⁹

Recapitulatio

bilis seu pauper clericus quantumcunque litteratus pre diuite pecunioso non habet ante lationis privilegia. etiam si in omni deficit scientia: nec est qui deferat aut tradat seu porrigat inopis alicuius supplicationis cedulam: quantumcunque modica: manu non pilosa. et si quis angustiatum vel anxiatum aut egenum iusticie vel iuris expeditionem petierit: certus est quod munus iudicium pervertit. ut dicam summo pontifici cum suis curialibus per prophetam. Et filii Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis: qui veniunt in fimbriis aureis circumamicti varietatibus. id est de vario vestitu precioso. psalmus. pluvius. sed ad dyabolum pauperes. Et si sint dicentes papam de simoniacis actibus taliter coram ipso aut ante faciem eius? et in sua curia perpetratis impeccabilem et magis quam de alijs peccatis: videlicet heresi: fornicatione et homicidio etc. hi errant corde: secundum theologos asserentes: quis enim apostolicus non posset vendere corpus christi sacrum: cum vnum apostolicus videlicet Judas scarioth venderet totum christum. Et scribit de Iohanne papa. xxiiij. quod Alexandrum papam ut profertur sibi predecessorem in civitate Bononiensi commorantem inficere fecerat per veneni potationem. et Eugenius papa ordinavit sue iuris formam quandam militem de bentafolij legum doctorem civem Bononiensem. in petias talliandum. Nonne commiserunt ambo homicidium reatum. sed iura nostra hoc non concedunt. ut leg. et no. lxxix. di. Si quis pecunia. Nihilominus tamen dicit canon Si papa. xl. dist. ex gestis Bonifacii martyris in rubro. damnat apostolicus qui sue et suprene salutis est negligens. et sic si per hominem non iudicatur nisi in causa heresis per alios tamen criminibus sicut alius homo et similis propter sue dignitatis preminentiam datur a domino putare plene colligitur per durissimas severitates et crudelitatis penarum comminationes in iamdicto capitulo comprehensas. Et nunc reuertamur ad propositum. Nonne prelati seu perfecti clerici vel laici cuiuscunque status vel conditionis fuerint urbem Romanam propter aut per indulgentias vel alias causas visitantes: et tales scelestos excessus premeditatum perspicientes absque alijs pronunciaci reticendis inde deteriorant et scandalizant. cum nutu vel verbo dicat vicarius domini nostri Jesu christi: putate inquit christus. Exemplum ei dedi vobis ut quemadmodum ego feci vobis videlicet per me aut meos. ita et vos faciatis. Ioh. xiiij. et insuper dicat apostolicus cum copulo. vices per Petro: cuius vices gerit in terris. Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum ut sequeremini vestigia eius. qui peccatum non fecit nec inveniatur dolus in ore eius. i. Pet. ij. Et his vestigijs quod dixit idem Petrus. Aurum et argentum non est mihi. fuit et est inductum: ut ipsi videlicet Petri successores plumbis sigillati vti deberent. sed in his iam omnis alchimista deficit. quod solus papa de hoc vilissimo metallo aurum purissimum producit: et plumbum primum quod vniuersis fieri consueverit.

Iubileus Scriptum est. Facti pueritas non transeat presumptoribus in exemplum. de trasla. quanto. et est difficile nimis argumetare ab exemplo principis. ut leg. et no. in. c. venerabile. de elec. et in glo. hoc est exemplum. unde Archid. in. c. j. de re iudi. li. vj. mouet questionem et arguit pro et contra super eo utrum exemplis quicumque vni rationabiliter poterim? et demum concludit quod illa exempla que continent sincere pietatis opera et sine scrupulo residere possunt in persone sancte habitaculo. que illa secure sint sequenda. et ab ipsis argumendi determinatio rationabiliter formanda. sic christus locutus est in parabolis et per exempla viteque finem nobis tribuit formam piissime pueritatis: unde dimittamur has exorbitantes exorbitationes. et persequamur principaliter materie recapitulationes. Unde dixit apostolus. Colloquia mala corrumpunt bonos mores. i. Cor. xv. xxvij. di. Tur-

Felix Sum ptenet? et ad vltimo (bat. et Paulus recepat a Therentio. ra pcedam? dixim? et supra de tue iubilationis origine: ac de ipsius conditore in quo videtur euidenter quod opus commendat artificem. et econtra ut dicit lex in

De anno iubilæo

autem. de mona. §. Hinc cogitandū. coll. j. Opus etiā nō tñ remunerat: sed voluntas. de pe. dis. j. §. Sic auctoritas. et exitus acta pbāt. fines pō pugna coror nāt. C. de iudi. l. rem nō nouā. in fi. Hoc p̄supposito cōstat q̄ q̄tū possibile fuerat z ingenij capacitas pficere poterat tue iubilatōis celebritatē. sollicitudinis mee potētat̄ cōmēdabat. hinc p̄ extensū q̄ si oīm z singlor̄ hoīm ad tue solēnitatis cōtinuationē posui p̄pationis z dispositionis exercitatiōem. z demū gratiosissimi fructi illi benignitatē. et cetera q̄ pfecerāt ad tue deuotōis edificatōez. sed hec in expiētie necnō euidētie practica nō vidim⁹ executionē satis cōpetētē et primū qm̄ ecclīaz plati: pastoresq; de grege sibi cōmisso piculose tepiditatis lassati cōiucio: z in sue sollicitudis p̄ scōz patrū decreta sibi cōmisso diuinitus officio quassati nimis tepore tristissimo tāq; canes muti nō latrātes. in eo vide licz qz viderūt volētes intēdētes seq; cōtinuo p̄parātes z disponētes ad itinērs tanti labores z ad tāte pctōz remissiōes: abolitiōes: ac ad tātaz etne salutis grā rū magnitudies tacuerūt. z tanq; oues errātes deuīare. z tanq; equ⁹ z mulus in quib; nō ē intellect⁹ vagātes lamētabilr reliq;unt. vidim⁹ tñ illos q̄ oues p̄pas nō habuerūt in multoz monasterioz ambonib;: z p̄sertim de medicantiū fīm ordinib;. qui magnā in p̄missis z exquisite sollicitudinis diligentia pfecerūt.

Iubile⁹ Fatemur inq; hmōi medicantiū p̄fessores (licz in terre fructib; sint parcellimi mellores) tamē in ecclīa dei z semināt z plātant z rigant z fructificāt fruct⁹ vberiores. z pl⁹ q̄ illi q̄ maioz stipendioz redditū et puētū orbis terraz sunt pceptores. vt sunt plati. maiozes z ceteri pinguior res clerici. pastores z rectores. z etiā canōici sine reglā sūlr z reglāres. et p̄fīm de p̄fessōe nō medicantiū. vt sunt de reglā scōz Benedicti seu Augustini mendullā fructū terre cōbursantes. Et magna subest rōnis argumētatio quā tibi breuiter in pabolis demōstrabo. Ecce fuit quidā castellan⁹ qui magne puidētie sagacitatisq; solertia p̄ inimicoz latentū insidiantūq; iacula custodiuit. armigeris sibi deficientib; p̄ canes vigiles burgū muros z menia. sed vt hmōi canes ad vigilādū forēt aptiores z p̄niores modica siue parca semp̄ ipsis ministrabat alimēta. z curā sibi creditā pcurauerat ingētū diligentia. Quo quidē castellano p̄ patronū z p̄ncipē ex cā remoto. z alteri armigero regimine castri cōmisso. qui mor nō tñ familiā sed z canes delicatissime nutriuit: repleuit z fulciuit. vnde canes alimēta q̄ prius minime sufficiebāt auidiū sumebāt. et solite custodie guardiam nequaq; perficiebant. et farciti nimis dormiendo nō latrabant. et igit̄ hostes tanq; lupi rapaces priore sollicitudinis custodiā sentiētes fore sublatā castrū furtim clanculo raptim inuasērunt. Hec est pabola tue relationis paramēto formalr applicanda. Hi canes muti sunt latrare nō valentes. de q̄b; dicit canō ip̄sos detestabilr increpādo. xliij. di. Sit rector. et p̄pha Esa. lvi. et sunt plati clericiq; colūnas ecclīe nō fabricantes. sed potius gregem sibi cōmissaz dilaniātes. z hi pl⁹ q̄ christ⁹ p̄ ouib; suis sunt tormēta patientes. Nā christ⁹ vt hūanū gen⁹ redimeret tñ p̄ diē z noctē torq;bat. s; illi canes muti: i d est inutiles prelati. qz nō de salute oīm suarū sed tñ de cōmodo p̄prio sollicitāt nō tantū per diem z noctē sicut christus. sed pl⁹ q̄ christ⁹ torq;bunt. qz sine fine recipient tormētoz supplicia. de q̄ plenissime scripsi nuper in tractatulo de p̄solatione inique suppressor. Sed nūc ad p̄positum redeam⁹ z de canib; latrātib; parabolā perficiam⁹. et hi sunt de quib; diē canon. xliij. di. in prin. et p̄nceps ap̄lorum. ij. Petri. ij. et hi sunt fratres in mendicantiū ordinib; fidelr fīm suarū regularum leges ingiter perseuerantes. z necessitate cōpulsī vbi nō seminauer

Recapitulatio

runt vt frequē metētes: ac vino: oleo z frumēto nequē mltiplicati: nutriūt mira-
culose tanquē turba de quibz panibz. z hi sunt tanquē canes fastidio refectiōis sup
flue nō grauati. nō dormiētes sed vigilantes. z in ecclia dei pre ceteris clericorū
et religiosorū nō mēdicantiū cōtinuo repletorū cetibz: laudabilr latrātes. patriā
illuminātes: z vigilias sibi deputatas solēniter pficientes. Un̄ p̄sultissime san-
ctorū patrū consilio talr ordinati pmaneāt. z ne fructibz puētibz qz terre pin-
guiores effecti fiant muti z torpescant. z ne abūdantia tpalium ad instar aliorū
orbis platorū z ordinū insolecāt. papa sacerdos z pontifex summ⁹ cū cetū car-
dinaliū cum sollicitudinē ppetuo pvideāt q in p̄tute talr p̄simonie iugit p̄sistāt.

Felix Sum bene p̄tentus de fratrū hmoi recōmēdatiōe. sed illi q pullis
coruorū inuocantibz eum: nutriendo z vultibus sicut paricibz lar-
ge prouidit ipsi fratribz sue maiestatis imperio suauit disponit. et sufficit nos
scire q curatorū negligētia i hac iubilatiōis celebritate largissima ples sunt pe-
riclitati. z expiēter vidim⁹ z visibilr cognim⁹ q in hoīm cūctorū genera p̄ores
festināter p̄currēdo citius fuēnt molitores. p̄stozes z lusoze q p̄ ceteri vt cōiter
fama p̄fert: q nō oīno dep̄dit: dū si p̄ria d̄sūt aliēa seq̄nt diligētissime disponūt
et reuersi lesis mime satisfecēnt. et p̄suetū sic pri⁹ p̄tinuatū opus p̄fecerūt. Hinc
nobiles ciues z plebei certatim p̄currētes. hinc p̄dones z raptorez z deceptorez
mercatoze z institoarez: z de oī genere hoīm dolose aut violēter res acq̄rentes
tumultuose supueniētes z nulli satisfacientes. Item plati maiores et minores
ac clerici et vtriusqz sexus hoīes importune cōuolātes: z itinere p̄fecto ad vomī-
tū vt canes palā reuertētes. Itē religiosi et p̄stū moniales q̄s nullo iuris aut
rōnis adminiclo videre potuim⁹ secure pegrinātes. qz p̄pū de iure nō hēbant
vnde sumpt⁹ disponerēt: s̄ tanquē illi q cū furto faciūt elemosynā. demū p̄fecēnt
nisi de platorū aut cōuētū suoz licentia z sup̄tibz cōmunibz sine dolo p̄cessēnt.

Iubileus de quibz omibz sufficienter scripsimus in tractatulo priorī.
Declara precor p̄ parabolā q dixisti in forma cōpetentiori.

Felix. Erat quidā patron⁹ q p̄t terre sue sterilitatē ad puīntiā pambula-
bat alienā inedia cōpullus. z dū fertilitatē tpe fuerat reuersus inue-
nit vasa sua vacua oī ybertate. vñ pcuratori suo q̄renti qd z q̄lia in vase q̄libet
itez reponeret. r̄ndit in vas qd pri⁹ bonū vinū retinebat: itez bonū vinū repo-
nas. et in vas qd ceruiseā p̄tinebat: talr itez ipleas: z in qd pri⁹ vinū coctū fue-
rat recōditū silr disponas. z qd pri⁹ aceto fuit fulcitū: itez fulcire nō obmittas
et qd ad cōpositū qd fit de rapis rapulis z oleribz pri⁹ fuerat aptatū iterū cōpo-
sitū reponas. Hic patron⁹ ē dyabol⁹ q ad vasa q videbant euacuata singulorū
hominū disponit reponi qd p̄us fuit insitūz. ita q illd qd pri⁹ fuit aciduz aceto
repleat. z qd de cōposito fetidū priorū antiq̄ puerfatiōis p̄tinuatiōe nō euacuet
vñ Martin⁹ cameren. de q in. c. Quāto. de p̄sue. in glo. ij. Cōposito late fetēti
queso ciba te. Qui putas exclusum crimē p̄tpis vsum: ac si diceret. q peccat p̄t
consuetudinē antiquā nō est eo meli⁹ p̄t cōpositūz ātiq̄uz fetēs. z ideo dicit
lex q nō debet eo melior eē cōditio furis p̄t furti p̄tinuationē. ff. de furtis infi-
ciando. §. **Iubile⁹** Et qd vltra displicuit fraternitati **Felix.** Est
Infans. tue i nre iubilatiōis celebritate? **Felix.** Est
per put p̄stat lamētabilr p̄pēdendū q̄t homicidiōz picula i vrbe pueniebāt ex
violētia: ex temeritate similr z p̄sura put sel dūtaxat q̄si qdringenti hoīes in
ponte Tyberis miserabiliter occubuerunt. quos z illico cum fuerit circa noctis
crepusculū Romani z aduene spoliauerūt. z q̄s nouit si in contritiōe vitam con-

De anno iubilæo

cluserūt aut ppetuo perierūt. Et insup dolēter referēdū q̄ p tanta inestimabili hominū multitudine nō fuerūt cōfessores tā nūero q̄ peritiā sufficiētes. imo desup negligētes: et auaricie plusq̄ aīaz saluti vacātes. et talr q̄ innūerabiles recesserunt hoīes sic venerāt nō cōtriti. nō iformati nec cōfidentes. et p iter talr pfectū et completū p ipsos se fore penitē infantes.

Iubile Nec summi pōtificis nec diuī imperatorū vicariōz dñi nři Jhu xpi maiestas oīm malicijs hoīm viā pcludere: et malas hoīm voluntates ad plenū cohibere potuit. vt le. et no. in. c. Et circa. de elec. li. vj. et in glo. sup. p. Possibile. et igit si quid vltra de pñtis recapitulatiōis matia pseq̄ volueris breuitatis benignitate

Felix Pñssimis mere cordibz in q̄busbā pñota (pcedas et n̄ tardabis. tis aliq̄lit forer dissimulādū: cū nulluz bonū maneat irremūeratū. p ut nullū malū impunitū. de pe. di. iij. Pñm est. et. s. Quāq̄. cū ibi no. s. beu restat flebile nō tm̄ summo pontifici s. oīb terre pñcipibz: collegio cardinaliū et totius orbis xpīfidelīū platis et curatis et clericis p orbē vniuersis ciulandū. ecce nō tm̄ in vrbe et signāter de natiōe romanorū s. d. totius mundi climatibz: et de omni q̄si lingua q̄ sub celo est tā in vrbe pñdicta q̄ p oīa terraz passus et itinera hoīm talr occasiōe pfluentiū: fuerunt crudelissimi latrones: fures et raptōres et pudicarū mliēz suppsiores. ita q̄ p eosdē et etiā mltiaz partiū: et pñm in vrbe crudelr peste regēte hoīes infiniti pierūt. et int cetera q̄daz generose nobilitatis dñā de dyocesi Colonien iuuenis q̄z pulcra: feminaz ac militū et familie decentis societate fulcita infra Veronen cuitatē et padum fluuiū in dñio Venetorū p q̄ndā terre baronē dictū de malatesta vi et violēter fuit oppssa. et misabilr afflicta cū vno milite demū exticta. Ferē etiā q̄ vn⁹ de nobilibz suis obrulerit filiā suā p dñā: prout Loth fecerat Ben. xviij. de q̄ infra dicet. vt saluaret hospites sed nō pfectit. hac occasiōe merito sum⁹ pōtifer et oēs vtriusq̄ stat⁹ pñcipes la mētabili merore ppēderēt. put legir Judic. xij. et seq̄nti. de vxore Leuite q̄ vi oppressa et mortua p cines Babaa. vñ ppls isrl̄ vehemēter cōmor⁹ de eisde q̄ h sce lus ppetrauerāt vna die sunt occisi. xxv. milia et centū viroz armigerorū: sic ppet stupz in Dynā cōmissus filie Lye p pñcipē terre ppetratū circūcisus et occisus et mortu⁹ ē innūerabil ppls Ben. xxviij. Et infinitos isup execrabiles in h āno iubilatiōis tue audiui⁹ et vidimus ppetratos excessus et eius occasiōe defect⁹ quos referre pudet diuiti⁹. igit amor breuitate ptrāseam⁹.

Iubileus

Placet q̄ de pmissis finē feceris. sed de alio pñcipali dic q̄re prenarrate nře iubilatiōis et celebratiōis imutationē desideraueris. et penitet te fecesse q̄ ad ei⁹ exaltatiōis

Felix Sunt cause pñic cōpetenter expse q̄ mihi peritiores admirant q̄ ad indulgētiar tue iubilatiōis adeptōez paup et diues ad imparia iudicāt: et pñm apō illū q̄ est vicari⁹ istius apō quē psonaz acceptiōes nō admittūt: nōne diues ad iubilatiōis tue bñficia largit ābulabat. et paup āgustiat⁹ vndiq̄ miseria pñsus in laribz suis pmanebat: nōne diues i sue natiōis terra pñstēs: lras auro cōparatas cū indulgētijs de plena pctōz remissiōe sibi bullatas dirigi disponebat. et miser hō nō hēbat vñ tales lras cōparare sibi poterat: nec papa nec vicecan cellarius: nec officiales sui huic pauperi tales lras gratis dare curabant. vñ q̄

Iubile

Zu in priori tuo tractatulo modum et formā fideliter tradidisti. et q̄ sine talium prout pmittit indulgentiarū beneficio saluari largiter potuisti q̄ p verā cōfessionē: pñitionē et satisfactionē put ante indulgentiarū tpa factuz videt: oēs et singlos cū plena remissiōe saluos declarasti. et q̄si ex supabundāti

Recapitulatio

hmoī indulgētiās iduxisti. z īsup q cōtritio possz ēē tāta q tollat oēs penā pccī
firmē asseruisti. z h remissiois bñficiū diuitibz z paupibz foret cōmunissimū.

Sz audiamus qd vltra d̄ republica salute qz cōi xpianoz disponas z et igit in
Felix. Quis dubitat qn raritas grē iū? (his mirabile caput tuū pducas.
bilatiois tue: talē tumultuose plalitat̄ pcurusz iduxerit: in q tñ pa
neo p̄siderat̄ p̄siderādīs q vix cētēsīm? verā remissiois grāz reportauerit. z q̄s
hesitare p̄sumit q si p singla qnquēnia aut decēnia tal' bñficiū munificētia pan
tea retroact̄ spibz fuissz p̄mulgata. tāte mltitudis turba p pñti nūq̄ fuissz pgre
gata. z venisilr tot z tātoz maloz execrabiliū maleficia nūq̄ fuissent ppetrata.

Iubile? Quid at̄ ex pmissis vt res potius **Felix** Plōne cōclusim?
valeat q̄s pereat iducere p̄sumis? in priori tractatu
lo de tue iubilatōis āno felicissimō q sūm? sacerdos z pōtifer pōtis. tāta grāz
artifex si bonus ē pastor ī plō in h placeret dño q ex sue p̄tāt̄ plēitudis thesau
ro nō tñ ad centū put fec̄ Bonifaciū. viij. z nō tñ ad qnq̄gita. put ipm iubi
leum abbreviauerat Clemēs. vij. z n tñ ad. xxv. put moderauerat Martin. v.
qnimo ad. xx. vl. decē vel qnqz vl p singlos ānos eisdē rōnibz iuribz hāc idul
gentiaz grāz potuit donare largir z tribuere sue sc̄titat̄ potētatus z facili? salua
re ex hāc valle lacrimaz p̄ciosuz genus hūanū: put p singlos dies dat p līaz z
bullaz suarū tenores sēl in vita z sēl ī mort̄ articulo. z h pie petētibz z soluētibz
in certo debito reglarit̄ cunct̄ taxato. z pñūc p̄piti? donauit p restauratōe Spi

Iubileus Sēl in vita satis ē intellī? (renf ecclie ī certis dyocesiibz.
gibile: sz q q̄libz expectet vsq̄ dū fuerit ī mort̄ articulo sāt ē

Felix. Uteris magne discretōis moderatiōe. scis q nil certi? (fallibile.
morte. z nil incerti? hora mortis. d̄ pe. z re. Lū ex eo. vñ sincerissime
videt talibz q tales hñt grās salubrit̄ p̄sulēdū: vt postq̄s p̄mā fecerint cōfessioez
quā differre nō p̄sumāt. z expost sp̄ tal' securitat̄ vtant̄ ordine. scis q baptism?
iniūū est z oīm sacroz itroitus z ille dat̄ sub cōditiōe dū dubitat aliq̄s fore ba
ptizatus: vt sūt pueri z infantes expositi: ī loco publico vl occulto repti. z nesciū
vtrū sint baptizati: hi sub cōditiōe baptizāt̄: dicēte sacerdote. si tu es baptizat?
te nō baptizo. sz si nō es baptizatus te baptizo In nomie zc. sic p̄fites munitus
grā p̄dicta p singlas cōfessioes seq̄ntes hāc faciat corā sacerdote p̄estationez.
si z inq̄tū sit hec vltia mea cōfessio: vti volo mihi concessio laudabili p̄uilegio.
alioq̄n mihi sit grā sincere cōfutuata q̄usqz fuero in final' cōfessiois articulo.

Iubileus. Qd̄ facere vis fac citi? z cōclude breuiter q̄ntotius. Plā bre
uitate gaudet nunc modus hominū modernus.

Felix. Breui pñūc n̄ p̄t cōcludi colloq̄o vbi opus ē facto venerabilr expe
diēdo felici cōsilio cōsultissimō. sz qz in h? collatōis mouimus p̄nci
pi o q n̄ est d̄ rōnis tramitē. si p̄oris mee collatōis tāq̄ errās in sc̄to nimis lara
ta r̄betia restringo. z talr p̄p̄tea ī pñti recapitulatiōis mat̄ia pcedā cōcludēdo.
Dixit Bonifa. viij. p̄p̄ime p̄notat? fortassis p̄phetizādo sic Layphas ad pñtis
cōclusiōis apparatus. in. c. statutu. d̄ resc̄p. li. vij. statum qd̄ circa iudices a se
de apostolica deputādos nuper edidimus. cum quedā contēta in eo q p cōmu
ni vtilitate credebant̄ inducta. sic exp̄p̄ientia docuit tendere dinoscant̄ ad noxā.
sanctione p̄senti quā irrefragabilr obfuari mādāmus. suadente vtilitate in me
lius duximus reformādū. Nec ibi. z hic nota q statuta summoz pōtificū reuo
cant̄ penitus ex cā. Item dic̄ ibidē Archid. sup. p̄. exp̄p̄ientia. i. p̄batio industria
all. l. dist. Ut cōstitueret̄. vbi dic̄ Aug. ex p̄te credo alioz victas penitētiās per
affectatas bonoz z potentias. i. dignitates. cogūt em̄ mltas inuenire medicinas

De anno iubilæo

multorum experientia morboꝝ. vt proprie si bene ruminauer? tu videbis in presentis materie puncto cōclusionis. de qua quidē experientia superius satis diximus. Itē ibidē Archid. sup. v. Cōmuni vtilitate. all. cūq. dis. Quod ait. vbi dicit Aug^o. in libro q̄stionū sup. Ben. Loth ait sodomit̄s. Sūt mihi due filie q̄ nōdum nouerūt viros: pducam illas ad vos: vtimini illis sicut placuerit vob̄ tantū in viros istos ne faciatis iniquū. Hic nota cōmunē vtilitatē preferendā priuate. Aug^o. tñ hic redarguit illam recōpensationē. Ambro. tñ. xxxij. q. vij. c. Offerebat. hoc min^o malū cum filiabo qd̄ sit iuxta naturā admittit: vt maluz s̄ naturā qd̄ mai^o est euitetur. Et igit̄ loca p̄stituta dissimulat ecclia vt euitentur adulteria aut maiora crimia. vt le. 7. no. in. c. Inter. de spon. in. glo. i. Sic in p̄posito ppter vtilitatē cōmunē que consistit in salute multoz saluandoz. in animabus et in corpibz in rebus: prefer̄ quodāmodo respectu paucoz. vt ecce q̄s pauci saluati sunt in hoc tue iubilatiōis tempe. 7. q̄s infinit^o periclitatoz in animabus rebus 7. corpibz innumerabilibz hominū numer^o. Credo tamē firmiter q̄ hi qui salui facti sunt in anima si fecissent 7. fecerūt qd̄ debuerūt apud proximā Johānitaz eccliaz eandē reportassent indulgētiāz veniā. Nā indubitāter apud eorundē ecclias ad min^o ter **Jubile^o** Hoc declara sincere in p̄ntis in āno est plena pctōz remissio. recapitulatiōis colloquio.

Felix Ecce papa Honor^o q̄rtus inter ceteros summos pontifices 7. inter aliorum p̄uilegioz donatiōes ipsis Johānitis concessas dic̄ in sua bulla hec in effectu verba. Hos vero eis q̄ dictis fratribz vicz Johānitis max^o num porreperint pietatē si de fuerint penitētes suoz pctōz ū veniā pollicemur.

Jubileus Intellico q̄ntuz valet si vere fuerint penitētes. i. cōtritiōe et satisfactiōe sufficienter pficientes: qd̄ clarum est. sed qd̄ est suozum peccatoz **Felix** Hoc est put vult papa: nos p̄mittim^o spōre veniam pollicemur? fm. Papiā illis qui faciūt h̄ opus nō tm̄ ter in anno. sed q̄cūqz die 7. p̄ singlos dies veniā. i. impunitatē. hoc est q̄ sint sine pena. i. impunes p̄ suis pctis. 7. sic dimissa culpa p̄ p̄niam verā pena culpe videtur remissa. 7. ita est plēa remissio pene 7. culpe. Ex alit̄ venia taliter exponit̄ p̄ batur. iij. dis. Deniqz. put le. 7. no. et has indulgentias p̄nūc Nicolaus papa quint^o solenniter cōfirmavit. 7. forma meliori ratificauit. Nonne autē licite dicere possum^o cū p̄ho elencor. i. Pctm̄ est fieri p̄ pla: qd̄ eque fieri pōt p̄ pauciora. ac si dicerem. Supflūū videt̄ vt de Hybernia vel Britania vadā ad Romam si in insul̄ istis ē talis indulgētia: 7. accessus sine periclō corpis 7. rerum cū magna cōuenientia. Confirmāt autē dictum p̄bi vtriusqz iuris testimonio. Nam dicit Ele. Auditor. de rescrip. q̄ circuitus est vitand^o. ac si diceret. Qd̄ leui et directa poterim^o obtinere via ne faciem^o girouagoz ambulatoria. facit ad hoc C. de arbitri. l. ne in arbitris. in fi. C. de adop. l. fi. de p̄di. inde. l. Dñs testamento. et ibidē vide glosam magnā: et per Azo. infinitas concordātiās dictū philo sophi ratificantes: causa breuitatē hic obmittendas. Sunt 7. in Roma p̄ singulos dies apd̄ septē ecclias 7. p̄sertim apd̄ sc̄m̄ Sebestianum extra muros 7. in alijs terre climatibz: 7. apud nos in loco beatissime virginis heremitarū in dyocesi Constātiē tales indulgētiāz remissiones: de quo non dubitamus.

Jubile^o Sum cōtent^o. sed adhuc de v̄bis sup̄dicti. c. Stra **Felix** tutū. nō sū bñ clar^o: vicz tēd̄ ere dinoscāt ad notā. **Felix** Vez est 7. ibidē notabilr̄ p̄p̄endū fm Archi. q̄ dic̄ q̄ notā capit mltis mōis: Nā q̄nqz ponit̄ p̄ culpa. q̄nqz p̄ crimie. q̄nqz p̄ pctō. 7. his tribz mōis p̄t̄ itelligi

Recapitulatio

q̄ indulgētia p̄ma vic̄ Bonifacij octauū tendit ad culpā z tendit ad crimen et tendit ad peccatū. vt notat ex p̄missis clarissime. Unde cōueniēter dicere possz si veller (et hec est fides n̄ra) Nicola⁹ p̄tifer p̄sens aut cōcilij generale ex q̄ bul la p̄ma tendit ad notā: put p̄nter ī eadē materia seq̄nt̄s bulle notat. dicim⁹ put inq̄t Bonifaci⁹ p̄dic⁹ in. c. vlt. de sent. ex. li. vi. Alma m̄r ecclia plerunqz nōnul la rationabilr ordinat z cōsulte: q̄ suadēte subiectoz vtilitate postmodū consul tius z rōnabili⁹ reuocat in meliusve cōmutat. Un̄ ibidē Bonifaci⁹ cōmutauit multas decretales per se vl̄ suos p̄decessores editas. volentes interdictū fuari nullis dieb⁹ exceptis. vtz p. c. Nō est. de spo. de pe. z re. Nō in te. de sen. ex. Re sponso. et ita interdictū fuit fuaū tpe Ludowici de bauaria reg⁹ Romanoz p ciuitates impiales p. xviij. annos: in q̄b⁹ p̄les hoīes nati z mortui fuerūt: q̄ diuī na officia celebrari nunq̄ viderūt. et h̄ interdictū cessauit: extincto eodē Ludo wico morte subitanea cadente de caballo de anno dñi. M. cccc. lviij. die. ij. mē sis octob⁹. Un̄ dixit impator in auten. de nup. coll. iij. Non em̄ erubescim⁹ si quid meli⁹ hoz q̄ puri⁹ ipsi dicim⁹ adinueniam⁹ cōpetentē p̄orib⁹ imponere cor rectionē ne ab alijs corrigi expectem⁹. Itē in. c. penul. de p̄sang. z affi. dicitur. Consiliū generale nō debz rep̄hensibile iudicari si fm̄ varietatē tēpoz statuta q̄nqz variant hūana. p̄tīm cū vzgens nēcitas vel euidens vtilitas id exposcat. Concordat. xxix. dis. sciendū. iij. dis. Erit at̄ lex. xxxij. q. iij. Quis ignoret. z. c. Obijciunt. xxxij. q. iij. Occidit. de trāfac. c. vlt. de sen. ex. Sup eo. cū alijs m̄l tis textib⁹ iur⁹ in quib⁹ iurib⁹ z eorundē rōnib⁹ māifeste colligit q̄ iura scripta sc̄tōz patz statuta z p̄uilegia ex cā mutari p̄nt. imo penit⁹ tolli z aboleri. vt p̄tz per. c. iij. de imu. ec. li. vi. qd̄ sublatū est p̄ Cle. Unicā. eo. ti. Nunc igit̄ puenia mus ad p̄positū: v̄sis z patenter ad intellectū ruminatis oib⁹ z singul⁹ p̄nora tis: nunc p̄ssimis mētib⁹ videt̄ mibi saluo iudicio saniori p̄suadendū vtriusqz status ecclie p̄ncipib⁹ post maiorē maiorib⁹ cū minorib⁹: vt p̄ p̄ces aut peritorū viroz informationes: sumū inducat pontifer vt de sue plenitudis auctoritate potestatis aperiat oculos sue misc̄die. z p̄dicti Bonifacij. viij. z Clementis sexti. et confirmationē Nicolai q̄nti. z moderni extrauagātes l̄ras siue bullas in cor pore iur⁹ nōdum inclusas q̄ ad formā de ānoz interstitio reuocet aut reformet seu mutet vel penit⁹ tollat: aut h̄mōi raritatē z t̄pis p̄licitatē in breuiora diui dat interualla. aut in terraz distribuatur diuersarū climata. Et si pōt put vtiqz potest z hec est fides n̄ra q̄ saluamur q̄ itaqz quē soluerit sup terra sit solut⁹ et in celis sue sanctitat⁹ clementia nauiculā fluctuantē z oēs hitantes ī ea liberi⁹ liberare q̄z periclitari disponat: vt res de qua agit̄ que est christi: potius valeat q̄z pereat. Nec sibi dicamus (cum legib⁹ sit solutus) vt predictum est. qui occa sionē damni dat: damnū dedisse videt̄. prout le. z no. de testi. Sicut nobis. cū concoz. Et iterum. Qui potuit hominē liberare a morte perpetua vl̄ temporali et nō liberat: occidit. de homici. Sic dignū. z nil refert an quis interficiat: an mortis causam prebeat: vt dicit lex. ff. ad. l. acquil. Nihil interest. Un̄ Marti nus q̄ntus supradict⁹: audiens fratrem suū videlicz Jordanē de columna mo re Romanoz: modice consciētie virum fore in p̄cinctu morturū ipm̄ absoluit vt ita loq̄mur) a pena z culpa ad vitam eternā trāsiturū. et q̄s dubitat si fuerat dispositus obtinuit intentū. et si papa illum taliter absoluit. similiter z aliū po test cum sim⁹ omnes filij pape: et inter nos fratres in dño nostro Jhu christo.

Finis.

De bñdictōib' aurē cū sacramto faciēdis

De fructu frumenti ⁊ vini multī

¶ plicati fideles in pace requiescant. et ne fructum de terra perdant suppliciter nos orare iubet sancte matris dispositionis ordinatio dum salutem mentis ⁊ corporis presentis quoq; vite prosperitatē et future et q; fructus terre dare ⁊ cōseruare dignetur: humiliter petimus a dō mino. cuius quidē petitionis incitamenta videmus indies per sanctorum patrum concitamentā: per deuotissimarū precum exhortamenta. exquisitē contemplationis suspiratiōe promulgata. Sed sunt sup hoc qui precibus tam efficaciter effusis in missarū solennitatibus et extra per christum dominū nostrū: minime cōtentantur. sed ad benedicendū aure temperiē aut tempestatem pro cōseruatione fructuū eiusdem domini nostri Iesu Christi corpus in eucharistia sacratissima cōseruatū tempe frugum terre quos benedicūt assumentes ⁊ huiusmodi benedictionis ritum taliter ad certum tempus ad fores aut porticus ecclesiarum psequūtur cum collectis ⁊ orationib' ad hoc dici p̄suetis. et ex his oritur questiois intricata materia. an liceat vel non liceat hmoi benedictionis ritus et apparatus pro fructuū terre cōseruatōe vt p̄mittitur exercere aut p̄ficere. Unde ego Felix cantor Thuricensis decretorū doctor inutilis. ad hoc q; non liceat tales benedictiois fieri apparatus cum corpe christi moueor multis rationibus per alios et ab alijs informatus: ⁊ demū ero illis contrarius.

Et primo sic. Nam qualibet re videt' vtendū ad eum vsum ad quē est instituta. ⁊ si contrariū sit abusus est. vt le. ⁊ no. de ap. c. iij. sed eucharistie sacrm videt' institutū vt spūaliter reficiat animam ⁊ nō corpa. vt p̄z in Ele. Si dñm. de reli. ⁊ vne. sanc. in pn. ergo nō vti debem' eo ad temperies aut tempestates tempoz. Et ad roborādū h videt' q; ille q; fugit a quocunq; psecutus ad eccliam gaudet immunitate. vt p̄z de imu. eccle. Inter alia. sed si fugit ad corpus xpi extra eccliam p̄stitutū etiā manib' ap̄b' edendo nō gaudet p̄uilegio. Ita le. ⁊ no. c. xij. q. ij. c. vlt. ⁊ in glo. Ad hoc etiā adducit argumentū dyaleticū ita dicendo. omne ens ordinatū ē in aliquē finē. Primū aut ens ordinatū est in seipm. ⁊ omia alia entia vltimate in ipm primū ens. nā vnus cuiusq; rei est aliqua cā finalis. primū p̄o ens est finis omniū. vt. ij. Phisicoz ⁊ viij. ⁊ ij. methaph. ⁊ viij. sic quoq; dēp̄cationes nostre sunt principalr pro salute nostra (p̄stīm anime) ordinate. vt dicit Beda sup illo p̄. Jo. xvi. Si qd petieris p̄z in noīe meo. et adducit Paulū q; nō petijt p salute aīe petēdo remotiōez stimuli carnis a se: q; dixit dñs ad eū suffic tibi grā mea. ij. Coz. xij.

Item scdo sic. Dum petimus temporalia debemus intendere vt per ea tanq; media acq̄ramus salutem aīe. ideo dicim' petendo. Panē nrm q̄tidianū da nob hodie. et mox subinfert. et dimitte nob debita nra zc. Luc. xj. et hec dicit sc̄us Tho. ij. q. lxxij. ar. iij. Et h p̄z si oratio secus ordinat' extra suū finē. sic ē illicita. Ita corp' xpi nob in cena nouissima datū ē. ⁊ p singlos dies dat'. ⁊ ita ordinatū ē vt sit sacrificiū ⁊ cibo. Pri mo sacrificiū vt offerat in memoriā passionis xpi p p̄ctis. et cibo vt māducem' et vitā etnā hēam'. hec Tho. ij. q. xcviij. in Rñ. ar. v. ⁊ viij. Qd at sit sacrificiū patet q; dñs de eo. hoc ē corp' meū qd p vob tradet'. j. Coz. xj. Item. hic est sanguis q; p vob ⁊ mltis effundet' zc. Math. xxvj. Lu. xxij. Qd vero sit cibus patz

De bñdictionib' aure

Joh. vi. vbi dicitur per christum. Caro mea vere est cibus. et ita corpus christi videtur ordinatum ad ista duo. Ideo videtur dicendum quod talis exorcizare cum corpore christi et benedicere auram sit illicitum. quia corpus christi est ordinatum in sacrificium et cibum anime neque ad aliud repetit ordinatum in scripturis. et igitur aliter ipsorum aut ipsum ordinare est ipsum abusus eo quod ordinatur extra finem in quem est datum. ipsis autem abusus est illicitus. ergo etc.

Item tertio sic. Quod non est sanctorum patrum decreto sancitum non est suppositio ad inveniendum presumendum de transla. Inter corporalia. circa si. cum per cor. et quod apostolus non diffinit: nec nos diffinire debemus. xxxi q. i. Quod si dormierit. sed nullibi repetit sancitum decreto sanctorum patrum. neque diffinitum per apostolum quod aura benedicatur seu exorcizetur per corpus christi. igitur videtur esse illicitum et nullatenus.

Item quarto sic. Cultum divinum exhibere aliis (presumendum. cui cui non debet esse suppositio ut dicitur Thoma. ii. q. i. q. xxi. in responsione primi articuli. circa si. omnis autem suppositio est illicita. ut dicitur ibidem. Exhibere autem cultum per corpus christi temperiei aut tempestati aure talis exorcizatio est ipso sic non debet vti. quia tamen ad duo ut permittit videtur ordinatum. igitur talis exhibitio est suppositio. et oratio et consecratio que talis fit cum corpore christi est omnino execrabilis et deo non placens. imo cum periculum aure aut alicuius alterius instaret. sacerdotes et homines deberent humiliter supplicare ut dominus nos custodire dignetur. et ut indignationem suam a nobis auertat propter hominum suppositiones cum corpore christi.

Item quinto sic. Ecclesia cathedralis est mater omnium ecclesiarum dyocesis. unde quilibet debet psallere et horas canonicas legere iuxta ritum eiusdem. ut dicitur. De his qui. sed in ecclesia cathedrali talia non sunt per sacerdotes. ergo neque in aliis subiectis ecclesie hominum fieri debent.

Item sexto sic. Temptare deum est illicitum. Unde dicitur. Non temptabis dominum deum tuum. Deuter. x. et vi. Matthei. ii. q. i. q. xxi. Quod. Temptare autem deum est exprimentum sumere diuine potentie pietatis aut sapientie sine ratione cum aliud rationabiliter possit et possibile sit consequi quod quis intendit. ut dicitur Thoma. ii. q. i. q. xxi. in responsione articuli. Hic pro exprimentum sumit cum corpore christi sine ratione potentie dei. quia corpus christi ad hoc nobis non est datum cum per alias orationes humiles et deuotas intentionem a deo possit humiliter obtineri. imo verisimile est quod tales exorcismi cum corpore christi plus prouocent deum quam faciant placatum. cuius figuram habemus. i. Regum. ii. quando populus israel duxit archam federis in pluvium volens suppositio et temerarie confidere in archa. unde populus israel occidit.

Item septimo sic. In talibus exorcismis (sus et archa capta est. mis cum corpore christi videtur fore quedam in deum diffidentia quasi non possit aut velit alius per orationes humiles fidelium suorum periculum aure. quemadmodum legitur Job. iii. de regulo qui dixit ad christum. descende ut sanes filium meum quem reprehendit dominus. quia ut dicit Gregorius in ome. putabat quod non posset alio modo sanare filium. sic videtur quodammodo quod non sanet dominus auram nisi corporis sui in sacramento presentia. Et placet posset complicare vir sagacitate fulcitus. argumeta que principem brevitas benignitate decreuimus relinquenda.

Sed ad astruendum predictis primum. Videlicet quod benedictionis ritus cum sacro sit licite perficiendus. Primum informationis causa. saluis quibus rationibus premissis: et aliorum quorumcumque sinceris loquentium. Primum rationes in quibus videtur etiam premissis quasi singulariter singulis superficialiter et intrinsecus rursus si saltem per diligenter ruminantis animam fuerit sincere perpendiculus. Nam principalius dicitur quod quilibet re sit utendum ad eum usum ad quem videtur institutum. et hoc est regulare

cum sacramento faciēdis

et fallit multipliciter. Nam carcer per leges est introductus p custodia reorum
et nō ad penam. vt patet. C. de custo. reo. l. j. z vlt. sed canones z ministri cano
num ipso vtūtur ad penam. vt patz de penis. Quāuis .li. vj. et eodē li. de offi.
oz. Cum episcop⁹. lxxij. dis. Presbyter .cum cōcor. Item videtur in calice nō
ui testamēti signo. z hoc p sacroz canonū statuta singulariter ordinate vt per
ipsum corpus z sanguis christi conficiat z consecratur. vt le. z no. de conse. di.
j. Vasa z. c. sequēti. nihilomin⁹ tamē iuxta ritum ecclesie cōmunē z approbatā
ecclesie consuetudinē. omnis vtriusq; sexus homines laici z seculares post cō
munionē corporis christi de ipso bibunt vinum nō consecratū: prout similiter fit
de eodē in festo sancti Johānis euangeliste per manus sacerdotū. Item vide
mus patenā calicis eodem iure consecratiōis cū calice gaudentē: et ad coope
riendū calicem dñi put discus ad scutellā legitime deputatā. nihilomin⁹ vti
mur eadem p manus sacerdotis cū signo crucis ad populi post missam cōgre
gati largā benedictionē. nec harum cōsuetudinū videm⁹ p iura reprobationē.
Item cernim⁹ per singulos dies q corpale .i. pannus cōsecratus per quem su
dariū christi quo sepeliend⁹ fuerat inuolutus pprie designat. et hodie sup eodē
christi corpus consecrat z expost complicat. z tanq̃ p ventilabz christifidelū
facies ad finē misse pmanentiū cōflatiōe a⁹ pergūt. ad quod opus hoc suda
rium ab ecclia nūq̃ fuit institutū. Itēz audiūm⁹ clericos infra ecclesie septa
rium ab ecclia nūq̃ fuit institutū. Itēz audiūm⁹ clericos infra ecclesie septa
congregatos oportunitate gentātes. id est mane cōuiescentes z deficientibz po
culis .i. vasis ad potandū: potū per calicē sibi cōsecratū vini meri plenū mixto
cōmunicabāt. z si nō ex ptemptu talia fecerūt. quis est q dicat tales peccato cō
taminatos: Item naturalr videt̃ introducendū q necessitate cōpulsū vtimur
officio vnus membri aliter q̃ sit institutū. vt ille qui caret manibz: loco ma
nuū vti⁹ ore simul z dentibz. Item cōstat ad ppositū ptinenter redeundū q be
nedictio post missam ab ecclia rite z legitime videt̃ introducta. z illa fit p ma
nus sacerdotis qui in hoc loco est vicari⁹ dñi nři Jesu xpi p quam bñdictionē
nō tantū salus animaz sed etiā corporū q̃ in rebz similiter z in pane quotidiana
no consistit. z hec bñdictio: vt dicit mgr in rōnali diuinorū sumptit pncipaliter
originē Ben. c. penul. vbi Jacob patriarcha z ppha bñdixit singulis filiis suis
spūaliter z tempalr. Nam dixit ad Saad. pinguis panis ei⁹ z pbebit delicias
regibus. et ad Joseph filius accrescens. filius accedens. z decorus aspectu zc.
et sic de alijs. Similr aaron z moyses benedixerūt populo israel Zenitici. ix. vñ
ps. cxliij. ppha dixit ad dñm. Aperi tu manū tuā z imple omē aīal bñdictōe.
Hoc est fm Rico. de lyra cōueniēti alimento. z pullis coruoz inuocantibz eū.
Significat etiā hec bñdictio post missaz missionē spūsancti: quā dñs ascēdēs
in celo de celo remisit ad discipulos. Iuxta qd ipse pmiserat eis. Accipietis in
quit virtutem supueniētis in vos spiritus sancti. et illa missio p totam trinitatē
fuit facta. et igit̃ sacerdos vicari⁹ christi hanc benedictionē z alias facit per si
gnū crucis: qd signū crucis in ordine benedictiōis legim⁹ pmut p aplos post
missionē sc̃is pūs: z pnter p alios sacerdotes z xp̃ifideles origies rcepisse. Vñ
notāter de h signo crucis scribit̃ z canit ecclie celebritas. Protege salua bñdic
sanctifica pplm cunctū crucis p signaculū morbos auerte corporis z anime. hoc
contra signū nulluz ster periclm. ac si dicat ecclia q crucis signaculū cōfert sa
lutē corporis z aīe nunc z in ppetuum. put p singlos dies p oratiōes z collectas
per sc̃roz patrum decreta dictatas: cōmodūz tempale videt̃ mltūz clemēter pe
titum. Ex his igit̃ que dicta sunt collige q primū benedictio confert salutem

De bñdictionib⁹ aure

vtranz: et signum crucis operat⁹ ad simile: et sic benedictio cōformat⁹. imo san-
 cte confortat⁹ et corroboratur crucis munimine Consequēter etiam est notandū
 et ad vtriusq; salut⁹ petitiōis corroboratiōē videam⁹ officia collectas et orōes
 per sanctū Gregoriū et alios orthodoxos venerabiliter dictatas. et in libris offi-
 ciorum diuinorū signanter specialiter et generaliter ordinatas p terre fructib⁹
 dandis et conseruādis: pro pluuijs ratiōe celi serenitatibus et tempestatib⁹ ar-
 cendis et restringēdis. hinc sup terre creaturas. vt puta sup cereis: candelis: lu-
 minibus: palmis: carnibus: ouis: panib⁹: herbis: cibis: et potibus et alijs infini-
 tis rebus ad vsum humanitatis p̄tineret creatis hūiliter et deuote bñdicēdis
 et semp crucis signaclo p̄fortat⁹. Et p̄pterea dixit dñs Lu. xj. Hos formalr in-
 formando: salutē tempalē iugiter petendo. Panē nostr⁹ quotidianū da nob ho-
 die. quod vtiq; tempalr p̄prie nō tantū de pane materiali ciboq; cōcipitur: imo
 de quolibet humani sustentatiōe corporis intelligitur: prout hoc plene per Gre-
 goriū moraliū. xxiij. c. xx. describit⁹: vbi dicit. In scriptura em̄ sacra panis aliqñ
 ipse domin⁹: aliquādo spiritalis gratia: aliqñdo diuine doctrine eruditio. ali-
 quando hereticorū p̄dicatio: aliqñ iocūditas hūane delectatiōis: aliqñ subsidi-
 um vite p̄ntis accipit. Et sic in orōne dñica p̄allegata clare p̄cat. vt alimētū
 corpis nobis detur: qz spūalia sine tempalib⁹ subsistere nō posse exp̄iēter vtiq;
 videt⁹: quē admodū corpus sine anima. i. q. iij. Si q̄s obiecerit. Ad hoc similr
 clar⁹ p̄fortandū videm⁹ qd dñs nr̄ Ihs xp̄us nunq; corpālīr aliqñ sanauit: qñ
 eundē etiā spūālīr liberauit: et econtra. et talr qd spūalis hō spūscō plustratus
 tempali subsidio nunq; fuit defraudat⁹. vt le. et no. de iuriu. Et si xp̄s cū p̄cor.
 Propterea p̄sequēter sequit⁹ qd christi actio est nr̄a instructio. vt notat⁹ in iamdi-
 cto. c. et dicit Greg. in ome. Lu. x. Dñs et saluator nr̄ fr̄es carissimi aliqñ verbis
 aliqñ verō opibus nos. Ipsa etenī facta ei⁹ p̄cepta sunt. qz dū aliqñ tacitus fa-
 cit quid agere debeam⁹ innotescit. Hec ille. Vñ dñs nr̄ Iesus xp̄s in naui dor-
 miens excitat⁹ p̄ discipulos suos in piculo maris p̄ tēpestatis aurā piclitos. im-
 perauit mari et vētis: et fecit trāquillitatē. vt Mat. viij. Luc. viij. et ille est de q
 p̄pha psal. lxxviii. Tu dñar⁹ p̄tati maris: motuū autē fluctuū ei⁹ tu mitigas. et
 hic est Iesus xp̄s qui p̄prie nobiscū manere pollicitus est oib⁹ dieb⁹ vsq; ad cō-
 summationē seculi. Mat. xxviii. Et hic est ille Iesus qui corpālīr in sacro al-
 taris nr̄i videt⁹ inclusus et p̄petuo nobiscū p̄seueratur⁹. Vñ sc̄te m̄ris ecclie di-
 uinit⁹ ordinatio disposuit. vt dū dñica q̄rta p̄ Epiphaniā dñi h̄ euāgelii vicz
 de imperio aure et ventorū chor⁹ eccliastric⁹ promit collectā seu orōem hmōi so-
 lenniter subiūgit. Deus qui nos in tantis piclis p̄stituitis p̄ hūana scis fragili-
 tate nō posse subsistere: da nob salutē mētis et corpis: vt ea q̄ p̄p̄tis nr̄is pati-
 mur: te adiūate vincam⁹. Et nunc redeam⁹ ad p̄positū p̄ncipale. et si ecclia dis-
 ponēte possum⁹ orare hūiliter quoq; dep̄cari. p̄ tempestatis et aure fluctuantis
 tranquillitate. et h̄ sacerdot⁹ nostri tempalis bñdictiōe. et quare nō (vt hmōi sa-
 cerdotis dep̄catio pl⁹ p̄ficiat) ipse sibi summi sacerdotis et veri pontificis p̄ntiā
 corpale adiūgat. vt vnacū illo hmōi sacerdotis dep̄catio pl⁹ p̄ficiat hmōi bñ-
 dictionis ritus et formā solēniori qua pōt in omī loco dominatiōis dñi nr̄i iesu
 christi p̄ficiat. Nam diē lex in autē. Vult mag⁹. C. de sacrosan. ec. q tale ad-
 ditū tali facit ipm mag⁹ tale. Concordat p̄hs. iij. topicorū. Nā si p̄dest bñdictio
 sacerdot⁹ nuda māu. et pl⁹ vltra p̄derit cū crucis signaclo. et saluberrime p̄derit
 cum xp̄i corpore sacratissimo. et hoc in illum finem: ne modico momēto pereat
 commoditas celesti p̄uisione cōcessa. C. de epi. au. l. Omnes. et ne breuis hora.

De bñdictionib' aure

longi temporis victum cōsumat. de cen. Cum apostolus. Et ne mireris de tali benedictionis ritu tanq̃ monstruoso per christi sacerdotes exercendo. Nōne p singlos dies: et p̃sertim in festo sacratissimi corpis xpi z p eius octauā pastores ecclīaz post fines diuinor̃ officiorum assumūt sibi sacramenti mōstrantiā siue conseruatoriū: benedicāt populū et adiūgūt crucis signaculū. et ad hanc benedictionis formā hoc sacrificiū nunq̃ fuit institutū: sed vt benedictio salubrior efficacior z deuotior sit ad populū. Nōne per singlos dies festināter: diligēter et attente concurrūt christifideles vt videāt nudum sacramentū z fideliter credunt q̃ huiusmodi visio proficiat ad vtranq̃ salutem. z plus si fuerint in ecclesia primiores. Et igitur apparet q̃ hm̃ oī sacerdotes tales benedictionis aut exorcismi ritus cū corpe christi contra tempestatis temperies ex longēue cōsuetudinis obseruatōe venerabiliter exercentes: non phibendi. nō increpādi. nō corripiendi sunt. prout dīc lex imperial. eorum. C. de maleficis. quam all. Azō in summa eodē ti. que remunerat z venerat hos magnis gratijs qui impediūt et recurrant aeris aut aure tempestates. artificialiter: aut per artem aerimatie fulminatos. et auertūt in sterilitatis terre loca nulli nocituras. Vnd dicit Archidya. in. c. Non obseruetis. xxvj. q. vlt. q̃ illam aeris aut aure perturbationē seu tempestatis infectionē que per artis fit machinationē. tollere possum? per artis contrarie cōglutinationē aut coagulationē. Secus si naturaliter aut a domino ppter demeritor̃ nostrorū immanitatē ad puniendū nos fuerint introducte. Nam illam p̃cibus z meritis prout p̃mittit. et efficacissima benedictionis exhortatione quantū in nobis est. vt p̃mittit in bona fide. qua mōtes iuxta veritatis euangelice traditiōes transferunt. vt leg. z no. Matth. xvj. de quo plenius scripsi in libro de nobilitate. c. xxxij. Et nōne videtur hec nostre fidei confortatio. imo confortatiōis roboratio: dū tam firmiter credimus vbi alis ratio non p̃bet experimentū q̃ ille sit in hoc sacramēto christus qui dormiuit in nauticula: ac per p̃ces deuotarū humilimas excitatus: precipiat ventor̃ aure ac tempestatis potestatib' vt nō noceāt terre neq̃ mari neq̃ arborib'. Apocal. vij. p̃sertim ex eo cū nō inueniāt in iuris canōici felicissimo corpe phibitū. cui? iuris autoritas imperat: iubet: mādāt z dominat in mūdo sup cunctas philoſophice seu dyalectice facultatis opiniones: put sol prelucet illuminādo omniū planetarū choruscationes. de quo plene. xxxij. dist. Nonne. z. c. Unico. z. c. Legimus. z. c. Omne. Consequēter vero sup mirande p̃pensionis consideratiōe trepidāter punctem? qualiter corporis christi sacm̃ in hui? exili? loco p rōnis nob ignote patēter operat demonstratiōes prodigia seu signorū ostentamenta prout presentib' diebus videtur in Saronie plaga: in loco quondā deserto ac inhabitabili qui nūc dicit welsznach Habelburgen dyocesis villa tanq̃ opidum omni felicitate tempali farcita. et put experienter vidimus oculis nostris q̃ ibidem corpus christi seu eucharistia in trib' hostijs conseruata tot et tanta vouentib'. visitantib'. veniētibus z accedentib' ostendit gratiaz corpis humani salutes q̃ ecclīa ibidem p̃nūc parochialis magna nimis. per oīs muros z parietes z pauimēta: necnō testudines plena vident de cunctis metallor̃. cere lignorū. aut aliarū material. machinamentor̃ quoq̃ sacrificiorū donatiuis yberrime fulcita. et ibidem ppter huiusmodi ceremonior̃ oblationes tam ecclesia q̃ sacerdotes: imo plus ibidem cōmorando seu incolādo vidētur ybertate fecundissima redolentes. Hoc idem videtur in ecclesia Seefeld Brixien dyocesis: que simili felicitate letatur. Et nunc nouissimis diebus in dyocesi Lon?

De bñdictiōibus aure

stantiē et in districtu opidanorū. Lucerneū nouū corpis christi sacramentū ibi dem miraculose reatum et eleuatū mirandū nimis facit signorū et prodigiorū p singulos dies i corpibz et rebo hoīm salutē expimentū: imo nō tm hmoi sacratissi mi corpis xpi sacm. s; silr ipsi xpi forma spēs aut ymago in diuersis mūdi climatibz. artificis hūani māibz pfecta: et creature sagacitatē arte artificialr cōpacta. creatorē repntās supmirāda fac signorū mōstra. vt videt i ecclia Argētine et similr in qdā noui cenobij fabricatiōe p me Felicē patēter visa extra muros heltpmū opidi impial herbipoleū dyocesis magnifice. put ptz in ipsi inchoatione ac fundamētorū positōe mirifice pstituta. et sic infinita grāz silr in mūdo repūnt loca. et hec vt putam⁹ sunt occulta dei iudicia: et oīpotētis dei archana vt in suis miraculosis pdigijs in celo et in terra distiguat loca silr et tpa. et nō est qui dicat cur ita facis? Job. xj. qz sic dispositiōis diuine secretorū mysteria. nec taliū mysteriorū vidi p scripturas aut scpturaz pfectiores vera iudiciorū ppalamenta. Vnde Greg. moral. xxij. c. ij. ait. Diuina enī iudicia cū nesciunt nō audaci fmōe discutiēda sunt. s; formiduloso silētio venerāda. et Job. xxvij. trahitur enī sapia de occultis. Et itez Greg. moral. xxvij. c. xxj. de occultis (inqt) sapientia trahit. qz cū sit inuisibil. nō nisi inuisibilr iuenit sic dñs archā dñi testamēti seu federis vsq; ad tps pphē Samuel ponit voluit ad tabnacu lū in Sylo qui fuit loc⁹ vl opidū in tribu Ephraim. et ibidē et in h tabnacto iuocari et adorari et petentibz inclinari potius voluit q̄ in hierlm aut alio loco filiorū israhel vt ptz. j. Reg. j. et. iij. Reg. xij. et Josue. xviij. et. xxij. Et sic his diebz sue grarū potentie distribuere solet apparat⁹: et vbi vult spirat et nescis vñd veniat. Job. iij. Et igit dixit sapiēs Eccl. iij. Altiora te ne q̄sieris: et fortiora te ne scrutatus fueris: et in plibz eius operibz ne fueris curiosus. non est em tibi necessariū ea q̄ abscondita sunt videre ocul tuis. Et sequit. Multos enī suplatāuit suspitio eorū et in vanitate detinuit sensus eorū. Itē puerb. xxv. Sicut q̄ multū mel comedit nō est ei bonū. sic q̄ scrutator est maiestatis: oppmet a glia. i. puabit. Et sic redeam⁹ ad ppositū. sufficiāt nob rez et pūctuum ac euentū expimenta. et q̄ videm⁹ de corpis xpi p̄sentia tot et tanta puenire gesta p singulos dies miraculosa. et hmoi bñdictiōis opa p iuris canōici traditiōes nō fore phibita: et p longe cōfuetudis et laudabil obfuaatiōis ritus obfuaata: q̄re violenter os in celū nō ponam⁹. et talia in humilitate spūs et azimis sinceritatis et vitatis pacta seu peragenda: nō phibeam⁹.

Et ad argumenta nunc pueniamus nobis vt apparet contraria. Et si sincere pscrutat⁹ fueris scripturas et scripturaz fundamēta. Et tūc primū et scdm argumētū sufficient sūt soluta.

Ad tertium

vero dicamus q̄ sunt iura patenter dicentia q̄ omia vident p̄cessa q̄ in iure nō sunt phibita. ij. q. v. Cōsulisti. de q̄ plene de spon. Cū apud. et per Card. ibidē: vbi notat q̄ q̄libet potest contrahere matrimoniū et quilibet recipe sacm nisi specialr phibeatur.

Ad quartū

dicendo videam⁹ qd dicat Aug⁹. in li. de doctrina xpiana. et hī. xij. dis. Quisquis vbi dicit. Quisq; rebo p̄tereūti bus strictius vitē q̄ se hnt mores eorū cū q̄bviuit: aut intēperat⁹ aut supstitiosus est rē. Et infra. in oībz em talibz nō vsus rez s; libido culpa est rē. Copiosissime autē de supstitiosis actibz. xxvj. q. ij. Illud qd. et hic ritus inter tales nō inuenitur prohibitus. sed supersticiosus inter tales videtur qui tales gloriosos actus prohibet exercendos. prout ex deductis plenius colligitur.

cum sacramento faciendis

Ad quintum videtur dicendū q̄ p̄ totā dyocesim Constantien̄ q̄lī
bet ecclia in diuinis officijs quibuscūq; celebrādis vti
suo mō z breuiario seu formulario. z hec est obfuitia quā nouit ep̄s. imo nec
cōfuetudinē ep̄alis ecclie sequi tenemur nisi spāliter p̄cipiat. vt le. z no. dist. xj.
Flolite. Vide de hoc. xij. dist. Illud. z in glo. magna. z per hec cessant p̄traria.
Ad sextū hic videt̄ patenter nulla temptatio aut temptatiōis adiura
tio. sed hic dicit̄ et multiplicat̄ ad deū humilima dep̄catio.
Ad septimū dicitur q̄ hic nulla est diffidentia: imo fidelis absq; du
bio patens p̄fidetia. q̄ p̄fidim⁹ vt ille q̄ dixit p̄fideret
ad dñm. Tantū dic p̄bo z saluabit fili⁹ me⁹. Math. viij. et put dixit vn⁹ latro
num in cruce. Dñe miserere mei dñ venci in regnū patris tui. Lu. xxiij. Nā dñs
ante incarnatiōis mysteriū humano sepius vsus est naturali rōnabili q̄z more.
Nam dixit Ben. xxiij. Descendā z videbo vtz clamorē q̄ p̄uēit ad me ope com
pleuerint an nō est ita vt sciam. ij. q. j. Deus omps. de accu. Qualr. ij. de simo.
Licet hely. Hinc post incarnatiōis mysteriū z humanitatis indumentū oīa cō
pleuit veri hominis opa: z sui corporis p̄ntia z i p̄pria p̄sona p̄sentia q̄si patrauit
cuncta. imo infinita z inenarrabilia signoz z p̄digioz miracula: z pauca i sue
humanitatis absentia. put sel⁹ dixit. Uade fili⁹ tuus viuit. de filio reguli Jo. iij.
S3 q̄ in argumētis opinioni mee p̄rijs: canōica z hūana pducunt iura: necnō
dyaleticorū rōnibz diuinis z naturalibz fulcita pducunt exhortamēta. vñ dico p̄
ut humanit loq̄mur q̄ p̄ntia p̄sone aut p̄sonalitatis hoīs mltuz opat̄. ff. fi. regū.
l. si interruptio. de offi. del. c. vlti. et de h̄ le. z no. de cen. c. j. li. vj. z in glo. iij. et
de h̄mōi p̄sentia sepi⁹ allegat̄ dicēdo. Facies hoīs facies leōis. Ezech. j. et q̄re
nō ille q̄ sue p̄ntie p̄sonal subia pl⁹ opat⁹ ē q̄ in sua absentia. z q̄ put p̄mittitur
vsq; ad p̄summatōem seculi nobiscū remāere pollicit⁹ ē: put hodie manet in h̄
sac̄o mirabili. z ille filr pl⁹ oparet̄ cū orōnum n̄fay deuotiōibz p̄ns q̄ absens.
Nam videm⁹ experiēter in xp̄ifideliz laudabili p̄suetudinē z in obfuitia filioz
ecclesie q̄ in p̄ntia corporis xp̄i z ipsi⁹ festiuitate tanq̄ trepidātes timore sunt ho
mines p̄fundiorz dep̄catōis: inuocatōis: adoratiōis: intētiōis z ardioris deuo
tionis: inclinatiōe p̄seuerātes. put hoies etiā in tp̄alis p̄ncipis facie p̄stituti stu
dent moribz vt sint ornatiores in omī curialitatis exhibitōe degētes: z magi q̄
alijs tempibz vident̄ operibz p̄tutuz inhiātes. Et igit̄ ex p̄missorum talr qualr
collectoz singulr put apparet argumētis (opiniōibz tñ saluis p̄fundi⁹ in his p̄
scrutantibz) finalr cōcludim⁹. q̄ tales put p̄mittit̄ b̄ndictiōis cū sacramēti cor
poris xp̄i sacratissimi p̄ntia ritus: q̄ p̄ longue cōfuetudis vsū rōnabilr i mul
tis videt̄ ecclesijs introductus. de cetero laudabilr sit suand⁹. z ecclie similiter
illis vicine si tale nō habuerint exercitiū ecclie vicine: possunt applicari de no
uo z suare de cetero si voluerint hui⁹ b̄ndictiōis moduz. prout le. z no. de cen.
Sup eo. et h̄ in laudē z gl̄iam z honorē noīs illius altissimi q̄ omnia quecūq;
voluit fecit in celo z in terra z in mari z in omibz abyssis: educens nubes ab ex
tremo terre fulgura in pluuiam fecit qui pducit ventos de thesauris suis. ps.
cxxxij. Et hic est dñs totius consolatiōis: z p̄solat nos rōne sue benedictiōis
nunc et semp benedictione plenus et gratia per infinita seculoz seclā Amen.

Finis

r 4

Incipit Tractatus de Exorcismis.

Questiōe nup motam in voce exul

9

tationis inter epulantes in mensa dñi resonantē soluere volentes et casum taliter exponētes. Quidā rusticus habuit vaccā in gutture quadā passiōe contritā. qui post antiquorū consultationē ta-

lem vel in effectu similē fecit exorcismi benedictionē: in suo vulgari sic sonantē Ob das sy das Maria magt oder iungfrow eyn kindt Jesum gebar / so kūme disem thier das blatt ab Im namen des vatterz zc. Et ex hoc themate possūt Primo vtrū curā de animalibz habere teneamur. (formari sex q̄stiones.

Sdo vtz defect⁹ aut dolores ipsoz in noīe dñi licite tolli z sanari petam⁹.

Tertio an benedictionibus aut maledictionibz ad animalia bruta vel ad rem inanimatam vti valeamus. (bende.

Quarto an om̄s carminatōes bñdictionū vl' maledictionū sint generalr phi⁹ Quīto an pp̄ rigmos carnis vl' versificatiōes: carminatōes sint detestande.

Sexto an pp̄ aliq̄s gest⁹: ritus aut mores carminatū act⁹ ipoz sit detestād⁹.

Domine dñs noster q̄ admirabile est no

men tuū in vniuersa terra. Vinuisti hominē paulomin⁹ ab āgelis om̄ia subie cisti sub pedibz eius oues z boues vniuersas: insup et pecora campi: videlicet equos z mulos: camelos z asinos: capras et hircos vt ipsoz ministerio hūane fragilitat⁹ releuet⁹ oportuitas. z ipoz obsequio refocillet⁹ ipsi⁹ hūanitat⁹ nēcitas. z videm⁹ i expiētia q̄ sine taliū z alioz aialū domesticorū suffragio subsistere nō pōt totū hūanitat⁹ p̄ditio. et igit dñs dat iumētē escā ipoz z pull⁹ coruoz inuoz cantibz eū. et dixit Math. xij. Quis ex vobz hō q̄ hēat ouē vnā: z si ceciderit hec sabbatis in foueā: nōne tenebit z leuabit eā? et Lu. xiiij. Qui⁹ vestz asinus aut bos in puteū cadit z nō p̄tinuo extrahit illū die sabbati. Et nunqd d bobus cura est deo. j. Eoz. iij. Et nōne duo passerēs asse veneūt: z vn⁹ ex illis n̄ cadet sup terrā sine patre v̄ro. Math. x. Et dñs in archa Noe fecit pcludi anialia bruta et conseruari in loco singlari. Vñ dixit Bern. in eplā ad Raymundū militem Habeas curā de animalibz tuis. quia sitiunt z esuriunt et petere nō nouerunt Nam oculus dñi impinguat equum. ac si dicerz ppter solite visitatiōis officiū. Et hec q̄ntū ad p̄mā questiōe motā de cura aialū habenda dicta sufficiant.

Ad scdāam questiōe vtrum defectus

aut dolores animalū brutorum in nomine dñi licite tolli petamus. sic procedi tur et videt⁹ q̄ sic. Nam pietatis affectione motus sanctus Hieronim⁹ euulsit sentem. id est spinam de pede leonis ad habitationē suam veniētis. z facta cruce benedictiōis in noīe dñi nostri Jesu xpi leonem sanauit. Sic sanct⁹ Eulogius pedem equi p̄fractū in nomine domini nostri Jesu xpi restaurauit. Sanctus q̄z Germanus eps in curia regis Britannie asinum suuz mortuū resuscitauit. Beatus Egidius ceruam a venatoribz insecutā defendit. z sagittam in manū suam suscepit: z vulnus suum benedictiōe facta sanauit. Et sic videtur animalū cura cum bñdictione frequēter fore facta: z merito quia christus animalū vsus est ministerio. videlicet asino in egyptum cum matre et suo nutritio et in die palm̄ rū vsus est ei⁹ etiam obsequio. Matthei. xxj. caplo.

De exorcismis

Ad tertiam questionem. An videlicet bñdictionibz aut maledictionibz ad rem inanimatam et animalia bruta uti valeam? sic pceditur. Cognito vno oppositorū cognoscit et reliquū. Nam q̄ domin⁹ et eius electi benedixerint hominibz: nulli est dubiū. et similr q̄ maledixerit hominibz: patz in Eua et omibz mulieribz cum dolore parturiētibz. Gen. iij. Item de brutis patz in serpente. ibidem. et ad rem inanimatā maledictione vsus est. ut patz in ficulnea. Un̄ sanctus Guilhelmus lausannēsis ep̄s ab anguillis lesus maledixit et exulauit et religauit oēs anguillas lacus magni lausannē. put hodie ab isto lacu et ab omibz flumibz istuz lacus cum intrantibus sunt expulse. et consequēter pronūc modernus episcop⁹ Lausannē contra sanguisugas in diebz nostris pisces maiores et p̄sertim salmōnes mirabilr inficientes. letaliter quoqz pungentes. et ad littus aquarū propellentes exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit. et per certadierum interstitia publicari. et ad effugādū et repellendū huiusmodi bestiolas multipliciter p̄fecit. vñd temporibz nostris videtur compertū circa vnū genus vermiū multū nociuorū: qui vulgariter dicuntur iuger: et habent certūz nomē in latino nostro per Isidor⁹ ethimo. de bruciis et vespis conscriptū. hi vermiculi sunt ad longitudinē vniū medij digiti. vel in magnitudine vniū mulieris minoris digiti et albi sed capite nigri ad modū cerdonis. pedibus sex: apud rurales notissimi. hi tempe hyemali terraz intrant: et mox infra radices graminū siue cespitiū et supra terram solidā habitant: et fundamenta graminū siue cespitiū in herbarū enervāt. et taliter q̄ ista loca consequēter tempore vernali marcescunt et penitus vilescunt. sic similiter agris vicinis nocebūt. et iterum tempe estiuā pennas et alas resumūt et arboribus inherant: et folia et fructus consument. et tunc dicunt vulgariter Zoubkeuer. Nunc ad p̄positum audiam⁹ quid in dyocesi Lurien sit peractū. vbi hec animalia terribilia fecerunt dāna. Nam incolē istius terre hec animalia p̄ tria edicta citari fecit ad iudiciū prouinciale et seruatis p̄prie cunctis iudiciū terminis et figuris assignātes ipsis p̄curatores et aduocatos. et solenniter contra eos procedentes finaliter p̄ iudicem fuit sententialiter cōclusum. ex quo fuerint dei creatura: et pertinēter quesierunt sua alimēta. et ne suo defraudarent cibo ipsis vnā regionē desertā et nemorosam p̄stituit qd̄ ibidē remanerēt: et alias terras ibidē vicinas nō occuparet mādauit. et ita factū ē vsqz i diē p̄sentē. Simile d̄r de alio loco i dyocesi Cōstantien cōstituto. et iō nō miremur: nā p̄stat q̄ animalia bruta put rōnabilia bñdicūt et maledicunt. Un̄ p̄les mysteria dñi nō p̄pendētes aut penit⁹ ignorātes obloq̄ndo dicto domino Lausannē sibiqz detrahētes ex eo q̄ vsus fuerit talis exorcismi p̄loquio. Attū oēs studiū Heydelbergen doctores hmoi rit⁹ vidētes et legētes cōsensē. Ex p̄dictis patz si placet q̄ excoīcatōis: erbānitionis et relegatiōis et ex terminatiōis edictū puenit et applicat rebz inanimatis. Nūc redeam⁹ ad p̄positū forme huius exorcismi seu vulgaris benedictōis. Nā nō dubitam⁹ qn p̄ singulos dies et ānos bñdicim⁹ escas p̄ntes: carnes et p̄as. vinū et pisces victui nro de diuine maiestatis p̄uidētia creatas et deputatas ut ad vsum nostrū p̄ficiant. et quare nō carnes viuētes a aliū bñdicerem⁹ ut ad nrm p̄fectū non deficiant? Nam oram⁹ ex ecclie statutis p̄ salute mētis et corpis que salus p̄sistere nō pōt sine talibz creaturis: et talis creatura sine alimētis. Un̄ legim⁹ in ecclia de sc̄to Blasio martyre et ep̄o q̄ bestie siluestres ad eius p̄uenerūt bñdictionē et in illū sine suis utebant bñdictionibz ut saluarent a bestiis crudelioribz. Item quedaz

Tractatus

mulier ipsum rogauit vt sibi porcus redderet a lupis abstractus: qui suis preci-
bus sibi fuerat restitutus. et scribitur Psal. ccliiij. Oculi omnium in te sperant et
tu das illoz escam in tempe oportuno. Aperis tu manū tuam et impleas omne
animal benedictione. Et videmus per singulos dies q illi qui equos aut asinos
aut porcos castrant. id est testiculos eneruāt in nomine dñi inuocant magnuz
sanctū Anthonium vt suo presidio pster illis animalibus sanitatis auxilium.
Item sepe videtur cōpertum q illi qui offendunt porcos sancto Anthonio do-
natione fideli patenter applicatos fore punitos. Item videmus huiusmōi por-
cos campanella signatos in domus priores nunq reuertētes aut reuersuros p
ut faciunt alij porci qui fuerant sui consodales. Sunt aut quidam pdicantes
preceptū domini et supstitionis viciū psequētes: et puto q supstitionis effectū
fundamētalr nō intelligāt. et q in hmōi psecutiōis psecutiōe supstitionis crimē
incurrant. sicut ille qui in cōfessionis scrutinio nimū curiosus plus querit q
deceat: aut pfitens ex multiloquio aut pbo ocioso: d q reddenda ē ratio nimū
excedat. et q ambo careāt humil' et fructuosa pssionis eterno pmo. Sic ad p
positum nō intelligēs supstitionis effectū. vt supstitionis crimē nō incurrat apd
semetipz nimū curios' et sine libri et capite ppo pcedat agitat' diligēt' caueat.

Ad quartā nunc pueniam' questionem.

An videlicet omēs carniatiōes bñdictionū et maledictionū generalr sint phi-
bende. de q talē pono benedictiōis aut exorcismi prolationē. Nam si qs habet
equum piosum quinquaginta vel centū florenoz vermibus corrodentib' quasi
moriturū. et si bonus homo sanat talem equū per modicum ordinē verborū in
aures et latus aut os equi sufflatoz: que tamē verba put noui nō sunt contra
fidei articulos aut als contra bonos mores: nō puto q ille exorcizans mortalr
peccauerit qui talem equū generosum et hominē angustiatū: timens se et suos
damnificādum liberat a damnis et penis expensarū. Puto igitur q ille qui ta-
les vel sibi similes exorcismos pdicat vitādos aut scribit dimittēdos fuerit taz
pauper aut simplex religiosus q nunq habuerit equi seu asini damnationis
vsum. Nam eunuchus vel homo frigidus: aut als impotens et maleficiat': et
nō habens carnis stimulos leuiter detestat acerrime fornicantes aut luxuriose
viuentes. cū tamē de simplici fornicatiōe inter solutum et solutā cum sit de pec-
cato minū mortli: reddam' rationē. Nam doctores ponūt certos actus in-
differentes q nec sunt vicia vel vtutes. put cōtingit inter plus vl' min' vigilā-
tes vel dormiētes. Et credo q ille qui liberat hominē et equū a tali periculo q
nō sit puz indifferēs: s; sit inter pmerētes et opez miscōie vtutes. sicut ille qui
hominē telo confixum certo carmine liberat et sine dolore telum radicit' ener-
uat. et ille qui vulnus hominis recenter illatum bono carmine carminat: et ta-
liter q vulnerato nil malī ptingat. silr oculos et alia corpis hūani mēbra carmi-
nat: et hominē a dolore liberat. Flā dicit apls. Omia qcumq facis in noie dñi
nři Jesu xpi facite. Col. iij. et ille q dicit omia nullū casuz vl' actū (saltē bonuz)
excipit. et sic in sanandis hoibz vel pecoribz nullā distinctionē interposuit. Vñ
dicit lex impialis. C. de malefici. l. per. et Azo. ibidē in summa. et pcordāt docto-
res canonū et psertim Archid. q ille qui arte sua repellit tempestates per malā
artem alterius qui artificialiter demonū adiutorio tempestates prouocauit q
ille repellens meret'. Sed modo vltorius pcedendo ad casum thematis de vac-
ca et rustico qui vaccā sanauit. et forassis per suū sacerdotem terribiles corre-

De exorcismis

ctiones sustinuit. Nam videt quia talr dixerit ipse rusticus. Syg das wor das maria eyn kindt gebar zc. ac si diceret iuxta quorundam opinionem. ego dubito quod virgo genuerit. sed si est verum. fiat signum: put dyabolus dixit ad christum. si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant. Sed aliter doctores exponunt hanc dictionem si. in pluribus orationibus: ut hic Si deus est animus ut nobis carnia dicunt. et ibidem hec dictio si: ponit pro quia. et erit bonus et catholicus sensus. quia iste Latho fuit homo christianissimus. Sic similiter scribit Ezech. xi. vbi dicitur. si iudicas eos. et exponit: quia ad te domine pertinet iudicare. Sic in ps. lviij. Si vere utique iusticiam loquimini recte iudicate filij hominum. et hic similiter ponitur pro quia. ac si diceret. quod vos filij hominum zc. Vel si quis dixerit. si in inferno nulla est redemptio. Quod quod terribiliter est illius recordatio. et hec omnia premissa nihilo minus firmiter credit. sed pro certo scire non poterit. Unde videtur quod ille rusticus qui taliter in simplicitatis sue eloquio usus est talis exorcismi simplicis oraculo: a suis senioribus sepe probato. non peccaverit ut dicendo: quia firmiter credo verum esse quod Maria virgo peperit zc. et sic se et parvulos suos de tanto damno liberauit. et si bene perpendo tunc hec verba sumpta sunt de sancto euangelio Luce capitulo primo. quod dicit christum natum de gloriosissima virgine Maria. Sed ad huius questionis sincerior determinationem ulterius procedam. nam non dubitamus quin inter plebeorum similiter et vulgariu tumultus sint infinite carminum seu carminatum: necnon exorcismorum benedictiones et valedictiones. inter quas putamus plures fore multum superstitiosas. et etiam aliquas benevalentes de quibus mentionem facit frater Johannes in summa tituli de sortilegiis per certas questionem. et reperimus per ipsum et suas opiniones multum fore efficaces. et non omnes inanes. sed generaliter sine discretionis et distinctionis calculo simpliciter omnes prohibendo. prout facit quidam doctor de superstitiis in certo tractatulo suppositum. put gallus per prunas loquendo non examinando singulorum fortius aut verborum virtutes ponderando. qui reuera multis sinceris hominibus nocet iniuriando. sicut ille qui generaliter sine qualificatione dicit omnibus debitoribus nostris dimittendum. hoc est iniurias et damna et molestias pertinaciter inferentibus fore simpliciter et de plano parcendum. iuxta orationis domine decretum. hic mentitur: quia alius iniuriarum passo salubrius datur remedium ne damnicator de sua malicia tanto levius reportet commodum. put doctores theologie veritatem et canonicum iurisperitum virtutis salutaris remedium. et presertim inter alios eximius ille Guilhelmus durandi qui composuit iuris speculum et librum qui dicit Rationale divinum. et ibidem de officio misse et in orationis dominice clara declaratione. et ibidem vel alibi poteris videre. Sic similiter de usuris generale facies prohibitionis detestationem: errat cum in multis casibus usurarum contractus videatur premissus. ut videtur per Hostienem. et Boffr. eodem tituli in suis summis collationibus. Item qui dicunt indifferenter omnes demonum invocatores ac ipsorum ministerio fungentes fore criminalis peccati damnales. hi errant corde non considerantes quod sanctus Theodor Sedunensis episcopus unam magnam campanam sibi per summum pontificem. videlicet Leonem papam liberaliter donatam de urbe Romana usque ad Sedunensem ecclesie loca portari fecerat simpliciter per demoniorum obsequia. et quare non sic viri catholici perficerent ut ipsis obediret demonia. nam et exorciste restrungunt dyabolos ut exeant corpora possessa. Sic ad propositum superstitiosis excessus tam generaliter et indifferenter predicans sub pena mortal' peccati fore detestandum et nimium curiosus virtutis vocabuli non perscrutando. put per sanctum Thome. et alios doctores res videtur subtiliter diffinitum se cum superstitionis persecutio damnat in infernum.

Tractatus

Ad quintam

qua notat an ppter rimos carminis vl' versificatiōis
carminationes sint detestande. videt' dicendū q' z si
sint plures audenter p'dicantes exorcismoz rimos vel metroz exametroz vel
pentametroz aut liricoz als odaz vsus fore detestandos: tales minime ppen-
dunt q' sancta eccl'ia in hymnoz z canticoz dictaminib' frequenter recipit hu-
iusmodi dictaminū modos. vt in primo hymno Conditor alme sider' zc. vsq'
in finē. et quasi p omēs hymnos est certoz pedū passū z sillabaz determinat'
numerus. z p octo sillabas nobiliū z rusticoz vident' curizandi: tatari passus.
vnde generalr omia carmina metricē vl' rigmatice dictata leui' memoriter mē-
tib' hūanis vident' incorporata. sed prosa simplex z priuata scriptura tardi' cōcer-

Ad sextam

questionē qua cauetur an ppter ali' (nitur repetenda.
quos gestus: ritus et mores carminantiū actus ipsorum
sit detestandus. quia quidā in suoz carminū plationib' habent diuersos et ad-
uersas mox tactuū z gestoz ritus z apparat'. Dico q' xp'us illuminando cecū
a natiuitate nō simplr verbo pcessit put cū alijs infirmoz corporib'. nam loca
oculoz tetigit: lutum de terra z sputo pfectit: z pnter ipm liniuit: z postea ad na-
tatoria syloe trāsmisit. z vt se lauaret pnter cōmisit. quib' omnib' pfectis ce-
cus illuminatus fuit. sed dū leprosum sanauit: simplr impando dixit: mūdare.
et hic talr sanat' recessit. Item scūs Mare' euangelista sanando futorē in ma-
nu sinistra lesū: expuens in terrā z de sputo z terra faciēs cōpagationē: vngit
manū futoris lesū in noīe dñi Jesu xp'i cū crucis signo z ipm sanauit. Et scūs
Hiero. p'dict' silr p signū crucis z in nomine crucifixi leonis pedē restaurauit.
Item ppha Heliz' eus sanādo puez vidue sarepte: mirabiles fecit ritus appa-
ratus z gest' anteq' puer fuit resuscitat'. vñ nec xpm nec alios scōs viros in suis
apparatib': gestib' z morib' tam pntaciter arguam': cū ipsius scz chusti actio
sit nostra instructio. z consequēter alioz chustifidelīū. si quos fecerint signoz
apparatus: nō tam arroganter corrigam'. Perpende desup quot ritus: tactus
et mores exercent psbyteri in puul' baptizadis q' in pmitina eccl'ia fuissent exor-
bitantes. nam baptizabāt in noīe xp'i z oēs fuerūt grā spūscī muniti. vñ le. et
no. in. c. Estote. de re iudi. q' in his in q'bz dubitam' q' animo fiant nisi ex natu-
ra sint mala. hec in meliorē ptem sunt interpretanda. sic interdū excusat' menda-
cium put cōtingebat in egypto tpe Pharaonis de mendacio obstetricū. z repu-
tatur a quib' dā opus meritorū put etiā ille excusat' qui hoīem abscondit a la-
tronib' aut raptorib' quesitū. licet stricto iure dicatur q' p nullo bono malū sit fa-
ciendū. sed econtra dicit' q' inter duo mala min' malū est eliciendū aut eligen-
dū. Et igit' mihi simpliciano put libris necessarijs orbat' z incarcerato (saluo
tamen semp saniori psilio) videt' q' carminātes z verbis contra fidem catholi-
cam aut iuris dispositionē nō pferentes sed simplr z de plano ad saluādū crea-
turas omipotentis animatas aut inanimatas. put rusticus in themate conscri-
ptus simplr pcessit. z q' idem nō peccauerit sed poti' meruerit q' se et suos pau-
perculos quoz curā iure diuino z hūano naturalr gessit de magnis dānis z pe-
nuria releuauit. vnde iura pmittūt ne pereat fruct' in terra nra miseratione di-
uina diffusus (si necessitas imminet. q' in die festo colligat. defalcat' z habitacu-
lis fideliter reponat. quod als sine necessitate tanq' mortale nō cōcedit. Quat'
igitur vt putas sit imminens z vrgens necessitas dū p paupib' infantulis fame
lamentabilr eiulantib' refocillat' animal tam magni pfectus z cōparatiōe tan-
tus. sicut si p p'ncipe equus restauraret' generosus. aut mula cardinalis vni?

Alius tractat' exor. seu adiura.

magni potentatus .et talis restauratio fit per tam facilis et leuis sine lesione fi dei benedictiois et verboꝝ ritus. nouerant em̃ q̃ sui pgenitores taliter pfece runt : et fortassis est archanū dei q̃ sancti viri p reuelationē diuinā perceperunt sicut olim p h̃ verbū Ananizapta reseruātū tentū et portatū contra pestilentiaz fideliter credentes securitatē pceperūt. Nam experienter videt' et ab ecclia per mittit' q̃ illi qui p certas verboꝝ formas serpentes tollunt put apli fecerunt: et tangunt et in medicinalib' refectionib' multipliciter deducūt. imo leprosos sa nando nōdū fundamētalr infectos multū pficiūt. et ecce q̃ ille qui p̃rie talib' verboꝝ exorcismis in eadē forma nō vtitur. licet fortiora loquat' nihil apud ser pentes operat'. Ecce gliosus et mirabilis de' in sanctis suis : hominib' cōcessit tale mysteriū bonis: similr et criminosis. et idem ipse deus puincit q̃ filij sui sa cratissimū corpus per bonū et malū sacerdotē: p certā et determinatā verboꝝ for mam et nō aliā de summo celoꝝ throno ad altaris mensam coaptatur. et p sa cerdotem eiusdē tangitur et leuat' manū mundā vel imundā. vñ dicit Breg. q̃ miracula minora p maiora probant'. vnde min' est miraculū si p certā verboꝝ formā de euangelica veritate sumptā sanam' equū: mulā vel vaccā a graui do lore sauciātam: q̃ si p certam aliam formā extra euangelicā veritatē: nō tamen euangelio aut catholica fide contrariam: contentā aut conscriptam .

Finis.

Ali' tractat' exorcismoz seu adiurationū

Doniā deus magnus dñs et rex ma

gnus sup oēs deos. Nouit q̃ gentes que quondā deos coluerunt: meditati sunt inania. nihilomin' tamē illo pmittēte pfece rūt gran dis magnificencie mirabilia. put narrat Valeri' maxim' li. j. c. vlt et Iſid. li. ethimo. ix. c. xj. de dñs gentiū. et Virgili' optim' poetaz. ex q̃z libris per mūdi climata dispersis supstitionū diuersaz abusiones etiā xp̃fideles rece perunt: pmittunt tñ et inhihent libri tales legi iuxta materiaz et psonaz disposi tiones. vt plene le. et no. xxxvij. dis. in pñ. et multis. c. se. Hinc clerici peritiores et imperiti eccliaz: curati et ples pñter ad pplm plerunqz speciales et generales pparant doctrinando phibitiōes. et accidiosā qdam corporis lassitudine scri pturas scrutinio solerti scrutari defecerūt. et discretionis clare deter minationis p̃sertim in exorcismis. i. adiurationib' et bñdictiōib' et carminibus et carminatorib' et carminatricib' et eorundē dictamib' aromatū more: minutim nō triuerūt. sed sicut gall' p prunas supficialiter strepitauerūt. put hi q̃ de vsu rarum cōtractib' et eius differentijs rimari lassati p libros studiose certificari nolunt. Et p̃pterea generalr oīs ptractus cōmertū phibere consueuerūt. et sub orationis dominice prosa omia debita debitorib' nostris dimitti contendunt. et hi errant corde. Ponit autē Jo. in sum. p̃fess. li. j. ti. xj. q. xiiij. de carminibus et carminatricib' et carminatorib' de materie p̃sentis determinatione certā que stionē. et allegat sc̃m Tho. de acqno venerabilē. Sed iudicio mei Felicis pre positi Solodoren. et cantoris Thuriceñ. decretorū doctorū multū inutil' saluo saniori) apparet q̃ in tam magno generali nimirū frequētationis negotio ad competentis saturitat' declarationē non pcesserit. et hoc p̃pter maioꝝ supabun

Alius tractatus

dantium sibi cōtinuo concurrentiū in grauioribus questionū materialium decisionibus tanq̃ plurib⁹ attent⁹ hūaniter sibi fuit minor ad singula sensus. prout legitur ⁊ notat de heret. Accusatus. §. De questionib⁹. li. vj. vel fortassis p tunc tales exorcismi adiurationes ⁊ carminatiōes nō prout modo fuerunt tam frequentes ⁊ plerunq; theologi nimias subtilitatis a iure nō prohibite conculcarunt intricatiōis cōuoluciones. p̃tusi sensus mei nubeculas turbulenti⁹ cōglutinantes. Unde nuper casualr perscrutando reperi quasda; scripturas per reuerendū in christo patrem ⁊ dominū meum dñm episcopū Lausannē approbatas. ⁊ insup ex improuisu pridie legendo quandā collatiōis compilationē. quam in Heydelbergen studio quondā comperi dictatam. ⁊ vt rebus mirabilibus fidem prebeant facta mirabiliora. vt dicit Breg. in omelia ⁊ igitur huius collatiōis mysteriū prius expediāmus. et hinc ad vltiora procedāmus. Et ecce audi rem p̃rie gestam q̃ de anno dñi. M. ccccy. die sexta. mensis Februarij quidam peritus frater wernherus rector ordinis Augustinē. in aula episcopi Spirensis in opido Heydelbergen. reuocauit octo articulos tanq̃ erroneos: p ipsum p̃dicatos. inter quos quart⁹ de certis exorcismis erat talis. in forma vulgari patenter alemanico conceptus. Item der fierd das segen zymlich vnd on fund mög geschehen. Et consequēter dixit formā vnius exorcismi q̃ talis fuit de vulnerib⁹ curandis. Christus ward geboren. christus ward verloren. Christus ward gefunden: der gesegnet dise wunden Im namen des vatters ⁊c. Insup retulit idem lector q̃ in se ⁊ alijs hac vsus benedictiōe frequenter profecerit. hanc igitur verborū platiōē ad mādātū domini episcopi Spirensis. et peritorū studiū Heydelbergen tanq̃ erroneā reuocauit: ⁊ se de cetero non platurā promisit. Unde causa nō erroris aut diffidentie sed informatiōis adipiscende. et non tantū mei pusillanimitatis sed multorū commorantiū in circuitu qui tales vel similes aut pares seu equiuales p singulos dies proferunt et hominū languoribus ⁊ etiam pecorū ⁊ animalū brutorum doloribus et infirmitatibus experienter subuenire cōsueuerūt. et ponam⁹ q̃ periti aut imperiti: ratiōes huiusmodi curationū non possint allegare. experimentū tamen curationis ⁊ dolorum sublationis p causa patenter possunt assignare. put experienter vidi in hominibus ⁊ bestijs: tales (vt ita loq̃mur) adiurationes p prosas aut dictamia certorum p̃boz. plata pficere. Nam mgr Rasis almansoris monarcha i medicinis in sua practica. li. ix. in fine certas ponit morborū curas que dicunt ⁊ intitulant experimēta. Rasis almansoris: vbi scribit se et alios multipl̃ profecisse nullaz tamē causam aut rationē huiusmodi curationū nisi solam allegat exp̃ientiam per magnos viros cū lucris ingentib⁹ acquisitam: vt dicimus contra morsum canis rabidi pilos suos valere vbi nllā ratio colligitur nisi q̃ vsus et experientia patenter inducit. sic fit de morfu letali scorpionis. qui si mor sup ictu p̃terit venenū veneno subleuatur et homo de morte liberatur. de quo etiaz infra dicitur. Sunt autē qui in talibus carminū dictaminib⁹: multū rimosos verborum vulgariū de omnib⁹ linguis despererunt. sed quid dicem⁹. Nam ⁊ sancti p̃es in scripturis sacris freq̃nt metris exametris ⁊ pentametris: vt hic Salue festa dies. et insup lyricis ⁊ heroycis et elegiacis ⁊ buccolicis ⁊ rigmaticis vsi fuerūt vt patet p omes hymnos et plerisq; sequentijs. et Boetius de consol. vsus est omnium metroz odis et totum psalteriū apud hebreos videtur metricū. vt dicit Isid. et himo. li. v. c. xj. Carminant aut in omi lingua frequēti⁹ ode rignatice vel metra vt ipsius materie progressus firmet facilius et stabiletur in bus

exorcismorum seu adiura.

mane sagacitatis memoria : et ornatus et floridus et labilius et lympidus ac
facilius proferatur in omni platura. Sed nunc procedam⁹ ad predictorum verborum
formam et conuertam⁹ simpliciter in nostre latinitatis nostre prole grammatica. Nam
dicit Aug⁹ sup Mathen. et habetur de ver. sig. c. Nihil obstat narrandi diuer-
sas ubi eadem dicuntur: maxime cum quilibet euangelista eodem ordine credat
dicere quod deus voluit. Nec ibi. ac si diceret. verba transposita idem significat
de conse. dis. iij. c. j. de rescrip. Causa quoque. et igitur taliter transponamus dicendo.
Christus est natus. christus est perditus. christus est inuentus. et ille benedi-
cat hoc vulnus In nomine patris etc. Nam quod christus natus est patz Math. j. et ij.
et Lu. ij. et quod christus perdit⁹ est: et per suos parentes requisitus et inuentus est pa-
ter Lu. ij. Et sic patz quod huiusmodi verba ex radicibus sanctorum euangeliorum sunt extracta.
Nam hoc est quotidianum quod in diuinis officiis pro salute mentis et corporis suppli-
citer rogam⁹ dominum. Unde Petrus apostolorum princeps dixit ad Eneam. Sa-
net te dominus noster Iesus christus: surge sterne lectum. Act. ix. Item Barnabas
fiducialiter agens in nomine domini nostri Iesu christi et miracula fecit. ut ibidem
et christus dixit Marci. xviij. Amen quippe dico vobis: si habueritis fidem sicut
granum sinapis et dixeritis monti huic. transi hinc et transibit. et nihil impossibile
erit vobis etc. Unde si bona fide dixerit homo huic morbo transi hinc. et nihil vel
aliquid aliud adderet: et homines sanaret. quis sibi improperaret. Nam chri-
stus (ut legitur in euangelio Johannis. ix) cepit in terra et fecit lutum ex sputo
et liniuit lutum super oculos cecis. et dixit ei. Vade et lavare in natatoria syloe etc.
quis dubitat quin si christus nutu vel verbo simplici voluisset. cecus iste sana-
tus fuisset: nihilominus tamen tot fecit verborum et gestorum apparatus. ut simpli-
ci verbo imperatiuo dixit leproso. sanare et sanatus est. Marci. j. Regulariter
autem christi actio nostra est instructio. ij. q. j. Deus omnipotens. de iure ciu. Et si christus
de quo de pse. dis. ij. Liquidus. et dixit Greg. in omelia Lu. x. dominus et saluator no-
ster frater carissimus aliquando nos admonet sermonibus. aliquando vero operibus.
Ipsa enim facta precepta sunt. quod dum aliquid tacitus facit: quid agere debeamus
innotescit. Et hic dixit frequenter ad homines. fides tua te saluum fecit: et non in aia
tantum sed etiam in corpe. ut Math. ix. Marci. v. et x. et Luc. viij. et xviij. et xviij. et
xviij. et fides est que vincit mundum. j. Joh. v. xj. q. viij. Sciscitantibus. Unde dixit
apostolus. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere. omnia in nomine domini
nostri Iesu christi facite. gratias agentes deo patri per ipsum etc. ad Colloc. iij.
xxvj. q. v. Non licet. Et non erit impossibile apud deum omne verbum. Lu. j. Unde
dixit Petrus ad Iesum. Preceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus: in
verbo autem tuo laxabo rhete. et cum hoc fecisset: concluderunt piscium multitudinem
copiosam Lu. v. Et iterum dixit Christus. Amen amen dico vobis: quia qui ver-
bum meum audit et credit ei qui misit me habet vitam eternam Joh. v. Item di-
xit christus Marci vlt. Signa autem eos qui crediderint hec sequuntur. in nomine
meo demonia eijcient. linguis loquentur nouis. et si mortifex quid biberint: non
eos nocebit. super egros manus imponet et bene habebunt etc. et igitur. Quicumque
inuocauerit nomen domini saluus erit. ad Rom. x. de pe. dist. iij. Adhuc instant.
Et hic apostolus et hic canon generaliter loquentes non distinguunt qualitercumque
aut quomodocumque inuocemus nomen domini aut eius mysteria nec nos distinguere
debemus. ut. ij. q. v. Consultuisti. ff. de pub. indi. j. De precio. neque in fonte. i. inno-
centem habebit dominus cum qui assumpsit nomen dei frustra. Exod. xx. et xxij. q. iij.
Necesse. Unde dixit Beda in ome. put habet de re. iur. c. ij. super verbo euan-

Alius tractatus

geliste nolite iudicare et non iudicabimini. *Bath. viij. Lu. vi. et vii. q. i.* Deus omnipotens. hoc loco nihil aliud nobis precipi estimo. nisi ut ea facta que dubium est quod animo fiant in meliorem partem interpretemur. quod enim scriptum est *Et fructibus eorum cognoscetis eos.* de manifestis dictum est quod non possunt bono animo fieri ut stuprum blasphemie. ebrietates et similia. de quibus nobis permittit iudicare. *Hec ille.* Et hec proprie ad propositum nostrum. Et si dubia in meliorem partem interpretari iubemur: putamus permittit. Quare non ea de quibus non dubitamus quin fiant bono animo et interpretemur sed ut res potius valeat quam pereat. de ver. sig. Abbate. de si. instru. Dilectos. ff. de re. du. l. Quatenus. Et si benigniorem sententiam sequi debemus in re dubia et potius in certa. et ubi res penitus est bona. ff. quod in testa. delen. l. Proxime. et verba debent fuisse intentioni: et non intentio verbis. per quodam enim exprimitur intentio *xxij. q. v.* Humane aures. *xxxviij. dis. Sedulo. j. q. j.* Marchion. de p. sig. In intelligentia. et deus plus respicit intentionem quam actus. *xy. q. vi.* Si sacerdotibus. et si. sequenti in fi. et intentio regulariter iudicat hominem. *xxij. q. v.* Non est. Hic autem in proposito est opus bonum. intentio bona. et quod sunt veritatis et salutis mysteria sumpta radicitus: putamus tractum est de corpore sanctorum evangeliorum: ut patet. unde pingue quodum de pingui intellectu processit. ut le. et no. xi. q. iij. c. pe. et verba tam clara civili more non capiose sunt intelligenda. iij. dis. Erit. ff. de serui. l. Si cui. Unde dixit christus In nomine meo demonia eijciuntur. *Bar. xviij. et iohannes dixit ad Iohannem. lxxij. discipuli domini reuertentes cum gaudio.* Domine etiam demonia subiiciunt nobis in nomine tuo. *Lu. x.* Unde dixerunt apostoli. nec enim aliud nomen datum est hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. *Act. iij. et infra.* et nunc domine respice in minas eorum videlicet in deorum. et da fuis tuis cum omni fiducia loquar verbum tuum in eo quod manu tuam extendas ad sanitates et signa et prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. *Hec ibi.* Et hec omnia fiant sicut hic in proposito: ne nomen domini et doctrina blasphemetur. *j. Thi. vi.* Unde dixit dominus vices Deutero. *vij.* Non in solo pane viuit homo. sed in omni quod procedit de ore dei. *Bath. iij.* Unde verba dei sunt semen. quod autem cadit in terram bonam aut malam. si in bonam facit fructum. sicut hic in proposito. si in malam non facit fructum. ut le. et no. Luc. *vij.* Sunt autem perversiores hominum simplicitate verborum perversiores et adulterantes verbum dei ut dixit apostolus. *ij. Cor. ij. et iij.* quod exponit Gregorius moral. *li. xxij. c. xv.* sic ingens. Adulterare namque est verbum dei: aut aliter sentire de illo quam est aut ex eo non spirituales fructus sed adulterinos fetus querere laudis humane. ex sinceritate vero loqui qui est nil in eloquio extra quam oportet acquirere. sed ex deo loquitur qui se non a se habere sed a deo accepisse quod loquitur. *Hec ille.* Unde libere est quod vti libere quilibet potest verbo dei ad eum usum ad quem vti licite possumus. Nec obstat. *ij. q. v.* Consultasti. Quod quidem. c. allegant quidam doctores sacre theologie tales adinventiones. ubi dicitur quod sanctorum patrum documentum sancitum non est: suppositio adinventionis non est presumendum. et in isto. c. Stephanus papa locutus fuit per hos qui ferventis aqua et candentis ferri iudicium fieri voluerunt in ecclesia dei. ut ibidem patet in rubro. Unde dicitur glo. ibidem super. p. Suppositio. vtili autem et necessaria videlicet adinventionis licet vti. et alle. multa iura: et ubi canon non excipit: nec nos excipere debemus: ut pallegatum est. et omnia concessa intelligunt de iure contra nisi prohibita in certis casibus inveniuntur ut innuit *xxvij. q. ij.* Lex diuine. de sen. excus. Aug. concordat nobiscum. si saltem bene propendamus. frater Alsten. *li. j. c. xv.* licet brevibus verbis: quod attentius pluribus alijs. Sed ad sedandam rigoris severitatem illorum qui nimis rigoroze solent in his exorcismis simplici mentes perturbare. Notandum ut le. et no. xi. dis. *j. q.* Salomon ante nominis domini nostri Iesu Christi invocationis institutionem et eius aduentum

exorcismoz seu adiura.

quendā modū exorcizandi adinuenit. quo demones adiurati ab obsessis corpo-
ribz pellebant. et igit hodie huic officio mācipati: exorciste vocati sūt. Hec ibi.
Unde nigromātics in vno libroz suoz volumie qđ dicit officioz hñt canones
quos dicit vincula Salomōis: quē libz cū multis alijs per Salomonem in
Arabia in certis montū cauernis absconditū reperit Virgil⁹ tpe Octauiani
imperatoris et de Arabica lingua in nostrā latinā plationē transtulit. p quem
hodie hñmō nigromāticoz presumptio. demones ad obsequiozū mirandoz mi-
nisteria hoīm coartare cōsuevit. Itē vt dicit mgi i hysto. iij. Re. iij. Salomō
excogitauit adiuratōes qbz egritudines solebāt mitigari. alias qz quibz demo-
nes eijcerent. et alias quibz obstricti nō redirent. excogitauit etiā caracteres q
inscribebant gēmis q posite in naribz arreptitij cū radice. Salomoni mōstra-
ta: statim eū a demōibz liberauit. Hec scientia plurimū valuit in gente hebreo-
rum: et maxime necessaria erat. Hec ibi. Et plura alia hos exorcismos appro-
bantia. Item scribit idem magister in hystorijs Ezo. ij. q moyses erat vir bel-
licosus: et dum fugebat de egypto in ethiopiam. et succurrebat regi ethiopū ma-
gnifice nimis. et igit Tharnis filia regis oculos suos iniecit in moysen cū fue-
rit homo mire pulcritudinis. et ex cōdicto ipsa tradidit moysi ciuitatē si duce-
ret eam in vxorē: et ita factū est. Dum autem Moyses redire vellet ad populū
suū nō accevit vxor. qz philocapta ipm miro mō dilexit. p inde Moyses tanqz
vir peritus altroz imagines sculpsit in gēmis hui⁹ efficacie vt altera memoriā
altera obliuionē conferret amoris. cunqz paribz annulis eam instruxisset. altez
scilicet obliuionis annulū vxori p̄buit. alterum ipse tulit. vt sic pari amore pari-
bus annulis insignirent. Cepit ergo mulier amoris viri obliuisci. et tandem li-
bere in egyptum regressus est. Item vt dicit Aug⁹ in libro de ciui. dei. et ha-
betur. xxvj. q. v. Hec mirū. q illa nobilis mulier Circe maga famosissima: soci-
os Ulyssis viri clarissimi p carmia sua mutauit in bestias. et Archades. id est
gentes de Archadia sacrificio deo suo ligo immolabant. ex quo quicūqz sume-
rent in bestiarū formas cōuerterentur. Item his diebz sunt homines arte natu-
rali: et etiā ministerio demoniali. aeris serenitatē cōuertentes in formidinem.
et grandinis et niuiū et pruine et ventoz bozrealium patenter inducētes tempe-
statem. de quo plene scripsi in libro de nobilitate. c. xxxij. et ecce si tales et aliij
plures de quibz narrat Valerius maxim⁹ libro. j. c. vlt. per carmina vel artes
aut alia machinamēta apud deos suos pmissione dñi dei nostri perfecērūt mi-
rabilia. quare nō fidei nostre veri p̄fessores dicerent cum Moyses (et nunc canit
ecclesia) Non est alia natio tam grandis que habeat deos appropinqntes sibi
sicut deus adest cunctis obsecrationibz nostris. Deut. iij. et quare nō idē om-
nipotens deus nr nō tantū habentibz fidē sicut granū synapis: sed sicut granū
cucumeris. imo sicut montes et colles: ligna fructifera et omnes cedri inclinaret
aures suas ad p̄ces nostras: et attenderet pie inuocantibz eū: et oñderet illis sa-
lutare suū. Vñ conueniēter scripturas introducā⁹ qđ de supradicto domino
meo dño epō Lausanneñ in forma p̄prie subscripta recepim⁹ de maledictiōe seu
imprecatiōe ferenda contra sanguisugas: pisces inficientes et omnes vermes
terrestres seu aquaticas. mures. locustas. papilionēs et cetera animalia fruct⁹
terre vastantia seu pisces que talis est. Quoniā male pene a deo infligit ppter
nostra peccata primo et ante omnia debem⁹ conuerti ad deum et peccata dimit-
tere et cum oratiōibus et p̄cessionibz deum rogare suppliciter vt plagas ab ipso
nobis inflictas propter peccata nostra dignet amouere a nobis. Deinde curas

Alius tractatus

his seu ille ad quem pertinet imp[ro]natione seu maledictione inferre contra anima-
lia nocentia tanq[ua]m iudex ex officio constituat vnum procuratorem pro populo. sed
conuenientius esset q[uod] populus daret vnu cum reuerentia et honore debito. qui
petat discerni citatione contra animalia. citatione ho[m]i[n]i decreta mittatur certus
nuncius ad campos seu vineas aut littora aquarum sicut q[uod] erit necessarium. et ibi ci-
tentur coram tali: in crastino tali hora responsura de his que sibi obijciuntur sub
pena maledictionis eis inferende. et ad locum et tempus constitutum compareat pro-
curator populi et petat mandari dictis animalibus. Quo audito nihilominus si
potest habere aliquod de ipsis animalibus ante eum constitutis sedens maledicet eis
presentibus et absentibus ut presentibus cominando maledictione omnipotentis dei et
totius curie celestis et ecclesie. ut infra tres dies. assignando primum per primo termi-
no. secundum per secundo. et tertium per tertio. et peremptorie a tali territorio vel aquis
recedant. et a animalia que inficiunt inquiete dimittant vel nocere fructibus terre
desistant. et se in talem locum reducant in quo nulli nocere possint. quod si non fece-
rint compareant ad tempus assignatum redditura ratione quare non paruerint
alio lapso termino. procedatur in contumacia contra ea. et si animalia sunt presen-
tia restituantur ad locum seu aquas unde recepta sunt. si autem recesserint infra termi-
num denique gratie deo per processiones et orationes: et benedicant aque in forma
que inferius continetur. ubi vero non recesserint: continuabit processus sine intermis-
sione. et si animalia haberi possint: iterum ducantur ad presentia: ut prius. et procurator
populi petat ferri sententiam cum suis rationibus ea absolui ab impetitione aduer-
sarii. et tandem quod deus pronior est ad miserendum quam ad puniendum concludant in cau-
sa per populo. et ferat sententiam contra illa. extunc quod ex parte omnipotentis dei et
totius curie celestis ac ecclesie sancte dei sunt maledicenda et omnia mala contra
ea imprecanda: interficiat animalia ibi presentia: et ad statim cum processione et
aqua benedicta procedat ad maledictionem animalium. et benedictionem aquarum vel cam-
porum ut sequitur. Adiutorium nostrum in nomine domini. Qui fecit celum et terram.
Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Domine vobiscum. Ore-
mus. Preces nostras quesumus domine clementer exaudi. ut qui iuste pro peccatis
nostris hanc verminum seu murium et persecutionem patimur. pro tui nominis gloria
ab ea misericorditer liberemur. ut procul a tua potentia expulsi nulli noceant.
et hos campos vel vineas vel aquas in tranquillitate et quiete dimittant. quoniam
nos ex eis surgentia et orta tue maiestati deferuiant. et nostrae necessitati subueni-
ant. Per christum dominum nostrum. Item subiungatur mox alia et sequens collecta.
Omnipotens sempiternus deus. omnium remunerator et peccatorum maximus mi-
serator. in cuius nomine omnia genua flectunt: celestia terrestria et inferna. tua
potentia nobis peccatoribus omnipotens concede. ut quod de tua misericordia
confisi agimus: per tuam gratiam efficacem consequamur effectum. quatenus hos
pestiferos vermes vel mures per nos tuos maledicendos maledicas. se-
gregandos segreges. exterminandos extermines: ut per tuam clementiam ab hac
peste liberati. gratiarum actiones maiestati tue libere referamus. Per christum dominum
nostrum. Item mox subiungat exorcismus talis ut sequitur. Exorcizo vos pestife-
ros vermes seu mures per deum patrem omnipotentem et Iesum christum filium eius
et spiritum sanctum ab utroque procedente ut cunctim recedatis ab his aquis cam-
pis seu vineis et. nec amplius in eis habitetis. sed ad ea loca transceatis in qui-
bus nemini nocere possitis: pro parte omnipotentis dei et totius curie celestis ac
ecclesie sancte dei vos maledicensque quocumque ieritis sitis maledicti. deficientes

exorcismoz seu adiurationū

de die in diem in vospfos et decrefcentes: quatenus reliquie de vobis nullo in loco inueniant nisi neceffarie ad falutē et vfuū humanū: quod p̄ftare dignetur qui ventur⁹ est iudicare viuos et mortuos et feculū per ignem. Item fequit oratio fup aquas. Domine Iefu chifte qui iordanis flumen benedicifti: et in eodē baptizatus aquas mūdāfti et purificāfti. vt elemētū falubre efficerent in remiffionem peccatorū: has aquas quoq; benedicere et fanctificare et mūdare digneris: vt nil in eis noxiū: nil peftilens vel inficiens. nil corrupens remaneat: fed omnia pura et mūda in eis efficiant. quaten⁹ que ad vsum humanū et eis creata funt cum falute noftra et gloria tua affumamus. Per xpm dñm noftr. Amē. Et tunc fequit confirmatio predictoz. Official' curie Laufanneñ. venerabili et circūfpecto viro dño plebano Bernen. falutem. vifa fupplicatione pro parte nobilium dominoz Sculteti et confulū de Berno. de et fupra cafu in annexis mentionato ac eius tenore confiderato: volentes eisdem et eozū fubditis benigniter puidere. vobis de cui⁹ legalitate et industria nō immerito confidimus. tenore p̄fentū cōmittim⁹ et mādāmus q̄ten⁹ maledictiōes feu impcations inferendas contra fanguifugas et alia animalia in annexis mētionata. p̄lb prius ad deuotionē p̄gregato. et cafu ipfi populo expofito iuxta formā et tenore in dictis annexis mētionatis: vice et auctoritate reuerendi in xpo patris et dñi nři dñi Georgij de Salutis miferatione diuina Laufanneñ epi feruato mō in dictis annexis mētionato faciatis et omnia et fingula alia in dictis annexis mētionata ad debite executionis effectū demādetis. fup q̄bo vices p̄fati dñi nři Laufannenſ epi et nřas vob p̄ntiuz tenore cōmittim⁹. Datū et actuz fub nřo manuali figno et figillo curie nře die. xxiij. menfis Martij. anno dñi. M. cccclj. Quo quidez adiurationis feu exorcismoz et alijs inde fecutis p̄ceffu follefter inspectis: vidi q̄ funt de hic ftantibz hui⁹ iudiciarij ritus fubfannātes p̄fectionē tanq; aduerſ⁹ animalia bruta impeccabilia fulminatā. et igit refumo qd̄ p̄dicim⁹ q̄ oia chriſti actio est nřa inſtructio. et q̄ facta ipſius p̄cepta funt tacitus et c. Nonne vt legim⁹ Marci. xj. Dñs noſter Iefus xps filius iuſti iudicis et contra re inanimataz more p̄giuo feruauit iudiciorū executionē. Nā dñ ipſe qui nihilomin⁹ cūcta no uir anteq; fierent. Dan. xij. Exiret de bethania et eſuriret: cū vidiffet ficū a longe habentē folia: venit ſi quid forte inueniret in ea. et cū veniffet ad eaz nihil inuenit preter folia. Non enī erat tēpus ficorū. Et respondēs dixit ei. Jaz nō amplius in eternū ex te quifq; fructus māducet. et dñ alio die reuerſus eſt et diſcipuli cum eo. viderūt ficū aridam factā a radicibus cui maledixerat dñs. Ecce chriſtus noluit maledicere huic arbori niſi prius tanq; iudici ſibi conſtaret legitimo documento. videlicet p̄ viſum de ſue ſterilitatis maleficio. et duz infor mat⁹ fuit de hoc. p̄nunciavit maledictiōis ſententiā cū edicto publico. et ſb adiuncto ſolēniter diſcipulorū ſuorū tanq; viroz fidedignorū omī exceptiōe: maioris fidei teſtimonio. Eſt em̄ efficax p̄batio dñi res de q̄ agit ſubijcitur oculo. vt legim⁹ et no. de p̄ſcrip. Quia iudicis. de libel. ob. c. ij. ff. fi. regū. Si irruptione. in fine. de quo plene per Jo. an. in addi. ſpe. de teſti. §. j. p̄. Item q̄ non perhibet. in addi. maior. Sic etiā dñs anteq; damnaret ſodomitas. Descendā inquit et videbo vtrū clamor qui venit ad me opere cōpleuerint an non. ita vt ſciam Benef. et vij. de ſimo. Licet hely. ij. q. j. Deus om̄ps. de accu. Qualiter. ij. Nec nouū eſt q̄ creature dei ſit maledictio. etiā ſi ſit inanimata aut irrationabilis in hoc mūdo. Nā dñs dixit Maledicta terra in ope tuo. Gen. ij. et itez dixit ad ſerpentē. Maledict⁹ eris inter oia animātia terre. Ibidē. Et angelus dñi dixit

Alius tractat'

filij israel maledicite terre marath. Iudiciū. v. et David propheta rex et amicus dei maledixit montibus gelboe. dum inquit. Nec ros nec pluuia veniat super vos. nec sint agri prouinciarum. quia ibidem ceciderunt fortes israel. ij. Regn. j. et Job vir simplex et iustus maledixit diei in quo natus est. Job. iij. et Hieremias propheta dixit. Maledicta dies in qua natus sum: dies in qua peperit me mater mea non sit benedicta. De quibus iam dictis maledictionibus primis plene videamus Gregorium in moralibus li. iij. c. ij. et sequenti. Et legitur de Virgilio predicto quod exterminauit et relegauit perpetuo omnes muscas aut genus muscarum de macellis Parthenope ciuitatis ad nutum augusti imperatoris videlicet Octavianus cuius cancellarius fuit. Quam quidem Augustus exposcit Neapolim vocari maluit. ex qua totum regnum Neapolie nomen acquisiuit. Item prout publica vox est et fama: imo veritas quod in dyocesi Luriensis prouincie Baguntine rudissima videtur terra inter montes et colles germanie preminentiores collocata: que propter aritudinem vallium et multitudinem montium multum est cara. Unde quondam quoddam genus vermiculorum seu brucorum: quod secundum Isidorum libro ethimo. xij. c. v. Cantarida vocatur: vel secundum alios limax. ex eo quod de limo terre nascatur: seu alemanico nomine Jucer nuncupatur. sunt autem albi coloris et nigri capitis: sex pedum: in longitudine medij digiti. et tertio anno sue generationis ad instar formice prumpunt more volatili que suo more malicioso: agros et prata campos et cespites et alia loca plana seu montosa. fenum et herbam et gramina aliosque terre fructus germinantia: infra terram et iuxta radices girando. spaciando. sulcando. euertendo. conterendo: et corrosione sua germina terre radicibus sterilizando. Unde non sine consultissimo communi terre totius ibidem incolarum decreto: quadam naturali sagacitate modus talis adinuenitur. et non carens ratione. unde predicti terrigene dictas cantaridas ad iudicium prouinciale per edictum publicum (prout quondam fiebat in albo pretoris citari et euocari fecerunt. et ipsis citatis et non contentibus propter suorum corporum exiguitatem et etatis minoritatem. Iudei ex officio ut gauderent iura minorum. ut leg. et no. ff. de minoribus. quasi per totum. et. xv. q. iij. Non est. et Archidia. c. vlti. de iudi. li. vj. eisdem cantaridis curatorem. procuratorem. iudicem et oratorem certum ibidem existentem et presentem qui fideliter decuit petitionibus et accusationibus terrigenarum respondens et duplicationibus et triplicationibus rite peractis: obtinuit pro dictis cantaridis cum sint creatura dei. et a tanto tempe cuius initium non fuit in hominum memoria habuerunt tales ius. et in talibus terris habitacula sua et ne priuaretur alimentum suo petiuit procurator ipsorum quod non expellerent a suis possessionibus nisi ipsis consentientibus alia si bi iudicialiter assignarent loca. et ita factum est: et hodie rite fuerat et ipsis cantaridis per annos singulos in tempore suo terre portio certissima reseruatur. et ibidem conueniunt. et nullus de cetero per ipsos angariatur. Sed prout predictimus quod facta mirabilia fidem prebeant rebus mirabilioribus auribus percipere prout nobis retulit nuper rusticus quidam antiquissimus et contra animalia bruta processus breuioris concernitur apparatus. Nam dum habitationis domus ruralis aliquis (prout sepe per rura fieri consuevit) qualitercumque contaminata fuerit aut occupata serpentibus. colubris. aspidibus. viperis. natricibus. nepis. stellionibus diphis. anguibus. ceculis. lacertis. bufonibus: et exuiis: aut quorumcumque vermium venenosorum generibus. et ipse rusticus vel alter bona fide quasi loquimur montibus se inclinarent. ut promissum dixerit hec verba vel in effectu similia. Ich beschwer mich würrn by dem almechtigen gott: das uch dise statt oder hufz als vnmer

exorcismoz seu adiurationū

sy als vnmer gott ist der mann der cyn falsch vteyl spricht vnnd cyn rechte
 kan Im namen des vatters zc. Ac si diceret. Ego adiuro vos vermes p om ni
 potentē deū vt ille locus sit vobis tam detestabilis prout deo est vir ille qui fal
 sam sententiā protulit et iustam nouit In nomine patris z fi. z c. Et hec verba
 similiter mutatis mutandis dicta pficiunt dūmodo equū aut mulam seu alia
 animalia lūbrici vel vermes in visceribus corrodunt prout fidedigni nobis pa
 tenter retulerūt z experienter pbauerūt. Nam probat Joh. in summa. li. j. titu.
 xj. q. xij. q. in incantationibz serpentū vel quorūcūqz animalū si respectus ha
 beat solū ad verba sacra z ad virtutem diuinā nō est illicitum vt hic fieri po
 test. Et in hoc videt q sanctū z terribile est nomen dei in vniuersa terra. Nam
 olim quidā episcopus Lausannē. (prout hystoriarū suarū propalatio dicit)
 totū genus anguillaz de lacu grandi sibi vicino z ex omnibz aquis pfluētibus
 in eo. patenter perpetuo relegauit. vt vsqz nunc z p̄sentibz diebus nulla perma
 nere poterit. Lacus aut in longitudine quasi dietam: z per latitudinē duas leu
 cas cōprehendit: et Rodanus flumē p̄transiens in eodem edicto permansit.
 Sic beatus heremita p̄minni insulam sancti Marci prope Constantiā ve
 nenosis coinquinata vermibus: totaliter mūdauit suis p̄cibz. Sed nūc corro
 borando p̄dicta ad exorcismū p̄fati redeam⁹ ruralis z non mireris q execra
 bilis tanti prolatio criminis: videlicet falsi iudicis sit causa expulsiōis tal tam
 palam violenti recessus eliminatiōis. Nam in hoc videt q nō tantū cōtrariū
 contrario purgat. vt le. z no. in Cle. Lupientes. de penis. sed etiam malū ma
 lo naturaliter repellit. vt dum mēbrū igne lesū mor igni reapplica⁹ aut mem
 brum frigore viciatū repentinē aqua frigida refocilla⁹. z quodlibet illoz cōtra
 rio remedio periclitat⁹. Et nunc redeam⁹ ad p̄positū. Nam put narrat p̄dictus
 Joh. in sum. confess. et pbat li. j. ti. xj. q. cxxv. q. nō solū actus sodomiticus sed
 de eodē prolatio os loquentis z aures audientiū. z ipa quodāmodo polluit ele
 menta. Et dicit impator in auten. vt nō lux. s. na. s. ij. q. de tali crimie generat⁹
 pestilentie z tempestates. z sic ad p̄positū p̄ditiōes dicem⁹ inq iudices detesta
 biles. Nā tal iudex fuit Pylatus et Cayphas z Annas et scribe et pharisei et
 seniores populi z p̄ncipes sacerdotū z legi z iurisperiti: q xpm innocentē noue
 runt z per suas sentēcias z simpliciū seditiones christū et Stephanū z Jaco
 bum maiore z alios innocentes morti tradiderūt. z barrabā latronē dimiserūt.
 et tales z sibi similes iniqui iudices: dicūtur innocentū oppressores. pro quibz
 christus z Stephan⁹ in mortis agonia nō orauerūt: quia tales sciuerunt quid
 fecerunt: sed p alijs simpliciū. imperitis. spiculatoribz: ac personis importētibz
 qui nesciuerūt qd fecerūt: p̄ces ad dñm vt illis dimitteret efficaciter fuderunt. z
 illi indubitāter salui facti sunt. sed alijs suis in p̄ctis Tito z vespasiano coopan
 tibz perierūt. vt le. z no. j. q. iij. s. His ita. in fi. Et igit ad p̄positū qz tales iudi
 ces deo sunt tā odibiles tanqz homibz p̄noti vermes. vñ nō tm p̄ntis vite loca
 sz etiā celoz relegati p̄dunt habitatiōes. z cū Pylato m̄gro suo (nisi penituerint
 et lesis satisfecerint) cōpliciū quoqz eius recipiāt p̄petuas acerbatis z doloris
 penarū portiones. de quibz nuper feci tractatū contra iniquos iudices intitu
 latū: z consequēter alium qui intitula⁹ de consolatiōe inique suppressorū ad in
 star innocentis Boetij. quē legimus p venerabilis phie p̄solationē refocillatū
 Et nunc vltra ad p̄dictorum corroboratiōis argumētū pcedam⁹. Nā hodie in
 sepultura Pylati q est in lacu qdā montis fracti dyoces Constantien. vt narrat
 Petrus in sua Lombardica de passione dñi patēter videm⁹ dñ talis lacus tan

Alius tractat' exor.

27. gitur aut paucissime mouetur per homines ppter criminis falsi videlicet iudicis Pilati detestationē. indubitanter etiam celo serenissimo. consequentur statim horrendissime per nubium coagulationes: et formidulose prumpunt tempestates in terrigenarum et incolarum perditiones. Et ego Felix cum tribulationum sociis miserabiliter anxius: non frustra iudicis iniqui crimē scripturis fui persecutus. quia noui tanquam expertus: quot et qualis cordis et animi cruciatus patitur iniqua sententia latenter aut palam odio duro grauatus. Sunt autem hec duo crimina videlicet innocentis suppressio: et nature peruersio. de illis quattuor execrabilibus pre ceteris ad celum clamantibus. et tertium est innocentis sanguinis effusio. Unde Beatus Hieronymus. iij. dixit dominus ad Layn. Vox sanguinis tui Abel clamat ad me de terra. Et quartum ad celum clamans: est mercedis deseruite retentio. Unde Iacobus. v. Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras. qui fraudati sunt a vobis clamant: et clamor eorum in auribus sabaoth introiuit. Et glossa interli. ibidem dicit. Et si pauper omnia patienter ferentes non clamant: merces tamen retenta clamat. Unde Christus. Clamat in celum vox sanguis et sodomorum. Vox oppressorum: premia retenta laborum. Et si per talis clamorose vocis fremitum moueat natura. imo natura diuina. et etiam si vindictam retribuatur non mireris. et sic facit ad propositum. et utinam promissa perficeretur: et quod laboris sollicitudines operis artificem commendarent. ac que non possent. singula multa tamen collecta inuarent. Et concludendo dicimus (saluo iure loquentis sincerius) quod lector iste Augustinensis in studio Heydelbergen in huius articulo prolationis reuocatione indebite fuit grauatus. et minus iuste prout promittitur angariatus. et quod tales et sui similes adiurationes seu exorcismi aut imprecationis pronuntiatio licite et conuenienter admittitur. et per prelatos ecclesiarum non prohibeatur. et per hoc illius fides spes et caritas conseruatur. qui fidei nostre verbo et exemplo fuit exorcista disertissimus. et viuit et regnat per infinita seculorum secula benedictus Amen.

Finis.

De credulitate demonibus adhibenda.

Dominus noster Iesus christus dñ

D in terra p̄dicaret: vsus est parabolis: exemplis: et rerū gestarū casib⁹: put iuxta Gregoriū eisdē tempib⁹ fecerūt palestini. et cōiter nunc grecorū ppl̄s. Dixit autē dñs int̄ cetera de diuine epulone in inferno sepulto: et de sui feruoris dolore crudelissimo Lu. xvi. et nō recordor me legisse christum alibi dixisse tam signanter de talis cruciatus igne perpetuo. licet infiniti doctores et viri sanctissimi. similiter et iudei desup quorū et gentiles ut fuit Virgilius. Job et Plato de quibus infra dicitur. descripserint huiusmodi tormentorū et tortorum qualitates. Sed (prout ait Grego. super Lucam in omelia nobis quotidiana) sic inquit Domin⁹ et saluator noster aliquādo verbis. aliquā vero operib⁹ nos admonet. Ipsa etenim facta eius p̄cepta sunt. qz dñ aliquid tacitus facit: qd agere debeam⁹ innotescit. Et in alio loco scribitur Christi actio: nostra est instructio. Et igit̄ idē Grego. talē ritum tenuit dñ libru⁹ dyalogorū ad fr̄m Petrū descripsit. Et nunc talē describam⁹ casum nouissimis dieb⁹ in veritate pactū. Quidā hō de plebeis et mechanic⁹ et p̄genie paupcula p̄creatus in sue iuuetutis tpe p̄pria sagacitate et ambitiois increate natural̄ inclinatioe. vehemēter ditatus dilatatus et impinguatus: et omni tpali felicitate sublimatus. et inter potentiores vniuersitatis sue fuit habitus: tentus et reputatus. et intantū qz ppl̄us in ip̄m p̄spiciebat: ip̄m obsuabat. et tanq̄ maiorē inter eos p̄ferre studebat. Hinc etiā plati: doctores et clerici plures ipsius adiutorio promoueri sperabant. similiter et ipsius odio persecuti: terribiliter timebant. Et dñ in honore esset nō intellexit. sed cōparatus est iuuetutis insipietib⁹ et silis factus ē illis. quoniā iumentali more de anno dñi. M. ccccliii. sine discretioe vitam finiuit. quia nō sapuit: nec intellexit nec nouissima prouidit: quē nihilo min⁹ pomposa populorū curiositas. exequiorū concursu tumultuoso sepeliuit. Iuxta illud. Dum moritur diues: concurrūt vndiqz ciues. Dum pauper morit̄ vir vnus adesse videtur. Hinc anno sequenti: quidam homo demoniacus: id est a demone possessus: et ab ipso miserabilr cruciatus. quadam hora quietatus dedit diuersa responsionis relationis quoqz verba petentibus. et inter alia requisitus vbi maneret anima illius iam p̄nominati defuncti. et demon in hec verba vl̄ in effectū similia. In inferno ait est propria sede locatus. de q̄ responsione et alijs: homies circūstantes in ecclia ibidem fuerūt p̄territi. imo cōmunitas fuit p̄turbata ratioe talis edicti. et hinc homo iste erat liberat⁹. Et hoc igit̄ tur themate tres oriuntur questiones.

Primo vtrum demoni in hoc casu sit credendum.

Secūdo vtz sine demōis relatioe: hic diues sit tanq̄ dānat⁹ p̄ hoies iudicād⁹.

Tertio vtrum p̄ tali defuncto sint orōnes et alia pietatis opa faciēda.

Ad primam questionem videtur dicendum qz huic demoni nullo mō sit credendū: quoniā mendax est et p̄ mendaciū p̄mos parentes decipit. et frequenter legimus in vitispatz qz dyabolus ad ipsos veniebat et p̄ mēdatiū mltos decipiebat aut decipe sagaciter attemptabat. inter q̄s etiā fuit magnus Anthonius. et sic similr veniebat ad christum. et p̄ mendaces p̄missiones ip̄m temptabat i finē qz ip̄m adorare debebat Math. iiii. Et igit̄ in his q̄ cūct⁹

De credulitate

mortalibus sunt incognita: quod mitius et certius tenere debemus. ut le. et no. in. c. Iuuenis. de spon. et in. c. Estote. de re iudi. Et igitur his et alijs demonum relationibus non credamus: nisi fortiores probationis attestaciones videamus. Nam scriptum est. Nolite credere omni spiritui: sed probate utrum ex deo sint. i. Job. iiij. Et qui cito credit levis est corde. Eccl. xix. Ad hoc facit dictum sancti Tho. in. sum. ar. iiij. introducens illud Deut. xviij. Non inueniat in te qui ariolos suscitet nec phitones consulat. huius duplex causa est. Prima quod inuocatio demonum fit per pactum expressum cum demone. et hoc est oino illicitum. Unde de talibus scribitur et intelligitur illud Esa. xxviij. Dixistis percutiamus fedus cum morte: et cum inferno fecimus pactum et adhuc grauius esset si sacrificium vel reuerentia demoni inuocato exhiberetur. Secunda causa propter periculum sequens. demon enim qui intendit hominem decipere ex hominibus suis responsis. etiam si aliquando vera dicat: intendit homines assuescere ad hoc quod ei credant. et sic intendit pervertere in aliquid quod sit saluti humane perituri: et ultra infert. Unde Athanasius exponens illud Luc. iiij. ubi legitur quod Iesus increpauit illum videlicet demonem. dicens: obmutesce. Dicit quis igitur vera fateretur demon. cognoscebat tamen christus eius sermonem ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget ut nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus. et si vera loqui videantur. nephas est enim ut cum assit nobis scriptura diuina: a dyabolo instruamur. Hec ille. Unde Crisostomus. sup. xxj. c. Math. Concessus est dyabolo interdum vera dicere ut mendacium. **Si prius videtur dicendum** palleat aliquam veritate. quod hic sanctus Tho. loquitur de his qui inuocant demones ad consulendum ut fecerit phitonissa Saul. de Samuele. et hodie faciunt magi aut nigromantici seu alij ad inueniendum furtum vel thesaurum absconditum aut alias nobis ignotas querere volentes. et talibus actibus uti non debemus: nec ipsis credere licet. Sed pro illo quod inducit Athanasium. Audi quid dicat textus euangelicus. et sunt hec verba per ipsum partim allegata videlicet et in synagoga erat homo habens demonium immundum et exclamauit voce magna dicens. Sine. quid nobis et tibi Iesu nazarene. nisi perdere nos. Scio te quia sis sanctus dei. et increpauit illum ihesus dicens. Obmutesce et exi ab illo. et exiit ab illo: nihilque illi nocuit. Hic nota primum quod demon dixit veritatem quam Iesus sciuit ipsum dicturam antequam loqueretur. sed postquam locutus est ne ultra loqueretur ea que nobis sunt incognita. et iesus nouit: dixit obmutesce. et hic est alius casus. Nam dyabolus hic et in alijs possessis compellitur ut exeat: et non quod aliquam diuinationis aut ariolationis seu superstitionis vel sortilegij seu sortis artem ostendat. sed si tunc aliqua dixerit non compellitur sed simpliciter interrogatus aut alius voluntate diuina commotus. ut hic dum loqueretur ad Iesum et veritatem dixit iudeis ignotam. Hoc non est contra sanctum Tho. et quod dicit Iohannes. non omni spiritui credas. ita debet intelligi quod aliquibus credendum est. Nam dicunt doctores sacre theologie: et praesertim ille qui glosauit Lathanem. et in hoc puncto. Valedictus ne esto. ubi tangit maledicentes et male loquentes et falsam sententiam aut falsum testimonium proferentes. et infert notanter quod dyabolus adiuratus per deum viuum frequenter dicit veritatem. quis ipse sit pater mendacium. Item dicit ibidem precepto. xij. quod dyabolus nunquam voluit metiri in propria forma ne convictus est de piurio. Et dicit notanter in propria forma put est in inferno aut purgatorio: vel in aliquo ydolo: aut in aliquibus terre finibus: castris vel domibus aut nemoribus. Nam angelus Thobie iuniori convictus dyabolum ad interiora deserti relegauit. Et sanctus Bernhardus in morte Iouis demonem ad permanen-

demonibus adhibēda.

dum ibidem perpetuo ligauit. qui ppter ea dicitur mons sc̃i Bernhadi. Est etiam in quibusdā domibz in q̃ forma videri nō pōt. put in Bononia est q̃dā dom⁹ largissima in vico ad sanctā Mariā maiore. quā demones taliter occupabant q̃ per mltā tpa homies i ea habitare nō poterāt. et insule⁹ demonū frēq̃nt audī. atq̃ tū nīl videt quoz demonū voces audiūtur et linguis hoīm loquunt. sed nō mentiunt. sed dū mētiri volūt: nō aliter faciunt q̃ dum tanq̃ viuētū aerea cor pora vel materialia patēter assumpserint: put in paradiso assumpsit sibi formā serpentis faciē virgineā habentis. et taliter p̃mos gentes decepit. Nā si i p̃pria forma q̃ torquet aīas in inferno supuenisset. Adā cū eua ad audiendū illū nō p̃mansisset. Uñ dicit Bern. q̃ facilius vellet fornacē calētissime feruentē intrare q̃ dyabolū in sua p̃pria forma apparentē videre. et igit̃ vt dicit dyabol⁹ appuit christo in forma hūana. sic Margarethe in forma draconis. et Anthonio et mltis sanctis p̃ribz in forma viri vel mulieris. et his diebz talr apparet frēq̃nter in Dacia et Norwegia. et ibidē Trolli dicunt. et ppter assuetudinē ab homibz nō timent. sed homies ipsoz obsequijs vtunt: qui etiā incubi seu succubi dicūtur et in humana specie filiis et filiabus hoīm cōmīscunt. qui p̃ m̃gīm in hystoria de causa diluuij notabilr cum suis p̃rietatibz explicant. quoz vnus filiam regis Britannie monialē et virginē cognouit: que ex eo merliniū vatem famosissimū generauit. Spiritus aut tales demones nolunt nominari. de q̃bz plura scripsi in libro de nobilitate. attamē adiurati nō mentiunt nec dolū machinant. Uñ narratur de quodā sacerdote qui ppter vehementē fornicationis et suspicionis infamiā cū vxore potentioris ville ibidē exortā de sua parrochia p̃ q̃ddam nemus multū perterritus fugebat. cui dyabol⁹ in forma religiosi sapiētis obuiabat. et ait illi. Quo vadis lamētabili tristitia grauat⁹? qd̃ cognosco diuis visio nibus. et ille rē gestā sinceriter narrauit. et religiosus ait. et si hoc maledictū mēbrū virile nō haberes: tu indubitāter in villa tua secure pmaneres. et ille vtq̃z dñe. et religiosus inq̃t. Leua vestimēta tua et tangā illud. put tetigit et illd̃ mēbrum penit⁹ illico disparuit. de quo sacerdos multū gauisus et i villā reuersus et pulsatis cāpanis innocētie sue sinceritatē ostensur⁹. et congregatis parrochianis cōtinuo spe plen⁹: stans in cancellis et p̃sidenter eleuatis vestimentis mox membz suū abūdātius q̃ prius appuit. et sic ipm demon in hūana forma decipit. Sed put p̃dixim⁹ q̃ in sua cēntia simplici nunq̃ fuerit mentitus. et taliter locutus est dum dño de brō Job dixerat. vt ibidē. c. j. et dū certis signis in idolo recōditus sanctū Bartholomeū designauit. et dum Virgilio p̃dicto penas infernales et infernoz dispositiones tanq̃ exptus p̃prie notificauit. et insup dū libros Salomonis de arte magica in montiū cauernis samarie reconditos reuelauit. et expost conseq̃nter dum Octauiano augusto declarauit. et talia tā clare significauit. q̃ sc̃tūs Aug⁹. in li. de ciui. dei. postq̃ totū mundū et oīa q̃ super terrā et in terra fuerant plustrauerat. de dispositiōe inferni et penis infernalibus et inferoz p̃tātibz tenebray se ad Virgiliū maronē remisit. quē ibidē venerabilem poetā nomiat. qui h̃mōi relationes a demonibz recepat. Uñ in gestis Romanoz de quodā idolo legī qd̃ sub pedibz habebat thesaur⁹ absconditū. quēz quidāz mag⁹ furabat. et idolo si reuelaret furē q̃ sibi caput p̃fringeret cōminabatur. sed dū idolatre viderūt thesaur⁹ fore sublatū quesierūt ab idolo id est de mone qui fuerat in idolo quis furtū fecerit. et ipse: si quis veritatē dixerit. caput sibi rumpit. Sed notabilr dixit Greg. q̃ vnus spiritus est subtilior alio. et alius alio nequior. Unde Luc. xj. scribit de vno spū qui abiit et reuersus addu

De credulitate

xit septem nequiores se. vnde discipuli dñi certum genus demonioꝝ non poterant eijcere: et dixit dominus. Hoc genus demonioꝝ non eijcitur nisi in ieiunio et oratione. Math. xvij. et Mar. ix. Un tempibꝫ nris in Ertforden ciuitate qda mulier habuit demoniu quod loquebat theutonicu et latinu et bohemicu. et du exorcista quereret de nomie et conditione sua. Ego sum inquit ille spiritus qui nuper in Bohemia innumerabiles fidelium gentes contra Bohemos feruenter armatos. et prope ciuitate Satz castrametatas violenter dissoluebam. qz principu dissensiones audiebam. et hoc p ignis vehementissimi tanqꝫ infernal crudeles immissoes. Fuit autem ignis iste vt referunt qui fuerunt presentes tam impetuosis cum vento terribili pmixtus q boues et oues et equos cosumpsit cum pciosis rebus alijs mobilibꝫ. put etiam legit in Job. c. ij. vbi dyabolus similr dño pmittete perseuit. Fuit aut hec dissolutio diuini iudicii patentis dispositio. Nam dicti principes no pposuerunt deum ante conspectu suum. sed inter se diuiserunt regni terminos terraru ante triumphu. Sed his dimissis prosequamur nostri propositi conceptum. Et vt dicit Breg. in suis moralibꝫ: prout vnus angelus ministeriu alteri angeli sibi non appropriat. sic vnus demon alterius demonis officiu sibi non vsurpat. et dicit vltra q demones quantumcumqꝫ maligni nunqꝫ tamen inter se fiunt discordes. et hoc induci nuper in libro de libertate ecclesiastica. vbi videt q iurisperiti qui dicunt causar et personarum in iure contententiu aduocati. et pro defensione iuris cuiuslibet sunt ab ecclia deputati. in defensione causar nunqꝫ sunt pcorde. et in hoc demõibꝫ peiores. Hanc igitur concordia demonu et ppetates officioꝝ eorum. primus nouit in Europa Virgilius predictus de rure prope Mantuanã ciuitate in Lombardia natus. et qui post multa finaliter effectus e Octauiani predicti cancellarius de quo plenius scripsi in libro de nobilitate. c. penul. Dicitur aut proprie demoniorum et ipsoꝝ officioꝝ. cognitio vna species artis magice q nigromantia vocatur. qua postea Symon magus cu ceteris in contemptu fidei catholice nequiter operabatur et vsqꝫ ad presens periculosissime per aliquos frequentatur.

Sed his dimissis: tanqꝫ ad rem proprie no facientibꝫ dicam? (saluo iudicio peritioꝝ) huius questionis solutione. et puto premissis sincere consideratis q in hoc casu et similibꝫ sine peccato de huius diuitis mäsione in inferno sit credendum dyabolo tanqꝫ expto et psertim de inferis. naz nouit pterita: similr et psetia sicut angelus et no vltra nisi pmissioe diuina. De futuro aut qm annosus non pl? nisi qntu de experientia reru et cursu tepoꝝ. put antiquus rusticus pnosticabit. Dicit aut Bern. in suis meditatioibꝫ. Demonu est malas suggestiones immittere. nrm e illis no psetire. quia qtiens resistim dyabolo: vincimus. Hec ille. Item dicit sanctus Ihs. de sum. bo. li. ij. c. v. Demones cogitationes infundunt. mentem intrans. et corda inspirant. tribulationes et dolores dant. animu verant. cogitationes tamen hominu non sciunt re. Itē ibidē. c. vj. Somnia imittunt. Item ibidē. li. ij. c. xxv. Cogitationes hoim puocant. Itē li. j. c. xxvj. Demones cruciant igne gehēali. Item idē in li. de creatioe mudi. c. vij. Demones domi no pmittente in s aere puocant tempestates vt homibꝫ noceant. Hec ille.

Ad secundam questionem sic proceditur.

Et ponamus casum: q hic diues de quo in themate nunqꝫ per demonē taliter fuerit publicatus aut pclamat? quid de suo statu posset indicare homo discretus: et psertim ille qui nouit radicis aut hūanitus sue conditionis apparatus.

demonibus adhibēda.

de quibus quidā plebeis tam vehemēter ditatis notabilr scripsi in libro de nobilitate in titulis suis et ibidem ostendit per experientia cunctis quotidianaz quorum bona tanq̃ res male acquisite nō sunt nec hacten⁹ fuerunt duratura. et in tertiu herede nō pfectura: put bona clericorū quātuncūq̃ larga ad laicorū manus puenientia. et hec et illa bona recenter inficiunt etiā res iuste quesitas. imo intoricāt talr quod raro vel nunq̃ in eodē statu pmanent: aut ad felicem finē perueniāt. et hec sunt certa signa q̃ res male quesitas demonstrāt. Sed nūc ad propositū questionis vtz ille diues post mortē sit iudicand⁹. sicut sepe viuētes iudicam⁹ publicanos. vsurarios publicos. et iudices iniq̃s rē. put Egeas iudex impi⁹ per Andream apostolū fuit iudicatus. et videt quod non. quia dixit dñs. Nolite iudicare vt nō iudicemini. Math. vii. et Aplūs. Nolite ante tēpus iudicare. j. Cor. iiii. et itez. Tu quis es q̃ iudicas alienū seruū. ad Ro. xiiij. Ad quod dicendū fm doc. quod triplex est iudiciū. scilicet suspitionis. quādo videlicet ex re visa vel psonaliter audita. de primo statim oritur suspicio. et hec ē triplex. Prima violenta quādo apparent omia signa mali et nulla boni. Scōda probabilis quādo sunt lenia signa mali: et fortia ac plura boni. Tertia temeraria. scilicet quādo multa signa boni et pauca mali. Primū iudiciū nō est pccm. secundū est veniale. tertiu mortale. Scdm aut iudiciū est certitudinis: et est iudicare de manifestis. et hoc ē licitū et psertim p̃latis: adhibitis debitis circūstantijs. et ita si talis viderit: vlt etiam alius. rem patenter maliciosam. vt adulteriū. homicidiū. symoniā. et iniqui iudicis sententiā. quis nō iudicaret iniquitatem: et talem in peccatis suis. quod nō satisfecit si mori. quis eū nō iudicaret dānatū: et talit vsurarius publicus nō satisfaciens levis post mortē iudicat dānat⁹: quoniā in signū dānationis ad terram sacratā. id est cimiteriū non admittit sepeliend⁹. Tertiu est iudiciū temeritatis. quādo videlicet quis firmā sententiā de incertis tanq̃ de certis habet. et est p̃sumptuosum. et ita intelligit dict⁹ apli dum dicit Tu quis es qui iudicas aliū rē. et igitur de illis tam vehemēter et velociter ditatis et non satisfaciendo levis. aut reatum recognoscendo: multis elemosinarum distributionib⁹. et sic iumētalr indiscrete et subitance defunctis quid dicemus: nisi quod nō dimittit peccatū nisi restituat ablatū. et tales qui ablata dum potuerunt nō restituerūt. et p consequens in peccatis mori voluerūt. quid sequit nisi quod suam dānationis sententiā patenter p̃disposuerūt. Sic hodie iudicam⁹ sine periculo Herodē et Pilatū Heronē et Dyoclecianū et infinitorū cateruam tyrannorū et p̃sertim iniquorū iudiciū quos corporaliter cum aiab⁹ per demōes frequenter legimus in vitis patrū arreptos. Et igit de tali taliter obstinato similr et defuncto in terrore christifidelū. put p̃dicam⁹ de alijs tyrannis: crebris singultibus et suspirijs largiter p̃dicandū foret in cancellis. et si nō in loco suo p̃p̃ scandalū suorū cognatorū mitius vitandū. als tamen p eccliam foret alijs locis pronuntiandū. et cū terribilibus infernorū penis incurientiū stuporē crebrius p mulgandū. Et dum iustus vix saluabit. talis qualiter iudicat. et insuper foret de gaudijs iustorū. vt opposita iuxta se posita magis elucescerēt frequent p̃mulgandū et dicendū. Sicut amici dei nimū felices phenniter cum dño glorianr. sic econtrario eius inimici miserabili tristitia iugiter crucianr. et sicut isti cū de coris lumine plastrant. sic econtrario illi caligine tenebrarū obfuscant. et sicut isti summa sunt agilitate p̃ gaudio prepoliti. sic illi supini p̃ tristitia sunt seruo ribus denigrati. et sicut isti firmissimo robore sue stationis sunt consolidati. sic sunt illi sine spe valitudinis mortl debilitati. et sicut isti glorioso libertatis pri

De credulitate

uilegio potiuntur. sic ille seuerissime seruitutis anxietate iugiter opprimuntur. et sicut isti voluptate immensa perpetim deliciant. sic illi famelice paupertatis egestate dietim cruciantur. et sicut isti sanitate mentis et corporis perfruunt. sic illi dolore perpetuitatis pene gemebundi fulciunt. et sicut isti de felicitis immortalitatis prerogativa letantur. sic illi de diurnitatis dispendio mortis eterne lamentantur et sic isti sunt redimendi splendoris fulgore celestis sapientie. sic illi sunt obscurati stupore gehennalis impatiencie. et quod isti ad congratulationis tripudium letantes nouerunt. sic illi hoc ad sui doloris augmentum retorserunt. et sicut istis dulcia iugiter organa sanctorum sonant. sic illis truces damnatorum singultus in aures merorem conculant. et sicut istis angeli similiter et archangeli hymnum ante thronum dei decantant. sic illis demonum latratus et terribilis aspectus maledictionum blasphemias proclamant. et sicut istis cinamomum et balsamum et odor suauissimus redolenter conflagratur. sic illos fetor turpissimus. ignis quoque sulphureus amaritudinis fumose sine fine molestat. et sic istos dulcis amicitia quo ad deum et proximum sinceriter perpetuo copulat. sic illos intestina bella viscerosius corrodentes exentrant. et sicut isti dulcis concordie symphonia cum omni creatura tenentes ab omni creatura glificant. sic illi cum omni factura et propria conscientia discordiam susurrantes ab omni natura detestant. et sic isti summe potentie corona clementer sublimant. sic illi suffocate penurie iactura decaluant. et sicut isti sunt honoris reuerentia sanctorum collegio reuerenter connumerati. sic illi vilissimo dedecoris contubernio viliter sunt conculcati. et sicut isti laudabili securitatis stabilitate letanter perdurant. sic illi terribili tremore perpetuo trepidanter formidant. et sicut isti sunt ineffabili gaudiorum tripudio iubilantes. sic illi miserabili meroris dolore stant flentes stridore dentium ciulantes. Odium enim habent dei: quia quantum in ipsis erat ei restiterunt: ne unquam ciuitas eius ex viuis lapidibus edificaretur. Odium autem angelorum: quia quantum potuerunt efficaciter effecerunt ne unquam numerus eorum impleretur. Odium habent omnium sanctorum: quia quantum in ipsis erat impediuerunt ut nunquam plenum gaudium haberent. Odium habent a nouo celo et a noua terra et ab omni creatura: quoniam tempus sue visitationis non cognouerunt. O filii hominum usquequo graui corde: ut quid diligitis vanitatem et queritis mendacium et non perpendentes suspirando quod mirabilis contrarietas quod dispar diuersitas. quod incoparabilis qualitas. et quod dissimilis mansionum habitalitas: quoniam istorum gaudia sunt inexcogitabilia et inestimabilia ac ineffabilia. illorum autem supplicia sunt incoparabilia. sunt indicibilia ac omni fine carentia. Hec et alia dicat predicantis industria: quoniam singulorum predictorum essentia. et quolibet in suo statu sunt ultra quod dicere valeat humana sagacitas excellentiora siue sint bona siue mala. Et nunc ad propositum redeamus. Nam non dubitamus quod plures magne discretiois apparentia mortuos aut morituros quos iudicamus damnatos vel saluatos: prout legimus de illo qui ordinis Carthusienus fuit causa principalis instructus. Nam in ciuitate parisiensi fuit doctor famosus et ab omnibus magne deuotionis et religionis vir fuit patenter reputatus et taliter mortuus sed dum in ecclesia fuerat cum exequiis solitis sepeliendus: clamauit de feretro: vocatus sum. secundo iudicatus sum. tertio perpetuo damnatus sum. His (voce terribili) taliter auditis: doctores et alii multum perterriti dicebant Et quis saluus erit et consequenter post modicum tempus lapsum ordinem instituerunt qui nunc dicitur Carthusienus a Carthusia villa: in qua primum fuit talis ordo et ordinis locus inceptus sicut ordo Cisterciensis a Cistercio. et ordo Cluniacensis a Cluniaco burgo denotatus.

demonibus adhibēda.

minatur. Visum est quondā in ciuitate Bononiē. q̄ cum quodā potenti viro et abundanti morituro. Stabat quidā religiosus et sibi salubriter salutis animę vias ostendebat. et ille diues tanq̄ cordialiter perciperet oculis et manibus annuebat. et post mltā in sui filiū p̄sentia religiosus dixit ad moriturū. Et tu dabis decē libras ad Carmelitas. Et ille. Placet bone p̄r. Item dabis decem libras ad p̄dicatores. Et ille. Placet bone pater. Itē et dabis decē libras ad fratres minores. et ille. placet bone pat̄. Et sic ille religiosus loq̄bat̄ de singlis q̄si totius ciuitatis religiōibz. Audiens vero filius q̄ p̄r plus q̄ solito et contra nature sue consuetudinē fuerat benignificatus: ait Et quomō placet pater vt p̄sentem fratrē religiosum p̄iciam deorsum p̄ omēs gradus scalarū. Et ait p̄r. Placet bone fili. Et mox vidit fili⁹ q̄ pater suus alienatus mente fuerat locut⁹ ad religiosum. Vadas inquit illico et recede. alioquin te p̄iciam violenter p̄ omēs gradus totius domus. Sic ad propositū: hic homo de quo dicit̄ in themate. nec in mortis infirmitate: nec in mortis certamine habuit contritiōis siue satisfactiōis. aut vere penitentie verbū: aut verborz stigmata. dic queso qualiter faciemus sibi saluatiōis indicia. Sic legim⁹ de quodā morituro cui porrigebat crucifixi imago: quā affectuose et desideranter amplex⁹ fuerat. et ori deuotis gestibus cōiungebat. qd̄ plus altans p̄pter dissuetudinē sue deuotiōis mirādo p̄spiciebat. s; p̄ dies quauit: et de p̄dictis gestibz requisitus diligenter: ait Vultū feruenter sitiui et petere nequiuī: et credebam q̄ mihi porrigeretis flasconem vino bono plenū et ducilluz quesiuī: et dolenter inuenire nō potui. Et sic ad p̄positū huius q̄stionis ad iudicandū quoslibet vtamur ingēti scrutinio rōnis.

Ad terciam questionem Vtrum pro tali

defuncto vl̄ simili sint orationis aut alia pietatis opera fideliter aut confidēter perficienda: Et videtur primo q̄ non. quia vt dicit Aug⁹ Si scirem patrē meum in inferno: nō orarē pro eo. quia in inferno nulla est redemptio. Nam si de quolibet verbo ocioso in die iudicii reddenda est ratio. illud vtiq̄ verbum foret ociosum qd̄ hic vel in alio seculo: nulli salutis eterne generaret profectum. Nam si quis pro Pylato vel Herone funderet preces: vtiq̄ peccaret: ac si pro hereticis et infidelibus dānatis ab ecclia oraret. sed ecclia damnat omēs illos q̄ patenter in suis peccatis moriūtur. vt dicit reglā iuris. et sunt verba sancti Augustini. Desinat peccator. quia in vno reus: omniū est reus. et cōsequēter in pluribus est reus: q̄nto magis est reus. in quo tangūtur vsuarij. simoniaci. raptores. iniqui iudices et ceteri malefactores. Vnde dicit glosa in eodē. c. q̄ in vno peccato mortali mortu⁹ est perpetuo dānatus. et durus est hic sermo. attamē verus. Domin⁹ em̄ noster Iesus christ⁹ taliter frēq̄nter ad phariseos et ypocritas est locutus: et sua sententia declarauit fore dānatos. dum dixit Moriēmini in peccatis vestris. Jobā. viij. Et remissius erit sodomitis zc. Lu c. x. et iterū. Publicani et meretrices p̄cedent vos in regnū dei. Mathei. xxj. Et prout p̄dixim⁹ Christi actio ē nostra instructio. Dicam⁹ et nos eos taliter extinctos et p̄sertim in terrorem crudeliū hoīm dissolute viuentiū fore dānatos. in finē vt emendēt quos perfecerūt impijssimos. sup hoc addant infernaliū cruciatū penas interminabiles et amarissimas. Et exemplū legim⁹ de quodā mōacho qui habuit fratrem nobilem et potentē in seculo. Quo defuncto monachus multū religiosus ad dominū multas preces funderat. missas celebrabat: et celebrari procurabat vnde sibi die quadā post matutinū frater su⁹ igne terribiliter conuolutus appa-

ruit Cessa inqt tua mihi nō profunt beneficia sed ignis prouocāt incendia. Si
mille legit de sancta Brigitta Regina Swenie: que de sui nepotis damnati vi
delicet regis Datie penarum visione perterrita p̄ triduū remansit in extasi.

In triūm autem arguitur sic. Nam scriptum est. Nemo scit vtz odio

vel amore dignus sit. Eccl̄s. ix. et iterum. Humiliamī sub potenti manu dei. qz
aduersarius noster dyabolus tanq̄ leo rapiens z rugiēs querit quem deuoret.
i. Petri. v. vbi doctores colligūt septem dyaboli conditōes: per quas simpliciū
hominū decipiūt opiniones. Primo quia dicit dyabolus: tangit eius supbiā z
alios superbos. qui demū vt ipse secū cadant in inferos. Secūdo tangit eius
inuidiā: cū dicit: Aduersari⁹. Tertio eius potentiā cum dicit: leo. Quarto eius
maliciā: cum dicit: rugiens. Quinto eius proteruiā: cū dicit: circuit. Sexto
eius nequitia: cum dicit. querens. Septimo eius seuitiam cum dicit deuoret.
Ex his bene colligit q̄ sit mille artifex. z si p̄ talem multiplicis artis accumula
tionē vellet decipere simpliciis hominis credulitatē vt desperaret. Plōne de de
functi salute pcurāda cessare faceret. z per conseq̄ns aliorum fideliū preces im
pediret: Et in hoc proprie hostis antiqui malicia apparet. z licz sit ita artifex
vt dicit Augustin⁹. internas tamē anime cogitatiōes videre nō potest. qd̄ cer
tum est. sed motu eas corpis z affectionū indicij colligit experimento. secreta
autē cordis solus iste nouit. de quo dicit. Tu solus nosti corda filiorū hominū.
Hec ille. Et licet scriptū sit q̄ penitentia sera raro sit vera. Etā scriptum est.
Quotiescūq̄ peccator ingemuerit saluus erit. Ezechiel. xviij. Item omīs hō
quicunq̄ inuocauerit nomē domini saluus erit. ad Ro. ix. Et quis scit si cōuer
tatur z ignoscat deus et relinquat post se benedictionē. Ione. ij. et talis vnice
suspensionis eructatio. contra gehennalis pene p̄cernit ppetua supportatio:
et ad crudelissimi cruciatus purgatorij destinatio. qui tamen sup omēs mundi
penas est exultationis inculcatio. Et igitur pie videtur consulendū vt ab illi⁹
diuinitis defuncti consolatiōis remedio nemo desistat. sed opera misericordie fi
deliter perficiat in finē z euentū si nō sibi p̄cise sed indubitanter alijs animabz
fidelibz subueniat. Nam dicit sanctus Hiero. et est textus in iure canonizat⁹ q̄
sacerdos suā missam p̄ defuncto peractā vlt̄ pagendā taliter restringere poterit
vt vni soli nō proffit. sed ex statuto autoritate quoq̄ p̄ciosissimi thesauri sancte
matris eccl̄ie nihilomin⁹ pderit omibz fidelibz. in grā defunctis. Et ponūt exē
plū doctores vt si candela multū celebris ardens ponat in p̄spectu z ad laudē
principis circūstātes eā gaudēt de fulgore tanti lumis. licz p̄nceps abinde reci
piat nomē honoris. Vñ largiter fiant animaz remedia vt prosint cūctis. hui⁹
em̄ pia z misericors q̄z videt ratio. Nam dū rex vel p̄nceps nobil⁹ vel diues mo
rit. multiplex diuinorū p̄ defunctis officiorū elemosynaz z aliorū remediorū ex
cutio solēniter pficit. sed dū morit vnice solus z paup in hospitali vel tugurio.
mari seu nemoibz nullius remedij defunctorū beneficio videt munir⁹. Nonne
miserabil⁹ dicit vulg⁹. Videm⁹ q̄ apd̄ deū z apd̄ homines paup est despect⁹ et
a remedijs defunctorū totalr̄ eiect⁹. Et h̄ patenter videt in ciuitate Bononiē.
vbi est hospitale quoddā dictū ad mortem z in eo recipiunt oēs infirmi etiā ad
mortē: in quo est cellare subterraneū largum. z superius coopertorio stricto fir
miter obstructū et tanq̄ cimiterium cōsecratum. z dum pauper ibidem moritur
recenter p̄ solum hominē vel duos p̄icitur. Ecce q̄z indifferēter rex z hic paup
sepelitur. Et igitur reuertamur ad p̄positum z dicamus necessario. Misericor

demonibus adhibēda.

diā dñi plena est terra &c. et eius miscōie nō est nūerus. vt opa miscōie diuina miscōia distribuāt pariter cūctis in grā moriētibz diuitibz & paupibz. et h̄ tenet etiā m̄ḡ senē. li. iij. circa fi. Puto tñ in veritate dicendū q̄ (ceteris paribz) & p̄sentibz n̄ris tempibz q̄ plures saluent diuites q̄ paupes. & p̄les dānent paupes q̄ diuites. Et licet in vtrisq; qñq; sit fidei quoq; caritatis & alterius virtutis modica spes: in diuitibus tñ maiores sunt opeꝝ miscōie fidelitatis. legalitatis. honoris & honestatis: similr & exercitatiois p̄uiose māuetudines. & econtra in paupibus oīm vicioꝝ māsiōes. sicut cōiter videm⁹ fures & latrones inter ip̄os ac alios malefactores & vitā turpiter finiētes. & vtinā p̄ p̄toris iusticiā hic in mundi vltimo supplicio plecterent: vt sic p̄ infinite misericordie dei benignitātē: finalr penitētes saluaretur in alio seclō. de q̄ plen⁹ scripsi. s̄. in li. de anno iubileo. Sed ad p̄positū & ad sancti Augustini dictū q̄ ait. Si scire p̄ez meū. dicimus q̄ scire est rem p̄ exp̄ientiā cōḡscere: put x̄ps vitā & finē illorū nouit: de q̄bus dixit. In peccatis v̄ris moriemī Jo. viij. et sc̄ā Brigitta supradicta p̄missione diuina vidit sui nepotis in inferno tormentū. & lazarus paup̄ vidit diuitem in inferno sepultū. et Paul⁹ sursum gaudia celoz. sed p̄nunc nos mortales de tali scientia seu exp̄ientia nō loq̄mur. s̄ defunctorū remedia largit̄ p̄sec̄mur q̄ fm̄ doc. sn̄iam: nullū bonū irremuneratū: & nullū malū remanet impunitū Tenent etiā q̄ damnatorū pena pōt aliq̄ndo minui vt quādo quis iniunctā penitentiā nō adimpleuit. de istis pōt iuuari sed nō p̄ illa pena p̄ q̄ dānatus est. sic etiā puto p̄ rez male ablataꝝ restitutionē: damnatum mitius pati.

Sumarie igitur ad thematis principal

materiā redeundo. q̄ dixim⁹ de diuite silr & potēte: q̄ p̄pterea nō omīs diues & potens tanq̄ dānat⁹ n̄ro sit iudicio detestād⁹. ex eo q̄ x̄ps dixit. Facili⁹ ē camelum p̄ forāmē acus trāsire q̄ diuitē intrare in regnū dei. Lu. xviij. Nā hec p̄ba vt exponit venerabil⁹ Beda p̄sbyter salubrius sunt intelligēda. qm̄ mlti sancti diuites & potētes veteris testamēti & etiā noui legunt̄ celestibz gaudijs fore fruētes. sed loq̄mur cū Paulo. Nihil ad nos de his q̄ foris sunt. i. Loz. v. et h̄ in. c. Gaudem⁹. s̄ diuoz. ac si diceret. Dimissis subtilitatibz parētia & nō latentia: et tñ p̄ntia inq̄ntū fieri pōt nob̄ p̄nūc p̄scrutari licebit. & put p̄misim⁹ de diuitū p̄ditionibz imp̄sentiarū degentibz patz q̄ tā viui q̄ defuncti fructuosiores de diuitibz q̄ de paupibz recipiūt dietim vtriusq; vite consolationis vsus. Vñ diuites olim & p̄stīm p̄ncipes & generosiores nobiles eccl̄ias et mōasteria prebendas & paupeꝝ hospitalia p̄ singulos q̄z dies p̄ viuoꝝ & defunctorū salute diuinoꝝ officia larga desup̄ elemosynarū p̄petua donatiua p̄stituerunt. et solenniter votibus et donatiōibz firmauerūt. quibz ad p̄sens paupes gaudent et gaudebunt. et sic similr paupes x̄pi vniuersalis eccl̄ie qui paupes spiritu diu cūnt: et ip̄soꝝ est regnū celoz. qui fundamēta in montibz sanctis construxerūt vt fuit sc̄us Franciscus Dominic⁹: et similr & Augustin⁹ & q̄ p̄les aliꝝ paupes doctores p̄cepta dñi p̄dicantes & p̄scribentes: quoz nō est numer⁹: et q̄s inter diuites & pauperes omēs sit saluus: nouit ille qui creauit omnia solus. Sed adhuc vnum restat dicendum de mūdi potentioribus. Nam proprie tales cū sibi subiectis collocari videntur prout in ludo scacozum signacula siue lapides: mundi status designantes: ordinatim iuxta suarum dignitatum qualitates castrametati disponūtur. ita videlicet vt rex et regina locū habent eximio rem: hinc senatores: consequēter milites & terrarum marchiones. hinc pe

De credu. demo. adhi.

dones qui plebeorum iuxta singulorum status designant: ut sint simul in vniuersi-
ues et pauper. et dum hi iuxta ludi talis: immo cursum mundi suas castrorum
acies et bellicorum effigies nobiliter ritus et apparatus profecerunt. regem et reginam
cum ceteris ludentibus ad vnum sacculum periciunt. et finem quod fors meritorum dederit
forsitan rex et regina et seniores aut alij potentes cum pedonibus ad profundum
sacculi perueniunt: et pedentes sursum transire compellunt: prout ipsos despicien-
do in hoc seculo suppresserunt. Sacculus autem iste mors fore concernit que om-
nia concludit: videtur: et terribilis est et finem philosophum: est vltimum terribilium et
maximum inter terribilia sustinenda. et etiam terribilis est prolationis: quia a nul-
lo rite declinat. Et igitur doctor meus olim Bononie in cathedra dixit. Dum ti-
tulū de testamentis que morte confirmant legere predisposuit. et more sub rubri-
cam continuauit. et ait. Sicut mortem nemo declinare potest. sic hoc verbum mo-
rior nullus rite declinare valet. quis est qui dicat morior aut morimur presentia
liter in veritate vel alia descendētia indicatiue: cum inter vitam et mortem non
sit mediū de tanto momento ut fiat tante prolationis continuatio. Dicit etiam
aliqui quod vero modo dicimus morior aut morimur: quia iam sumus ut mortui.
Sicut dicimus fatuū cui inest fatuitas. et albus cui inest albedo. Sic ille dicitur
mortuus cui inest mors. et dicat continuo morior. Vnde Salomon. Hos nati con-
tinuo desinimus esse. Sap. v. Et omnes morimur et quasi aqua dilabimur super ter-
ram. ij. Reg. xiiij. Vnde in Apocalyp. c. xiiij. Scribe: beati mortui qui in domo
moriuntur. sed quis est hic et laudabimus eum? Unde quidam doctor theologie
famosus nuper in Heydelbergensi vniuersitate in die Parasceuen sermonem
fecit latissimum. in cuius presentia quattuor principes et quinque principisse cum
magno populo fuerunt subsistentes. et inquit post multa nobiliū et plebeorum actiōis
et conditiōis predicamenta. Credo: imo firmiter teneo quod de principissis: sicut et
de ceteris bonis ac honestis mulieribus sit spes eterne salutis. sed quod de principibus
nulla sit spes eterne salutis nisi moriantur in cunabulis. Et hec omnia dicere pos-
semus de potentatibus infinitis siue sint spiritualium aut temporalium prolationum
progratiua muniti. et ut dicimus de terrarum regibus et principibus. Ita dicamus filis apud
inferos commixtiōis subuersionē ut puta de papa presulibus et prelatis. et potētes po-
tenter similiter cruciantur per demeritis. de quibus dixit lamentando Justinianus impe-
rator in lege sua: quoniam potentioribus pares esse possumus. et dixit Azo in glo.
contra potentiores iura nulli faciunt honores. ac si diceret. non iura nec leges sed
potentia regit omnium terrarum fines. et sic huius collationis materiam concluda-
mus ne legentibus tedium inferamus. qui similiter mee simplicitati parcant. et huius
scripture compendium corrigant. et hoc necessario cum ego Felix doctor inutilis scri-
pserim illud in loco solitario. libris debitis non armato: dei tamen omnipoten-
tis munimine presentia et misericorditer fulcito. Qui vivit et regnat sine
termino.

Finis.

De arbore torculari ducendo in die festo

Enerabilibus viris dñis Recto-

coribus: plebanis et viceplebanis ecclesiarum per urbem imperialem Thuricensem. et alia per eius comitatum constitutis salutem et reverentiam pacis tranquillitatem. Felix cantor ecclesie sanctorum Felices et Regule thuricensem. doctor inutilis. quicquid poterit laudis et honoris Antiquae concertationis fermentum inter vos ex una: et ciues incolas et colonos urbis predictae partialitatis ex altera. frequenter verbis altercatius diffusum volentes unionis in caritate. de omnipotentis nostrorumque patronorum predictorum suffragio feliciter in quantum finit teneritas intellectus concordare. Cuius quidem casus altercationis in terminis videtur fore talis. Sunt in quadam plaga dyocesis nostre Constantiensis. et praesertim et signanter in comitatu predicto (nec recordor alibi me vidisse) tam mire magnitudinis machinamenta que dicuntur torcularia ad vinum de botris vitium et vuis extorquendum notabiliter compacta. prout ibidem videntur multipliciter constructa. et verisimiliter indies construenda. et praesertim inter cetera de pertinentibus ad huiusmodi machinamenta est unum vnicum de lignis quercorum bifurcatum: et grandissimo lapide ad unam partem ad instar statere gravatum. de maioribusque inter arbores silvarum exquisitè reperiri potest od huiusmodi operamentum oportune deputandum tante imense magnitudinis mole precellenter onerosum: quod omnes equi cum mulis et bobus illi distinctus (saltem abiles) de nemonibus ad locum incolarum traducere non sufficerent sed oportet necessario multorum hominum expediri suffragio. unde quadraginti aut quinquaginti seu sexcenti perveniunt viri. secundum rerum locorumque dispositiones et distantiam congruenter combinati. et tanquam boues iugo constricti hanc arborem trahendo per funes mirande dispositionis transponunt. Inter quos quidem homines sunt mixtum pusilli cum maioribus: pauperes cum divitibus. saltem ad laborem abiles. et quilibet suis expensis et sumptibus perficitur instanter rogatur per patronum principalem hoc magnitudinis opus. Fit autem pluries in anno hoc occupationis exercitium. et plus his praesertim diebus in comitatu predicto quam alijs temporibus. Et ratio: quoniam crudelitas gentis Switensium in proprio terre nostre prime praeterito. videlicet de anno domini. M. cccc. xliij. et sequentibus perpetrato. infinita de dictis torcularia in vineis villis et monasteriis constituta: cum viginti quatuor ecclesie et villis et praedijs suis igne dirissimè consummavit. Ad hoc autem opus perficiendum: consueverunt ciues et incole predicti talem populorum tumultum in die festo et mane et ante solis ortum: et ante omnium missarum celebrationes: cum tubis: tubicinis: mimis et campanis provocare. et operum hominum ante meridiem seu prandiorum refectioes solitas consummare. et quod talia et talia fieri in diebus talibus praesbyteri predicantes precepta domini cum religiosis solebant acriter christifideles increpare. et praesertim illi quod de aliarum terrarum regionibus alienigenae superue nerant ubi talis vel alius aut nullus erat vinearum ritus. et taliter apud nos manentes et predicantes: usum nostrum seuerius increpauerant.

Et hec materia questionis qua queris an hoc magnus operum predictum licitum possit fieri in die festo. vicem dominico vel similibus aut minoribus diebus deo dedicatis. Et resistentes operibus predictis videbant multis armari iurium ac veteris et novi testamenti autoritatibus. Et sic. Nam verba

De arboze torculari

textus precepti dominici Ero. xx. sunt hec videlicet. Vemento vt diem sabbati sanctifices. sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. septima autem die sabbatum domini dei tui est. non facies omne opus tuum et filius et filia tua et seruus tuus et ancilla tua: iumentum tuum et aduena qui est intra portas tuas. Hunc autem consideremus quod in predictis verbis ponunt tres clausule. quarum prima precipit sanctificationem: cum dicit. Vemento vt diem sabbati sanctifices. Secundo in sex diebus operationem: cum dicit. sex diebus. Tercio interdicit in sabbato omne operationem. ibi. non facies etc. Hinc est quod scribitur in nouo testamento. et in. c. iij. de feriis: in hec verba: licet tam veteris quam noui testamenti pagina septimam diem ad humanam quietem specialiter deputauerit. et tam cum quam alios dies maiestati altissime deputatas. necnon natalicia sanctorum martyrum ecclesia decreuerit obseruanda. et in his ab omni seruituti cessandum etc. Vetus igitur testamentum ad litteram precipiebat sabbatum custodiri. nouum vero spiritualiter illud seruat primam diem pro septima. sicut enim carnalia sacramenta ad litteram seruare non possumus. ita nec sabbatum sed litteram licet seruare. vt dicit glossa. ibidem. et alle. de conse. di. iij. Peruenit ad me. et put allegant iura nostra et doctores nostri: vetus testamentum quo ad hoc. sic etiam allegare possemus noui testamenti veteres obseruatores: put fuerunt iudei et quos hodie tolerat ecclesia nobiscum manentes. de testi. Iudei. qui ad nutum seruabant: et hodie plerique seruant sabbatum suum. put permittit opus seruitutis non exercentes. Christus autem non venit legem soluere sed adimplere. Math. v. de pse. dis. iij. Si quis autem. De qua quidem lege scriptum est. Qui autem totam legem seruauerit et peccauit in vno: factus est omnium reus. Iaco. ij. de re. iij. Defleat. cum cor. Est autem veritas quod in vno genere peccati plus peccat maior quam minor. plus platus quam priuatus. plus dignior quam simplex de populo. vt patet. xl. dis. Homo christianus et ibidem in glossa. cum multis per cor. An puenieter possumus dicere quod plus peccat platus violando sabbatum quam laicus. et plus homo christianus quam gentilis vel iudeus: cum christianus sit dignior. et si iudeus seruauit stricte sabbatum suum nos seruare deberemus stricte sume. sed vulgaris est fama famosis quod iudeus continuo stricte seruauit sabbatum suum quam christianus. vt probat experientia ritus: nec erubescimus si infidelium gestorum qualitates in exemplar deducimus: ad instar beati Gregorii. qui de Job gentili loquens inquit li. j. mora. c. vj. Homo gentilis: homo sine lege ad medium deducit vt eorum qui sub lege sunt prauitas confundat. Et infra. quod et vita gentiliu redarguit vita sub lege positorum atque exactio secularium perfundit vita religiosorum etc. Et Augustinus. exemplis paganorum usus est per Manicheos. vt. xxxvj. dis. Si quid veri. et in dubijs est ad exemplum gentiliu recurrendum. xij. q. ij. Questa. xxj. Submitit. Et nunc reuertamur ad propositum. et insuper non tamen ab opere finis est cessandum. sed etiam iuxta litteram precepti supradicti sabbatum. i. dominicam vel aliam diem festiuam sanctificare debemus. Illa enim in lege veteri. put et modo diebus istis sanctificari dicuntur quod diuino cultui applicant. et igitur le. et no. in. c. ij. de par. quod quilibet christianus debet audire missam singulis diebus dominicis et festiuis in sua parrochia. et taliter missam audiens a benedictione exire non debet. de pse. dis. j. Dissas. et. c. se. et taliter ad preceptum domini talibus et alijs opibus bonis debet homo sabbatum. i. diem festiuum sanctificare. Ecce quam multiplex peccat hic qui talibus vel alijs opibus intendunt. et diem festiuum violando cum si iura parrochialia negligenter despiciunt. Unde probat Archiepiscopus. de concess. pben. c. ij. libro. vj. in glossa. sup. h. Damnabiliter. quod qui violat precepta canonum peccat mortaliter. Sunt enim hec precepta dei et suorum in terris vicariorum: que omnibus preceptis anteferunt. xj. q. iij. Si his. et. c. se. et quod precipitur in iure non est negli-

Ducendo in die festo

gendum. xxiij. q. j. c. penult. et vlt. et in spiritū sanctū blasphemant qui sacros canones violant. xxv. q. j. Violatores. et p cōsequēs periculosius blasphemāt qui canōes cum pceptis diuinis antiq̄s et nouis violare nō formidāt. Nam legiū Aueri. xv. q. homo qui collegit ligna in sabbato: de mādato dñi lapidatus ē. Uñ ad obseruationē sabbati strictius suandū filiū isrl' colligebant māna feria sexta dupliciter de mādato dñi vt septimo sabbatū suarēt. Exodi. xvi. et Aecmias arguebat acriter calcantes torcularia et portātes onera in sabbato. Aecmie. xv. Et mulieres sancte que pparauerāt aromata ad vngendū christū sabbato siluerunt. Luc. xxiij. Item obstetrices Pharaonis ppter pium mendaciū quod videbat factū contra pcepta dñi de falso testimonio nō ferendo. vt Exo. j. per magistz in hysto. ibidē vir excusant. cum iuxta iuris normā p nullo bono malū sit faciendū. vt de pe. dis. j. Nemo potest. xij. dis. Si romanorū. cū ibi nō. et est brocardiū. Unde dicit Prosper equitanicus prosa. lxxij. male celebrat sabbatum qui ab opibus bonis vacat. ocium autē ab iniquitate debet esse perpetuū qd bona scientia non inquietū sed tranquillū facit. Et summarie cōcludam⁹ q mltē vtriusq̄ testamēti rōnes: iura et iuriū auctoritates possunt ad hāc partem introduci quas breuitatis benignitate decreuimus dimittendas.

Sed pro parte ciuiū

Videtur dicendū q multa de his q̄ dicta sunt quo ad nos ad litteraz seruanda nō sunt. qz de varijs qz diuersa ac aduersa consilia se inuicē mlti patēter nō cōpatiunt. Constat q nō ex vi pcepti legis sed ex pstitutōe ecclie et cōsuetudie populi xpiani pnūc nō est ita arcta phibitio sabbati. id est diez nrorum festozū put erant apd hebreos: nec debet esse sic etiā de alijs ritibz. vt piz in esū carniū quas porcinas comedim⁹. sed ipsi nequaq̄s. vt piz. j. Bacha. v. et hec et alia facimus ne iudaizare videamur. vt de pse. di. iij. puenit. Nam et iudei nimīū sabbatum suabāt dū impulsī p gentes in bello mortui sunt et se nō defendebāt: vt pmi Bacha. v. quoz sabbata deridebāt gentes. vt Tren. j. Uñ puenienter in quibusdā opibz phibitis in lege antiq̄ facili⁹ dispensat in lege noua. vt no. ibidem. Magna autē supest rō. Nam in lege veteri fuerunt in anno suandi pncipaliter quinq̄gintaduō dies sabbatoz et sup hoc pauci sed nūc diebz nris sunt primū quinq̄gintaduō dñici loco sabbatoz. et sup hoc pferunt i loco nro Thuriceñ sunt quinq̄gintasez dies feriandi: nisi eoz aliqui in dominicas pueniant transferendi. et similt pauloplus vel min⁹ in alijs locis vel dycesibz. et igit concilium Basiliense dū tenuerat eximiorē et legaliorē sui stat⁹ celsitudinis solennitatem cum suis adherentibus ibidem. fuit notabilr auisando pordinatum. vt fieret constitutio p ecclesiaz generalis. et fortassis in primo concilio videbis q omniū aplozum festa pmanerent. sed als martyriū: confessorū: et virginum festa: ad modicū numez. se restringerēt. qz ppendebat conciliū pdictum q ecclia et ecclie filiū qui laboribz se et suos nutriebāt. nimīū valde p hmoi festozū celebrationē fuerunt ocio grauissimo q̄uati. et ppterea quidā ex eis illicitos cōtrac⁹ (quoz pnūc infinit⁹ est numer⁹) subire aut exercere subitl sunt conati: et nō tñ per dies puatos sed etiā festiuos et etiā p singulas diez noctes ad lucrandum sunt effectualiter parati. Hec fortassis puidens Raymund⁹ cū alijs summistis qui in suis libris de ferijs dicunt quomō in talibus diebz festiuis debem⁹ intendere rebz diuinis. puta hymnis et psalmis et canticis spūalibz. vt de pse. dis. iij. Jeiunia. Item pdicatiōibz virtutibz et regularibz disciplinis magi q̄ alijs diebus. de vi. et ho. cle. Cum decorē. d sta. mo. Cū ad mōasteriū. s. iij. de fer. Licz.

De arboze torculari

Absit autē q̄ he constitutiōes lgent om̄es. et presertim laicos cum sint de bono consilio et nō p̄cepto. Sed qualr et quomō tales abstineāt ab opere seruilī: pro ut etiā illud qd̄ in themate p̄misim⁹ loq̄mur ad saturitatē quantotius. Dicunt iura q̄ de similibz idē est iudiciū. vt le. et no. de p̄sti. Translato. et merito qz non possum⁹ singulos singuloz negotioz casus et singulares euētus describere. qz dicit lex q̄ pla sunt negocia q̄ vocabula. ff. de p̄scrip. Verbis natura. vnde p̄ cedam⁹ ad casus diuersos huic similes. Nam contra phibitionē legi antike pronūc habem⁹ facere opera q̄ p̄tinent ad p̄uidentia necessarioz taz sibi q̄ p̄ri mis: sicut fuando p̄sonam vel res. sicut iudei expost se defendendo in bello die sabbati excusabant. vt. ij. Macha. vlt. Simile est de quocūqz damno rei exte rioris imminente vitando. vnde dñs Math. xxij. Quis ex vob̄ homo qui habue rit vnā onem: et si ceciderit sabbato in foueā: nōne tenebit et leuabit eam. Item dicit sc̄s Tho. in sum. q. xl. ar. iij. q̄ obseruatio festoz nō impediāt ea que or dinant ad hoīm salutē: etiā corpale. Vñ domin⁹ arguit iudeos Jo. vij. Vibi indignamini. qz totū hoīem sanū feci in sabbato. vñ est q̄ medici licite possunt medicare homies in die festo. multo magi autē conseruāda ē salus reipublice q̄ vnus homis. hoc autē fit p̄ belluz prelia pugnas et alias dispositiōes mltas: p̄ ut infra dicet. et iō licituz ē bellare diebz festiuis si necessitas hoc exposcat. Vñ Tullius de offi. li. i. Amore diligētie similt et vtilitatis ad rēpublicā p̄tinentis prefert affectiōibz vniuersis. Nam inq̄t recogscim⁹ patrē diligere filiū vnicū quā dilectionē vincit amor cōiugū quē vltra vincit reipublice cōmertiū. nā p̄ eundē amorē homo ponit vitam et corp⁹ in examē mortis amarissimū. Ac si di ceret. Experienter pugnam⁹ p̄ patria. et virilr ponim⁹ manus ad preliū et digi tos ad bellum. et in calstroz acies ferocissimas in quibz pater impune occidit fi lium. et econtra. vt le. et no. ff. de rel. et sup. funez. l. minime. Ecce reipublice cō munē vtilitatē tam solenniter legum et rōnū auctoritate p̄ponendā. de quo ple nissime scripsi in li. de nobilitate. c. xxx. Per extensum. vñ dicit lex penul. C. de iure reipublice. li. xj. Rēpublicā vt papillā extra ordinē inuari moris est. ac si dicerem⁹. hoc opus de q̄ in themate res publica. ergo extra ordinē videlicz cō munis obfuantie festoz inuari moris ē. et ibidē diē lex vlt. ad reipublice cōmē dationē in hec p̄ba. Si fm̄ legē ciuitatis reipublica cuius meministi ruina col lapsis edificijs tuis distrahit aream nihil contra huius legis tenorem rector p̄ uincie fieri patiet. Ac si diceret. tantā habet vim opus reipublice q̄ de damno qua litercunqz infecto nemo tenet. Et nūc reuertamur ad p̄positū. Si q̄s vrgē te necessitate agros arat: aut fruct⁹ colligit in diebz dominicis vl̄ festiuis p̄pter periculū hostium qui als illis diebz tollerēt. hec ē defensio reipublice. et h̄ licet et naturalis lex dicat si inimic⁹ meus maiori die festo vellet tollere victū mibi vl̄ meis magnis laboribz conquestū. pari vi repellere licet vel maiori die in eo dem et meli⁹ q̄ q̄ postea fallacē fortunā accusarē. Vñ p̄pter necessitatē famis ex cusat quis a furto quādoqz a toto: q̄nqz a tanto put maior aut minor est fames Item dicit Archid. sup Ray. vbi. s. q̄ in bello iusto possum⁹ in diebz festiuis contra hostes nos munire. defendere. fossare. valla. menia. et muros reparare. si hoc exigat vitandi periculi necessitas. Itē iacentibz segetibz in agris aut fe nis in pratis si imminet tempestas aut pluuia q̄ corruptat aut deteriorer. et si multū proficit si talia sint a sole separata. nō sunt phibendi dñi illarum rerum ea re mouere et indemnitati sue p̄cauere. Carnifices etiā et pincerne qui in die bus festis preparant ea que debent vendere in crastino in mercato vel in sta

ducendo indie festo

tionibus suis et ceteri qui preparant victualia in diebus festis: si die precedenti non possunt comode preparare aut preparata seruare sine periculo non peccant mortaliter. Nec per eundem. Item post multa excusat vectores mercurii ad nundinas vel loca remota. hec similiter de vino transferendo. et si huiusmodi mercimonia que sunt utilitas reipublice sine gravi incommodo non possunt diebus festiuis vacare ab eundo vel quadrigando propter expensas bestiarum: equorum vel mulorum que per viam habent nutrire quod preciosum foret et contra salutem hominum vadant impune. Item post multa excusat vectores peregrinorum in vehiculis suis aut iumentis: et ferrarios equorum videlicet marscalcos. Item excusat viatores et cursores: siue hoc faciant pro pecunia siue non: cum hec fiant maxime pro republica conseruanda. Item excusat molitores et per consequens pistores et cocos qui et dum propter humani generis anxietatem faciunt opus suum. Item excusat illos qui propter pauperes videlicet leprosos. hospitalarios aut alias miserabiles personas tempe festiuo (tamen non maioribus) laborant. arant. vel faciunt alia opera pietatis put hec et alia copiose resumit Joh. in summa libro. i. titulo. xij. de feriis. et nos per eundem excusamus illos a peccato mortali qui cause recreationis humane siue lasciuia chorizant in die festo: seruatis alijs circumstantijs: prout idem notat libro. iij. tit. xxviii. c. cclxxx. et in omnibus predictis ut singula fiant cum modulo discretionis requirit arbitrium boni viri. id est iudicis in iudicio fori christiane professionis: et presertim in illis punctis ubi certa doctrina dari non potest: etiam peritis videlicet inter dignum et indignum multum et modicum magnum vel paruum bonum aut malum. et ubi medium in confessoris discretionem finem rerum temporum et personarum ac terrarum usus: ritus et consuetudinis qualitate videtur spectandum de quo plene le. et no. in. c. Sedes. de rescriptis. Sed nunc redeamus ad propositum pensantes operis dispositionem et conditionem oneris monstruosi magnitudinem et laboriosi moliminis quantitatem: et ponderose grauedinis mouendi necnon deducendi difficultatem. Item operis tanti pro republica congruitatem. Nam dicitur canonicum quod rarum est omne quod magnum est. ut. ij. q. vij. In sancta. imo monstruosus est ut videbatur in Solia gigante. j. Reg. xvij. Nam una torcularis arbor tante magnitudinis sufficit non tantum pro una vinea sed pro multarum vinearum cultoribus et cultoris. put molendinum publicum seu fornax communis aut pons per vniuersas ad multorum hominum vnius terre fabricatus usus. pensantes etiam in premissis quod impossibilitas et incommoditas mutant ius scriptum. ut patet de monacho qui mortuus mundo non potest eligere sepulturam aliam quam quod in suo monasterio debet sepeliri. sed si moritur extra monasterium et in loco remoto de suo monasterio: ita quod comode ad illud portari non potest: aut impossibile est ipsum duci ad monasterium suum: potest commodam eligere sepulturam. ut legitur et no. in. c. ult. de sepul. lib. vj. Sic etiam de laico qui debet sepeliri ubi recipit sacramenta ecclesiastica si non elegerit. sed si in remotis moritur: ius hominum propter incommoditatem aut impossibilitatem immutat. ut ibidem. c. Is qui. Sic etiam periculum imminens mutat ius commune. ut de pecunia. Si duo. §. sane. li. vj. sic etiam necessitas est magistra rerum. ut in. l. Dñes. in fi. C. de exi. et cle. et propter necessitatem recedit a iure. de prebendis. Rursus. et dicitur regula iuris quod non est licitum in lege: necessitas licitum facit. et hoc ideo quia necessitas legi non subiacet. de obseruan. ieiun. c. ij. in fi. de consue. Quanto. unde necessitatis tempe omnia sunt communia. ff. ad. l. rod. l. ij. §. Cum in eadez. et sic propter necessitatem famis David comedit panes propositionis. xxv. q. j. §. his ita. et in necessitate pater potest vendere filium. C. de patri. qui si. distax. l. ij. sed

De arboze torculari

non uxorem. vt no. Car. in. c. Non est. de spon. q. f. vnde parentes vendiderūt
puellam pro vino in sitis angustia vt biberent. Jobel. iij. in pncipio. His igit
omnibz et singulis sinceriter intellectis: collectis et relectis perueniam⁹ ad ppo
situm latissimi thematis. Et primo notandū q hoc est opus ad rempublicam
et vtilitatem cōmunē propriissime proportionatū. et sine quo vniuersitatis co
lonorū et vinitorū et eorundem patronorū cōmoditas persistere non pōt. et ad h
notabiliter humana sagacitas congruentiā et cōuenientiā oportunitas p lon
gas reperit moras et p̄suetudinis odas taliter introductas. et tales introduxit
modos humanitatis subtilitas. Nam primū si talis et tantus populus post re
fectionis aut prandij collationē conueniret. vtiqz citius et avidius sitiret et sine
potu persistere non posset. nam naturaliter cibus p̄sumptus potum requirit
quem ieiun⁹ (saltem sanus) oino fastidit. et videt q talis labor erit in loc⁹ frequē
ter inaquosis et sine fontibz et riuulis. et si tantus tumultus et p̄sertim in me
ridianis caloribz vino deberet saturari. veniret in assuetudinis abusus. q si di
ues haberet talem potum. pauper nō haberet vnde tribueret. nec esset arbiter q
inter diuitē et pauperem medium tangere posset. Vnde conuenienter si tant⁹ po
pulus mane diluculo non pransus conuenerit: et ieiun⁹ minus vel nunqz sitire
consuevit nisi rusticus ebrius fuerit qui ppter ingurgitatiōis assuetudinē inter
diem et noctem nō discernit. Item estiuale tempe. ppter estum intentiuū. dñe do
mine quis sustinebit? Item si die nō feriato: quis talem multitudinis laborem
exerceret: damnuū intolerabile tantus populus ppter sui. p̄rij laboris negligen
tiam incurreret. ita q tandē ppter dānoz illationē populus tantus raro vlt nū
qz conueniret. Nam ppter cōmunē vtilitatē consequendam et generale damnum
vitandū pmissum est de iure scripto. vt dum hoc genus pisciū qui allecia dicūt
more naturali certis temporibz conuenerit et terre se inclinauerit: eoz captioni
ingruente necessitate intendere homines possunt: diebus etiā festiuis: p̄terqz
in maioribz solennitatibz et c. vt in p̄dicto. c. Licet. de ferijs. Sz cōueniēter que
rere posses quare in illius terre videlicet comitatus Thuricen districtibz sunt
maiores ad torquendū hmoi vinum conatus: et cum horribilibus lignorū ar
borum et machinentorū ac instrumentorū compagatiōibus? Respondetur et
apparet q ars imitat naturā inq̄ntū pōt. vt. ff. de adop. l. adoptio. et vsus et ars
docuit qd sapit om̄is homo. vt dicit Pamphilus. et quod natura negat: nemo
feliciter audet. dicit Isopus. vnde naturalit in illis climatibz videtur talis ter
re glebarū vinearū vineorū quoqz situs quibz p̄petuo sunt altissimi mōtes ibi
dem vicini versus meridiē vsqz ad Lombardiam se protelantes: et in aciebus
aquilonē haurientes. et ad terram plage nostre reuerberātes. et hi in verticibus
sunt semp conspersi niuibz. aloribz. gelu quoqz et frigoribus: et nunqz p aliquā
anni particulam. etiam in estiuis feruoribus: caumatibus aut ymbribz se talibz
niuibz caluantes. et ab illis tanqz a montibus Belboe perpetuo resplendent. et
econtra mōtes candore niuiū de suis cacuminibz relucēt intantū q vineta vi
tes et vitiū sarmenta quoqz palmites cū racemis. vuis. botris. senecijs et aci
nis duriores habēt et austeriores ad modū labrustarū ceruices. et in hoc nostra
rum vinearū fructus om̄e genus vini in duricia vident excedentes. Vnde vi
detur experienter q hmoi vina nostra raro vel nunqz penitus in suis vitibz ma
turescunt. sed contra naturā aliorum vinoz in ymbra et vasis et cellaribus pro
fundioribz ad annos triginta vel vltra munde conseruata cōtinuo decoquunt
et demū cruditate repulsa dulcorescunt. Et igitur bis et alijs sincere perpensis.

ducendo in die festo

dixit quidam magister Ambrosius Lombardus ptunc incola terre nostre me-
dicus peritissimus. et hoc dudū ante conciliū Basiliense qđ infra centū anno
rū spaciū in loco nostro deficient omnes vinee: et quis expectabit euentū? attā-
men quia fuit astronim⁹ et fortassis multos futuros agnouit euentus. et qđ ppter
conditiones p̄dictas et alias sibi notas iudicauit vineas n̄ras algore frequen-
ter deficere. et p experientiā modernaz patroni: coloniꝝ fructuū et impensarum
pensato moderamine min⁹ solito vident p̄ficere. et in veritate plus solito dissi-
pant frigore incepit ante cōciliū predictum Anno dñi. M. cccc. xxi. prima die
Martij. Et nūc redeam⁹ ad ppositū. et ppter causas p̄nūc notabilr descriplas.
curiositatis humāe sagacitas et longue cōsuetudinis tractabilitas: ac expien-
tie rerum magistralitas dederūt modū et formā vt tanta machinamentorū hu-
iusmodi fieret immēsitās. ac si diceremus vt potentes potenter patiantur qui
impotentes humiles et paupes in terris nequiter torquere nō verentur. vt le. et
no. viij. q. j. Illud. et Sap. vi. de quo nup speciale feci tractatum qui intitulat
de consolatiōe inique suppressor Sed vt quasi p contraria probetur supradic-
ti vini temeritas videamus. Nam vinum rome et per regna Neapulie. cam-
panie. sicilie. et calabrie. pedibus tantū cōculcat. per lombardiam quasi vilib⁹
torcularib⁹ etiam portatilib⁹ et mobilib⁹ vinū extorquetur. et per diuersas ger-
manie partes minoribus multū laboribus et expensis exprimit. put hec et alia
per expertos vlu quon-
diano conspiciuntur.

Nunc igit in materia que

stionis principalis ex p̄missis taliter concludam⁹. iudicio simplici (saluo semp
saniori) qđ vniuersi et singuli p̄dictorū vrbis et comitat⁹ habitatores. ad hoc op⁹
vel simile put p̄mitti abiles: possint et debeant absq peccati mortalis periclo
nisi aliud intrinsecus lateat) dictis diebus dñicis et festiuis: saluis tamē solēni-
tatibus maiorib⁹ quas nouerūt curati: et ante missarū solennia licite et libere in-
teresse. et opus hoc publicum pro republica et vtilitate cōmuni per antiquaz cō-
suetudinē taliter introductā penitus impune dū talis imminet necessitas. pro-
ut p̄mitti expedire: non obstante cōtradictiōe quorūcūq. qui fortassis put p̄-
fertur aduene vlt pegrini nō nouerūt cōditiōes terrarū vel rez nostraz. antiq̄s
Et dixi notāter dum talis imminet necessitas. put p̄mitti videlicet in themate
Alioqñ si torcularis arbor modica vel magna fuerit. et in solo plano steterit et
de domo in domū vel als p modicū terre spaciū trāfferenda puenerit. in his
arbitrium boni viri seu moderatio sacerdotis (de qua plene p̄narrat) spectan-
da semp occurrerit. Hec igitur ad memoriā moderatiōis localis perpetuam et
in alterius reipublice modificatiōē per viri sollertis indagatiōē sincer⁹ diri-
gendam vestre beneficentie legalitates. benigne recipiāt et nō pri⁹ qđ legant in-
crepare vel inculpare p̄sumant. ac prius qđ scrutent nō redarguāt vel condem-
nent. rj. q. iij. Horum. et. rxi. dis. c. j. sed expost mutent et muniāt: minuāt et cor-
rigāt: et solū eterni iudicis tribunal pre oculis habeant. Qui⁹ honor et glia nos
ad supnoz ciuium vniuersitatē feliciter perducant. Amen.

Finis.

v 2

De matrimonio. Tractatus eiusdem.

Loriosus deus omnia q̄cunq; vo

luit fecit: et erat valdē bona. et inter opa suaz. creaturaz. nō erat mi-
nimū bt̄ssimū matrimoniū sac̄m die sexto p̄sente trinitatē sūme te-
stimonio in voluptatē paradiso p̄stitutū. in finē et euentū vt int̄ vi-
rum et mulierē esset felix legitima q̄s cōiunctio indiuiduā vite p̄suetudinē reti-
nens. vt dixit sūm^o pontifex Alex. iij. de p̄sump. Illud. Illā igit̄ indiuiduā vite
p̄suetudinē designat dñs: cum p̄mo virū creauit. et p̄seq̄nt de costa viri sibi mu-
lierem fabricauit: et nō de capite aut pedib; sed de ventris medio. vt mediocr̄s
et consodal' sibi foret cōuersatiōis cōsuetudo. Ex his perpendam^o q̄s solēniter
imo añ omēs mūdi solēnitates videt̄ solennizatū p̄ pontificiū summi solēnitatis
cuncta p̄ mundū creatorē. Et igit̄ dixit Hiero. sup illud Bath. xix. Quos d̄s
cōiungit: hō nō separet. subaudi. violenter. sine lege. absq; rōne. Non enim hō
separat quos pena dānat. quos reat^o accusat. q̄s maleficium coartat. Nec ille.
S; nunc sepe videm^o q̄ hos q̄s deus nō coniūgit: sed aliūde cōiunctos infeli-
citer infelicitas cōbinauit: dyabol^o nūq; sepaui. hoc ē vt q̄s libido furiose de-
lectationis et nō amor cōingal' sancte serenitatis cōbinat. sathanas q̄ Paulū
colaphizauit violentē segregare obmittit. Vñ dixit Valeri^o in eplā ad Rufinū
volentē contrahere matrimoniū. Sol hominū Salomon. thesaur^o diuitiaz.
sapientie dñi. singulare domiciliū. crasso tenebrar. fuscet^o attrimēto. lucē anime
sue semiaz facinore amisit. et postremo curuat^o videlz Salomō corā Balaim
idolo ex triclinio dñi mutat^o ē in memb^o dyaboli. Sūt ḡ sacramēta matrimo-
niū cōnubia de puro et bono consensu partiū cōiungēda. Nam dixerūt parētes
filie sue Rebecce quā Ysaac filius Abrae p̄ nunciū petiuit in vxorem. queram^o
voluntatē puelle. et ipsa mox sine deliberationis dilatione: quia fuit nubilis: et
amore cōcitata: naturalib; instrumētis in virum quē nō cognouerat neq; vide-
rat: sed tantū de sue iuuētutis et pulcritudinis statura per nuncium certificata
consensit. et inquit Adam. Bēñ. xxiij. et reliquit patrem et matrē transiuit in
terram alienā: et adhesit et obediuit illi iuxta mandatū dñi. put viderat a Sa-
ra. id est matre mariti sui videlicz vxorē Abrae que dixit illum dñm suū. Bēñ.
xxj. Hoc igit̄ matrimoniū sacramentū multis est figuris diuinitus et humani-
tus tam multipl^r gloriūficatum: vt videbatur in gloriosissima virgine Maria
cum Ioseph suo curatore. et Elyzabeth cū Zacharia et plurib; sanctis homib;
et cum timore dñi contractū et solennizatū. sed in his dieb; n̄ris ad q̄s seculor.
peruenerūt fines. i. Loz. x. Prochdolor taz viliter deceptorie: necnō irreueren-
ter videt̄ conglutinatū q̄ nō immerito proles in tertiā et quartā generationem
patitur maledictiōis dispendiū. et insup taz leuiter incōsideratē et p̄sumptuose
per iudices seculi: maxie in foro spūali. et p̄stīm in Constantiē. et circūuicinis
dyocesib; cōiungunt homies voluntate. ritu. morib; statu. conditiōe q̄s dispa-
res. Hoc admirādo suis oculis viderūt et murmurādo dixerūt viri peritissimi
tempe conciliū Constantiē ibidē celebrati. de anno dñi. M. cccc. xvj. et seq̄ntib;
copiosissime de omib; ecclie catholice finib; cōgregati: q̄ nunq; viderint regio-
nem. regnū. terram. puinciā vel dyocesim in quib; tot p̄ singula tempa moue-
rentur cause matrimoniales sicut in consistorio curie Cōstantiē. Dixerūt aut̄
Astronomi ibidē similr cōgregati q̄ sicut ytalīa que in se Lumbardiā. Tusca^o

de matrimonio

niam et Romandiola sub regimie necnon dominio dominatis infusioe Vartis bellicosissimi planete videt coangariata. et Burgundia sub Saturno. sic regio et regnum Suenie in qua continetur dyocesis Constantien. principaliter latissime sit necessitata: sub lubrico luxurioseque veneris dominatione ut dirigat simile simili ad opus naturaliter increatum copiosissime. Et audi rem gestam in iam dicto concilio Constantien et tempe Sigismundi Romanorum regis. exposit impatoris ibidem existens. Quidam romanus notabilis clericus inter alias nationes multas ibidem pseueras videns tantam copiosam mulierum pulcherrimarum multitudinem ad opus naturale portio nata: dixit mirando ad quendam canonicum ecclesie Constantien sibi quodam in Romana curia notum: in respectu derisionis Alemanorum odiose vituperum. Ecce vire mulieres siue sint filie vel menses sunt omnes meretrices. Et ille canonicus illico respondit (quoniam certus) et ecce vos viri Romani et italici cointer estis macarelli siue busurones maledictissimi. et inter vos mulieres honeste propter crimina vestra in respectu vestrum quicquid quod prout sunt infinite meretrices. Dicunt autem macarelli siue busurones viri sodo mite in natura peccantes in italica lingua. quoniam propter crimis enormitatem habet nephas horrendum in nostro latino non habet proprium vocabulum sed accommodatum: id est sit antiquissimum. de quo dixit Ioseph per fratres suos relegat et videtur in egyptum fore crimine pessimum. de quo dicit impator Iustinianus in autem. de peccato in natura dum de eo dicitur quod aer corrumptus. Hanc igitur ipsi canonicus rationem dum Romanus audiuerat a vitupio mulierum alemanie confusus tacendo cessabat. Et nunc reuertamur ad propositum. Nam dum de anno domini. M. cccc. xvi. et sequentibus fuerat in studio gloriose miris quam studio Bononiensem. diligenter perquirendo vnicui studetibus ab officiali curie presistorij epatus Bononiensem suum notabiliter informati quod per illum annum nulla super federe matrimonij mora fuerit causa. id est interdu de impedimentis sanguinitatis et affinitatis ac spiritualis consanguinitatis fuerint altricatōis. pretentiois: et declaratiois petitiones. et tamen fitas quod in dictis regionibus et preterit Roma et similiter in Bononia et plerisque ciuitatibus alijs puellarum. virginum. et viduarum: aliarumque mulierum et tanta natural. artificial: curialisque custodia et etiam consuetudinis disciplina. ut viri vel in ueneculis eorum non pateat nec liceat in honesta frequentare consortia. id est interdu secretissima fiat conuenticula. Sed put per dicitur m de preterit consensu: id est iure naturali: canonico quam et civili notabiliter perquiredo. et in dictis dyocesis mimes put deceret percurato tale ponam themas casus put exempla christi formaliter informabant filios hominum. et talis casus in curia Constantien. videtur inter preteritos multipliciter frequentari. et in romana curia et extra et in concilio nup Basiliensem. et quodam Constantien. fuit per diuersas sententias terminat. Et ecce talis est possibilis positiois apparere.

Quidam clericus in minoribus ordinibus constitutus
ecclesie collegiate Thuricensem Constantien dyocesis canonicus in studio Viennensem. Patanensem dyocesis moram trahens ad amauit quendam honeste conuersationis puellam sibi vicinam. et per decetes huic commercio tractare conueniret in loco notabiliter secreto. et dum clericus per carnali copula feruenter stimulat laboraret. et ipsa naturaliter inclinata per verecundiam tamen et honestate et metu pariter intricata plerumque renueret. tandem et post multa breuitatis benignitate dimittenda ait. et si consensero et per te perturbata. corrupta: guidataque. et quod magis est uirginitate et pentum dilectione destituta fuero. tu mobilis et instabilis locum mutabis. ad tuam patriam remeabis. et me pauperculam desolatam derelinques. Sed ipse clericus inquit. Promitto tibi per fidem meam quod te nunquam derelinquam et si placuerit: mecum in terram meam liberaliter deducam et fructus beneficij mei una tecum perpetuo fidei distribuam. et his promissis puella consensit. et finaliter grauidata. cum

Tractatus

clerico clam recessit. et sibi post multa apud ecclesiam Thuricensem cohabitauit. et consequenter post annos de vicinis mulieribus precepit. et post hoc solerti perquirendo confortata: intra se decreuit. et preba sibi per clericum dicta ruminauit. videlicet Te nunquam derelinquam etc. et quod ex talibus verbis carnali copula subsequuta: matrimonium indicaret legitimum. et in curia Constantien. ipsum clericum canonicum ad iudicium illius curie citari fecit. et casum thematis per libello proposuit. et ipsum clericum in virum sibi legitimum in forma solita adiudicari petiuit. Consequenter clericus libello respondens ait. licet talia videlicet nunquam te derelinquam. et alia lingua copatriota per extensum dixerim: et his permissionibus ipsam de terra et cognatione sua deduxerim. et tamen inter nos prout sicut in me pronuncium non fuit alius voluntatis consensus nisi ut mihi ad hereret et cohabitaret sic muliere clerico cohabitare solus. nam per relationem meam fuit certificata quod per nullam aliam artem aut artis facultatem ipsam et me nutrire possem nisi et partim per clericum et canonical status continuationem. attento quod ipsi partes in diebus illis quibus conuenerat: neque expositis visque in presentem diem ambe matrimonium liter nunquam consenserint: nec de matrimonio habendo simul et semel voluntate verbo nec facto concordauerint. Ad hec aduocatus mulieris respondit requisitus dicens Domine iudex per matrimonium partium videtur iudicandum. et tutius tanquam per reutiliori et honestiori. saniori. et securiori. et partim ex eo quod talia verba. videlicet nunquam te derelinquam etc. proprie inter solutam et solutum carnali copula subsequuta semper in consistorio Constantien. pro matrimonio puro vel saltem presumpto concernit fore iudicatum. licite autem putat stilus Romane curie et eius obsequantia pro iure potest allegari. Sic etiam stilus et obseruantia curie Constantien. et alterius cuiuscunque curie pro iure potest teneri. et si dubium est per illa verba: nunquam (videlicet) te derelinquam: carnali copula subsequuta qualiter ipsam non velit derelinquere. ex hoc hec verba in meliorem partem sunt interpretanda. ut res potius valeat de qua agitur quam pereat. ut le. et no. ff. de re iur. In re dubia: et in his que dubia sunt certi est tenere debemus. de spon. Iuuenis. multo melius et certius est promouere sacrum matrimonium quam concubinatim crimen turpissimum tolerare. et licet de matrimonio spirituali contrahendo putat esse confessio aut sacri ordinis susceptio. sit certa forma in iure descripta ut patet. de matrimonio autem carnali contrahendo quilibet patria aut regio seu terra habet sua verba consuetudinaria: et talis consuetudo per legem tenenda et recipienda. ut. j. dist. Consuetudo. et in talis consuetudinis virtute sententia est si deliter promulganda: cum consuetudo sit optima legum interpretes. de consue. Dilectus. diuturni enim mores (nisi legibus sint aduersi) consensu ventium approbati. legem imitant. c. j. dist. Diuturni. et. xj. dist. In rebus. imo si tanto tempore fuerat obsequata consuetudo ut non sit in memoria hominum quando cepit: vincit legem. ff. de acq. plu. ar. l. j. imo binus actus vincit consuetudinem. ut. xxv. q. ij. Ita nos. sed hic actus videlicet pronuntiandi per matrimonio per hec preba Nunquam te derelinquam etc. est infinitus et in infinitum pertrahitur. §. etc. Aduocatus autem clerici diligenter requisitus ait. et licet in curia Constantien. taliter putat iam dictum est videatur frequenter sententiatum et iuxta formam thematis nostri vel per similes. sed si ad curiam Maguntinam ubi flos et ros episcoporum fuerit appellatum. frequenter videmus quod si fuerit facta debite diligentie frequentia in contrarium sententiatum. et iudicium nostri processus iudicialiter renouat. et a peritioribus subsanatur. sic fortassis huius collationis apparat a iurisperitis curie Constantien. erit deliratum. Nam quod matrimonia sunt habenda de mutuo consensu. hoc est de sensu simul et se habito: et non quod vni hodie placeat et alteri displiceat. ut le. et no. in. c. Tua. de spon. Duorum. et licet hodie incipiat placere mulieri. quod prius non considerauit et viro semper

De matrimonio

displicuit. q̄ ipse aliud placitū videlicet sacerdotiū assumendū suo tpe in mēte habuit. Nec est rarū in dyocesi Cōstantien̄ z ceteris vicinis mulier̄ z clericor̄ cohabitatiōis cōcubinat⁹ p̄tuberniū. z put p̄z in themate: ad p̄hendū m̄rimoniū: nec cū illa neq̄ cū alia nunq̄s habuit p̄positū. Et sincer⁹ p̄siderādo. tūc p̄z q̄ nec in Austria nec in Sueuia illa p̄ba vicz Plunq̄z te dereliquā sunt ad m̄rimoniū p̄trahendū appropriata. nec in cōsuetudinē deducta. s̄z q̄libet patria per cōpatriotā ligūā specialē z p̄riū modū h̄z p̄hendi solēnitatē m̄rimoniū p̄latiōne et modulatiōez. Nā in Bononia d̄z p̄prie iuxta iuris dispositiōne in hunc modū. vt vir p̄mū dicat ad femellā In noie dñi Ego. A. te. A. volo h̄re i vxo rem legitimā. et ipsa econtra. et ego te in virū legitimū. adhibitis ad h̄ p̄sonis idoneis z alijs solēnitatib⁹ vt euitet viciū clandestine desponsatiōis. vt d̄ clan. despon. Cum inhibitiō. Et nūc p̄cedam⁹ ad rez exp̄ientiā. Nam si in terra n̄ra et in dyocesi Cōstantien̄ inter principes. nobiles. ciues. plebeios z rusticos in vere honestatē statu p̄stitutos. z inter eor̄ liberos m̄rimoniū cum solēnitatē decenti publice z i facie eccl̄ie. h̄ est xp̄ifidelīū aut eccl̄ie fidelīū p̄ntia fuerit p̄hendū. parentes puelle non essent cōtenti. nec fidē p̄gruā m̄rimonio contrahendo vel p̄tracto adhiberēt. si vir t̄m diceret ad puellā. nunq̄s te derelinquā. z econtra puella ad virū. sed parentes aut cōsanguinei v̄l affines v̄l curatores z tutores seu mediatores dicerent. dicant p̄ba ad matrimoniū cōtrahendū cōsuetā. et de terre consuetudis vsu frēq̄ntata. alioq̄n p̄sentire nolum⁹ z cōtractui fidem adhibere nō intēdim⁹. dicas igiū lingua nob̄ compatriota. Ego volo te h̄re i vxo rem zc. et puella (put decet) econtra. et sic sane sine dolo z fraude m̄rimoniū sacramentū videt fore p̄tractū. z fidelit̄ carnali copula cōsumādū. Nā p̄ illa vicz verba Te nunq̄s derelinquā. cōtrahit societas aut cōfederatio int̄ dñz z famulū ac inter dñam z famulā. sociū z sociū. imo contrahit p̄cubinat⁹ int̄ clericū et mulierē. vt p̄mittit in themate. Itē inter nobilē et rusticā puellā solutam vbi al̄s videt dispar cult⁹ p̄sonaz. Et reuoluēdo sc̄pturas legum et canonum glōsarum z doctor̄. nō reperit q̄ per talia verba vnq̄s matrimoniū fuerit cōtractū. Sed nunc reuertamur ad curie Cōstantien̄ vsū z consuetudinē in casibus matrimonialib⁹ frequenter occurrentē in hunc modū. Nam vir vt similis diligit sibi simile. et p̄sertim si pulcrum est obiectum z inardescit naturaliter ad talem personam. sicut quādoq̄ ex talis ardoris debiti p̄cupiscentia nascitur cōcubitus cū persona consecrata. aut sanguine. affinitate. z cognatiōe spūali coniuncta ad quā si dicat vir fructu ventris grauidatā z mente p̄turbatā in mere consolatiōis beniuolētia. non te derelinquā. hoc est et ita intelligit in vīte necessarijs. et partus p̄creatione z educatione p̄tinenter opportunis: aut al̄s vir potens diues vel abundans. liber z solutus ad liberam solutam aut pauperem lam ad cōquirendū eius concubitū. et interdū de parentūz puelle bona voluntate: non te derelinquā. et constat naturaliter. experiēter z vsualiter q̄ vtriusq̄ persone nō est intētio nec cōuentio nec mox applicatio. vt siml m̄rimoniū cōtrahant. et si post tps ipsa puella de m̄rimonio iudicialit̄ ageret cōsumato. q̄s sane mentis iudicaret pro m̄rimonio: Imputet ḡ in hoc z alijs casib⁹ et incerta z confusa ipsi puelle. dum potuit verba p̄dicta videlz. nunq̄s te derelinquā. tanq̄s dubia in claram z consuetā formam deducere z non fecit. Item dū p̄tuit z debuit quare non in certam honestā z indubitātā conditionē dilatauit et exposuit ac declarauit. vt le. z no. de cōdi. ap. De illis. z. c. Sup eo. z. c. Per tuas. et ad hoc sunt rotundi text⁹ q̄s pnunc nō carpit memoria. sufficit autem

Tractatus

apud antiquos allegare ius. obmisso loco iuris vt pprie no. in. c. Vestra. de con-
ba. cle. z mu. et spe. de aduo. circa fi. Et vt frequenter videm⁹ si diceret puella nō
sum cōtent⁹ de talib⁹ p⁹bis. s³ dicas patēter z indubitāter. volo te h⁹re zē. z si tūc
vir talia diceret. z ad carnal⁹ copule cōplemētū pperaret. tūc puella videret q⁹
effectual⁹ pficeret. hos tñ dubios z incertos cōsēsus examiatores et tabelliōes
et cōseqnē iudices nō aduertūt. z p⁹stīm in curia Cōstantiē manētes z decipi
unt viros et iuuenes. vt dicāt hec p⁹ba dixisse videl⁹ te nunq⁹ derelinquā: vl⁹ si
dixerūt. tñ aīo z intentiōe contrahēdi m⁹rimoniū nunq⁹ dixerūt. Scptū est em̄
si dol⁹ dat cām cōtractui vt si te inducā ad pferendū vl⁹ cōfitendū quod al⁹s nō
faceres: nō valet. ff. de dolo. l. elegāter. sed hec iudices non aduertūt neq⁹ pono
derant. sed pro matrimonio iudicant. z qñq⁹ sic corpus z animā dānant. Vt
detur etiam quandoq⁹ q⁹ vir pro puella procat: z veneris solatia sollicitat. et
naturalis prurit⁹ puellam stimulat. quib⁹ cōcurrentib⁹ z choruscantib⁹ ac con
ueniētib⁹ tanq⁹ insensati concubitu pficiunt. z nulli⁹ honestatis publice vel oc
culte memoriā resumūt. Nam ad ppositū legi⁹ de Pamphilo de hui⁹ certami
nis p⁹lio inter ipm et Salatheam dum dixit. nos mō paulisper quiescere cōue
nit ambos. dum facto cursu n⁹ anhelat equ⁹. Et dixit ille venerabil⁹ Boe. li. j.
de conso. Quid de corpis voluptatibus loquar: videlicet incōtinētia lubrica.
quāz quidē appetit⁹ plen⁹ anxietate. satietas p⁹ plena penitentia. Hec ille. Et
sic extincto furoris pruritu restauratoq⁹ qñq⁹gesimo sensu puella volēs honorē
et honestatis statu restaurare. z ppter parentū suor⁹ merū mouet causam viro z
dicit p iuramentū de hoc qd nunq⁹ fuit intentatū. Et nunc reuertamur ad ppo
situm. Nam ex⁹isse dicunt iura q⁹ verba sunt fm mentē pferentis intelligenda
non enī intentio verbis. sed verba intentioni debent deferuire. vt le. z no. de p.
sig. In his. et verba nō accipienda semper sunt vt sonāt. xxij. q. j. Paratus. z
deus nō indicat verba sed intētiōē pferentis. xxij. q. v. Humane. z igit⁹ verba
sunt instituta vt eis quisq⁹ i alterius noticiā cogitatiōes suas pferat. xxij. q. ij.
Is autem. et sepe cōtingit z tal⁹ vidi fieri q⁹ scolaris paup⁹ vel diues ad sacer
dotij dignitatē pcedens aut bñficiat⁹ abundāter dicat ad mulierē philocapi⁹
verba pnotata. vbi cōstat patēter q⁹ p⁹here nō intendebat. qz foret causa sue de
structionis. Sic etiam in plurib⁹ alijs solutis: diuitib⁹ aut potentib⁹ personis
put⁹ p⁹actum ē. Vñ dicūt doc. in. c. Tua dudū. de spon. Duorum. pri⁹ allegato
q⁹ m⁹rimoniū p⁹bitur solo p⁹sensu qui solus si defuerit. etiaz ipso coitu celebrato
frustrant⁹ omnia. Item ex quo vir cōsentit p verba de pñti in mulierē. maritali
affectu. z tal⁹ ecōuerso in virū seu verb⁹ consuetis. scz Accipia te in meā vxorē.
et econuerso illa rñdet. Et ego te accipio in meū virum. vel sic. Volo te h⁹re de
cetero in vxorem. z illa econuerso vl⁹ qbuscunq⁹ alijs verbis vl⁹ signis vel nuti
bus exprimit statim matrimoniū est contractum. Et hoc iō dicūt. quia surd⁹ et
mutus possunt contrahere matrimonium. vt in dicto caplo Tua dudum. Ve
runtamē et si loqui possunt cōtrahentes necessaria sunt verba quantū ad eccle
siā p⁹sensuz mutuū clarum z indubitātū expmētia. Et hec mēs docto⁹z. put no
tanter in studio no⁹ **Ad consuetudinē autē** per partē aduer
sariū Bononiē. sam multipl⁹ al⁹
legatam. dicam⁹ q⁹ licet sit cōsuetudo iudiciū curie Cōstantiē. taliter pnun
ciandū: vt in thematis ppositione. attamen nō est cōsuetudo in morib⁹ vtentiū
z volētū m⁹rimoniū p⁹here in sincera p⁹itate. vt p p⁹dicta p⁹ba. vicz nūq⁹ te dere
linquā: quismodo p⁹bat. exq⁹ z put ex p⁹dictis p⁹tz q⁹ m⁹rimoniū nō d⁹z claudicare.

De matrimonio

Nec dici potest quod sit mos taliter matrimonium contrahendi: cum mos sit qualitas preniens ex iteratis actibus. ut de pe. dist. ij. c. j. dicitur esse mos longa consuetudo. ut dist. j. Jus generale. sed hec verba videlicet Te non derelinqua nec usu nec moribus sunt introducta ad contrahendum talia sacramenta. De tanti autem sacramenti leui pensioe dicit Hugo de sancto Victore. in quodam collatione. Mulier volens ollam de terra figuratam pro solo denario comparare: manibus pulsat et sonum resonando multipliciter probat: et eius integritatem stimulat. ne tam vilis precij commoditate datur. sed vir mulierem sibi perpetuo copulandam. et indissolubilem alligandam sine proba recipit. et sepe se similiter et ipsam irremovibilem decipit. Hec ille. Et si fortassis prehendentes filij huius seculi prudentiores in agglutinando sibi sarcinam perpetuam videlicet uxorem prius probare pretendunt antequam se tanto ligamine et pondere et vinculo concludant et sic sepe contingit quod in tali proba coniunguntur. et amoris languore naturaliter infatuantur. et tanquam furiosi similiter et amatores luctantur. Unde dicit Azo in sum. c. de adult. Dum furor ille venit: nemo securus erit. ac si diceret. In hoc nervorum violenti certaminis bello: nullus discretionis intellectus videtur rationis remedio. Quod et sanctus Paulus permittit: et matrimonium non contrahit et virgo permansit. unde sanctorum virorum conversatio de mulierum consortio: ne insaniret. et conscientia tabescerent. et sincerum animum non contaminarent. ad desertissima loca se diuenterunt. et etiam aliorum hominum loca penitus declinauerunt. Et ideo Aristoteles. huius certaminis invasionem asseruit fore furorē. Nam sathana colaphizante generat sepe mortis stridore. Unde magister Rasmus almanfori monarcha medicorum notat hunc furorē amoris reum. id est amorē ereum et sicut eris metallum habet sonitum et non intellectum. sic taliter inuasus nihil agit quod sit ad prudentie virtutē directum. Romia etiam morbus contagiosus sicut est lepra scabies. morphea vel pestilentia. quia ab homine in hominem latenter repit. et quando nunquam mulierem videret perpetuo huius morbo careret. Huius contagiosis infirmitas patebat in David cum Bersabee et filio suo Salomone: et infinitis sapientibus huius seculi circumuentis in mulierum contemplatione. et facilius in diebus nostris in quibus sunt homines in omni discretionē fragiliores: et non est novum. Nam olim rex Bohemorum proavus Sigismundi impatoris tali morbo contaminatus sibi matrimonialiter coniunxit filiam lotricis: sic nup Ludovicus dux bavarie sibi coniunxit filiam unius pauperis sed ibidem consensus utriusque: licet quod ad viros effematus patenter intervenit. Sed ad propositum redeamus. videtur quod in diebus nostris sic in antiquis super federe matrimonium ad iudicij consistorium duolantes. ut plurimum sunt persone iuvenes. leues. adulescentes. et insipientes pariter. aut ab una parte ad minorem non nimium abundantes. pedibus trochantes et hitu simplici vel rusticali precedenti. et raro vel nunquam comites vel barones aut nobiles seu ciues elegantes honestos vel prudentes. aut ab utraque parte multis diuitijs pollentes. seu curribus quadrigis et equis gradientibus incedentes in huius iudicij foro de federe matrimonij conveniunt contēdentes. Nam quantitas morum. honestas conversationum. veritas verborum. et fides promissionum plus est in potentibus et diuitibus quam in edia grauatis pauperibus. Unde post multa conclusi in li. de nobilitate capitulo antepenultimo illa que iam predictam. et super huius igitur dicitur: quod illud videlicet quod habet dictum a christo Math. v. Beati pauperes: quoniam ipsorum est regnum celorum. videatur falsissimum. Nam per singulos dies diuites et potentes emunt: comparant a pauperibus per suas elemosinas regnum celorum: quod si foret una villa de omnibus domibus non remaneret ipsis una sola tegula. Et sic iterum ad propositum veniamus. Volunt iura quod dormientes si pretendebant ante dormitionem baptizari vel ad sacros ordines promoueri in preteritis dormientes infra actum baptismatis vel ordinationis recipiunt ba-

Tractatus

ptisimi vel ordinis sacramentū. vt le. z no. de bap. z ei⁹ eff. Maiores. S; nullo iure cauef nec aliquo casu repitur q^d dormientes aut furiosi seu amentes: ebrii si vel infantes facere possint aliquid actum siue cōtractū legitimū iuris auctoritate pfirmandū. nunc discernamus cui⁹ p ditiōis fore debent homines tam gloriosum solēne. z indubitatū sacri mīmonij sacm p trahere volentes qd baptis matis ordinis z sacramētoz oīm fuit initū z fundamētū. z igit qb p bis: quo animo. qua intētiōe p here volentes pueniant. z vtrum sint furiosi vel amētes put p mittit hoc p iudices z examiatores. magna diligentie solertia foret plur strandū. Nam ad ppositū videt in expientia rex. magistra q^d in regno hybernie plus ceteris nationib; sunt homines de illegitimo thoro pcreati. z h ptz p singulos dies in Romana curia sup defectū natalium dispēfatiōes. vt ad sacros ordines pnt pmoueri reportantes. et requisiti sup illegitimi thori consuetudis et vsus continuatiōe. respondent in effectū. z quis homo liber nat⁹ vult voluntarie se obligare. et tanto pondere se grauare: vt sarcinā matrimonij: doloris et cure seu furoris aut pplexionis p tinue plenā assumat intricatam. Sed tamen hui⁹ maledicte cōsuetudinis vsus sedes apostolica nō approbat. sed indispen sationis littera patenter cōdemnat. Fateor tamē et ptz q^d sepe ad cōtrahendū homines matrimonij vinculum inducunt aut cōpellunt seu seducunt si mansissent soluti min⁹ infernal aut purgatorij supplicioz penas paterent: cum sum plex fornicatio fm iura nra inter mortalia minimū sit delictū. Vidim⁹ insuper in dieb; nostris q^d viri p verba put p mittit videlicet Nunq⁹ te derelinquā dece pri ad mīmonij vinculū p sententiā cōpulsū sciuerūt se non cōsensisse. z de terra recesserūt. z ampli⁹ illas mulieres nō viderūt. ac si diceret. Intentio iudicat omnes. vt illi qui in sua psciētia ad solutionē indebitā p iudicē autem p dēnāt et vt censura nō cōprehēdant iudiciū fugiunt. Hoc etiam sepe contingit p ini qui iudicis odium durū versus vnā ptem puocatū. z igit in aie sue maledictōez peruertit iudiciū. et tal⁹ taliter iniq⁹ cōdēnatus. ad tribunal omnipotentis puocat. huic tamē consilio nullus adherere psumat. Item videm⁹ q^d mulieres aliq⁹ bona pscia mote: cernētes in examie viros fore mēdaces. z vero legitimo matrimonio cōtradicientes. q^d ipse tū fidē suare volentes in vita viri in aliū viz nō fuerūt p sentientes. Vidim⁹ insup in curia Cōstantien⁹ rarissime viros ipas mulieres iudicialiter in cōsistoriū sup mīmonio petētes. s; cōiter ipas mulieres seu femellas viros impetentes. z quādoq; duas vl tres mulieres vnū virum si mul et semel in virū legitimū sibi z q⁹libet insolidū postulātes. z in h videm⁹ di discipline discretionē terre nre mliez a femineo sexu toti⁹ ytalie put p mittit mltū discrepantē. hec etiā terre nostre muliez dissolutio. tū frequē rusticos z plebes os infamat. et put premittit in furore conculcat q^d sensibus priuant: discurrūt sicut canes rabidi. et se putant se fore maleficiatos z arte stregarum intorica tos. sed in veritate non aliud nisi prout predixim⁹ ille morbus contagiosus: videlicet Amoreire⁹ quo per prudentē concernit p taminat⁹ Item put scripsi in libro de nobilitate p dicto. in. c. de pncipib; post Joh. an. qui vidit religiosos presertim ordinis mendicantiū in episcopos titulos frequēter pmotos. Ecce inquit subtil⁹ m⁹ apostatizādi. nam cū episcopat⁹ sui titulo cogunt facere sue quoq; pfessiōis: z simil⁹ de ordine suo mētiōē: z nihilomin⁹ psequēter ad ob seruantiā tenent: s; terribile crimē apostasie cū religiōis obfuitiōe patētis ab iectione cū impalliata symonia cōtinue cōmittunt. sic ad ppositū videmus in curia Cōstantien⁹. et forte circūuicinis vnū spolij seu rapine multum sub

De matrimonio

tile delictū in causis matrimonialibz p̄sertim ⁊ aliquādo in alijs casibz sine dei timore miserabilr frequat. nihilomin⁹ tñ ad tribunal extremi iudicis in die ire ⁊ calamitatē miserie horribilr pducendū. Nam añ p̄ciliū Cōstantien p̄dictū in cā m̄rimoniali p̄ vnā ptem vel psonā. si se absentabat causa p̄dente fuit facta pcuratorz p̄stitutio. p̄ q̄ cōstitutioē soluebat pars. iij. denarios Constan et breuibz verbis ad sex vel septē lineas se p̄tendebat in actū ⁊ v̄z effectū sufficienter ad omnē oportunitatē cōtinebat. Hunc aut et longe p̄ conciliū vident notarij n̄re curie Cōstantien. Romane curie stilū in b̄ v̄tqz lucrosū. licet animabz piculosū ⁊ ad instar illoz p̄mū faciūt totā proas cōstitutiois ad latitudinē veri instrumēti. ⁊ expost ponūt tenorē toti⁹ instrumēti: qd̄ nūqz visus ē i car ta aut p̄gamento seu forma instrumēti ⁊ rerū natura. ⁊ b̄ cū infinitis clausul in p̄ncipali cōstitutioē nunqz excogitatis. imo nūc ⁊ in futurū nunqz oportunis. et has ⁊ alias sc̄pturas p̄tendūt in plibz cartarū folijs: vt simpliciane ptes inocentes ⁊ nō intelligētes sine dolo ⁊ fraude cōparentes ⁊ cōtendētes cū rapina p̄dicta maioribz grauent expensis. ⁊ q̄s dubitat qñ in b̄ spolia multa ⁊ p̄ctā cōmittant infinita: in miserabiliū psonarū dāna: ⁊ als de p̄bis ociosis ⁊ inutilibz faciunt libros ⁊ registra copiosa ⁊ capiosa. Et si iuxta veritatē euangelicaz q̄ non peribit. etiā si celū ⁊ terra pereant. que dicit Math. xij. de q̄libet p̄bo ocioso reddenda est ratio. Q̄s terribilē rōnis calculum reddēt nō tñ tabelliones s̄ etiā iudices facientibz p̄sentientes. et insup de talibz spolijs. rapinis et exactionibz portione recipientes. ⁊ insup qd̄ crudeli⁹ ē put dicit vicarius dñi n̄ri Jesu xpi et reglā iur. li. vj. nō dimittit p̄ctm nisi restituat ablatū. et hec regula nulli⁹ excusationis exceptionē tolerat nisi in eo qui nō habet vnde soluat. Et hi omnes scribe similr ⁊ reliqui in conscientia sibi non formāt vt alicui restituāt. sed stāt vt in suis peccatis morituri deficiant. De iudicibz aut male iudicantibz qui et falsarij dicunt nuper terribilē specialr feci collatiois tractatū qui incipit Syrum celi circuiui ad honorē s̄ potius ad horrorem magistri Watheij nythart odiū durum prepositū Thuriceñ. Sed vltra p̄cedamus ad materie p̄ncipalis explanationē. Nam p̄sone talr cōtendentes tanqz simplices rustici obtenta sententia pro vel contra. putant se penit⁹ fore purgatos. aut interdū appellant et magnis laboribz ⁊ expensis grauamā recipiūt. ⁊ insup restat vt pcuratoribz pro modico labore multipl̄r satisfaciāt. hinc sperātes se liberatos remittunt vltra ad pelliparios. hoc ē pellium albarū cerdones: qui dicunt wyslederer. hoc est ad sententiārū scriptores qui p̄ albas pelles: hoc est pergamēnū: faciunt nouas corrosiones. qua corrosione perpessa: putantes se penitus immunes cum illa pelle: vltius dirigunt ad spiculatorē. hoc est omnīū priorum exactionis corrosionis. tonsionis. spoliatiois. p̄turbatiois et flagellationis vltimū executionem quem vocam⁹ sigillatorē: sed potius sigillatorē qui per nobilissime cere ritillationē seu conglutinationē facit durissimā punctionis collisionē. ⁊ molli⁹ ti sunt sermōes eius sup oleum: ⁊ ipsi sunt iacula. vt legitur per Plinium p̄m de vermiculo quē nominamus terebronē. de cuius natura tales ponūtur p̄sus. Vermiculus ligni terebro vel terebellus. Qui terebat ligna durissima carne tenella. Dum tangit nil durius est hoc verme pusillo. Sed si tangatur nil vnqz mollius. Sic sigillator mollissima cera: dulci verbo: ceterum stimulatoribus stimulat durius ⁊ sigillat. et hoc rarum foret in Romana curia. Nā bullatores qui pape sunt sigillatores. etiā quorūcunqz aliorum p̄latorū ibidem sigilli pensores nunqz videm⁹ scriptorū taxas excedentes. Sed terribilius est in

Tractatus

nostra curia Constantienſi ubi bullator in duplo vel triplo ſeu ultra ſcriptores
 precellit in taxa. Unde in concilio Baſilienſi. circa finē inter quattuor deputatōes
 fuit concluſum. licet ppter reſeſſus et diſſolutiōis ad pceptū Romanorū regis im
 portunitatē nō fuerit decretatū et publicatū in tali vel in effectu ſimili forma q̄
 per omnes ecclie catholice p̄latos archiepiſcopos et. vſq; ad infimos. de ſigillo
 nulla fieret penſionis aut exactionis ſolutio: ſed gratis daretur ſicut ſacrorū or
 dinū et aliorū ſacrorū collatio. et ſub excoicationis pena put de cetero puniri de
 bebat prauitas ſymoniaca. et dixit vn⁹ de p̄ſidentibz. habebat q̄ ep̄s minus de
 familia vno famulo et equo vt emat cerā p ſigillo. qm̄ eſt magna rapina de taz
 modico labore et exili cera. taz inſolita exhaurire p̄cia. Et nūc ad p̄poſitū redea
 mus. vnde q̄ dā ruſtican⁹ veniens ab alpibz in cauſa m̄ſimontali compulſus et
 exactionibz p̄miſſis ſibi nō cōſuetis acriter flagellatus. et ad ſuates reuerſus reci
 tans rem geſtā. et finaliter inq̄t. et dum p omia credeba fore planus et fui patiēs
 ſed ultra ad pelliparios. p q̄s designauit alba et cartaz et pellium ſcriptores q̄s
 alia lingua cōpatriota. Unde do ich vnder die wyſlederrer kam. videlicet ſcri
 ptōres et ſcripturaz ſigillatores: fui totus excoiciatus. put ſcūs Bartholemeus.
 et non mirerſ ſi verba vulgaria ſcribam⁹. nam et ſum⁹ pontifer talr p̄cedit in
 ſuis decre. vt ptz de vi. et ho. cle. li. vj. et in Cle. vlt. de heret. et pluribz alijs. Et
 ad p̄poſitū redeundo. Leua in circuitu oculos tuos et vide. om̄s iſti p̄gregati ſūt
 et nō nouim⁹ q̄ pueniūt. Nam de omniū p̄dictorū expoliatorū bonis taliter put
 p̄mittit acquiſitis vix gaudet tert⁹ heres. vide ubi ſunt liberi vlt filiorū filij in
 tertā generationē de omnibz ab antiq̄ ſcribis et phariſeis. pcuratoribz et ſcabi
 nis. aduocatis et Ieſuſeis: cū omibz curie Conſtantienſi plebeis qui floreat in
 ſuorū p̄genitorū diuitijs. et ſi viuūt ppter vulgare cōmertū dubitam⁹ an ſint de
 vera linea deſcēdentes vlt collaterales: et ſic fructū eorū de terra perdes. et p̄ſeq̄n
 ter om̄s in vnū paup et diues tranſibūt vel trāſierunt in pfundū vt lapides. et
 quis nouit vtrū eis detur requies aut infernalis cruciatus ignis et caligo. et ni
 hilominus in p̄dicta curia Conſtantienſi quaſi p̄nunc ſunt in duplo p̄ſone p̄les
 q̄ ante cōcilij Conſtantienſi p̄dictū fuerint curiales de lucro taliter et qualiter
 in diſcreto et labore modico de pauperū peculio in ſudore vult⁹ ſui p̄gregato. ſe
 tam delicate p̄tinuo nutriētes. Sed de omibz p̄dictis terroribz ſingulariter an
 numeratis nemo corde cōpungit: vt a dictis ſollicitudinibz reſreſcet. ſz vt dicit
 Plinius p̄dictus ubi feraz vel piſciū frequēti⁹ agitat captura. ibidem celebrius
 ipſorū p̄currit p̄gregatio copioſa. ſic dyabol⁹ illic frequēti⁹ ſua p̄tendit rētia. qz
 conſuevit q̄ illic in mltaz animarū pficit illaqueatura. Et cōiter oēs in iudi
 cijs forenſibz ſiue temporalibz oratores aduocati ſeu plocutores iuſticiā p̄uerten
 tes vident finaliter male degentes. Eſt et aliud hui⁹ conſurſus et p̄uolutionis
 brauiū magiſ effectiū. Nam m̄lieres et puellule in curia Conſtantienſi ſepi⁹ pro
 ſperant in ſue voluntatis intentiōe in p̄dictorū p̄boz videlz nō te derelinquaz
 aut ſimilibz interpretatiōis largiſſima dilatiōe. qz ſcriptū eſt. ubi corpus fuerit
 ibi congregabunt et acquile. Math. xxiiij. De p̄dictorum aut curialiū aulicorū
 et etiam Romane curie curtizanoz periculoliſ curialitatibus ſcripſi latius in
 quodā tractatulo ad mandatū dñi vicarij Conſtantienſi compilato: qui intitulat⁹
 de eccliaſtiche libertatis p̄uilegio. de q̄b omibz hos recipe ſus. Nūc theolonij
 collector dur⁹ amator. A ſuo dño: ſz raptor ſepe p̄bat. Inter opp̄ſores ſic pau
 perum dire locat. In illa die dñi iuſt⁹ vix reparat. Tabellio: ſcriba: cur his nō
 conglutinat. Pontificis ſignifer: mox illis p̄glutinat: Et ſili. pena tyrāni rite

De matrimonio

plagatur. Ecce nunc principalis materie finē faciamus. et his omnibz et singulis taliter qualr prenotatis. mihi videt simpliciano (nihilominus tamen correctionis maioris examine salvo) qd ex his verbis videlicz Non te derelinquam. aut in effectu similibz aut alijs: clarum matrimonij contractū: prout seruatur notabilr i alijs forensiū aut prophanarū causarū aut negotioz contractibus consensuz nōclare apprehendētibz: matrimonij vinculū nō iudicetur. et preferim ex eo cum dicat iudex Christi nomie inuocato tam faciliter christifideles pariter nō consentientes cōiungat. et impatientes naturaliter pacificos faciat et hoc lupus cū agno probat. Hec igitnr scripsi nō vt ita maneant et effectus efficaces in iudicioz consecutiōe pducant. sed vt incitet animus et iurisperiti solertia cōuenientius ad emendandū. corrigendū. minuendū. necnō apponendum quod sibi videt conuenientius. Nam hec omnia videntur fieri leuius qd de nouo cōponere radicatus. sicut ruinosa domus restaurat citius et reedificat congruentius qd si sine fundamēto plana terra fundaretur primitius. attento si contractū mutui aut emptionis vel venditiōis seu pmutatiōis alicuius rei vel vnius magne possessionis facere seu celebrare disponeres. Quot quātas et quales subtiles cautelas et clausulas diligenter apponeres. quos etiam dum tetigit Guil. du. in spe. iuris in ti. de emptiōe et venditiōe. et hic sacramentalis contractus qui in sancta et nobilitate: imo prioritate precedit omēs mundi cōtractus. quare nō in edificando seu instaurando habent contractum ponere minus sinceriorē diligentie imo conscientie radicatum. Et rogo ne animata dormitet pre tedio modicū exemplū audiēdo fuerat in ciuitate Ferrariēni quidā magister in harpharū armonia italie totius monarcha pcellētissim⁹. sed erat tante singularitatis in se. aut animi cōtumacis audacia qd non ad voluntatē principis ibidem videlicz Marchionis Estēni. als Ferrariēni. vel alterius cuiuscūqz depcantis ludebat in harphis. fuit tamen modus subtiliter inuentus qd ad sonandū fuit irritatus. Nam talis fuerat nature quādo quēcunqz male sonantē in harphis audiebat se continere nō poterat quin illico violentē instrumētū hoc arripuit et artis sue simphoniā dulcissime peragebat. Sic ad propositū vt huius male sonantis oda. necnō diffonie dissonātis corda prouocent iurisperiti precordia. vt pro bono cōmuni necnō p republica de presentis multū vtilis concitatiōis quotidiane et questiōis materia elucescat veritatis que christus est legalis et solēnis experientia. Nam dixit propheta qd veratio acuit ingeniū Esa. xxviii. De igitur animi pccitati diligentia nuper sincerius scripsi ego Felix hemmerlin de Thurego decretorū doctor inutilis in tractatulo de balneis naturalibz in principio. et hanc collatiōem sine libris competentibus in quodaz loco solitario de anno dñi. M. cccclvj. scripsi. et est inter libros aut volumina seu opuscula sine collationū tractatulos p me de septiformi spiritus dono: et ad multorū magistrorū meorū correctionis emendationē compositas fabricatas et compilatas (vt credo) vicesimusquint⁹ in numero. de quo primordialis matrimonij conditorē et omniū bonorum largitorem glorificem⁹ et laudemus nunc et semper in perpetuo. Amen.

Finis.

f

De furto reliquiarum et alijs rebus nup
in Monasterio beate Virginis loci heremitarum per tres personas miraculose
commisso et deducto: et finaliter reperto et recuperato.

Monasterium beatissime Virginis

Marie in loco heremitarum ordinis sancti Benedicti sub dominio
gentis Switensium: imo in corde et visceribus eiusdem situatum. et sub
sua protectione constitutum Constantienem dyocesim quondam propter magne
deuotionis et religionis obseruantiam que viguit ibi cum multis conuentualibus. re/
gali etiam et alia de comitatu et Baronum generosa prosapia quam libera preceat. ingi/
ter diuina officia laudabiliter per horas canonicas et missarum celebrationes perficienti/
bus: venerabiliter fuit dotatum prediis et possessionibus. et insuper indulgentiis et san/
ctorum reliquijs multipliciter decoratum. Sed defecit in salutari suo: et principaliter in per/
sonis religiosis et cultu consequenter diuino. et intantum quod his diebus tantummodo
ibidem duo religiosi conuentuales: videlicet abbas cum custode qui sibi monachos asso/
ciauerunt ab alijs monasteriis aut relegatos vel vagos seu apostatas vel expul/
sos siue dispersos. diuina officia iuxta regule ordinis sancti Benedicti aut mona/
sterii institutionem minime celebrantes: imo nullum stigma seu figuram religionis
tam in habitibus quam in habitationibus et conuersationibus ibidem obseruantes: sed omnes
simul in vnum illicitis actibus continuo tanquam dissolute laice persone vacantes et va/
nissimam vitam a maiori usque ad minimum impudenter dicentes. Unde quadam no/
cte videlicet medio quadragesime que dicitur dominica Letare. de anno domini. M. cccc. xlviii.
suscitauit dominus animas trium virorum de terra longinqua. et nocte ingruente seras por/
tarum ecclesie et altaris maioris ab antiquo firmissimas: ibidem aperuerunt et reli/
quias preciosiores eiusdem monasterii in auro et argento solenniter reconditas si/
ne impedimento cuiuscunque et cum matura quiete surripuerunt: et lacum ibidem ne/
mine presente transfretarunt: et dum in animo suo proponerent firmiter ut expost per/
montes et colles et alpes deuia et inuia. quia qui male agit: odit lucem. Job. iii.
et ne per insequentes deprehenderent: velociter ambularent. nutu tamen domini tanquam amentes
et utique nolentes per vallam et viam planam que ducit ad opidum impiale: Thuricensem
ambulauerunt et ad muros eiusdem puenerunt. et exinde per duas leucas et amplius
humidum thesaurum reliquiarum deportare nequiuerunt: sed desperantes in via publi/
ca reliquerunt. Et expost insecuti per familiam opidanorum Thuricensem. in ipsorum do/
minio sunt deprehensi. et qualiter cum reliquijs puenerant de loco ad locum per ordinem
edixerunt: et omnia gesta hystoriarum predicta narrauerunt. Que quidem reliquie ta/
liter ut permittit inuenire cum alijs rebus. consequenter ad capellam sancti Leonhardi ex/
tra muros Thuricensem reposite. mox videlicet die martis cum magne solennitatis
processione totius cleri et suarum reliquiarum obuiam delatione ad ecclesiam maiorem Thu/
ricensem gloriose sunt collocata. Et hinc monstruosos nota casus. Nam prope dies
bus illis centum anni sunt elapsi. videlicet de anno domini. M. cccc. xlviii. et in vigilia
sancti Martini qua ciues Thuricensem potenter propter monachorum et villanorum loci
heremitarum predicti: excessus rapuerunt omnes reliquias et reliquiarum preseruatoria
in auro et argento consistentia: et ad opidum predictum Thuricensem transtulerunt et
tandem precibus conuicti restituerunt. Item non sine mentis archano discutiamus. nam
illis diebus quibus gens Switensium perdidit humiliter reliquias: tertia die videlicet Veneris
precedenti que apud aliquos medium quadragesime dicitur. et anno predicto videlicet

et alijs rebus

B. cccc. xlviii in dominio Austrie ducum: ab antiquo radicaliter dictis gen-
tibus et contra intestinorum medullitus inimicorum prope Basileam et extra mona-
sterium porta celi ordinis premonstratensem predicte dyocesis Constantienensis repositus est
miraculosus reliquiarum thesaurus per abbatem dicti monasterii et in suo monaste-
rio venerabiliter reconditus. Et ecce palam contrariorum dominus in contrarium contra-
rios effectualiter opabatur effectus. ut corruptio unius: generatio sit alterius.
et contraria purgant contrarios. ut le. et no. in Cle. Lupien. de pe. ad idem. c. In-
ter. de pur. ca. et c. Cum in iuuentute. de here. ij. in pn. li. vj. prout et contraria vicia
contrarios permutant curant. unde quod alter contrariorum perdidit: alter inuenit. et hec
omnia perfundius perscrutantur: et dei mysteria sinceri perpendenti parebunt mirifica-
cum cuncta per mundum illius nutu reguntur cuius preterit Balaam propheta dum iret
ad maledicendum populo israel fuit impeditus in via per angelum quem vidit asina
sua que loquebatur prophete increpando quare tertio cederet ipsam. Rume. xxij. c.
Sic et fures predictos nutu diuino credimus firmiter illaqueatos. Nam dicit Job
Nihil in terra sine causa fit. Et dicit Boetius. v. de consol. prosa prima. De nulla
causa aliquid fieri est impossibile. Sic sopor domini irruit super Saul et familiam eius
ne viderent David ut. i. Reg. xxvj. Et duo ex discipulis domini ibant in castellum non
mine Emmaus: et oculi eorum tenebantur ne agnoscerent Jesum cum ipsis ambulante
per viam. Lu. xxij. Math. xvj. et legitur in vita sancti Clementis pape et martiris
dum Sisinnius romanus zelo ductus viros cum servis sequeretur in ecclesia scru-
tare vellet que non licebat: ostium viros cum servis sequeretur in ecclesia scru-
tare volebant ligare Clementem columnas et saxa traxerunt. et sodomites intrantes
domum Loth post angelos: omnes ceci facti sunt Gen. xix. Unde dicit Gregorius in
omelia super Job. c. xx. et legitur in octava pasche. dum Christus venerat ad discipu-
los ianuis clausis. diuina inquit operatio si ratione comprehenditur non est mi-
rabilis: nec fides habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. hec autem
ipsa redemptoris opera que ex semetipsis comprehendere nequaquam possunt ex alia eius opera-
tione pensanda sunt. ut rebus mirabilibus fide prebeantur facta mirabiliora. licite enim
arguimus ab exemplis que in se pietatem continent. ut plene no. de re iudi. lib. vj. per
Archidiaconum in glo. super. p. Imitantes. ad idem. iij. q. v. Quia suspecti. C. de edi. pri.
l. an in totum. ff. de legi. Nam impator. xxij. q. v. De liguriis. in fi. xxvj. di. Quid
de mense. vbi de hoc. et melius. xx. dis. De quibus. d. elec. Venerabilis. s. Quod
autem. in glo. Unde legitur Job. v. c. dum diceret de domino. Qui facit magna et
inestimabilia et mirabilia absque numero. et Gregorius ibidem in moralibus li. vj. c. vij.
Videmus enim fuerat magna facere si tamen ea que facta sunt perscrutari potuissent.
Sed inter hec sciendum est quod diuina mysteria et semper debent considerari per stu-
dium et nunquam discuti per intellectum. sepe namque humanus sensus dum quarundam
rerum rationem querens non inuenit. indubitatis se voragine mergit et cetera. Et in-
fra. Quia diuinorum operum magnitudo: nec ex qualitate valet discuti. nec ex quanti-
tate numerari. Unde pie credendum est hos homines videlicet fures voluntate diuina
taliter impeditos. imo miraculose sensu peruersos. et conuenienter taliter distem-
peratos ne ultra transirent. vel aliter nisi ad dictorum Thuricensium limites. Unde
sanctus Gregorius dixit in collecta in vigilia pasche. Deus cuius antiqua miracula in pre-
senti quoque seculo choruscant sentimus. presta quoniam. ut si priorum populum ab egyptiis
liberasti: hoc ad salutem gentium per aquas baptismatis opereris. Unde propter hoc
violentiam videlicet furtum predictum commiserant laudabilibus contritione. confessione
et penitentia prelibatis patibulo per iusticie leges sunt suspensi per predictos Thuricensium

De furto reliquiarum

et per hoc ultimum supplicium patienter perpassum mox poterant obtinere regni celestis ingressum. ut dicit Job. in summa confess. li. iij. ti. xxxiij. q. viij. et reliquiarum thesauri: prout firmiter creditur divinitus predestinati et illi loco celitus ordinati: per illum qui novit omnia antequam fierent. Daniel. xij. in ecclesia maiori Thurice. venerabiliter sunt recordati. ac si dicerent sancti quorum corpora et reliquie requiescebant apud predictos monachos dissolutos: aut apud Switenses crudeles: sub quorum dominio degunt: prout constanter Paulus et Barnabas dixerunt de iudeis. vobis oportebat primum loqui verbum dei. sed quoniam repellitis illud et indignos vos iudicatis eterne vite. ecce convertimur ad gentes. Sic enim precepit nobis dominus Actu. xij. Est autem publicum et notorium quosdam simplicianos laicos propter dicte gentis Switen execrabile divinitatem iam per plures annos prius me preteritis patenter dixisse. imo in proverbium communiter deduxisse sanctam Mariam videlicet ibidem patronam apud illos nunquam permansuram. et fortassis ut Cayphas vaticinatus est. Job. xj. prophetabant. unde propheta dixit. Quid est quod inter vos vertitis parabolam in proverbium. Ezechiel. xviij. Nam a dictis vulgariis et puerbis competenter arguitur. ut. xvi. q. j. Regi. et plene per Hostien. o. elec. Venerabile. § Quod autem et in veritate dominus olim Burkardus abbas dicti monasterii infra decennium locutus est dum per gentes Switen in iuribus privilegii et prerogativis monasterium tot et tantas patiebatur iniurias et intolerabiles vexationes. Vere inquit vos videbitis quod beatissima virgo recedet de finibus vestris. Nam in veritate principaliora que poterant in hoc loco coaptari beatissime virginis marie: puta de pilis. de lacte. de vestimentis et zonis eius. et insuper spina de corona domini dum pluribus aliorum sanctorum reliquiis de dicto monasterio ad ecclesiam Thurice. taliter prout premittitur fuerunt translata: imo nihil remansit quod ad ipsius virginis gloriose venerationem de cetero posset demonstrari. Constat autem ut dicere possent secure Thurice. ut dixit Salomon Sap. viij. Et venerunt nobis omnia bona pariter cum illa. videlicet venerabilium reliquiarum allatura. quia dum fuerant apud illos et continuo remanserunt. propterea tempestas fructuose fertilitatis et signa et prodigia future felicitatis et fertilitatis fuerunt patenter ibidem ut dignos et capaces apud deum et homines iudicavi consequenter tanti thesauri conservatores: videlicet incolas talismodi civitatis. Nam quantum maledictione sincere perpendamus molestabatur philistei gentiles dum archa federis per ipsos de manibus populi israel capta remansit. videtur. j. Regum. vi. in qua tantum erant due tabule lapidee quas posuerat in ea Moyses in Oreb quando pepigit fedus dominus cum filiis israel cum egredierentur de terra egypti. ut. iij. Regum. viij. Et vasa aurea plena manna: et virga aaron. ut ibidem per magistrum in hystoria. Hic autem preter alia cum dictis reliquiis per Thurice. acquisitis conernitur spina: que non hominis puri put fuit Moyses vel Aaron membris tangebatur. sed tetigit caput et virtutem dei et domini nostri Jesu Christi et sanguine suo roseo quo salvati sumus tingebatur. Altamen per ipsius presentiam ut nihilominus cum tremore dicamus Vane nobiscum domine: quoniam advesperascit et inclinata est iam dies. Luc. xxiij. Et spem in nostram meliorem partem interpretemur. ut le. et no. de re. iij. c. ij. ut res et rerum nostrarum tractatus et gestorum actus potius valeant quam pereant. de sen. excō. Abbate. ff. de re. du. Quotiens. cum per cor. Posset autem aliquis dicere imo congruenter obijcere quomodo ex malo videlicet furto: immo pessimo videlicet sacrilegio possit Thurice. bonum pervenire: cum non tantum a malo imo ab omni malo iubeat apostolus abstinere. j. Thessal. v. de vi.

et alijs rebus

et ho. cle. Lum ab omni. cū 2 cor. Sed constat ex malo sepe bona: imo optima prouenisse. Nam filij Jacob sepe de crimie accusati pessimo per frēm innocen- tem videlicet Joseph quē ppterrea inique vendiderūt in egyptū: vt Ben. xxxvii. de quo huiusmodi fratres sui 7 pater ipsorū et totum genus suū demū salutem et gloriā reportarunt. vt Ben. xlv. et sequenti. Item Bersabee nequiter p homi- cidū 7 adulteriū regi Dauid applicata: qui p ipm pcreauit Salomonē regē ij. Reg. xj. de quo demū natus est christus. vt Math. j. Item idē christus ve- nit ad populū suū: qui nō cognouit temp⁹ visitatōis sue. vt Lu. xix. Vñ per Judā scariotb traditus 7 p iudeos crucifix⁹. de quo toti mūdo eterna puenie- bat salus. Item Paulus p iudeos inique persecut⁹ et vinctus ad Romanos demū indignāter fuit destinatus. apud quos hodie manet gratissim⁹. Item omēs apostoli per Hierosolymitanos relegati aut expulsi apud ipsos nō pmā- serunt: sed in omnē terram acceptissimi se collocarūt. Item reliquie triū mago- rum p̄ciosissime ppter cōtumaciā et ingentē maliciā ciuiū vrbis Mediolanē. contra primi Friderici impatoris maiestātē violenter sepe ppetratas sunt per Archiepiscopū Colonien in suā eccliam venerabilr translate: in totius regni Germanie gloriā 7 honorē: et totius lombardie dedecus ppetuū. Sic sepe vi- dem⁹ q⁹ sinistra principia quādoq⁹ pueniūt ad felices exitus. vt. j. q. j. §. Item obijciūt. vbi dicit Gratian⁹: q⁹ Jacob p supplantationē puenit ad bñdictionē. et seges que leprosa manu seritur: mūda tamē metis. et ex adulterino cōcubitu pulcra soboles nascit. sic 7 pecunia q⁹ p symoniā acquiri. felicē habet exitū cū pauperib⁹ profutura erogat. Hec ibi. Et his omnib⁹ nota casum p̄dictum: vi- delicet de trib⁹ furibus p sinistros successus ad felices opidi Thuriceñ. euent⁹ dñō disponēte reductū. et ad infelicitatis prodigiū abbati p̄dicto 7 suo cōuen- tuali videlicet custodi recuruatū. Nā ipsi (prout sui p longa tempoz curricula) predecessores nō cognouerūt tempus visitatōis sue impudēter sine religionis apparatu degentes. prout domin⁹ quondā miserat Assur regem 7 tyrannū vir- gam furoris sui 7 baculū ad gentē fallacem 7 contra populū furoris sui vt au- ferat spolia. 7 diripiat predam 7 ponat illam in cōculcationē quasi lutum pla- tearum. Esa. x. His igitur pmissis pueniamus ad questiones.

Consequēter igit. queritur iuxta casum

predictū vtrū dicti fures sacrilegiū: 7 p cōsequens furtum (cū sacrilegiū sit spe- cies furti) cōmiserint. Et de hoc nō dubitam⁹. vt le. 7 no. xvij. q. iij. Sacrile- gium. de sen. ex. Con⁹ **Sed vltra queritur** Si predicti fu- res reliquias su- pra descriptas pure 7 absolute sine auro 7 argēto vel aliq⁹ pseruatorio furripue- rint qualiter deliquerint. Dicit Archidy. in. c. Sanctoz. de p̄se. dis. j. fm Lau. tales sacrilegiū cōmisse nisi tales reliquie fuissent apud sarracenos. 7 dicit vl- tra sibi videri q⁹ nō cōmittat furtum in re sacra. alle. C. de fur. l. Si nondū. nā sacrilegiū cōmittit 7 nō furtū. ff. ad. l. Jul. pecula. l. diuus. ff. de pe. l. aut facta. §. Locus. Dicit etiā glo. in. l. Si nondū. q⁹ duo requirunt ad sacrilegiū. Primo rem esse sacram: 7 de loco sacro auferri. fatef tñ glo. ibidē decretistā tenere alte- rū sufficere. ad h⁹ pōt allegari. xvij. q. iij. Si quis inuēt⁹. 7. §. sacrilegiū ergo. Et pena sacrilegi est decapitatio fm leges. C. de epis. 7 cle. Si quis i hoc. als iudicis arbitrio reseruat p q̄litate p̄sone rei t̄pis 7 loci diuersitate moderanda ff. ad. l. Jul. Peculatus. l. Zege. §. j. et. l. Sacrilegi. Hi tamē tanq⁹ fures p̄re-

De furto reliquiarum

mittitur ad furcas iuxta terre consuetudinē sunt damnati. de quo. ff. de pe. l. capitalium. §. Famosos. et ibidē per doc.

Sed ultra queritur

Quid de ciuibus Thuriceis qui illum thesaurū reliquiarum miraculose translātū inuenerūt in agro proprio et nō alieno: prout ille de quo Bath. xij. qui inuenit thesaurū absconditū in agro non suo. quem cū inuenit homo abscondit: et pre gaudio illius vadit et vendit vniuersa que habet et emit agrum illū. et hoc in illū finem vt thesaur⁹ accedat fundo. Sed dicunt leges. si quis inuēit thesaurū in loco proprio: statim inuentoris est. si vero in loco alieno in casu fortuito cum inuenit dimidia pars sit inuentoris et alia dñi loci. si vero studiose quesitū et inuenit in loco alterius. totus est dñi ipsius loci. C. de thesau. l. j. et §. sequēti plenissime. Sed hoc nihil ad nos cū hic sit res inuenta a dño non derelicta cū ad rehabendū fuerit missa sua familia. vt le. et no. xij. q. v. Si quid inuenisti. et hec vera quo ad res q̄ in auro aut argento vlt lapidib⁹ p̄ciosis consistebant: et maxime si sint res furtive etiam si quis eas emeret bona fide et foro publico et publice. nihilomin⁹ tenet ad restitutionē et perdit p̄cium quod soluebat. vt. C. de fur. l. In ciuilem. vñ dicit eadem lex in ciuilem legem impiā vel indiscretam rem desideratis q̄ p̄ciū solutū fuerit a dominis. curare ergo cautius negociari ne nō tantū in damna huiusmodi sed in suspicionē criminis incidatis. Iste autē bone fidei possessor aut emptor pōt petere p̄cium a venditore rei furtive si inueniri pōt. aut est solvenda. xij. q. ij. Vulturane et c. imo ille conueniend⁹ est qui rem ecclie qualiter cūq; detinet: licet exhibeat auctorē suum. de quo plene. xij. q. ij. Quicūq; militum. in glo. j. et plenius in. c. Si quis presbyter. de re. ecclie. nō alie. et c.

Hunc restat dicendū

De nudis reliquijs p̄actis in casu p̄missio per Thuriceis in terra sua repertis an teneant ad restitutionē monasterio p̄dicto et Et videtur p̄mo q̄ sic. cum dicat lex. Equū est em̄ vt reddas mihi quod de meo puenit ad te. ff. si cer. pe. si et me et titiū. in fi. Nā quod nō ē meū scire teneor hoc ad alios modis omnibus pertinere. C. vñ vi. l. Lonq̄rebat. et locupletari nō debet aliquis cum iactura aliena. vt dicit re. iur. li. vi. cū cōcor. et res ecclie nō possunt confiscari. xvj. q. j. In canonib⁹. et §. Flouarum. nec dimittit peccatū: nisi restituat ablatum. vt dicit reg. iu. li. vi. nec patitur hic exceptionē: et iudicis officiū contra tentorē potest intentari. de iudi. Quia gu. de ap. Bone. et ibidē nouell. in fine. Sed saluo iudicio saniori: videlicet q̄ licet intentat iudiciū sine nō q̄ Thuricenses nō teneant ad restitutionē reliquiarum. et q̄ de iure nō cōmunicatur videtur multis pbare rōnib⁹. Rerū enī dominia multis modis trāsserunt de p̄sona ad aliā personā. et sine p̄cō vt videlz p̄ accessionē concretā vt p̄ alluionē. C. de allu. quasi p̄ totū. Item per accessionē discretā. vt insti. de re. diui. §. Et animalib⁹ Item p̄ captionē. insti. eo. ti. §. Itē lapilli et gemme. Item p̄ inuentionē prout est in thesauris qui occupantiū sunt. vt insti. eo. ti. §. Thesauros. Itē per occupationē. vt in feris et bestijs siluestrib⁹ que capientib⁹ cedūt. vt insti. eo. titu. §. Fere. Item p̄ p̄scriptionē. vt. C. de p̄scrip. xxx. vel. xl. annoz. quasi per totum. Et sic in his et plurib⁹ alijs casibus videm⁹ res sine peccato ad alios posse puenire. et possessorē ad restitutionē nō teneri. Unde dicit lex institu. de re. diui. §. Nullius. Nulli⁹ autē sunt res sacre et religiose et sancte: quod enī diuini iur⁹ est id nulli⁹ in bonis est. Et glosa ibidē dicit. nulli⁹ scz hominis vlt hominū nec esse potest. sed sunt in bonis dei hominū censura sine dispositiōe. Item ibidē. §. seo

et alijs rebus

quenti exponit quid sit sacrū. et dicit sacra sunt que rite et p pontifices deo consecrata sunt. veluti edes sacre et dona q̄ rite ad ministeriū dei dedicata sunt. et sic tales res sacre sunt: vtiq; sacratissime sunt res que nō p pontifices qui vlt carij dicunt dei et eius ministri. xxiiij. q. v. c. *Wulter*. sed per summū sacerdotem et summū pontificē videlicet dñm nostrū Iesum christū sine altaris pontificis administratione sacrata sunt imo consecrata. vt sunt sepulcrū dñi. Crux domini. sudariū domini. corona dñi. lancea dñi. tunica dñi. preputiū domini. et his similia. Itē reliquie sanctorū apostolorū. martyriū. confessorū. virginū etc. Sed si sacra in nullius hominis sunt bonis vt premisus est. potius et a fortiori sacratissima. de elec. Cum in cunctis. cū pcor. ergo qd nulli in bonis est: occupanti concedit. vt insti. de re. diui. §. Fere. Vñ dicit regula iurū libro. vi. In re cōmuni melior est conditio possidentis. al's phibentis. et dicit. ff. de le. §. Si pluribz. q in iure vel causa pari melior est conditio occupantis. pcor. ff. de ver. obli. l. si titius. ff. de pec. l. si pluribz. ff. de offi. cōsu. l. j. et de procu. c. Si duo. li. vj. Quis est q̄ qui dicit eccliam Colonienē vel eius p̄sulem teneri ad restitutionē reliquiarū trium magorū tanq; malefidei possessore? qui vllō tempe non prescribit. vt in caplo. ij. de reg. iurū. li. vj. cū cōcor. in glo. que tamē reliquie p vim et potentiā impatoris Friderici primi fuerūt rapte et trāslate. nullo pontificis summi decreto clam vel palam interueniente. Nam multū est considerandū q̄ reliquie translate de eccl'ia vna ad aliam est tanq; fiat translatio vni? cōlumine de vno loco ciuitatis ad aliū locum ciuitatis eiusdem. et proprie dicitur translatio et nō alienatio. C. de edi. transla. l. si quis post. sic similr non dicitur alienatio qñ aliqd transfert de fratre ad sororē: sicut dicit lex. si testator phibuit rem alienari dando sorori nō videt alienare. C. de fideicō. Voluntas. ff. de leg. ij. l. Vñ ex familia. §. ij. et l. Peto. §. fratrem. Nam in veritate omnes ecclesie per vniuersum mundū post eccliam Romanā vna et eadem ecclia sunt. xxi. di. Quāuis. et sic translatio reliquiarū de vna ecclia ad aliam adhuc dicitur manere in vna ecclia. de facili enī res reuertit ad naturā suā. ff. de pact. l. Si vn? §. pa ctus. et facit de censi. Cum venerabil. sicut hic videlicet in opido Thuricen fa ctum est et in p̄senti casu. Ecce dum res puenerūt in eundē statum a quo incipere potuerūt tolerandū est. ff. de bo. poss. contra tabulas. l. iij. §. si emācipat? de quo nouell. de concess. pre. Detestanda. in glo. ad p̄terita. circa fi. li. vj. et ita si o. reuoluat ad a. vt. xxxv. dist. Ab exordio. nō est nouum. Vñ dicit lex. ff. de acqui. re. do. §. apium quoq; et insti. de re. diui. §. apium. si apes in arbore tua confederint anteq; a te aluco includent: non magis tue esse intelligunt q̄ volucres que in tua arbore nidum fecerint. ideoq; si alius eas incluserit. is earū do minus erit. Hecibi. Vñ has reliquias tanq; apes nutu diuino taliter publicatas. et in nulli? videlicet homis vl' hominū bonis p̄stitutas: per Thuricen sunt venerabilr collecte et incluse et vsq; modo p̄seruate. Q̄ aut eccl'ia siue mōasteriū alias res videlicet nō sacratas possidere et suas dicere proprias p̄ue dicere valeat. videtur exp̄ssum de re iudi. Abbate sane. li. vj. de testa. Requisti etc. cum infinitis concor. Vltimū autē differunt res p̄phane siue nō sacre. et sacre et reliquie. Nam res p̄phane vendi possunt cū moderatione. vt de re. ec. non alie. q̄ si p totū. et res sacre vt sunt calices. cruces. thuribula. et libri. vendi p̄nt tempe necessitatē vt puta p redēptione captiuorū. vt insti. de re. diui. §. Sacra. Nā hoīm animo q̄buslibz rebz p̄ponēde sunt. vt. C. de sacrosā. ec. sancim? Itē p̄debita si q̄ bz eccl'ia. vt in autē. de ali. emphi. §. Hoc etia; sup ipsis. coll. ix.

De furto reliquiarum

Item propter alimenta pauperum. vt. xij. q. ij. Aurum habet. et ita factum est tempore Martini pape in hospitali sancti Johannis lateranensi. ubi procuratores de consilio bonorum virosum vendiderunt tempe famis. non tantum calices: sed alias res sacras. et cum hoc possessiones ut per illum annum conseruaret pauperes. et exposit tempe fertilitatis hominum procuratores nutu diuino facti sunt ditiores. Nunc ad propositum reuertamur. sed reliquie que nullo casu possunt emi vel vendi. vt de reli. et vene. sanc. ij. Libere tamen possunt donari et distribui per sacra loca et ad altaria consecrandam hincinde reponi. vt de conse. di. j. Placuit. et furtim ab infidelibus et ab alijs locis ubi in ueneratione non habentur subtrahi: prout predictum est. Sed nunc ad propositum veniamus. publicum est autem et notorium prout premissum est in themate quod iste sacratissime res videlicet reliquie in monasterio heremitarum predicto irreuerenter. non ea qua decuit honorificentia per diuinum cultum et diligentia debita cum custodia detente sunt et tractate. Vnde quia monachi media nocte non surgebant ad confitendum domino super iudicia iustificationis sue. Ps. cxvij. et congruis horis matutinum et completorium non canebant. sed dormiebant sicut milites qui sepulcrum domini custodierunt. regem glorie perdiderunt. vt Math. xxvij. et ideo perdidit domino disponente: christi corone spinarum: et christi matris et christi martyrum reliquias. Expedi enim reipublice ne quis re sua male utatur. i. ad rem publicam pertinet defendere res ne ipsis alijs male utatur. vt dicit de seruis. quia homines sunt. ne per dominos intolerabiliter inhumaniter: et crudeliter tractentur: per imperatorum remedium defenduntur: si ad sacram edem vel ad statuas principum confugiunt. vt in istis de his qui sui vel alii iuri sunt. §. ij. Sic in proposito: quia dominus summus imperator omnipotens rex regum vidit reliquias seruum suorum: imo matris sue crudeliter tractari. disposuit ut ad edem sacram vel ad statuas principis videlicet Karoli magni imperatoris qui fuit fundator ecclesie Thuriensis. et institutor statuarum et columnarum ibidem gloriosissimarum. Et igitur iuxta tenorem et auctorem dicte legis confugerunt. vt ibidem auxilium per excellentissimum diuinum cultum contra seuitiam et inhumanitatem prioris domini videlicet abbatis et monachorum venerabiliter acciperent. Eodem stat enim quod monachi dicti monasterii cum gentibus que dominantur eorum fuerunt ingraticulissimi tantorum beneficiorum et munerum dei: quibus ab antiquis dotati fuerunt. et per hoc se viciosos secundum canonum et leges et detestabiles deo et hominibus constituerunt. xij. q. ij. Octaua. Et hoc maxime ex eo quod reddebant mala pro bonis et non bona pro bonis. vt xij. q. ij. Sex differentie. et ideo iusto iudicio dei omnipotentis sunt priuati tanto munere libertatis: ut tante reliquie non quiesceret in sue sinibus vniuersitatis. xij. q. v. De forma. circa si. de dona. c. vlt. C. de reuoc. dona. l. vlt. Quis autem dubitat prout colligitur ex premissis quod fur qui furat alueum cum apibus: teneatur ad restitutionem: sed postquam deportauerit et in alium locum collocauerit. et si exposit apes manus suas euaserint. et per alium in suis vel alijs arboribus capte et incluse fuerint: domino primo qui prius perdidit nil iuris in eis competat. Sic si militum si quis versum vel ceruum in domo tanquam domesticum nutruerit. et his qui huiusmodi bestiam de domo nutrientis clam surripuerit furtum committit et ad restitutionem tenetur. sed si exposit homini animal manus illius fur euaserit et nemoribus se applicauerit. exposit iterum capiatur. quod in nulli bonis constitutum fuit. et sic de alijs feriis quibuscumque iuxta preallegata. Sic similiter hic de reliquijs: et ultimo apprehendens dicat cum christo Joh. vj. Et omne quod datur mihi per ad me ueniet: et eum qui uenit ad me non eijciam foras. hec est enim voluntas eius qui misit me patris. et omne quod dedit mihi per non perdam ex eo. Et nunc redeamus ad propositum. Est enim veritas et publica.

et alijs rebus

vox et fama q̄ in Alemania supiori nō est ecclesia tam glorianter diuino cultu
 diurno siue nocturno ingiter ornata siue fultata. sic ecclesia maior Thuriceñ.
 et contra nō est monasteriū in tota Alemania supiori vbi tā negligenter frau
 dulenter: et desidiose diuina celebrant officia. quia raro vñ nunq̄ nocturna et te
 pidissime diurna ibidem peragunt ministeria debite vel rite fm regulā sancti
 Benedicti celebranda. Vñ p̄p̄e scriptū est. *Maledict⁹ ois qui facit op⁹ dñi ne
 gligenter.* *Hiere. xlix. de offi. archip̄.* *Ministeriū. in glo. et antiq̄ glosa dic̄ pro
 negligēter fraudulenter et desidiose. de quo ad p̄positum pulcre p̄ Greg. mora
 lū. ix. c. xix.* Et qd̄ quis nō diligit: defacili contēnit. *xx. q. iij. Presens.* S; pro
 p̄ter cōtemp̄tū benedictionis dilexit maledictionē. videlicet abbas cū mona
 chis. prout Judas scarioth: de quo istud est dictū *Psalm. cxviii.* et sequitur et ve
 niet ei. scz abbati cū monachis et noluit bñdictionē et elongabit ab eo. et expe
 rientia rerum magistra est p̄e foribz. Nam abūdat hoc monasteriū cum abba
 re gloriofis possessionibz fructibus et puentibz. et insup infiniti auri et argenti
 ponderibz p̄ singulos dies peregrinoz oblatis manibz sed benedictio ipsorum
 vertitur in maledictionē: et oratio ipsorū in p̄ctiū. *lxxxj. dist.* Si qui p̄sbyteri. qz
 cōtinuo egent et minuūt omi bono. Nam possibile foret q̄ p̄t oblationū mul
 tiplicationē hoc monasteriū auri et argenti laminis tegeret. sed heu vix demeri
 torum suoz culpis exigentibz reguli ligneis contra tempestates p̄suatur. Et vt
 ad p̄positū veniam⁹. nōne cōmunissimū iur̄ ē puerbiū q̄ p̄uilegiū meret amit
 tere qui cōcessa sibi abutit̄ potestate. vt de p̄uile. *Tuarum. de sen. exc.* Cōtingit
xx. q. iij. P̄uilegiū. de regu. *Licet. et etiā p̄dit p̄uilegiū p̄t delictū. xxv. q. ij.*
 Ita nos. Item p̄pter p̄tractū factū. de p̄uile. Si de terra. Et si bñ consideras
 hec auctoritas q̄ ad deū et homies est sincera veritas. Hoc videbatur in Juda
 scarioth p̄dicto cū esset de nūero ap̄loz p̄pter delictū p̄uilegiū apostolat⁹ ami
 sit et episcopatū eius accepit alter. videlicet *Bathias. ps. cxviii.* Vñ quia tota
 potestas monasterij ad abbatē p̄tinet. vt. *xxv. q. ij.* Nullū. et ei est obediendū:
 etiā si dubiū esset mandatū. vt. *xxv. q. j.* Quid culpa. als est. *s. sub. c.* Noli
 estimare. imputat̄ sibi si male regebat. custodiā quoqz debitam negligebat. Et
 igitur sanguis subditoz exquiritur de manibz suis. de offi. ordi. Irrefragabili.
 Vigilantibus ergo et nō dormientibz iura subueniunt. ff. ex qui. cau. manu. l.
 Non enī. ff. de eden. Veluti. Unde dixit *Goffr. in sum. de offi. custo. rudibus*
emeriti nouis preferūtur antiqui. alle. lxxj. dist. Quid proderit. et c. Statuim⁹.
et. c. Nec emeriti. Item scriptū est. Cessante causā cessat et effectus. vt legit et
 notat̄ de iureiur. Et si christus. cum p̄cor. et fuit causa in dicto monasterio prin
 cipalis deuotio per exquisitē celiberrimeqz religionis obseruantia. q̄ tam p̄u
 uilegia qz indulgentie cum reliquijs collate quondā sunt in tanto loco horro
 ris et vaste solitudinis. effectualiter propterea cōgrueret vt principali remoto.
 Domin⁹ accessoria remoueret. poti⁹ enī considerāda ē causa facti qz ipm factū.
xx. q. j. in fi. xxij. q. viij. Occidit. de accu. Cū dilect⁹. ff. de fur. l. *Uex.* Nō enī
 dubitam⁹ dū quid p̄ncipem p̄ssime p̄cedit dū vergit in abusum. venit retra
 ctandū. et quod in se erat bonū p̄ abusum fit malū. Ita notabilr̄ notat *Jo. mo*
nachi in. c. Detestanda. de p̄cess. *pre. li. vj.* Et ex p̄missis notabilr̄ colligim⁹ q̄
 princeps videlz omnipotēs dñs hos monachos et gentes videlz *Switeñ* priua
 ri voluit tanto thesauro reliquiaz p̄pter ineffabiles ingratitudinis excessus put
 predixim⁹ de rebellibus vrbis *Mediolanē* ciuibz. Posito autem et non con
 cesso q̄ *Thuriceñ* metu p̄dictorū iurium videlicet de distractis reddendo loz

Ep̃la contra quendam

quentiū viderent retorqueri pro restitutione reliquiarū . faciant ergo . put Ar-
gentinenē faciūt canonici . contra quos Gregorius non^o creatus de anno domi-
ni. **D.** cccxxij. scripsit decretalē Venerabil. de pben. sup eo q tantū illustres z
nobiles z liberos recipe voluerūt in canonicos : qui p ducentos ānos et vltra
non aduerterūt nec hodie aduertūt : sed auctoritate ppria in suis obseruatiōibz
et statutis p̃sistunt . quia tantū ius sibi competere p̃sumunt : quantū autorizā-
do defendere queūt . Nam z impator dicit lamentādo . potentioribz pares esse
nō possum^o . vt le. z no. ff. de alie. iudi. mu. cau. fact. l. Quia etiam . sup concor.
in glo. que narrat insup qndā sapientē dixisse contra maiorē vel potentiorē les-
ges nemini p̃stant honorē . p̃cor. de maio. z obe. Cum inferior. Non est em̃ no-
uim q mltā fieri nō deberent : facta tñ tenent. de regula. Ad apostolicam . vbi
expresse phibetur ne fiat professio infra ānū . p̃bationis . professio tamē si fuerit
facta tenet. z. xvij. q. j. Nos nouim^o . vbi comes Bonifacius votū fecit de casti-
tate seruāda : z strictissime suandū fuisset . sed quia p̃traxit matrimoniū : noluit
Augustin^o q vxor debito defraudaret . Hoc quoq p me Felicem cātorē Thu-
ricenē decretorū doctorē multū inutīlē : completo consilio z solerter petito ciues
Thuricenē p̃cibz illustis p̃ncipis Alberti ducis Austrie p̃sonalr supuenien-
tis cōiuncti z reliquias p̃dictas cū suis conseruatorijs consequēter in festo Pen-
thecostes restituerunt Anno. **D.** ccccxlvij. supra descripto.

Finis .

Contra quendā supbū clīcū. Ep̃la eiusdē

Elix cātor ecclesie Thuricenē. sola

f peritorum patientia studiū Bononiēnē decretorū doctor inutilis
Iacobo cognominato Pūrlin Canonico abbacie Thuricenē. sa-
lutem et spiritū humiliozem . Scis forsitan q erubescit lex filios
castigatores parentū : et cum sit pater honoris z sit pater etatis
cuius canicies est gloria senū . De q dixit Salomō . Loram cano capite surge.
et honora personā eius . et senū in antiquo rustico tantū impatorū auctoritate
venerat qd iurisperitus ex verbis suis argumentari iubetur . vt. ff. dele. iij. l. si
chorus . §. j. Et igit̃ inclitus vir gloriabat̃ videlicet Eleazarus . de q scriptū est
q cogitare cepit in angustia etatis z senectutis sue p̃eminētiāz dignā z ingenuā
nobilitatē caniciē zc. ij. **B**acha. vj. cui caniciei tu p spm duc^o in desertū caligi-
nis in me nō detulisti . s̃z ex increata tibi supbia z ambitioē in lōgitudie dierū
meorū inhonorasti . z fortassis seductus p̃dicti spūs rubigine sublimioris gradus
celitudinis apice p cōsortiis tuis : te vinctū oleo putasti lencie . et p̃stim ex eo : qz
de p̃re q te genuit coronato p̃cesseris . z q mater tua fuerit sponsa regū regis ac
consequēte tu filr i capite coronā cū vestitu deaurato circūdata varietate porta-
re presumpseris . z ideo corde et animo mirabilr elati sunt oculi tui q regali ex
progenie z stirpe dauid te laudabilr exortum videaris refulsisse . Nam et olim
p̃ncipes z reges fuerūt sacerdotes . et pleriq sacerdōtū erant reges et maio-
res regibus . et regum sacerdotūq permixta fuerunt culmina tribus z vsus : vt
xcvj. dist. Duo sunt . et insup filius regis rex dicitur z illustris . litz regni nō ha-
beat potentatus . xxij. q. j. c. vlt. Ex his in cordis tui sacculo : licet pertuso col-

supbum clericum

lectis rōnabilibz (vt credebaz) argumētis tanq̃ sapiens apud semetip̃m q̃daz
vane p̃sumptionis cōuolutione turbinis quoq̃ reuolutione perplexus cum sis
als simplex clericus et nullius facultatē arte graduatus. licz in studijs d̃ patre
tot habueris expensarū vsus et abusus. sicut pleriq̃ quibz insignia dignitatis
eximie fuerant assignata venerabil' doctoratus. Sed tu vero odisti disciplinā
et piecisti sermones magistrorū retrorsum et ausu temerario nup̃ tangebaz mon
tes vt fumigarent. et ouebaris mane sicut lucifer: vt celi gl'iam tuam enarrarēt
Sed quia scriptū est: qui se nō noscat: vicini iurgia poscat. Et igit̃ q̃ntuz in te
fuit. hūiliasti in terra vitā meā. et collocasti me in obscur' sic mortuos secl'i. attē
propterea nō est in me anxietas spiritus meus: nec turbatus est in me cor meū.
quia memor fui dierū antiquorū et meditatus sum in operibz tuis. quia os tuū
abundauit malicia: et lingua tua cōcinnabat dolos. et existimasti inique q̃ ero
tui similis: et ego arguam te et statuā contra faciem tuam. put infra tibi decla
rabitur clarius. Unde et domin' mentionē faciens Loth per moysen loquit̃ di
cens. Ingressus es q̃dā vt aduena nūquid vt iudices. iij. q. vii. Reges. et Bene
sis. xix. sic tu alienigena iudicare p̃sumisti precipitanter: et asseruisti post mltā
sublimiter prolata me patenter fore reputationis nullius: cum vtq̃ sim in ec
clesia p̃dicta tali munificentia dotatus: ad quā tu aspirare non audes. et ineni
tabilibus tibi vicijz palam obstantibz q̃ vnq̃ ad huiusmodi ecclesie cautionē
tibi pateat liber accessus. Atta men fortassis alios p̃sumis reputationis ina
nissime fastus in quibz gratulat' gnarissime genitoris tui potētatus. q̃ p̃cernit
frequens mercator et feruentior massarius et hactenus sperauit in multitudine
diuitiarū suarū et p̃ualuit in vanitate sua. et de quo p̃p̃issime dicit beatus Die
ronim' lxxviii. dist. c. Negociatorē clericū: et ex inope diuites: et ex ignobili glo
riosum: quasi quandā pestem fuge. sed tu nihilomin' p̃pterea eundē non refugis
sed informatiōis causa sibi perpetuo cōmoraberis. quoniā sepe patrem sequit̃
sua proles vt patri sit similis. Sunt tñ diuinātes certis ex p̃iecturis: q̃ tu tan
q̃ basiliscus visu dissipabis supbo oculo q̃ insatiabili corde pater tu' accumu
lauit in terra obliuionis. sp̃retu tuo tamen nō obstante sum (licet imerito) do
ctor antiqu'. et ad instar quiritū qui licet senio grauati et militares raro vl' nū
q̃ p̃fecerūt actus. attē p̃pter balthei dignitatē status ipsoz iube' honorificad'
honore quoq̃ tali qui magis fm̃ Phm in honorate q̃ in honorato videat cōmē
dand'. Hec autē p̃tensa circa me tue vilificatiōis estimatio ap̃d te et tuates cū
auctoritatis puerbioz christi cōmunissima: imo atiq̃ssima p̃cordat obfuitia q̃
cauet vt null' p̃pha acceptus sit in patria sua. Vñ pater tu' exul in p̃uintia per
me Cantorē predictū: p̃motus aliena: et ego per te qui eadē censeris p̃sona: cū
patre cōculcatus in natiōis loco et naturali patria. Nam puerbiū dici cōsuevit
q̃ hostem semper emit qui furē de cruce redemit. de q̃ clarius scripsi i libro de cō
solatione iniq̃ suppressorū. et igit̃ quidā exptus ait. Multum deliro: si cuiq̃ pla
cere requiro. Omnia q̃ potuit: hac sine dote fuit. Quia videlicet alij dixerūt de
christo. quia bon' ē. alij dicebāt non: s; seducit turbas. et igit̃ apud suates fuit
patibulo crucis suspensus. et apud gentiles et exteros magne gratitudinis hūa
nitate cū multiplici laudis et honoris magnanimitate fuerat mirifice glorifica
tus. Sic ille iuris monarcha gloriosus videlicet Johannes andree in ciuita
te Bononiē qua nat' est multipl' p̃secutus: et occisus demū filijs suis ibidem
in studio felici paduano relegat' degebat: venerabiliter magnificatus. et sic de
infinis dicerem' si fuerit opus. sed breuitatis benignitate ad vltiora fiat pro

Epla contra quendam

cessus. et nimirū si tantillus ego per cōnicaneos fuero (preter tñ honoris deni-
 grationē) reputationē diuinitus. quia crudelis est qui negligit famā suam cer-
 tificatus. *Plā rarū carum: vilescit quotidianū. z signa dñi assiduitate viluere.*
 de q̄ sinceri? scripsi in tractatulo de iubileo. ppter tamē naturale vicium: qđ fm le-
 ges nulli videt imputandū. decreui taliter tibi competēter fore parcendū. naz
 qđ natura negat nemo feliciter audet. Nam si lupus rapax fuerit et vulpis do-
 losa atq; serpens astutus. nō est admirationis impetu. collisis dentibus mur-
 murandū. z ppterea hec z vberiora cognouit Salomon Sap. iij. Postq; ca-
 stam descripsit generationē cum claritate que pcedit ex his quos deus iun-
 xit: z hacten? hmoi separe nō licuit. et igit inq̄t Immortal' em ē memoria illi?
 vicz generatiōis. qz apđ deū nota ē z apđ homies zc. sz de incaste generatiōis
 exordij subiūxit ppagatione. sic inferēs: sz adulterine plantatiōes nō dabūt radi-
 ces altas: nec stabile fundamentū collocabūt. z si in ramis in tpe germiauerit
 infirmiter posita a vento cōmoueunt z a nimietate vētoz eradicabunt. pfrin-
 gent em rami incōsummati z fruct' illoz inutiles z acerbi ad māducādū. z ad ni-
 hilū apti. ex iniq̄s enī oēs filij q̄ nascunt testes sunt nequitiē aduersus parētes
 in interrogatiōe sua. Hec ille. Ac si diceret q̄ filij iniquitatis sunt probatiōes pa-
 rentū turpitudinis. Un idem ibidē. c. iij. Ab iniquo thoro semen exterminabit
 et si quidē longe vite erūt in nihilū cōputabunt. z sine honore erit senectus il-
 loz. natiōes em inique dire sunt cōsummatiōis. de quibz copiosi? scripsi nu-
 per in libro de nobilitate. c. xij. s. penult. vñ Eccl. xij. Quis miserebit incanta-
 tori a serpente pculso z omnibz qui appropriant bestiis? Sic z qui comitatur
 cum viro iniquo z obuolutus est in peccatis eius. hec ibi. Ac si diceret. Null?
 miserebit appropinq̄ntibz bestiis z viris iniq̄s. nōne cogitauerūt mores ipsoz
 prout Boeti? ij. d. cōsol. psa. ij. loquit de fortuna lapsor. vnde qui tangit picē
 inquinabit ab ea. Eccl. xij. et igit: z si tu me lesisti: nō personā sz psonē naturā
 notabo. que quod suū fuit produxit. Et insuper ex alio. si p te diminut' fuero
 conditionū: vtiq; tuarū ppietatiō notāter ascribo. Nam iuxta Tulliū in lib.
 vetere rhetorice: nomia sepe correspōdent rebz z mores hominū congruenter
 assimulant eoz nominibz. prout qui lepus dicit frequēter lepidis gestibz molli-
 ti sunt sermones eius sup oleum: z ipi sunt iacula. et sic cōmuniter dicimus de
 lupo. lince. vulpe. coruo. necnō sine cura. curuo. recto. vel odio duro z similibz.
 et hi sepe cū suoz nominū dirigunt modulo. put in libro p̄dicto de p̄solatione
 sincerius illustrabo. Un tibi dicā cū Esau frēm suū increpando dicente. Juste
 vocatū ē nomē tuū iacob. supplantasti em me en altera vice. Gen. xxvij. Jacob
 enim supplantator fm Hiero. interpretatur. et ipsum in vtero mris bella gessisse
 scriptura testat. Ast insup ex alio si tue sagacitatis curialitas discretiōis orna-
 tu caruit. z me tibi seniozem supplātare voluerit. et hoc in viridi z quid in ari-
 do fiat humilitas mea perpenderit. sz hoc similr ex vi tui cognitiōis lege Tul-
 lij p̄dicta. hoc fieri quasi necessariū fari cōiectura. et pitagorica enclidica tra-
 ditio dmonstrauit. sed qualiter hoc intelligat industria cuiuslibet interpretantis
 sincere declarabit: vt ecce. nam ex cognomis denotatiōe vocitaris rusticellus:
 quasi ex significatiōis signāter demonstratiōe dicat diminutiue modic' aut par-
 uus seu exiguus vl' exilis rusticus: cum et genitor tuus rusticoz: imo rusticello-
 rum propagatiōe fuerit procreatus. Rusticus aut dicit a rure. imo potius a ru-
 ditate. quia naturalr rudis inertia crude semp later in interioris ipsius velleri
 subsistentia. put dicit Bratianus. xlij. dis. s. j. Nihil em est impudentius arro-

supbum clericū

gantia rusticorū qui garrulitatē: auctoritatē putāt: et parati ad lites in subiectos
tumide intonāt: qđ ex arrogantia puenire supbie: manifestū est. supboz autem
conditio singlaris est. nā naturalr omē simile diligit sibi sile. supbus autē odit
elatū. Un̄ quidā. Ungentē pungit: pungentē rusticus vngit. Et qđam alius.
Rustica gens: optima fens: pessima gaudens. Un̄ iuxta iur̄ decretū. naturam
sui pncipal̄ sequit̄ accessorū. vnde fortassis tu rusticelle min⁹ offēdisti cū nō ru
sticus magn⁹ sed min⁹ fuisti. vt quidā sagax potentia pollens ad pterue gen
tis Switensū pretorē siue semideū qui Reding lingua sua cognominabatur
id est reda minima: q̄ et redicula siue vilis currus: rotell⁹ duob⁹ tantūm videt̄
fulcitus: dū debito nimisq; suo et alieno rigorosus p̄lo dñabat̄ crudeli⁹. et si q̄
driga fores inqt̄ q̄ quorū rotis vehit̄: tot⁹ mūdi machina p̄ tui furor⁹ seueritatē
supprimere. s; qz nō reda siue q̄driga s; redicula notaris: in tante domitiōis
pompa formalr cōtentari iuberis. Un̄ et tu si rustic⁹ et nō rusticell⁹ vocitareris
intolerabili ruditis liuore: qz naturalr ex instinctu supior⁹ videlicet Saturni
vel vrsi maioris instigat⁹ potenter incitareris. de q̄ rusticitate scripsi latissime
c. xxxij. in li. de nobilitate. Tu autē minime cōtent⁹ in p̄sumpte sublimitatē fasti
gio vt te credas regalis p̄sapie filiū. sed insup summi pontificis q̄ dñi xpi vica
rius de⁹ in terris: et pnceps regū terre q̄si qđamodo violētē vsurpas mysteriū
Nam idē in singlorū in summe plenitudis signū ptātis. et vt videat̄ nō purus
hō sed tanq; angel⁹ missus a deo in creatiōis sue: summa celebritate. mutat no
minis. agnomis et cognomis omen prioris substantie. sic tu (nescio recēter q̄
gratularis molimine) cognomen tuū p̄dictū vicz rusticelli mutasti. et aliud tibi
placitū de quodā nobilitatis castro et rusticitatis nature penit⁹ p̄trario. et a te
et genitore tuo nunq; viso auctoritatis p̄prie p̄tumacie fraudulētē vsurpasti.
qz fortassis d̄ genitor⁹ p̄prie cognois vsu. ex arrogātia radicali verecūdiā p̄trari
sti. et te talr improbe sibi d̄ decalogi p̄ceptū p̄ferre voluisti. quē tñ p̄m p̄dicte
auctē moderni pontificis summi iudicē tibi miraclosē in p̄prie causis. et te no
tariū in eisde corā eodē p̄re tuo d̄ iudicis decretū subtilr p̄stitui. et in h̄ papā
et eius cancellariā decepisti. S; si sincere reuoluist̄ hoc p̄bleuma: talr resolut⁹
videt̄. Nam p̄ in tali dignitatē officio videt̄ p̄stitui⁹ q̄ ē iudex et p̄uator auctē
sedis aplice illi⁹ ecclie collegiate vbi fili⁹ p̄cernit̄ p̄bendat⁹: q̄ cōiter corā patre
tanq; scriba fungit̄ officio tabellionat⁹. Et forsitan (cū nihil fiat sine cā) nihilo
min⁹ elatiōis tue viscera vident̄ interne cōmotissima: qm̄ tu p̄ ipm̄ p̄m tuum
sanctorū p̄citatiōe canonū turpitudis tali sis macula denigē⁹: qz irregularitatis
nota fuerit talr p̄spus: qz in miserabilē ecclie fuitutē videbaris venūdat⁹. et qz
igit̄ sacrorū fuisti ministeriorū administratiōe puatus. et lege Moysayca ad instar
Moabitaram et Amonitarū vt in eccliam nō intrares vsq; in decimā extitisti
generationē p̄aminat⁹. et insup impiali sanctione: p̄na et q̄libet alia successiōe
et alimētorū exhibitione nec nō p̄stitutiōe municipali siue politica secularium
functiōe dignitatū fuisti destitut⁹. et insup parentis appellatiōe nō nominād⁹. et
a paternis bñficijs excludēd⁹ ē nō fili⁹ aut naturalr. s; a stirpe dñata sis vocā
tand⁹. put hec et alia colligi vident̄ in Spe. de succes. p̄. Hunc de naturaliz.
et seqn. vt pueniēter lamētē: qz tua sine culpa: nō tñ sine cā talr portauerit ini
quitatē p̄ris d̄ p̄phe traditiōes Ezech. xviij. c. Et vtq; spū rōnabilr tribulaba
ris. Altamē vt reuertamur ad p̄positū. scis qz cōmittēs nomis mutationē in le
gis Lozelie p̄temptū de crimie falsi: patiet̄ correptionē. Expediē em̄ reipubli
ce ne qđ re sua male vtatur. sed nihilomin⁹ his omib⁹ nō obstātib⁹ opiniōe tua

Forma appellationis

muniris causarū prerogatiuis patēter notabilib. nā z tu plus q̄s papa ab vtro
q̄s parēte q̄dāmodo iure hereditario: vt dicas cū Paulo. Si radix sancta z ra
mi. ad Ro. xj. et insup in psona ppria mun⁹ cōsecratiōis cōsecutū mltiplr cōfor
tasti. z q̄si triplici funiculo q̄ difficile rūpī mirabilr collocasti. Et p̄p̄ea nō mi
rū dictū si tuā vrinā nō ad latrinā in supabūdātis signū p̄sumptiōis colligi fe
cisti i b̄ndictiōis aquā asprimā. Sz his vt puto p cuiuslibet nrm z aliorz arro
ganter supboz stat⁹ hūilitate. z erratiū in via moz correctōe: z nō aliter nec in
alie⁹ cōtēptū sufficiēter trituras put silr epla. xxi. ad quendā clericū nimis su
perbū transcripsit Petr⁹ blesens. z vt vltima corūdeāt p̄mis. salutē z spm hu
miliorē preoptatas in patientia feliciter dignet inspirare q̄ potēs ē m̄gr hūmī
latis in trāquillitatis sinceritate. Vale. Datum anno Jubileo.

Finis.

Forma appellatiōis 3 Cardinalem qui in Germania vellet intrare ecclesiam cathedralem.

Signus sc̄us Paulus vas elcōnis

m vere digne gl̄ificand⁹: sp̄ssci grā fulcī⁹. appellatiōis munimie q̄si
uit instāter z obtinuit cōparere corā terreni p̄ncipis sup̄ioritate in
stificād⁹. z h̄ in finē z enētū si q̄s p̄ Petrū coapl̄m suū imo p̄ncipē
aploz aut ipsi⁹ successorē aut alios terre p̄ncipes z p̄tates ḡuares. hoc remedio
pueniret restaurād⁹. cui⁹ exēplo cūcta p̄ mūdūz m̄ris eccl̄ie mēbra violēter aut
iniq̄ seu negligenter oppressa: nō ad iniq̄tatis defensiōez. nō ad rebellīōis istau
rationē. sed ad Felici⁹ innocētie p̄sidiū ac ad suffocate iustificatiōis auxiliū. hoc
saluberrimo vicz puocatiōis rite cōfidenter et vtriusq̄ iuris gremio laudabilr
fundato. frēq̄nti⁹ vteretur firmamēto. z p̄sertim in his vbi p̄nceps humaniter
circūuentus p̄ importune dep̄catiōis instācias. q̄b̄ sepissime decipit nunc mor
taliū iudiciū potentat⁹. Sz dū cōiter ad sincerissimē: mēs p̄ncipis puehī pas
sim discussiōis apparat⁹. apparebit exp̄ienter molestissimū ḡuaminis insult⁹. et
sperati releuamis partiū patēter resultat succursus. Hinc ē q̄ ego Bernhard⁹
sindicus et pcurator ac sindico z pcuratorio noīe reuerēdi p̄ris z dñi Marti
ni electi eccl̄ie Brixien⁹ animo z intētiōe a ppellādi z puocādi ad primū supue
turū generale seu vnīuersale: aut yconomicū cōsiliū ppono z dico in p̄ntia oīm
et singuloz dñoz p̄positi: decani z canonicorū dicte eccl̄ie hui⁹ occasione capi
tulariter congregatorū z corā te notario publico z testibz tanq̄ personis fidedi
gnis. q̄ licz nup̄ p̄dictus dñs me⁹ concordit seruatis fuādis per Capl̄m iā di
ctum in ep̄m eccl̄ie p̄dicte Brixien⁹ fuerit electus. z per decretū electiōis in for
ma solita: stiloq̄ cōsueto: ac iuris traditionibz armato sanctissimo in X̄po p̄ri
et dño dño Nicolao diuina puidētia papa q̄nto. pro recipiendo cōfirmatiōis be
neficio directū inf. a tēpus a iure statutū p̄ venerabiles ad h̄ pcuratores z nun
cios cū mādatis sufficientibz specialr deputatos. solēnit p̄ntatus. z in his oibz
et singulis p̄cordie necnō dispositiōis modis: p̄ dictū dñm nrm dñm papam z
eius legatū de latere cardinalē vicz reuerēdissimū in x̄po p̄rem z dñm dñm Jo
hannē sacrosancte Romane eccl̄ie cardinalē ad nationē germanicā de latere
missum plena in ea parte auctoritate z p̄tate munitū. z pro ip̄a natiōe alemani
ca per gliosissimū p̄ncipē z dñm nrm Fredericum Romanorū regē semp augu
stū zc. plurimorū sacri imperij Romani electorū. aliorūq̄ eiusdē natiōis tam ec

3 Cardinalem

clasticorum q̄s secularium p̄ncipum consensibus accedentibz conclusa lau-
data et accepta atq; concordata post mltā et specialr in tali puncto in q̄ difficul-
tatis nre scrupul⁹ residere et sic sonare videt̄ videlicet Item in eccl̄ijs metropo-
litanis et cathedralibz etiā sedi aplice imēdiate nō subiectis et in mōasterijs se-
di aplice mediate subiectis fiat electiōes canōice q̄ ad sedē aplicam deferātur
quas etiā ad tps cōstitutū in p̄stōne Nicolai q̄ incipit Sapientes. papa expe-
ctet. Quo facto si nō fuerint p̄sentate v̄l si p̄ntate minns canōice fuerint: papa
pvideat. si p̄o canōice fuerint: papa eas p̄firmet: nisi ex cā rōnabili et evidenti
de fratrū p̄silio de digniori et vtiliori p̄sona duxerit pvidendū et c. put hec et alia
in dicta concordie et cōpositiōis l̄ra plen⁹ cōprehēdunt exp̄ssa. Cum autē sit
publicū et notoriū q̄ anteq̄ dñs me⁹ electus supradict⁹ l̄ra tēpus a iure et ex vi
p̄notate ordinatiōis statutū electiōis sue decretū p̄dicto dño nro pape p̄ntari
fecerit et cōfirmationē rite petierit. et oēm diligētie sollicitudinē sibi possibilem
et alia quibzmodo cōpetenter oportuna servari et expediri fecerit put debuit. et
de p̄tingētibz q̄ntū in ip̄o fuerit nihil omiserit. nihilomin⁹ t̄m dicit dñs n̄r dñs
papa ad importunā put p̄sumit instantiā: minime t̄m certificat⁹ de meritis ele-
cti: an modo seu forma cōcepte p̄sentade et p̄sentate decreto electionis reueren-
dissimo in christo p̄ri et dño put fert dño Nicolao de cusa Cardinali tituli et c.
et etiā ante lapsum t̄pis a iure statutū et ei⁹ termino minime put decussit ex p̄-
missis: expectato dictā eccl̄iam Buxien contulit vt fert: et l̄ras aplicas desuper
confectas p̄cessit. ac alia fecit q̄ ad h̄mōi p̄visionē sibi videbant oportuna. Et
licet p̄dictus dñs n̄r dñs papa. sinistre put p̄sumit informat⁹ cōdictū et p̄ceptū
concordie nullo modoq; servauerit. et insup licet digniori p̄sone de q̄ nō dubita-
mus. talr q̄liter put p̄mittit pviderit. nō t̄m viduate pvidit ecclesie diuturnā
ipsius vacatiōis iacturā deplangēti. de vtiliori p̄sona singul⁹ sincere p̄pensis
et aromati quodāmo more tritis. attritis. et cōtritis vt purius redolebat puri-
tas cōmixtiōis: imo huic eccl̄ie Buxien p̄ talis p̄tense p̄visionis inculcatiōez
perpetuo venenū videt̄ patēter infusum. qd multis rōnibz exp̄penter deduct⁹ et
deducēdis cōcernit̄ refertū. Nam p̄mū cum eccl̄ia iā dicta sit cū omibz suis fru-
ctibz. redditibz. puentibz. obuēctionibz. emolimētis ad sua castra villas. opida.
ricos. possessiones. curtes: et curias p̄tinentibz sub mero mixto: similr et impio
necnō aduocatiōe. defensione. et tuitiōe serenissimi p̄ncipis et dñi dñi Sigis-
mundi ducis Austrie Styrie Carinthie et comitis Tyrol: et in h̄mōi comita-
tus districtu cōstituta: et nisi pastor eccl̄ie vacantis p̄dicte h̄mōi p̄ncipis b̄nfi-
centia volūtatis quoq; grā nūc et in futurū fuerit munitus: eius nequaq; pote-
rit p̄sistere pastoral⁹ dignitatis. p̄fctim t̄p̄alis p̄fect⁹. et p̄nter sp̄ualis p̄ficere nō
poterit administratiōis suffultus: cū vni⁹ siue alterius adminiculo antiquissi-
mis iure necnō rōne dictatibz: nō p̄seuerabit p̄tinuatiōis vsus. Item cū castra
terrāz q̄z clausure tam p̄ncipis q̄ pastor⁹ p̄dictorū talr sint imunitatibz et mu-
nitionibz cōstricti sunt et cōmixti q̄ p̄nceps pastorē et pastor p̄ncipē si (qd absit)
per dissensionis strepitū: molestatiōis cōuiciū turbulenter ingruerit. inenitabi-
libus imo immortalibus possent se mutuo cōtricare silr et intricare terroribus
Itē si q̄s pastor in dicti p̄ncipis constitueret p̄temptū. nulli⁹ securitatis et tran-
quillitatis et pacis. p̄petuo cōsequeretur emolumentū. Hinc q̄ pre ceterz videt̄ p̄-
fundissimis animorū suspit̄is memoriter p̄pendendū. imo cordibz xp̄ifideliz
perspicaciter reuoluendū. nam dū nup in sacrosctā sinodo Basiliē. et cū vber-
rime in sp̄sscti grā floruit. cōsultissimo fuit libramē p̄ mūdi p̄itiores et famo-
y 2

Forma appellationis

iores et expertiores et seniores. imo monarchas omnium facultatum et presertim per sacre theologie professores et vtriusque iuris doctores crebrius in presentia dominorum cardinalium partim decenter annuentium magne maturitatis pudentia solent auizatum ut sacrosancte romane ecclesie cardinalibus alia quam per ecclesiasticarum dignitatum sine beneficio rum stipendia fierent sufficientia puiis suffragia: cum per tales quos hactenus seruauerunt more: modum et consuetudinem ecclesie et ecclesiasticus ordo et ecclesiarum ministri nimium dissipati quarent. et igitur p inde fuit annotatum ut eorundem cardinalium multitudo quam putantur per eundem modum excellerat congruitatis ad minorem numerum redigeretur cum putantur iuris doctores: imo lucerne mundi determinarunt. et per quod duo sufficerent cum certus in iure numerus tante sublimitatis non videatur determinari. et insuper officia ad quam primum et principalius per Siluestrum et Marcellum et Fabianum summos pontifices quondam magne deuotionis instinctu et alios ipsorum successores deputati fuerant attenti seu occupati minime videntur. sed pompose ructuantes inflati tales actus exercere verentur. Item cum in suis placitis sibi per summum pontificem ut premissis assignatis non presueverint residere sed potius ut putant romane curie et curialibus actibus indescinenter adherere. unde attende sincere nam loca pia sibi taliter concessa aut commendata vel collata seu annexa. non tamen in temporalibus sed etiam in spiritualibus periculosissimas et periculosissimas ac irrecupabiles per singulos annos et annorum reuolutiones imo dies patitur dilaniationis: lacerationis: dissolutionis et quassationis iacturas. et huius maxime videntur expieter et inhumaniter rei geste signa et prodigia magna in occidentaliu presentium ecclesiis et monasteriis et cenobiis et xenodochiis et hospitalibus et presertim in Ballie plaga: ubi cardinales hactenus huiusmodi domus dei consueuerunt habere in puiisone aut beneficiu vel in commendam. et ipsi cardinales taliter comedunt easdem et comedendo consumpserunt. ac fructus non tamen preteritos sed etiam presentes et futuros ac fructuum possessiones et stationes taliter cui scerauerunt quod in quibusdam locis non est nec fuit tanti regnis obumbraculum quod clerici aut ministri sacrificiorum a roze celi aut ymbrium tempestate se cure se collocare non valuerunt. imo non tamen fructus sacrorum locorum per negligenciam vel desidia vel auariciam deuastarunt. sed insuper sic hi de quibus lamentatur propheta dicens. Deus veniet gentes in hereditate tua: polluet templum tuum et comedunt Jacob: et locum eius desolauerunt. et sic dicti cardinales huiusmodi loca sancta cum clericis fratribus et monachis penitus quod non remanserunt vngula deuorauerunt. Que omnia et singula sic fieri visa sunt et cognouimus ea. et presens noster narrauerunt nobis in concilio predicto Basiliensi. His omnibus cordialiter per principem nostrum imo dominum regem predictum et illustrissimum domum eius et nostrum electum et electores eius anxio spiritu turbatis quam visceribus supereminenter et profundissime precesis. non videtur dominus cardinalis salua sua reuerentissima prenitare quam aliter in ecclesia sua prochiali in urbe constituta residere tenetur per nullum euentum occursum rebus presertim ut nunc statibus aliquantulum admittitur. et hoc non propter ipsius venerabilissime persone qualitate quam a suis primordijs per multas nationes notissima: sed dilexit ecclesiam vtriusque statum cunctorum felicitatem. sed hoc fit propter sui status modernorum successores qui semel intrantes ecclesiarum vel monasteriorum menia: tanquam talpe viridaria nunquam relinquunt inofficiosa. Et igitur ego Bernhardus syndicus et procurator: sindico et procuratorio nomine quod supra. sentio non tamen dictum dominum meum electum imo terre principem istius ac ecclesiam Buxienem et capitulum et singulos ecclesie canonicos et clericos: imo totam dyocesium et singulas vtriusque status personas eiusdem dyocesis. imo quod maius est omnes germanie ecclesias per huiusmodi nouitates et per litteras dicti domini pape et processus exinde secutis: necnon de persona tam eminentis prelati videlicet Cardinalis: vehementer nimis fore grauatos. et futuris temporibus pro-

contra Cardinalem

pter huius inaudite rei violentos incursus attrotius grauari. imo tales adiunctiones nouas totius illius principatus et aliorum principatum huius principum conuocorum et ecclesiarum ac monasteriorum in eisdem constitutorum: miserabile minari ruinam. Et igitur a dictis litteris ac processibus et penis per eosdem fulminatis et cominatis. in his scriptis puoco et appello ad predictum et prescriptum sacrosanctum generale aut vniuersale vel yconomice concilium inenitabile et incunctant proximo tempore celebraturum et supuenturum. et apostolos peto primo et c. ac instanter et c. mihi dari si quis sit qui mihi eos dare voluerit. Subijciens dictum dominum electum: imo principem et suorum principatum ac terrarum platos ac vtriusque status homines cuiuscunque conditionis fuerint protectioni: tuitioni et defensionem iam dicti generalis seu vniuersalis aut yconomice concilii: imo vniuersalis ecclesie presentis et illius que vniuersi constituitur: construit ex lapidibus. cuius res agitur: et ne deterius inde contingat mature provideat. Et insuper solenniter nomine quo supra deducam prestando: quod cum spiritus humilitate consternamur nos ad pedes sanctitatis domini nostri pape: corde et animo: imo si licebit effectualiter aut se facultas obtulerit personaliter se conuoluendo. et quod hanc appellationis propalationem. non ex elationis rebellionis inobedientie: vel spiritus aut contemptus causa proposuerim. sed pro inuasionis importune ac accelerationis impropiis periculo securius euitando. et pro largioris dilationis benignitate recuperanda et deliberandi perscrutandi diligenter quoque ruminandi perspicaciter occasione cum spiritus respiratione sincerius obtinenda. ut dictus electus pro se et nomine ecclesie Bazien. imo princeps terre de incumbentibus ecclesie predictae necessariis opportunis quoque confluentibus: occurrentibus et ingruentibus damnorum euentibus terribiliter ex aduene necnon alienigene superuenientis prelati vel pastores ignoti institutione valeant sensim et premeditatione cum veritatis sinceritate que deus est largiter coram etiam vniuersali ecclesia quam synodus predicta representabit audientem cum confidentia pronunciare. Et etiam protestor nomine quo supra quod huiusmodi appellationis collationem cum eisdem honorificentia solennitate reuerentia diligentia necnon legalitate quibus decet expedit et congruit et quototies competentius vtilius fructuosius et magnificentius fieri potest prosequi et de eius effectu funditus et radicitus experiri volo similiter et firmiter intendo propono diligenter sollicitus quoque dispono. et saluo mihi nomine quo supra iuris communis adminiculo ut presentem appellationis et puocationis formam et tenorem corrigere emendare: innouare: renouare: minuere ac augmētare seu intimare: publicare et propalare valeam: vbi quomodo et quando quotienscunque et quatercunque fuerit oportunum in vim: finem et euentum ut iamdictae Bazien ecclesie suaeque tribulationis imminētis quoque periculi conturbatio lamentabilis ad totius ecclesie christifidelium quoque filiorum palam pueniat notificationem publicam et notoriam et c. Super quibus et c.

Finis.

¶ 3

Tractatus

De libertate eccl'iastica Tractat' eiusdē.

Scarius reverendi in xpo patris et

¶ dñi dñi Henrici epi Constantien. in spūalibus generalis: dilecto
nob in christo mgro Felici Cantori Thuricesi, decretorū doctori sa
lutem: z si qd dulci⁹ salute. Qm dicit Breg. sup Ezech. omel. xij. de
indea ad captiuitatē pueniēte. q̄ viderēt eā hostes z dñserūt sabbata ei⁹. Hostes
quippe sabbata deridēt qñ malign⁹ spūs ociose mēti prauas cogitatōes inijcit
vt z si quiescit ab ope nō q̄scat a malorū operū delectatōe. Nec ille. Et igif ne
quiescas accidiose torporis caligine vt fortassis hacten⁹ fastidiebas lassitudie
Te ergo gratatē requirū⁹ vt scribas de ecclesiastice libertatis immunitate.

Felix. Assum me putat re, pa. iudiciū. et si auris v̄ra fuisset circa os me-
um vt dixit ad Bucciū gēma sacerdotū. iam lapso tempis modico
reuolutiōis curriculo. nō reprehenderetis me tanta segnitia pressum.

Vicarius. *Monstra locū vt q̄ te videam* 2° c^o cupatōis laboriozū fuisse p̄p̄tū. **Felix.** *Super for*
videbitis largū cōpilauī vtriusq; iuris repertoriū. Item collationē q̄ndā z cō
seq̄nt eius recapitulatiōē p̄ validos mēdicātes; videlicet Beghardos zc. Et
iterū aliā collationē sp̄eales p̄ Anachoritas. i. beghardos siluestres. Itē glosa
ui q̄ndā bullā dudū p̄ dictos beghardos p̄ sui stat^u p̄firmatiōe impetratā. Itē
tractatū de negocio mōachoz ad req̄sitiōē abbatīs de *Wulbruū* cōceptū.
Item aliū tractatū de plebanis z religiosis mendicantib; in predicationis
et confessionis officio se inuicē impediētib; Item tractatū de nouis offi
cijs z bñficijs z dieb; festiuis nō instituēdis. Itē de oblatīs z solutīs pecunijs
p̄ p̄benda vlt bñficiū in eccl̄ijs vlt monasterijs obtinēdo. Itē q̄ndā eplā de ce
līs missā p̄ negligētēs cultū diuinū etiā iuratā. Itē largā collatiōē de āno in
bileo z eius indulto. Itē recapitulatiōem sup̄ illo. Itē de aure z tēpestati bñdi
ctionib; cū sacro altaris fiendū. Itē tractatū de exorcismis z adiutoriōib; p̄ aia
lia bñta. Item de arboze torculari in die festo de loco ad locū trāsferendo. Itē
de furto reliquiāz miraclose nup̄ in loco heremitarū beate virginis perpetrato.
Itē p̄nter eplā q̄ndā cōtra q̄ndā sup̄bū clericū. Itē formā appellatiōis p̄tra
cardinalē q̄ in Germania veller intra eccl̄iam cathedralē. Itē tractatū de cō
tractibus qui vulgariter *Byfel* nuncupant. Item largā collatiōem de balneis
naturalib; siue termaz locis. Itē doctoratū in stulticia. Itē tractatū aliū de tē
pestati^o ex mortuoz cadauerib; exortis. (Et nota q̄ etiā idem doctor compo
suit tempore sue incarcerationis: z post req̄sitiōis vicarij p̄dicti tractat^u videlz
de religiosis p̄rietarijs. Itē de exorcismis. Item de credulitate demōib; adhi
benda. Item de matrimonio: qui p̄dictis vt p̄tz intuenti sunt inserti. Itē etia
composuit in eadē sua captiuitate detentus tractatū q̄ndā de boni z mali occa
sione. Item aliū tractatū de emptiōe z vēditiōe vni^u p̄ viginti: qui p̄fati tra
ctatulis mox suo ordine subiūgētur. Item p̄seq̄nter in eadē sua incarcerationē
composuit registrū in causa querele suijsus. Item tractatū de misericordia
defunctis et captiuis impendenda.) Et nunc ad p̄positū loquendo ipsi vica
rio ante suam incarcerationē et eius requisitiōē de p̄senti tractatu cōpilando
Item composui nuper copiosuz volumē qd̄ dicif liber de nobilitate. xxxiij. ca
pitula in se largiter cōtinens. Item p̄cessum iudiciariū inter nobiles et ciues

De liber. eccl.

Thuriceñ ex vna: et rusticos Switeñ cum cōplicitibz viuos ⁊ defunctos paritibus ex altera. corā diuine maiestatis tribunali in cel' habitū. Itē tractatū quēdā p̄ iniquos iudices. Item aliū tractatū de Assimis i mortē principis tendētibz vel machinātibz. Item dyalogosam collationē de cōsolatiōe iniq̄ sup̄ssor.

Dicarius Et si de quolibet verbo ocioso reddenda ē ratio. vt Barthei^{ca. et. xxi. q. vlti.} imo potius de omni tpe ocioso. vt no. ibidē. vide qd fecerit. in hoc te nō iudicabo. et his postpositis intēti nrm p̄sequere de ec

Felix Diē Bre. moral. vii. c. vlt. Ociosū quip̄ (clesiastice librat' articlo. pe verbū est qd aut rōe iuste necessitat' aut intētiōe pie utilitatis caret. Et nūc sincere pp̄datis nōne. verbor' similr' ⁊ operū foret vacuor' nimia superfluitatis inanitas enervare. immo refricare qd per antea tot magnorum viroz plene rima. **Dican'** Et qui sunt hi quoz fuit scribē^{di} di de talibz tanta facultas? **Felix** uit assiduitas.

Sunt et fuerūt oēs venerabiles summiste principalr in titulo d' eccliaz imunitate aut emunitate scribentes. videlicz Hostiens' Hōffredus Raymūdus Tancredus Roffredus Donaldus Fauētīn' Richard' Damasus merseburgeñ Pisanus. Hinc Guil. durandi in speculo. ac iohannes ⁊ Ulricus p̄dicatores et insup̄ sanct' Thomas. hinc in antiquis ⁊ nouis iuribz mltos gl'iosos poteris respicere textus. Hinc p̄e ceteris iam dictis videt' notandū principalius quia sacratissim' princeps p̄petu' Augustus dñs Justinian' Justinī impatoris filius in suo codicis volumie. ⁊ p̄sertim in libro p̄mo ti. v. ponit leges de sacrosanctis eccl'is ⁊ rebz ⁊ p̄uilegijs earz. et ibidē ponit constitutio Friderici impatoris p̄mi quā fecit in sua coronatiōe. et q̄ talr videt' sonare Cassa ⁊ irrita esse nunciari per totā ytalīā precipit omnia statuta ⁊ cōsuetudines contra libertates ecclie earumqz personas inductas aduersus canōicas cōstitutōes vel imperiales sanctiōes. et ea de capitularibz penitus aboleri mandat ⁊ c. Item iustinian' p̄dictus eodē libro ponit leges de epis ⁊ clericis et orphanotrophis et xenodochijs et assisterijs ⁊ mōachis captiuis et nuptijs clericor' vetitis seu p̄missis. Item eodē li. de ep̄ali audientia: et de diuers' caplis q̄ ad ius curamqz et reuerentiā pontificālē p̄tinēt. Itē eodē li. de his q̄ ad eccl'as p̄fugiūt vl' exclamat. item eodē li. de his q̄ in eccl'is manumittunt. Item idē impator in autentica coll. i. vt determinatus sit nūer' clericor' scilicet maioris ecclie ⁊ ceteraz sanctaz eccliaz. item eadē coll. d' mōachis. item eadē coll. quō oporteat ep̄os et clericos ad ordinationē deduci: et de exp̄sis eccliaz. item ibidē coll. ii. de nō alienādīs aut pmutādīs eccl'asticis rebz īmobilibz. aut in sp̄ali ypothecadis creditourb. sed sufficere generales ypothecas. item eadē coll. quō punit qui sacra vasa vl' donatoria pignorat Itē idē ibidē coll. ii. de mēsurā ordinādoz clericor'. item eadē coll. de ministrātibz i sacris officijs. item ibidē coll. v. vt de cetero cōmutatōes eccl'asticaz rerū nō fortuite fiāt ad p̄ssimū ip̄atorē. ⁊ s̄ mō ad alias p̄sonas trāseant res subite tanqz sentētie t̄mmodo fiant ad impialē domuz. Itē ibidē vt ea q̄ vocant' insinuatia sup̄ clericis i maiori qdā eccl'ia dent i alijs aut eccl'is p̄it' nō dent. item ibidē vt elici q̄ recedūt alijs p̄ eis surrogat' p̄bere surrogatis emolimēta: recedētes remanere volētes nō suscipi. et vt si quis edificans ecclesiam aut aliter in ea deseruiētibz ministrans molimenta voluerit aliquos clericos instituere: nō fortuite eos s̄ iussu sanctissimi patriarche suscipiāt. Itē ibidē vt in puat' domibz sacra mysteria nō fiāt. item ibidē vt defuncti seu funera eoz nō iniuriēnt a creditoribz. Itē ibidē vt null' fabricet oratorij do

Tractatus

mū preter voluntatē epī z vt deputet prius q̄ circa diligentia z statum fabrica
 tioni oratorij sufficiat. z vt epī nō desint suis ecclesijs. et de alienatiōe ecclesiā
 sticarū rez. mobiliū. Itē ibidē coll. vj. p̄stitutio de his q̄ ingrediunt mōasteriū
 et de subia eoz z ex q̄ tpe oportet eā valere. Itē ibidē ap̄d q̄s oportz cām dices
 re mōachos assistērios. Itē ibidē d̄ dignitatibz z q̄ dignitates liberāt a patria
 ptate. Item ibidē vt clerici ap̄d prios ep̄os p̄mū pueniant. postea hic ap̄d ci
 uiles iudices. Itē ibidē coll. viij. constitutio nouat p̄stōnē q̄ p̄scriptionē centū
 annoz loci venerabilibz declarat. Itē ibidē coll. ix. de alienatiōe i emphiteosim
 et locatiōe ypothecis z alijs diuersis p̄ctibz vniuersis locis rerū sacraz. Itē ibi
 dē de ecclīasticis titul. Itē ibidē vt differētes iudices audire interpellatiū alle
 gatiōes cogant ab epīs h̄ agere z qn̄ in suspitionē habuerit iudicē parit̄ audi
 at cām. z ciuitatē ep̄s de cautela quā oportz z oīno ep̄m agere. Itē ibidē de san
 ctissimis epīs z deo amabilibz reuerēdissimis clīc̄s z mōachis. Et eminet. r no
 tandū ad intētiōis n̄re p̄positū q̄ be legū sacraz rubrice tanq̄ decretalium sa
 ciunt fidē inq̄tū h̄nt p̄fectā orōnē. z allegari p̄nt ad cuiuslibet rei geste vel ge
 rende rōnē. z als rubrica cui⁹ rō z orō nō ē integra nō videt̄ aliq̄ten⁹ allegāda
 Ita no. Jo. an. in addi. spe. de disputatiōe. s. vlt. in fi. sec⁹ de rubric̄ decretorū
 quibz freq̄nt̄ p̄cludit̄ p̄riū. vt no. ibidē. Et vt pueniam⁹ ad intētiōis n̄re finē.
 Ecce q̄ mirifice magnanimit̄s glīose necnō deuotissime Constatini ip̄atoris
 incliti diua maiestas xp̄ianissima q̄z serenitas religiōis munimē decorauit ec
 clesias ecclīarūq̄ p̄ncipes ac p̄uilegiauit. et inclinatiōis affectu natural̄ q̄ntuz
 dilexerit: nō solū p̄ncipes sacerdotū s̄z clīcos z religiōis cultores vniuersos. vt
 xj. q. i. Futurā. xvj. di. In scriptur̄z q̄lē imunitatis z emunitatis et p̄uilegiū
 et libertatis z p̄rogatiue z securitatis z stabilitatis munificentia: z idē Constan
 tin⁹ z imperij sui successores tradiderint. indulserint. cōcesserint z p̄stiterint sa
 crosanctis ecclesijs: ecclīarūq̄ p̄ncipibz q̄ pontifices: antistites: archimādr̄ite
 et p̄iarche nūcupant̄. z insup ceteris p̄lat̄s z clīcis ac religiosis vniuersis eozun
 demq̄ p̄sonis: rebz z locis put hec et alia in vtriusq̄ iuris corpibz vident̄ inclu
 sa: z aliq̄liter sup̄ annūerata. Hinc qualr impatores idēz eoz successores ac
 alij terre reges. p̄ncipes. marchidēs. duces. comites. barones et nobiles de suo
 rum regnoz z terraz portioniū z patrimoniōz p̄rietatibz res mobiles z imo
 biles. iura. iurisdictiones. districtus et possessiones. cū omibz p̄tinentijs tā largit̄
 libere nobiliterq̄ donauerint. fundauerint. edificauerint z p̄struxerint loca pia
 viz ecclesias maiores z minores. mōasteria. zenodochia z hospitalia. et insup
 p̄rogatiuas p̄dictas q̄ntū in ip̄is fuerat indulserint. et finalr quō z qualr sūm
 pontifices p̄dicta loca pia cū p̄sonis z rebz ab omī seculariū p̄ncipiū ptate. iur
 isdictiōe z maiortate ac potentia et potētā p̄eminētia libauerint. exemerint
 et absoluerint. put hec z alia in p̄dictoz sūmoz p̄ntificū z ip̄atoz volumibus
 et als p̄ lras z bullas ac munimēta singlaria et particulāria in cōi vel seorsum
 recondita plenissime repiunt̄ p̄scripta. Et igit̄ vltra p̄ reuerende qd̄ vultis vt
 fiat: Nam vt dic̄ phus. P̄ctū est fieri p̄ pla qd̄ eq̄ fieri pōt p̄ pauciora. Et cir
 cuitus et omīs superfluitatis euentus videt̄ vitandus. vt le. z no. in Cle. de re
 scrip. Auditor. et omne qd̄ est nimīū: vertit̄ in vitium. de ma. z obe. Hūilis. in
 prin. per Hosti. de testa. Req̄sisti. s. Si p̄o. Et vltra scribendi foret opus sic il
 lius de q̄ scribit̄. vj. q. i. Si oia. vbi dicit̄. Superuacuis laborat impēdijs q̄ so
 lem certat fauibus adiunare.
Dicarius D frater: nō sufficiūt p̄ba vbi op⁹ ē facto. vt le. z no. lxxvj

De libertate ecclesiastica

dist. Non satis. qz scriptū est. Estote factores verbi et nō auditores tñ: fallētes
 vosmetipsos. Jac. i. S3 qz de facto factores inauditarū factionū et nouorū facto
 rum miraclose: imo mōstruose patēter emergunt q̄ anxidia noua req̄runt. et no
 uis rebz noua remedia nouitates adhibebūt. de iura. ca. Ceterum. et expimēta
 morborū nos inuenire mltas medicinas vtiqz cogūt. l. dis. vt p̄stitueret. et na
 tura nouas deproperat edere formas. C. de ve. in. enu. l. ij. §. S3 qz d iure. et na
 tura multis nouitatibz vtiqz. et de nouis noua q̄uidie pcreant. vt in aut. d p̄lag.
 et vteri. fra. in pn. coll. vj. Et igit de nouitatibz in facto recēter. occurrentibz. et
 libertati seu emunitati ecclesiastice violenter p̄riantibz: dic q̄so qd tibi videtur
 de xpo et eius vicarijs ta. **Felix.** Et si in p̄missis tā largiter designat: nō
 lia tā patient sustinētibz. **Dicari.** vult contentari sagacitas ve. pa. Audia
 mus qd dicat lex impial' auctat: a capite reddēda ē rō. ff. de eden. argētarius.
 et capite lāguēscēte cetera mēbra dolēt. aut cetera corpis mēbra infectione lan
 guēt. vj. q. i. **Dicari.** Et qd h ad p̄ncipal' xpo **Felix** Videam' ca
 Ex merito. **Dicari.** sitē q̄stionis intētum. **Felix** pita ad ecclia
 stice libtatis defensionē et p̄fuatiōez diuinitus et hūanit' ordiata. vt dicā lamēta
 bilis cū p̄pha. Dñe caput lāquidū et oē cor merēs: a plāta ped' vsqz ad p̄ices nō ē
 in eo sanitas: vuln' et liuor et pla' **Dicari.** Et qd h ē dicere: aut loq̄ris
 ga tumēs. Esa. i. et vj. q. i. §. ver. **Dicari.** in pabol' aut i enigmate?
Felix Nōne vīe p̄stat sollertie q' Romana ecclia eccliarū oīm est caput.
 xij. dis. p̄ceptis. et c. non decz. et pastor hui' ecclie Petri successor et
 p̄ncipis aploz vicari' imo xpi locū tenēs p̄nceps et caput ē oīm eccliarū et oīm
 sacerdotū et summ' sacerdos. xxi. di. Cleros. et solus vocat' summ' et Roman'
 pontifex. de cōsti. c. j. li. vj. Cum p̄cor. et oīa iura hz in scrinio pectoris sui. Ibi
 dē. et oīs sufficiētia ē in eo. vt no. ibidē. et est lex animata in terris. vt d off. dele.
 ab arbitris. li. vj. et qd fit ei' aucte fit aucte dei. xxiij. di. j. q̄cūqz. et q. iij. si qz nō
 recto iudicio. et ē successor moysi et sup̄ impatorē. de ma. et obe. solite. et iō impa
 torē p̄firmat. p̄secrat et coronat. et eū deponit. de elec. venerabilē. xv. q. vj. Ali' .
 Hac igit imēsa sūmi pontificis sc̄tissima aucte p̄pensa. qua p̄t et d3 tanqz vnic'
 p̄nceps regū terre. p̄mo domui sue fidel' p̄esse. de q̄ scribit. Oportz ep̄m do
 mui sue bñ esse p̄positū hñtem filios sibi subditos i oī castitate. j. Thi. iij. lxxix
 dis. in prin. Que qdē dom' ē palatiū pape. Curia qz romana et oēs hñtates i ea.
 sunt filij sibi subditi et descēdētes et ea. sic dom' Jacob fidel' segregata d p̄plo
 barbaro. i. infideli de egypto. A q̄ quidē domo gl'iosa sumere p̄cernit initium et
 robur et firmamētū et exēplū oīs ecclesiastice libtatis magnificētia. Scriptū enī ē.
 Qual' p̄r: tal' fili'. et tanto qz melior q̄nto melioribz p̄est. vt le. et no. ij. dis. **Di**
 ramur. Nō aut ponam' os in celum q̄ trāsum' sup̄ terrā: et loqui p̄ tal' p̄ncipis
 serenitatē. q. sanct' est. put Symach' papa. Quis em̄ sc̄m nō dubitat quem
 aper tate dignitatis extollit. xl. di. nō nos. imo sc̄tissim' et beatissim' put ip̄m ac
 clamat romane curie cētus. et est obfuarie cōis ibidē stil'. et tanqz lex fac ius: vt
 de cri. fal. Licet. et intm q̄ alios sc̄tificat. canonizat. et sc̄tōs vocari declarat. et b
Dicari. in suo palatio aplico et nup cōstabat de sc̄tō Bernhardino.
 Amore dei sufficit q̄ sit sc̄tūs. et hñmōi sc̄titate nō a se habet s3
 a cathedra quā possidet. xix. di. Sūt oīs. xl. di. Nō vos. Nā sanctissim' et bea
 tissim' sunt sup̄latini q̄dus q̄ supra se nō hñt graduū stat'. vt le. et no. in. l. Ubi
 autem. in prin. ff. de p̄. ob. et vni soli summe rei cōuenit: vt ibidē. et ita foret san
 ctior deo. qui solus d3 altissimus fm̄ scripturas. et hoc videtur fore falsum.

Tractatus

Felix. Non est cura. nam et suplatius etiam ponit per positio. ff. ad l. fal. l. penalē. §. stipulatio. ff. de mino. l. vlt. in fi. et quod laudandi seu commendandi animo dicitur non restringunt. ff. de §. emp. l. Ea quod et curialis sermo non inducit obligatores. de insti. cum venissent. et propterea etiam episcopi dicuntur sanctissimi. put. §. per leges probatum est. Unde dicit Augustinus. in li. de mendacio. et hinc. xxij. q. ij. pmu. quod talis sermo dicitur adulatio: et fit placendi cupiditate et suavi eloquio: et dicitur fore mortale peccatum. de quibus dicit propheta psalmi. lxxij. Omnis deus dissipauit ossa eorum quod hominibus placet: confusi sunt quoniam deus spreuit eos. et molli sunt sermones eius super oleum et ipsi sunt iacula. psalmi. lxxij.

Dicarius. Hec nihil ad nos nec ad materiam quam premouimus vnde per legem non incurramus editam contra principum maledictam de maledictis. c. j. et i glo. j. Sed dicamus de domesticis eius quod nomine suo regunt mundi climata. et hinc libris ecclesiastice gubernacula. et gubernacula nobis ostendunt per exempla ut sequimur eorum vestigia. nam

Felix. quod per maiores fit de facili trahitur a subditis in exemplum. de vo. Dagne. Protestor quod aperiam in pabulis os meum et loquar propositiones ab initio. quanta audiuimus ea et cogitamus: et presens noster narrauerit nobis. et non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera. imo plegendo. girando. plustrado circumuoluendo et scrutando scrutinio per omnes historias et historiarum paginatores expimur quod ab apostolorum principe et per singulos suos successores notat de gestibus Romanorum pontificum et usque ad modernum scribentes non vidimus nec audiuimus nec intelleximus: tum auaricie. tum ambitiois. tum exactiois. tum circumuentionis. tum deceptionis. tum nequicie. tum crudelitatis. tum seueritatis tantorum excessus acerbioris sublimitatis forma et benignitatis spem pertrahentes quod penitus sunt pusilli cum maioribus Romanam domum imo totam curiam **Dicarius.** In quibus prout **Felix.** In rerum magna quam nunc eius regentes. hec discerni.

Felix. cupat expietia. Nam nec pater nec doctus nec doctrinatus nec honestas titulo coronatus subueniunt iura aut iurium perditores seu perditorum successores et successorum munimenta. sed superba dominatrice pecunia fulcitis mediatoribus Hieritis ecclesiastica prestant stipendia et stipendiorum querit qualitas et non beneficiorum seu eorumdem patronorum imo fudatorum dignitas et beneficia dotantium sincere deuotionis immensitas. sed de terrigenarum incolarum et domesticorum rui faucibus surripit alimētum aduenarum alienarum et peregrinorum clericorum rapacitas. Et his clare ppenis per simplicium mentes: imo laicorum gentes. imo per terre principes quorum munimē defendi iubet ecclesiastice libertatis imunitas: inducit indignationis seuerissime crudelitatis ferocitas. Et quod sequitur dum talis simplices in lris egentes in doctrinis per magnorum beneficiorum accumulatores crescunt in subditis diuitiarum donis. et carent fundamento regiminis ecclesie dignitatis. et sic ruit prerogatiua penitus indefensa in maioribus et prout in minoribus religionis ecclesiastice libertatis.

Dicarius. Tu nimis generaliter diffuse quod loquaris. et vniuersaliter in immensitate tante facultatis. Et igitur postpositis Romane curie curialium quod suorum tanquam de his quod foris sunt: et nihil ad nos negotium. imo sursum sunt: et quantum in eis ecclesiastice sunt libertates: ingenium noster cognitio excedit sed aliorum per mundum dispersorum principum et platorum additiones edicuntur in ipsis imunitatis prerogatiue saltem ecclesiastice

Felix. Costat quod per summum pontificem quem tangere non volumus me (consistunt permittit sibi dicunt ecclesiarum et ecclesiastice libertatis et emunitatis principes et sanctissimi christi legati: spirituales preses et preses pape ac coepi et columine ecclesie ut expresse probat in Cle. j. de penis. et magno consilio dicit pater clericorum suorum. ut de resti.

De libertate eccl'iastica

spo. Conq̄rēte. de cen. Cū apl's. qz patern' affect' vincit oēm affectū. C. d. cura. furi. l. vlt. in pn. vbi dīc lex. Quis em talis effectus extraneus inueniat vt vincat paternū? Et licz hec lex loquat de carnal' paterne dilectionis affectu. hic tñ pater spūalis put spūalia excedunt temporalia. vt de trāsla. Inter corpalia. z sue paternitat' intētio iure z rōne pcellit omis dilectōis sinceritatē. tanq̄s respublica cōmunis vtilitatis rōne excedit priuatā. vt ptz qz p defensione patrie q̄ res est publica impune. pater occidit filiū: z econtra. vt expiat q̄ dilectio reipubli- ce excessum hz in carnal' dilectōis p̄na. put le. z no. de puer. in fi. c. j. z i glo. iij. Item dī vicari' christi z ipsi' dignitas ep̄alis maior est regali. de sacra vnc. c. Uno. p̄. Refert. z imperiū mixtū z meū habet in prochia sua. vt in Ele. q̄uis. de fo. cōpe. Et licet quilibet eoz pontificū sicut summ' pontifex modern' z sui predecessores fuerit olim cleri' imo scolaris substāter vnicus modico fortassis vel nullo ecclesiastico saltem stipendio munit' et modicorū iuxta nature leges alimentorū z sumptuū vsu cōtentus. z nunc vnus idem homo p̄sulatus et ma- gnaz copia rerū subito dilatat' z tanq̄s noui hois natura videt' idur'. qz nūq̄ visus est hō q̄ fuerit eps aut plar' natus sz de nouo creat'. vt plerūq̄ videtur tali dignitatis culmine munit'. Et vt plimū de mioris stat' cōditōe: z raro vel nunq̄s de maior' ḡdus sublimitate ad culmē tāte dignitat' puect'. de quo dicit Apl's ad Hebr. y. Omis nāq̄ pontifex ex homibz assumpt' p homibz cōstituit' et ytinā vocaret' a deo tanq̄s Aaron: z nō vēdente Jason sacerdotiū exq̄sit' curialibz studijs. curiosis tractatibz z plerisq̄ laboribz z expensis cōpararet. vt. ij. Macha. j. et. ij. et. j. q. j. Sic eunuch'. Et nūc mirabilia testionia dñi ppende in quē putam' finē vt tal' tal' eleuat' se nō recognoscat naturalr hoiez: cui' natura paucis fuit cōtenta. vt dīc Auicēna. et fact' ē repētel (sz n̄ de celo) son' adue- niētis spūs vehemētis inflatiōis: z vltra vite nēcāria sibi tā in t̄palibz q̄ in spi- ritualibz tā violēter imēsarū modorū accrescūt diuitiarū potērat'us. vicz in bur- gis. caltris. opidis. villis. vicis. arcis z possessiōibz: imo ciuitatibz et vrbibz: ac alijs vtesilibz: vt aureis pocul' z argēteis vasīs copiosissime sit munit'. z Assue- ri cōuiuijs assuete refect'. Et insup nobiliū cetū equitū cōmitiua ac larga fa- milia z famulorū famul' fulciti. nōne pncipalr vt eccl'iaz z eccl'ie sue filios. imo suos z pl' q̄s carnales aut natales vtriusq̄ stat' in sue libertat' munimie z imu- nitatis libalitate defendat. z aīam suā tanq̄s fidel' pastor p ouibz suis ponat. et p grege suo murū se obijciat. de q̄ plene le. z no. in. c. Sit rector. clij. dis. et sūt verba sc̄i Bre. in pastoralī suo. c. xv. et se z sua: sibi p̄pterea diuinit' collata suo rum p̄decessorū exēplo sc̄torū disponat. ne 3 libertatis eccl'iastice normā oues si- bi cōmissas dilaniare p lupos rapaces pmittat. vt no. ibidem.

Vicari'. Et nō iuxta cuiuslibz pontificis possibilitatē videm' tal' dilige- tie summā extremi- tatis sollicitudinē? **Felix.** Audite pchdolor lamentatiōes carmen z ve. Ezch. ij. et nūc clamem' in celum z pctis nris exigentibz nō miserebit' nri d̄s. sz Assur rex assiriorū h̄ga furor' dñi. Esa. x. Hoc ē gēis potētat' crudel': nō nre p̄fessiōis nos p̄t pctā nra: aut nos p̄t negligētā platorū seu p̄fectorū p̄uit inocētes. aut platos p̄t pctā subditorū dissimilātes. de q̄. xij. q. v. s. vlt. cir. pn. et. j. q. iij. s. itē p pctō ciuiū. z extūc exq̄rit' sāguis sub- ditorū de māibz platorū. vt le. z no. de offi. oz. Irrefragabili. Sz q̄ ad h̄ dicā cū discipul' dñi q̄ vidēt cecū a natitate z interrogauerūt Ihm dicētes Rabi. q̄s pec- cavit: h̄ aut p̄ntes ei' vt cec' nasceret' Jo. ix. Et ita dicā nescio an p̄ntes aut p̄res nri peccauerūt an nos. sz 3 diuio relinqm' examis iudicio. Videm' aut in

Tractatus

diebus nostris q̄ cuiuscūq; status clerici inuenes et antiq̄ nedū a summis pontificib; inueneri? put plene p̄mittit impialib; edictis p̄uilegiati p̄ laicorū rabiē patēter inuadunt et capiunt et māutenent et incarcerant: cōpedib; stringūt. mulctant. torq̄nt. āgarian. et ad incōsuetas solutiōes. exactiōes. et p̄tributiōes cōstringunt. et vltra Pharaonis duriciā flagellant. Audite celi q̄ loq̄r: audiat terra verba oris mei. vbi ē hic et laudabim? eū videlz pontificē. q̄ portione sibi ad h̄ opus decretā et imēdiate p̄portionatā: ex iniūcto sibi paternitat̄ officio liberalr exponat vt libertatis eccl̄iastice seruet disciplinā: et disciplinā inferat violatori tante libertatis. et animā suā ponat p̄ amicis suis: imo filiis. imo qd multo minor est p̄ciū q̄ anima: videlz bona temporalia: nō sua sed nomie p̄curatoris tñ p̄ eū possessa. et nō tñ in clericorū quietē: s; in captiuorū redemptionē et pauperū p̄solationē de iuris rigore deputata virilr exponat. et in sup̄ssorū iniq̄ cōsolationē et i dānificatorū releuationē audēter disponat. vt plene colligit. xvi q. j. Qm̄ quicqd. et xxiij. q. vij. Qd̄ aut. et q. viij. Cōuenior. circa p̄n. et veritas est q̄ h̄mōi p̄ntificū bona p̄ncipalr et p̄nter aliorū clicorū tpe necitat̄ sūt cōicanda paupib; et poti? clicis egenis aut in āgustia p̄stituti. clviij. dif. Sūt hi. et xij q. j. c. ij. et p̄sertim h̄ opus pietatis ascribit ep̄is: vt. xij. q. ij. Ep̄s. et c. Aurum.

Vicarius. Multi mltā loquunt: et in his put p̄tactuz ē iura et iurium cōditores p̄ducunt. et qui sunt hi q̄ ad impossibilia restrungunt. Scio q̄ p̄ potentiores iura nulli faciūt honores. vt no. ff. de alie. in. mu. cā fac. l. ij. et in glo. Et dixit impator Justinian? lamētādo in eadē lege. potentiorib; pares eē nō possum. et q̄re nō minor impatori. imo rege tali ratiōabilr vteret excusatiōis munimē. Nam dixit Criso. Valas hoīm volūtates ad plenū phibere nō possum. xxxi. q. j. Hac rōne. Vñ qdā Ultra posse meū: nō me lex vlla coegit. Nec reor eē reū: q̄ totū posse pegit. Et ibāt q̄ poterāt: et vbi n̄ po-

Felix. Si sufficētes in his pontifices et alij p̄lati faciunt diligentie conat? hoc arbitrij boni viri relinqm? i finē vt ad alia p̄cedam? Nam de clericorū et mulierū securitatis amenitate: et q̄ gl̄iosa antiqua nobilitas et generose nobilitatis liberalitas talib; pepcit: et in sue libertatis statu p̄seuerare p̄misit: sufficient scripsi in libro de nobilitate. c. antepenult. S; vnū videt notandū. nā legit de Christo pastore sūmo q̄ corp? et aiām posuerit p̄ ouib; suis. Attñ nō vltra diē et noctē: durabat cruciatus sue passionis et p̄nter cū gaudio aīaz et corp? reassumpsit: et ad poloz regna p̄rexit. S; si bñ p̄siderauerit: moderni pastores eccl̄iaz maiores et mīni: plerūq; pl? q̄ xps patiunt. p̄t oues suas penaz cruciat? q̄ si ille xps tñ p̄ diē et noctē. hi corpus et animā exnūc et post corporū reassumptionē ponūt in p̄petui seruoꝝ crudelissimi damnationē. de q̄ pleni? scripsi in libello de consolatiōe iniq̄ suppressorum.

Vicari. Nescio quid p̄tendis: nec debitū facis finē de cōmissis. Dixit Job ad amicos suos. c. v. et in ventū p̄ba p̄fertis. et Bre. mor. vij. c. xxiij. in p̄n. In ventū verba p̄ferre: est ociosa dicere. naz sepe dū ab ociosis verb̄ nequaq; lingua cōpescit. ad temeritatē quoq; stulte increpatiōis effrenat. Hec ille. Et igit cūcta q̄ p̄narrasti. sic qui cinerē spargit in ventū. picisti. nec apd̄ nos vlt̄ aliorū mētes p̄fecisti. Flā nō sunt obfuitie nec moris cōsuetudines vt talr releuent singulorū suppressorū opp̄ssiones. vt vigilantib; et nō dormientib; iura subueniūt: et ab omī p̄turbatiōis onere releuabūt. S; ne vacemus ocio tibi p̄nūc multū frēq̄ntate q̄stīōis et querele thematis formā depingo. cui m̄debis si poteris: cum frēq̄ntata sit materia. et h̄ sub breuitatis modulo. Ecce

De libertate eccl'astica

terre principes aut impialiu ciuitatu aut opidoz vniuersitates hnt latos z largos terraru. comitatu. dominationu z districtu terminos in qbz p republica salubriter p'fuanda z laudabilr cōtinuāda vt sit pax vtriusqz stat' z securitas eorundē in rebz z bonis qz mobilibz z imobilibz infinita patiunt expensaz z impesarū incōmoda z maxie p viarū z pontiū z semitarū qbz hoīm puerfatio dirigitur formatiōe. edificatiōe. reformatiōe. instauratiōe z restauratiōe. Vñ a tanto tpe cui' initiū nō est in memoria hoīm p singulos ānos z certo tpe tollūt collectas ab omibz z singlis sibi suppositis opidanis: ciuibz z incol' locoꝝ suozum qui solui put hacten' sibi cōsueuerūt iuxta ratā facultatū suarū p oneribz p'dictis fidelr exeqndis. Nunc frequēter accidit q' clerus dictoz locoꝝ cōparat aut acquirit possessiōes z p'dia de qbz pus possessores laici soluebāt iuxta taxam suam hmoi collectā. nunc pnceps aut vniuersitatū m'grat' p'dictus petit a possessiōibz hmoi z a suis possessoribz collectā solitā querit qd iuris.

Felix. Sū p'ter'. Vñ qdā doctor eximi' vicz Laureti' ad hāc materiā q'si rñdendo fere similē posuit casuz: dicendo an bona laicoꝝ q' sunt posita in extimo vniuersitatis ipsoꝝ vt soluant collectas sint obligata ad solutiōem collectarum si bona illa pueniāt ad eccl'iam. z dixit dubiū stare in h' solo an extimatio facta p municipiū de bonis laicoꝝ fm quā debēt z solite sunt solui collecte que imponūt z p'suere sunt iponi hoibz ipsi' municipij z subiects eiusdē. sit on' reale. qz si est reale ad quēcunqz trāsēūt deuoluerent cū onere suo. alle. ff. d. pig. ac. l. Sane. z. l. se. §. Fund'. de pig. Ex lris. de deci. Lū nō sis. etiā si sit eccl'ia ad quā trāsferat. xxiij. q. vlt. Tributū. z no. de con. c. j. z ad h' dicit q' nō ē reale: qz nō est tributū vt decima vl pensio vl seruitiū aut res feudal' vl precaria q' sunt z hnt on' reale: z h' declarat sic. Ita bōa sunt iure cōi aliq' p'dictoz modorum obligata. imo ad ipm cōmune sunt oīno libera. nec extimatio facta p se est onus. z sic on' nō est cōtinuū nec ppetuū s' repētinū plus et min' fm occurrentes necessitates. iō cōcludit q' ille collecte sunt poti' onus p'sonale iposite p'sonnis iuxta facultates earū p solidū z librā vt fiat equa distributio. Vñ frequēter videm' de facto q' homies artifices onerant aliq' p'uo crenio: z tñ nō hnt alia bona imobilia. ergo sequit' q' est p'sonale mun' q' oīno hz seq' p'sonā et nō rem. Vñ videm' d' facto q' si sic estimat' trāsferat aliquā rē sit extimatio in aliū. tñ trāsferēs soluit collectas fm p'mū extimū donec p extimatores auferat de extimo suo. p qd sequit' q' si tal' res trāsferat ad p'sonā p'uilegiatā. illi' naturā seq' debet. vt le. z no. de iure pa. li. vj. c. Uno. Eccl'ia aut' p'uilegiata vt in bonis suis talliari nō possit seu collectari patz de sacrosan. ec. li. Placz. canonizata. xvj. q. j. z le. z no. de imu. ec. Nō min'. z. c. Aduersus. z maxie hz h' p'uilegiū in bonis dat' p dote sua. z hoc ibi z sic pcludit dñs doctor q' tal' res data vel trāssecta ad eccl'iam dz tolli de extimo et i extimo nouo nullaten' poni.

Dicarius Et qd tu ad hoc dicis? **Felix** Confirmat dictū suū cōis obf'uātia q' fuať in ytalīa. z fortassis in alijs p'u'tijs vbi si hō fac' fuerit de familia pncipis aut ei' official'. nihil in dieb' suis soluit de tributis de acqren

Dicari' Nūc dic mentē alteri' doctor'. **Felix.** Et hec est filium Bartoli. et ille sic inq't pūct' qōnis talis ē. si aliq' possessio estimata z alibrata in libro cōis. nunc deuenit ad aliquē clericū ex q'cunqz titulo an debeat soluere collectas imponēdas sic sui auctores debueť. ad quā qōnez extimādā primo oportet videre an p cōe datie vl collecte possint de iure imponi. Et vide

Tractatus

tur q̄ nō sine permissio principis. C. de erac. tribu. l. j. li. r. z de excu. mu. l. Plas
cer. eo. li. Item triū videt q̄ sic. C. de opp. pub. l. Dis solutio. Dico q̄ collectā
generale camere Fiscali applicandā nemo p̄t imponere sine pmissu p̄ncipis vt
in pall. iuribz. s̄ collectā spālem vnaq̄qz ciuitas sine vniuersitas p̄ necessitate
incubenti imponere p̄t vt dicta. l. Om̄es. pro h̄ hēm? glosaz notabilē. ff. q̄ cuius
cunqz vniuer. l. j. §. Si nemo. in glo. sup. §. Procoful. Scdo oportz videre an
iste collecte sint mun? ordinariū vel extraordinariū. z videt q̄ ordinariū. C. de
vaca. mu. l. vnica. S̄ triū dico. l. q̄ sit extraordinariū. nā qd nō imponit. l.
senat? p̄sulto: vel constitutio p̄ncipis extraordinariū est. C. de vaca. mu. l. in ho
noribz. §. qui muneris. Nec obstant iura cōtraria. qz loquūt in p̄d̄is puinciali
bus. vt no. in. l. Om̄es. oino secus in ytaliciis. vt no. C. sine consen. vl' reliquīs
fundū cōpara. nō pos. l. fi. His p̄missis dicendū est in qōne p̄dicta: clericos nō
debere soluere p̄dictas collectas nisi in fraudē collectaz fecissent in eos dictas
possessiones transferri. et h̄ ostendo. Nullū mun? extraordinariū clericis p̄t im
poni. C. de epis. z cle. l. ij. sed collecta ē mun? extraordinariū. vīs. pbatum est. §.
zē. Et notate h̄ p̄bū mun? extraordinariū. quia in themate ponitur munus or
dinariū. Et vltra dicit idē doctor. Propterea licet de iure clerici teneant ad or
dinaria tributa p̄ possessionibz q̄s possident. C. de epis. z cle. l. de his. tū p̄ cōsti
tutionē Friderici ad nullas tenent. eo. ti. aucten. Itē nulla: z ita tenet glo. iij.
dicta. l. de his. Et nota q̄ hec constitutio Friderici sup̄? all. est inter titulos le
gum recitata. Et item dicit idē doctor q̄ collecta est mun? qd̄ iponit p̄sonis p̄
p̄rimonio. s̄ tale mun? nō pōt iponi nisi subiectis tū. i. ciuibz z incol. ff. de mu
ne. z one. l. Rescripta. §. fi. z in textu z in glo. q̄ exp̄sse ponit exēplū in collecta. z
ibi no. ibidē. C. de anno. z tribu. l. Rubi. li. xj. sed certū est clericos nō ēē subie
ctos. §. eis collecta nō p̄t imponi. p̄pterea in q̄busdā ciuitatibz est ius p̄mune. ff.
ad municipi. l. j. in fi. et de legibz. l. ius singulare. p̄pterea posito q̄ nulla lex h̄ dice
ret: oñdo p̄ rōnē. Certū est ad solutionē alieni debiti neminē posse p̄pelli. C. ne
vr. p̄ mari. l. fi. z p̄ totū. ti. z ne fi. p̄ pa. p̄ totū. Sed si diceret clericos teneri
soluere collectas. iam poneret eos cogi ad solutionē alieni debiti. nam ciuitas
nō pōt iponere collectā nisi p̄ necessitate ipsi p̄muni incubenti. vīs. dixi. et non
est dubiū q̄ ista necessitas nō nisi obligat subditos tū. §. māifeste excludit nō
subditos. p̄pterea habēti honorē collecta iponi nō d̄z. ff. d̄ mune. z one. l. hono
res. z ibi nota: s̄ certū est clericatū maiore esse honorē aliq̄ seculari. §. zē. Illud
aut qd̄ dixi nisi fecerit in fraudē collectaz. pbat de sacrosan. ec. l. sacrosactā. et
l. p̄textu. z de epis. z cle. l. his q̄ clericis. Sed ad id quod posset dici in p̄trariū
rūdendū est. Et primo ad id qd̄ d̄z res debet transire cū onere suo fm q̄ sui au
ctores tenebant. Rūdeo: istd̄ on? collectaz nō inheret rei rōne ipi? rei: s̄ rōne p̄
sone. vt dicta. l. rescripta. §. fi. et supra r̄sum ē q̄qz res nō est tal' p̄sone q̄ ad col
lectas teneat. nec ipsa res tenebit. nec obstat. l. j. C. sine p̄ren. z reli. qz illa loq̄
in p̄d̄is puincialibz tributariis: cui? tributū onus merā rē p̄am respicit. secus
in ytaliciis: vt no. eo. ti. l. fi. q̄n p̄dia tenent rōne p̄sone sepata p̄sona: cessat sta
tutū. ff. de le. ij. l. titia seyo. §. vsuras. solu. ma. l. maritū. cū. l. seqn. facit de re. iu.
c. Privilegiū. li. vj. et probat hec responsio ad l̄ram. ff. de aq̄ q̄ti. z esti. l. j. §. p̄
mittitur. p̄pterea cū iam p̄sonalis obligatio nō sit propter p̄sonā clerici vt. s̄.
ostendit quō p̄t dici remanere res obligatas: nō video. ff. q̄ mo. pig. vl'ypo. sol.
l. Itē libat. in p̄n. Ex p̄dictis itaqz r̄sio **Dicarius** Et quid vltra videt
p̄z ad oīa q̄ possent dici in p̄trarium. nbi dicēdū nōne de

De libertate ecclesiastica

terminationi tantorum viroꝝ expedit ꝑsentendū. et si foret opꝑ iudicialꝝ iudicādū.
Felix Placet qđ placeat: sꝫ salua pace et hoꝝ doctoꝝ declaratoe: alieꝝ mihi
videtꝝ dicendū: et libertas est pa. vest. hec vꝫ alia refricandū. Appet
enim simplicitatis mee iudicio manēdo cū themate cōi ꝑdicto qꝫ hmoi collecta
sit onꝑ reale et nō ꝑsonale. et qꝫ trāseat res cū onere suo ꝑ iura ꝑ ipsoꝝ ꝑriꝑ allega
ta ꝑtꝫ qꝫ videtꝝ expient qꝫ caret re: caret ꝫ onere. et qꝫ cōsequitꝝ illā rem ꝑseqꝫ onꝑ
et qui nihil habꝫ vt mēdicās nihil soluit. sꝫ de artificio alieꝝ ꝑut ꝑtractū ē ꝑ ꝑri
mū doc. consuetū sit aliqđ soluere ꝑut seruāt in vniuersitatibꝫ ꝑtactis. Nā ne
mo dubitat si possessio vel ꝑdiū aut atriū hoc onere ꝫatū igne aut alluuiōe
vel illuuiōe seu alia causa radicitꝫ dissiparetꝫ: quondā possessor ampliꝑ ꝫ onere
rōne illiꝑ nihil solueret. qꝫ res nō ē in rez natura de qꝫ soluebatꝫ collecta. Nō ē
aut dubiū si tributū imponitꝫ capitibꝫ vt in diebꝫ Augusti Octauiani impatoꝝ
dum singuli ꝑfitebantꝫ dando tributū. vt Lu. ij. et idē tributū ꝫꝫ summꝫ sacer
dos soluebat vt ibidē ꝑbatꝫ. de qꝫ ꝫꝫrebat ꝫꝫha Treñ. j. et de imu. ec. nō minus.
et de illo tributo bñ credo nunc clericū et cleꝫ penitꝫ imunes. de qꝫ no. in eo. c. et
nūc his diebꝫ ꝫ tributū ꝑ capita ē in foꝝibꝫ ꝫ terrā nrām vbi singule ꝫsone siue
sint diuites siue paupes soluunt singlos nūmos sel in septimana. et singuli iuꝫ
dei soluunt singlos aureos regi romanoꝝ. et ꝫ ē onꝑ ꝫsonale: sed nō illd de qꝫ scri
bitꝫ in themate. Vñ nemo dubitat qñ actōes qꝫ mouentur ꝫtra qꝫcunqꝫ ꝫsonas
rōne huiꝫ collecte qꝫ soluūt de rebꝫ imobilibꝫ dicuntꝫ actōes reales et nō ꝫsona
les: ꝫt cause iniuriarꝫ et fututis et hmoi. de qꝫ clare Spe. d. actōibꝫ. ꝫ. Seqꝫ.
ꝫ. Sed quā vocāt. Et qꝫ appet mihi qꝫ rō dicti doc. videatꝫ multū claudicare.
sed fortassis sum in errore. et nunc obmissis mltis iuriū allegationibꝫ et iuriū ra
tionibꝫ videamꝫ qđ cōcludat Spe. de illa materia ꝫꝫie loqꝫs de cle. ꝫiu. ꝫ. ad
huiꝫ aut articuli. et post eū Archid. in. c. j. de imu. ec. li. vj. et Jo. an. monarcha
iurꝫ sciētie i addi. spe. nō videtꝫ discrepare. imo nihil addendo vꝫ minuēdo ꝫt
solet in suo additionū volumie. videtꝫ approbare et tacēdo ꝫsentire. Et ꝫꝫ mul
ta dicꝫ Spe. ꝫdictꝫ in hac forma. Alij dicūt qꝫ si possessio illa erat ascripta dare
ꝫ solido et libꝫa collectas. qꝫ qñqꝫ patrimonialia munera possessiōibꝫ inducuntꝫ
tunc res ipsa onerata ē et cū onere suo trāsfit. vñ clericus ad quā puenit ꝫ ea sol
uere tenetꝫ. als nō tenetꝫ clericꝫ: qꝫ mutata ꝫsona mutatꝫ et statꝫ rei. et de nouo nō
ꝫt ad ꝫ ascribi: sꝫ certe cū descriptio seu extimatio qꝫ sit ꝫ solido vꝫ libꝫa nō sit
perpetua et certa. imo mutatꝫ et variatꝫ ꝫ varietate iminētū negociorꝫ. vt ꝫm Ar
chidya. in ciuitate Bononiē. vbi aliqñ tꝫe pacis in viginti annis nihil soluūt
et aliqñ tꝫe guerrarꝫ qlibet mense ꝫ. et sic itez ꝫm Spe. nō videtꝫ ꝫ onꝑ durare
postqꝫ res puenit ad ꝫuilegiatā ꝫsonā. Si aut possessio illa certū et ꝫpetuū cen
sum vꝫ tributū dꝫ: illud cū possessiōe transit et solui dꝫ. Hec ille. cū suis lauda
bilibꝫ vtriusqꝫ iurꝫ allegatōibꝫ. hic breuitatis benignitate dimittēdis: in finem
vt videantꝫ ibidē si placeat. Et nūc reuertamur ad ꝫpositū. Si aut omꝫ posses
siones ad cleꝫ vel ad eccliam trāsplate nō trāsfirent cū onere suo: ꝫt in themate
ecce qꝫles seqꝫrentꝫ incōueniētie. Nā videmꝫ expienter qꝫ ꝫ singlos dies clerici et
religiosi emūt nouas possessiōes: aut clerici vꝫ laici fundāt nouas ꝫbēdas vel
noua bñficia aut noua mōasteria: et cōparāt nouas fructuū possessiōes. et qđ sel
acqꝫritꝫ: et qđ sel deo dedicatū fuerit ampliꝑ ad hūanos vsus nō reuertetꝫ. de re. ec.
nō alie. qꝫ si ꝫ totuꝫ. sed laici cōtinuo alienare solēt vēdunt et distribuūt et ipsoꝝ
bona vix vꝫ nunqꝫ in eodē statu ꝫmanēt. si autē talis acquisitiōis continuatio
durabit ad tm tempꝫ ꝫt iam durauit a tꝫe Siluestri et Constatini impatoꝝ

Tractatus

qui ecclesijs et clericis possessiones distribuit. et clericos possidere voluit. vt le. et no. xij. q. i. Futura. qd factū est de āno dñi. cccxj. iuxta cronicā tripartitā. et si augmētabunt et crescūt put hucusq; augmētati sunt et creuerūt. demū non erit pedis passus in mūdo qñ cler⁹ sibi reportet de illo spāles fruct⁹. q̄s demū faciet expensas et tributa p republica fidelr ereq̄nda: quis demū reformabit aut fundabit vel firmabit pontes. vias. semitas et colles p q̄s fruct⁹ clericor⁹ et etiāz laicorum reducunt ad vsum ipsorū: q̄s demū defenderet et pfuaret in tranquillitate hos q̄ sunt in labore hoīm: quis demū cōseruabit muros. menia. turrez et munita ciuitat⁹ vt cler⁹ cū laicis gaudeat securitate: q̄s demū faciet pacē et tranquillitatē vt cler⁹ custodiat a fure vel latrone seu raptore: Et si dixerim⁹ q̄ pñcipes terre teneant ad hui⁹ defensiōis munimen. vt plene no. et le. c. ij. de sup. ne. pre. li. vj. cū cōcor. Sz qd faciant videam⁹ p exp̄ientiā: Nā pñc q̄z pgenitores aut pdecessores fundarūt monasteria. hi pñc p guissima destruit. dissipant et dilaniāt p insolitorū sumptuū et expensarū cruciamēta et auferūt qd p̄uulerunt. et p̄tūm hi q̄ ad guardiā et custodiā ecclia⁹ et mōasteriorū deputati sūt prout aduocati. baluii seu p̄tores q̄ pñc pre ceteris sunt eorūde depopulatores Sz nunc ad ppositū redeūdo. Nā hec fuit potissima destructiōis causa cleri in regno bohēmie q̄ si oēs possessiōes et terrarū portiones et partes partiōnū q̄si per singlos passus fuerūt occupate intricate et aggrauate p census: reddit⁹ et p uent⁹ magnos l'puos clericis seu clero debitos. Vñ populares demū nimis exasperati. dissimilātibz ibidē baronibz et nobilibz insultarunt in clerū et religiosos quos vidim⁹ in dieb⁹ nris miserabilr exulatos: expulsos et relegatos. et p hmoi actus terrā pñ occupatā put p̄mittit penit⁹ liberarūt et absoluerūt. Vñ qd seq̄tur: si cōtinuo nos clerici acq̄suerim⁹ terre portiōes et nihil alienauerimus et rurales et ruris cultores videm⁹ minui et deficere p singlos dies put exp̄issime videt in mltis puinciarū locis vbi vñlle cū suis areis et possessiōibz. agris. pratis et adhesiōibz redacte sunt in nemorū et cultarū terrarūz vsus. Et nūc sincere p pēdam⁹ q̄s demū reipublice ip̄ortabile tractabit et portabit on⁹: vñ possessiōnū et p̄diorū n̄ solueret collecte fruct⁹ ab antiq̄ reipublice deputat⁹: Nōne dixit. l. ij. in fi. de p̄uini. stolaz. li. xij. in publicis tributis et aduersus tales viros puincias moderatū cōgruā iurisdiciōem volum⁹ obfuari ne sub p̄textu cōcessi puilegiū flagicioz crescat auctas. vel publica vacillet vtilitas. hec ibi. et videatis cōcor. in glo. et iterū dic̄ lex in autē. de ec. ti. §. Ad hoc. Sancim⁹ oīm eccliarū sc̄tarū et oīm venerabiliū domoz possessiōes: neq; sordidas functiōes: neq; extra ordinarias descriptiōes sustinere. tñ itineris sternēdi: aut pontiū edificij vl' reparationis (si op⁹ fuerit) ad instar aliorūz possessorū hmoi op⁹ et sc̄as ecclias et venerabiles domos cōplere. dñ sibi illa possidet ciuitate sub q̄ tale sit opus. hec ibi. Concordat. C. de sacrosan. ec. l. ad instructiōez. Nec obstat l. j. et ij. C. de epi. et cle. vbi dicitur: q̄ clici ad collectiōes nō tenent. hoc est incōsuetas et illicitas. et ibidē doc. et iterū dic̄ ibidē. ad sordida munera nō tenent et n̄ verant aliq̄b veratiōib⁹ in corpe et rebz zc. Nā ille nō verat q̄ soluit iure debitū. nec ciues alie⁹ loci dicunt verare clerū si vtunt iure suo. ff. de inuitis. §. j. et ff. de peti. here. l. Illud. j. rñsiōe. et in fi. de elec. Lū ecclia. xij. q. j. qd debet. j. q. v. Nō sane. Nā cōstat q̄ si q̄s noceat aliq̄ ita vt auferātur ei p̄suetā cōmoda: dūmodo n̄ faciat aio nocēdi nō d̄z facere iniuriā. ff. d̄ aq̄ plu. ar. Si i eo. et ff. de dā. infec. proculus. et. xv. q. j. Illud. ff. de ser. vr. pre. l. Lū in eo. xij. q. ij. c. vlt. Secus si ciues p̄dicti facerent aio nocēdi. vt. ff. de re. iur. Domū. ff. d̄ dā. infec. qui vias. ff. si ser. venū.

*De p̄uini
loy bohemie*

De libertate ecclesiastica

l. sicut. §. Justo. Itē constat q si cler^o succedēs i bonis z reb^o imobilib^o acq^osi^o ris de nouo p emptionē vl^o donationē dicūtur successores singlares p^orie in rez ad differētiā successor^o in ius vniuersal^o. vt. ff. de eden. l. quodā. §. Is aut. z. ff. de iureiurā. l. si in rem. z. ff. quoz legator^o. l. j. §. Illud tenendū. Vñ cōgrue d^o illis clericis successorib^o singlarib^o vt de re. iur. li. vj. si q^o in ius succedit alteri? eo iure q ille vti debebit. cū p^ocor. in glo. Opponit aut de p^osona p^ouilegiata vt ē cleric^o siue mlier succedēs in rē. De cllico sat^o dictū ē. s. in. c. No min^o. de imu. ec. sed de mliere q p^ouilegiata ē in dote. z tñ heres eius extrane^o nō vtitur eodez ec. sed de mliere q p^ouilegiata ē in dote. z tñ heres eius extrane^o nō vtitur eodez p^ouilegio. C. de pui. do. l. vnica. als. l. Ita. z. C. q po. in pig. ha. l. fi. §. except^o. Item patet in extraneo herede mariti: vt. ff. so. ma. l. maritū: z. l. se. Dicunt hic doctores z p^ofam Dyn^o: aut illud erat coherēs rei z p^osonē et in fauore persone inductum. aut erat coherens rei: vel erat coherēs p^osonē. Nam p^omo cāu regula nō pcedit: vt si p^olat^o venderet rē: sed scdo z tertio simpl^o h^oz locū regula: ita vi delictet vt dū ius succedit alteri? zc. vt. ff. eo. ti. l. p^ouilegia: z. l. in orōnib^o. z di stinctio est plena. eo. ti. in regula. P^ouilegiū p^osonale p^osonaz seq^otur z extinguit^o cum p^osona. Et cōgrue seq^otur ibidē. Nemo em pōt p^o iuris trāsferre in aliūz q^o sibi cōpetere dinoscat. cū cōcor. in glo. z itez accessorium naturā sequi cōgruit p^oncipal^o: vt ibidē. et itez rationi cōgruit vt succedat i onere q substituit^o in ho noze: cū cōcor. in glo. Itē dixim^o supra de munerib^o z onerib^o sordidis clero nō infligendis: vt in dicto. c. nō min^o. de imu. ec. Video tñ. z ita fuatū ē apō nos in bello guerra ac p^olio Thuriceñ cōtra Switeñ z cōplices q clerici. mittebāt ad muros z menia z turres ciuitat^o p capitaneū. z ipsi etiā ad h^o tenebant vt le. et no. in iadicto. c. nō min^o. p. Inno. et Hosti. Item cōstat q si clarū foret p^o uilegiū imunitatis z libertatis clericoz aut lib^oatis ecclesiastice vt nō soluerent collectas. put p^otractum ē p doc. Patz at q postq^o p^ouilegiū tendit ad hōrā rez uocationē aut moderationē recipit a p^oncipe: vt plene le. z no. in. c. statutū. §. j. li. vj. de resc^o. hoc videbatur in. c. Flup. de deci. vbi Listerien nimitū cupidū acquirēbāt nouas possessiōes q^o māib^o suis coluerūt vt nō soluerēt d^ocimas: vñ videns papa Innocenti^o q^o rē q^o h^o tendebat ad hōrā. qz p h^o tanq^o lupi rapaces depredabāt parrochiales ecclias: vñ reuocauit z voluit q de cetero de acq^oren dis possessiōib^o tali nō gauderēt p^ouilegio: z h^o factū ē de anno dñi. D. ccix. et C. de sum. tri. l. Jñt claras. §. Qēs p^oo. Blosa dic^o q mōachi qñq^o sūt lupi rapa ces. et bñ dicit z forte silr tales sunt frēs mendicātes sup rapina se fundantes. Sz nūc ad p^opositūz redeam^o. vñ posito put ab aliq^o cōcedit^o q cler^o put p^ore mitit^o clarū h^oet p^ouilegiū. nullū p^ocedēs vl^o recipiēs obstaculū. sz qz de cetero tendit ad hōrā: put p^omittitur vt merito veniret reuocādūz aut clari^o moderan dum: aut nccitas q legē nō h^oz: vt le. z no. de iureiu. Querelā: aut p ei^o qd opoz tet fieri venit inter p^otandūz cū necessitas sit m^og^oa rez. C. de epis. z cle. l. Dñs. in fi. et nccitas fac^o licitū qd als nō ē licitū: vt de re. iur. nō est. vt vicz inopia vl^o paup^otas seu destructio ciuium vl^o ciuitat^o vel munimētoz ei^o. Sz ad opiniōis mee corroboratiōē audiāt aliā qōnē dūduz mōtā p Jo. an. in addi. Spe. de feudis. §. Quoniam. §. xl. queritur: sic intonantē. Quidam clericus tenēs rem in emphiteosim a dño temporal^o habenti plenum dominiū in loco vbi erat em phiteosis: qui damnat^o per suum epm pro graui crimine p quo episcopus bo na illius episcopatu applicauit. Domin^o autē temp^oalis dicebat illa ad se spe ctare pro episcopo allegabatur q res sequebatur cōditionē persone. sed dñs di xit q nō p^osonarūz sed rerū habeatur cōsideratio in indictionib^o. z q p^osonā res

Tractatus

sequatur: et pro vtraque parte quo ad duas columnas sunt copiosissime allegationes et rationes et rationum opiniones introducte. Et concludit per dominum quod duplex ius habet: scilicet iurisdictionem territorij et directum dominium rei emphiteotice. et sic duo ipsi domini vincula vincunt unicum episcopum quod habebat in persona. Et sic ad propositum et patenter videmus quantum opatur onus quod inheret rebus. et taliter quod habent clericum privilegium clericale et ecclesiastice libertatis indultum res suas defendere non poterant quando transiret cum onere suo unde venerant: et transiendo reuerse sunt ad dominum temporalem.

Vicarius Audiuimus motum a discrepando precedentia: sed ad tu concludis in prescripti thematis laicali prudentia: **Felix**

Dico non ego: sed illi quos prelati venerabiliter nominando: clerici de prediis et possessionibus que priusque puerint ad eum soluebant collectam: iterum in nomine domini soluant.

Vicarius. De ben. deliberabimus cui adhibebimus. sed de principali: videlicet de ecclesiastice libertatis emunitate nondum stenti sumus.

Felix. Ad instar cuiusdam cardinalis legati per Bonifacium octauum ad visitandum regem Sicilie directi quem extinctum reperit infirmitate. vngam

inquit sibi plantas ut videamur aliquid fecisse. Recitat Roffredus in B. ti. quod ipsas videlicet immunitate leges scribunt per i. canones per e. ut per. ff. de iure iur. in rubricis et ibidem. l. j. Item. C. de iur. nemi concedenda. l. i. r. Reperio tamen in multis voluminibus de immunitate in antiquis et nouis iuribus: et primum in. c. ult. eo. ti. Sed Boff. et Fa. uen. scribunt emunitatem dicendo quod emunitas de ab e quod est extra: et munia quasi extra munia et munia. non enim subijci ecclesia sordida muerat: ut calceis coquende arene fodiente. sed ab hijs tam ecclesie quam ipsorum predia et macipia siue rustici eorum exempte sunt. et virores et liberi clericorum tanquam clerici ab hominibus muneribus sunt exempti. ut dicit lex imperial. C. de epi. et de. l. j. Item eorum coloni: ut. xxi. di. iudicatum. et hic praeter Boff. si episcopus et clericus tanta necessitate et utilitate inspererint ut absque ulla coactione ad releuandas communes utilitates ubi laicorum non superesset facultates: subsidia per ecclesias estimet perferenda. ut eo. ti. non eo minus. regimus etiam immunitatem. Ecce. vi. ubi dicit. Nec enim eris in vno immunis. et ibidem. c. xj. et si diues fueris: non eris immunis a delicto. Item Hieronimus. xxv. Vos quasi innocentes immunes eritis. Redit autem in idem ut dicamus immunitas ecclesiastica seu emunitas ecclesiastica vel libertas ecclesiastica: aut privilegium ecclesiasticum vel prerogativa ecclesiastica: aut exemptio ecclesiastica. et totum refert ad ecclesiam et personas eius per tractum est.

Vicarius Tu refers de ecclesia et eius immunitatis libertate. sed quia ecclesia multiplex dicitur: ut le. et no. i. c. ult. ne pla. vi. suas. quia videlicet dicitur ecclesia malignum. Item dicitur ecclesia collectio fidelium. Item dicitur ecclesia muros ambitus. Item dicitur ecclesia corpus christi. item ecclesia: prelatura ipsius ecclesie. item dicitur ecclesia ipse oblationes ecclesiastice penitentes occasio ecclesie. Item Archid. de pse. ec. vlt. al. c. vno. li. vi. dicit quod etiam ecclesia non consecrata dicitur ecclesia. Item ecclesia aliquando dicitur oratorium: sed proprie dum fuerit consecrata: sed ante dicitur basilica. Item ecclesia dicitur domus orationis. Aliquando dicitur templum. Aliquando tabernaculum. Aliquando domus dei. Et hec omnia ibidem clarissime probatur per suos vtriusque iuris allegaciones quas per te videre poteris: breuitatis benignitate hic obmittendas. Dic igitur quod sunt iste ecclesie que gaudent predicta ecclesia

Felix Roff. vbi. s. et post ipsum idem. An. in addi. (scilicet libratibus munimur Spe. eo. ti. sup. Rubricam. dicit quod ecclesia secundum diuersas eius significaciones diuersas habet immunitatis prerogativas. Primo in quantum ecclesia est collectio regularium siue secularium clericorum ad seruendum deo. et his adaptat immunitatum libertates. Secundo in quantum est collectio fidelium. et de hac se expedit dicens: quod habet illos leges

De libertate eccle.

gitimos actus q̄ sunt hereticis et infidelibus interdicti. all. l. iij. C. de here. et manich. Tertio vocam⁹ ecclesiā huic dat decē immunitates. ad tres p̄mas all. C. de sacrosan. ec. l. nemo. j. et nemo. ij. immediate seq̄n. que volūt q̄ null⁹ (maxie laic⁹) ibidē sepeliat Sc̄do q̄ nō vedat Tertio q̄ null⁹ ibi habitet. Et ibidē notat q̄ r̄to q̄ nullo titulo alienet in autētica de alie. emphi. §. et q̄nq̄. coll. ix. Quinto q̄ in ea manumissus habet pro manumisso coram iudice. C. de his q̄ in eccle. rē. l. j. et. ij. Sexto q̄ turbans officiū in ea: capite puni⁹. C. de his q̄ ad ec. p̄fu. l. Domician⁹ Septimo q̄ ad eā fugientes securi sunt iuxta distinctionē decre. inter alia. eo. ti. Octavo q̄ in ea nō debēt agitari cause ciuiles v̄l crimiales eo. ti. Enū ecclia. et. c. Decet. li. vi. Nono q̄ seculares iudices v̄l ministri nō debēt hospitari vel placita tenere in domib⁹ ecclesiar⁹ sed in locis publicis: vt eo. ti. c. j. Si autē ecclia tpe guerraz put factū est in p̄lio Thuričen de āno dñi M. cccc. xliij. et seq̄ntib⁹ fuerit p̄ parrochianos aut incolas in castellata: id est tanq̄ castrū munitionib⁹ et defensionib⁹ fulcita. Dicit Henric⁹ boych in. c. Lū ecclia: et Innocenti⁹ p̄cordat ibidē q̄ si in castellātes hñt malā cām: emunitas ecclie ipsos nō defendit. sed si ad ipsam fugiāt christiani et infideles vel als boni et malos pōt in castellari et imunitas ecclie d̄z fuari. sed si q̄s offendit d̄ ecclia et iusticiā: in castellatio est illicita vt colligit ibidem per eosdem et p̄ iura p̄ ipsos allegata.

Vicari⁹ Dixisti supra q̄ ecclia sit collectio fidelium: h̄z ne tal⁹ ecclia libtari et auctis eccliaſtice p̄uilegiū p̄ter id qd̄ itroductū ē p̄ Roff⁹

Felix. Utq̄ sic. Nam magna solēnitate d̄z ecclesiā fore fidelium collectio nem: vt d̄ p̄se. dis. j. Ecclia. que et fuit mox post xp̄i passionem et si gnat sacroz p̄cilioz vniuersaliū p̄gregatōez. vt p̄bat. xv. di. sicut. i. fi. Un legif Act. xv. q̄ a apli et seniores cōueniunt ad declarandū de circūcisione nō facienda. Item Actū. x. Paulus p̄uocauit eccliam in figura cōcilij vniuersal⁹. vbi dixit int̄ cetera Attendite vob et vniuerso gregi in q̄s vos sp̄s sc̄s posuit rege re eccliam dei. i. xp̄i fideles. de q̄ ecclia dictū est Petro Et sup̄ hanc petrā edificabo ecclesiā meam Math. xvi. Nec igit̄ est ecclia que magne libertatis p̄rogatiua nouo iure edito in p̄cilio Constantien in eodez sp̄s sancto vniuersal⁹ p̄gregato: deposuit summū p̄ntificē vicz iohannē papam. xxiij. de āno dñi M. cccc. xv. die. xxiij. mensis Maij. Item eadē ecclia cū summo pontifice vicz innocētiō q̄to deposuit Fridericū impatorē de ducib⁹ Suenie p̄creatū de āno dñi M. cc. xlv. vt p̄z de re iudi. ad aplice. li. vi. Itē ecclia id est summ⁹ pontifex Zacharias cū clero suo deposuit de regno Francoz q̄ inutilis erat regē Carolomānū et loco suo instituit Pipinū p̄rem Caroli magni ipator⁹ Item francigenas nobiles et vasallos regni a u. ramēto fedelitat⁹ q̄ primo regi fuerāt obligati penit⁹ absoluit. de quo. xv. q. vj. Alius Item et acta sunt hec de anno dñi. dclviij. sic videm⁹ q̄ ea q̄ p̄ papā fiunt p̄ ecclesiā dicunt̄ facta. et h̄ ex eius libertat⁹ et emunitatis p̄rogatiua. et hec nō solū ea q̄ sunt laicis p̄hibita et mere sūt spiritual̄ auctis vt ex cōmunicatio interdictū suspensio. rē. sed etiam alia potest ex illa libertate que principibus t̄palib⁹ et iudicibus secularib⁹ sunt cōia et legib⁹ p̄cessa Un dicim⁹ q̄ ecclia deportat in exiliū. de calū. c. j. quod ibidē Gregorius fieri decreuit. Item ecclia incarcerat et relegat. vt legit̄ et no. xiiij. q. viij. Attendendū. et iste canon fuit lex imperialis. vt patet. xvij. q. j. §. Nouarum. item ecclia diffidare potest. vt de homic. p̄o humani. libro. vj. de pe. felicit. eodē li. Itē ecclia decalua t. i. in penā pilos et vestes ante et retro decidit. vt. xxxij. q. j. De benedictio. Et no. Hostien de sorti. c. j. in fine. et in sum. Jo. li. i. ti. xi. q. penlt. et Itē ecclia

Tractatus

ecclia iudicem secularē priuat rebus z sua dignitate. xj. q. j. Nullus epus. et in
 glosa vlt. Item ecclia cogit iudicē secularē ad faciendum canones z suas senten-
 tias. de iur. licet. li. vj. de excep. Cū quidā. de sen. ex. Decernim⁹. Itē ecclia
 infert infamiā. vt. xvij. q. iij. Attendendū. z in glo. Itē ecclia puat laicos offi-
 cio notariē. de pe. felicis. s. j. li. vj. Itē ecclia in casibz iudicat iudeos. vt no. de
 iudeis. Iudei. ij. et p indirectū eos excoīcat: vt de vsu. p. miserabilē. z cōpescit
 eos si s̄ n̄fam fidē dogmatizāt: vt le. z no. in Cle. vnica. de vsu. in glo. penulti.
 Item ecclia dat coadiutorē regibz. de sup. ne. p. li. vj. Brandi. Itē ecclia reuo-
 cat sententiā iudicis secularis: et abolere p̄t infamiā per eundē iudicē irrogatā.
 xvj. q. j. Ecclesia. z ibidē in glo. et Archid. de re iudi. Pastoralis. in Cle. Item
 ecclia puat dignitate seculari palatinū. vt. xxxij. q. v. p̄ceptum. Est autē pala-
 tinus officialis impatoris qui curā gerit p̄cipuā: vt missis notarijs suis negli-
 gentiā arguet in iudicijs. de quo. C. de pala. sacra. latra. l. j. z ibidem in glo. j.
 plenius. Item ecclia exponit et p̄scribit z publicat bona laicorū. lxiij. di. Adria-
 nus. ij. de homici. Pro humani. li. vj. xxxij. q. iij. Quisquis. per Archid. Item
 ecclia virgis verberat. v. q. v. Illi qui. et ibidem glo. et Archi. xxiij. q. v. c. j. et
 q. vj. c. j. Item ecclia questionibz per torturā subijcit. ibidem. Item ecclia lin-
 guam delatori falso copulat. id est amputat. sed doct. exponūt q̄ mandat fieri
 per iusticiā: id est dum episcop⁹ qui habet vtrūqz gladiū: vt Herbiolen. man-
 dat seruari leges. Ita preposit⁹ Thuricēn habet vtrūqz iudiciū. z ita no. v. q.
 vj. Delatori. ex quo ecclia nō effundit sanguinē: nec inducit vltimū suppliciu.
 ne cle. vlt. mo. Sententiā. Itē ecclia nō tm̄ in rebo terre s̄ etiā alijs principibz
 et ceteris laicis rōne p̄cti z excessuū mādatorū ecclie h̄z correctōis z emēdationis
 libertatē: z auctoritatis emunitatē: vt de iudi. Nouit. z p̄stim in his q̄ spectant
 ad pacē reformationē. vt. xc. dis. p. to. xj. q. j. Quicūqz. ij. q. vj. Dīs opp̄ssus. z s̄
 indistincte. Nam sicut dñi est terra z plenitudo eius. sic eius vicarij potestas.
 et hec est ecclia put p̄tractū est z eius potestas nō est limitata territorio: nec cer-
 tis personis. nec est dictū Petro principi apostolorū: pasce has oues vel illas.
 sed indistincte suam iurisdictionē cuilibet reseruat. xj. q. j. Peruenit. et sicut p̄-
 tactum est q̄ ecclia sine papa qui est caput ecclie potest deponere reges et im-
 peratores. vt. xv. q. vj. Alius. et. c. Juratos. de re iudi. Ad aplice. li. vj. ḡ mltō
 magis p̄t ponere falcem in messē alienā: z subuenire cuilibet opp̄ssō p̄ ptatem
 temporale: z p̄sertim religiosi z miserabilibz p̄sonis: z vt talibz etiā def̄ tutor
 Vicari⁹ et curator: vt no. Jo. mo. in. c. Brandi. de sup. ne. pre. li. vj.
 Tu nō ponis custodiā ori tuo: quia nūmū excedis ad exaltan-
 dum eccliaſtice libertatis priuilegiū: prout fraticelli minores insultāt cū sancto
 Francisco. Audiam⁹ quid dicat sanctus Aug⁹. put habet. viij. dis. Quo iure.
 vbi dicit textus Quo iure defendis villas ecclie: diuino vl̄ hūano: diuinū ius
 in scripturis diuis hēm⁹. hūanū in legibz regū. vnus q̄sqz possidet qd̄ possidet.
 Et infra. Iura autē humana: iura impatoris sunt. Quare? Quia ipsa iura hūa-
 na p̄ impatorē z reges seculi d̄s distribuit generi hūano. Itē tolle iura ipatoris
 et q̄s audet dicere: hec villa mea est: me⁹ est iste finis z c. facit ad h. xvj. dis. Si
 imperator. xi. q. iij. Qui resistit. Itē in. c. Cū ad vez. dicta dis. xcvi. dicit Nico-
 laus papa: cum ad verum ventū est vltra sibi: nec imperator iura pontificatus
 arripiat. nec pontifex iura impatorū vsurpet: id est potestatē. z hic est magnus
 argumentū q̄ ptates sunt diuise. z q̄ imperator nō h̄z gladium a papa. ea. dis.
 In scripturis. et. c. Duo. et. c. Si impator. et. xxiij. dist. c. Legimus.

De liber. eccl.

Felix. Habem⁹ glo. magistralē de illa matia pprie loquentē in dicto. c. quo iure ponens duas solutiones. sed secunda clarioz vbi dicit q^d stricte ius diuinū sumitur pro iure canōico. sed hic ius canonicū comprehendit sub iure humano. et ita clarum est q^d ista iura iam allegata non sunt contra libertatē

Vicarius Supra notanter de clericorū et (tis eccliaſtice priuilegia. liberis protulisti: et ipsos libertatis eccliaſtice priuilegio inuaniū penitus decoſtaſti: cum nō sit de iuris nec facti rigoris v^l equitatis obſeruantia q^d talis emunitatis inueniā in ipsis p^{ro}rogatiua. imo clericorū et mulierum cohabitatiōis p^{re}sumptio penitus reperitur. imo detestabil^r de iure prohibita. vt le. et no. de coha. cle. et mu. quasi per totum.

Felix. Venerabilis pater nō sit vobis hanū Iustiniani imperatoris sacratissimi dictū. C. de epis. et cle. tam magnanimiter p^{ro}mulgatū. vbi p^{ri}mo put^o p^{re}tactum est in rubro dicit de nuptijs clericorū vetitis seu p^{ro}missis. et cōsequēter ibidem. l. ij. circa fi. omnib⁹ clericis hui⁹ p^{ro}rogatiua succurrat videlicet emunitatis p^{re}tacte. vt cōiugia clericorū ac liberi quoq^{ue} ministeria. id est mares et femie. eorū

Vicari r^ung⁹ etiā filij imunes ab hui⁹ sp^{ec}i munerib⁹ p^{ro}fuerēt. Hec ille. Distingue t^{em}p^{or}a et p^{ro}cordabit scriptura. ij. q. ij. Si peccauerit. et sic variant^{ur} t^{em}p^{or}a: variant^{ur} et iura. xix. dis. c. j. et ij. lxij. dis. s. Vex. et c. seq^uenti. Unde hec lex data est in ciuitate Constantinopolitana. in qua p^{ro}tunc et modo inter omnes orientales clerici reuerenter habebant liberos et vxores et nihil ad nos de his qui foris sunt. de diuor. Gaudem⁹. ritum q^{uod} n^{ost}rum teneam⁹ firmiter.

Felix O p^{ri} reuerēde fortassis est p^{ro}phetia p^{er} vos et alios cl^{er}icos mⁱⁿime spernenda. Nam vidi et audiui peritiorū et seniorū imo deuotiorū et religiosorū mature deliberatiōis motiua in concilio Basiliē^{si} diligēter auizando in deputatiōe reformatiōis deducta. q^{uod} ois etas ab adolescentia prona est ad malum. xij. q. ij. Omis etas. et dic^{it} lex in autē. de mona. coll. j. q^{uod} humana natura labilis est ad delicta. et videt^{ur} in exp^{er}ientia q^{uod} quondā homines fortiores erāt in natura et habebant corpora robustiora. vt p^{ro}bant veteris testamēti volumina. et insup^{er} q^{uod} naturale ius est cōmune omnium nationū. eo q^{uod} instinc^t nature nō cōstitutiōe aliq^{uod} habeat: vt viri et femie cōiunctio. liberorū successio et c. j. dis. Jus naturale Et d^{omi}n^{us} in paradiso dixit. Crescite et multiplicamini. Gen. j. et h^{oc} op^{er} naturalissimū videlicet generare sibi simile: vt dic^{it} p^{ro}ph^{eta}s. Durauit ab origie mūdi p^{er} oēs natōes et hoīm status vsq^{ue} ad Calixtū papā: qui p^{ri}m^o clericis a subdiaconar^{um} ordine vsq^{ue} ad supiores inclusiue inēdixit vxores. vtz. xxvij. di. Presbyter. et hic Calixtus natione Roman^{us}: et sedit annis q^{uod}noq^{ue} diebus. x. et martyrio coronatus de anno d^{omi}nⁱ. cc. xxiij. et hunc Calixtū sequebat^{ur} Iustinian^{us} imperator et elect^{us} de anno d^{omi}nⁱ. ccc. xvi. His igitur oib⁹ et singulis sincere per dictos venerabiles viros cōsideratis et diligēter informati de p^{re}sentiū clericorum statibus vniuersis. et igit^{ur} p^{er} reipublice et puater cōmodo patēter felicissimo cōsulerēt statuendum et firmiter decretandū: vt occidentales clerici ad instar orientalium p^{ro}p^{ri}is gauderent vxorib⁹ ne abuterent alienis. Itē scdo q^{uod} nemo de cetero fundaret noua bñficia aut monachorū seu religiosorū monasteria. sed q^{uod} antiq^{ue} restaurent loca pia. de qua materia nup^{er} copiosam feci collationē que intitulat^{ur} de nouis bñficijs et officijs nō instituēdis. Et fauore igit^{ur} speram⁹ benigno q^{uod} hec duo pūcta et p^{re}ſt^{itu}m de clericorū in sacris ordib⁹ cōstitutorū cōiugio in p^{ri}o generali aut economico sup^{er}uēnturo p^{ro}cilio decreten^t edicto publico. Nā indeis baptizadis fuit fauorabil^r p^{ro}cessus i p^{ro}cilio sup^{er}dicto. vt vtant^{ur} reb⁹ p^{er} vsurarū rabiē conque^{re}

Tractatus

fitis cum certo tamen discretiōis modulo. et hoc lege veteri fuit phibitum. sed illud videlicet cōiugii lege diuina et naturali semp vsq ad p̄actū temp⁹ fuit laudabil^r p̄missum. Itē hoc vsuraz nephas p̄nūc put extūc lege diuina fuit de testatum. sed illud nō diuina sed hūana constitutiōe nobis videt̄ indictum.

Dicarius Placet q̄ fiat. sed canis tuis obstantib⁹ putam⁹ q̄ tibi nō pficiat. Sed vltra pcedam⁹. Constat q̄ ante christianissimū Constantini impator⁹ magni tempa cleric⁹ nō fuerunt nec ecclesijs aut ecclesiā rū ministerijs bona tpalia p̄sertim mobilia libere cōcessa. et p̄tunc ipsoz exilis erat nūer⁹ et rarus. et iō deo et hoib⁹ fuit carus. xciij. di. Regim⁹. in fi. et nūc sup arenā maris et stellas celi videt̄ multiplicat⁹. vñ pprie legi⁹ et nō. xciij. di. Tales. q̄ multitudo clericoz et sacerdotū fac̄ eos cōtemptibiles. et p̄sertim dū litteratura morib⁹ et vita sunt vacillantes. multitudo facit ipsos mag⁹ viles. vt. xciij. di. Regim⁹. Vñ sc̄ptuz ē q̄ multitudo canonib⁹ et legib⁹ est inimica. de p̄ben. quia intantū. et multitudo onerosa nihil habet honesti. in auten. de referen. in fine.

Felix Bene dicitis et supra tetigi q̄ tot et tāta sunt clericoz et religiosoz stipendia in terre finib⁹ hincinde p̄stituta. q̄ vnacū clericis et religiosis sunt plebeis et popularib⁹: et p̄sertim terre cultozib⁹ multū onerosa. et conseq̄nt ecclesiastice imunitat⁹ et libertatis vilipēdunt̄ p̄uilegia. attū si temeritat⁹ audacia p̄tensoz clericoz ordinari ad sacros ordines festinantū p̄ ingeniū sagacitatis et rigore examinis ordinarioz nō impediret. mltō mag⁹ mund⁹ p̄ clerū inutile ḡuaret. et imunitat⁹ ecclesiastice p̄rogatiua frequēti⁹ p̄taminaret. Et aliud mōstruosum qd̄ diligēter cōsideraui: silr obuiat multitudini clicoz. Nam dicit Isid. ethi. xij. c. iij. d̄ basilisco q̄ cuncta viuētia visu solo p̄imit. attū mustele sagacitas ipm̄ ipune audēter occidit. et igit̄ nihil em̄ inq̄t parens ille rerum sine remedio cōstituit. et sic Plini⁹ dic̄ de lupina q̄ sex vel octo cattulos siml^r parit. et agnella duos vl^r tres pariēdo p̄ducit. ecce mira dei dispositione infiniti greges agnoz tā fructuose deducunt et lupoz multitudo: q̄ nociue hūane creaturē mirabil^r disp̄gunt et n̄ in tris nisi pauci respectu agnelloz videbunt⁹. et sic ad p̄positum. ecce q̄t p̄ singlas ānoz q̄rtas p̄ oēs ep̄atus turme creant⁹ et ordinātur sacerdotū. et vt loqr̄ de notiori vic⁹ de dyocesi Constantien⁹ vbi estimatiōe cōi per annū ducenti vel q̄si p̄mouētur p̄sbyteri et nō mortes tā frequēti⁹ eoz s̄ ordines sunt notissimi s̄ summi p̄ntis clemētia. aut dyabol⁹ p̄missiōe sua lupos et sacerdotes tal^r dissipat et segregat q̄ multitudinis sarcina p̄plo nō noceat. Nā si sicut agnelli p̄seuerat̄ fructificaret. et fetus suos p̄ orbem dilatarent: omnes rusticoz cetus ad alendū lupos et sacerdotes nō sufficerēt: s̄ radicatus desolati deficerēt. et hic patēt̄ cōcernitis in practica q̄ multitudo sit onerosa: put p̄actum ē in theorice tra

Dicari⁹ Scis q̄ nihil est actum dūz sup̄est ali⁹ qd̄ agendū. vij. q. j. illud. Vñ notat̄er dixisti ecclesiā fore collectōez fidelū. quot s̄ fideles faciūt h⁹ eccie collegium?

Felix Videm⁹ q̄ ecclesia fidei n̄re in q̄ fideles sum⁹ añ aploz cōgregatōz stabit in solo xp̄o. p̄nter in ipso et aplis suis et alijs discipulis s̄ in stante christi p̄secutiōe: et veniēte turba iudeoz cū traditore: relicto christo fugierunt omes. quo mortuo ecclesia remāsit apd̄ solā beatissimā p̄ginē mariā: p̄ ut dicit lex impialis q̄ ius collegij vel p̄uētus aut cōgregatōis ceteris mortuis stat in vno solo. qd̄ cuiusq̄ vnuer. no. Sic. s̄. vlt. s̄ resurgēte dño cōgregata ē ecclesia cum p̄gine Maria. De hac ecclesia d̄r Act. ix. q̄ conuerso Paulo ecclesia quidē p̄ totā Iudeā et galileā et samariā habebat pacē: et edificabat id est am⁹

De liber. eccl.

pliabatur. Item ampliata taliter ecclesia misit Herodes rex man⁹ vt affligeret quosdā de ecclesia. occidit aut iacobū zc. Act. xij. in prin. Item capto Petro: oratio fiebat sine intermissiōe ab ecclesia p eo. ibidem. Itē dū creuit nūer⁹ fidelium ecclesie per singulas ecclesias ipsi pbyteros ordinabāt. id est p singulas congregationes fidelium. Act. xij. Itē Act. xvj. dicit. Et ecclie quidē pfirmabantur fide de z abūdabāt numero quotidie. Item Act. xix. scribit. q. crescente ecclesia ipsa erat cōfusa. et ples nesciebāt qua ex causa puenissent. videlz fideles. Itē Act. xx. dixit Paulus ad fideles. Attendite vobis et vniuerso gregi: in quo vos spiritus sanctus posuit epōs regere ecclesiam dei quā acq̄siuit sanguine suo zc. Itē paulus scripsit ecclie dei q̄ fuit Corinthi. i. ibidē fidelium cōgregationi. j. Corinth. j. Item eisdē scripsit dicendo. et vos eccliaz dei cōtemnitis. id est pgregationes. ibidem. c. xj. Item idē scripsit illis dicendo. Doceo vos sic in omibz ecclis doceo. ibidē. c. xij. Itē ibidē dicit d̄ seipso. q. psecutus sū eccliaz dei. ibidē. c. xv. Itē idē. ij. Cor. xj. dixit fidelibz. Alias ecclesias expoliam accipies stipendium ad ministerium vrm. item idē ibidē in fine dic. in ieiunijs multis z frigore zc. sollicitudo mea est oim eccliaz. item idē ad Gall. ij. dixit. Erā ignot⁹ facie ecclis indee q̄ erāt in christo. item idē ad Phil. iij. z dixit ad eos. Scitis autē zc. q. profectus sum a macedonia nulla mihi ecclesia cōmunicauit. itē idē ad Ephe. j. ait de xpo Et ipm dedit caput sup oim ecclesiam. item idē ibidē. c. iij. vt innotescat pncipibus ac p̄tātibz in celestibz p eccliam mltiformis sapie dei. item ibidē. c. vi. Sic vtr caput ē mltis. sic xps caput ē ecclie. Itē ad Col. j. dixit. et ipse videlz xps est caput corporis ecclie q̄ est pncipium primogenit⁹ zc. Itē ibidē in eodē. qui nūc gaudeo zc. z adimpleo ea q̄ desunt passionū xpi in carne mea p corpe eius qd est ecclesia. item idē. j. Thez. ij. Imitatores facti estis. z frēs eccliaz dei zc. Itē idem ad Thi. iij. Si q̄s aut domui sue pesse nescit. quō ecclie dei diligentiam habebit: item ibidē. c. iij. in domo dei puerari q̄ est ecclesia dei. item ibidē. c. v. si quis fidel. vel si qua fidelis hz viduas subministret illis z nō gnet ecclesia. Itē idē ad Heb. xij. multoz milium angeloz frequētia z ecclesiam pmitinorum zc. item Iaco. v. infirmat quis in vob inducat pbyteros ecclie z orent sup eum. Item. j. pe. v. Salutat vos ecclesia q̄ est in babilonia zc. In his oibz scripturis et in Apocalipsi multipl^r ecclesia sumit p fidelium pgregationē. Vñ dicit io. an. in addi. spe. sup Rubz. de clan. despon. q. illud m̄fimonium qd p̄hit in p̄ntia plurium fidelium d̄ p̄ctū in facie ecclie. Sūt aut duo ples vt dicit reg. iur. pluralis locutio duoz nūero p̄tenta ē. li. vj. Sumit aut illa facies ecclie ab innocētio papa tertio original^r viro mire innocētie z sciētie q̄ etiā cōposuit libz de miseria cōditionis hūane. z pre ceterz ipsi sunt ples decretaliū eplē. z scripsit illa p̄ba vics in facie ecclie: in decre. p̄stituit⁹ de puer. p̄u. in p̄n. z nō recordor me in alijs tribus legisse. vtrūq̄ in ipis in scripturaz volumibz z f̄monū collatōibz cōmunissime. Scribit aut in p̄spectu ecclie de clan. despo. c. ij. z. iij.

Dican⁹ Nec nihil ad intētiōis nre principal^r motiū. s̄ vltra procedas differēdo ppositū. Nā p̄stat q. xp̄i fidelium pcessit a iudea. vt. xxxij. q. iij. Recur⁹ rat. nunc restat vt cōgscam⁹ vñ pcesserit. z quō iudeoz ecclesia zc.

Felix Hoc solutiōis iudiciū soluebat doctor gentium. ad Gal. c. iij. q̄ ait. Sicut abraham credidit deo: z reputatū ē ei ad iusticiā. cognoscite ergo q. qui ex fide sunt: hi sunt filij Abrae. prouidēs autem scriptura quia ex fide iustificat gentes deus: pronunciauit Abrae: quia benedicentur in te omēs gentes. Nec ille. Vñ omēs qui credebāt fideliter in deū Abrae z deum ysaac et deum Iac⁹

Tractat'

cob in ecclia dei numerati sunt. et igit' dixit plus israel ad Moyſen et Aaron
 Rume. xx. in pn. Cur eduxistis eccliam dei in ſolitudinē: vt ⁊ nos ⁊ iumēta no
 ſtra morerent'. Item Deut. xxiij. Non intrabit eunuchus amputatis teſticularis
 ecclia dei: nō ingrediet' manſer. hoc eſt ſcorto nat' in eccliam dei. ſz hic ecclia
 caput p tabernaculo in q' ſuare ⁊ miniſtrare nō poterāt. t' Jēz iudic. xx. ſcribitur
 q' de filiis iſrl' in eccliam populi dei cōuenerūt q'draginta milia peditū pugna
 torum. Item. j. Re. xviij. dixit Dauid aduerſus Boliā. nouerit ois ecclia q' nō
 in gladio nec in baſta ſaluat dñs. item. iij. Re. viij. Stabat ſalomon et benedi
 xit omī ecclie iſrael. omis em ecclia iſrl' ſtabat corā eo. Item. j. Paralip. xxiij. di
 xit dauid ad pplm iſrl'. Benedicite dño deo nro: ⁊ bñdixit ois ecclia dño deo
 patrū ſuoz. item. iij. Paralip. viij. Fecit ſalomō ſolēnitatē in tpe illo ſeptēz diebz
 et omis iſral' cum eo ecclia magna valde. Jtez iudith. viij. Dñ ppls iſrl' gūaret
 per Holofernē: fact' ē ſletus ⁊ vlulat' magn' in ecclia. Jte ps. xxi. dixit Dauid
 ad dñm. Apud te laus mea in ecclia magna. Et ibidē dixit. In medio ecclie lau
 dabo te. Item ps. xxv. Ddint ecclia magnā malignantiū. item ps. xxxij. Cōfitebor ti
 bi in ecclia magna. et. xxxix. Annūciaui iuſticiā mā in ecclia mag. et. lxxij. In ec
 cleſijs bñdicā dño. Et. lxxviiij. ethan eзраite. Cōfitebunt celi mirabilia tua do
 mine. et em ſitratē tuā in ecclia ſctōz. item ps. cvj. dixit Dauid de dño ⁊ exal
 tent eū in ecclia pleb. et. cxlij. Laus ei' in ecclia ſctōz. item Prouer. v. Pene fui
 in oī malo in medio ecclie ⁊ ſinagoge. Jte Eccl. iij. dixit ieſus ſydrach. Filij ſa
 pientie ecclia iuſtoz ⁊ natio illoz obediētia. Jte idēz ibidē. c. xv. dixit de iuſto.
 Exaltabit illū apud prios ſuos. ⁊ in medio ecclie apuit os ei'. item ibidē. xxi.
 Os prudētis q'rit in ecclia. et pba illi' cogitabūt in cordibz ſuis. Et ibidē. c.
 xxi. Dicit de iuſto Et elemoſinas illi' enarrabit ois ecclia. item idēz ibidē. c. xxx
 viij. dic de mal'. Unuſquiſq' in arte ſua ſapiēs eſt ⁊ c. ⁊ in ecclia nō trāſiliet.
 Et ibidē de bonis. et laudē eozum nūciat omis ecclia. Item Treñ. j. Vidit gen
 tes igreſſas ad ſanctuariū ſuū d' q'bz pcepas ne intrarēt ecclia tuā. Jte iohel
 ij. dixit ppha ad pplz iſrael. Sanctificate ieiuniū: vocate cetū: congregate po
 pulū. ſanctificate ecclia. Item. j. Macha. iij. Congregauit iudas ⁊ congregatio
 nē filioz fideliū ⁊ eccliaſiarū ſecum ⁊ ait ⁊ c. Et ibidē. c. v. vbi dicit. et puenit ec
 cleſia magna ad cogitan' dñi qd faciendum foret.

Vicarius

Audiuimus ecclie nomen in
 vtroq' teſtō venerabilr diuul

gatu. ſcim' q' antiq' cū noua multū diſcrepat. eſt aut' ne modus q' vna cuz alia
 concordat vt nomis appel. **Felix** Dicit phus. q' ignorātes ſtutes voca
 latio mag' fructuoſa fiat: buloz: de ſacili palozant. Und' dicit
 yſid. ethi. li. viij. c. j. q' hec nomia ecclia ⁊ ſinagoga ſunt greca. et p mū cōuo
 catio et ſcōm pgregatio appellant'. ⁊ añ xpi aduentuz ⁊ in dieb' ſuis ecclie fi
 deliū collectiones dicebant'. ⁊ in ytraq' ecclia malignantiū nō eſt ecclia: ſicut ſo
 cietas latronū et maloz ⁊ rerum ihoſteſtarū dicat' fore nulla. vt dic' lex. nō pre
 mittendū. ff. Pro ſocio. Improprie tñ dicim' q' ecclia ⁊ ſocietas eſt inē mali

Vicari Habet ne teſtāti ve (gnātes. de q' le. ⁊ no. xxxij. q. j. c. vlt.
 ter' ecclia alicui' eccliaſtice libtat' aut imunitatis pūilegia:

Felix Puto q' nō alia q' nre congregatiōis fidei ecclia p'dicta videlicet
 quia certos habuit ac' legitimos ptunc hereticis ⁊ inſidelibz int'
 dictos. vt fuit circunciſio ſacrificioz imolatio: ſuozū tpm frēqntatio ⁊ c. et hi
 actus interdicti fuerunt Saduceis. effreis. geneſteis. meriſteis ⁊ ſamaritis: q'
 rū ritus: mores ⁊ obſuantias notabilr deſcribit yſido. vbi. ſ. c. iij. et inſup gen

De libertate ecclesiastica

tribus: sarracenis et paganis ac barbaris ac omnibus qui colebant deos alienos.

Vicarius. Quid autem de ecclesie dicis iam dicte sacerdotibus et levitis: eorumque libertatis immunitate. **Felix.**

Principaliter placuit quod in primorum parentum libertate coniugali status ipsorum perman-
sit: et quod non tamen una quilibet sacerdotum sed plures potuit habere uxores. si voluit hinc
quod terre possessionibus et ipsius cultus caruerunt: et ab omnibus civitatis liberi fuerunt.
et ut liberi in lege domini cum liberis et uxoribus suis persisterent et officia sua quiete
peragerent receperunt primitias: decimas et holocausta. de omnibus fructibus et anima
libus terre. de qua plene leg. et no. ij. Paral. xxxj. Levitici. ix. et xxij. et Deut. xviij.
Item quod portiores inter illos erant de genere sacerdotum et levitarum procreati: et
tribus ipsorum cum tribus regibus venerabiliter erant permixti: ut dicit magister in historia
de conceptu salvatoris. Et hec utique fuisse insignia similiter et exquisita libertatis

Vicarius. Si autem ipsis dabant beneficia pro ecclesiasticis beneficiis. ut
de rescripto. c. finali. li. vj. Dic igitur que fuerunt ipsorum beneficiorum obsequia?

Felix. Dicit Iosephus iudeorum scriba disertissimus. et post ipsum magister in
historia inter apostolorum actus quod ante tempora David cultus ecclesie
iam dicte non erat tam laudabiliter discretus: imo discretionis ritus arbitrio singu-
lorum erat confusus. Et igitur idem David volens rectificare et dei cultum am-
pliare: videbat quod unus summus sacerdos administrationem non sufficiebat. quia
si infirmitatis onere gravaretur: non erat qui poneret incensum et officio suo re-
tetur. unde instituit viginti quatuor summos sacerdotes: quorum sedecim de genere
Eleazar. et octo de genere Ychamar. unum tamen illorum ex viginti quatuor erat summus qui
dicebatur princeps sacerdotum. administrabant autem per septimanas: que officia iu-
re hereditario devoluta sunt ad posterum eorum. et unusquisque. xxij. summorum sa-
cerdotum cum administrabat secum habebat. xxij. minores sacerdotes et totidem
levitas qui suberant sacerdotibus put hodie sunt subdiaconi. Item totidem iani-
tores: duplicato numero natineorum vel ypodiconiorum quos nos dicimus subdia-
cones. Fuerunt autem. xxij. principes sacerdotum a tempore David usque ad tempora
transmigrationis babilonis in quadringentis et. lx. annis. A transmigratione autem
cessavit sacerdotum usque ad reditum de captivitate sub Zorobabel et Jesu filio
Josade magno sacerdote. et inde usque ad tempora Nachabeorum fuit tempus sacer-
dotum. tempus autem Nachabeorum non deputatur sacerdotio. quia idem erant duces et
sacerdotes. et sic usque ad Herodem qui fecit occidi quotquot inveniunt de gene-
re sacerdotum ne iterum devolueret ad eos regnum et vendebat summum sacerdo-
tium. quandoque uni quandoque pluribus simul. et fuerunt omnino usque ad eversionem
hierusalem. xxvij. summi sacerdotes. A tempore autem Herodis usque ad eversionem
hierusalem non ponit Iosephus summam annorum. sed constat. cv. cum herodes an-
christi natiuitate. xxx. annis regnauerit. et dominus. xxvij. annis vixit. et a mor-
te domini usque ad eversionem hierusalem facta per Tytum et Vespasianum: et per Christum
prophetizata dum flevit super illam. ut legitur Luc. xix. fluxerunt. xlij. anni. Dic
autem Grego. super Ezechiel libro. ij. omelia. x. quod illi sacerdotes maioris erant
ordinis qui in custodiis templi excubabant quam alij qui ad altare quod ante faciem
templi erat interiorum ministrabant. et hic fac ad sacerdotes ecclesie nostre pulchram
comparationem brevitatis amore non resumendam. Hanc igitur primam sacerdotum
veteris testamenti et similiter novi usque ad Silvestri pape et magni imperatoris
Constantini tempora status tranquillitate a longe prospexit Fredericus secundus

aa

Tractatus

imperator de Sueuorum genere ducum precreatus: et quod non bonorum temporalium et
presertim immobilium nunquam habuerat sollicitudinis usum. Et igitur ex tortuosi
colubri cordis corrosione put de ipso scribit in. c. Fundamenta. de elec. li. vi. scri
pserat ad omnes reges et principes terre: ut ipsorum suffultus auxilio clerici sui temporis
et sibi successores ad tales reduceret status sollicitudinis et humilitatis sincerissi
me subiectionis: put hec et alia Petrus de vineis in suis epistolarum collationibus
ad intellectus deducit floridiores. Sed quia talis adhesio assuetudinem eorum
dem principum habere non potuit potentiam se transulit cum magna principum et
nobilium turba: ad terram sanctam in superbia et abusione et suffocatur interijt in ior
danis flumine de anno domini. M. ccl. et sic ecclesia remansit in emunitatis sue
solita libertate. de quo quidem Friderico secundo et etiam primo et ipsorum tyranni
dis feneritate multipliciter scripti in libro de nobilitate. et put Seneca libri no
tabilis volumine congeffit de Heronis sui domini et imperatoris clementia. ita
Petrus de vineis predictus composuit epitaphium sepulture de secundo Friderico
ci iamdicti pbritatis ingenia. licet finium regundorum probauerint utroque terri
biliter actitoris merita. totidem mundo notissima. et sunt ista notant expigramata
tis metra. Si pbritas: sensus: virtutes: gloria census: Nobilitas: orni: possent re
sistere morti. Non foret extinctus: fridericus qui iacet intus.

Vicarius Sat est. quoniam nimirum extruagantes incuruasti materiarum
renouationis intricaciones. Refert ut simpliter tangas aut superficialiter gradatim super
ecclesiastice libertatis aliquot emunitates ut aliquas videris fecisse (put primi
fisti) plantarum per **Felix**. Non solentie prudentis vestre paternitatis multum
dis inuentiones. altioris fulcite doctrinis sed rudibus dispensa rudis
menta intellectus nubilosus constrictus ingenium quoque tepidius tardioris. Domi
nus noster Iesus christus ecclesie caput. initium et finis reliquit exempla. ut sui terrarum
vicarii ipsius sequantur vestigia: et in parabolis et in enigmate antiquorum locutus
est. et sic de ore ipsius exiit gladius ex utraque parte scindens. Apocalip. i. et hic
gladius est spiritus qui est verbum dei. ad Ephe. vi. et hic gladius deuorabit
usque ad extremum terre. Hiere. xij. Et foris vastabit gladius eius et intus. Deutero.
xxxij. qui fuit flamme gladius atque versatilis. de quo Beati. iij. et Job. xij. De
ore eius lampades pcedunt: et flamma de ore eius egreditur: et interficiet spiritum
oris eius. ij. Thessal. ij. put legit de bobus vulconis in historia Troyana. Hic
gladius est ecclesie mucro. de quo scribit. xvj. q. j. Uisus. et est maxima pena mundi
xxxij. q. iij. Corripian. et in se continet pharetram sagittarum omnium censurarum
ecclesiastica: quod tanquam spiritus torrens et nescis unde veniat. quoniam inuisibilis: et vulne
ra linoris eterni et terreni mortis infligit. ut dicam cum Hiere. ca. iij. Ecce gladium
usque ad animam. quoniam non tantum viuos sed mortuos deuorat. ut le. et no. p. Archidya. de
sen. exc. Cum qs. li. vi. et in glo. iij. quia in spiritu oris eius: ois partus eorum. vicz censu
rarum. Ps. xxxij. et quod ois dicit nihil excludit. de pe. di. j. Nemo potest. Et rursum. saluum
faciet a gladio oris eius. Job. v. quoniam per mortem aias et ne mortis vinculo pstricatus ab
soluit. ut de sen. ex. A nob. ij. ut dicam cum ppha. mortificat et viuificat: deducit ad
inferos et reducit. sic et imperatores et principes put practum est morti tradidit dum
excommunicauit. unde de pe. dif. j. s. Hoc idem. p. Item a mortuo. O altitudo
diuitiarum sapientie et scie dei. quod incomprehensibilia sunt iudicia eius. et inuestiga
biles vie illius. quis enim cognuit sensum domini etc. Hec igitur incomprehensibilia et in
uestigabilia sunt thesauri ecclesie triumphantis et militantis per quos anima fidelis ad diui
tiarum predictarum puenit cognitionem. ita quod ipsa in deo et deus in eo est: ut sciat quod

De libertate ecclesiastica

ad talia puenit per ecclesiastice libertates emunitatē per christū nobis relictas et suis in terre fidelibz loz cūtenentibz distributam.

Vicarius. Rogo cunctis allegationū pba tionibz derelictis nude pcedas et edicas emunitates inq̄ntum noueris ecclesiastice libertatis.

Felix Placet et noueritis put perantea sincerius nouistis: quia ipsa ecclesia. id est ipse locus consecrat⁹ habet emunitatē vt nullus inde per vim abstrahatur nisi in casibz videlicet si ille qui fugit ad ecclesiam sit publicus latro vel nocturnus populator agrozū. tales enim possunt extrahi ab ecclesia. etiam nō prestita impunitate. Item si quis in ipsa ecclesia cōmisit homicidiū vel aliud maleficiū. tūc enī nō debet defendi ab ecclesia cum violauerit eam. Item si sit seru⁹ alicui⁹ dñi: qui suus p̄stita a dño cautiōe de impunitate. si nō de ecclesia exire inuitus cōpellitur et reddit dño. Itē ea que in ecclesia posita sunt: nec p vim nec per furtū inde sunt auferēda. et qui abstulerit vt sacrilegus iudicat. Itē q nūlus mortuus infra ipsaz ecclesiam sepeliat nisi sit episcopus vl' abbas aut digni p̄byteri vel fideles laici. Item emunitatē habet ecclesia q in choro nō morantur laici cū clericis. Itē q ecclesia in seculare habitaculū non conuertat. sic neq va sa nec cortine nec cetera ornamēta debent pollui nuptiaz cōmunijs vel alijs seculariū vsibus ne ingredientēs sentiant vltionē zc. attamē si legat⁹ apostolice sedis vel episcopus vel archiep̄us reciperet ab ep̄o vel capellano alicui⁹ ecclesie vel monasterio bene posset ornari dom⁹ ecclesiastica in qua reciperetur cortinis et ornamētis ecclesie. Item habet emunitatē ecclesia q non posset vendi ppter aliquā necessitatē. Itē in domibz personaz ecclesiasticaz: et mltō magis in ecclesia placita secularia nō sunt faciēda: maxie de causa sanguis. Itē q nō fiat in ecclesia societates vl' publica parlamēta. cessent vana et pphana colloquia. Item nō fiant in ecclesia vl' cimiterio negociatiōes: et p̄cipue nundinaz nec fori cuiuscunqz tumult⁹. nō fiat ibi strepitus iudicioz seculariū et p̄cipue cause criminalis. Itē p̄cessus iudiciū seculariū et sententiē protelate in illis locis nō valent ipso iure. Item ludi theatrales cū laruis et simili bz inhonestis p̄hibentur fieri in ecclesia nisi fiant pro deuotiōe inducenda. Item de passione vl' resurrectione dñi zc. Et pro intellectu p̄missoz nota q nocturn⁹ populator agrozū est qui denocte agros militū seu p̄uatoz depopulat. id ē vastat aut comburit. Publicus aut latro est qui itinera frequēntata scz stratas publicas: que quasi loca sacra insidijs et aggressionibz obsident. et talē potest quilibz auctoritate sua de ecclesia extrahere et punire. hec tamen intelligenda sunt si nocturn⁹ sit latro. nam diuturn⁹ nō debet occidi nisi telo se defendat. et talis nō defendit: al's autem q̄ltercunqz enorme vel gūe delictū cōmiserit. debēt rectores ecclesiarū saluare sibi vitā et mēbz a ydonea cautiōe recepta scz iuratoria t̄m: scz et fideiussoria ac penali si timeat q is q̄ petit eū nō bñ seruet iuramētū suū. sup b̄ aut q̄ iniq̄ egit. est al's legitime puniēd⁹. Itē q̄diu est infra ecclesiā nō est inde p violentiā efficiēd⁹ nec detinēdus nec constringēd⁹: nec requies nec vestis nec victualia deneganda. qd si q̄s facere attemprauerit: sciat se crimē lese maiestatis incurrisse. et sic vltimo supplicio puniat. Hanc aut libertatē habet nedū intra eccliaz sed extra infra. xxx. passus: vt ad requisite nature vsū debitis exeat locus. licet hodie de facto sit hec imunitas in locis plibz vsurpata. si tñ maior est ecclesia. scz matric. extendit vsqz ad. xl. passus. in capella. xxx. capelle vero q̄ sunt infra ambitū maioris. s. ciuitatis vl' castri vl' ville: nō ponūt in hac. xxx. passū obfuationē exquo aut aliquis maleficus vel delinq̄ns vl' alius ad ecclesiam fugiens infra di

Tractatus

etiam ambitū se recipit: ecclesia ipm saluare debet. Itē si q̄s cōmisit homicidiū vel mēbri mutilationē. in vna ecclia z fugit in aliam. gaudet immunitate. Itē sacrilegiū cōmissum in ecclia per furtū aut homicidiū vlt mutilationē licz sit crimen eccliaisticū. ecclia tñ pmittit vt puniat p indicē secularē. p̄t criminis horrore Itē in deus pagan⁹ vlt excoīcat⁹: si cōfugerint ad ecclias z nō fecerint crimina supi⁹ edicta: gaudēt imunitate. Itē qd cimiteriū hz emunitatē sic ecclia. exceptis certis sepulturis. nā oēs sepeliunt in cimiterio sz nō oēs in ecclia. Itē ecclesia nō cōsecrata habet emunitatē. si eps primariū lapidē z ordinata est ad cōsecradū. Item q̄ effractores ecclie nō psecrate in q̄ diuina celebrant sunt excoīcati Item ecclesia interdicta gaudet emunitate. item puata oratoria q̄ sunt in q̄busdā domib⁹ nō gaudēt emunitate. Itē fugiēs ad sacerdotē q̄ defert sacm̄ eucharistie gaudet emunitate. fm aliq̄s. Itē palaciū ep̄i nō hz emunitatē de iure sed de cōsuetudine posset h̄re. Item ecclia pvidebit in expensis fugientib⁹ ad eam. Itē in piculo psecutiōis pnt parrochiani fugere ad monasteria vlt ecclias z se tueri sed incastellare z pugnaculis armare. de h̄ p̄dictū est. Itē si ecclia vel capella fuerit edificata in solo alieno: nō ecclia vlt capella p̄trea erit tributaria. sz edificans reddat dñm solū indēnē. Itē hz ecclia vlt monasteriū emunitatē q̄ p̄t recipe donata vsq̄ in infinitū. sed nō puatē p̄sone. qz hec donatio fieri debz cū iuris moderamie. Item intrās mōasteriū hz emunitatē q̄ mōasteriū in bonis suis mobilib⁹ z imobilib⁹ eū sequit. licz fuet p̄rium ex cōsuetudine. Itē relicta ecclis in testamēto. nō fuata legis solēnitare sz ecclie tenent. Itē transfert dominū ad eccliam solo pacto. secus est de p̄sonis puatis. qz necessaria est corporalis traditio. Itē qñ dat aliqd eccliaisticē p̄sone cōtēplatione ecclie. z qz d̄r solo pacto. i. sola z nuda p̄missiōe absq̄ stipulatiōis solēnitare z traditiōis. z h̄ vez est de his q̄ relicta sunt vel legata vel cōmissa fidei vel donata ecclis vel monasterijs vlt alijs locis p̄ijs. z sup his p̄t ecclia agere tā actiōe p̄sonali q̄ reali. Item habet ecclesia p̄uilegiū: q̄ quicqd̄ emprū fuerit de pecunijs ipsi⁹ ecclesie ad eā d̄z reuerri. q̄ adeo vez est q̄ si cleric⁹ habeat pecuniā de p̄benda sua vel ecclia. z inde emat p̄diū lz illā pecuniā potuissz dare cōsanguineis: intuitu pietatis vel alijs p̄sonis. nō tñ p̄diū h̄mōi. qz statim cū fuit emprū sine noīe alie no cedit ecclie. z p̄pter h̄ h̄mōi cleric⁹ nō p̄t alienare auctē p̄pria: licz res mobiles quas h̄nt clerici de b̄nficijs eccliaisticis ad vsus suos possint alienare auctē p̄pria. Quod aut dictū ē de p̄dio acq̄sito de pecunia ecclie. speciale est in ecclia sicut sp̄ale est q̄ tutor pupilli vel curator minoz de pecunia eorum emerit p̄diū sibi z nomie suo z nō ad op⁹ pupilli vel minoz poterit pupillus ille vel minor vtiliter vendicare p̄diū illd̄. Idem de milite intelligo si de pecunia sua ali⁹ emerit p̄diū ad op⁹ p̄prij ipsi⁹ emptoris z noīe suo. idem intelligo si q̄s ex pecunia ecclie quā furat⁹ esset vel rapuisset vel depositā habuissz possessionē emisset ad opus suū. qz ecclesia illam vendicare posset vt dictū est in p̄mo casu. Sic etia speciale est de vxore z marito. q̄ si alter ipsoz aliqd emit d̄ pecunia illa. illd̄ vtiliter vendicare p̄t. sed p̄dicti casus speciales sunt. al̄s regulare est q̄ si quis de pecunia aliena aliqd emerit noīe suo emptori acq̄ritur. nō ei cui⁹ fuit pecunia. Item h̄nt ecclesie p̄uilegiū emunitatis in retinēdo. qz quo casu d̄ alios currit p̄scriptio triginta annoz vel breuior. contra eas nō nisi. xl. annoz. Item habent emunitatis p̄uilegiū in amittendo. quia nō valet alienatio rei eccliaisticē: nisi in certis casib⁹ z debita forma seruata. z sunt sex casus. Prim⁹ p̄pter debitum vrgens in illa. Scd⁹ p̄pter redemptionē captiuozū. Terti⁹ p̄pter paupes pascen-

De libertate ecclesiastica

dos tempe famis. Quartus propter ecclesiam edificandam. Quintus propter cimiterium ampliandum. Sextus propter utilitatem: quia propter utilitatem potest videri minus utile: ut emat magis utile. Forma autem alienationis variatur iuxta varietatem ecclesiarum. scilicet episcopaliu, monasteriorum: et parochialiu. Colligunt tamen omnes forme per iura solenniter descripta. Item episcopus res ad mensas suas pertinentes: vel res cathedralis ecclesie non potest alienare sine consensu capituli. nec abbas res monasterii sine consensu episcopi et conventus sui. Item presbiter parochialis res ecclesie sue sine consensu episcopi sui alienare non potest. item quod ecclesie per alios debitis obligari non possunt. de qua materia clarissime iura loquuntur. Item predia ecclesiarum sunt immunitatis privilegio gaudere quod non debent gravari sordidis muneribus. id est calcis coquenda. arene fodiende. cloace purgande. et similibus que vilia sunt. Dicit autem hic munus fore onus cum necessitate impositum. Ad honesta autem munera tenentur putantur superius deductum post thema magni et per argumenta pro et contra in latiori forma. Item est et alia ecclesiastica libertatis immunitas. quod laici siue sint principes aut nobiles hospitium violentum ab ecclesia erigere non debent. caritativum autem denegandum non est. Item quod aliquis laicus vel alius ecclesiastica persona per recognitionem beneficiorum suorum renuisset sibi aliquod hospitium in ecclesia: illud bene debet. item quod nulli laico vel etiam clerico licet rumpere domum ecclesie ratione alius iuris sibi debiti: cum omnia bona ecclesiarum sint sancta sanctorum: et in eis committitur sacrilegium. item eadem ratione non possunt tollere necessaria hospitio et violenti ingredi domum: quia in predicto casu nulla domus neque aliquod res habet sanctitatem. nec etiam sunt ad hoc obligate. sed tamen ecclesia obligata est ad hoc. et personalis actio non realis sed ecclesiarum compete. secundum tamen de episcopo vel alio habente iurisdictionem in aliquo ecclesia que possit alium iniuste intrantem violenter expellere et domum irrumpere. et idem de possessore alius ecclesie quasi prelati. secus de abbate respectu domorum capelle sibi subiecte. quia capellam non possidet licet in ea ius subiectionis habeat. Item possessio que pervenit ad ecclesiam aut domum vel predium quod tenebat ad aliquod fructum vel hospitium vel albergum. etiam si soluat aut alij vedat possessionem. Item pena violentum emunitatem ecclesiasticam est duplex excommunicationis. scilicet hominis siue iuris. Nam violator est excommunicandus et salvo quod casualiter sacrilegus est excommunicatus ipso iure ut incendiarius ecclesie et effractor. Alij autem sacrilegi qui alio modo ecclesias violant seu personas vel res ab ipsis rapiunt violententer vel bona ipsorum usurpant. et per hoc sacrilegium incurrunt. non sunt ipso iure excommunicati. in quibusdam tamen casibus res personarum ecclesiasticarum usurpantes siue eos molestantes ipso facto sunt excommunicati nouo iure. Item si aliquis non solum prout predictum est puniuntur. sed etiam pena pecuniaria imponitur ei. quandoque maior quandoque minor. credimus tamen quod illa pena hodie relinquatur arbitrio iudicis. et debet dari illi loco vel persone cui facta est iniuria vel alius emunitas est violata. diuersas tamen penas iura determinant: puta. xxx. librarum examinati argenti. Sed et si quis seruum fugientem ad ecclesiam violenter inde extraierit: nongentos solidos componat. Qui vero episcopum a sede sua expulerit vel comprehenderit vel in eum manus violentas iniecerit excommunicatus est et omnia bona sua cathedrali ecclesie applicantur. Sed et si leges. Quicumque fugientem ad ecclesiam abducit. crimine lese maiestatis incurrit. Item quicumque in ecclesia vel etiam alio loco venerabili seditionem vel clamorem vel tumultum fecerit. aut in quolibet ciuitate vel vico conuenticulum collegerit vel colligere attemptauerit. ultimo supplicio subiacet. item si clericus ad preceptum prelati non vult exire ecclesiam cum alius prelati non sit celebraturus. potest eijci sine metu excommunicationis. et prelati agere possunt actione iniuriarum contra eum. Nam et atrox vocatur iniuria si sacerdos induitur sacerdotibus molestari. et molestas beneficij potest periculi. Item violator interdicti positi per ecclesiam si sit secularis clericus: beneficij suis priuatur. et si perueritas exigit: deponitur.

Tractatus

Item licet put pretactū est clerici sint liberi ab angarijs z pangarijs. episcop^o tamē z abbas z tales clerici qui habēt magnū z nobile feudū ab impatore vel aliquo principe. quod habet consuetudine in aliquo seruire et in certo modo. Nam in hoc casu quis nō teneatur ire in caluacatis psonalit. debet tamē mittere pro se alios: vt impleat debitū suū aut non teneat bñficiū si nō vult facere seruitiū. z hoc intelligit si sit iustum bellum. Si autē sit iniustum bellum extunc nō vadat. z recognoscat impatorē celi. nec propt̄ si nō mittit in tali casu dicitur perdere feudū. Item talis platus facit fidelitatē iuxta consuetudinē feudi. et quicqd feudum requirit: hoc prestabit. Itē si talis platus p̄scripsit libertatem contra dominū: in tali libertate tuend^o est. z sufficit in talibz p̄sumptio triginta annorū z habeat bonā fidem. Item mera personalia onera non subiūt ecclesia aut ecclesiastice p̄sone. exceptis muroz z meniarū custodijs tempe necessitatis: put p̄ractum ē a quibz nullus excusat. Expedi enī reipublice plures habere defensores. Itē ex illo clericus dicit defendere patriā suā: z tenet impune in proprio corpe. item clerici nō sunt a matutinalibz officijs euocādi et ab illis vgilijz amouēdi nisi forte tanta imineat necessitas q̄ de p̄cepto episcopi aliud fiat per laicū aut nullaten^o astringatur. Itē ad extraordinaria seruitia quecunqz sint illa: ad ea clerici non sunt artandi put p̄ractum est: nisi auctoritate principis fiant. qz nō est mun^o publicū nisi a lege vl' principis cōstitutione iudicā. Itē si mun^o publicū fuerit ad pias causas: puta refectione viarū: pontiū vel semitarū. put p̄ractū ē in themate. ad illa tenent clerici nō coacti. De hmoi aut mueribz z oneribz dicit Frideric^o impator p̄m^o in li. feudoz. c. vlt. Ad dec^o et decorē imperij z laudē Romani principis zc. Hos Fridericus Romanorū imperator semp augustus. Hoc edicali lege irritam^o z irrita nunciam^o oīa statuta z cōsuetudines q̄ ciuitates vel loca. p̄tates. consules vel q̄cunqz alie p̄sone cōtra libtates ecclie ac p̄sonas ecclesiasticas edere vl' fuare aduersus canonicas vel ipiales sanctiōes p̄sumpserint. z eadē capitula mādā^o ifra duos menses post hui^o publicatiōez edicti penit^o aboleri. z si de cetero filia attēptauerint ipso iure decernim^o esse nulla z eos sua iurisdictione p̄uatos. ei locū vbi talia p̄supra fuerint deinceps banno mille marcarū p̄cipim^o subiaccere. Potestates p̄o cōsules z oēs statuarij z scriptores dictorū statutorū z p̄siliarij ipoz locorū. et q̄ fm statuta vl' fm cōsuetudines memoratas iudicauerint: sint extūc infames ipso iure quoz sentēcias z act^o alios legitimos statum^o nō teneri aliq̄tenus. q̄ si p̄ annū hui^o nre p̄stitutionis inuēti fuerint cōtēptores. p̄ nostrū impiuz mādā^o impune ab oibz occupari. saluis nihilomin^o alijs penis p̄ tales in generali p̄cilio pmulgatas. Itē nulla oīno p̄tās vel cōmunitas vl' p̄sona publicas vel p̄uatas collectas siue exactiones aut angarias ecclijs vel alijs p̄ijs locis aut ecclesiasticis p̄sonis imponat. s; si facere p̄tēpserint: triplū refundāt: nihilomin^o banno impiali subiaceāt. qd nullaten^o absqz satisfactiōe debita remittat. Itē q̄cunqz cōitas vel p̄sona p̄ ānū in excoicatione p̄t libtatē factā p̄stiterit: ipso iure bāno ipiali subiaceat. a q̄ nullaten^o extrahat nisi p̄t ab ecclia bñficio absolutiōis obrēto. Statuim^o etiā vt nullus ecclesiasticā p̄sonā in criminali cā vel civili q̄stione trahere in iudiciū seculare p̄sumat. contra p̄stōnē impialē z canōicas sanctiōes. qd si fecerit: actor de iure suo cadat: iudicatus nō teneat. et iudex sit extunc iudicandi potestate p̄uat^o Statuim^o etiā vt si q̄s clcis vl' ecclasticis personis iusticiāz denegare p̄sumpserit requisitus: suā iurisdictionē amittat. Consequē^o z postremo mīro qz mō tanqz ea q̄ vltimo p̄ferunt sinceri^o memorie sunt cōmendāda. vt le. et.

De libertate eccle.

no. de conse. dist. ij. **L**iquido. Ecce q̄ laudabilr gloriose quoq; dignissime per
exquisitas orōnū et p̄borū formas diuus Carolus q̄rtus sp̄ august⁹: altiorib⁹
modo et forma q̄b⁹ fieri potuit et debuit iamdicta īperatoris Friderici p̄mi cōstitū
tione. necnō oēs et singlas īperatorū leges. statuta necnō p̄stōnes p̄decessorū
suorum ad sacratissime videlz libertatis eccl̄iastice emunitatē. quouisquesito
colore facientes p̄ nouā legē imperialē corroborauit et confirmauit. quā quidē
confirmatōis approbatōnē Carolinā siue bullam aureā noiari decreuit. Hāc
igitur p̄stōnis legē Bonifaci⁹. viij. et Grego. xj. ac Honori⁹. iij. solennit̄ auctor
ribant. et finali sacrosancta sinodus Constātiē et vniuersal eccl̄ia ibidem cō
gregata canonizabant. et Sigismūdu impator p̄sens ibidem et alij principes
terre ratam habebāt. Porro cōciliū Basiliense in sui status eminentioris sere
nitate constitutū. hac vtebat canonizatione et vtendo p̄ eccl̄ie filios cōtinuo p̄
vniuersum mundū canonizatā approbauit fidei sollicitudine put plerosq; le
ges p̄spiciū⁹ canonizatas in decretorū volumine. quā quidē legem put p̄mit
titur canonizatā extendēdo maturo q̄z consilio fideliter cōsultissimo dictatā p̄
singula sua p̄dicta passus et responsa seu p̄fculos rimādo. p̄cipim⁹ largissime q̄
dictus Carol⁹ q̄rtus sinceritate et sui p̄decessores. et vltimo dict⁹ suus fili⁹ Si
gismūdu impator xp̄ianissim⁹: fouerint et paternali dilectōe sp̄ amauerit eccl̄iaz
dei. imo caput eccl̄ie eiusq; mēbra: et p̄sertim clez illi subiectos. que q̄dē lex La
rolina. put p̄mittit canonizatā. et futuris t̄pib⁹ dirigēte in octauo decretaliū libro
solennit̄ incorpanda. iuxta conciliū Basiliē predicti auizamenta: p̄ vniuersas
studiorū vniuersaliū aut priuilegiatorū scolas legē et allegabit tanq̄ lex eccl̄ie
decretata. et q̄d et q̄nta in se cōtinet eccl̄iastice libertatis p̄uilegia nō breui⁹ sum
mare possum⁹ q̄z put sonat p̄ se ipsius Caroline p̄notate p̄cellus penis et censu
ris abundāter fulcitus. quē legat quilibet hic breuitatis benignitate q̄ gaudēt

Dicarius. **V**ultus clamor: modica lana. (moderni nō inserend⁹.
crudus sermo cuiuslibet iur̄ allegationū aut rationū nō cō
ditus decoctiōe matura. et q̄ firmitate p̄ducit: easdemq; refutat h̄mōi. platura.

Felix. **H**ec nō sunt mirabilia testionia. nec morib⁹ vtentiū aggrauata. nā
de iure possum dicere mētes canonū et legū et nō ip̄orū loca: vt dicit
Spe. de dispū. s. Pono. s. In summa. no. et vidi recēter tales Raymundi cū
glosa Archidiaconi. et Johis p̄fessorū summas. Item oīm rote decisionū no
uarū et antiq̄rum determinatōes. p̄ extensum nudis p̄clusionib⁹: obmissis iurū
allegatiōib⁹ vtiliter et breuissime diuulgatas. Hinc p̄pēdētes q̄ntas foret labo
rū conat⁹ summistarū: videlz Hosti. Hoff. zc. predictorū ponere p̄dictarū intri
cationū apparat⁹: sed q̄ delectat: videat largiter q̄ntotius.

Dicarius. **C**ontētamur. et huic excusatiōi stabim⁹ ne fortassis fatiger
vltia virū tuarū potētat⁹. Nā dixit Lathonis auctas. Qd̄ potes id tēptā op̄is
ne pōdere p̄ssus. Succūbat labor: et frustra tēptata relinqs. et Esop⁹. Qui pl⁹
posse putat q̄ sua nata mistrat. Posse suū sepans: se min⁹ ip̄e p̄t. Et igit cōclu
dere finē faciēdo nō postponas: et eccl̄iastice libtat̄. p̄pugnacū turrez et menia vi
rilit cū suis fūdamēt̄ in mōtib⁹ sc̄is. **F**elix. **S**ut et fuerit eccl̄iastice libta
defēdere d̄ cetero p̄ posse nō obmittas. **S**ut et fuerit eccl̄iastice libta
honestissima p̄uersatiōis cl̄icorū vita in eccl̄ie laterib⁹ p̄mitiue simplr fundata q̄
terrenaz: put p̄mittit intricatōis carebat sarcina. et p̄p̄ea xp̄ianissim⁹ impator
Constāti⁹ et ceteri terre p̄ncipes tanq̄ bob⁹ fidelr trituranib⁹ ora relaxabāt: et
ipsis alimētōz copā in terra firmabāt. sed Fridericus sc̄os de quo supra frau

Tractatus

dulenter perpendebat q̄ copia rerum abundās ad integritatis vite religionem
nō pficiebat. et igitur ad reges terre z p̄sertim Francie: p̄ scripturas locut⁹ est
pacifice in dolo: put fec̄ fieri Antioch⁹ rex iudeis. j. Bach. j. et put Layphas
prophetizabat de christo Joh. xi. et illi taliter scripsit in hec verba post diuersa
persuasionis incitāmēta. prout scribit Petrus de vineis in principio suaz epi-
stolarū qui fuerat cancellari⁹ p̄dicti impatoris. Habem⁹ conscientie puritatem
ac per cōsequēs deum nobiscū cui⁹ testimoniū inuocam⁹: quia fuit n̄re volūta-
tis intentio clericos cuiuscūq; religionis ad h̄ inducere: z p̄cipue maximos vt
tales perseuerēt quales fuerūt in ecclia primitiua: applicāvitā ducentes z humi-
litate imitātes. tales solebat ecclia tanq̄ angelos intueri miraculis chorusca-
re. egros curare. mortuos suscitare. et in sanctitate (non armis) sibi principes
subiugare. sed p̄nunc isti seculo dediti z ebrietati z delicijs: deum postponunt.
quoz ex affluentia deliciaz religio suffocat. talibz ergo subtrahere nocentes di-
uitias quibz damnabilr onerant: opus est caritatis. Ad hoc vos omnes princi-
pes vnā nobiscū vt oīa supflua deponētes: modicis rebz cōtenti deo deseruiant
omnē debet diligentia adhibere. Hec ille. Et putam⁹ q̄ his diebz si uiueret in-
ueniret adherentes. Et licz p̄phe mortui sint: sunt tū p̄phetie de futuro quodam
imperatore his scriptis p̄sonātes. Dixit autem Portugal tpe concilij Basiliē.
de squaloribz Romane curie scribens. Nil certius credid q̄ qd in Romana cu-
ria videtur experientia q̄ auaricia est oīm maloz radix. vt de pe. dist. ij. Quia
radix. quia nō videmus crimen exceptū cuius nō sit genitrix z omnīū vicioz
procuratrix. paupibus edax alluiū. diuitibz auxiliatrix. Et intulit si principes
terre quēadmodū nos saperent z intelligerent ne nos hui⁹ curialitat⁹ nephan-
dissimos: cardinales cum curialibz de terra viuentiū delerent prioribus tyran-
nis atrocius. ac si diceret. Quis talibus z ipsis similibz similr vel seuerius in
alioz forū platorum p̄ orbem militatibus ecclesiastice libertatis iura seruabit
qui ius alienū violare nō metuūt. cly. dist. vbi. imo ecclesiastic⁹ ordo put dixit
Breg. penit⁹ confundit si cui libet sua iura nō seruātur. xj. q. j. Peruenit. immo
priuilegiū vt ita loq̄mur libertatis vl alterius emunitatis meret amittere: qui
concessa sibi abutit potestate. De priuile. Tuarum. cum p̄cor. Unde dixit Sil-
uester papa: q̄ illē qui propria temeritate vsurpat qd sibi nō est cōcessum: debz
amittere quod habet. xxv. q. ij. Sic decet. Et cuiusmodi libertatis ecclesiasti-
ce bñficia talibz clericis ascribim⁹. de q̄bz dicit Bern. in ps. lxxij. sup. f. In labor-
re hoīm nō sunt: z cum hoībz nō flagellabunt. In labore inq̄t hoīm non sunt:
sed in delicijs z solacijs viuūt. et cū hoībz nō flagellabunt. videlicet in p̄senti
per correctionē. sed in futuro demōibz adaptātur. Et hoc ad nullos potius ar-
bitroz q̄ ad clericos n̄ri t̄pis referendū. Hnt em̄ singula hominū officia aliqd
laboris z aliqd qd delectet. Sed aduerte prudētia istorū qui nouo inter hec
artificio discurrentes. solū qd delectant eligunt z amplectuntur. qd p̄o molestū
est fugiūt z declināt. cum militibz qdē hnt fast⁹ supbie. amplā familiā. saleras
equoz. accipitres. aleas z h̄mōi frēq̄tant. a milieribz aut dependentes a collo-
muriū pelles. thalamos. ortos. balnea ac molliciem imitātur. cauent tamē om-
nino lorice pondus. insomnes castroz noctes. incerta bellorū discrimina. mu-
liebrem verecundiā ac disciplinā. et si quid labor⁹ secus ille videt habere om-
nino declināt. Cum ḡ refugere cepint hoīes in ordie suo: vbi putas generatio
illa collocabit: si diuertere voluerint ad milites exussabūt eos: eo q̄ secum la-
bores minime et pericula tolerauerunt. sic agricolē: sic vineatores et singuli

De libertate eccle.

ordines hominū a suis eos similr arcebūt finibz: vt puta q̄ in labore hoīm non fuerūt. Restat igit̄ vt q̄s oīs ordo expellit piter z accusat illuz locum forānt vbi null' ordo sz sempitē' horroz inhabitat. Sūt enī sic necesse est i labore demonū q̄ in labore hoīm nō fuerunt: z qz erant sine flagellis: nō tenuit eos supbia. qz fm Nico. de ly. tpalis pspitas frēqnt est occasio supbiēdi. de q̄ pulcre scripsi in li. de nobilitate. c. xxi. in

Vicarius. Et quid hec ad pncipal' nre colla-
tionis intentū? Nam cleric' supbo z
humilis: diues z paup. de frigidis z malecalceatis pcedens parē vident hīe li-
bertatis emunitatē: nec in his faciem' difficultatis scrupulū seu erroris pplexi-
tatē. nec scī Bern. aut vltēr' extra ius scripti corpa loqnt' aduertim' auctē.

Felix. Veritas a q̄cunqz plata amplectēda ē. i. q. vii. Querit. sed veritatē
simplicitas est inexperienced patētis practica. qz his diebz paupes clo-
rici apud nobiliū tyrannidē hnt eccl'iastice libertatē de iure naturali plenā emu-
nitatis securitatē. Nā nemo dat qd nō hz. de iurepa. Qd aut. cū cor. z sic i sui
status paucitate pmanebūt. z etiā priuilegiū iur' cōis. vt in. c. Frēqns. de resti.
spo. li. vi. vbi dī qz nō pōt exui iā nudat'. et h' priuilegiū lex dic' flexibile. de q. ff. de
furt. l. Itaqz. in pn. et Bde. ij. de cōso. psa. v. qui hui' vite callē vacuus viator
intrat: corā latrone cantat. sz clerici diuites eguerūt z esurieit z minuent oī bo-
no. p taliū tyrānoz seueritatē mancipati put ptractū est. et nō est q̄ adiuuet nisi
illa de q̄ Boe. vbi sup videlicz pclara opum mortaliū beatitudo. quā cum ade-

Vicari'. Sed quid dice' (prius fueris securis esse desistis. Hec ille.
mus vt ocio nō vacem' de sumoz z inferiorz pōnficiū curialibz.

Felix. Hi sunt q̄ nō tantū a barbaris sed grecis z latinis clericis z laicis
et a cunctis etiā fratribz sue pfectionis extorquent munera nō tantū
sordida sed honesta ordinaria z extraordinaria. angarias z pangarias. psona-
les z reales. tallias z taxas. inuitas z voluntarias. Et put dixit Justinian' im-
perator. in. l. ij. C. de cōmer. z mer. qz nō solū aurū barbarz minime pbeatur. sed
si apud eos inuentū fuerit: subtili auferat ingenio. Sunt autem barbari qui ex-
tra Romanū imperiū sunt: z maxime hostes. ita dicit glo. in pbe. insti. Ecce qz
benigne vult impator aurū auferri ab hostibz. sed hi curiales qui plus ab ami-
cis qz hostibz z plus violenter qz subtiliter. z nō tantū aurum sed etiam argen-
tum z cuiuslibet minere talentū per nouos a senioribus non inuentos et recen-
ter excogitatos z inauditos modos: put dicit lex detestando tales adinuentio-
num excogitatōes. C. de re. iu. enu. l. ij. §. sed qz diuie. ad h' cōtinuo ipsoz natu-
ra nouas deperat edere formas. Item z de nouis noua q̄tidie pcreare. vt in
auten. de cōsang. z vte. fra. in pn. coll. vj. Scriptū ē enī qz frustra leg' auxilium
implozat q̄ in legē cōmittere nō formidat. de visu. qz frustra. cū concor. in glo. et
qz multipl'r cōmittūt curialiū p̄sidentes z ipsi curiales in diuersarū legum diui-
narum z humanarū traditiōes supius p extensum et summarie descriptas per-
pendamus. et p̄sertim in illam: quod tibi nō vis fieri: alteri non facias. Thob.
iij. Act. xv. l. dis. Pōderet. ij. q. j. primo semp. et. q. vj. de cetero. x. q. j. Placuit.
et metūt vbi nō semiauerūt. z p̄gregāt vbi nō sparserūt. Math. xxv. Lu. xix. z qd
gratis receperūt: ḡtis dare nō cōsueuerūt. put facere debuerūt: vt Math. x. z. j. q.
j. Placuit. et. c. De baptizandis. z. c. Quicquid. et. q. iij. cū cōcor. Et si qd gra-
tis p vnum modū dare solent: per aliū recuperare nō abhorrent. ac si dicerem'
quod ipsis p vnā viam p̄hibet: p aliam sibi cōcessum credatur. p̄tra id qd le. et
no. d. p̄ces. p. Cōstituit'. vt puta si p sacroz ordinū p̄cessiōe nihil imburfare p̄su-

Tractatus

munt p ordinatiōis carta congruēter recipiunt. Item si p eccliarum consecra
tiōe nihil ambiūt pytenliboyrceol' z ptinētis reuerēter tollūt. Itē si p bñficio
rum collatiōe nihil erigūt p collatiōis lra ptinēter pquirūt. Item si p qd iuris
declaratiōe nihil cupiūt p pñlioz petitiōe curialiter carpūt. Itē si pro dispen
sationis bñficio nihil acquirūt p dispensatiōis instrumēto petūt. Itē si pro sen
tentiarz platione nihil gliscūt in poculētis z esculētis largiter pinas prendūt
Item si poculenta z esculenta p tpe nō cōueniūt vasa poculentoz z esculētoz
eorundē loco succedūt. Item si talia in vsu curiarū nō sunt ptores cū notarijs
scribis et phariseis portionē surripiunt. Item si p lege sigilli nihil appetunt: p
cera z cordula vsurpare pñetudinalr nō desistūt. Item si tabelliones vltra ta
tam nihil requirūt. per inutile tamē verboz conglutinationē plus debito rapi
unt. Item procuratores si vltra metas sibi traditas nihil petūt p negligētie te
porem partes dānificare nō obmittunt. z als infiniti ples quoqz sunt exquisiti
curialiū z subtilitātū modi z modoz z morū z modulationuz ingenia. pñunc
vltioris dispendij causa vitandi nō scribenda quibz christifideles imo pau
peres z pñertim cler' p clicos z etiā p clicorū pñesidētes angariant z pangariāt
z āgustiant z collectant z taxant z mulctant z torqñt et pñuant z spoliantur z
denudant et exhauriunt z pñuntur et persecutionē patiunt propter iusticiam
longe a nobis repulsā z dicant clamitādo vt quid libertas mea iudicat ab alie
na conscientia. j. Corin. x. an ne frustra put pñmitti legum auxilia de liberta
tis z emunitatis ecclesiastice munimine concionātia audenter inuocemus: in
quas cōmittendo tam violenter non abhorremus.

Vicariorum.

Zu plerunqz percutis lingua sacratissimi iuris peritos pro
ut scientia qlibet ignorantis habz inimicos. Aostis aut tempibz nō vidi quos
libet hic aut alibi mali. **Felix** Teneritas annoz vos excusat a noticia
cia talr cōtaminatos. longe lateqz pñeritoz. vnde rustic' antiqu'
et dyabolus in b eqparant. qz nō tm a longe preterita: sed p expñtiā gestoz
pñosticant vetustoz futura. z cū supra dixeritis notāter de canitie mea que fm
Salomonē quondā fuit senū glia Sap. iij. z igit de tam longēue pñeritis z p
sentibz latissimis: mecū est memoria. vnde noueritis nā quondā iusticie iurisqz
regular' vicz canonū z quondā legū pñitores floruer' hic z in patria pace glo
riosa gaudētes. sz pñuc eorū cōditoz imo miltroz suoz successores paci iuris
qz iusticie crudeliores p ceteris sūt pñecutores z aduersus eqtatis normā sedi
tiosi bellatores. z si omis gens z regnū in se diuisum desolabit. vt dixit veritas
Math. xij. Attendite popule me' gētes z regna. z regimē z regimēta. z regni
culos regni iuris pñeritoz. iuris patronoz. iuriscō sultoz. iuristaz. postulatoz. ad
uocatoz. causidicoz. rogatoz. et legistoz qlitercunqz z vndicūqz pgrega
toz q in se nunqz sunt vniti: neqz cōcordes neqz pformes sed cōtinuo diuisi
discordes. discrepātes. dissipātes: z piculosissime lombardica seditiōe tāqz Si
bellini et Belfi partiales. z si nō verb sz scptur' sunt pñeritoz aduersantes. Nam
ille qui dixit Pax vob ego suz. z itez. Vbi duo vl tres pgregati fuerint in noie
meo: ego in medio eoz sum. Math. xvij. et ille nunqz mediabit se in cōuentuz
malignantiū qui cōiungunt in isti' noie qui Job virū crudelr affligebat patien
tissimū. Nā si scrutinio scrutami. hi bellatores demōibz in b sunt nequitiores:
qm fm Breg. moz. xxxij. c. iij. demōes int se nunqz discordāt. sz illi bellatores
siue pñuncti siue segregati: nunqz pñcordari pñeuer' z p b hacten' eccliaz regl
pacifici nō tm particulare sed vniuersale. vt patuit in cōcilijs generalibz picus

De libertate eccle.

lofissime frequētius di- **Dicarius** Et qđ hec ad publici iurⁱ ministros
laniando lacerabant. p te sup^r tam notāter specificatos.

Felix Flouistis quod scriptū est per pphetaz. Cum scđo scđus eris: et cum
peruerso puerteris. Psal. xviij. Et igit nō tantū dicti bellatores. sed
omnes sibi cōmunicādo pueritū cōuersantes. Et exemplū patenter videm⁹
in equoz mangonib⁹. Nam scriptū est p ppham pdictum ps. xxxij. Fallax equ⁹
ad salutē. Sup^r quo dicit Cassiodorus. qđ ille videlicet equus dum campos ap
petit: dum pedes pze propera festinatione permiscet: salutem sessoris custodire
nō preualet. et quia sub modestia nō gradit: ruinosos casib⁹ semp exponit. Fal
sus enī dictus est equ⁹: eo qđ solet fallere in se psumētes. Hec ille. Et dixit poe
ta. Seruāt raro fidē mulier. fors. nifus: et equus. et igit omīs equoz venditores
et emprores qui proprie dicunt mangones et ipsis cōuersantes patenter sunt si
ne verecundie ruga seu rubore fallaces: et ex defraudatiōis negociatiōis falla
cia se nutriendos. Unde videm⁹ qđ in equoz cōmertiō ptes decipiunt filios et
nepotes et filij parentes: et inter se cognati et similr cōsodales ptinuo sunt cum
equis fallaces. Un notanter ad ppositū legim⁹ de quodā abbate qui habuit eqs
multū inutiles: et hoc labore lassatos et neruis contractos. et igitur quendā con
uersum barbarū misit extra mōasteriū ad quasdā nundinas ad vēdendū illos.
et dum cōuersus p equiriā illos perduxit. mox emprores illico supueniētes et
de valore singuloz interrogantes fidelr de ipsaz conditionib⁹ informauit. et vt
nō cōpararet auisauit. quib⁹ auditis: et ppterea p oēs hmōi equis ad emendum
refutatis: cōuersus illos ad monasteriū reduxit. Cui abbas: quare deprauatos
equos tales nō venderit? At ille pater venerāde: postqđ defectus equoz nroz
propalani: emprores nō inueni. Et abbas insultāter increpādo cōuersum: qre
tales occultos defect⁹ equoz reuelasti? At ille. Monasteriū hoc intraui ad sal
uandā animā meā preciosissimo sanguine chisti redemptā quā maculare p bes
stiam nolui vilissimā. Quo audito abbas obtulit et fortassis p siderauit: qđ hic
vir sapiēs p naturā eqz dñabat astr⁹ et alios fallaces cū fallacib⁹ eqs ad fallax
mercatū dirigere decreuit. Et sic ad ppositū fallaces ptores et legislatores mi
nistros pducūt equales. et verbo similr et exemplo constituūt peiores. quia scri
ptum qđ a platis agitur: de facili a subdijs trahitur in exēplū. de vo. Wagne.
de quo pulcre Breg. sup Ezechielē libro. j. omel. xj. post mltā. Sed sanguines
eius dñs de manu eius requirit: quia ipse hunc occidit qui eū tacendo morti
prodidit. In quib⁹ vtrisq; pensandū est quantū sibi pnera sunt pctā subditoz
atq; ppositoꝝ. qđ vbi subiectus ex sua culpa moritur: ibi is qui preest qm tacuit

Dicarius. Intelligenti sat est. et fortassis rumi⁹ (reus mortis tenet.
nanti pdest. sed dic Innocēti⁹. iij. perit vir inclitus gau
dem⁹ in dño. Quid enī ad nos fm aplm de his q foris sūt iudicare. de diuoz. c.
penl. j. Loz. x. et letemur qđ null⁹ de nro Lōstatiē foro pñali tāgī v⁹ ptenio
so mundi sunt em man⁹ ipsoꝝ sine dolo. Fateor inq; qđ cūcta p mundi climata
sub Romāe eccleie dñatōis obedientia infinite sunt dyocesēs et ordinarioꝝ pto
ria. et possibile credi qđ cōiter vel diuissim p hec v⁹ alia vel forte (qđ absit) in ro
mana curia tales v⁹ consimiles sunt extorsionū tunctiones. aut in via moꝝ talit⁹
exorbitantiū discriminia. quia dū propria desunt (put p dicit⁹) frequē sequūtur
aliena. vel sine defectu. i. diues rapit quis que sunt minime sua. et lz illa sint cō
munissima pctōꝝ discriminia. de ipsis tñ horrende dicit Aug⁹. et est reg. iij. li. vj.
qđ peccatum non dimittitur: nisi restituatur ablatum. et nisi taliter fiat non spe

Tractatus de libra.ecclesiast.

ramus q̄ confessio nec contritio: nec penitentia nec absolutio nec indulgētiarū remissio: nunc aut in futurū nulli taliū proficiat. de quo plen⁹ scripsisti tu Felix nup̄ in tractatulo de anno iubilaeo. Sed q̄ tam intrepide largiter allegasti. q̄ frustra legis implorat auxiliū qui cōmittit in legem ac si diceret. In vno re⁹ omnīū est reus: vt in reglā iur⁹ defleat. Scias q̄ hui⁹ integritas regule stat in terminis suis. vt colligit ibidem in glo. Nam certū est si vsurarius agit contra vsurariū non proficit. sed agendo contra symoniacū vel al⁹ criminofum. actio regule p̄cedit. Sic in p̄posito. si ⁊ inq̄ntū clerici sunt viciosi. p̄terea i sue libertatis emunitate nō sunt defraudandi: nec mutue compēsatiōis tallione cōdem nādi. hoc videt in clerico p̄pter crimē deposito qui nihilomin⁹ p̄uilegiatur q̄ ipsum p̄cutiens sit excommunicat⁹. de quo plene de pe. c. ij. li. vj. in glo. vlt. ⁊ Archidya. ibidem. Fateor autē q̄ curialiū excessus sunt puniēdi p̄ summū vl̄ inferiores pontifices aut ip̄oz. vicariar⁹ aut locūtenentiū potētat⁹. Nam dicit Bre. Error cui nō resistitur approbat. et veritas dū minime defensat opprimitur negligere quippe cū possis perturbare puerfos: nihil aliud est q̄ fouere: nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. lxxix. dif. c. Error. Quid em̄ prodest illi suo errore nō pollui qui cōsensum prestat erranti. ibidē. c. se. Et consentire videt erranti qui ad refecanda que corrigi debent nō occurrit. Ibidē p̄ eundē. Et put sup̄ notabiliter p̄tulisti firmit credim⁹ nō dubitandū q̄ presidentes p̄ torporis negligentia aut crudelis auaricie nequitiam scientes ⁊ tacendo consentiētes: aut qd̄ deterrimū est participantes q̄ plus pro suis patiant subiectis q̄ christus p̄ fidelib⁹ vniuersis. ⁊ illorū perpetuo nō erit portio salutis. quia perpetim cum subditis nō volunt satisfacere lesis. celū autem et terra peribūt: verba autē mea nō peribūt. vt dixit christus Math. xxij. et Lu. xxi. et precedentia dixit christi vicarius. ⁊ fm̄ doct. finalr celum ⁊ terra peribunt. i. occupant per ignem. sicut diluuij tempe per aquā. ⁊ consequenter hic

Felix ignis penam p̄donib⁹ p̄actis infert obstinat⁹ sempiternam. Durus est hic sermo: quis potest eum audire? Joh. vj. Et igit abijcimus opera tenebrarū ⁊ induamur arma lucis. ad Ro. xij. Nam dñs spirit⁹ est. vbi autē spiritus dñi: ibi libertas. ij. Corinth. iij. Qui autē p̄speret in lege perfecte libertatis ⁊ p̄manerit. hic beatus erit in facto suo Jaco. i. et igit libertatem nō debem⁹ sperare in p̄ncipibus: in filijs hōim in quibus non est salus. Nam experior p̄dictis sincere rimatis q̄ tantū valent emunitatis ecclesiastice libertates: quātum humane maioritatis potestates. ⁊ qui caret hui⁹ potestat⁹ auctoritate. caret hui⁹ libertatis potestate. Et put p̄tractum est: contra potentiores ecclesiastice libertatis iura nulli faciunt honores. ⁊ quilibet tm̄ iuris habet quantū auctorizare valet. Quamobrem obmissis altricationib⁹ de transitorie libertatis p̄rogatiua: sed studiose fruamur eterna: qua scdm̄ Aplm̄ creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatē gl̄ie filiorū dei. ad Rom. viij. Et cui dñs dederit hanc libertatē: sic est domin⁹ cum eo. Judiā. vj. et tunc nō erimus ancille filij sed libere: qua libertate liberauit nos x̄ps ad Gal. iij. per infinita secula seculorū. benedictus. et Amen dixit vicarius.

Finis.

De boni et mali occasione. Tractatus eiusdem.

De occasione damni dat damnum

q dedisse videtur. De quo satis legitur et non in. c. Sicut. de testibus. et doc. ibidem in suis collationibus. Sic ena mater nostra occasione damni dedit per quod totius generis humani propagatio damna miserabiliter sustinuit. ut Benef. j. Sic dyna filia Jacob pulchra nimis: se gentibus pertulit. et oppressa magne cedis occasio fuit. ut Benef. xxviii. Et pulchritudo Bersabee dedit occasione adulterii David. ut. ii. Reg. ij. Sic colloquia prava corrumpunt bonos mores. j. Corinth. xv. Sic a contrario dicere possemus quod est fortissimum argumentum in iure. qui virtutibus occasione dat: virtutes dedisse videtur. et qui pertulit verborum fideliter seminat: et iniquis de vicibus reuocat: et ad opera pertulit peruiocat: nonne virtutes fecisse (ratio vera magistra) sententialiter determinat. Sic paulus et apostoli persequentur et doctores ecclesie vicia solerter extirparunt. et virtute magna virtutes inseruerunt: et gentes ad celos intrare compellendo destinauerunt. propterea tales merito laudantur et exaltantur christifideles. quoniam per ipsos sunt facti summi celorum ciues. et quare non pariformiter laudaremus et superexaltaremus terrarum tyrannos. reges et principes qui quondam sua crudelitatis seueritate: martyres infinitos ad celos perueherunt. imo Judam et pylatum qui pro salute nostra christum in morte tradiderunt. et per hoc humani generis redemptioni principaliter occasionis causam dederunt. Nam christi natiuitas et humanitas et baptismi serenitas: ac sermonum suorum benignitas et signorum magnanimitas per redemptionis humani lapsus non profecissent: si illi duo viri et praeter milites christi crucifigores. mortis interitum christo non intulissent. Nunquid ergo laudabimus eos: et persequentur moderni temporis tyrannos principes et platos qui patenter affligunt sibi subiectos. et tales subiecti quemadmodum martyres praedicti in suis tribulationibus fuerint patientes. et prout Aug. dicit in ser. de martyribus. Qui non abhorret eorum patientiam: perueniet ad eorum gloriam. miseria enim putabat dura pati et aspera in carne. quia reuera molestum est. nisi enim esset molestum omnibus: non esset martyribus gloriosum. Hec ille. Immo si subtiliter consideramus: etiam dyabolus est laudandus. quoniam dei creatura et ipsius metu multorum euitant criminum reat. et finem aliquis si dyabolus non esset: clericus non haberet vnum videret. et sic papa cum cardinalibus egeret. quoniam non esset alius per quem populus comminatio ad dandum et offerendum concitaretur. Perpendamus quante bonitatis et virtutis tales tyranni prelati qui persecutores: sunt occasio et occasionis bone quam per motus cooperationes. Nam de tribulatione dicit propheta. Prope est dominus his qui tribulato sunt corde. et humiles spiritu saluabit. Multe tribulationes iustorum: et de his omnibus liberabit eos dominus. et mors peccatorum pessima. et ad dominum cum tribularetur clamaui et exaudiuit me. videlicet ad utilitatem corporis et anime tollendo tribulationes vel augmetando in persequendum salutis eterne. de quo legitur Iaco. j. Domine gaudium existimate fratres cum in temptationes. id est tribulationes varias incideritis. Et iste est ignis tribulationis quo dominus purgat illos quos ut aurum et argentum reputat. et tunc gaudere debet homo cum se videt in igne tribulationis positum. ut apostoli qui gaudentes ibant a concilio persecutorum. Unde Bernardus. Consolationes temporales sunt via ad penam et magni mali generant materiam et animam inficiunt. tribulationes enim animam lauant a macula. et scoria peccatorum. Plures enim vincunt in prosperitate deliciarum quam in aduersitate temptationum sed pauciores sunt qui cadunt in aduersitate temporalium et plures sunt qui la-

bb

Tractatus

buntur temporalibus abundantijs. Deus quomodo aliquis probabitur esse tuus ver^o amicus nisi qui p te voluerit aduersa sustinere. Plaz illos filios tuos probabis quos corrigere nō desistis: cū domin^o filium quē diligit corrigit. maledictus filius quē domin^o corrigere cōtemnit. et quāto tribulatio fuerit intensior. tanto magis consolabit dilectus. qz dixit domin^o. Quoniā in me sperauit liberabo eum: protegā eū quoniā cognouit nomē meuz. Clamabit ad me et ego exaudia eū: cū ipso sum in tribulatōe: eripia eum et glorificabo euz. Longitudie dierum replebo eū: et oñdam illi salutare meū. Inimicos eius induā confusiōe sup ipm aut efflorescit sanctificatio mea. Vñ in vitispatz legif q quidaz senex dixit fratribz suis post multa. Ego per singulos dies statui in corde meo: reputans me semp audire hec verba a domino. sustinete ppter me et ego vos quiescere faciam. et adhuc modicū decertate et videbitis gloriā meam. si diligitis me et filij mei estis. ad patrē vocantē reuertimini. sic fratres cogitate q ppter vos multa passus sum et c. Et infra. Celum et terra transibūt. et citius anteqz deus amicus suū sine tribulatōis aduersitate transire pmittat. Hec ille. Hoc celū autē hic et alibi perire intelligit. et nō aliud in q volucres celi morant. et terra que pedibus nostris calcas: que ambo olim aqua diluuij cooperuit in fine diez ignis occupabit. Sicut autē fides sine operibus mortua est et ociosa. Iaco. j. sic tribulatio sine patientia defuncta est. Et igitur quidā sanctus pater in egypto in remotis in exercitatiōe ab alijs solus. et ab alio patre visitatus protulit post mltā. Non sum dign^o vt patiar propter deū. nō sum dignus vt deus parcat mihi imo nō sum dign^o vt deus det mihi tribulatiōes. quoniā omnium mūdānorum paciebatur sollicitudines. Unde quidā doctor ait: de melioribz que deus dat in hoc mundo est pati. quod dedit et filio suo proprio: quia sibi nō pepercit. et in hoc viri sancti vtriusqz testamēti sunt glorificati. et quanto sol clarior alijs sideribus. sic patientia ceteris virtutibz. Hec audiens quidaz bonus homo vt exercitaret in patientia. contraxit matrimoniū sedus cum muliere crudelissima in finem vt patientie pond^o sustineret cum tristitia. sed cū terribilis illa mulier sibi cohabitaret. et mores seueritatis cōsuetos exercitaret. et vir cōtinuo patienter tacendo cōtumelias sustineret. sic demū certandi materiam nō inuenit et afflictia tedio per viri patientiā quieuit. Unde legif in vitispatrū q quidam iuuenis simplex monachus quasi a puericia in deserto religiose nutritus. audiens a quodam peregrino fratre fore magna litiū prelia foris in seculo: et inquit ad abbatem suū. Pater: dic mihi quid sunt lites et prelia pnunc extrinsecus que mouētur in terra. Et ait pater. Ecce te docebo. Habem^o vnicam amphorā quā ponam^o in medio. et taliter posita. dicas continuo: hec est mea. et taliter inquit et senior. hec ē mea. Et ait iunior. sum content^o. Et dixit senior. si aliter nō vis respondere. tunc nō poterimus cōtendere aut lites et prelia mouere. maneam^o igitur in bono pacis cū mentis tranquillitate: sine bellorū gentis informatiōe. Sed nūc reuertamur ad ppositum. an ne laudabimus illos qui sue auctoritatis aut plationis sollicitudine vel consilij vl' promotiōis fauore dederunt occasionē aut occasionis causam psecutionis tristicie vel tribulatiōis. et consequenter venerabilis patientie regulariter subsecuter et signāter innocētibus vt fuerunt persecutores in christo et in sanctis suis martyribz. et videt q sic. et nihilomin^o christus et Stephanus orabant pro suis psecutoribz. Sit igit christi actio nostra instructio. Et ipse dixit. Qui sequitur me nō ambulat in tenebris. Et dixit Greg. Ille veraciter caritatē ostendit qui amicū diligit in deo. et inimicū pro

De boni ⁊ mali occasiōe

pter deum. Et iterū dixit chriſtus. et hoc habet in regula sancti Francisci. Diligite inimicos vestros ⁊ bene facite his qui oderunt vos. Math. v. Sed quoniam hec materia peritis est quotidiana. simplicib⁹ tamē non erit cōtemnēda. Nam dicunt doctores in hac materia q̄ benefacere bonis p̄cise in spe temporalis lucri ⁊ cōmodi: non est meritoriu⁹. quia hoc nō est gratiosum nec mercede dignum. Math. v. et Luc. vi. Si diligitis illos qui vos diligūt: quā mercedē habebitis? Secundo benefacere gratia accepti beneficij est virtuosus ⁊ meritoriu⁹: s̄m q̄ gratitudo ē opus iusticie. Tertio q̄ benefacere bonis: vt quia sunt boni ⁊ virtuosus est magis meritoriu⁹. quia hoc est opus nō soluz iusticie. sed et perfecte amicicie. Quarto q̄ bñfacere bonis: quia amici dei sunt: maxime meritorium est. quia iste est actus p̄fectior amicicie: qui pōt haberi circa proximū propter rationē superi⁹ per Greg. allegatā. Sed nunc dicam⁹ de benefaciendo malis et inimicis sup illo verbo chriſti Diligite inimicos vestros. In materia tali ponātur tales cōclusiones. quia beniuolētia circa inimicos est necessaria. scz velle eis bona gl'ie ⁊ gratie. ⁊ illud est necessariū ⁊ generale p̄ceptum. Hoc probat per rōnem ⁊ glosaz sup illo vbo p̄dicto scz Diligite inimicos. ⁊ exponit prout iam dictū est. Secūda conclusio q̄ optare talib⁹ bona fortune. hoc est vt fiant abundantes et p̄speris successibus feliciores: nō est p̄ceptum: quoniam talia simpliciter optare inimico nō tencor per que sibi ⁊ mihi noceat. Tertia conclusio q̄ benefacere inimicis in casu necessitat⁹ est p̄ceptū. Hoc probat p̄ illud Ezo. xxxij. vbi p̄cipit q̄ si quis occurrat boni vl' aſino inimici erranti q̄ debeat ad viā reducere. et si inuenerit eos opp̄ſos ab onere: ita q̄ deficerent nisi iuuarent: ipsis succurrere debet. Iuxta illud. Benefacite his q̄ oderūt vos. Quarta conclusio q̄ benefacere inimicis extra casum necessitat⁹ nō est p̄ceptum. Istud p̄bat per p̄dicta et p̄ glosaz sup vbo Qui oderūt vos. vbi dicit q̄ b̄ facere est tumulus meritoriu⁹ vel opus supererogatiue: ⁊ nō cadit sub p̄cepto. Quinta conclusio q̄ habere pacem cū inimico si est possibile ⁊ honestū: est p̄ceptum generale. Unde apostol⁹ ad Rom. xij. Cū om̄ibus homib⁹ pacē habentes. supple si est possibile. Unde in prelio aut bello publico ex iuris dispositione permissoria per principē in dicto p̄ republica pōt. pater bellare contra filiū: et econtra. et frater cōtra fratrem. prout hec ⁊ alia clare scripsi nuper in libro d̄ nobilitate in caplo de bellis et belloz exercitatiōe. Sexta cōclusio q̄ petere vindictā de inimico motu ire: est simplr illicitū. probat hoc p̄ glo. sup illud Qui irascit f̄ri suo reus erit iudicio. Septima conclusio. petere vindictā de inimico zelo iusticie est licitū. p̄batur p̄ cōmunē stylum et obseruantia curie Romane et alioz cōsistoriorum p̄ vniuersū mūdum iudicialiū cōsuetudinē. et si hoc nō esset. nemo se⁹ curus p̄seruaret. vt legit et no. de iniu. quasi p̄ totū. Octaua cōclusio q̄ petere vindictā ratione ppue emende est licitū. ita q̄ oratiōis dominice nō offenda tur decretū quo dicit: Dimitte nobis debita nostra. De quib⁹ om̄ib⁹ tales recipere recapitulatiōes. Primo q̄ dimittere iniuriā petenti: meritoriu⁹ est ad salutē. vt patet ex iam dictis. sed nō tencor satisfactionē dimittere. Secūdo q̄ dimittere nō petenti nō est necessariū. s̄ supererogatiōis ⁊ consilij. Et igitur inimico qui inique me lesit ante occasiōē lesioni dedit. et iuris traditiōes nō seruauit nō tencor sicut prius familiaritatis officia ministrare. de quo pre ceteris clari⁹ scribit Guibel. durādī qui dicit speculator iuris in rōnali diuinor sup dñicam orationē: et p̄sertim sup illo puncto. dimitte nobis debita nostra. et ibi conclusio dicit q̄ cū ecclesia orare p̄ inimicis nemo spernat. sed pro inimicis fidei neq̄q̄

Tractatus

ut pronunc habet in practica contra paganos christifideles psequētes. de āno
dñi. M. cccclvj. ab orientalibz plagis violenter irruentes: quos p̄cibz christia
noz vidim⁹ in vaginā suam reuertētes. et infinitos gladio n̄ro corruētes. Sic
et Moyses orauit p̄ inimicos suos viz Amalechitas. Exo. xvij. sic helyas de
volentibz eū contēptibilr et in ptumeliā creatoris ad idolatriā trahere dicentes
Homo dei descende: et ait helyas. Si hō dei sum. descendat ignis de celo et de
uoret te et liberos tuos. et ita factū ē. vt. iij. Reg. i. Sic scūs Thomas apls ma
ledixit pincerne q̄ sibi in nuptijs regis violent alapā dederat. quē subito crude
liter leo discerpebat. et eius manū canis ad mēsam portabat. Et sic infiniti ve
teris et noui testamētoz viri et p̄res sancti p̄ inimicos suos crudelr in psequēdo
psenerātes. petiuerūt auxilia dñi et p̄fecerūt. Et igit̄ dixit Dauid ps. lxxxv. De
us iniqui insurrexerūt contra me. et synagoga potētū quesierunt animā meam
et nō proposuerūt te in p̄spectu suo. respice in me et miserere mei. Fac mecū si
gnum in bono vt videant qui oderūt me qm̄ tu dñe adiunxisti me et p̄solatus es
me. Sic legim⁹ de sc̄a Anastasia q̄ scripsit brō Erisogono q̄ oraret contra vi
rum suū publicū paganū vt si de⁹ p̄uideret eū in malicia blasphemie perseue
raturū q̄ tolleret eum de medio vt bona sua daret cultoribz dei. Sic quondā
canonici cathedralis Eystateñ dolenter videntes suū episcopū diuersis enoz
mitatibz irretitū: ac ecclie sue similr et clero necnō populo sibi subiecto verbo si
militer et exemplo p̄nitiosum. ex consilio peritorz de capitulo quoz vnus ex post
est factus epus Buxien⁹ tempe concilij Constantien⁹. quod floruit de anno do
mini. M. ccccxvj. et odio bono q̄ Dauid iniquis odio habuit. et tñ legē dñi dile
xit. cōuenerunt in vnū dicentes. Si placet deo: misericordit̄ tolaf de medio. et
fiant dies eius pauci: et episcopatū ei⁹ accipiat alter. Fiant filij eius orphani et
vxoress eius vidue: quaz multe put cōcubine Salomōis fuerūt. nō sit illi adiu
tor: nec sit q̄ misereat pupillis eius. quoniā dilexit maledictionem et venit ei.
et noluit benedictionē et elongabit ab eo zc. ac sūmarie canonici prenotati ex
condicto aliquibz in singulari totum psalmū. cvij. videlicz Deus laudē meaz
ne tacueris p̄ annū singul⁹ diebus recitarunt: et illico ante finē anni epus predi
ctus expirauit. Non aut̄ dicim⁹ vt de cetero quisqz talia facere p̄sumat nisi pa
tenter inspiratiōis diuine rudimēta p̄cipiat. Nā olim in mōasterio Sublaceñ
ordinis sc̄i Benedicti quod distat ab vrbē Romana ad duas dietas vl⁹ quasi.
et de eo scribit̄ in. c. Lum ad mōasteriū. de sta. mo. In sup̄scriptiōe. cui olim p̄
fuit abbas sc̄us B̄ndictus. et per aliq̄ tempa cōsequēter abbates et cōuentus
tante fuerunt religiose sanctitatis. q̄ papa p̄prio motu liberaliter ipsos ab omī
superioz auctoritate: imo a summi pontificis futuri potestate taliter exem̄it. q̄
tantū omnipotētis dei maiestatis dispositiōe subessent. solenniter litter⁹ paten
tibus puilegiauit. sed successu tempis quodā abbate defuncto: cōuentus serua
tis fuandis sibi successorē elegit et talē qui longo tpe studuerat: et p̄pterea mo
nasteriū intrauerat et plationē obtinuit. put obtinuerat. Quo peracto cōuen
tuales diuina p̄fecerūt put cōsueuerūt officia. et de rebus abbatiē ac administra
tionis sue se nihil tanqz mortui mūdo penit⁹ intromiserūt. et interea dictus ab
bas inclinātōe maligna p̄uersus mōasterij fructus taliter dissipauit q̄ frēs nec
spiritualr nec corporaliter amplius cibare potuit. et finalr fratres fame cruciati
tantū defecerūt q̄ vir diuinū regularē quoqz cultū p̄ficere potuerunt et inuoca
bant dñm et nō exaudiuit eos. Et dixit vn⁹ ex eis. sonat itaqz lex impial⁹ nō suf
ficiūt verba nisi op⁹ est facto. et solerter singulis perpēs cōuenerūt et summo

De boni et mali occasione

pontifici querelam fecerunt. qui ptunc ipsoꝝ pꝛiuelegia nouit. et se de factis ipsoꝝ introumittere recusauit. Hinc reuersis nuncijs monasteriũ peracta referentibus. post consilia ruminata diligẽter abbatem in suũ et improuisus caplin vocabant et ppetuis carceribus incluserunt. et aliũ sibi competentẽ prelatum pfece-
runt. Hanc historiã quidã periti contra summũ pontificẽ videlicet iohannẽ vi-
cesimũ quartũ in concilio Constantien depositũ allegabant. et totã ecclesiam ibi
dem pntem pro conuẽtu summi pontificis ptunc inutilis allegabant. Ex his
colligimus qd cõtra pꝛincipes et pꝛatos inuitiles et iniquos et alios deo odibiles
et iniuriosos: deũ celũ et terrã cum effectu realiter et effectualiter ac verbaliter
inuocabimus. Sic fecit Judas machabeus. et sic p clamorẽ preces christifide-
lium frequẽter tyrannorũ insultus patenter est sublat⁹. Sic tempore Boetij vi-
ri venerabilis rex Theoderic⁹ de Botia rome crudeliter arrianorũ pfidiam de-
fendens: palã per demones videbat corporaliter deportatus. et Dyonisiũ de si-
cilia tyrannorũ monarcha violenter fuit sublatus. Sic nunc ad ppositũ pꝛinci-
pale redeamus. et sagaciter ppendam⁹ qualiter pnotati pꝛincipes tyranni simi-
liter et pꝛelati tyrannizantes tempib⁹ modernis facto verbo similiter et exẽplo oc-
casione damni dãtes effectualiter sibi subiectos fideles clericos siue laicos spi-
ritualiter et temporaliter multũ enormiter damnificãtes. Et quoniã malam ha-
bent voluntatẽ quã dñs iudicat. et scriptum est. Voluntatẽ et ppositum distin-
guũt maleficia. Et Hieronymus dicit. Tolle ppriam voluntatẽ. et infernus nõ
erit. et igit saluti occasio que per contristatos et tribulatos ac angustiatos i pa-
tientia christi fuerit subsecuta. huiusmodi psecutorib⁹ nõ fructuosa: sed ad per-
petui suppliciorũ cruciatus pernitiõsa. et hoc maxime propter damnorũ paupe-
rib⁹ seu diuitibus violenter illatoꝝ et ablatorũ et non restitutorum immo non
recognitorũ damnabiliter nocumẽta. Patet igit ex omnib⁹ predictis quomodo
bonis et malis: amicis et inimicis sit benefaciendũ. et opus occasionis et opera-
tionis tyrannorũ persecutorum et psertim iniquorũ iudicum et pfectorũ sit lau-
dandũ vel vituperandũ. Unde bonis benefacere et reddere bona pro bonis est
omniũ hominũ benegatorũ. s; bonis malefacere et reddere mala pro bonis: il-
lud est proprie malorũ. Et sunt illi de quib⁹ dicit Salomõ Sap. ij. Opprima-
mus pauperẽ iustum et nõ parcamus vidue. nec veteranos reueremur canos
multi temporis. sit autẽ fortitudo nostra lex iusticie. vnde tales pessimi sũt pau-
perum oppressores. innocentũ condemnatores. et iusticie puaricatores. quibus
diceb. Ve vobis qui dicitis malum bonũ et bonum malũ. et fm Gregori. hoc ve-
non est aliud nisi ppetue damnationis periculũ. De quo plenius in collatõe cõ-
tra iniquos iudices scripsi singulare compendium. Audiuim⁹ autẽ sepe pꝛatos
nequiter similes et pꝛsules et nequius iura pꝛationis psequẽtes. ita qd ex vno ex
inconuenienti sequant actus peiores. Unde nuper vacãte cathedrali quadã ec-
clesia. et dum de pꝛesulationis tractare materia et doctores sacrorũ canonũ sui
iuris produgerint documenta. inquit vnus imperitus sed de potiorib⁹. Obmit-
tamus iuris vestri subtilitatis intricamenta et eligamus illum qui receperit nu-
mero maioritatis vota. et hic per collusionis tractatus desideria quorundã si-
bi nouerat adherentia. et prout fuerat conductum: ita electionis negotium fue-
rat celebratum. Nam quidam nobilis amicorũ potentia machinatione sinistra
pfectus fuerat. et peritorum scientia salutaris et iuris canonici facultas succu-
buerat. De quo proprie le. et no. in. c. Quia propter. de elec. Et quoniã in electio-
nis forma pꝛelatorũ sepe pgitos: imo in medio cõcilij Basilien. in electione epi-

Tractatus

Basilienſi Frederici perperitiores fuit erratū. Idco mgr Wandugottus olim de electione valde notabilē cōfecit tractatū. z cōsequēter p ipm vel alios doctores solēniter glosatū. Un quondā in simili casu dixit quidā doctor puerorū in grāmatica dū vidit iurispitos in sua decipi diligētissima pctica. Hodie donatus meus p oēs sex declinatiōes casus in nri pſulis electōe habuit curiosissimi iuris pncipatus. Nā noiatuuſ magnificētie nomē generosum pposuit. Senitiu⁹ genealogie pſapia mirabilr insigniuit. Datu⁹ simoniace puitatis marſu piū largiter ppalauit. Sz accusatiū⁹ conscie habuit remorſum. sz p multitudi ne pugnatiū nō pualuit. Vocatiū⁹ vociferādo aurib⁹ inculcādo singulorū clā et palā nō dormitauit. Sz ablatiū⁹ oēs scrupulos cordiū auferēdo violēter pbellauit ac si diceret. Fiat p rōne volūtas. que p nūc potēter si saltē de iure vel facto potēs est effectualit⁹ z experiēter toti⁹ mūdi videt fore maioritas. z super vtriusq⁹ iuris dictamen ipius dñat maiestas. z vt frequēter scripsim⁹ contra potētiores: iura nulli faciūt honores. ff. de a li. iū mu. cau. fac. l. iij. Sz ſūmarie hic platus de q⁹ pmittit. talit⁹ qualit⁹ electus in h mūdo preualuit. sz fruct⁹ ventris sui multiplicatus ipius putes ppalauit. sz qm belloz actus cūcto⁹ hucusq⁹ q⁹ finis coronauit. sed qd initiū z finis sit illi⁹ pſulis nouit ille q cūcta pſciuit Sz nunc ad ppositū q occasione damni tā pntioſissimi dedit: nōne damnum dedisse videt. dū indignū digniori rōnibus pdictis z cū sex casib⁹ pnotatis tā violenter pſecit. z erinde corp⁹ largit⁹ refecit z dānationis prunas apud iferos ardētiores sibi cōfecit. z hoc terribilit⁹ ille sensit dū in salutari suo ania ei⁹ defecit. Unde legitur q quidā monachus sinceritatis simplicitate cōuolut⁹. quoniam vidit impium superexaltatū sicut cedros libani. z iniquos in terra deū celi nō recognoscētes multipliciter exaltatos dilatatos z felicitatos. sz bonos iustos et equos dño iugiter seruiētes. suisq⁹ cōtinuis obsequioz seruitijs z mādatiſ obrepantes ab illis iniqs oppressos: despectos et supplātatos. nouit igit q in ditione dei cuncta sunt posita. z q talia nequaq⁹ fierēt. cū etiā passer de tecto nō cadat z pilus de capite tuo nō fluat nisi dñe pmissionis potētia disponat. z igit i amaritudine anie sue clamauit. in toto corde suo aduersis tribulatiōib⁹ z angustijs multipliciter pplexus. O dñe inquit taliter facis q nemo diligit te. quoniam diligētib⁹ te: in nullo te videmus pcre. z miserabiliter nō desinis affligere. z affligentib⁹ videris pſentire. Et dicit canonū auctoritas. Per tuos vicarios videlz summos pōtiffices tanq⁹ ipe p se dixeris canonizata. q faciētes z pſentiētes pari pena puniunt. quis est q dicat. Quare fecisti hec oia: cū de manu tua nemo possit eruere. Aut quis arguet te de pctō. sz pprie quēadmodū alij potētes seculi potēter irruis z nulli pauperū tuoz misereris. nec eos sublimabis. et igit murmurare me ppellis tanq⁹ tantoz malorū violenter occasionē dederis. z dānum dedisse videaris. Cum aut idem monach⁹ huius sui spūs intricationis insule⁹ animo mirabilr reuolueret. z mor⁹ hmoi mutuo dimicātes pſescere nō valeret abbatis sui cum sincere pſessionis z pſtritionis cōuolutionis sui animi bella denudauit. Dinc abbas vir desiderioz z prudens pncipaliter sue murmuratiōis et impatientie tollere volēs. murmuratiōis viciū in tabernaculis suis patrū in deserto murmurantiū penas pposuit. z q ppterea dathan et Abyron terra viuos deglutiuit. vt Numeri. xvi. z p hec et alia pietatis remedia p vinū z oleū vulneratū ad patiētie stabulū pduxit. Unde legit in gestis Romanorū p senatū descriptis de impatore Bayo q pro nobilib⁹ z armigeris suis grāde festiuitatis conuiuiū z certū diē disposuit solēniter in terra sua pconſatū. et dum mltis

De boni et mali occasione

diuersis quoque pparamētis hoc fieri disposuerat. Ecce die p ipm prefinita et ali
quibus sequētibz. celū cui nō poterat impare pluuiarū nim iū similiter et grandi
nū choruscationes et mugitus tēpestatis terribilr pduxit. et impatoris psumpti
onē taliter arrogātis penitus impediuit. vnde grauiter impator cōmotus bellū
concitauit et indixit contra celū. et ipm clamorose defedauit vel diffidauit. et cō
uenientius cunctis armoz gentibz tanq ad pugnā pparatis et pperantibus in
vnu et ad sonū tube similiter pariter miserūt tela sursum cū importunitate ma
gna. que violenter reuerſa fuerunt et infinitos de populo pstrauerūt. Sile legi
tur in cronica triptita de iuliano cesare qui dicif apostata. qui iesum nazarenū
dudū mortuum et sepultū diffidauit. et suos fideles per bellū publicū terribiliter
inuasit. et dum telo letaliter confixus de vita desperaret. sanguinez ppiū ma
nu sua collegit. et aduersus celū tanq cōtra xpū iactauit. et ait. O nazarene tu
viciſti. et sic dānabiliter expirauit. Sic de pluribz alijs legim⁹ qui cōtra dominū
fecerunt murmuratiōis insultus. Unde factū est in diebz nris in ciuitate bono
niē. q quidā armiger tacillis ludendo totā substantiā pdidit. et ira puocatus
ad ecclesiā sancti Petronij pperauit. et ad imaginē brissime pginis infantulum
iesum gestantis in marmore sculptrā iuxta portā et extra ecclesiā et eius murū pa
tenter eminentē gladiū irreuerēter infixit. qui mox sanguinē cruētado diffudit
et iste scelera tus illico corpore disparuit. et q diabolus cum corporaliter anima
quoque coniuncta surripuerit nemo dubitauit. Hec igitur imago signis claruit.
et clerus ibidem illā imaginem intra ecclesiā predictā ad altare certum sibi dis
positū solenniter reposuit. quā sepius iniquitas mea prospexit. et hec quantū d
murmure dicta sufficiunt. Sed de huius vite diuitū ac iniquoz ac preserti pre
sidentiu. pspertatis iocundo successu dicere cum iam dicto monacho compel
limur et lamentabiliter pro quotidianis distributionibz querelas importūe quo
que necessitatis aggredimur. O domine nunquid ego solus sum qui contra te fle
bilis querele mouer lamentatus. Sicut Boetius predictus contra fortunā su
os mouebat fletus. Ecce qplures et innumerabiles oppressi per maioritatis po
tentioris magnanimitates in hoc singulis diebz angariati iugiter eiulantes et
si te propter altitudinis caſtri celozum conuincere non sufficimus. nec testium
multitudine prosperari speramus. causas animarū noſtrarū et paupertatis nre
disponere corā tua matre misericordiaz misericordissima virgie Maria quere
lose lacrimabiliter non ceſsemus. Nos enim te diligentes propter te mortifica
mur tota die. estimati sum⁹ sicut oues occisionis. et si dixeris. Quoniam hec for
ſitan mala propterea patimur quoniam peccauimus tibi et mandatis tuis nō
obediuimus. nec te prout debuimus ſinceriter et deuote dilexim⁹. sed in hoc q
si reatu mundus ſtat quaſi vniuerſus. Attamen iuſti puniuntur et impij florent
prosperant et gaudent. vt dicam cū propheta. Ecce ipſi peccatores et abūdan
tes in ſeculo obtinuerunt diuitias. et dixi q sine cauſa iuſtificaui cor meū et la
ui inter innocentes manus meas. et fui flagellatus tota die. et caſtigatio mea
in matutinis. Prout hec et alia Florentinus videlicet pauper henricus metri
ce proſequitur potentiam Frederici primi imperatoris de domo ducum ſueuie
nati et per ſuos aulicos canes mirifice perſecutus. ſed chriſtus cuius misericor
die non eſt numerus. cuius reſponſionis deliberatio non eſt mora neq punct⁹
tibi reſpondet qtoti⁹ querelam ſimiliter et pces gliōſiſſime vre mris nō deſpi
ciā. ſz mīaz et iudiciū de me cātātā nō relinqā. et igit ppende ſic dilexit me pater
et ego dilexi vos. nō eſt diſcipulus ſup magiſtrū. ſi mundus vos odit ſcitote qz

Tractatus

priorem me vobis odio habuit. et quoniā pater me⁹ celestis mihi filio suo vnico et dilectissimo nō pepcit. sic caritas increata mihi dilectisq; meis pccere nō de creuit. Hanc igit dilectiōis legē caris suis in vtroq; testamēto largiter demonsttrauit. Ecce ioseph filius iacob futurus dñator egipti a suis fratrib; fuit veditus et a muliere mala diffamatus. et demū carcerali pena mācipatus. Esayas in nocens serra lignea secatus. Hieremias in vtero sanctificat⁹ inimicorū lapidibus fuerat obrutus et concremat⁹. Ezechiel crudeliter excerebratus. Daniel in lacum leonū proiectus. Job patientissimus humani generis inimico crudelissimi me traditus. Thobias senior pijs operib; instans fuit excecatus. Similiter et sū marie noui testamēti legimus amicos dei fideles fore passos ineffabiles martyriū detestabiles cruciatus. Et si dixeris nūc habeo quod volo. Si audem⁹ dicere hoc est quod deploro. Vbi enī dicunt nō est deus eor; nō est salus ipis i deo eius. Prout olīm filiū israel subsannabāt gētes et arroganter dicentes. Vbi sunt dñi eor; in quib; habebant fiduciā de quorū victimis comedeāt adipēs et bibebant vinū libaminū. surgāt et opitulent⁹ vobis et in necessitate vos ptegāt. Et put pdirimus pungunt indignāter et collisis dentib; infremunt. Propter h tu dñe paucos habes amicos. quoniā cōtinuo tales videm⁹ indignanter angustiatos. Sed christus tibi rīdet. O frater mirifice ppēdas tā breues fuisse martyrum et aliorū tribulatorū et afflictorū corrosione penās in patiētie corona perpassas. et nunc ipsoꝝ tribulationis glorie consolationes fore ppetuas. et econtra tortorū tam breuissimi temporis infelix solaciū similiter et momētaneū. et iō istis diebus et semp eorū tortura hic incepit et durat duriter nunc et impetuu. Vbi fm Augustinū. Vni⁹ hore pena crudelior est omnib; penis quas vnq; hō passus est in pſenti seculo. Licet martyres diuerso fuerint cruciati tormento. Ecce sanctus Bernardin⁹ frater minor nunc nouiter de anno dñi. M. ccccl. canonicatus cum suis fratrib; quandā ciuitatē in italia pmāsiu⁹ per noctē intrauit. et primū prout consuevit ecclesiā maiore visitauit. et quoniā ordinis sui locus nō erat quidā ciuis potens ipm cū suis socijs gaudenter suscepit. et dū in cena suo more post sibi competētis cibi refectionē p salute animarū deuotā faceret collationē et hospes in multorū sibi vicinorū similiter ibidē illi⁹ fratris amore cōiuiatium pſentia: consternatus animo suspirāter ait. O dñe pater biennii est et vltima q; frater meus in hoc loco potēs et abundās sine liberis est defunctus. et ego successor suus. quid p salute suades anime sue sum factur⁹. Et Bernardin⁹ inquit. Pone digitū tuū ad flāmulā exil⁹ hui⁹ candeles pſentialiter in mēsa lucētis prout fecit. et mox ardore cōtritū digitū retraxit. et itez Bernardin⁹. Pro quāto auro vel argēto velles p horā vnicā hui⁹ ardoris igniculum sustinere. Et hospes. Nō p toti⁹ mūdi auri et argēti thesauro mihi vellē talis penā luoris innimere. Et itez Bernardin⁹. Pone digitū denuo. Prout posuit. et nulli⁹ ardoris dolore pſensit. Hinc Bernardin⁹ in eaveritatis sinceritate q te flāma tal⁹ pmū cremauit. et te secundario nō pturbauit. ita veritas de frīs tui statu p me tibi resferēda te nō latebit. Ecce fr tu⁹ mortu⁹ ē in grā. qz vitā terminauit cū magna cōtritiōis āgustia. s; qm aliq; sue potētie ppollētia mltiplr dānificauit et nō satisfecit. et igit mltū crudelior flāma q; hec pñs. hacten⁹ ipm cōculcauit. Et exēplū posuit. Flā h i tra nra naturalr et artificialr vn⁹ ignis ē alio calidior. sic vna pena apud inferos videtur alteri terribilior. Flāz hic pſens ignis cādele vit acū liquefaceret. sed alius artificialiter qui incudē incum ferreū et i gentē cōsumeret S; si frēm liberare volueris d factatib; suis p ipm drelict⁹ et p te possessis oib;

De boniet mali occasione

per ipm qualitercunq; leſis ſatiffacere. put nouerſeſtināter quoniā periculū
terribile videt. In mora igit nō tardabis. ⁊ hoſpes. dic queſo d diſpoſitiōe aīa
rū in inferno poſitaz tormēto: ⁊ ait Dic ꝑ ꝑha ꝑs. clviij. Sic oues ī inferno poſiti
ſunt: ⁊ mors depaſcet eos. Nā ouis aīal ſtuliſſimū: qm ſi fuerit ī domo ſuccēſa
igne ꝑſtituta. apertis hoſtijs fugere neſcit. ⁊ vix effugata reintrare laborabit.
ſic in inferno dānati. ſtolidiſſimi ſunt ⁊ mal' obſtinati. ita qꝫ de tali tormētoꝝ do
mo exiitū cōtemplari nō pūit his contrarij ſunt qꝫ morant in vite eterne palatio
vbi vita ſine morte: ⁊ dies ſine nocte: ꝑꝑetuo videt ꝑmanere cū ꝑhenni gaudio
de qꝫ gaudio vix ⁊ gaudioꝝ ꝑrio. ineffabil' doctoꝝ frequē fit ſcripturis et ſer
monibꝫ collatio. Hoſpes aut tanqꝫ ꝑſonalr cernēdo penas purgatoꝝ ꝑtulerit
omīa qꝫ locut' ē Bernardin' ꝑ defuncti frīs ſui ſalute fidelr cōpleuit. ⁊ cōſeqnt
ad ſtrictē religionis mōaſterij. relictis oībz obſtantiā ſe ſubiugauit. et ſic occa
ſionē magni boni: hic frater Bernardin' feliciter ꝑmonit. De ꝑmiſſis igit oībz
et ſingul' collige: qꝫ ſi gaudio celoꝝ ad bñfaciendū te ꝑnunc nō coartant crude
les ſaltē pene dānatiōis eterne: te tuis viſceribꝫ ꝑterreant. Sed occaſio damni
dānoſiſſimi dānabilr impſentiaz. ſ. tempe ⁊ ꝑnicioſe ingruit. vt ꝑꝑrie paganoz
tempe ꝑdictoz chriſtifideles ꝑſeqntiū ꝑ Henricū modernū epm Conſtantien
et ꝑ totā ſue dyoceſis parrochiaꝫ pullulauit. qꝫ irreuerēter ſine frontis rubore con
cedit id qꝫ ſue ꝑmiſſiōis occaſiōe diuini' inoleuit. ⁊ vt patrē ſequat ſua ꝑles. et
occaſio ſua ꝑut xꝑi actio iuxta Greg. ſit nob inſtructio: ac ꝑbo ſilr ⁊ exēplo ſit
ſuoz filioꝝ frequē imitatio. Nam public' ſuoz clicoz ꝑꝑcubinat' ꝑut ſuꝫ ꝑſius
a nullo corrigiſ hūani generis impio. ⁊ hui' occaſiōe nō emendat ſꝫ inſtaurat et
deſteſtabilr corroborat in deſpectōis ꝑtēptū ſummi veri qꝫ pontificis dñi nꝑi Je
ſu xꝑi. cui' ꝑꝑcorꝫ ſacraſſimi ꝑ ſuoz miniſtroꝝ cōtempnū ꝑ hoc dehoneſtatur
et vilipendit. ⁊ ſacroꝝ canonū auctas ꝑꝑhanat. Nā hmoī ꝑꝑcubinat' macula tan
qꝫ mulier ꝑſtituta ꝑ lenonis nequitiaꝫ. ꝑ ꝑciū ſāguinis. i. pecunie mulctat. ⁊ ini
quitas ſup iniquitatē cumulat. ⁊ ſic ꝑ patronū turpitudinis qꝫ nouit crimē ꝑꝑoz
viliter diſſimulantē nephas aggrauat. ſic ꝑꝑcubinat' crimen. ꝑꝑcubinari' cū ꝑꝑ
binis in crimie cōmunicatibꝫ. ⁊ cū ꝑlatiſ diſſimulatibꝫ. ⁊ ꝑ ꝑſeqns cōſentienti
bus. ⁊ occaſionē tanti damni ꝑſtātibꝫ: neqꝫ rite penitētibꝫ ⁊ ad tēpus quſqꝫ ꝑꝑ
care nō pūit ꝑꝑculof' expectatibꝫ. nō ꝑ horā vel diē aut annū. ſꝫ eterna lꝫ ꝑ ignis
eterni tremorē dānabunt. ꝑut de hꝫ latius nup in tractatulo ꝑmo de anno iubi
leo circa mediū tractaui. cum ꝑꝑitoꝝ ꝑſilio in qꝫ concludi qꝫ crimē cōꝑcubinat'
ꝑſqꝫ ad finē continuatū etiā in continētia cōſeruati ꝑ ꝑꝑeratiōis crimie mul
tis iuribꝫ ⁊ rōnibꝫ euidentē cōꝑꝑobaf. Aperi igit oculos tuos et vide qm dāns
occaſionē tanti dāni qntū execrabilr dānificat ⁊ dānatur. ⁊ ꝑſertim tales et ſi
gnanter illi qui auctis diuine ex ſucceſſione ꝑetri ꝑncipis aploꝝ maieltat' cō
miſſione tanqꝫ vicarij chriſti locumqꝫ tenētes. ꝑ ſanctoꝝ qꝫ canonū ſtatuta ad
corrigendū nō ad ſouendū ſtrictiſſime vident' deputati. ⁊ reddituri ſunt de fa
ctis ꝑꝑrijs. rōnē in diē ire calamitat' ⁊ miſerie. in qꝫ miſerabilr fuerint ſine curia
litatis verboꝝ ꝑlatiōe reqſiti ꝑ eū qꝫ iudex eſt nunc miſericors. ⁊ extunc miſeri
cordie diſcors. damnatis vecors. ⁊ nobis ꝑie penitentibus ſit nunc ⁊ ſemp ꝑꝑ
incarnate miſericordie pietatē cum ꝑacis ꝑlenitudine concors. Amen.

Finis.

De emptiōe et venditiōe vni⁹ p⁹ Viginti

Doniam patenter accusationis et

q⁹ excusationis cōmertiū in paradiso. Primo per Adam et Euam parentes nostros apud dominū miserabiliter sumpsit exordium. sic simonia et usura. sorores. filie videlicet ingratitudinis per peccatum sue matris sui criminis excusant contēdendo reatum. Nam simonia dicitur. quia quādoq; filius meus clericus sufficienter beneficiatus. et duob; vel tribus beneficiis que de iure simul habere potuit munitus. put legi et no. in. c. De multa. de pben. volēs amico aut clerico paupculo facere misericorditer magne gratitudinis effectū. disposuit prout decuit q⁹ idem clericus vnū d⁹ suis beneficiis habuit. sed audiam⁹ quid experientia rez magistra pduxit. prout scriptum est. hostem semp emit qui furem de cruce redemit. ita q⁹ homo liberatus de mortis articulo suū redemptorē gratanter nunq; recognouit. sed odio persecutus amarissimo in talem desecuit. et quoniā talia tam frequēter sunt visa. cogitabat ille qui beneficia plura possidebat. vendam beneficiū. et extunc emptor siue sit gratus vl⁹ ingratus nō faciā de ingratitudinis vitio questionis aut mentis cōsiliatus. Sic similiter dicebat vsure filius. Mutuavi pecuniā meam paupculo miserabiliter indigenti necessario. vt cōmendarer apud illum qui dixit. Jocus dus homo qui miseret et cōmodat disponit sermones suos in iudicio: quia in eternū non cōmouebit. Psal. cxi. quia iuxta Grego. opus misericordie hic et in alio seculo remunerabit et sola misericordia comes est defunctor. sed audiam⁹ quid matris nostre videlicet ingratitudinis opetur obsequiū. q⁹ scriptū est. Si quid cōcedis: vix re habebis. et si re habebis nō tam bonū: si tam bonū. nō tam cito. sed si tam cito: perdis amicum. Et dixit ppheta. Mutuabit peccator et nō soluet. Iustus autē miseret et retribuit. Ps. xxxvj. sic Thobias senior Babelo in captiuitate babilonica mutuauit argenti certa sub cyrographo talenta. sed re habere nō potuit quousq; filium suū Thobiam iuniorē cum lamētatiōis flexu legauit. sed largitor omnium bonorum ipm largiter remunerauit. vnde his et alijs motus homo diuitijs munit⁹ suā pecuniā pauperib; nō cōmunicauit. qm vidit q⁹ mater sua: videlicet ingratitudo naturalis incunctatē inclinatiōis nō mā ppalauit. et vt de materia sterili fructū produceret q⁹ in archa stricte reclusa marcesceret. Sic usura p infinitos hucusq; subtilitatis et machinatiōis modos simbriā dilatat. de quib; sufficiēter vel insufficiēter sunt iura et sanctorū doctorū rudimēta. quib; omnibus dimissis: quoniā breuitate gaudent moderni. attendam⁹ de nouissimis. Nam certū est q⁹ vendere et emere tam in nouo q⁹ in veteri testamēto fuit licitū et cōsuetū et summe necessariū. et vt dicūt iura: licuit contrahentib; se decipere: tamē non vltra dimidiū iusti precij: de q⁹ sufficienter scribūt summis. et pserim Job. in suma confesso. Similr a tempe Siluestri pape et Cōstantini impatoris licitū fuit clerico. prout pri⁹ laicis: emere fruct⁹ redditus et puen⁹ de terrarū possessionib; areis et domib; p monasteriorū et ecclesiarū ac bñficioz foundationib;. e quib; pūc quiete viuebant serui dñi. obsequijs diuinis vacantes. et q⁹ liberaliter hmoi fruct⁹ pro stipendio diuini sui cultus et nō p elemosyna aut i elemosynā comodosē recipent. et se sibiq; mīstrātes exinde nutrirēt: put i veteri testō de decimis et pmitijs: sacerdotes et leuite visi sunt perseuerantes. Hoc igit fruct⁹ q⁹ fruct⁹ et c. emi pū et perpetue persistunt.

et venditione.

prout patet p antiquoz libroz: registroz: rotuloz: cirographoz et instrumentoz scripturas. q olim mltio leui⁹ ac min⁹ et min⁹ emebat vni⁹ argenti marche census q pntibz nris tpibz. sic etiā de aureis aut florenis seu mensura de terre fructibz. Sed q scriptū est. Tantū valet res quātū vendi pōt. et distingue tempa et concordabis scripturas. vnde videt ples pntū viuetes q census vni⁹ floreni seu ducati ppetu⁹ sine cōditione redimēdi p viginti florenis aut ducatis vendebat et emebat. sic proportionabil⁹ vendebat alioz fructū census. repitur etiā in dictis scripturis q valde p minori q p viginti: puta p qndecim aut paulopl⁹ vel min⁹ vendebat aut emebat precio. Sic etiam cōparatiue de marcharū argenti ponderibus. sed quia scriptū est. Ars crescit: vita decrescit. labitur hora. Item vsus et ars docuit qd sapit omis homo. Et igit homines diuersarū cōditionū diuersimode se nutrire volētes. vtz ille p laborū vultus sui sudores. alij his dimissis p rerū mercatiōes: aut p alias mūdi negociatiōes. alij libere vnde viuāt: put nobiles habent suozū fructū possessiones vnde sumūt. vt q quieti⁹ viuāt fruct⁹ perpetuos aut ad vitam cōparant. alij vendūt census perpetuos aut ad vitā alicui⁹ hominis de suis possessionibz: quoniā cum prompta pecunia plus pficiunt. seu debitis vsuris apud vsurarios publicos obligatione taliter sunt grauati. q cū pecunia prompta possunt faciliter restaurari. Item videm⁹ patenter q cum auro et argento monetato. et cū pecunia monetata magne sūt mercationes: prout olim beatus Bertholdus de ordine minorum Ratispone defunctus inter suas dixit reuelationes. venient dies q pecunia et moneta erūt mercationes. et protunc sunt illi mali dies qui seculorum precedunt fines. Ecce aperi oculos tuos et vide nōne de presenti sunt taliz puerarū machinationum reuolutiones. Vnde prout pnotauimus. antiquozū cessat venditionis et emptionis vsus. sed alijs imminet cū certo moderamēte cursus. et cum ambaz partiū volūtate interuēit fidel⁹ p⁹sent⁹. put diē reglā iur⁹ volēti nō fit iniuria: l3 sepe p volūtates mutuo cōmittāt crimia: vt sunt fornicatiōes et adulteria.

S3 nunc redeundo ad propositū questio-
nes formem⁹: et eaz. qntū intellect⁹ sinit solutiōes. Hic q emit redditus vnius aurei seu floreni perpetui pro viginti florenis et facit venditori gratiam vt cum ad pinguiore fortunaz venerit: pro tanto redimere valeat. Querit vtrum talis non peccet et illud licite fieri valeat? Respondet: si ipe talis emptionis aut contractus emere talē censum perpetuo fuit de vsu et consuetudine emere pro tanto videlicet viginti florenis. et si tunc facit venditori grām vt pro tanto redimere valeat: hic laudand⁹ est: quia facit venditori misericōdiā. si aut rōne tal⁹ p⁹ditōis adiecte min⁹ soluit p tali censu. tūc vsura est: quoniā querit subtilitat⁹ vsu vt liberius recipiat fructū de pecunia mutuata sub emptionis et venditiōis practica. Sed hunc rigore iuris aut legislatoris qui dixit. Mutuum dantes et inde nihil sperantes. Luce. vi. intellige q sint de consilio et non de pcepto. sicut illa verba. Vade et vende omia que habes et da pauperibus. Lu. xviij. Nam si qd mutuatur amico vel vicino aurum vel argentū: vinum: oleum vel frumētum. et ex inde sperat amoris aut similis compensatiōis emolumentum nō videtur peccare. imo prout narrat Jo. an. in mercurialibz q quidam in comitatu Bononiē villanus concessit pecunias aut frumentum suis cōvicaneis qui largiter restituerunt. et autūnali tempe ipsi gratiarū actiōes cum liberis muneribz bñficiuz mutui recognouerūt. et diuersos sibi fruct⁹ obtulerunt. et vtiq qui largius proz

De emptione

pinabat seu offerebat sibi carior apparuit et cōcludit cum alijs doctoribz quos nominat: q̄ ille villanus vsurā non cōmiserit. qm̄ penit? fuit incert? si vicin? illaz beniuolentiā recognoscere voluit. S3 dicūt aliq̄ q̄ fuit vsura mental'. sicut dō de simonia mētalī. sed hec sunt faciliē emēdatōis. S3 ad ppositū reuertēdo dicam? q̄ rigore supradictū (vicz vnū florenū p viginti cū cōditiōe p̄dicta cōpere rare sit vsura) temperat ecclia q̄ scit z tolerat. put scit decimas a iure phibitas ad man? z possessiones aliq̄ru3 laicoz puenisse. sed a tanto tēpe p̄scriptas cui? initiū nō est in memoria hominū. sic similr scit: nō solutionē decimarū p totam quasi italiā. z principālī in vbe vbi iura creuerūt canonica. sic ad ppositū. hec venditio z emptio videlicz viginti florenorum vt soluāt vnus. est pro republīca z vtilitate cōi. p sapientes h? seclī tā salubriter. sagaciter ac prudenter rimatūs z equanimitē lancibz eq̄libz ī statera rōnis ponderat?. q̄ hic p̄ctus omibz homibz z ambabz partibz cōiter est fructuosus. z tam liber z volūtari? q̄ q̄ vult talr p̄here ad p̄trahendū p aliū nō sit angariat? nisi culpa p̄pria aut penuria sup̄peruenienti aut ip̄rouisa. puta p terraz p̄lia. aut irruentis ignis aut aq̄ seu sterilitatis incōmoda violēter ingruētia. Hoc aut vtilitatis magne cōmodū mouet eccliam ad tolerandū. imo dū nuper vicz de anno dñi. M. cccc. xvj. et citra in concilio Cōstantiē z p̄mis t̄pibz in concilio Basiliē vbi pitiores mundi in vtroqz concilio p̄gregati fuerūt. et hui? contractus p̄ditiōis naturā radicāt? viderūt. licet aliq̄ theologi p̄dicerint. maioritas tñ doctorū vtriusqz iur? z multoz in theologia p̄fessorū pualuerūt. z hui? p̄ctus cōditiōne illelam p̄miserunt cū sit micissim?. z publicis vsurarijs amarissime suos debitores cruciantibz. vnde deatur fore dānosus. de q̄b olim sc̄ti p̄res petebāt vt ex vsur? z iniq̄tate redimeret aīas eoz dñs. Et seq̄tur p̄nter q̄ in sorte tales census cōputādī nō sunt nec alicui? restitutionis debitū requirunt.

Sed nūc querit. Si hmoi census aureoz et p̄sertim vni? aurei seu floreni sic ante tempa iuxta tempoz cursus p̄cio: puta. x. vel. xv. aut pauloplus vel cū solēnitatibz debitis cōparat?. z sic p̄mansit sine p̄ditiōe. put desup sunt littere patentes: aut instrumētōz vsus. s3 nūc valor hmoi census creuit. put p̄mittit. an ille q̄ tales census habuit a suis p̄genitoribz vel mōasteriū. aut ecclia seu bñficiū a suis p̄decessoribz. an de p̄nti teneat sibi formare scrupulū p̄scie. qz olim vendētes z ipsoz heredes vellēt redimere tanq̄ grauati iuxta ritum t̄pis nunc currētis? Dico q̄ sine p̄scie scrupulo tenere p̄nt. qz put p̄dicim? res p̄nt tantū valuit. Exēplū de domo in villa vel vico p̄stituta modicū vtili: q̄ emit p̄ precio vili. s3 de villa sit opidū. z p̄t nundinas ibidē exercēdas illa dom? cum area sit in triplo p̄ciosior. sed p̄pterea emptor venditori nō ē obligatior. Sic ad p̄positū: qui olim emit hmoi census p̄ miori p̄cio q̄ mō sit vsus salu? ē. et nulli tenet de fructibz p̄cepti aut p̄cipiēdis: nūc aut posteri?. Et si q̄s silr p̄nūc vt salu? nior sit in p̄scientia: qz sup̄abūdās cautela nō nocet. tales census emit vicz vnū florenū p. xxx. vl pl? vl min? vt ipse z sui successores ī corpibz z rebz p̄petuo salui sint in p̄scia. aut verisimil? in rex abundātia: vt ipsoz liberi: nepotes z successores legitimi in bonis tēpalibz sint stabiliores. venditor nulli de recepto vltra cōem p̄suetudinē tenet. sic neqz emptor: aut si heredes si p̄ maiori p̄cio ī posterū tal? census annu? emerēt. qz sic Hemroth dū edificauit turrē babel quam p̄ maiestātē dei oīpotentiā stabilire p̄sumpsit. sic hmoi sup̄abūdātē diuites qui in bonis tēpalibz nullas patiūtur nc̄itates: faciūt hmoi p̄ctus vberiores. Nam nūp quidā plebe? ex hereditaria et successione bonoz paternā: mirabilr dicit?

et venditiōe

et p̄nter infirm⁹: z qm̄ liberos nō hūit sub velamīe testamēti inaudita: cā mort⁹ largissimā donatōz p̄fecit. z si vnicū filiū habuissz: vnū q̄drantē vix dedissz ad instar olim rustici ditioris de villa parcellimi cui vacca moriebat. de q̄ trist⁹ tri stabat. z quā viuā nō dedisset paupib⁹ mortuā donauit lupis atq; canib⁹. Sic ad p̄positū abundātes diuites: erogātes z supabundātes facere p̄nt donatiōes emptiōes. cōpatiōes. z vēditiōes. sz qm̄ vt frēqntē p̄cia sunt incertissima. z q̄s p̄ certo dicere p̄t p̄ciuz z valorē emptiōis aut vēditiōis cēsus p̄petui vni⁹ floreni aut duoz vel plūz fore vel manere posse p̄petuū cū vēditio vel ēptio sit momē tanea: z solutio p̄petua. z momētanei ad p̄petuū nulla sit cōpatio. Et igit cō uenientē dicā cū lege canōica. nō singloz affectōe res ē estimāda. sz tm̄ valz res quāto vēdi p̄t. z sic affectōes hoīm sunt dissiles: qm̄ sunt q̄ aut incertitudo h⁹ p̄eciū vitz emptiōis cēsus vni⁹ floreni cert⁹ possit cōsiderari aut incert⁹. nā q̄ añ centū ānos emit cēsus vni⁹ floreni: ille emptor z sui successores iā receperūt centū florenos: z h̄ certū ē. Sz q̄ hodie emit incert⁹ ē q̄nto tpe recipiat: qz dicit apl⁹. nos sum⁹ ad q̄s fines seclor⁹ pueniēt. ac si di. Nos sum⁹ in vltima etate quā p⁹ q̄nq; p̄ores: h̄ est añ aduēt⁹ xpi orthodori posuerūt. Et nulli dubiū nos sum⁹ primiores finib⁹ seclī q̄s xps suis discipul⁹ reuelare noluit q̄ illi q̄ añ cētū annos h̄mōi cēsus cōpauerūt. Vñ nos merito iā viuētes p̄ miori p̄cio emere de bem⁹ d̄ p̄nti. qz n̄ra p̄petuitas n̄ durat nisi vsq; ad fines seclor⁹ q̄ nob primiores sunt q̄s mortaliū cūctis vnq; fuerūt. Vñ tales p̄nter q̄ h̄mōi cēsus vitz vni⁹ floreni vel plūz vsq; in īfinitū añ centū ānos emērt. meli⁹ mercatū habuerūt q̄ q̄ modernis t̄pib⁹ cōparauerūt. Vñ nota q̄ in iure etiā vtroq; differētia mag vi def int p̄petuū. et̄nuz. sempitēnū. z eūm. Nā p̄petuū attribuit cunctis mortali bus z etiā corruptibilib⁹. z dicim⁹ p̄petuū vicariū ecclie parochial⁹. z hec vica ria tm̄ durat ad vitā hoīm. sic dānam⁹ clīcūz vel religiosūz ad p̄petuos carce res. z tm̄ hū durāt tm̄ ad vitā hoīs illi⁹ sic dānati. z sic de plib⁹ alijs. Sz ali ter mini vitz eternū sempitēnū z eūū cōiter applicant ad dīne maiestatis mysteriū actū nihilomin⁹ nullā cōpatiōē facim⁹ de momēto vitz ad n̄m p̄petuū desup qz oīa vendūt z dāt paupib⁹. sunt etiā q̄ nō tm̄ bōa sz etiā corp⁹ libez tradunt in p̄petuo paupertatis z obediētie z dei fuitur⁹ obsequi. z sic sp̄ put dic lex bono melior reperit. Sz sunt etiā q̄ manēt i diuitijs suis a p̄geitorib⁹ suis a tāto tpe cui⁹ initū nō est i mēoria hoīm: vt p̄sertim sunt generosi z antiq; z ab antiq; ve ri nobiles. z dūmō viuūt cū decētis honestat⁹: legalitatis z p̄bitat⁹ modulo p̄ durare cōsueuerūt vsq; modo. Sunt z plebei. mechanici. rurales z de domo ru sticana aut tugurio loz seu casaliū institor⁹. p̄pagati: z suis dieb⁹ vltra no biles: imo vltra comitū aut baronū aliq; facultates ditati. z vehēmter subito quoq; recenter in oīm gentiū amicitōez eleuati. sz his nō p̄tenti sz tm̄modo di uitiaz interpellatiōe z n̄ alijs merit⁹ militatiū insignijs decorant. q̄ q̄ndā d̄ mi litari p̄genie p̄creat⁹: z i bello publico p̄ strēnuos act⁹ inclinis solēnitatib⁹ cōfe rebāt. Zal igit dictoz diuitū z militū stat⁹ p̄cernit. Itaq; hō p̄tūc viuēs ipoz paupertates z diuitias videbat: ac silr corūde filios aut nepotes in paupertatē re cidinātes patēter p̄cernebat. qm̄ olim antiq; p̄ experiētiā ptulerūt dicētes. de ma le q̄sitis vix gaudet terti⁹ heres. Sunt aut̄ altronomi silr z geomantici natūi tatē hoīm sincere p̄pendētes z ei⁹ futuri stat⁹ p̄ditiōez practicādo demonstran tes. Et nūc ad p̄positūz redeam⁹. diuites depauperāt. paupes eleuāt. z h̄ ex na tural industrie inclinatiōis q̄s in auariciā p̄telatōe. aut ex demonioz reuelatōe put sepe legim⁹. qm̄ dyabol⁹ thesauros nouit absconditos. z illū q̄ seipm̄ sibi

De emptiōe

torpe et anima tradiderit et interdū pro sanguine cartam in testimoniū signauerit. mox et illico per ipsum demonē dicitur fuisse. *Exemplū de hōem*: nā nris tpiū qdā paup plebe: diuitiis tū creuit q opidū et castra ex mutuo pignore possedit. hic morit in terra nra. et per suū sacerdotē ad opa misericōdie et deuotōis sollicitatū rēdit transibit q trāsire debeo. et sic obmutuit. ac si diceret. *Fecim* pactū cu3 inferno et. Hos igit et alios pūc et ab antiq pcurrētes casus in publico pceptū dñi p dicātis officio iustificare penit nō possum. s3 i secreto iudicij pistorio. i. p fello rū arbitrio: singlarit singlos sigillatim discutiām. Et nūc ad ppositū redeam. S3 qm vt pz i dictis p cilijs p lateranē seu nicenū aut Vienneū. cū nō mīmis et als p mundū vniuersus de hōi p cilijs: vic3 vni p viginti fuit dubitatōis et nō īmerito general scrupul: alijs dicētib3 put de xpo qm bon: ē: alijs nō: s3 sed ducit p m. et sic hodie videt dubiū put de pceptōe vginis glōsissime p mille annos et vltra fuit hesitatū. et de h p maiores mudi doctores fuit disputatū. et p scm Tho. de aqno ad vnā pte pclusum: q int theologos nō minoris est p cili q3 Innocēti aut Hostien. Bernard p parmenf. Alan seu Jōhes theutonic aut Jo. an. int iurisperitos. S3 qd factū ē. Thomas cū suatib3 succubuit. opinio aut alioz p decretū summi pōtificis et p cili3 Basiliē p māsit. Puto tū q an di ctū decretū nulla partiū suis opiniōib3 peccauerit. et itez ad ppositū. Nā scriptū est. In his q dubia sunt qd certū ē eligam. vt te. et no. i. c. Iuuenis. de spō. Est autē certū et mitius: imo rōne verisimili qd a mltis fuit. qm integz ē p silū quod mltor sentētijs cōprobat pūdentia. Ecce nē bñdicite dñm: q hāc opiniōes p do ctōz hui mudi put pmitit pte tenuit maiorē et ad obfūatiā deduxit vberiorē que obfūatiā tal est q ipsam pōtifex summ et pōtifex dyocesan et suoz officia liū auctis aper et suoz statutoz artifex scit et tolerat. et nec generalr nec specialr reprobat hoc idē totū germanie pōtificiū et platoz cet. Hinc ecclie maiores et miores et mōasteria. ciuitates. cōitates. vniuersitates. vrbes et opida: qz sup positoz et psonaz vtriusq3 sexus i infinitū mltiplicat innūerabil est numer: q cōtinue tales p mltor ānoz cursus tenuerit ptract et actiue et passiue tales sine scrupulo practicauerit act. et si nō fuisset hōi p cili: mltor stat fuisset destruct. Quis est q doctor. p̄lat. pastor aut curatus vl sacerdos puatus q os ponat i celū: et tot aīas in etne mortis pfundat periculū aīq3 audiat summi pōtificis vl conciliū general decretū: Nec obstat q summus pniari in Romana curia aut penitentiarius mior suū intponit edictū: q fortassis Romanus aut lombardus ē in qz pūitijs hic p̄ctus ē inauditus. s3 als vsuraz p̄fictus ibide cōis: ē acer bislimus et q̄tidianus. Dic aut Oldradus cū doc. secuz p̄cor. q in q̄cunq3 casu causa vl p̄positiōe publica put fuit i p̄fistorio pape psonalr p̄fideis cōclusio p̄p̄ doctoz varietatē. p̄rietatē. ac aduersitatē videt dubia. Iudex aucte sua p̄pria in hoc dubio seq̄ p̄t illa q sibi in iudicādo vident securiora. Sic olim emanauerit decretales secti libz et Clemētinaz p̄stōnes. vt dic Jo. an. in p̄ncipijs q̄li singu laz suarū glosaz. ex eo qz antiqui doc. et p̄fctim Inno. et Hosti. et p̄les ali3 in cer tis casib3 fuerit sibi mutuo p̄dicentes. et h nō est nouū. Nā p singlos dies iuris causidici et aduocati sunt discordes: et in h fm Breg. peiores sunt demōib3 q sp sunt cōcordes. Nec obstat put loquūt aliqui q papa et ecclia tolerāt loca proz stituta et mlieres p̄stitutas. q meretriciū nō ē p̄ctm. Hi errāt corde. qm hec in ductio de iure nō p̄t p̄sistere. Nā in veteri et nouo testis meretriciū p p̄cto fuit tentū et reputatū: et intm q ecclia p mulierculas p̄dicare nō p̄sumpit. qz nemo de ipsaz p̄cto dubitauit. licet p republica et vt maiora euitarent crimia. qm nō

et venditione

potest hñe quilibet vxorē suā ppter fornicationē s; tolerarit put frēqñt nutriūt canes mordaces s; lupos mordatores. Et igit impator ipsis pstituit pñilegia donauit vt nēo sub pñā capis ipaz hitatiōes aut ostia violenter rūpe pñumat. Attēdam? at sincer? vt in pñictis pñib; tā cōiter z vñl ac rōnabilr introducti nō intueniat fraus aut dol? q; si daret cāz pñtui n̄ valeret pñt i foro pñcie pñscrutand?. z nō tm̄ in ill' s; etiā in sacratissimis pñtib; vicin matrimonio spūali et carnali put i sacroz ordinū z bñficiōz collatiōe z religiōis pñfesside. z sic de plurib; alijs. Nā vt notat iura vñ pñt emptiōis aut vñditiōis fieri pñt sine pctō. z igit statuit scūs Francisc? vt sui frēs careāt omī monetaz pñcio z viuāt de pure labor z elemosyne cōmertiō. Et sūmarie in his z oib; tori? mūdi cōtractib; ritib; morib; actib; z gestib; scī doctores z p singlos dies in domo dñi et alibi pñdicantes sufficiēter ponūt differētiāz distinctiōes. z si nō sp̄ sunt cōcordes vt i pñposito nro pñcipali nō ē nouū. Nā z leges: canōes: z decretles vident sibi plerunq; cōtradicientes vt pñte videt in h̄ notabili. c. Vēstra. de cohā. cle. et mu. cui? pñtute qdā clicos pñcubenarios i sacerdotio pñstitutos nō tm̄ dñāt: s; audiētes ipsoz diuīa tāq; mortāl' peccātes suis fmōib; pñturbāt. z mltis iurib; z rōib; pñbant vt dic' Ray. eo. ti. in sum. sua: z secū mlti doc. cōcordāt. s; pñles sunt in cōtrariū. z cōciliū Basiliē hūic cōcertationi finē iponere voluit s; n̄ pñfecit. s; reuerēdissim? pñr z doctor Cardinal' camaracen' z cū eo cācellari? studiū Parisiē duos viros tāq; lumina mūdi hūic rigore de audiētib; diuīa pñcubinarioz publicoz pñt n̄ gloriozis rōib; reiecerūt. s; cōcubenarios publicos clicos bñficiatos vñ in sacri ordib; cōstitutos. z maxie religiosos cū cōcubinis in pctō criminali ipsis cōcitantib; z vsq; i finē cohātantib; etiā pñt senū aut votū nō cōmuscētib; z cōtinentiā stricte fuātib; nihilomin? ponūt tales i statu dñatōis z de sua salute despotos. z ipsi tm̄ valz cōfessiō z pñia: sic vsurarijs vsuraz cōtinuātib; z talit' decedētib; z adulteris sñl' pñtinuātib; adulteriū z cohātantib;. Et ecce nup tpe conciliū Basiliē quidā apostata religiosus in hitu clicali cōtra cōcubenarios auctēs collegit. z in dyocesi Buxien' z pñtim circa fluuiū Arasim pñtra clerum publice pñdicauit. z rusticos pñ suos curatos cōcubenarios talit' cōcitauit q; nisi nobiles z pñter ip̄s se intposuisset rustici clerz extermiascent. S; iste apostata habitu mutato tāq; medic? venit ad Thuregū z pñter cōcilio Basiliē pñtrat? et miserabilr put meruit tractat? z i ordinē suū vicz wilhelmi demū reintrus?. Et nūc ad pñpositū. Si tm̄ in arduo salut' aīaz ac piculi general' articulo z multum terribiliori iā pñnotato. vt le. z. no. in dicto. c. Vñra. de pñcubiaris. z pñsertim et spālir de ipsoz diuīa audiētib; officia qñz ifini? est nūer?. z de tali articulo in iure sunt clarissimi textus z antiqz scripturaruz z hoīm vsus. z nihilomin? sñlet ecclia z eccliaruz pñfectura. z qñ n̄ taceret pñuat? doctor vel clic? pñ suos fmōes publicos: d' tā pñtinuis mltiplicatis cōtractib; totā germaniā. sñl' z hoīes in ea manētes tā generalr z spālir tangētib;: z viciosos act? qñz in h̄ z alijs contractibus sunt pñles in suo iudicio pñuato pñgruēter corrigeret z emēdaret. Rigor igit iuris talis obseruet q; iusticia nō ledat. sed mediū tenuere beati que ē equitas fm̄ Ansel. et illa gloriificet. facili? em̄ de miscōia qñ de rigore reddim? rationez. S; in oib; z singul' pñmissis humilr me submitto correctioni sinceri? sentiētis In christo dño nro Amen. Et parcāt mibi legentes h? opus collatiōis scriptuz in loco solitudinis nō fulcito libris. sed tm̄ munito benignitate saluatoris.

Finis.

cc 2

De octibus qui obstagia dicunt. et vul-
gariter Gisel nuncupantur.

De quod apud nos nouū est in tem-

pore: nō est nouū apud eum qui condidit tempa: et sine tpe hz oia.
vt dicit Prosper equitanie? psa. xli. S; nos qui viuim? bñdicim?
nouū qd nō fuit pri? vt. vii. q. j. Non aut. cū cor. et igit cōpetentē
appellam? testm nouū qd hodie manet apud nos et an dices ānoz mille et vltra
fuit initiatū. et vetus testamētū apd nos ātiquū: qd apd hebreos dicit modernū.
hinc p̄tinetē dicim? nouū cuiusdā tract? adinuētōis modū cui? an ducetoz
annoz vel q̄si t̄pis spaciū nō habuim? sollicitudinis artē vl' vsum. Apparet aut
talis calliditas nouitas. qz nullo iur' vtriusq; aut doctoz seu scribaz eius scruti
nio ipsi? rotunde (put mihi videt) pure describit curialitas: aut p̄boz significa
tionis vocabulo decernit determinata subtilitas. nec latinoz p̄mordialr positi
uozū et h̄mologoz aut sagacitas. sed vt narrāt historie fuit inuēta talis exactōis
acerbitas p̄ q̄ndā illustrē Berchtoldū ducē caringie ad quē fuit scripta q̄ndā de
cretal vicz Venerabil. de elec. vt p̄ in sup̄scriptiōe. et ipse fuit vicari? general' p̄
germanā impatoris Frederici scdi. put in integro eiusdē decretal patz. Introdu
xit aut h̄mōi tract? executionē patēter in odiū p̄tuc nobiliū in alemania supe
riori degentiū: q̄ necē filioz suoz effectualr machinati fuerūt p̄tuc in ecclia So
lodoreñ. et inibi in choro siml vna tūba sepulcroz. Dicit aut tal' tract? medica
to suffragio aut accōmodo cōpetentē vocabulo obstagii et gisel i nostro lin
guagio. Non est autē nouū in latinoz scriptis: imoueri? in corpe nrī iur' vulga
ria ponere vocabula. vt p̄ in. c. vnico. de vita et ho. de. li. vi. et in Cle. j. de reli.
do. et p̄tūm vbi deficiūt grāmaticoz p̄ba. vt de accu. Accusati. cū cor. Vñ dic
lex. ff. d. p̄scrip. p̄. q. plura sunt negocia q̄ vocabula. et dic Hiero. in plogo sup
ecclesiasticū: q̄ deficiūt vocabula etiā apd hebreū. vñ nrō vulgari cōmunissimō
dicis letz vñd recht. inuestit? vl' alteri? rei reuolutione: qd nunq̄ p̄rie reperi in
grāmatical latina vocabuli designatōe. Et igit ad p̄positū redeundo: fideiusso
res in h̄ tractu silr ip̄oprie dicūt obsides. licz aliter exponat vt ecce. nā obsta
giū put expōit de arbi. expōita. in glo. vl. et de iureiur. ex rescripto. in glo. j. d̄
dū liber hō obligat: nō vt ius p̄stituat in eo tanq̄ in pignore qd mobile ē et ven
dit et distrabit multipl: vt patz. C. et ff. de distrac. pig. p totū. s; vt detineat hō
vt fiat id qd p̄cūit: vt puta dū pat fuerit inter p̄ncipes aut vniuersitates diuer
faz p̄fessionū. vicz chustiaos et paganos vel alios: int homies in se mutuo nō
cōfidentes vna partiū ponit filios vl' cognatos aut agnatos seu alias p̄sonas
notabiles in p̄tatem alteri? aut metu mortis aut incarcerationis infligēde i p̄soas
talr obligatas vt fuerūt inuolabilr fides p̄missa aut pat et trāquillitas et illi qui
talit exponunt in obligatōis vincūm dicunt obsides. vt in dicto. c. Expōita. et
talit Jonathas accepit filios p̄ncipum regiōis gentiū obsides. et posuit eos in
arcē in Hierlm in custodia. vt. j. Dacha. it. et ita ponit. iij. Reg. xiiij. et. ij. Pa
ralip. xxv. Sic silr h̄m? accomodatū vocabulū de q̄dā sagittarioz ferramēto
seu eramēto. post oīm phoz quondā pfundissimas indagatōes nouit inuentū
et est vas illud mōstruosum q̄ salpetra cū sulphure ceterisq; p̄tinetijs recondit
et ignis puocatiōe fulgurizando frangorē horribil' sonit? emittit. et quis masse
lapidis seu metalli velocissime pond? violēter euomit. et d̄ ficto modo pixis vl'

qui obstagia dī.

bombarda. put de hoc plene scripsi in libro de nobilitate. c. xxx. quia tpe pmoꝝ grāmaticoz latinoꝝ nō erat h op⁹ aut instrumentuz in hūane discussionis mōdulo. nec Vegeti⁹ de re militari. nec Aristoteles ad Alexandꝝ magnū fecerunt mētionē de h p̄digiose dispositōis machinamēto: l3 als desiguerint de plerisqꝫ p̄citamētis belloꝝ fmōe largissimo. Et nē redeam⁹ ad p̄positū: z h⁹ exactōis talis est casus in italia: tamē non vsitat⁹. z igit ipm scribam⁹ sermone lucidius.

Casus. Quidā comes obligatus ex iusta cā cuidā nobili viro in mille aut mēses: z ponit certos fideiussores cū tali pacto fidelr p fidē pmissio. q si comes nō satisfecerit in die statuto. q extūc ip̄e comes solus vl comes cū fideiussoꝝibz aut fideiussores sine comite put elegerit creditor. equites vl eq̄stres l pedestres veniāt ad hospitis publici māsionē in loco notabilr descripto aut assignato: et ibidē maneāt z alimētū moderatū z specificatū recipiāt z nō recedāt de tali loco villa vel opido aut ciuitate nisi creditor pncipal voluntate. z talr p fides suas p̄sitas maneāt qusqꝫ suo creditori z hospiti de dānis debitis expēsis et im̄pensis p ipm comitē fuerit plene satisfactū. Itē deficiētibz aut decedētibz aliqꝫ bus de dictis fideiussoꝝibz aliqꝫ reponāt. z in hac obligatiōe manebūt comes et creditor z sui heredes z successores z in īfinitū put hec z alia incerta silr z cōsuetā forma ponunt notabilr in cyrogpho desup p̄fecto. z sigillis debitoꝝ pncipalis z fideiussoꝝis munito solēnit descripto. Et tal casus p̄prie practicat⁹ ē his diebz in opido Solodoren p comitē palatinū rheni z ei⁹ vxorē ex vna p̄ duces Sabaudie p̄p̄ nō solutionē dot̄ rōne dicte vxor̄is sue q̄ ē nep̄s dicti ducis zc.

Quoqꝫdem casu pertinet intellecto: talis oritur questio Utrū creditor aut fideiussores taliter dictum comitē soluere negligentē grauantēs: in expēsis z impēsis teneant ad restitutioz damnoꝝum talr illatoꝝ. Et videt distinguēdū. Et p̄mū loquit de pncipalis creditōis cōditione. et apparet si alimētū talr sumpsit p se z suis in domo tal hospitis et extra habitationē suam z vltra sortem z summā capitales q sit vsura per vsure diffinitionē: fm Boffr. eo. ii. qui dicit q vsura est quicquid sorti accedit. alle. xliiij. q. iij. Pleriqꝫ. Vel fm Hostien. Usura est quodcunqꝫ solutione rei mutuate accedit ipsius rei gratia pactiōe interposita: vel hac intentiōe habita in cōtractu: vel exactione habita post contractū. Uñ in dicta diffinitione dicif quodcunqꝫ. quia quicqd sit illud: z quodcūqꝫ nomen ei imponat: siue illud cōsistat in dando vl faciendo: vsura est. Et concordat frater Astē. li. iij. eo. titu. s. j. vir notabilis ordinis minoꝝ. p Henricū boieth multū recōmendatus. Et huius ratio est quia vltra sortē erigit. vt. xliij. q. iij. Usura. z. c. Pleriqꝫ. sed p̄sens hec exactio est hmōi: vt patet. quia propter nō solutionē z negligentia comitis creditor z fideiussores capiūt alimentū. z sumpt⁹ satis p̄ciosos per dies plures: pro quibz sumptibz aliunde soluerēt debitā z mltiplicatā pecunie sūmā et vtiqꝫ hos sumpt⁹ z expensas hnt vltra sortē cū dāno debitoris: z iactura vi delicz comitis. ergo videt q talis exactio sit vsura. imo visum est sepe q hmōi sumptuū z expensaz accumulatio se vltra sortē pncipalē in duplū vel triplum vel qdruplū: aut vltra se dilatarūt. z in h videt expient q ferotius omni vsura rio hmōi exatores pcesserūt: put frēqnter vidim⁹ q creditor abundās debito rem talē als indigentē vel pauperē z inopem: et impietatis fomite ac austeritatis crudelitate radicatus dissipauit. z ad egestatē extreme liuorē hūane miserationis: naturalisqꝫ cōpassionis mansuetudine relegatis exinanauit. z ad instar

De octibus

sarracenorum contra fideles immanitatem seueritate patrata deservit. Et ultra perpende: et imo videtur quod creditor talis plus committat quam simplicem rapinam vel usuram dum ipse cum fideiussoribus ad hoc per ipsum inductis immo compulsis facit huiusmodi exactionis acerbitate. ut legitur et non. ff. de ser. cor. l. j. ubi persuadere est peius quam facere: et a fortiori compellere est plus quam persuadere. Unde dicitur Archidia. quod plus delinquit qui facit alium delinquere quam qui ipse per se delinquit. de heret. c. ij. li. vi. i. glo. iij. et ibidem allegat multas rationes et rationum rationes et iura. et ratio est: quia ad peccatum suum peccatum alterius in suis accumulatur. prout qui virginem seducendo procat: aut prostitui procurat. puta colligit ex iam dictis. et patet. ff. de ritu nup. l. Palam. §. Zenocinium. cum concor. et sic patet in proposito. quod si in hoc mens creditoris persistebat. extunc totum quod sibi per se et fideiussores acquirit ultra sortem est usura. et per consequens tenetur ad restitutionem imo videtur dum creditor simpliciter utitur pignore. ut videlicet si pignus foret vestis. liber. domus vel area peccat. ut dicitur lex. ff. de furtis. Creditor. alius incipit si pignore. Et fortis sic et gravius peccat si creditor comitetur ad ineundum tale contractum per carceres. minas aut terrores induxit: prout sepe contingit. aut alius circumveniundo decepit. et extunc deceptis et non decipientibus iura subveniunt de re. pmu. Cum universorum. cum concor. in glo. prout hec et alia clarius in experientia videre possumus quotidiana.

Sed nunc vadamus ad contraria

Per que probatio et probationis inquisitio et inquisitionis promulgatio patenter erit optima. quia per oppositum nesciunt omnia bona. ut lex. et non. viij. q. j. Sciendum. Unum clare videtur si creditor sinceritatis pietate motus aut gratuito titulo. aut honesta causa ut videlicet ex dote et donatiōe propter nuptias: aut propter redemptionem captiuorum. vel ex oppressorum revelatione: sine usurarum prauitatis contumelia in huiusmodi contractus executione processit. et consequenter sine dolo et fraude. et in finem ut comes debitor principalis tanquam contumax puniatur de iniuria creditori gratiose taliter illata. propter non solutionem debite pecunie et utilitatem debitorum patenter conuerse: non peccat. Immo videtur quod homo liber pro debitis incarcerari potest et detineri usque ad satisfactionem. ut non. in. l. j. C. qui bo. ce. pos. et in. c. ij. de pig. et ita seruat in totius ytalie terra. et etiam pater potest filium obligare et etiam vendere in maxima necessitate. ut videlicet famis. C. de pa. qui si. distrax. l. ij. §. non vorem. ut non. Lar. in. c. Non est. de spon. sic parentes vendiderunt puellam in suis angustia ut biberent. Jobel. ij. in pn. Hunc redeamus ad propositum. est enim in veritate magnum ingratitudinis vitium in debitore qui de re gratiose sibi concessa aut mutuata ex iusta causa: vel alius sibi libere credita. immemor accepti beneficii non satisfacit creditori. unde pertinenter dicitur quod ingratitudo sit maximum vitium. ut lex. et non. liij. dis. Qui ex familia. cum concor. De qua dicit Bernardus. Ingratitudo est ventus vrens siccans sibi fontem pietatis. rorem misericordie fluentis gratie. unde non inuani dicitur quod ingratitudo genuit usuram et simoniam. hoc est quod recipiens mutuū vel beneficium ab amico vel socio fuit ingratus. unde cogitat abundans in bonis vel beneficiis. ut de cetero fructuose et sine rerum suarum sterilitate pecuniam vel beneficium alteri vel aliter conferat: a quo fructus utilitatem reportare valeat: unde posuit tibi possum. Benuit ingratus: pariter cum simone senus. Et propterea dicit propheta psal. xxxv. Mutuabit peccator. id est mutuū recipit peccator et non soluet. iustus autem miseretur et retribuet. Unum quod gratiose pie

qui obstagia dicuntur

tatis opus est. et amoris indicium socio mutuare. put Thobias fecit Sabelo tempore necessitatis sub cyrographo et notatim instituit. ut Thob. viij. Sic viciose turpitudinis et ingratitudinis est execrabile prodigium tempore locorum dum potest debitum non reddere et benignitati vices non rependere. Hinc ad propositum principale et optime videtur quod in odium non soluentis hic exactiois modus bene videtur instauratus. ut sit pena et non usura: soluere rependereque negligentis. Sic in odium et penas negligentis et non vigilantis proceditur prescriptio que utique concernit rei aliene fore detentio et detentor securus est. finito tempore prescriptiois. prout de hoc plene not. Jo. an. in mercu. super regula iuris possessor male fidei. li. vi. et hoc sicut in usurpationibus ubi emens rem mobilem alienam bona fide. et possidet per triennium sine impedimento erit dominus. ut in insti. de usura. §. j. et ij. et ideo dicit lex ultima in si. ff. de annua excep. quod si desides homines et sui iuris contemtores. odiose exceptiones apposite sunt. de quo copiose scripsi in libello de consolatione inique suppressorum. Propterea damnatum quod quis sua culpa sentit: sibi et non alteri debet imputare. Et scienti et consentienti non fit iniuria. Ibidem. et quod semel placuit amplius displicere non potest. Ibidem: quia illi debitori placuit taliter contrahere cum creditore cum patris. ut in themate. Unde notabiliter ponitur in diffinitione ipsius. Hosti. de usura. videlicet licet ipsius rei usus gratia. et hoc ideo dicitur. quod si non gratia usus: ut in penitus casu. i. consumptionis. sed loco pene apponitur talis exactio sine fraude et sine dolo malo ac abusione non est usura neque peccatum. ut patet de arbitrio. Dilecti. xij. q. ij. Fratritas. Et huiusmodi contractus (put alij) ex pentione legem accipiunt. et ita fuerunt nisi de iure improbantur. ut le. et no. de depo. c. ij. et in glo. ij. Propterea videtur magna differentia inter usuram et penam. quia usura datur ratione certi spacii temporis. videlicet mensis aut anni ut. C. eo. tit. in autem. et hoc. et datur ut fors non soluat. sed potius ut sortis solutio differatur. ut de usu. Consultuit. sed pena non datur sine spacium alicuius temporis sed put partes inter se pueniunt. de pe. Constituitur. dat etiam quod non fit quod puenit: ut hic in casu nostro. et quod non soluit quod debet. de arbitrio. Dilecti. et maxime dum propter huiusmodi penam taliter acceptam creditori nihil accrescit. ut notatur ex predictis.

Sed queritur

Quid erit si creditor taliter constituitur est quod si debet carere debito destruitur est. et si debitor debet soluere desolat est: Puto dicendum put inquit Inno. iij. ad quandam cardinale aplice sedis legatum in. c. Histi. de usurpatione. si oportet ut vel nos vel tu ex hoc negocio pfudamur eligimus potius te pfundi quam nos et c. ac si diceret. Semp tibi primus esto. quod magis tenemur nos diligere quam alium. Nam quisque regulam diligendi a seipso recipit. xxij. q. v. Si non habet. et alij agris tuis sitientibus. alij irrigandi non sunt. C. de serui. et aq. cum concor. Unde possum mihi pfulere cum dono alteri. ff. ad. l. acq. l. si quis sumus. in si. que lex vult quod non tenetur de damno si quis iusto metu ductus intercidit vicinas edes ne ad eum ignis pueniat. Et glo. ibidem ponit pfus. Nam tua res agitur: paries dum primus ardet. Et neglecta solent incedia sumere vires. i. potentiam dominandi Et licitum est vigilare cuilibet pro comodo suo: licet in hoc alteri pfudicetur. ff. de his qui in frau. cre. l. pupillus. C. de postulando. l. ult. Secus est de pfectis. ut dicit Breg. moralium. xxvij. c. xxij. quorum est huius mundi pcupiscetias non habere. aliena non petere. propria non tenere. laudes huius mundi despicere et c. Et quis est hic et laudabimus eum? Ecclesiastici. xxxi. sed hec pfectio nihil ad nos ratione penitus pertinet. Nec locum habet illud Lu. xj. Dimitte nob debita nostra. sic et nos dimittimus debitoribus nostris. Sed ultra procedamus in principali. et est veritas quod si creditor et etiam fideiussores in expensis factis circa alimentorum exhibitionem nimium delicate

De contractib⁹

aut al⁹ modū solitū aut cōsuetū excesserint. et sine rōnabili causa locupletari voluerint cū iactura aliena. qz talit⁹ alimenta sumenda pepercerunt proprijs expensis in domo sua faciendis. et cum iniuria debitorū locupletiores apparent et lucra reportant: restituere tenent. vt patz C. de vsuca. p. cui. l. vlt. aut al⁹ per odium processerint. aut aliter circa rem gestam excesserint. prout in his sagax confessoris discretio indagare poterit. et non dubitam⁹ talem creditorem in foro conscientie ad damnoz taliter illatoz restitutionē teneri iuxta regulam iur⁹ libro. vi. Non dimittit pccm zc. Et hec de creditore principali sufficiant. in finem vt alij nobis magistri sententias suas corrigendo congruēter apponāt.

De fideiussorib⁹ aut

qui improprie obfides dicuntur quid dicemus attende. qui cōmuniter et more solito et consueto coacti per creditore principalē et per fides pmissas amoniti locū intrant sibi deputatū iuxta litterarū desup confectarū tenores: et apparet qz si quis pmissit vel iurauit grauare vel ledere primū suū qz nō teneat facere cū iuramētū nō sit vinculū iniquitatis zc. de iuriur. Quanto. cū pcor. Nam qui cūqz iurat aliquid turpe vel contrariū legibus: et maxime de diuinis: seruare nō debet. vt. ff. de le. j. Si qd inquilinos. in fi. sed lex dīna et hūana volūt qd tibi nō vis fieri: alteri nō fac. ij. q. j. Primo semp. in fi. et ppe hī put xps inquit Lu. vi. et Mat. vij. Omia q vults vt faciāt vob hoīes et vos facite illis. imo iuramētū nō est euandū si vergit in interitū salutis tpalis. vt le. z no. in. c. Si vero. de iuriur. Sed triū videt qz iuramētū vlt ista fides euari pōt sine interitu salutis eterne ppter cōtumaciā debitoris. Nam nō dicit inuitus qui ppter voluntariā promissionē vrgetur ad pmissi solutionē. xij. q. ij. quicūqz. ij. Nam si obligatio pncipal⁹ nō valeret. vt patz sup vsuris. nihilomin⁹ tū si iuramētū vlt fides interuenit: seruāda est. vt de iureiu. Debitor. et de in h casu inter fides prestatā et iuramētū non facit differentiā. vt in. c. ij. de fideiuss. cum concor. Unde dicit glo. ij. Insti. de obli. vt enim bones visibil⁹ funib⁹. sic homies verbis ligātur intellectuall⁹. et ponit psum. Verba ligāt homies: thauroz cornua funes. Et igit vidz de fideiussorib⁹ dicendū put p dixim⁹ de creditore qz si al⁹ sine dolo et fraude pcedūt in hmōi contractib⁹. nō tenet de damno tal⁹ illato. Nam dū quid aliqz inuitus facit: pot⁹ dicitur pati qd facere. vij. dis. Testamentum. et que ab inuitis fiunt nō afferunt p iudiciū nec imputant. v. dis. Ad ei⁹. et quod p me nō stat: mibi imputari nō debz. ij. q. vij. Ad h. sed imputat ei per quē stat vt in casu pñti. vt in. c. De illis. de spon. cū pcor. sed iputadū nō ē nobis qd preter nostrā volūtate cōtingit. xxv. q. iij. De occidendis. nisi de talibus alimentis taliter sumptis parcendo ppijs et quando primū suū siue pauperē siue diuitē siue iudeum siue aliū infidelē. vt le. et no. de pe. dist. ij. Caritas est vt mibi videt. et in glo. vbi nota qz etiam infideles sunt proximi nostri cū discretionē tamē zc. huiusmōi fideiussores sunt facti locupletiores. et in h casu tenentur ad restitutionē. iuxta qd no. et le. in regula. locupletari nō debet qd cū iactura aliena. Si aut hmōi fideiussores per alimēta taliter sumpta et māsionem et morā taliter faciēdo in domo aliena. neglexerūt opas suas quib⁹ se et suos nutrire consueuerūt. et per hmōi morā non locupletiores sed pariformiter aut eodem statu seu diminutioni pstituerunt. clarum est qz ad nullam restitutionis recōpensam tenent. vt colligitur ex pdictis. et p Dinū in dicta regula locupletari. Quis autē in his casibus prout in alijs pōt malitijs hominū obuiare. vt le. et no. in. c. Ut circa. de elec. li. vj. que malicijs semp et p singulos dies crescūt. xij.

qui obstagia dicuntur

q. i. c. Omnis etas. cum pcor. et presertim in his in quibus strahentibus se mutuo decipere licet vsq; ad dimidium iusti precij. de qbo le. 7 no. in. c. Eum ca. de testi. Et videm⁹ p singulos dies q p nouitates malicie inducunt exquisite cum multis subtilitatibus q multu reprehendunt. rj. dis. Quis nesciat. 7 sunt nouissima illi⁹ peiora prioribus. Bath. rj. Et quia hic casus de q tractam⁹ quasi nou⁹ dicitur quia put pmissum e vocabulu suuz aut mod⁹ suus in antiqs codicibus no videt conceptus. 7 dicunt iura q nouis morbis noua couenit antidota ppari. de iura. calu. Eteru. cu pcor. 7 q de nouo emergunt auxilio indiget. ff. de interro. in iur. fa. l. de etate. s. et causa. Et igit p hmoi nouu exactionis modu (q tn regulariter yfura no dr) sed pena soluere negligentis intitulari pt. de qua dicit Seneca. Turpis est iactura q p negligentia accidit. 7 q vtriusq; iuris traditionibus videt odiosa et multu vt ptz detestabil. vt le. 7 no. de pe. 7 re. Quesitum. 7 in glosa. ij. et in pluribus alijs scripturis. de q etia scribit Vigilantibus 7 no dormientibus iura subueniunt. ff. ex qbo cau. ma. l. Non em. ff. de eden. veluti. Fateor tn q sunt continui diligentia solliciti: fortune tn fallacis ictibus cesti calamitatis onere sine vicio pressi. 7 hi sine culpa non tn sine ca: aut fortassis archano iudicio dei ad instar Job per hmoi contract⁹ aut alioz euentuu choruscatoe affligunt afflicti et no aliter nisi patientie collirio veniunt remediadi. Ac put expient cōcernitur per exactionis hmoi collisione plimoz illustrium 7 nobiliu ac plebeozu felicitatis humane prosperitates pereunt. et odibili nimis appozia grauati. no beati paupes de qbo Lu. vj. sed ad dyabolū paupes: 7 nequitiores effecti degebāt iuxta Salomone qui dic. ppter inopia mlti delinqrunt. Eccl. xxvij. 7 consequenter fratres eorum oderunt eos et amici procul recesserunt ab eis. Prouerb. xix. quos 7 plus desperit. Eth. i. dum inquit Indigentē impossibile est bene operari. et Politicor. ij. Impossibile est indigentē bene imperare 7 studio vacare. Item penuria malignitate efficit 7 seditione. de q plene ego Felix cantor Thuricensis et ppositus Solodoren scripsi in li. de nobilitate. c. xviij. quem nuper cōpleui in anno inbileo. et cōsequenter hac ppositiois collatoz ad instar inq̄sitioz nris petitione honorabil viri dñi Erasmi rectoris parrochial ecclie in Raperswyler de hmoi contractus mirificatione conueniēter admirātis collegi: vt sciamus q de modico pulcrum ducit sollertia vitam. que quidē sollertia pars puidentie que notabilr 7 indissolubiler sibi tenet cōcatenatas tales proprietats conditiones iuxta Tullium in. iij. veterum rethorice: videlicet memoriā preteritorum puidentiā futuror. intelligentiā. rationē. docibilitatem. experientiam et cautionē quas complectimur per sapientis Catbonis auctoritatē qui dixit Quod potes id tempra: operis ne pondere pressus. Succumbat labor: frustra temptata relinquant. Et iteru. Dum labor in damno est crescit mortal egestas. Has igit puidentie leges si sollerter collegeris. 7 vitam iuxta normas ipsarum presentē regulabis. huius calumniose calamitatis: imo plus q pharaonis flagellum no appropinquabit tabernaculo tuo. de quo innuit lex insti. de his qui sui iu. sunt. s. penul. dicens. Expediēti reipublice ne quis re sua male yrtur. et in Autentica: vt iudi. sine quo. suff. s. Logitatio. Interest principis habere sub se locupletes subiectos. Super quo respiciens a longe sanctissimus pontifex Gregorius. 7 sincerissime scripsit in pastorali suo. c. xviij. de exteroz puidencia in interioru sollicitudine non derelinquēda. Et insup nos de presentis vite cōmodo orare docuit vt supplices deprecemur omnipotentis dei patris maiestati: et intemperate virginis Marie pietatem vt liberemur ab instan

Doctoratus

tibus malis et gaudeamus mentis et corporis sanitate: necnō vt eruamur a pñti tristitia: et pñti gaudeā? pspitate et futura. et a cūctis hostibz reddamur securi. put hec et vberiora salutis hūane remedia copiose habent in suis collectis pscripta. Et dixit Jul^o papa put hf. ij. q. vij. In sancta. humiliter et deuote suppli cando diuie maiestatis grā et ei^o fult^o auxilio nūc et imppetuū ab omibz tueretur aduersis. q̄tenus sic absqz p̄dictoz contractuū conuassione et alterius euētus infelicitis importunitate p bona t̄palia transeam^o vt non amittam^o eterna p do minū nostrum Iesum ch̄istum p̄dictorum patris et virginis filium qui viuit et regnat per infinita secula seculoz benedictus. Amen.

Finis.

Doctoratus in stulticia.

Brit insipiens in corde suo. nunqd

D est deus qui stulta mūdi elegit vt cōfundat sapiētes. put et infirma mundi elegit vt confundat fortiora. iuxta Paulū. j. Cor. j. et p̄rie scdm Salomonē Eccl. xxi. In ore fatuoz cor illoz. mor ad instar eorumdē cor dis archana pduxit et patēter intulit. sic videm^o euidentē mūdi (put estimam^o) sapientiores. prudentiores et astutiores ad sublimia gliantes sedulo pficientes et insup in oī mūdi facultatū disciplinis et traditōibz expienter p̄cernim^o mirabiliter p directū vel deuia gradibz glie et honoris p̄minentes: vt puta in sacre veritatis theoloyce peritia p̄fellores. in felicissima iur^{is} vtriusqz famosa legali tate. et insup in diua medicine scia doctores. in artū septē liberaliū decore magistros. in poetarum florida figmentoꝝ iocūditate laureatos. in militia et mili taribz bellicis dimicalibz et p̄lois actibz p̄e ceteris expertiores mirifice p̄liba tos. ac etiā in cunctarū practicabili mechanicarū p̄cellētes negociatiōe digni ficatos. et generalr in vniuersali subtilitatis ingeniose p alijs sagacitate p̄pollen tes cōspicim^o dignāter honorificatos. sz i his q̄s dñs elegit (put p̄mittit^o) et sibi simili. nullis videm^o magnificēte sublimitatis gduū scalatū aut interpola tim quoqz donis p̄signatos. Et igit̄ ego insipies p̄notatus vice et noīe omniuz et singulorū fatuoz ebetum. follozum. amentū. dementū. delirozum. infronto rum. furiosorum. lunaticoz. insensatorum. stolidorum ac stultorum necnō cete rozum q̄ titul seu figura fatuitatis vicz inertia rabie ruditate. frenesi. baburtia balburra. baburfa. babusia. socordia. secordia. excordia. vecordia. ineptia. igna uia. seu ignorātia q̄modolibet designant per germanie regna et als vbilibet cō stitutorum quorūqz interest aut interesse poterit nunc aut in futurū te magistrū Felicem cantorem Thuriceñ. decretozum (vt asseritur) studij Bononieñ docto rem: qui multorū (prout fama^o) p̄dictorum fatuitatis effectuum effectualiter tum p experientiarū theorica antiquam. tum per p̄teritoꝝ practicam. tū p scri pturarum diuersarū noticiam. tum per discussionū multarū frequentia habue ris in talibz discretiōis largissime munificentia. per p̄sentes instanter et instan tissime requiro. vt nos et quēlibet nīm insolidū in sue conuersationis et habit^o sufficientia fideliter cum debiti rigoris exami e laudabiliter prelibato in docto rem aut magistrum seu profectorem sue facultatis solennitatibus solitis et con fueris i mo necessarijs. aut quomolibet oportunis diligēter adhibitis q̄ntorū ad glie et honoris magnimitatē illi^o q̄ nō sine cā fecit et creauit nos et ad hmōi digni

in stultitia

ratis culmē largiter pmouere. creare. abilitare et dignificare dignetur. Nos autē
 Felix pñic singularit̄ ad executiōem pmissorū (put pmissit) taz efficacit̄ req̄si
 tus: qñtuz nob ab alto cōcedit̄ in tā arduo dispositiōis articulo sincere cōside
 ratiois rumiatōe perpendētes q̄ iusta rite petentibz nris a maioribz nunq̄ de
 negatus fuerit inclinatiois assensus. et igit̄ ex pmissiōis diuine cōsensu. horū pie
 petentiū psequi volētes affectōis intētū inqñtū iuris rationisq̄ limibz cōcer
 nit̄ cōsolidatū. apli pceptū q̄ dixit. manus cito nemi imposueritis neq̄ cōicaue
 ritis pctis alienis. i. Loz. v. solleter amplectātes. Et sic dicit summus ponti
 fex. Inter sollicitudines nris hūeris incubētes. perpeti cura reuoluimus vt er
 rantes in viā veritatis inducere: ipsosq̄ lucrifacere sua nob cooperāte grā va
 leamus. h̄ est q̄ pfecto desiderāter exq̄rimus: ad id mētis nre sedulo distrinxi
 mus affectum. ac circa illud diligenti studio et studiosa diligētia vigilamus: vt
 in Cle. j. de mgr̄is. Hinc est q̄ vt ad petitiōis tue mysteria curiosi? pcedere va
 leamus ordinē tue petitiōis aggredi et regularit̄ obfuari. put iura notāt̄ dis. xliij
 c. Sit rector. cū cōcor. et ibidē in glo. vlt. Vñ pmū qz te insipientē pncipalr p
 ferendo pmoueri petisti ad mgr̄atus gl̄iosi dignitatē. constat q̄ dicit ille vene
 rabl̄ Isidorus vir magnaz stutuz autēticus ethi. li. x. q̄ sapiens dictus est a
 sapore. qz sic gustus aptus ē ad discretione saporis ciborum. sic sapiens ad di
 noscentiā rerū atq̄ causarū: quo vnūq̄q̄ dinoscit atq̄ sensu veritatis discernit.
 Et hoc singulariter notato. dicit idem cui prius est insipiens qd̄ est sine sapore
 nec alie discretiōis vel sensu studiosus. Nullus aut̄ dubitat dū vnū cōtrariorū
 est bonum: reliquū regulariter maluz. viij. q. j. Sciendū. et contrariorū tria est
 ratio. xxxij. di. Hospitaliū. cum cōcor. et cognito vno oppositorū: cognoscit̄ et re
 liquum. vt dic̄ phs. Vñ si vnum cōtrariorū cōmēdat̄ aliud vitupat̄. de pe. dis.
 ij. s. econtrario. cuz pcor. vbi etiā notat̄ q̄ optima est pbatio q̄ fit p prium. Vñ
 sapiens differunt et insipies intantū qñtuz bonū et maluz: iustum et iniquum. et
 igitur in insipies detestationē dupl̄r inq̄t David. Dixit insipies in corde suo
 non est deus. Ps. xij. Et silt̄ ps. li. et vtiq̄ ferox videt̄ in homie tante vilita
 tis imanitas vt dicat nō esse deū a q̄ creata concernit̄ oīs hūanitat̄ societas
 Vñ dixit Criso. sup illud A facie insipientie mee. psal. xxxvij. q̄ initium omis
 peccati est insipientia. quia error est a lege bonitatis. Unde patenter tu insipi
 ens tam vicioso examinis nri iudicij discretione notaris pdicamēto: q̄ per nos
 nō promoueberis cuiuslibet nostre dignitatis penitus perpetuo carebis intitu
 lamēto. sed sis preco vl̄ pedellus in p̄sentis pmotionis incitāmēto. Conseq̄nt̄
 insipies iā dictus dum viderat q̄ suis demeritis exigētibz pmoueri nō poterat
 inq̄t. Et faciā ad istar pconum q̄ cōclaue pconsulum et ptoz nō intrant. quos
 tamē ad intrādum et officio sollicitant. et put pdicantes pceptum domini qui
 cunctos christifideles ad intrandū regna polorum acclamat̄. et ipsi continuo
 foris stant et intrare nō consueuerant. et sicut vetule iuenculas ad sacrificium
 veneris que p se penitus ad hoc vidētur inutiles cum diligentia procant. vt sic
 tue quo ad hec sollicitudinis incōmoda conquiescāt. Nam nō est nouum q̄ p
 quis per alium qd̄ nō p se. vt le. 2. no. de pben. c. iij. li. vj. et ibidez plene p Archi
 dyaco. et pōt q̄s p alio qd̄ nō pro se. et videt̄ in illo qui inabilis ad mrimonium
 procuratoris nomie pro alio cōtrahit tā spūale q̄ carnale: quod clarum est. Et
 hinc idē insipies puocatus puruz fatuū sibi consodale pduxit et ipm pmoueri
 prout pmissit instantissime pctiuit. Nos igit̄ Felix aucte predicta eundem fa
 tuū diligent̄ examinādū duxim? et ipm inuenim? (put dicit Isidorus vbi sup)

Doctoratus

q̄ ipse fatuus igit̄ existimat? et dictus est: q̄ neq̄ qđ fatur ipse nec qđ aliȝ dicūt intelligit. Fatui etiā originē dici quidā h̄re putāt ab amatoribz cuiusdā m̄lieris que dicebat fatua vxor fauni fatidice et eos primū fatuos fore appellatos q̄ preter modū obstupefacti sunt vaticiniȝ illi? m̄lieris vsq̄ ad amentia. iuxta illud Quidȝ. Est i amore mod? nō habuisse modū. Vñ fatu? d̄r a fauno. i. templo. in q̄ tanq̄ deus gentiū dabat responsa. Et Virgili? voluit q̄ esset de? siluester vel incubus. de q̄bz in vitispatz in p̄n. vnde Prouer. xij. Fatu? vindicat statiz irā suā. i. sine iudicio mētis insultat. Et idez Eccī. xij. Cum fatuis nō habeas consiliū: Et ibidē. c. xx. Fatuo nō erit amicus. q̄ in eo nullius discretōis vsus. Et ibidē. c. xxj. Cor fatui q̄si vas confractū. et ibidē. c. xxij. Qui docet fatuum quasi qui conglutinat testā. et ibidem. xxvij. Precordia fatui quasi rota carni. et quasi apīs versatilis cogitat? illius. Unde fm vere speculātes fatuitatis cōditionē. sub hui? fatuitatis titulo cōprehēdunt merito philocapri siue amozereū patientes. i. amore muliez languētes et nimio zelo dolētes q̄ se putāt sepissime maleficiatos: et in mūdo vagantes. de quibz Azo in p̄nci. summe. Et dū furor ille venit: nemo secur? erit: et vtrunq̄ secū comprehendit. Quibz oibz et singul? sin cere circūspectis mod? nō videt q̄ ad h̄mōi dignitatē apicē videlicet doctorat? fatuus iste vl? sibi simil? pmoueat. Quo reiecto mox ebes p̄ncipalior int̄ suates per insipientē solēniter est p̄duct?: quē cū examinādo cognouim?: palaz videre potuim?. q̄ fatuitatis obtusiōe tali conspiciť vt sp̄ vin olētus aut ebrius videat̄ aut nunq̄ vel raro sobrius intueat. Et ait complacēdo. Si mihi sunt sensus ebes: iō mihi parcere debes. Vñ nil p̄sideratiōis in eo colligit̄ vt vltiori? gđ? maiortatis decoret. Quo repudiato follus qui simil? blacus aut blas dicitur a quo blasphem? deriuat. iuxta ritus priorū ordinez p̄ductus p̄ insipientē adducitur qui mox secordia talr intricat? inspicit q̄ nullo tp̄is momēto discretio nis p̄tute naturalr aut artificialr coloratus videat̄ vnde gestibz et moribz semp videt̄ insulsus et ineptus. Vñ dixit Arabs. Non op? est follo: timpanā suspēdere collo. Ac si diceret. quia est tanq̄ surd? et mutus. Et nullo pfusus videt̄ culmine dignitatis pmouēd?. Hinc amēs p̄ insipientē ad examis certamē notanter est collocatus. Sz q̄ fm Papiam dicit̄ impotens. turbat? furiosus q̄si sine mente p̄sternat?. et ipsi? amentia viciū concernit p̄petuū. ad differētiā demētis cui? rōnis obstaculū videt̄ tp̄alis vecordie p̄citamētū. Vñ dixit Cicero Amēs in toto caret mēte. demens p̄tē retinet. vñ q̄si diminut? parte mētis. Et igitur iuxta congruū iuris dictamen nec amens nec demens dirigat̄ ad aliquod gradualitatis speramen. Quibz taliter repulsis accersitus est delirus qui et babur? cus dicit̄ qui fm Isid. ethi. x. c. d̄r mente defectuosus p̄ etatē. vel q̄ a recto ordine. vel q̄si a lyra aberret. Lyra est orōnis vl? prose aut ode genus cū q̄ agricolae per agrū cauendo dirigunt sulcus cum aratro. et bestie laborantes animantur. Vñ bt̄us Brictius dixit delirū venerabilē gemmā sacerdotū. Unde qlitercū? q̄ delirus fuerit p̄duct?: p̄ nos in examis nri p̄batiōe nō videt̄ admittēd?. Ast p̄ insipientē p̄ntari p̄cernit̄ infronit?: q̄ d̄r hō sine freno aut mō vel rōe se extolles vltra id qđ ē quē salomō odio suo p̄secutus ē dū dixit. Eccī. xxij. Extollentiam oculoz meoz ne dederis mihi: et animo irreuerenti et infronito ne tradas me. Sed q̄ in codē nō inuenim? tante discretōis onus vt apud nos mercať exaltand?. et ideo illico supprimebat̄ electus. Conseq̄nter vero lunatic? discretissime reconciliatiōis tempe fuit introductus. Sed inq̄rendo mox artificialiter cognouim? q̄ fatuitatis titulo talr videbat̄ pfusus. put dicit magister in by

in stulticia.

Historia Scolastica de lunatiōe q̄ dñs Iesus sanauit lunaticū. quē discipuli p̄
 pter suā incredulitatē sanare nō potuerūt. nā nō ex vicio lune patiunt lunatici
 sed demōes eos his vexabāt t̄pibz. vt p lunā infamēt lune creatorē. Legit enim
 de isto puero quē dominus sanauit q̄ a pueritia lunatic⁹ fuerat. in quo si nihil
 quod suū erat inueniet demon. non illū possideret. z sic videt q̄ demones sunt
 etiā in pueris sicut in senibus. Et his sincere perpensis in hoc lunatico profi
 cere nō potuim⁹. Quapropter sine dignitatis titulo sublimioris ip̄m penit⁹ va
 cuū remisimus. Incidēter vero furiosum monstruoso ritu p̄cussim. nobis per
 insipientē presentatū suscepim⁹. z ex amicē continuato patēter inuenimus q̄ ha
 buit defectū accidentalis amētie. vt dicit Aug⁹. in libro q̄stionū veteri et noui
 testamēti. et habet. xv. q. i. Aliquos. et semel furiosus: semp̄ p̄sumit eē furiosus
 nisi p̄betur d̄rium. iij. q. ix. Judicas. Unde qui talē diē postea sane mentis pro
 bare habet. vt le. z no. de suc. ab intest. Lum dilect⁹. et reputat tanq̄ corpe vi
 ciat⁹. xxxij. dis. matrimoniū. Et sic penit⁹ est inabilis ad aliq̄d maioritatis ius
 diciū. Vñ rōabilr ip̄m tanq̄ despatū ab omīs magistrat⁹ ordine decreuim⁹ ex
 cludendū. Vñc insensatus corā nob̄ p̄ insipientē fuit cū deliberatōis consensu
 cōstitutus. sed qz rēq̄sitione cōpetentis scrutiniū repectus tēperatiōis d̄rius. incult⁹.
 brutus z inept⁹. et fm p̄hm. iij. z. iij. et hi. qz corpis delectatiōem nimīū refugit.
 et necessaria ad p̄suationē nature p̄termittit. et igit̄ discretio n̄ra talem admit
 tere patenter recusauit. Porro stolid⁹ magne maturitatis ingenio p̄ insipientem
 curialit̄ p̄monēdus iudubie fuit p̄fidenter p̄duc⁹. z nos illico nouim⁹ multis
 indicijis q̄ stolidus nec ē stult⁹ nec stoicus. i. sapiens aut sagax. s̄z mediū tenet
 tanq̄ tepidū int̄ frigidū z calidū. nec sibi virtutis p̄ficat adminiculū q̄ mediū
 tenere beati. z in q̄ cōsistit p̄tus: vt diē Boe. sed hic mediū p̄prie d̄riat felicitā
 ti p̄ quā sperabat exaltand⁹. Et igit̄ put dixit Jo. in Apoc. iij. c. Scio opa tua
 quia neq̄s frigid⁹ neq̄s calid⁹ es. vtinā frigidus vl' calid⁹ es. s̄z qz tepidus es
 incipiā te euomere ex ore meo. Sic de stolido scribit. vtinā fatu⁹ eēs vl' sapiēs
 et nō stolidus. Nam fatuo puro parcim⁹: qz nō h̄z in intellectu sagacis nature
 decus. sapientē p̄ferim⁹. qz sapienter cūcta pagit rōnis sapore cōditus. s̄z stoli
 dus ad plenū nō ē sagax nec integer fatu⁹. z sic mediū tenet vt tepid⁹ vt sit me
 dius sagax z medi⁹ fatuus. Nam cū sapiente z fatuo plene cōcordamur. cū sto
 lido raro vel nunq̄s. nec verbo nec facto rectificamur. put cū bñ perito z peni
 tus ignaro argumētando velociter quiescim⁹. qz de p̄mo cerni: de secundo nil
 certi p̄pendim⁹. sed cū semidocto putāte se doctū z sapientē apud semetipsum
 quieti tranquillitatē nunq̄s obtinebim⁹. q̄s p̄prie stolidos z nō stultos nec stoicos
 dicere palam p̄tendim⁹. Et hi sunt q̄ dieb̄ istis tenuissimi t̄pis spacio cū tepid⁹
 diffime fund amētalīs q̄z doctrine modulo p̄ stolidos in studiis generalibz aut
 priuilegiat̄ p̄sidentes: passim in grossos irsutos z incompósitos dirigunt glori
 bosos suaz facultatū diuersaz p̄sumptos doctores seu m̄gros aut baccalarios
 sine licentiatos z licentiādos. ita vicz vt simile generet sibi simile. z vt qual sit
 pater: tal sit filius. et vt ex cōditione discipulor̄ p̄sumat de sufficientia m̄groz.
 vt le. z no. xviij. dis. Peruenit. Et h̄ in verecūdie p̄tēpabil' iuiciū magnor̄ cle
 ricor̄. vere scripturarū peragrataz peritia rite p̄ examis rigorem sublimatorū.
 imo in studiis z scholarū quarūcūq̄ cōtemp⁹ viciosi vilipendiū z dedec⁹ pro
 fundissimi studētis ignominiosuz: vt vicz vni⁹ sit nomis denotatio stolidi et sa
 gacis doctrine doctoz euocatio. prout matrone venerabil' z scorti detestabilis
 iub mulieris noie fit designatio. Et hec nō indigent inq̄sitionis magne gnaro

Doctoratus

persecratiōis temptatiōis. Nam palā in fructibz eoz agnosces eos. Math. vii
qz op^o cōmēdat artificē: vt dīc lex in autē. de mona. §. Hinc cogitandū. coll. 1.
et insup qd execrabilē ē. hi stolidi talr gduati aut ad gduis licentiani emūt ma/
gistratū. put Jason ab Antiocho rege cōparabat sacerdotiū. ij. Macha. iij. et
j. q. j. Sic cunuch^o. et simon mag^o attēptauerat emere ab ipsis aplis donū spi/
ritus scī sacratissimū. Act. viij. In vitate tū tales mgi^o talr idignos pmouēdo
et mun^o extorqūdo: nō simoniā s; crimē pcussīōis cōmittunt. xxxvij. di. de qbus
dā. p. Archid. z tenēt pmouētes ad restōnē eoz q talr extorserūt. de q de simo.
Dilect^o. 1. z in glo. vlt. Propterea scribit notabilē in Cle. ij. de mgi^os. Luz sit
nimis absurdū vt qd cū vanitate z iperitia ad honorē ascēdat peritie līaz. mi/
ramur illū apd scolasticos inualuisse abusum zc. Et insup qd per^o ē tales pmo/
ti plerunqz rōne gduis tā turpit suscepti decipiunt vicariū illū? vicz xpi q decipi
nō pōt: vicz summū pontificē z alios ecclīaz platos. qz ppter grad^o dignitatē cre/
dunt tales fore suaz artiu^o pitos. Nā z iura psueuēt multipl^o bonoz incremē/
ta psumere de viro litterato. vt le. z no. de psump. cuz i iunētute. De q lamēta^o
Inno. papa. iij. vir expientie latissime. put vidē in libro suo quē cōposuerat añ
papatū de miseria humāe pditiōis. extunc summ^o pontifex. de pbē. graue inq^o
nimis z absurdū ē q qdā ecclīaz plati cū possint viros idoneos ad ecclīasti/
ca bñficia pmouere assumere nō verent indignos. vñ qnta ecclīis dāna pueni/
ant: nemo sane mētis ignorat. Et idē de elec. c. Nihil inq^o est qd ecclīe dei ma/
gis officiat qz q indigni assumāt plati ad regimē aīaz. Hec ibi. cum regimē
istud sit ars artiu^o. de eta. z qli. Cum sit. z ad hmōi magistratū accelerant tales
qui nunqz fuerūt discipuli: z male vt de elec. Luz i mgi^om. et magister ppter insuffi/
cientiā suā remouet a docendo. C. de pfect^o z medic^o. l. ij. li. x. de quo plenissime
in. c. miramur. lxxj. dis. et ibidē circa finē dī: si enī ad honores mundi sine suffra/
gio tempis sine merito labori indignū est puenire z notari ambitus solēt quos
probitatis documēta nō adiunāt q diligens z q prudens habenda ē dispensa/
tio diuinoz mun^o ez z celestiū dignitatū. Hec ibi. Ecce qui tales hucusqz pmo/
uere studuerūt qnta pnter occasionē dāni dare mali psueuēt. vt le. z no. d. testi.
sicut nobis. cum cōcor. z si tm videtur periclm in imperito aīaz rectore: z qn/
to mai^o i indocto rectore aīaz gubnatore: vt ē eps. Vñ de qdā tali fertur pon/
tifice q cōtinuo repulsis peritoz psilijs ecclesie sue negocioz oīm dispositiōes
solebat expedire cum triū scabinoz consiliatiōe qz vn^o pellifex alius futor. ter/
tius pistoz. Vnde qdā perit^o clericus tpe qdam demētia passionat^o: reperies
epm cū illis tribz ardue placitantē onera causaz fundamēta libertat^o ecclīasti/
ce tāgentiū: z alta voce digito demōstrabat z cantabat cū musica cōpetēti gre/
goriana antiphonā. Sacerdos z pellifex z calcioz artifex: bon^o pistoz in pplo
sic placuisti dño. Quo audito pful rigide cōmor^o. attū ppter cantātis demētia^o
ad vltiora nō fuit pcessum: qz dicit in puerbio q insipientes z pueri sepe so/
lent dicere rez. Et nunc redeam^o ad ppositum. et hi doctores rurisperiti iudi/
tate tanta prepediti: ferunt signa verissimi magistrat^o put abbas simplex tan/
q pontifex incedit insular^o: z mul^o sterilis tanq equ^o cōparet testiculatus. et
hi pariter fructificant in virtutū potētatus. Nam ex istis doctoribz fides nē edi/
ficat. z ex illis abbatibz ecclīa nunqz psocrat. et ex muli testicul^o ples nō gene/
ratur. Et insup ptinuo pateat q ex puri^o baccalarijs nihil seqtur. et qm ego se/
lix vn^o ex illis sum put nouit bubul^o bubulcū. z igif cognosco oues meas z co/
gnoscut me mee. Jo. x. et igif pre ceteri^o signaui singulariū in moribus z condis

in stulticia.

tionibus passiones put premittit recenter currentiū. et ppter ea stolidos non
admittā vltra ad iā adeptos stoliditatis grad^o vltius gduādos. s; in sua stoli-
ditate sint p̄tenti. q̄s vt tales insultādo fore decreuim^o iugit^o assellādos. Nā in
ra nō p̄sumūt q̄ in modico t̄pis molimine possit hō mltaz peritias scripturarū
addiscere. ar. xlviij. dis. s. j. q; nō repēte fit summ^o. de pe. dis. ij. s. hic q̄ de carit-
tate. q̄nq; t̄n ingeniū supplet t̄ps in bñ studētib; sicut industria supplet temp^o
in bene sentiētib; lxxvij. dis. Monach^o. et put malicia supplet etatē in nubere
volentib; de despon. impub. De ill. ij. Nec sufficit etiā diu in scol^o fuisse s; lau-
dabil^o virisse. xij. q. ij. Bliā epi. i. fi. Quib; oib; z singul^o z p̄t singulariū causaz
obiect^o q̄ ad quēlibet ipoz nō sine bonaz mētū disculsiōe repudians. insipies
prenominat^o noie q̄ sup̄a demū pduxit stultū in ordie nouissimū. Et l; put d; z
Eccl̄s. j. q; stultoz infinit^o ē nūer^o. sed ipozū diuersi sunt p̄suetudinis z conuer-
sationis: imo curiositatis vsus. Sed vt certius pcedere valeam^o. cum de re
incerta vix certa poterit ferri snia. xxiiij. di. Habuisse. cū p̄cor. z incert^o de statu
suo certam legē dicere nō potest. ff. de testa. l. qui in deū. z l. seqn. et igit^o certaz
induxit psonā nomie Andream z herzer cognōiatā regnicolā regni sueuozū ma-
gne legalitatis virū: sufficiēter stultū z stultie facultatis. put apparuit p̄ma facie
et p̄nter rigor examis demonstrauit arte fundamētāl^o informatū. imo ptunc ex-
cellēt^o illustratū. z humil^o petiuit eundē ad p̄cellēt^o p̄fectōis culmē iuxta mo-
rem p̄notatuz venerabil^o p̄monēdū. Nos igit^o Felix cōmissari^o p̄dict^o cui in fa-
cultatis stulticie doctrina interne patēt p̄ditōis poterat^o. et insup perpendēdo
rimauim^o p̄ncipāl^o z nō sine certi mysterij p̄figuratōis cā nomē z cognomē ei^o
cum p̄figuratione pitagorica. put nup̄ plen^o in libro de p̄solatiōe iniq̄ sup̄p̄so
rum denotauim^o. et Tulli^o in. iij. veteris rhetorice voluit q̄ frēq̄nt nomia cor-
respondent reb; . Vñ quia Andreas fuit frater Petri. z q̄ fratrizet put fili^o pa-
trizare solet: nō incōueniēter arguim^o. z igit^o nō sine congruitatis cōuenientia
durioris vt petra sit ceruicis z nature impenetrabilioris. z insup herzer quod
sapit interne q̄rundā auū augurizantiū cōplectionē mōstruoso q̄z ficta p̄pala-
tione garrulatiuz qd̄ p sue p̄motiōis adminiclo nimirū videt suffragādūz. Et
placeat vt sic de p̄senti vnū eligam^o. de q̄ ceteri p̄ orbē stulticie zelatores dein-
ceps in stulticie doctrina z doctorat^o magisterio recipiāt tāq̄ a stulto cōmuni
plenissime p̄motiōis: instructiōis z informatiōis formā. et esse. et iuxta verbum
apostoli p̄ractum: nō cito man^o imponendū duxim^o. sed p̄ subtiliter recitatas
replicatas: multiplicatas lectionū collatōes: studiosissime ab ipso cōp̄hēdi-
mus: q̄ iuxta diuine traditiōis decretū qd̄ p os p̄p̄he videt p̄p̄e diuulgatū: dū
dixit: et stultū aliq̄n sapite. Ps. xcij. radical^o ex origine fontis diuini clementer
scaturizantis tal^o videt p̄grediendū. Et insup ab ipso p̄cepim^o q̄ venerabilis
Isidorus ethimo. c. dixit stultū quēdam p̄tulisse. Ego me esse stultū existimo.
fatuū esse nō opinoz. ac si diceret. Multo melioris sum ego cōditiōis q̄z fatu^o
et sanior^o. Et idem. Stultus est q̄ p stuporē nō mouebit iniuria. Vñ z Paul^o
dixit. j. Cor. iij. Si q̄s videt inter vos sapiens esse in b̄ seculo stult^o fiat vt sit
sapiens. ac si diceret. Sit puer in pueritia sua. z p̄nter cuiuslibet etatis modū
lo humanitati p̄tinēter appropriate p̄portionabil^o faciat debitū suū. Et igit^o
Horatius septē posuit in hoie stationes mutationū ipsius morib; regulaliter
applicandaz. et p̄mā homis etatem voluit tanq̄ fundamētū in stulticia p̄fici-
endā. z nisi tal^o fiat extunc ceteras videlicet etatū distributōes rite nō polie p̄se-
quenter fore formādas. Et igit^o eandē dixit symeina: vt vix puer sit symea: sit

Doctoratus

localibus apta: et nulli sapientie pstricta: et vsq; ad annum duodecimū vel q̄si videt prelanda. Hinc fm mutatiōis statū dixit fore suinū siue porcū ad vicesimū annū vel q̄si duratur. et si in his duab; mutatiōnū formulis nimium sagax foret tanq; de malo signo iura nature repñtaret. Sunt tñ q̄ hunc mutatiōis statū vsq; in finē p̄tinuare p̄sueuerit. Hinc tertiā falconinā mutatiōis formā formalr homo prendať vt falconis animositate et curiositate clarescat. et hec cōueniēter ad tricesimūquintū annū vel q̄si p̄dureseat. Hinc q̄rta sequit mutatiōis calūnia que dicif ericina et ericij natura cum auaricie et cupiditatis maculatura hec etas implicat: et q̄si p̄petuo duratura. Hinc quinte mutatiōis sequitur conditionis effectus: qui describitur canin⁹. quia tanq; canis mordax etate passionatus cōtinuo mouet iracund⁹. Et huic congrue sequit sexte mutatiōis apparatus qui dicif cattinus: et tanq; cattus annosus naturali colore priuatus iuxta ignes et fornaces applicat se calozē artificialem recepturus. Porro septime mutatiōis indubie figura patebit: que dicif talpina put experienter homo videbit. nā moriturus dolebit et demū sepeliendus vt talpa terrā intrabit: et in eodem mutatiōis signaculo manebit: et nō eribit quousq; tuba in die nouissima terribilr sonabit. Et has mutatiōis normas stulti aliquando sapite et sincerius perpendite nouissima. et anim⁹ ad peiora nō declinabit. Hec est enim stulticia de qua dixit apl⁹. i. Corinth. j. Scriptū est enī: perdam sapientiā sapientum et prudentiā prudentū reprobabo. vbi sapiēs: vbi scriba: vbi conquisitor hui⁹ seculi: nōne stultā fecit dñs sapiā h⁹ mūdiz Et ibidē Placuit deo p̄ stulticiā p̄dicationis saluos facere credentes et c. ac si diceret Peribit sapientia a sapiētib; Esa. xxxix. et peribit lex a sacerdote Ezechiel. viij. Et iust⁹ perit in iusticia sua. Ecce. viij. Surgūt indocti et rapiūt celoz (vt dixit Aug⁹. ad Rusticū mōachū) et nos cum doctrina nra mergimur in infernū. Unde dixit sapientis autoritas Insipiens esto dū tempus postulat aut res. Stulticiam simulare loco summa prudentia est. Vñ licet fm beati Hieronimi sniam. inter effectus vere sapiētie dicatur q̄ vera sapia sine dissimulatiōe d̄iudicat. nihilominus tñ p̄ loco et tpe prudēs et etiā sapiēs stulticiā simulare pōt et debet. vt fecit David apud regem Achis vt euaderet man⁹ eius. j. Reg. xxi. tunc enī tal stulticia summa poterit reputari sapientia. qđ bñ p̄cordat cū prioz dicto iam dicti Lathonis: dum dixit Constans aut levis vt res expostulat esto. Tēporib; mores: sapiens sine crimie mutat. Et licet hic Latho posuerit insipientiā pro stulticia et ecōtra. et hoc causa metri regulariter disciplinandi. differūt tamē put p̄dicimus. et stulticia quo ad vnā partē poterit esse peccatū. vt dixit Salomon Prouerb. j. Prosperitas stultoz perdet eos. et hec stulticia d̄r insipientia. qz tūc stultus dicif q̄si stupid⁹ nec loqui nec rñdere scit: eo q̄ stultitia sua ebetudinē cordis vlt obtusiōnē spirītū tuū importat. et talis stulticia quādo sit p̄ctm vlt non: vide Tho. ij. ij. q. xlvi. ar. ij. et iij. De reprobata aut stulticia dicif. Cum dormiente loquit qui narrat stulto sapientiā. Ecce. xxij. Item in ore stulti verba supbie Prouerb. xiiij. c. Item Non decent stultū verba cōposita. Prouerb. xvij. Item nō recipit stultus vba prudentie nisi ea dixeris que versant in corde ipsi⁹. puerb. xvij. Item nō rñdeas stulto iuxta stulticiā suā ne efficiaris simil ei. puerb. xxvi. Item responde stulto iuxta stulticiā ei⁹ ne sapiens sibi videat. Ibidem. Itē qui imponit stulto silentiū: mitigat iras. Ibidem. Hic aut stultus p̄prie dicif stolid⁹ de quo sup̄ proxime dicim⁹. et de hui⁹ stulticie fantasia nō fuit Lathonis conat⁹. sed de q̄dam ficta vel apparenti stulticia: quā aliqñ pro loco et tempe sapiēs vlt prudēs

in stulticia.

seu bene sensatus vt malū vel piculū siue tempale sit siue spirituale valeat ipse vel alius evitare. et in tali casu stulticiā simulare: summa est prudentia. Unde legi in Romanorū cronicis q̄ vxore Anthonij ipatoris accusata de adulterio cum q̄dā milite perpetrato. ipsa se obtulit sponte transitoria ad lapidē veritatē quē Rome Virgili⁹ arte magica cōposuerat vt more p̄sueti manū ad os lapidis imponeret. et si foret innocēs retraheret: sin autem man⁹ p̄fixa maneret. Imperator autē de vxoris exhibitōe tam larga: gaudiū suscepit. attē vt fieret iusticia in accusatoris penā sollicitauit. vnde cū imperatrix cū Rome nobiliū matronarū et iuuenulaz. cetū magno ad veritatē examē lapidis p̄peraret. miles p̄dictus in homis stultissimi seu amētis apparatu in turbā dominarū corruit. et de pulcioribz p̄les et demū impatricē cū p̄mioribz insultatē osculat⁹ fuit. et finalr furore tali simulato recessit. Porro cū impatrix an̄ faciē lapidis predicti fuerat p̄stituta: mox manū imposuit et ait. Juro q̄ corpus meū immaculatū p̄mansit ab omī viro: impatore excepto. et vt pure p̄cedam istū stultū maledictū admittā: qui in omniū p̄sentia serenitatē magnificentie mee taliter osculādo p̄turbauit. Quo iuramēto solēnter peracto gausus est popul⁹ Romanus gaudiū magno: quia manū illesam retraxit. et accusatores lege tallionis morituros senatus Roman⁹ determinauit. Item legim⁹ q̄ quidā medicus exp̄ientia multiplici et peritiā fulcitus. videns egrotantē p̄ncipē euadere nō posse nisi animus eius refocillaret sup ventura iocunditate vnde se simulat empiricū. i. medicū villanū siue rusticanū. et dū apud egrotantis lectulū staret et vrinam eius iuxta fenestrā versus luminis claritatē conspiceret: vidit p̄ vrinā siue vitri opacitatem tanq̄ in speculo quendā rusticū in curia p̄ncipis lutum et simū ad carrū siue bigam cū furca p̄cutientē: et reuerētē ait Dñe p̄nceps: magna sunt tui doloris indicia. nam currus cū rustico et furcale ferreū latent in interioribz tuis visceribus: put ondit vrina tua colore sue conditiōis. Videns igitur princeps et alij circūstantes q̄ ex visionis reflexione tanq̄ decepti tam grosso iudicauerat iudicio. exaltauit sp̄m et irridens cordintime cachinno patenter dulcissimo: et similr familia de tam stulto medici colloquio et sanitatē adept⁹ breuissimi t̄pis diluculo. Ecce hic sagax medicus stulticiā simulauit: et p̄ hoc egrotantē inediā reconciliauit. Simile factū est de Sigismundo ipatore: qui dū quodā tempe nocturno visitaret q̄ndā prelatū peritissimū in p̄cilio Constantien̄ iuriscōsulatū et alia magne p̄minentie doctrinatū. qui dū ad placitū secum nō concordaret et p̄ hoc mentē impatoris p̄turbaret. intelligēs hec quidā prudens de suis mīlitibz: et ordinauit illico dū impator erat descēsur⁹ vt quidā nobilis tanq̄ somno vel vino delibutus a supioribz ibidē gradibz inaduertēter cōuolutus cadebat vsq̄ violenter inferi⁹ per singulares passus ex hac visiōe fuit mox cesar clementer restauratus. Unde videm⁹ apud terre p̄ncipes stultos plures tali conditiōe curialr morātes: et corda dominorū curis ingentibz more magnatū sepe pre nimia curiositate cōsternata fore patenter iocūditate p̄fusa. Unde quidā famosus sacre theologie doctor: videns talem fictē fatuitatis stultū fictas sermōnū mirabili garrulitate relatiōes nimis p̄digiose in palacio magnatū incessanter in omniū admiratiōez mira p̄ferentē inq̄t. Et tu quō demū de quolibet verbo rationē reddis ocioso: et hic indeliberat⁹ r̄ndit. Ociosa ne videtur tibi p̄ba per me talr prolata. Nam ex hoc labore labioz meoz felicitate iocūdistima latissime sum nutritus tentus et reputat⁹ cum tota familia mea q̄ als degeret inopia frequēter tritissima. Sic aduocat⁹ verbo legi p̄missiōe militat. put rusticus

Doctratus

rusticat: vt causam clientuli liuore contritiōis p̄sternatam resuscitare valeat
et armis iuriū contra sediciose certātes virilr dimicādo cōuincat. vt. C. de ad
uoc. diuer. iu. l. aduocati. Sic ille stult⁹ legalitate sagacitatē in stulticia fict⁹ ani
mū dñi curatū immēsitare p̄cūsum p̄seruat et iocundoz armis solaciū verborū
cōtra melācolie iacula patēter resultādo triūphat. Vñ dixit Lathonis auctas
Interpone tuis interdū gaudia curs. Ut possis animo quēuis sufferre laborē.
Et dixit nou⁹ Latho. Gaudia sepe tuis: debes adiungere curis. Sic sperare da
tur: tibi qđ fortuna minā. Et Platonis ait curialitas. Si nunq̄ cesses tende
re: mollis erit arcus. Vñ dixit Seneca. Nō inbeo te sp̄ libz insistere aut cala
mis arare. dandū ē enī interuallū aīo. tñ vt nō resoluat s; vt remittat. De hmoi
aut stultis q̄ sage iubent dic̄ lex. Stult⁹ nō p̄suenit succurri s; erratibz. ff. de iu.
et fac. ig. l. penult. §. si quis. et C. si minor se ma. dix. si is. Item stult⁹ in culpa
sapiens fiat in pena. xxxviij. dis. Qui ea. cū p̄cor. et hic stultus nō debet esse me
lioris cōditionis q̄ peritus. de p̄ben. cum q̄s. l. vj. et Breg. moraliū. vij. c. xxi.
de eadē dixit stulticia. Ecce Job sapientē dei stulticiam diligens: stultam mun
di sapientiā mentis despectu calcauerat. et infra. Et voluntarie stult⁹ carnales
sapientiā nō miratur. Hinc sapientiā sc̄e stulticie innuēs ait. Que stulta sunt
mundi elegit de⁹ vt cōfundat sapientes. Hec ibi. Et hec sunt insipientis p̄ba in
principio n̄re collarōis p̄posita. Et his collige q̄ hmoi stultus q̄ aliqñ sage iu
betur iniuriā facit et patit: qz scit qđ agit. s; fatu⁹ amēs et insipies iniurias nulli
facit tanq̄ puer: sed patitur. de quo le. et no. xv. q. j. Illa cauenda. His igit mo
re scolastico in publice collationis forma pro n̄ro stulto stultizando et in sue fa
cultatis stulticie decorē dignis meritis graduando solēniter publicatis ad ca
thedre qua demū videbit in cōtinuati fideliter laboriosi sudoris perpassi glia
et honorē et dignā ei⁹ remunerationē colland⁹ ipsi Andree talē proponim⁹ que
stionē. et per ipm̄ soluendā cum ex p̄missis cōstare poterit vtrū stulticia sit p̄ctm̄
vel non. et eandē q̄onē tanq̄ cōm̄ theologice p̄itat⁹ p̄fessoribz duxim⁹ remittē
dam. S; nunc q̄rim⁹ vtrū expediat reipublice stulticiā exercere? Qui quidē do
ctorandus mor in stulticie disciplina abūdantē referus. Primo ad p̄tē negati
uam. scđo ad partē affirmatiuā arguebat. tertio posuit cuiusdā discretiōis solu
tionē. Et q̄ntū de primo q̄ oīno nō expediat p̄ republica q̄ aliq̄s stulticiam ex
erceat. Nam terre principes q̄ p̄e cunctis tenent ad defensionē reipublice. vt de
sup. ne. p̄e. li. vj. c. ij. xxiij. q. vij. Quicunq; et dū illi maturitate qua decet cōue
niunt: aut vn⁹ cum senatu suo. talibz dicat per Brego. vt in. c. Ut pridem. xxiij.
q. viij. quecunq; vob deo adiutore p̄ vtilitate reipublice p̄suaserint milites. pru
dentes. nobiles et gloriofi: hoc facite. et Boet⁹ de p̄sol. j. p̄sa. iij. Res est beata
si regit per sapientes. et q̄ student sapientie q̄ est p̄ria stulticie. et infra. et p̄ oppo
situm est vitupanda si regit p̄ insipientes. Vñ p̄ exp̄ientiam q̄ rex est m̄grā. de
elec. q̄s sit. li. vj. videt q̄ in hmoi principū tractatibz aut vniuersitatū consula
tibus omnis simulatio et omis homo cuiuscūq; status fuerit si stulticie macula vi
detur cōspersus expellit et penit⁹ reijcitur a consilijs. et nullius honoris aut di
gnitatis inibi sibi pa tebit locellus. Et nō tñ stultus sed q̄libz stulticie species
ibidē exterminabit put porcus in sinagoga iudeoz cōtaminat̄ introduct⁹. put
dicit Paul⁹: q̄ nō tñ a malo s; ab omi specie mali sit abstinedū. j. Thessa. v. lt.
de vi. et ho. cle. Cum ab oi. cū p̄cor. sic etiā nō tñ lud⁹ illicitus. s; etiā licitus in
talibz reipublice p̄silijs expellit. Vñ dixit Celestin⁹ papa. q̄ integz ē p̄siliū qđ
plurimoz sentēijs approbat. de offi. del. Prudentiā. S; ibidē p̄limoz nō alit̄

in stulticia

nisi sapientū intelligit: vt no. i. glo. Nam q a plibz qrit sapientibz facilius inue
nit. rr. di. De qbo. Vñ dicit lex p ampliores homies. i. larga expientia z sciētia
fulcitos pfectissima veritas reuelat. C. de fideiuss. l. vlt. ad finē. Vñ videt p re
publica feliciter tractanda mltū inutile stultos p silijs interesse. Nihil enī z in
utile puerunt. de cle. nō res. Tue. z ita p republica qlitercūqz promouēda seu
disponēda aut ptractāda videt q stulticia nō pficiat sz veniat penit⁹ eliminā
da. Sed ad partē affirmatiuā videt talit⁹ pcedēdū. Nā pncipes sunt reipubli
ce cōseruatores. vt. xxvj. di. c. fi. lxxij. di. Valentinian⁹. in fi. xxij. q. v. pncipes.
et illis deficientibz rēpublicā subire videm⁹. Nam constat q valet argumentuz
ex cōi puerbio. xxvj. q. j. Regi. z plene p Hosti. d. elec. Venerabilē. s. q. aut. Si
militer z ab exemplis. iij. q. v. Quia suspecti. et in glo. Nā dicere solem⁹. Sun
sus tenet gabatū. gabatū caballū. caballus virū. vir vnus totum exercitū. exer
citus totū regnū. in q republica tenet pncipatū. sic pnceps vir vnus p republi
ca noctes ducit insomnes. vt subiecti in omī quiete consistāt. in autē. vt iudi. si
ne quo. suff. in pn. col. ij. Et dicit impator volūtarios labores appetim⁹ vt alijs
requiē preparem⁹. in autē. vt diui. sub. ha. glo. Quesito. in pn. coll. viij. et sic vi
dem⁹ q pncipes rēpublicā manutenētes miris desiderioz conatibz. laboriosis
anxietatibz. mentē raro vl nūqz pfluāt cōtinuis trāquillitatibz. Et nisi put p
tactū ē Interponāt suis interdū gaudia curis pre fastidio rūpat arcus. z ad cō
seruāda pncipū z suoz senatorz corda q sunt prudētie. puidētie z sapie scrinia
expedit vt summa pducant cōsolatiōis remedia. Et ne rumpat reipublice pn
cipalitas. ad h se pēdit oīm pmissoz auctas. z ad illū finē pncipes hnt tubas
tibicines ad reipublice gliam gaudēter exercitū cōuocādo z edicta publicādo.
et tales tubas Moyses fecit argenteas ad cōuocandū pplm. Nūeri. x. Et dedit
pplō tubas ad clangēdū d madianitas. Nūc. xxxj. Et de tubaz festo scribit ma
gister in bisto. in libro nūeroz circa fi. hec et similia musicalia instrumēta z in
strumētoz mgri solēt hēre pncipes. de q. lxxxvj. dis. Donare. z in glo. j. z Host.
in summa. de excess. pla. s. j. s. Morant aut. z sic etiā stultos fictos z fatuos ac
insensatos p suoz aioz recreatiōe. Et in illū finē iura pmittūt oēm ludū licitū
vt. ff. de alea. l. Senat⁹. z duobz seqn. Vñ dicā⁹ cū Paulo. j. Loz. x. Dia mihi
licent sz nō oia expediūt. d q plene. xj. q. j. Aliud. i. glo. magna. Et p hec z pno
tata patet rūsio ad pmiū argumētū z declarāt scdm. Nec nra interest iurū rigore
pducere aut snias theologoz refricare. p qs iust⁹ vix saluabit⁹. z qsi totū mūdū
pncipat⁹ flexipendit. Sz p nri doctorat⁹ vberiori solēnitatē declaratiōe notan
dum est q in nre facultatis stulticie practica diuersa diuersimode vsi sunt: z in
futurū dño cōcedente vti oportet simulatiōe: que qdruplex repit in scripturaz
discussione. Prima ē pnitiosa. z hec ē vitanda. vt pbat⁹. xxij. q. v. Caute. vbi
dixit Ambro. Caute fratres mendacia: qz omnis qui amat mendaciū fili⁹ est
dyaboli. nō solum in verbis sed etiā in falsis opibus z mēdaciū dicitur. Men
daciū nanqz est chūstianū se dicere z opa chūsti nō facere. religiosuz se oñdere
et religiōis opa nō exercere. et hec penit⁹ ē abijciēda. Scda simulatio dī dete
stabil⁹ z praua. put hī. xxij. q. j. Officiū. vbi dicit Juli⁹ papa. officiū nri confi
derationi nō ē op⁹ dissimulare ea q corrigi pnt salua pace z sine scandalo. Tls
secus. iij. dis. Deniqz. Tertia est discreta z virtuosa. z hec est sequēda. vt. xxij.
q. iij. Quidam cum bonozum. Quarta est laudabilis et pia z hec imitanda. et
hec simulatio fit p stulticiā ex diuersis causis: tempibz atqz locis: put pdictuz ē
de David vt patebit. Nā quidā simulāt stulticiā vt euitent inanē gliam. Vñ d
dd 4

Tenor Irē doc. in stul.

legitur in vitis patrū q̄ quidā senex pater vocatus instātissime vt sanaret filiū cuiusdā principis. z trāsitus vidit sibi magnū pplm obuiare. Unde mor spoliatis vestibus se nudū lauabat in ripa. Quo viso reuersus est pplus: credēs q̄ esset stultus. expost aut̄ perfecit simplicit̄ opus suū. Item quidā simulabāt stulticiam vt diuinā vindicārēt offensam: put fecit Jehu rex israel qui simulauit se velle idolū baal colere in finē vt aliū cultores idolorū se māifestarēt q̄s postea occidit. vt. iij. Reg. x. Itē simulauit se stultū David (put p̄dictū ē) vt euaderet man⁹ inimicorū suorū. Itē simulāt qdā stulticiā ad recreandū hūanitatē naturā. et inq̄ntuz hec fit sine scurrilitatis z indiscretiōis molimine videt pie toleranda. de q̄ supi⁹ plenissima p̄cernit in nre collatōis p̄cessu dispositiōis z informatiōis forma. hic vlti⁹ breuitatis benignitate minime recitanda. His prout premittit̄ expeditis surrexit insipies in corde suo distemperat⁹ p̄t dilatiōis te⁹ diose p̄misit p̄motiōis p̄telationē. z instātissime petiuit hunc stultū stulticiā sapienti p⁹ p̄ntis strictissimi q̄s rigorē etamē cū m̄giorū n̄forū z doctorū hui⁹ facultatis mature deliberatōis tractatu cū debitis interstitiis diez z tēporū. p̄pendimus igit̄ q̄ nō tm̄ hui⁹ stulticie doctoratus honorē sed etiā in q̄cunq̄ sciētiarū facultate (sine tamē pacto) si dign⁹ ē petere poterit suoz graduū decorē. vt. viij. q. i. In scripturis. &. Ecce ego. et ratio: quia p̄ hoc petit oportunitatē cōmunicandi qd̄ habet: quod laudabile est z ad caritatē p̄tinens. In indignis aut̄ est p̄ctm̄ p̄sumptiōis. put dixim⁹ de stolido. de q̄ Archid. xlvij. di. §. i. Et igit̄ de creuim⁹ hunc stultū in stulticie venerabilē z supmirādē facultatē legalitate liberalit̄ ad doctorat⁹ qdū tanq̄ bñ meritū iuxta tue petitiōis intentū gloriāt̄ ad mittēdū: z admittim⁹ p̄ p̄ntes declaratiōis act⁹: ac sibi hmōi doctorat⁹ munificentia curialitate q̄ decz assigntes ac auctis z p̄tatis priuilegiū tribuentes: vt dūmodo se facultatis oportunitas obtulerit. alios stultos z stulticie doctores licentiatos z bacularios creare z facere: instituere: substituere z ordinare valeat cū debita iuris z p̄suetudis solēnitare. Quo quidē exercitio melioribus iure et forma quibus debuit z potuit p̄tinenter peracto. Insuper p̄dictus nomine quo supra cū instātia petiuit vt de p̄missa p̄motiōis solennitate eidem stulto taliter promotō publicū per litteras patentes de adepti laudabilē doctoratus munimine fiat documentū. quod z liberalit̄ duximus tanq̄ rationi congruum cum clausulis oportunis p̄cedendū. cui⁹ quidē littere tenor sequit̄ z est talis.

Tenor littere doctoratus in stulticia.

Elix ecclesie Thuricensis Lantor.

f stultorum promotor. Ad infra scripta diuine p̄missionis gratia specialiter deputat⁹. Gloriosa q̄ ex ore altissimi produnt primogenita ante omnem creaturā mater que genuit stulticie legalitatem vt hec in toto terrarum orbe veneranda gloriosissimorū doctorum nostre facultatē stultissime iocundis actibus obtineat principatum et illos dumtaxat extollat ad cathedrā hui⁹ celsitudinis quos certamē general̄ examinis digne ad id p̄mouet p̄ p̄currentē stultorū actū capacitatē z excellentiā meritorū. ita talit̄ p̄mouendi merito apud vniuersos seculi p̄ncipes z alias dominationū p̄tates p̄ ipsoz assistentia ad dirigendas z gubernandas respublicas vel p̄uatas p̄re alijs de genere factorum curialibus veniant singularibus priuilegijs. honorib⁹. dignitatibus et laudibus p̄ferendi. Cum igit̄ p̄ns vir spectabil⁹ videlicet Andreas quē stulticie

Contra iniquos iudices

scientia moribus et gestibus specialis prerogativa sublimauit decori pridie nobis fuit presentatus diligenter examinatus et approbatus in stulticie peritia. et in hoc se subiecit ardui et priuati examinis rigori nostro in quo ita et taliter se habuit quod per nos sufficiens et idoneus in stulticie talismodi facultate fuit patienter reputatus. Et igitur nos Felix auctoritate qua fungimur in presentis curationis eloquio. eundem Andream stultum pronunciamus et declaramus sufficientem et abilem ac idoneum ad habendum: tractandum et exercendum officii decorem doctoratus stulticie facultatis predictae: sibi quoque tanquam sufficienti et idoneo. et huius promotionis dignissime contubernio et in ipsa stulticie forma de cetero manendi standi. perseverandi: necnon ambulandi. et insuper legendi. docendi. interpretandi scribendi. dictandi et ceteros huius facultatis sufficientes doctorizandi. magistrandi: ac alios stultos faciendi. creandi: necnon eligendi et omnes alios actus publice stulticiales exercendi loco quolibet imperiali maiestati subiecto plenam in domino presentium tenore concedimus libertatem. ipsique stulto taliter sublimato doctoratus insignia stulticie taliter prout petijt tradidimus in hac forma. Ram primum sibi contulimus caputium tunice talari firmiter consutum. hinc pirretum sine dyadema fatuale asinino corio multum piloso de capite cum auriculis patenter extensis decoratum et nobis benefonantibus constipatum: annulum quoque saturninum tortuose compactum cum osculo calicis in manu domini vini meri pleni mixti glorianter duximus conferendum. Et insuper non tantum huiusmodi doctoratus insignia. sed etiam quaecumque venerabilis stulticie talis occasione per ipsum. qualitercumque nunc et in futurum fuerint acquisita auctis nostre firmamento sibi duximus liberaliter ratificanda. In quorum omnium et singulorum fidem et euidentem testimonium presentes promotionis litteras facultatis stulticie sigillo duximus corroborandas. Datum anno iubilaei die Kalendas Januarii in domo quam edificauit sibi sapientia et miscuit vinum et posuit mensam domini ut letificet cor hominis ut a fructu frumenti vini multiplicati fideles christi requiescant per infinita secula seculorum benedicti. Amen.

Finis.

Contra iniquos iudices.

Iterum celi circūiui sola. et profundum

S dum abyssi penetravi: et in fluctibus maris ambulavi: et in omni terra steti. et in omni populo et omni gente primatum habui. dixit sapientia Ecclesiastici. xxiiij. Quia cum Salomō super salutem et omnem pulcritudinem sibi assistit: et dilexerit: venerit sibi omnia bona prout cum illa. Sap. viij. quod liquido in pretensione duximus militem. supponente filio luce clari⁹ enitebat. ut de presumptu. Afferte. Audiuit itaque omnis israel iudicium quod iudicasset rex: et timuerunt regem. Quid ergo timuerunt: nunquid gladium ferreum vni⁹ adolescentuli: totum israel timuit multitudo: non vti⁹ sed gladium spiritus. gladium interni acumis. mucronem subtilissimum sapientie dei. omnes sapientiae dei esse in illo ad faciendum iudicium. iij. Re. iij. Quod quidem iudicium non est aliud nisi iusticia ut infra patebit clarius. et quam sine alijs virtutibus videlicet prudentia. fortitudine et temperantia nemo poterit adipisci. nam una sine altera probabiliter in quolibet laudari nequit. prudentia enim sine fortitudine et temperantia et iusticia in presumptu quam labit Fortitudo quod sine prudentia temeraria et iusticia in pertinacia deriuat tempe

Contra

rantia: etiam sine prudentia fortitudine et iusticia in desidiā p̄uertitur. Iusticia vero sine prudentia: fortitudie et t̄pantia in crudelitātē deflectit. ob h̄ nempe necesse est ut sit iusta prudentia fortis et tēperata. sit et fortitudo prudēs tēperata et iusta. fiat deniq; t̄pantia fortis iusta et prudēs. existat insup iusticia t̄pata prudens et fortis. Quā qdē iusticiā si coguerim⁹ tanq; cognito vno p̄trarioz cogiscit et reliquū qd ē in iusticia. ut dic lex insti. de his q sui v̄l alie. in. st. s. Videam⁹. ff. de ac. et inscrip. l. q accusare. Et dic p̄hs. ij. de celo et mūdo. Oposita iuxta se posita magis elucescūt. Un̄ de iusticia ac merito et glia diligētis eaz (put ē iust⁹ iuder. discernam⁹ ut sinceri⁹ ad ei⁹ p̄riū qd ē iniusticia. et ad demerita ac penas iniq iudic⁹ puenire valeam⁹. Un̄ ad ppositū n̄m iuxta iurē vtriusq; dispositio nem. Iusticia ē p̄stans et ppetua volūtas: ius suū vnicuiq; tribuēs. insti. de iur. et iur. s. j. Et p hoc q dic volūtas: nomiat ibi actū nō potentiā. solent enī hīc diffiniri p act⁹. s. p h q dicit ppetua. designat q ad rōnē iusticie requirit q hō hēat ppositū ppetuo et in oib iusticiā p̄suādī. s. q dic p̄stās: designat q oportz q in h̄mōi pposito firmit p̄seueret. et p h q dicit ius suū vnicuiq; tribuēs: designat actū iusticie p comparationē ad p̄p̄iam materiā et obiectū. Et in hac diffinitione sumit ius p re iusta. Si quis aut p̄dictam diffinitionē vellet reducere in debitā formā. dicere posset fm frēm Alstē. q iusticia ē habit⁹ fm quem alius quis cōstanti et ppetua volūtate ius suū vnicuiq; tribuit. et quasi ē eadē quā ponit p̄hs. v. ethi. dicēs q iusticia ē h̄tus fm quē aliq; d̄r operatiū fm electōez Est em̄ act⁹ iusticie iudiciū siue iudicare. Iudiciū em̄ p̄p̄ie noiat actus iudic⁹ inq̄ntū ē iuder. Iuder aut dicit⁹: q̄si ius dicens. fm Isidoz. Ius aut ē obiectū iusticie. Et iō iudiciū fm p̄mā nomis ipositionē importat rectā diffinitionē iusticie siue iuris. et ita iudiciū p̄p̄ie p̄tinet ad iusticiā quā filiū isrl viderūt faciēdas p sapiam dei ec̄ntem in Salomōe: ut p̄dictū ē. Dicit etia iusticia fm Isidoz quasi iuristat⁹. de p. sig. Foris. Un̄ iuder male indicās errore v̄l dolor: et i eo q male iudicat nō ē iuder cū nō sit i eo iusticia. xxiij. q. ij. c. j. et p̄hs nō ē mīster iusticie q ē de⁹: s. iusticie q ē ipse dyabol⁹ cū pompis ei⁹. Quare Arestoreles ad Alexan. magnū in li. de regimie p̄ncipū. c. lv. post multa cōmēdando venerabile et gl̄iosam iusticiā in rege et p̄ncipe. imo in q̄libet p̄sidente p̄suādā: dic Iusticia ē forma intellect⁹ quā creauit de⁹ gl̄iosus. et pduxit creaturā suam ad ipm. et p iusticiā edificata ē terra: et cōstituti sunt reges et c. Item ad cōmēdationē iusticie sic inq̄t. Quid⁹ ē ortus seu viridariū: ei⁹ maceria siue sepes sunt iudiciū et d̄natio vallata lege. lex ē regimē q rex regit. rex ē pastor q defendit in p̄ceribz. proceres sunt stipēdia sustentati pecunia. pecunia ē forma q colligit a subditis. subditi aut sunt serui q̄s subijcit iusticia. Iusticia p̄o ē qd p se intēdit in q ē salus subditoz. Hec ille. Et si pagan⁹ tm̄ coluit iusticiā: qd faciat homo christian⁹ et ppendat qd dixerit om̄ipotēs Sap. v. Iusto iudici induat p thoroce iusticiā et accipiat p galea rectū iudiciū. sumat scutū inexpugnabile eq̄tate. acuit autē dirā irā in lanceā. et pugnabit cū illo orb terraz p̄ insensatos. i. errores iniq;: ut dic glo. interli. Et his igit ad merita et ad p̄mia eoz q iusticiam colūt qui et iusti et p cōseq̄ns iusticiarij nūcupant puenire poterim⁹. Nā fm Augustinū qui cōplete et p̄fecte habet vnā p̄tē cardinale habz om̄s alias in quas iusticia primatū tenet: ut p̄t ex p̄missis. et ita p iusticiam quam si quis perfecte colit cōsequitur om̄es alias. et per consequens vitā eternā. ut Sap. v. Iusti autē in ppetuū viuēt: et apud d̄m ē merces eoz. Item Aug⁹. Quia iusticia ē opus cū fine. mortes autē sine fine. his videlicz qui nō sua receperunt in

iniquos iudices

hoc seculo: vt legit de diuine epulone. Lu. xvi. Vñ dicit p̄ha q̄rendo. Domine quis habitabit in tabnaculo tuo in celesti hierlm. et infra rñdet. qui opat iusticiã Et idem. Beati qui custodiunt iudiciũ ⁊ faciunt iusticiã in omi tpe. ⁊ si p̄t illaz plurimas iniurias patiant. Et iõ dicit Math. v. Beati q̄ p̄secutionẽ patiũtur p̄t iusticiã: qm̄ ipsoꝝ est reg. celoz. Et pie p̄meditandũ est qd̄ legit in vita sancti Gregorij libro. ij. c. xlv. q̄ cũ idem beatus Gregori⁹ Rome ad basilicã principis apostolorũ peruenisset: et clemẽtissimi imperatoris Traiani iusticiã large sumpto vocabulo quã vidue ministrauerat anteq̄ transiret ad bellũ in quo succubuit: recordatus fuisset. ⁊ ipius damnationẽ amarissime defleuisset: cum pro non renato baptismatis vnda orare nõ presumperet: quid factum est propter rectũ iudiciũ suum quod in vita gesserat. meruit placenti beati Gregorij ab inferni cruciatib⁹ liberari. licet anima sua ab inferis nõ recesserit. Hec tibi. Vñ exaltabit deus in iudicio: et deus iustificabit ab iniusticia. Esa. v. xj. q. iij. Vñ qui dicitis. Et Greg. dicit. Qui recte iudicat: premiũ remunerationis expectat. p̄. q. iij. Qui recte. Vnde ⁊ iusti iudices om̄es possunt clarissimi appellari. et per cõsequẽs iniusti iudices turpissimi. ar. ff. de sena. l. Femie. et Spe. de iurisdictione omniũ iudiciũ **Cognito de iusticia** et merito colentis eandẽ. nunc restat videre de sibi contrario quod est iniusticia. Et quia vnũquodq̄ viciũ tanto gũt⁹ est q̄ntomags repugnat virtuti oppositẽ. vt dicit sc̄s Tho. Vnde premillis sincere p̄pensis resultabit iniusticie effect⁹. Attamẽ clarius p̄cedẽdo est sciendũ fm̄ fr̄em Alstẽ q̄ duplex est iniusticia. vna illegalis appositã iusticie legali. ⁊ hec fm̄ essentia est viciũ speciale inq̄ntum respicit obiectum speciale sc̄z bonũ cõmunẽ qd̄ contẽnit. sed quo ad actionẽ est viciũ generale. q̄ p̄ contemptũ boni cõmunis potest homo ad omia pctã deduci. sic etiã oia vicia inq̄ntũ sunt contra bonũ cõmunẽ rõnẽ hñt iniusticie q̄si ab iusticia deriuata: sic sup̄ dictũ ē de iusticia. Alio mō d̄r iniusticia fm̄ ineq̄litate q̄ndã ad alteꝝ: put si hō vult pl⁹ de bonis: vt de diuitijs ⁊ honorib⁹ ⁊ min⁹ de mal⁹: vt de laborib⁹ et damnis. ⁊ sic h̄z materia sp̄alem: ⁊ est viciũ sp̄ale siue p̄ticulare oppositũ particulari iusticie. Est aut̄ facere iniustũ ex genere suo pctm̄ mortale. q̄ infert nocumẽtũ alteri qd̄ de se repugnat caritati. Et hec omnia intelligẽda sunt de eo qui scienter facit iniusticiã. qui aut̄ ex ignorãtia dictat iniustã sententiã. hec ignorantia neminẽ excusat cũ possit habere copiã iurisperitoꝝ. ff. de iur. ⁊ fac. ig. l. Regula. vel si sua scientia vl' studio aut labore facilius potuit scire. vt. C. de inge. ⁊ ma. l. iij. ff. quis oz. in bo. pos. ser. §. In bonorum. l. ij. Vnde talis iudex tenetur fm̄ leges lesio inq̄ntum bonũ ⁊ equũ videbit regiõni iudicãtis. ff. de va. et extraoz. cog. l. v. de quib⁹ in

Restat nũc de penis et de temento male iudicãtis et iniusticiẽ qui iudicis pertractare. vnde visum est expediens fuisse vt illa terribilis et metuenda decretalis videlicet p̄ima de re iudi. libro. vj. per verũ chusli vicariũ videlicet Nicolau quartũ in cõcilio in Lugdunẽ edita. iurisperitis notissima largiter postulet. quã nihilomin⁹ si als nude quiuis iudex sane mentis prosperit: timent ambe aures ei⁹. vt. j. Reg. iij. ct. iij. Reg. xxi. cõmouebunt insuper viscera sua: ⁊ erũpent lacrimẽ saltẽ cordis: ⁊ introibit in cubiculũ m̄tis flendo vt legit de Joseph in egypto: viso fratre suo mĩmo Ben. xlv. Et ita p̄ba eiusdẽ decretal' cũ additiõẽ pnunciabo. Cum eterni tribunal iudicis ante qd̄ oēs stabimus: vbi vnusquisq̄ p se reddet rõnẽ deo. ad Ro. xiiij. et in quo vnus ⁊ idem

Contra

presidebit iudex et testis. *Hiere. xxix.* et quod illud reum non habeat quem iniuste iudex condēnat. testante propheta. nec dānabit eum cum iudicabit illi. *Ps. xxxvj. et. xxiij. q. iij.* Non perpetuum. Unde recte per prophetam dicit *Ezech. xij. et bñ. xj. q. iij.* Plerumque mortificabāt animas quae non moriebantur. vix iniq̄ iudices et viuificabāt animas quae non viuēbāt. et exponit per Grego. omel. xxvj. Non morientē mortificat quod iustum dānat. et non victurū viuificare nititur qui reū a supplicio soluere conatur. caute se pensande sunt et tunc ligandi et soluendi praesens exercenda. quare dicit bonus Josaphat rex. *ij. Paralip. xix.* dum constitueret iudices in civitatibus iuda: videte quid faciatis. non enim homines exercetis iudiciū sed domini. et quodcumque iudicaueritis in vos redundabit. Iudices ergo ecclesiastici prudenter attendāt in causarum processibus ut nil vendicet odiū. iuxta illud put iudei dixerūt per christum: secundum legem debet mori. sciebat enim Pylatus quod per invidiam tradidissent eum. *Matth. xxvj. vel. fauor usurpet:* put David qui noluit perire Absolonē pro delictis suis. *vt. ij. Re. xvij. et similiter pylatus ad concupiscendū iudeis barrabā seditiosum dimisit. et christum innocentē tradidit morti crucis. Ibidem.* seu timor exulet put iudei dixerūt de christo et si dimittimus eum veniet Romanus et tollent nostrum locum et gentē. *Ibidem.* aut expectatio premij iusticiā non euertat. ut de *Denelao* legis culpabili: qui propter pecuniā est absolutus ab antiochia et accusatores eius innocētes sunt ab eodem iniq̄ morte dānati. *vt. ij. Macha. iij.* Similiter legitur de filiis Samuelis qui declinauerūt post auariciā et acceperūt munera et peruererūt iudiciū. *j. Regū viij. et ipsi miraculose quā non habuerūt iusticiā vendiderūt. Unde pro iusto iudice dicit Esa. xxxij. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. xj. q. iij. Qui recte. j. q. j. Sūt nonnulli. de simo. Et si quidē. Quos quidē quattuor modos iudiciū pervertentes scribit Greg. xj. q. iij. Quattuor. Sed statērā gestant in manibus lances appendāt equo libramie. nec tēdant ad dexterā vel sinistrā sed via regia gradient. *Flūri. xj. de qua statera proprie dicit. xxxij. q. j. non auferam.* ut in omnibus quae agēda fuerint primum in concipiēdis sententiis et ferendis: praeculis habeant solū deum: et non album equū quē quondā litigantiū quidā corrupto iudici perpinauerat. *Uñ dicit Josaphat praedictus ad iudices per eum constitutos. sit timor domini vobiscum. et cum diligētia cuncta facite.* non enim apud dominum deum nostrū iniquitas: neque personarū acceptio: nec cupido munerum. *ij. Paralip. xix. et illi imitantes exemplū videlicet moysi. qui querelas populi tabernaculum ingressus ad dominum referebat. ut secundum impium eius iudicaret. Exo. xxxij. xj. q. iij. Sumope. Si quis autem iudex ecclesiasticus ordinarius: aut etiā legatus fame suae perditus. hoc est quod famā suam effudit. i. honore: et infamis factus est. quod per dolum male iudicauit. *C. de pe. iu. ma. iu. l. ij. qui et crudelis in iure dicit. vt. xj. q. j. Folo. et put perditus dissipat bona sua et euacuat: ut dicitur de filio prodigo Luce. xy. c. ita iniquus iudex dissipat et euacuat famā suā. i. honore suū: quod infamis dicitur homo nullius honoris secundum *Azo. ff. de iudi. l. si filiusfamilias. Uñ pauper Henricus. Quem semel horrendis maculis infamia nigrat. Ad bene tergendū multa laborat aqua. Et dicit lex quod maior est amissio fame quam amissio oculorum. C. de decu. li. x. Infamis. et proprius persecutor honoris quae grauissima est persecutio. et maxime contrariatur caritati quae vult a seipsa incipere. xxij. q. v. si non licet. Sicut et maximū crimē est quod seipsum occidit sic iudas. ut ibidem notatur. quia si per seipsum non suam quod nullā habet. et contra iusticiā quam grauissime. imo deū qui est ipsa vera et perpetua iusticia in suam men partem alteri in iudicio quicquid fecerit per gratiam vel per sordes. hoc est: premitit si precio timere vel odio iudex corruptus sit. in suā maledictionē eternam ab execra-****

iniquos iudices

tionem officij per annū nouerit se suspensum . ita vicz q̄ tanto tempe careat offi-
cio iudicandi . z si sacerdos est: diuina nō celebret . z solennit̄ alias horas cano-
nicas in ecclia nō inofficiet . si dyacon⁹ euāgelij nō pnunciet . si subdyaconus
epistolā legere nō p̄sumat . Et hoc fm̄ Nouell. ibidē . et insup ad estimationem
litis parti quā leserat: nihilomin⁹ cōdemnādus . et h̄ ita intelligas . put dīc lex
impialis . C. de pe . iū . male iū . q̄ ei quē leserit nō solū extimatōis dispēdiū in re
quā perdidit p̄ iniquā sniam . z etiā litis discrimē tenet . i . damna passa i lite pe-
nitus refundat . Et iure autētorū cōdemnat in triplū . si civilis sit cā: si crimi-
nalis puniū in p̄fiscatiōe . p̄prie substātie . i . q̄ dñiuz sub q̄ est cōstitut⁹ recipiat oīa
bona z in exiliū mittat . vt in auten . vt liti . in exor . li . iū . § . Si q̄s aut̄ . et tenetur
fm̄ leges crimie falsi . qz falsarius est z falsitatē dī cōmisse . z penā deportatio-
nis . id est exiliū p̄petui vl̄ ultimū supplicij . i . mortis . vt . ff . ad . l . cor . de fal . l . § . q̄
iudicē . z . § . vlt . et infamis ē put p̄dictū est . Vñ recitat nouell . in p̄nti decreta .
valerij . li . vj . de seueritate in vltimo exemplo dixisse: q̄ rex persaz fec̄ corruptū
iudicē excoziari: z ad aliorū terrorē pellē affigi sedi tribunali . Penā p̄o partis . i .
illius hominis qui iudicē prece aut p̄cio induxit vt falso iudicaret: siue sit in ciui-
li siue in criminali cā amitti actionē: z de crimie videt̄ confiteri . Nam vt dīc lex
Diffidentia iuste snie spem negocij posuit in corruptelā pecunie . vt . C . d . pe . iū .
ma . in . l . j . hec autem omia locū habent in foro contentioso z iudicio publico .

Quid aut̄ in foro p̄scie restat nūc videre: z apud illū iudicē vbi iust⁹ vix sal-
uabit̄ in die illa in die calamitat̄ z miserie: Dixit em̄ Xps̄ Luc . xviij . Iudex q̄
dam erat iniqu⁹ in ciuitate q̄ deū nō timebat z hoīem nō verebat̄ qd̄ tñ est dī-
cere: q̄ forte p̄t suā potentia in occulto nec in publico timuit quēpiam . put le-
gitur de Juliano apostata in cronica tripartita li . vj . quid dicendū est de illo
iudice nisi q̄ ei salus nō est in dño deo suo . quia noluit intelligere vt bene age-
ret: z continuo tres p̄sonas offendit nec reconciliari voluit . Dicit Aug⁹ . in epi-
stola ad Macedonē . xij . q . vi . c . j . q̄ p̄ctm̄ non dimittit nisi restituat̄ ablatum .
et ē regula iuris li . vj . et hoc est vez . put dicitur ibidē: nisi nō habeat vnde resti-
tuat . et huic certe (vt dicit Augustin⁹) nō possumus dicere: redde qd̄ abstulisti
vt aut̄ salus fiat ei qui habz vnde restituere potest: restituere tenetur: etiā si per
hoc puenire debeat ad vltimā egestatem: z nō solum sufficit restitutio ablati p̄
falsas et iniquas sentētiās . sed requirit̄ contritio z oris cōfessio: vt no . in reglā
peccati venia . ibidem de pe . dist . j . § . Deniqz . z . c . ij . z . c . finali . cum mltis sibi si-
milibus . Unde quia iniquus iudex tribus personis (vt p̄mittitur) est obnoxio⁹ .
Primo deo: cuius p̄sentia et p̄ceptum cōtemnit . Secūdo reipublice cui⁹ mari-
me interest vt iuste iudicent filij hominū . z si male iudicauerint crimia nō ma-
neant impunita: z vt quieta sit p̄uintia quā regit . vt in . c . Ut fame . de sen . exc̄ .
et . l . Vulneratus . ad . l . acquil . z . l . congruit . de offi . pre . Tertio est obnoxio⁹ p̄o
rimo quē offendebat z lesit p̄ iniquā sententiā . vt hic in dicta regula et de cri-
fal . c . ij . et ita patet q̄ ex vno delicto se iniuria quis obligat̄ pluribz z diuersis
personis . vt in . l . j . ff . de iniur . et . c . Cum desideres . § . si . de senten . excō . et q̄ no .
in . c . Parrochiani . eodē titū . z si debet liberari a peccato oportz q̄ omnibus sa-
tisfaciat . diuersimode tamē vt patz ex p̄dictis . z licet vsurarius . fur . predo . ra-
ptor . et quicunqz alius male acquirēs teneat̄ ad illa tria . grauissimū tamen est
crimen iniqui iudicis vt iura testantur p̄allegata . hoc idem de detractoribus
qui strictissime tenent̄ ad honoris ablati restitutionē . z similr tribus p̄sonis sa-
tisfacere tenent̄ . Sed quid sequit̄ si h̄mōi iudex corruptus: z ille qui eū vt p̄e-

Contra

mittit corrupti non satisfecerint si possunt iuxta sacrorum canonum et legum dispositiones prius allegatorum. Sine spe venie moriuntur in peccatis suis. et tanquam per sepultis in inferno non valebunt eis contritio, venia, elemosyna vel oratio. De his autem iniuris iudicibus quos oppressores nominat Hugo cardinalis in li. de exhortatione principum. c. xj. sic inquit. Audi autem quod oppressores subiectorum non nos sed salomones imo dominus loquente: Qui iustificat impium et qui perdat innocentem uterque abominabilis est apud deum. Et subditorum oppressores tunc se sciunt gravius dignos finem quam perualuerint in his in quibus nocere voluerint. Nam tanto atrocius in futuro supplicio iniuri indices perdati sunt. quanto hic fortius subiectos inualuerint. Et infra. Magis malefacientibus quam mala patientibus condolere debemus. illi enim prava faciendo in malum perficiunt. isti malum patiendo a malo corrigunt. atrocem super eos diuinum furoribus venturum sciunt. quanto magis fuerint persecutores innocentium. Et infra. Quando persecutores patimur fide stabiles metuere non debemus. quia si deus pro nobis quis pro nobis? nec vereri debemus quod fortes sunt qui nos impugnant. quod fortior est qui nos defendit et in finem retribuet dominus in hostes nostros vindictam et pauperum suorum miserebitur. Nec ille. Ex his enim congruissime potest induci sapientis Lathonis auctoritas qui dicit. Esto forti animo cum sis damnatus inique. Nemo diu gaudet qui sub iudice vincit iniuri. Nam ipse Latho duo intendit. nam primo vult hominem iniuri damnatum in constantiam et animi fortitudinem inducere put iam prime inductum est. Secundo intendit victorem prauum ex iniuri finem breuiter leticiam reportare. Et dicit philosophus. j. celi et mundi. Nullum violentum perpetuum. et commentator. xij. methaph. violentum non est mansurum de se. dis. v. Quicquid. Et dicit regula iuris. et sunt verba Gregorii septimi viri laudabilis. et dicit Cronica Frisingensis. quod latenter aut per vim aut alio illicite introductum est nulla debet stabilitate persistere. ac si diceret non debet: nec de iure diuino. humano aut naturali. Nam dum christus inique fuit per falsas sententias in cruce suspensus natura siderum commouebatur. Unde inquit Dionysius. Deum nature pati aut mundi machinam destrui. Visum est sepe insuper quod qui per corruptos iudices vicerunt. in hac vita plectuntur. aut mala et improvisa morte moriuntur. Unde patet de rege Achab qui per falsum testimonium ex suggestione Jezabel eripuit vineam naboth unde ipsi regi dictum est. occidisti et possedisti. et sequitur in hoc loco in quo linerunt canes sanguinem naboth. lambent quoque sanguinem tuum. carnes vero Jezabel comedent iij. Re. xxj. de pe. di. iij. Achab. aut alius inopinitis malus perirent. vtz de Amon qui voluit iudeos coram rege assuero opprimere et damnare qui tandem iusto dei iudicio a rege damnatus est. vt patet Hester. viij. et in pylato qui vinculari in carcere turpissima morte. quod seipsum interemit vitam finiuit. Et summarie reuoluendo in vitas sanctorum codices. non inuenimus aliquod genus hominum plus a demonibus arreptum quam potestates iniquorum iudicum. Hunc sequitur in textu. Sciturus quod si suspensione durante damnabilis se ingerit diuinis. irregularitatis laqueo se inuoluet secundum canonicas sanctiones. a quo nisi per summum pontificem poterit liberari. Et sic malum additum malo facit ipsum magis malum. Ar. in autem. multo magis de sacrosanctis. ec. Et dicit philosophus. iij. topicorum. quod tale additum tali facit ipsum magis tale. putat dicit philosophus. Iniquitas super iniquitatem re. Unde est regula quod solus papa dispensat super irregularitatem in his et in aliis casibus contracta. vt notat spe. de legato. §. nunc ostendendum §. xxxj. Solus papa. Item sequitur in textu. saluis aliis constitutionibus que iudicibus maleiudicantibus ingerunt et infligunt. de quibus superius sufficienter est dictum. et hec verba notabiliter sunt annotanda quod papa vult quod pene aliunde per sacros canones et leges similiter in malo iudice locum habeant propter execrabilem sui criminis enormitatem

iniquos iudices

tem. Unde pprie sequitur. Dignū est em̄ vt qui in tot presumit offendere pena
multiplici castiget. vtz hic z in alio seculo dum dicit lamētabilr anxiā do dam
natus inique. ach miser crucior tantū bonum esse ereptuz de faucibz meis. xij.
q. j. s. Quibz aut. et dueniēter sequit put dicit Hiero. ad Rusticum narboneū.
xcij. di. Dyaconi sunt. Ipse nosti q̄ visibilr in h̄ mūdo ius inuadit alienū accu
satur a paupē dānat a iudice. ita in ecclia dei cū quisqz stipēdia perdit clamat
ad dñm. exaudir a chřsto. nō differt vltionis sentētia si nō sedant vnuerſa. id
est restitunt: fm Archidya. Hecibi. Et igit talr tam miserabilr leſus. subiun
git inferēs. Dñe saluū me fac qm̄ alieni insurrexerūt aduersum me z fortes q̄sie
runt aīam meā: z nō pposuerūt deum añ p̄spēm suuz. Ps. liij. Quid sequit fm
Bern. Veniet q̄ male iudicata reinducabit. illicite iurata refutabit. q̄ fac iudi
cium iniuriā patientibz apud quem plus valebūt pura corda q̄ astuta ver
ba: z p̄scia bona q̄ marsupia plena. et dicit Just⁹ iudex terribilr atqz fortis. dele
antur de libro viuentiū z cū iusts n̄ scribant. ps. lxxij. z vltra. De eis q̄ recesserunt a me. vastabunt qz puaricati sunt. Osee. vij. de pe. di. iij. De eis. Itē scribitur. De eis qz dixerūt q neqz est bonū z qd bonū est neqz. xij. q. iij. Quisqz. Item ve ipsis qz dixerūt bonuz malū z malū bonū: ponētes tenebras lucē z lucē tenebras. Esa. v. xi. q. iij. ve qui dicis. et Hiero. sup epla Pauli ad philemonem. Si quis dixerit iustū iniustū z iniustū iustum: abominabilr est vterqz apd deum. simlr q̄ sc̄m̄ dic̄ nō sc̄m̄: rursus nō sc̄m̄ asserit sc̄m̄: abominabilis est. xj. q. iij. Si q̄s dixerit. vnde Paul⁹ dixit ad iniquū iudicē qui precepit astanti bus vt os eius pcuteret videlicz dicens. Percutiet te deus paries dealbate. et tu sedens iudicas fm legem: z contra legē iubēs me percuti. Act. xxij. et. xxij q. j. Paratus. vñ Breg. sup Ezech. ome. ix. c. vlt. De in sc̄ptura sacra sepi⁹ de eterno luctu q̄s p̄nti solet intelligi. vnde scriptuz ē. De impio i malū. retributio em̄ manū eius fiet ei. Et beat⁹ Job legit dixisse. Si impi⁹ fuero: ve mibi ē. si autē iust⁹ nō leuabo caput secur⁹ afflictione z miseria. et Breg. ibidez mora. ix. c. xxx. Impi⁹ nanqz ve habet. iustus miseriā. quia eterna dānatio reprobū ses quitur. z electus quisqz doloribz transitorie aduersitatis expiat. impius caput leuat. sed elatus euadere ve qd sequit nō valet zc. Unde dixit veritas. De vobis q̄ ridetis qz flebitis. Et merito cum ip̄e iudex iniqu⁹ in hac vīta fuerit odi bilis deo z hominibz. Nam vt dic̄ laureat⁹ poeta de remedijs vtriusqz fortune li. ij. c. lxxvj. Iniq iudice nullū venenoli⁹ est aīal. a serpente se lesos dolēt quidē homines: nō congrūtur. facit serpens qd suū erat q̄uis nō qd placitum patien ti. iniqu⁹ aut iudex facit qd est spirīt⁹ nequissimi. Hec ille. Unde pprie iudi ces iniq sunt hi p quibz xps noluit orare amarissime mort sue tempe dñ dixit: Pater dimitte eis: nō em̄ sciunt qd faciūt. Lu. xxij. et sic non orauit p scribis et phariseis: nec p legū peritis z iniqs iudicibz. nam hi sunt z fuerūt q̄ sciuerūt qd fecerunt. qd erat iniquū. sed orauit p illis simplicibz spiculatoribz et militibus ipm crucifigentibz qui ad mādātū potentat⁹ pitorz fecerūt qd operati fuerunt. Unde p̄nter ad p̄positum redeundo. Ipse chřstus a peritis crucifixus. i. man dato peritorz cruciatus: dum iudicabit seculū p ignē dicit demonibz. In ignē p̄ncies eos: in miserijs nō subsistēt. pluet sup eos laqueos ignis: sulphur spūs pcellaz pars calicis eoz. i. tormenti ipsoz. quoniā iustus dñs iusticias dilexit. equitatē vidit vult⁹ eius. Psal. xj. O q̄ male fm Bern. tunc omnes iudices lo cuti sunt vident vt cōfundātur. z nō vident ne cōsolent a quo vel a q̄bz vident et ab omnibz vident et vt pre mltitudine intuentiū fiat confusio mltā. hec ille.

Dyalo. de conso.

Unde Isido. de summo bo. libro. iij. c. lv. de prauis iudicibz sic inquit. Nemi-
ne stultoz vel improboz oportz iudicē esse. nam stultus p ignauā ignorat iusti-
ciam. improbus autē per odium vel cupiditatē corrumpit ipsam quam iudicat
veritatem. Brauius lacerant a prauis iudicibz paupes q̄ a crudelissimis hosti-
bus. nullus em̄ predo tam cupidus in alienis q̄ iudex iniqu⁹ in suis. latrones
in accessis faucibz aut latebrosis latentes in insidias ponūt. isti palam rapaci-
tatē malicia seuiūt. hostes in alienoz sanguinē tm̄ intendūt. iudices mali quasi
crudelissimi carnifices p̄fratrū z ciuiū opp̄ssione sua subiectoz vitā extinguūt.
Et infra. Sepe iudices mali cupiditatis causa aut differūt aut peruertunt iu-
dicia: nec finiūt certa partiū negocia quousq̄ marsupia eoz qui causat exbau-
riant. Hec ille. Et vltra si videre volueris copiose de iniquoz iudicum condi-
tionibus: hoc caplm̄ plene ruminabis cum pluribz statim sequētibz. Hanc igit
continuatiōis collationē ego Felix cantor Thuricensis decretorū doctor studij
Bononiēsi inutilis. quia grauius terribilr per prelātū meum succubui. z sū-
altiam collationē que intitlatur. de consolatiōe inique suppressoz anxius cō-
pilauī. ad interiorē sūpsius et cuiuslibet nostrum cognitionē vt sciam⁹ om̄s q̄
dignū sit vt quis puniat in eo in quo deliquit. et qui iusticie que deus est offen-
dit serenitatē: omniū reus iusto iudicio dei hic iudicetur: et in secula seclorum
per ignem Amen.

Finis.

Dyalogus de consolatiōe iniq̄ suppressoz

Anxius. Anxius est in me spūs

a

meus: in me turbatū est cor meum. quia persecutus est inimicus
animam: humiliat in terra vitam meā. Psalm. cxlj. Et nunc
omnipotens deus israel anima in angustijs et spirit⁹ anxius cla-
mat ad te: audi domine z miserere: quia deus es misericors z mi-

serere mei. Ba-
ruch. iij. capto. **Sapientia.** Vidi calumnias que sub sole gerūtur: et
lacrimas innocentū et consolatorē nemi-
nem: nec posse resistere eorum violentie cunctorū auxilio destitutos: et laudari
magis mortuos q̄ viuentes. Ecclesiastes. iij. Et igitur clama ne cesses: quasi tu
ba exalta vocem tuam. Esaie. lviij. quia scis q̄ dixit propheta: q̄ qui clamaue-
runt ad dominū cum tribularentur de necessitatibus eoz. liberauit eos. ps. cvj.

Anxius Aspiciens a longe: ecce video dei potentiam venientē: et
nebulam totam terram tegentē: et quasi stella matutina
in medio nebule: et quasi luna plena in diebus suis lucet: et quasi sol refulgēs.
Ecclesiastici. l. c. Et aiebam inferendo: Que est ista que progredit quasi auroza
consurgens. pulcra vt luna. electa vt sol. Canticoz. vj. in vestitu deaurato cir-
cūdāta varietate. in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus. Psalm. xliij.

Sapientia. Ego ex ore altissimi prodiui primogēita ante omnē crea-
turā. ego in altissimis habito: et thron⁹ meus in colum-
na nubis. Eccle-
siastici. xxiiij.

Anxiar⁹. Laudet te alienum et nō os tuum: extra-
neus et nō labia tua. Proverb. xxvij. Et
dixit sapientis autoritas. Ne te collaudes: nec te culpaueris ipse.

inique suppressor.

Sapientia. In deo laudabimur tota die: et in nomine suo confitebimur. in seculum. Ps. cxiij. et similiter veteres philosophorum: laudabilis gre-
corum cetus: ymaginem nostram in omnium templorum foribus in forma regine venerabilis
depingi facientes. sibi quoque solent et palam ascribentes. ac si diceremus versus nos ge-
nuit peperit memoria sapientiam nos vocant greci: latini sapientiam. In cuius testi-
monium maior inter orientales ecclesia patriarchatus Constantinopolitana nomine nostro con-
cernit ritu suo per magnam Constantinam laudabiliter fundata: et usque modo venerabiliter

Anxietas. Scio quod illa vincit maliciam. attingit quod a fine (conservata.
usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Sap. viij. Et
dixit propheta. Quam magnificata sunt opera tua domine: omnia in sapientia fecisti. et id impleta est
terra possessione tua. Ps. cxiij. Sed quod habet ad presentis mee: nunc anxietatis consolatoris.

Sapientia. Conso- **Anxietas** Ita conso- **Sapientia.** Scis olim
lationem. lationem. gloriosus vi-

rum et omni laude dignissimus: videlicet Boetium cognominem manlium. auicium torquatium.
seuerinum. ordinarium. patricium. consulem romanum: per Theodorici crudelis tyranni
regisque Gothorum de Verona vulgariter nuncupati Romam primum regis seueritatem
contritum et humiliatum: imo ab amenissimorum videlicet verorum. liberorum. cognatorum quod si-
militer et humane recreationis felicitate. et florentium prediorum multiplici refectum posses-
sione innocenter perscriptum et relegatum: et durissimis apud feroces longobardorum
ciues urbibus sapientem carceribus mancipatum: per illustrissime regine fororis quoque no-
stre videlicet philosophie serenitatem: sincerissima consolationis allocutione refocillatum
put ipse narrat primo de primo. psalmi. ij. post multa: cum ipsi philosophie pietas finaliter lumina
sua mortalium rerum nube caligantia tergens. oculosque suos fletibus vindantes tra-
cta in rugam vestis. **Anxietas** Et unde talis ipsi videlicet philosophie ve-
ste siccauit: nerabili pueniebat auctoritatis potentat?
aut artis intellectualis tam fauorabilis humane compassionis miseratus.

Sapientia. Ars (ut dicitur lex) imitatur naturam in quantum potest. ut. ff. de adop-
tione. l. adoptio. Naturam autem philosophie declarat Isidorus. li. ethi. ij. c. iij.
dicens ipsam fore rerum humanarum diuinarumque cognitionem: cum studio bene viuendi
coniunctam. unde diuinitas et humanitas nouit huiusmodi viri digniter anxietatem: et tanquam
filio lacte suo videlicet florenti studio nutrito: quasi suffocationis excidium piclitate presti-
tit consolationis presidium. Sic per nos si credideris saluus eris. et si rimata ponde-
ras que quondam redolenti scrutinio ruminaueras: ab omni merore intricacione
penitus ex- **Anxietas** Et unde tibi tante subli- **Sapientia.** Nonne sa-
tricaueris. mitas diue maiestatis lomosis de
nobis prodit auctas veritatis dicēs. omnium potentior est sapientia: et aufert super
presso potentiam aduersus eos qui eam depmebant. et mendaces ostendit quod maculaue-
runt illam. Sap. xi. Et iterum dicit in persona nostra Ego habito in consilio et eruditus
inter sum cogitationibus. arrogantiam et superbiam et viam prauam et os bilingue detestor
meum est consilium et equitas. mea est prudentia. mea est fortitudo. per me principes impe-
rant et potentes decernunt iusticiam. ego diligentes me diligo. Proverb. viij.

Anxietas Et ego cum propheta. Iniquis odio habui: et legem tuam dilexi. concupi-
uit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. quia in-
crepasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis. aufer a me obprobrium et
contemptum: ne concipiam ut seruus per iniquitatem iniungatur. et qui appellare non potest
triste auxilium implorare. ut **Sapientia** Ecce nos petiuimus illius exemplo qui do-
dicitur lex. serui. ff. de ap. cet petere ut accipiat Zach. viij. Non a-

Dialogus de consolatione

ne optat dare qui diligenter precipit petere: beneficia ingerit qui patenter hor-
tamenta promittit: cupit largiri qui a se desiderat postulari. et igitur nostre ma-
gnificentie dona tam largiter oblata: in anxietatis tue calumnia nequaquam de-

Anxiatus

Et unde tibi prouenit tanta carita- (bent refutari.

nis abundancia taliter edic ut origo talismodi bonitatis
perpendatur
clarissima.

Sapientia

Caritas dei diffusa est in cordibus no-
stris per spiritum sanctum qui datus est no-
bis. ad Rom. v. Fructus enim spiritus est caritas. gaudium. patientia etc. ad Gal.
v. per quam cogitur alter alterius onera portare. ad Gal. vi. Unde naturali-
ter secundum prophetam faciemus misericordiam et iudicium omnibus iniuriam patien-
tibus. Unde Augustinus. in libro de libero arbitrio de nobis locutus est. Non aliam
videlicet putes esse sapientiam nisi veritatem qua cernit et tenetur summum bonum
nullo enim loco est et nusquam deest: foris admonet. intus docet. cernentes in se om-
nes in melius commutat. a nullo interius immutat. nullus de illa iudicat. nullus

anxiatus

Et hoc unde scire potero quod tue so- (sine illa bene indicat.
roris illustrissime (prout asseris) philosophie consolationis

tante fungaris officio me cum tam mansuete sollicitudinis solamie benigniter
confortando ut anxietatis mee nubeculas orientes ex alto reuoluas tam breuis
momenti di-

Sapia

Nonne pater vnus et virtutum dominus nos simul
ex vtero ante luciferum genuit et vna mater vi-
delicet eternitas nos parturiuit. Hinc caritas auia nostra nos concorditer vbe-
re lactauit. et fortitudo neptis nostra nos sedulo pavit. Hinc temperantia pro-
neptis nostra nos potauit. et iusticia consobrina nostra nos sepe amauit. Item pru-
dentia amica nostra nos refouit: et fides cognata nostra nos conseruauit. et spes
affinis nostra nos nunquam dereliquit. natura quoque fidelis pedisequa nos riga-
uit. et scientia tutrix nostra iugiter incrementum dedit. Ecce quod eximie cognatio-
nis et agnationis vinculo multiplex virtutum genus philosophiam nobis sororem
naturaliter et artificialiter vinculo dilectionis in paritate potestatis: et cum simi-
litudine auctoritatis et ideptitate nobilitatis. et conformitate generositatis per-
petuo constringit. nec dissolui poterit nisi nouerca nostra. videlicet virtutum om-
nium inimica cum filiis filiabus nepotibus et neptibus suis nos irritationis intrica-

Anxiatus

Et que est illa tam execrabi- (tione discerpere presumpserit.
lis nouerca que tot virtutum dilaniare posset cœcathenameta?

Sapia

Ipsa principibus incola. prelatibus domestica. nobilibus mansionaria
ciuibus cōnicanea. ruralibus terrigena. et nomine proprio dicitur ne-
gligentia. qui omni doctrine et discipline et eruditioni patenter videtur inuidio-
sa: insuper et dolo plena. delicti soror et mater filiorum et filiarum pessimarum. videli-
cet accidie. pusillanimitatis. desidie. remissionis. pigritie: similiter et omissois
tristitie. lassitudinis. ignauie. timoris. oculi. tremoris. tedij. soporis. miserie. des-
perationis. somnolentie. tribulationis. incurie. torporis. incōstantie quoque repo-
ris. et presertim illius teporis de quo dicit Iohannes in Apocalypsi. c. iij. Scio
opera tua quia neque frigidus neque calidus es: utinam frigidus esses aut calidus.
sed quia tepidus es nec frigidus nec calidus incipiam te euomere ex ore meo. Ac si
diceret. In statu desperationis es. de quo clarius per Grego. in pastorali. ca.
lyij. circa finem. Et summarie hec nostra nouerca tam nature malignantis discer-
nitur quod sibi per genus humanum non parcat. et insuper quod sibi sacrarum legum et ca-
nonum presidia denegant. et hec de elec. c. vlt. et in glo. vlt. plenius probantur. et

inique suppressor.

igitur hūit teporem ppter matrē videlicet negligentia nostram nouercam psecutus fuit sanctus Bernardus in quodā sermone dum dixit. In tepido brevis vel rara compunctio. animalis cogitatio. bruta conuersatio. cuius obedientia sine deuotione sermo sine circumspectione. oratio sine cordis intentione. lectio sine edificatione. quos denique vt videmus vix pudor cohibet. vix gehēne metus inhibet vix frenat ratio. vix disciplina cohercet. Et idem in alio sermōe. Non em̄ spiritus et caro ignis et tepiditas in vno domicilio commoratur. p̄sertim cū tepidi

anxiat Hanc igitur nouerunt (tas ipsi dñō soleat vomitū pronocare. cam cū sua cognatiōe nolumus regnare super nos. Luc. xix. quātū in nobis est: licet fortassis prout infra dicit ppter presumptas in spe veritatez et mansuetudinē deduxerit me mirabiliter dextera p̄sidentis. Sed edic nam credebam scientie et sapiētie conditiōis vnius ypostasis fore et similis substantie et tu fecisti supra discretiōis differentiā diffinitione.

Sapientia Et bene. Nam paulus inter nos. i. Corinth. xij. posuit intellectus discretiōem. et glo. ibidē vtriusq; descriptionē. vnde nos dicit fore in contemplatiōe eternorum vbi est nisi deus cuius solius imutabilis est natura scientiā vero in actiōe **anxiatus** Hunc scio te vere consolatricē et ne temporaliū. sincerissime: sed quando consolaberis

sapia Hunc tēpus ecce acceptabile. dic q̄so tue sapia recenter anxietatis mensurā si volueris. **anxiat** Uolo.

Sapia Dun/ **Anxiatus.** Hunc mundabor a delicto maximo dare. tanti vulneris infixi: sautiatq; liuore pessimo: tam vehemēti sono: necnō tam paulisper plationis oraculo: nec sufficiunt verba vbi opus est facto. nam putruerūt et corrupte sunt cicatrices mee a facie insipientie mee. et he requirūt mirifici medicaminis suffumigationem. et igitur vinifica me fm verbū tuum ne pereā potentioris impietate. quia spes que differit affligit aīam. Prover. xij. sapientia uēte. et nō tradas me calūniantibus me. suscipe fuū tuū in bonū: vt nō calūnient me supbi.

Sapia. Et quis peccauit tu vlt parētes tui q̄ tanta cruciaris amētia? **Anxiatus** Fortassis eadē insipientia mea. vt dicā cū Boecio p̄notato mestitie cathenis p̄stricto. li. j. de p̄so. metro. ij. Deu q̄ p̄cipiti mersa p̄fundo mens ebet. et p̄p̄ia luce relicta tēdit in externas ire tenebras terrenis quotiens flatibus acta crescit in imensum noxia cura. Hec ille. Ecce virū tante phie donis illustratū. tristitie flagellis p̄sternatū. Vñ qdā perit? clericus rebo suis silr̄ iusticiā dep̄dat? ait: vt de prudēte stolidus fiat sine mente. Recipe rē carā violēter itaq; suā. vñ Eccl. xij. Felix est ille q̄ nō habuit animi sui tristitiā. imo felicissim? q̄ x̄ps dixit. Tristis ē aīa mea vsq; ad mortē. Math

sapiētia Nōne dic iur̄ autoritas: q̄ quis sua cupa sentit si? (xxvj. c. bi et nō alteri d̄z imputari. Et dic sapiēt̄ curialitas. Qd merito pateris: ferre patienter memēto. Lūq; reus tibi sis: ip̄m te iudice damna.

Anxiat Fateor inq; sed culpa sepe ppter bonā fidē attenuat: vt legit de Trayano qui psequēdo fideles se credebatur obsequiū p̄stare deo et humanū fuisset errare. sed post cognitū errorem dyabolicus fuit perseuerare. et sic p̄seuerantia nimīū **sapia.** Lum tibi p̄ponas: animalia cūcta timere. cōfusus fui in homie. Vñ precipio hominē plus esse timendū.

anxiat vt dic Lathonis iudiciū. Vnde patiētiā habet liuorē tue nob Sub potētī māu patior opp̄ssiois āgustias. (anxiat̄ edicas. cc 4

Dialogus de consolatiōe

Sapientia Et q̄ potentioribz pares esse non poterant languēdo lamentabant impatores. vt. ff. de alie. iū. mu. cā fac. l. etiā. in pn. nec leges nec cāndes (vt ait qdā sapiēs ibidē in glosa) contra potētiōes patienti patiēter vlt impatiēter nec faciūt reuerentiā nec impingūt honoris colores. Vñ si impator vim patit a fortiore nō mirū z fortius minim⁹ a potēte qd igitur desiderant tui dic **Anxiatus** Non rebar fore potentiorē honoris queso merorū angores? sui aut hōestatis p̄rie p̄secutores.

Sapia Omnis hō mēdar: solus de⁹ verax. nō est bon⁹ vsq; ad vnū. vnde videas vbi repias legalitatē nitorē. z cui tribuas fidei z spei: caritatē et iusti **anxiar⁹** Species **Sapia** Nec certus fuisti: nec certior cie decorez. decepit me. esse voluisti. z p̄ p̄is teipsuz decepisti. z igit tibi non alijs hacten⁹ imputare debuisti. nam hec fuit primi parentis excusatio quē mulier z p̄nter serpēs callide circūuenit. z dñs decepto p̄ nostri iuris dispositionē impropertauit et deceptū cū posteritatis sue parentela perpetuo relegatū in hac valle lacrimaz vel etiā deceptorē condemnauit.

Anxiar⁹ Quid autē faciam: cū consolatricē te mor vltro volenter exhibueris. sed nūc afflicto mihi maius afflictionis vuln⁹ infligere conaris. z cōsolatiōis bñficiū largiter exhibere pmissum dispēditiose progā

Sapia Multiloquax sermōe et tardus es exp̄ssione: necdū (re videris: edixisti cuias sit: aut quis te percusserit nondum p̄tulisti:

anxiatus Dicam p̄tin⁹. nam fuit magistrat⁹ vice dei sup caput meum collocatus: imo mea p̄ria spontanea q̄z voluntate p̄fectus. sed colorato quadā curialitatis inq̄namēto: in suū p̄motorē: nō subtilit ne ius offenderet qd subtilitatē phibz: s̄z patēter i exp̄mēto sensibilt q̄z machinat⁹.

Sapia Et erat ipse solus qui tam ingratatē **Anxiatus** Placabilem fecit sibi virum videlicet vtriusq; nostrz principē et placabat eum cū ceteris opinatibz: put placare solem⁹ potentiorē. z extunc ceteri multiplicati sunt sup capillos capitis mei: z cor meū dereliq̄t me. i. consiliū p̄riu: cū nemo in causa p̄ria bonū p̄ferat arbitriū. et timor z tremor venerunt sup me z contererūt me tenebre: z obtusum pectus habentē. animū et cor insipidū facere. et ferebar q̄si p̄cussiois **Sapia** Hostem semp emit: qui

anxiatus. Hec regula crimine. furem de cruce redemit. sepe fallit: et fallacie inherēdo fallacia regule me decepit. Et monstruosum videt in natura q̄ eadē res contrarios effectus p̄ducit p̄tra iuris traditionē. vt le. z no. lviij. di. c. Si quis. put dicim⁹ eandē rē generare nō posse sūt obligatiōē z solutiōē. s̄z hic in p̄posito videt q̄ eximū caritat⁹ op⁹ generat crudel odij corrosiōem.

Sapientia Ingratitudo simonie mater z vsurā peperit: z nil noui lamētatiōis tue querela p̄ducit. Audi phos asserentes per Antiparistasim tales casus puenientes. z rebus materialibz contrarios effectus inducentes. nam dū lapis z ferrū frigidissime nature siml p̄iūgunt quātumcūq; simul manēt. nihilomin⁹ frigescunt. sed dū siml violēter collidunt calidissime ignis scintille pducunt. et sic p̄ febricitantē intensissimū frigus calores inducūt sic in p̄posito. dum caritas hūana modū excessit. quia frēm de fluminis impetu aut crucis patibulo seu q̄libet mortis piculo liberauit. hoc gratissimū pietatis opus ingritudinis acerbissime violēter obprobriū quod dicat antiparistasim inducere sepe consuevit. put in veritate q̄ deus p̄rimis diebus experienter p̄ libe

inique suppressor.

ratos a patibulo. similiter et de alio grandi periculo vidi cum ingratitude vi-
cio remittentes in scandalo. Scis igitur Boetium sepe dictum nostre sororis philo-
sophie pedisse quum pre ceteris preclarissimum: fauentis fortune promissionibus
suffocatum nunquam improperasse: quia mores ipsius non ignorabat: sciens ipsam
preuignam negligenter: et ea lege qua ascenderat solat per eandem descenderat. et infi-
ma summis et summa infimis copescere gaudebat. ut in. ij. de consolatione prosa. ij.
sagacissime declarat: an ne serpenti leso per hominem videtur imputandum: si iuxta
nature sue leges homini faucibus venenosis insultat duxerit insidiandum. verum
tamen homo qui humana lege diuinam quoque regularum traditione constringitur
si falsum committit. et quem dominus rectum fecit non rectum iudicium protulit. hic est nature
legem et rectorem trahit turpiter delinquit. Unum fert de quodam patrono qui
molosum repit rusticum in sue domus promptuario. qui dum sanguinis massam
totaliter esuriens deuorarat: benigniter abegit. et non ipsum sed familiam que sua negli-
gentia est rei familiarum normas hostibus seradis non prouidit acriter increpauit.

Anxiar Et vere ille fuit genitor meus qui talis benignitatis beneficium
peregir: nisi aliud verbis: signis vel prodigijs producas me deso-
latum consolationis que spei reconciliatio destitutum penitus nunc aut in futurum per
fundius concutere non formidas ad instar amicorum Job. c. xvi. quibus demum dixit
fastidius consolatores onerosi omnes vos: nunquam habebunt finem verba ventosa.
Unum fere Breg. mor. xii. c. ij. Ventosa enim verba sunt que inflationi temporali poti-
us rectitudinem seruiunt. sepe autem mali etiam bona dicunt. sed quia bene non dicunt ventosa

Sapia Scito quoniam nostre consolationis apparat in alio (verba perferunt.
tissimis interne radicati superstitiose ventositatis insultus non reci-
piunt sed omnia suauiter disponunt. Unum ad nostre iam presumptu consolationis inser-
tiones. nota que sunt casus fortune dissimiles. et sunt hominum conditiones mirifi-
ce dispares. et his que operantur magna in minimis: minima ponderare non postponunt.
in magnis. que es tu que tam lamentaris et intricatis querelis: dic nomina. dic cognomina
quibus communi **Anxiar** Nomine vocor **Sapia** Felix qui po-
ter vocitaris. proprio Felix. tuit mundi vi-

tare ruinas. Illos felices describit antiquitas quibus ex alieno prestat cautele periculi
que securitas. Status namque sequentes formantur ex principio precedentis. et sicut cera
impressionem recipit ex sigillo. sic humane vite formatur moralitas ab exemplo. Unde
Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Cautum pro te nec aliena pericula nec per-
pua fecerunt. et insuper fortune fatalis per spere promissa penitus te derelinquunt: et
Felix nomen et eius numen et omen ex nunc in te non profecerunt. Si autem alterius
agnominis vel cognominis designatione fruaris: edicte an utinam ut fati vel fortune

Anxiar Sum agnoscas cantorem ecclesie Thub (possis arripere signaculum.
ricem et cognominem Hemerlin cognominatio communiori.

Sapientia Intelligim? que sis et quid sit cantor. sed fortassis per Antiphrasim. nam antiphrasis sermo signat contra dicto. et si per tue
raucedinem vocis liquet in sono. Sed de cognomine tuo dic an sit grecum. lati-
num vel barbaricum. an res **anxiar** De primo taliter respondeo. Laboravi
corespondeat edicto. clamans: rauce facite sunt voces mee. Ps.
lxvii. sed ex nunc intelligas de mei cognominis significatio. unde scis quid est malle?

Sapia Scimus quia per ipsum malum **anxiar** Scis insuper put-
libile cuditur et incus. dicit Iherosolymus. et hinc
logiarum libro. j. que derivatiua nomina ab alijs derivant: prout a monte motanus.

Dyalogus de consolatōe

Sapientia ^{Sci/} **Anxiatus** ^{mus.} Sic fm eundez diminutiva: noia p diminutionē signifi-
 catiōis ab alijs descēdunt. vt a mōte mōticell^o. a dño domicell^o. z talr fm grā/
 maticos deri^o. **Sapientia** ^{Sci/} **anxiatus** ^{mus.} Sic a malleo de
 uarijs fuit. id est paru^o malleus: et p^{ri}i cognomīs mei verus sic datur intellectus.

Sapientia ^Q frater: nihil fit sine cau^{sa}: dicit philosophus. **Anxiatus** ^{Verū di}
 tur tam diligenter requiris de natura z significatiōe cognomīs vt ex eo fortas-
 sis aliquid interpreteris. et hoc notabiliter faciūt leges z canones. vt patet. xij
 q. j. Clericus qui. xvj. **Sapientia** ^{beris. constat modernis q} Audi sic exemplo sincer^o informa-
 q. j. cum concor. **Sapientia** ^{beris. constat modernis q} quondā
 in summi pontificis videlz Martini pape qnti curia videlicet Romana duo flo-
 ruerunt viri quasi portente monstruose se pre ceteris inter germanice nationis
 supposita gloriose preeminētia. nam vnus eiusdē summi pontificis fuerat pro-
 thonorari^o: meritis suis prestātissimus. alter quoq; pontificis predicti curie p-
 curator: cōtentiose famosissim^o. Nā p^{ri}m^o cognomie dicebat lingua n^{ra} Zwer-
 g. alter aut cognominabat Helling. et cuiuslibet hūilis a pgenitoribz stirpis erat
 radicans. vnde quidā sagax Roman^o videns illaz personarū stat^o tam excel-
 lentis curiositatis z pompe z magnanimitatis apparatus putans eosdem fore
 de generosi stēmatīs culmine. necnō inclite nobilitatis origine. et quesivit igi^o
 mirifice post p^{ri}a (q^u alⁱs fuerūt notissima) suaz cognoiatiōnū significata. qz lin-
 gua germāica sibi mime fuerat nota. z rñsum accepit q^u p^{ri}m^o dicebat zwer-
 g. id est gnan^o. z alter helling. i. obulus. z q^u hic verus essz suaz cognoiatiōnū intel-
 lectus. vnde Roman^o p^{ri}dictus cachinno vocē mirabiliter exaltans: subridēdo su-
 os palauit admiratiōis affect^o. et si gnan^o inqt gigas z obul^o extūc grossus. i.
 aure^o fuissz co^gminat^o. q^us tandē intrepide p^{ri}steret añ faciē furoris tāti potēta-
 tus: ac si diceret: null^o. Vñ reuertamur ad p^{ri}positū. si fuisses malle^o z nō malleo-
 lus. patenter nomine et re cognoiatus. fortassis cudēdo z recudēdo. vt Hercu-
 lis claua fecisses mallabilē z ducibilē ferri pectoris duriciā in tuo psecutoris ti-
 bi put putas crudelr ferocē. z sterisses incuruat^o añ borealis z a^glonis z turbi-
 nis ventoz importunitatē. Sed quia malleolus fuisti tanq; exilioris potentie
 massam in cōspectu te patenter ostendisti. Vñ quidā curiosus notabiliter in-
 quit. Durum durū contra durum: dixit malle^o ad incum. Notate verba: signa-
 te mysteria. Nam malleus dixit ad incū. qz parū fuerūt rebellionis z temerita-
 tis indurate cōditionū. z vn^o reuerēter nō deferebat ad altez cum fuerint simi-
 lium quasi nature dispositiōis facultatum. sed si malleolus exilioris forme mi-
 noris quoq; potentie ad magnā ferri seu calibis massam talia ptulisset: tanq;
 mus ad leonis ferocitatē profiliendo nihil profecisset. De talibus quidez mal-
 leo similis z inco loquit sacra scriptura. Et p^{ri}mo Hiere. ix. dñ dicit. vox belli in
 terra z contritio magna quoniā cōfractus est z cōtritus malle^o vnuerse terre.
 Et Job. xl. For eius indurabit quasi lapis: z stringent velut malleator incus.
 Et ibidem itez dicit Job. denotando Leuiathā vel quēlibet iniquū psecutorē.
 Et quasi stipulā estimabit malleū. sup quo p. dic Breg. moraliū. xxxiij. c. ix. cir-
 ca si. per malleū celest^{is} pond^o pcussiois expmit. z sequit. z quid est em q^u iste Le-
 uiathan malleū despicit. qz ad iuste ire se pondera velut contra leuissimos ter-
 rores parat. Hec ille. Et sequit in textu de eodem Leuiathan vel iniquo. pcus-

inique suppressor.

fore et deridebit vibrantē hastam. ac si diceret ex pmissis quia nō timet ponderē percussione et humane videlicet malleo Jabel vxor Habel percussit clauū ad tempora capitis Syzare et defixit cerebrum eius super terram qui defecit et mortuus est. Iudicū. iij. Et igitur prout pmittit: si malleus et nō malleolus fuisses. forsitan ab ictibus persecutorum te potenter defendisses.

Anxiatus. Vere pronūc fundamētaliter progredieris gloriose moueris et cognosceris q̄ diuino imo diuino clemēter agnitionis munere muniris. Ad propositū igitur p̄r̄ssime rem gestam cognoscere iubet̄ habet secretorū suorū persecutor meus contra me ruris peritū virū videlicet prout nominat ac re et nomie demonstratur. rusticellū id est parū. modicū. exilem. rusticū: sibi conthorale notabiliter monoculū. et si talis vt patet ex pmissis magnus re similit̄ et nomie foret psonat̄ rusticus et binis luminibz esset ad imaginem dei creati redimittus crudeliter seuerius fortassis tanq̄ p̄ gigantē fuisset persecutus. Nam vt infra tractabit̄: hūc nota quē natura notauit (dicit phus) et cuius mysterij sit monoculus: videbit̄ ibidem dū exponit̄ quis et qualis fuerit quidam quondā Nicolaus. et si p̄secutoris nomen: cognomē et agnomen et agnomie agnoueris. quis dubitat quin largiter per omnes modos interpretis et de suppressētis et grauantis et opprimētis humilitatē meam dispositōe penitus me certifi. **Sapientia.** Quis egrotantis nouit medele ministeriū care coneris. nisi grauātis intellexerit linoris et materie peccantis fundamentū et conditiōem morborū: sic ad instar quia p̄nunc nō tui corporis sed animi languētis p̄cepim̄ cruciatum: cuius nos doctrix medicine sumus et magistra et experienter curabimus anxietatis: necnō dolorū interne radicis incitamentū. et q̄ in prosperis et aduersis semp̄ vnus sis animi dabim̄ autorū et cronicorū morborum curamentū.

Anxiatus Tu largiter p̄mittis sicut faciunt parabolarij qui dicuntur medici seu empirici: multa spondentes. pauca perficientes. Unde quidam ad p̄sens oua cras pullis sunt meliora. et si p̄missa nō impleueris quisnā promissoris p̄missor. et promissorū fideiusor erit in nostris terrarū habitaculis: et si fallax inueniris: q̄ in altissimis habitas et in colūna nubis (vt premisisti) vbi demū vt obses in obstagio aut vadis obligatiōe comprehenderis.

Sapientia Loquere viriliter et p̄stas confidenter scientiarū possessoribus et facultatis nostre p̄fessoribus. et erunt de soluēdo ad vltimū quadrantē et nostris parebūt firmiter sponsonibz et cirographū reperies apud Salomonē qui nos sororē vocauit. vt p̄r̄. c. vij. in suis sapiētiālibz.

Anxiat Credam tibi. licet fidem tantā non inuenerim in israel et cum alijs terre possessoribz in Bethel. **sapia**

Dic igit̄ palam quis te p̄cussit: nec loquaris in enigmate: alioquin te fallacem opinionis nostre libertas apud amicā nostram videlicet simplicitatē q̄ non q̄rit angulū patenter accusabit. **anxiat** Sum cōtentus. Nam veritas de terra orta est.

fictionē meā mihi p̄ quendā cognomie Rūhart potentioris prout p̄mittitur suffragio munitū miserabiliter impensam. et ingratitudinis vicio cōuolutum vt redderet p̄ bono p̄cise contrariū. **sapientia.** Habet ne proprii nominis appellatiōem. **Anxiatus**

Utiq̄ sic. sumptā a senat̄ ap̄lorū collegio. et ipse fm̄ Isidor. ethi. vj. c. ix. donatus dicit̄ in hebreo. et similr appellatus Leui ex tribu qua idē apls a q̄ est deno

Dialogus de consolatione

minatus fuit ortus. In latino autē sermone idem ex ope publican⁹ nomē accepit. quia ex publicanis fuit electus: et in apostolatus dignitatem translatus.

Sapientia. Nunc loquamur de predicto cognomēto. et cum non sint loquele neq; sermones quorū non audiātur voces eorum id est significatiōes eorum. et tamē hec dictio Rithart nō sit barbaricum: grecum aut hebraycū v^l latinū. dic queso purū ipsi⁹ vocabuli pertinēter interpre

Anxiatus. Ecce tu cognouisti omnia no⁹ (tando significatiū. uissima et antiqua. nōne apud te est fons vite et cognitio totius humane: imo supcelestis consideratiōis intelligenti⁹ et qui creauit te et vniuersa per mūdum requieuit in tabernaculo tuo. et fueras cum eo cuncta cōponens. et cum spiritus domini repleuerat orbem terrarū. tu scientiā habebas vocis et varijs linguis loquebaris cum apostolis: imo in linguarū diuisiōe turris babel. tu signāter officium habebas distributiōis: et diffusa est gratia in labijs tuis: Cur igit queris: cum cuncta anteq; fierent incunctatē cognoueris?

Sapientia. Non propter nostrā sed ppter nostrorum clientulorū in terra uiuentiū salutem. dic vt videam⁹ voluntatē tuam et utrū noueris an merito v^l immerito hec pateris et sciueris te passum v^l passurum tantā prout lamentaris ignominie pressuram. Nam hacten⁹ pleriq; moribus meruerūt viatores (prout infra dicitur) vite p⁹sentis et future iacturam.

Anxiatus. Sum contentus. Unde noueris quia Rithart est cognomen eius: et compositū a duobus integris et incorruptis. sed corrupte designatiōes et vi sue prolationis ex hoc ydeomate indeclinabilibus per om̄s casus preter in ablatiuo: quem declinauit in me et dilatauit contra naturam legis grāmāte in vtriusq; numeri prolatione. et insup in gradibus videlicet positiui et cōparatiui et suplatiui cōmutatiōe. si autem in alijs casibus fuisset declinabilis et hūanitatē māsue cordialiter flexibilis. tantū fortassis animi cordis et corporis meorū collisionē non intulisset interne tam induratus

Sapientia. Et si nos que cuncta scibilia noui⁹ (et immalleabilis. mus clare sciam⁹ quis sit huius nomis Rithart verus interpretatiōis intellectus. et tamen cū sit diuersarū terre linguarū incolis ad q̄s presentes peruenire poterint vsus. dic ipsum cōmuniōi descriptiōis designa

tionē. nota certorū verborū discretionē. Nam differūt nominis interpretatio et nomis significatio vt de biga. c. super. cum cōcor. Unde certior et propior est nominis significatio q̄s nois interpretatio. et arguimus a nomis interpretatione: et potius a nomis significatiōe. r. vj. q. i. Si cupis. et arguim⁹ ex vi verbi vel vocabuli. vt. xxx. q. j. in pñ. et arguim⁹ ab ordine verborū. de elec. Fundamenta. li. vj. s. Provide. et arguimus ex ethimologia vocabuli. vt de despon. impub. Puberes. Item a nomis ratione: vt de preben. Cum fin. His igitur p̄suppositis pensandum videtur de requisitis. Nam rithart dictio composita put p̄mittit ex duob; integris et incorruptis: videlicet substātiuo et adiectiuo. et significant odiū durū ex vi et proprij verbi significatiōe describendū. et iuxta grāmāte discipline leges in generis fortassis antiqui et numeri et p̄sone cōueniunt paritates. et ait Alexāder Simpliciiū norma: formabis cōpositiua. Ac si diceret. q̄ hoc cōplexū Rithart formetur norma suorum simplicium: videlicet nominū singulorū: ex quibus cōponit: vt videlicet Ryt et hart. id est odium et durum. **Sapi**

inique sup̃ssor

entia Odium durum. **Anxiatus** Ita odiū durum. **sapientia** Odium durum. Hec di-

ctio sepe propter adiunctū sibi verbū ad pium transfert significatū. Nam dixit sapientis autoritas Eccl̃s. iij. Est tempus dilectionis et tempus odiū. temp⁹ bel- li et temp⁹ pacis etc. Et propheta dixit psal. cxxviii. Perfecto odio oderā illos. Et iniquos odio habuit: et legem dñi dilexit. Sic in hoc loco adiectiū sibi cōnexum trahit et artat substantiū ad impietatis significatū. Sic econtra di- xit idem propheta p salmo. xliij. et odio iniquo oderunt me. prout lex dicit de dolo malo. vt no. Joh. mo. in. c. Si ciuitas. de sen. excō. libro. vi. Unde odi- um durum hoc in loco qualitercūq; fuerit reflexū vtraq; dictio cōiunctim et di- uisim terribilē semp habebit intellectū. Nam de primo dicit Origenes in ome. in dñica. iij. post octauas penthecost. Odium est ira inueterata quasi que ve- rustate ipsa tantū robur acceperit. et ita est comparatio ire ad odium sicut ve- stuce ad trabem que interdū videt in oculo corrigentis. Unde Proverb. xxvj. Qui operit odiū fraudulēter reuelabit malicia eius in concilio. De secūdo pre- tactum est supra dum diximus: Durum durū contra durum: dixit malleus ad incum. Unde put pnotauim⁹. Si malleus fuisses contra durū: fortassis profe- cisses. vnde Salomon Proverb. xv. Sermo durus suscitāt furore. id est irā. Et ira odium generat: dicit Lathonis autoritas. Et iterū Salomō Eccl̃. iij. For durū male habebit in nouissimo die. dum dixit Jacob ad filios suos: vide- licet Symeonē et Leui fratres vasa iniquitatis bellantia in furore suo occide- runt virū. maledict⁹ furoz ipsor: quia pertinax et indignatio eor qz dura. Ben. elix. et qualitercūq; fuerit prolātū odium durū execrabile et semp immiserabile in se continet p̃dicatum. Sed dic rogo cognouisti ne virū hui⁹ nomis qui sue significatiōis aut interpretationis contrariū gesserit moribus apparatus?

Anxiatus Huius nomis videlicet Rithart aut cognomis vidi: audiui quoq; viros plures re et nomie. id est voce et significatiōe aut morū continuatiōe raro vel nunq; discrepantes. inter quos legimus de quodā Rithart in orientali marchia que nūc dicit Austria aut minor pannonia de ho- bili parentela: qui rusticorū oim ibidez sibi letaliter infestorū insautiabilis pse- cutor fuerat mirāde crudelitatis. sed coram principib et cunctis generosis sue persecutiōis causa fuit ornata rationabilib motiuis. et q edax et odax osor fue- rit contra rusticos: hoc odiū patenter multū habuit coloris. et igitur in diebus illis quē rustici viuētē comprimere nō potuerunt. sepultū pronunc cōculcare minaciter in ciuitate wyenneñ non erubescunt.

Sapientia O felix vult legis auctas vt se nō arret cui manet libertas Et dixit Seneca. Qui felicitas suam in aliena potestate posuit sollicitus est et incer-

Anxiatus Si sciuissem absco dissem me for- sitan ab eo: eo q nud⁹ essem. **Sapia**

Et qualiter eras nudus. **Anxiatus** Quia nec potentie nec etiā mu- nimine eram vestitus. **sapia**

Et igitur tibi multiplices occurrerāt tribulationis insultus. Nam de pmo di- xit quidā sapiens. Stude q sis potens aut potentib adherere. de quib p̃prie loquit Gregori⁹ moralium. xij. c. ij. sic inquiens. Quib tamē videlicet potentib nec hoc solū sufficit vt ipsi superbiant nisi et hi qui eis cōiuncti sunt de eorum piguedine etia ipsi glorient. Nam sunt nōnulli q patronis maioribus adiun- cti superbiūt. et de eor potentia contra inopes extollūt. Et infra. Quia quis

Dialogus de consolatione

quis potenti iniquo adheret. ipse quoque de eius potentia velut ex pinguedine rerum timet. De secundo dixit frater noster Salomon Proverbiorum. iij. cap. Redemptio anime viri divitie sue. Et ibidem. c. xix. Divitie addunt amicos plurimos. a paupere autem et hos quos habuit separent. Sed quia in neutra partium fertilitatis parebant suffragia. et igitur defecit in salutare tuo anima tua. et presertim dum odium durum iuxta sue nature leges patenter ere potentia quoque stipatum: naturalis quoque severitatis ingentia fulcrum ut te comprehenderet: vehementer te fuit persecutum et non erat qui adjuvaret. unde quasi si voluerat

Anxiatus

Utique sic domini virtus (potestate largiter utebatur tyrannica. tum illustrissima quia omnes inimici mei cum eo adversum me cogitabant mala mihi: verbum iniquum mandaverunt adversum me dicentes. In cordibus suis. deus reliquit eum. persequimini et comprehendite eum: quia non est qui liberet eum.

Sapientia

Hunc perpende sincerius que supra quasi euangelizans sollempniter prophetizavimus: dum cor contritum nondum tamen humiliatum in te sincere perspeximus. propter perplexitatum diversarum concussus. ecce serpente lacessitus vel fortuna non improperet prout promissum. nam nature cuiuslibet effectus sua protulit officia. et si odium durum creata corrosiois exasperaverat impulsiva. non aliud naturaliter producit.

Anxiatus

Sunt hec autem nova? Utique sunt vetera imo vetustissima.

sapientia

anxiatus

Dic rogo qualiter et quomodo in vim finem et eventum ut in me verius patientie

Sapientia

Ecce ea tempestatis trans (virtus recipiat incrementum. quillitate qua regnabat Octavianus augustus similiter floruit ille rhetorici candoris monarcha videlicet Tullius qui in libro suo fasciculatis eiusdem veteri secundo famose notavit in effectu quod ex natura rerum nomina: et nomina de rebus: persone quoque de nominibus: et nomina de personis seipsum pertinet et proprie produxerunt elogia: prout tu proxime supra ab interpretationibus: a significationibus: a vocabulo: ex verborum ordine notato et ex nominum etymologia posuisti patenter argumenta. Unde Justinianus imperator sequens patrem Justinum imperatorem et sequentia nomina rebus esse constituit. ut in libro de dona. §. Est et aliud. et etiam quod res sequuntur nomina patuit. nam hic Justinianus ad instar patris Justiniani iusticie cultor fuit iustissimus: et cordin

Anxiatus

tume iura quasi mortua resuscitavit radicatus. Edic per alia exemplorum paradigma que hactenus fuerunt multum instructiva. et etiam per eadem proprie formant argumenta. ut in c. Cum eterni de re iudi. libro. vij. et ne ut parasceles inter

sapientia

ptationis designatione fruaris sinistra. ni predicti predecessor cesar (quonia de utero matris cesus) perpetim fuit denominatus. Scis insuper dum Esau natus esset: et totus in more pellis hispidus hoc nomen propterea fuit adeptus. prius alter egrediens plantam fratris tenebat manu. et idcirco Jacob est appellatus Benef. xxv. et hi et sibi similes per sue progenitionis exordium: et meritis et gestis exigentibus consequi sibi nominis elo

anxiatus

qui. Jacob enim supplantator: et Esau hispidus interpretantur. Contentor de his que nomina gestis acquisivere. Dic precor qui post nomina primordialiter adepta peregerunt gesta nominibus congruentia.

sapientia

Ecce Iesus secundum Iudaeos. Hebraice: grece Soter. latine salutaris siue salvator interpretatur. per eo quod cunctis salutaris venit.

inique suppfloz

Ita notat Archidya. in. c. Decet. de immu. ec. Item iacob iamdictus iuxta sui
nomis conditionē pprie decepit frēm vicz Elau: qui ait. Iuste vocatū est nomē
eius Jacob. supplāuit enī me en altera vice: primogēita mea ante tulit: z nūc
secundo surripuit benedictionē meam Genesis. xxvij. Hic autem Jacob duos
decim habuit filios. Primus dicebat Ruben. qui videns sibi: vel visionis fili
us. seu videns in medio. aut videns per mediū. iuxta Hiero. interpretatur. Hic
visus per patrē Jacob videlicet pphetam qualis erat futurus et ipse vidit ne
quitiam suā quam cōmiserat in concubinā patris sui: et per penitētiā reco
gnouit eam. et ideo pater mortuus post multa dixit. tu principiū doloris mei
Benef. xlix. Ioseph autem filius Jacob augmentū interpretatur. cui pater mori
turus testando dixerat. Filius accrescens z decorus aspectu zc. Deus patris tui
erit adiutor tuus: et omnipotēs benedicet tibi benedictiōibus celi desuper zc.
vt augmentatiōis omniū bonorum multiplicatio fm nominis interpretationē
impleretur. Sic consequēter singula duodecim filioz Jacob nomina iuxta su
as vident interpretationes in vitas modificata. Sic dauid manu fortis vt pate
bat. aut desiderabilis quia vultu decorus et Salomon filius eius pacificus
quia plene pacem habuit in diebus suis sunt patenter interpretati. Et sic de plu
ribus infinitis veteris testamēti nominibz fm Hieronimū rebus personisqz pro
prie correspondentiū. sic Senecam dicimus pprie denominatū. quia seipsum
consequēter necauit. Rōui autē testamēti nomina plura vide p magistz Petz
lombardū in de vitis sanctorz pprie ad nostrū propositū interpretata. Et Isido.
ethimo. vij. c. ix. singulor apostolorz. z ibidem. vi. vij. z. viij. caplis singulorū
patrum. patriarcharū. prophetarū. regum. principū z aliorū virozum notabi
lium veteris testamēti interpretaciones pprie ad nostrū propositum multipliciter fa
cientes posuit per extensum. Et quia prout idem Isidorus dicit vbi supra qd Pe
trus dicitur a petra: et nō petra a petro nomen sortitus est. Unde quidam asse
runt omnes tali nomine designatos ad modū petre fore plus ceteris ceruicibz
duriores: et ad omnis māsuētudinis humanitatē fore minus flexibiles. Unde
quondā magistratus ciuitatis Erfordens in Thuringia ordinauit z statuit (p
ut his diebz ibidē seruatur) vt in ipsorū senatus seu cōsulatus collegio. qd mul
tum notabile pre ceteris consilijs germanie Petrus nomine locuz nequaqz de
beret habere. Sic quidā dicunt de Nicolao. quia pimus huius nominis errone
us heretice prauitatis inscutor. De quo dixit Iohānes Apocalip. ij. Sed hoc
habes bonū quia odisti facta Nicolaitarū: que z ego odi. z hi nicolaite a dicto
Nicolao sunt nomiati. de quo dicit Isido. viij. ethimo. c. v. et. xxiij. q. vi. Qui
uxorem suā dimisit ppter pulcritudinē ipsius: vt qui vellet ea vteretur. Itēz vo
luit vt cōiuges inuicē dum quis de suo vel sua fastidiū gerebat cōmutarentur
sed si quid felicitatis huic nomini remāsit. sanctus Nicolaus episcopus exbau
riendo radicitus quoqz spoliando id ad superos deduxit. Unde quidāz. Por
tuimus metra: p te prius nūqz audita. Petrus nicolaus flauus totaliter equus.
Effectus suos nō possunt facere claros. Alius tamē est bonus et natural color
equi: qui dicitur rānus qui est inter flauū et ceruseum. s. Nigrum cū flauo mixtū
rauum vocitam. Talis sepe lupo color accidit atqz moloso. Sed flauus color
est inter ceruseū z album quasi giluus. et quilibet color equi cū eo nascitur pres
ter album purū qui raro vl nūqz nasci videtur. sed ex temporis pductione de
griseo transfert. Et vt vltra de proprijs nominibz conueniēter insitam. sunt qui
putant qd femelle certa nominis appellatiōe cōmuniter designate que vel raro

Dialogus de consolatōe

vel nunq̃ castitatis p̃stanter flore choruscāt demptis que tenerrimis in annis
vita functe defecerant. Unde Alexander grāmaticus. Barbara greca gen⁹ re
tinent quod habere solebant. Que sunt mobilia per se sūt manifesta. Que qui
dam metra per sagacem ad nostrū p̃posim deducuntur planissima.

Anxiatus. Dic aliqua de premissis nobis exempla. **Sapientia** Factū est q̃

per scolasticū qui mendicare erubuit: sed pro pane conquirendo fame compulsus
ante fores cuiusdā diuitis in quadā ciuitate cantauit. et dum diues pauperem
inspiceret q̃ vno naturalit̃ oculo careret. ait Lūias es tu? Qui dixit. Brement.
de saxonīa. et vltra: quod est tibi nomen diues quesuit. et hic Nicolaus vocor
respondit. At diues: tu tres inquit inevitabiles humanitatis habes defectus.
quorum si vnū de quolibet seorsum tantū sustineres. meus ad tibi largiendum
fastidiret affectus. Primus cuz sis naturaliter monoculus. et dicit philosoph⁹
Lum nota quē natura notauit. Secundo cum sis de ciuitate Brement que so
la pre ceteris impios generare consuevit: prout de Baguntia ab antiq̃ nequā
dicimus. et de Sicilia quam tyrannorū nutricem predicam⁹ et indicia mala
de Romanis et Switensibus sepe propalamus. Nam leges notant loca natio
nis. et q̃ gentes sepe sequūtur terre cōditiones generatiōis. vt. ff. de edi. edic.
l. q̃ si velit. Et tertio diues dixit ad pauperē: quia Nicolaus vocaris. q̃s fatum
fertur male p̃ditionis. Vade cū pace. q̃ de larib⁹ nris nihil reportabis.

Anxiatus. Nonne nicola⁹ de lyra cum Petro de candia et plurib⁹ alijs
horū nominū designatis per mundi climata fuit insignis sa

Sapientia O felix: et hec intentio mea est. Nam si hic et alij alio fuissent nomie appellati
eritissent nimirū electiōis vasa pre cunctis mundi doctorib⁹ meritis potenter
exaltata. sed ad altius scandendū non sinebat interpretationis aut designatio
nis nominū natura. Et igitur nicolaum p̃sentem summū pontificem videlicet
quintū quidā autumant ad instar aliorum finaliter suo dirigendum p̃sagio.
et non caret mysterio ne infructuosa sit nomis appellatio. et quippe post Petz
piscatorē apud om̃es et singulos apostolice sedis pontifices non fuit execrabi
lior auri et argenti q̃ apud modernū Nicolaum ac subtilior frequēs doloseq̃

Anxiatus Et vtrū ne regule tales p̃notate de rapacitatis exactio.
nominib⁹: cognomib⁹ et agnomib⁹ patiant⁹ exceptiōis in

Sapientia Vtrūq̃ sic. et frequenter in penis. nam Fre⁹ (sultus et
dericus imperator secundus natione Sueuus: iuxta sui
vulgaris ideomatis designatiōem dicebat pace diues. sed continuo cōtrarios
tranquillitati p̃ducebat effectus. Nam pacis persecutor suis fuit diebus. Un⁹
de nicolaus papa terti⁹ in. c. Fundamēta. de elec. libro sexto. §. Itaq̃ ip̃m suis
demeritis exigentib⁹ colubrū tortuosum se constituentē potestatem sancte ma
tris hostem crudeliter ecclesie que ipsum ex vtero generauit notāter descripsit.
Et Innocentius papa quart⁹ ip̃m et coadiutores et fautores ipsius excomuni
cauit. vt patz in extrauagāt: que incipit Lum in fredericū. Item papa Boni
facius octau⁹ quasi bona faciens cōgruenter interpretari poterat. de quo de
meritis suis exigentib⁹ legitur q̃ papatū intrauit vt vulpes. regnavit vt leo:
moriebatur vt canis. Sicut etiam interpretat Bonifacius non⁹. ipse tamen
pre ceteris suis successorib⁹ symoniace prauitatis cultores patenter exaltabat.
et insuper tempore suo Rome multū contrarie rerū dispositionis imago: iuxta

iniquę sup̃ssor

suorum nominū designatiōes degebat. Nam erat nomine quidā Lurrē cursor antiquus qui currere nō poterat. et quidā domin⁹ iustus pauper⁹ aduocatus per summū pontificem deputat⁹ qui iusticie iuuamīa nulli ministrabat. et quidā magister bonus litterarū apostolicarū scriptor qui latenter bullas falsificabat: et cantor ecclie sancti Petri qui vocis asperitate totum chorū perturbabat et ibidem carceria sancta quam despectissimarū incolatus personarū frequēte contaminabat. Unde quidā Lurtizanus recenter versus sup̃ hoc dictabat vīdelicet. Lurre iuste bonus cantor carceria sancta. Sunt p̃ antiphrasim hec nomina quinq; vocata. Sicut etiam dicit grāmaticus. Luctus et officiū parca libicinaq; bellū. Hec p̃ antiphrasim rē. Nam sunt alterius significatiōis q̃s verba sue deriuatiōis. Et ecce geomanticos in his mirabilr curiosos qui ex propriorū nominū videlicet hominū siue locorum: et p̃sertim litterarū aut elementorū qui conscribūtur figuris et earum qualitatibus iuxta regularū pitagoricarū dogmata solent miranda de futuris praticare et p̃noscicare cōtingentibus tanq̃ Astronomi qui iudicant de planetarū necnon aliarum stellarū influentijs: de quomodolibet pagendis cōcurrentib⁹.

Anxiatus. Sufficit de propriorū nominū interpretatiōib⁹ et interpretatiōnū designatiōib⁹. Nunc videndū restat et refert dicendū de cognomib⁹ aut patronomib⁹.

Sapientia. Vere talia putam⁹ ad instar propriorū nominū paribus ex eisdē pensanda passib⁹. Est enim cognomē iuxta Isidor⁹ ethimō. j. c. iij. qz nomini proprio cōiungit⁹. Nam vt Actuū. c. j. Joseph qui cōgminabat⁹ Barsabas qui cognominat⁹ est iustus: et non sine causa. quia fuit iustus in omib⁹ suis operib⁹. Sic Judas cognominat⁹ scarioth a quodā vico vel castello. vt Luc. xxi. et scarioth meror interpretatur: quia merorib⁹ perpetuis conculcat⁹. et Symon cognominatus est Petrus Act. r. et quantū operatur nomen Petrus: pretactū est. et patet q̃ ceciderat et nō collidebat⁹: quia domin⁹ supposuit manū suam: als ruīnā minabatur. Patronomica autē fm̃ Isidor⁹ vbi sup̃ dicūtur eo q̃ trahunt a patrib⁹: vt Titides. Titidei filius. Eneius: enei fili⁹. et ab herode herodyades dicim⁹. His insup̃ dieb⁹ iuxta Tulliū vbi supra sepe videm⁹ imo sepiissime. ex q̃ omnis etas ab adolescentia prona est ad malū. xij. q. j. Omnis. q̃ omnia nōia cognomina et agnomia ac patronomica impletatis designificatione significationē representatiōe animos faciunt correspondere rebus vnde sunt deriuatiua ac si dicerem⁹ in antiquo puerbio. Ab impijs egrediet⁹ impietas. j. Reg. xliij. Unde frequēter lupus cognominat⁹ sit re et nomie taliter digne vocitat⁹: et vidimus simili leporem et vidim⁹ vulpem. vidim⁹ tardum. vidimus pardum. vidimus curruū. vidim⁹ sine cura. vidim⁹ mala iura. vidimus cordis altū. vidim⁹ alte saltum. vidim⁹ raro diuem. vidimus et agilem. vidim⁹ clamorē. vidimus rancorem similiter et iram et pauorē. et hos et sibi similes quos raro vel nunq̃ morib⁹ de nomine suo vidim⁹ discrepantes. Et sic fortassis ad tue questiōis laudem Ricbart vel odium durū putamus per gesta rebus seu rerū dispositiōem.

Anxiat⁹ Fortassis qd̃ dicitur (nib⁹ congruētia p̃prie p̃portionandū. etum est nō omnino videtur erroneū. Nunc de agnomib⁹ cōue

Sapia Hec fm̃ Isidor⁹ vbi supra nomib⁹ et agnomib⁹ (nū tractandū. nib⁹ p̃p̃ gestarū rerū q̃litates acciderit accedūt. prout Octauia nō p̃dicto. quia auxerat rempublicā agnominat⁹ fuit August⁹. Item Tarq̃n⁹ unpator quoniā elationis inquinamēto nimīū infectus supbus agnomie fuit.

Dyalogus de consolatiōe

palam pclamatus. Sic quondā Henricus rheni palatin⁹ similiter supbus fuit agnominat⁹. et ppter hui⁹ vicij squalorē palatin⁹ dignitate fuit p Fredericū secundū priuat⁹. et hic Frederic⁹ q rubentis barbe nitebat aspectu barbarus longobardoz agnomiatiōe cōter fuit appellat⁹. Sic Julian⁹ cardinal⁹ pfidēs in concilio Basiliē postq mire legalitatis et deuotiōis apō omīs pduxerat apparatus. demū miserabilr maleficiat⁹: et a concilio turpiter apostatauit. vñ Julianus scōs apostata a cunctis extitit vsq in hodiernū diē patēter agnomiatus ad differentiā Juliani pmi videlz impatoris et apostate ab ordine monachali et catholica fide q regnare cepit post Constantinū et filios ei⁹: de āno dñi. ccc. lxiij. Sic p̄sentibz diebz tam nobiles q̄ plebeos ppter accedentis aut supuenientis euentum q̄litas videm⁹ agnomen sepe pmulgatū. vt symū. caluū. curuū. rufum. longū vel versutū. cecum aut gibbosum. odiosum. fallacē. sediciosum. mendacem vel globosum. et quis scit an odiū durum huic vl illi aut pgenitoribz suis ppter qualitatis rez dispositionē quondā fuerat agnomiatiōe pportinatū?

anxiatus Et quid cōcludis finaliter eliciendū. **sapientia** Cōcludim⁹ curiosos oratores aut dictatores seu pnūciatores vl relatores incliti spectabilisq̄ Tullij mirifice supercellētisq̄ scientie vicz rhetorice cultoris seq̄ces florentissime speculantes q̄ mentis humane sagacitas dulcis allocutiōis modulo flectit. et stomachātis animi crudelitas crebrius mitigat. et p̄fīm dū laudis pconiū p̄sidentis aut p̄cipientis proprijs viribz aut meritis sibi cognatis aut agnatis seu cognomiatis aut agnatiatis cōmendat. vt legim⁹ de impatore Leone scōdo: qui regit de anno dñi. dcc. xiiij. et tempore Bede p̄sbyteri. qui post p̄secutiōis isulr sibi p Tyberiu. ij. irrogatos respirauit. et victrice manu p̄secutoribz laudabilr inculcauit quē oratoris copiosissimi cōmendatio recitatis gestibus latissime diuulgare potuit cōmemorātis ipsum leonē fortez leonis animū et leoninū pectus ac leonicā naturā in resuscitando maiestatis impialis extincte potentiā: et contra orator ad odas vituperij minaces arcum suū de foca p̄tinenter impatore posset extendere qui regnare cepit de anno dñi. dc. iij. quia seditione militari de humili ppagatione videlicet plebea p̄fectus tanq̄ focus et ignis scintilla latenter exiliens modica. mox violenter execrabilia prulit maleficia. et inter cetera Mauritiū impatorē: cui successit et multos Rome nobiles suffocauit. et tanq̄ focus incendiij voragine suo crudeliter vniuersitatē Romane colonos damnificauit. Sic de Luceo papa tertio natione Tusco: qui quattuor annoz sui regiminis curriculo se taliter exhibuit in publico similiter et in occulto. q̄ quidam vite sue conscius statū suū tali versiculoz descripsit oraculo. Lucius est piscis rex et tyrannus aquaz. A quo discordat lucius iste valde parū. Deuorat hic homines. hic piscib⁹ insidiatur. Esurit hic temp. hic aliquādo satiat. Plus rationis habet qui rōne caret. Ex quibz omnibz colligit q̄ quis iuxta sue conditiōis omen acquirit nomē cognomen et agnomē: et hoz ppter maliciā meretur perdere numen. vt le. et no. ij. q. viij. Qui nec. et s. sequēt. et ibidē in glo. et hoc est dicere q̄ propter crimen aliquis perdit quodlibet nomē. C. de muta. Propter causam. de quo in glo. in p̄hemio. **Anxiatus** Tu solum p̄fers vetera. quid ad presentē hec tēpestas molimina? **Sapia** Aunc similiter sagaciter perpende moderna. quis dubitat plerunq̄ principū nobiliūq̄ strēnuoz et illustrissimoz p̄tutes suis nominibz: imo signis et armis. correspondentes: et etiā tyrānoz rei q̄ publice aut honestatis sue vel honoris p̄se

inique suppressor.

tutoris mores. similiter prout premitit interptatores. Nam Venetoz vniuersitas duci Mediolanensi tortuosi serpentis effigiem venenum euomentis procaciter ascribebat. hinc econtra dux eosdem venetos piscatorum fortune nauigio fluctuantium nunc parum. nunc multum. nunc nihil. nunc periculum timorosius inferentes. et ictu fortune mordaces certo certius pistolantes prefigurabat. Nam vtriusque ratio non omnino vacillabat. nam dux moris serpentino venetos vehementer inuectabat. et populus Venetus ducem nauigio frequenter inculcabat. Sic dudum Berlinus vates interpretando Bohemorum principum arma: videlicet leonem cum bipartita cauda et regni designare diuinavit diuisionem: prout videtur per rerum gestarum nuper executionem. Et nunc his diebus quis hesitando claudicat quod sepe nomen aut cognomen vel agnomen persone conditorem demonstrat. Unde videmus quod lupus proprie vel appellatiue denominatus: lupi na ferocitate proximos laniabat. Item lepus nomine lento passu blando verbo precebat. et molli sunt sermones eius super oleum: et ipsi sunt iacula. Unde quidam. In siluis leporibus: in verbis quere leporibus. Item vulpis nomine: quasi vulpes secundum Isidorum. raro stabilis. versutus. callidus. astutus. et vix fidus amicus. Item visus visina ferocitate conuersantes percutiebat et primiora dana vindicabat. Et si igitur villa Bernensis Lausannensis dyocesis que visum gerit in armis visino more sibi proximiores videlicet nobiles et generosos laniando. repellendo. penitus quoque perscribendo persequerebat. quis sane mentis actus tales visinos non interpretatur? Hinc ad propositum curuus nomine raro per dyametrum linealiter comparebat. et sinister vocitatus vix rite rectus per gnomonis metas incedebat. Et nunc his diebus regentes regalis maiestatis senatum. quidam dicitur sine gratia. alter vero de odij monte ut vltima corresponderet primis. videamus quid pro republica per mundum perficiant vniuersis. Nam pene totus orbis per consulum regitur Romanorum regis. Et nunc ad propositum redeamus. et si Alibertus. id est odij durum te iuxta sui nominis interpretationem: imo veri sui nominis designationem: imo iuxta sue designationis expositionem: imo iuxta sue expositionis inclinationem. odio suo duro ut substantiuum cum adiectiuo per omnia conueniat te diminutum. contritum et humiliatum fuit persecutus non mireris. quia quod suum fuit: ut de serpente predictum: naturaliter et artificialiter fuit persecutus. unde si non malleolus sed malleus ponderosus conperentis fuisses granedinis et conuenientis te demonstrasses globositate. fortassis vel sine forte reperiendo viriliter tot ictibus tam mirifice nequaquam fuisses consternatus afflictionis seu anxietatis. At tamen ut dicit verissima iuris autoritas alteri partes rationis antequam interueniat decretum iudicis prudenter audiendas. **Anxietas.** enucleandas. Ecce persecutor meus instanter sepius requisitus: imo verecundia (si possibile fuisset ipsum verecundari aut conuictis grauari) palam angariatur ut causas contra me sue comotionis promulgaret: aut cur me cederet ad sue venerationis et honoris ostentationem referaret. Ad huiusmodi requisitionis impulsionem: licet naturaliter dicar penitus coram illustribus et potentibus et honorandis: forte pre magnitudine reuelationum mearum: tanquam surdus non audiebat: et sicut murus non aperiens os suum. et factus fuit sicut homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones. **Sapientia** Iratus ne est sic Laus yn frater Abel vehementer et concidit vulnus eius. **Anxiatur.** Eredo quod sic: attamen non erubuit. quia naturaliter nus eius. Ben. liij. naturali tanto sanguine ut valeret erubescere ff 4

Dyalo. de conso.

scere caruit: sed palefactus orizando singultauit: et cripantes collisit dentes. et propterea gentes que fuerunt in circuitu fremuerunt et meditati sunt inania: quoniam irritationis obtreccamenta per excusationis extricamenta nunquam per ipsum fuerunt euulsa.

Sapientia Et que fuerunt obiectionis per lamenta. **anxiar** Hec fuerunt in breuissimis sermonis platideis circumameta. quod ex suis probare volui codicibus quod innocenter fui flagellatus per ipsum tota die et castigatio mea in matutinis. et in media nocte surgebam ad confitendum nomen domini. et ad faciendum officium propter beneficium. sed illi beneficium mercede per ipsum fui defraudatus. et quotidiano stipendio fideliter deserto de laboribus meis sitientibus spoliatus. ut dicere et clamitare coartarer. ach miser crucior tamen bonum esse ereptum de faucibus meis. xij. q. j. s. Quibus autem.

Sapientia. Scimus enim quod merces mercenarii seu operarii reuera: tamen est peccatum quod pre ceteris clamat ad celum. put per Iacobum in cantica sua. c. ij. et per Iob c. xxxj. in fine notabiliter videtur probatum. sed si ad tue garrulitatis clangorem obmutuit et quid sinistri super hoc tue curialitatis industria recenter interpretari presumit? Nam christus dum accusaretur innocens pure tacuit: et taciturnitate sua seuis erroribus acclamantium iudeorum. put est fides nostra minime consensit. et in his iuristarum opinionibus qui tantum sentire possunt se nullatenus conformauit.

Anxiatus Et si christi vestigia fuisset secutus: et tanquam agnus coram tondente pseuerasset mansuetudine mutus me quassatum inopia voce sua non fuisset tam crudeliter persecutus. nam lepre latens corrosio in lingua porci: et per raucedinem vocis examinat: et infirmitatis cruditas in profundo stomachi putredine suffocatur. **Sapientia.** Fuit ne libera sue tyrannidis potentia? **Anxiatus**

Nequaquam sed minimum fuit aliorum voluntate limitata. nam plus creaturas quam creatorem timuit in estuantis sueque latentis corrosionis febricitanti conscientia.

Sapia Dixit Aug. Qui timet dominum: omnia timet eum. qui non timet dominum ille timet omnia. Hoc visum in Dionysio rege sicilie tyranno tyrannorum seuissimo. qui dominum non timuit. Unde super vertice gladium per singulos dies et horas suspicabat pendere in filo tenui bis acutum. Nam non est nouum quod timor et amor et fauor peruertunt iudicium: imo qui propter timorem non defendit vel pronunciat veritatem perditur. **anxiar** Et hoc est quod **Sapia** tor est. xj. q. iij. Nolite timere. solebam pauere.

Fortassis anima sua pro tedio dormitauit: et quod tui clamoris anxietate non studio sed sopore calcauit aut insanit aut bene sensatus te insensatus decreuit. et igitur flagellum ad dorsum asini pigritantis configere non formidauit. et in hoc obsequium deo constanter prestare voluit: aut iniqui dictamini pronunciamenta corruptus dictare consuevit. et quod per similia te grauare non contremuit. Nam semel vel pluries adulterij iudicio contaminatus iterum adulterari vel fornicari minus abhorruit. et semel homicidij seueritate coinquinatus iterum occidere tepidus erubuit. Unum dicit lex in autem. ut hi qui ob se habere. coll. vi. s. ij. quid enim homo ad maliciam semel dedit? non adinueniat. Item Quod olla noua capit: ineterata sapientia Unum propter inducit: quod consuetudo erat altera natura. Unum dicit Laurenti poeta de lusoribus perdere vel lucrari solitis quod non est consuetis. Unum legit quod inuencula regalis Alexandri tempore magni nutrita veneno quod ceteris hominibus mors est: sibi vite fuerat alimentum. et his assuete sollicitudinis continue introduxit incitamentum. et sic tue choruscationis puocamentum lentius quam pertransiuit. lamentabiliter etiam proclamatum te.

inique suppressor.

Anxiatus. Ad veritatem disunctione sufficeret q̄ vna foret vera. cū s̄ sit dubia. de rescrip̄. Inter ceteros. de quo clare Dynus suo per regula locupletari. libro. vi. sed ille qui nil ignorat nescit in has que sunt verisimiliora. sed ego quid eligam ignoro. sed forte constat q̄ quamcūq; didimus elicerō nulla videt̄ cordintime sana. Nam bon^{us} homerus dormitauit. sed ipse fortassis nō dormitat neq; dormiuit in sua consciētia curialiter largissima. licet siluerit nec insaniuit. sed fortassis conscius egrotantis animi per effimerā corrodentis odij per peccantes humorū coagulationes: ex male complexionis conglutinatiōe stomachi sursum exalantes stomachabaf: et talia dire perfecit. et insup̄ ex ignorantie nubecula nihil obmisit. cum doctor expert^{us} sit iuriscano nici et causarū auditor fuerat in concilio Basiliensi: et infinitas sententiarū leges promulgare cōsuevit et quales ille cordium scrutator et extrem^{us} sentētiator ad vltimi quadranti supputationē rigidissime consignauit. Nam testatur veritas q̄ tempore sue presidentie Johānes crisostom^{us} qui dicit os aureū s̄ilo sue curialitatis dictamina iuris et equitatis registravit. sed nō ille de quo. xcvi. di. Duo sunt. et. iij. q. v. Quia suspecti. Sed si me insensatum reputauit. nihilominus mihi grauer in iuriatus est. quia etiam fact^{us} iniuriā patitur et nullam facere consuevit. sciuit tamē me sue facultatis professorem et olim promotū p̄ examinis rigore anteq̄ ipse pmoueri meruerit: et insuper nouit me sibi seniozem. attamen canis meis ad p̄ceptū Salomonis minime pepercit nec cōsiderauit q̄ his gloriabaf Eleazarus. de quo scriptum est q̄ cogitare cepit etatis et senectutis sue p̄minētiā dignam et ingenuā nobilitatis caniciem. iij. Nachab. vi. que p̄ dictū sapientis testimonij dicit gloria senum. Sapient. iij.

Sapientia. Sed si vir prudēs est: vidimus mūdi prudentiores sepe stultissimos actus perpetrātes: vt patuit in Salomone David regis filio. et nuper in Felice papa quinto. Nam prim^{us} mulierū blandicijs stultissimū crimen idolatrie commisit. et secundus princeps famosissimus conforare se permisit et papatū assumpsit quem tamē derisione dimisit: et sic de pluribus alijs. et sic nō est nouū sapientes infatuari. Sed si vir peritus est de quo iuris scientia presumit mltā benignitatis beneficia et grauer cōtra iuris presumptiōem peccauit quia sciuit quid fecit prout christi persecutores videlicet legisperiti Cayphas Annas et pontius Pylatus: ac populi seniores p̄ quibus ipse Christ^{us} in patibulo crucis moriturus nō orauit. sed tantū pro simplicibus qui nescierūt quid fecerunt et illis pepercit. sed quid vult hoc dicere

Anxiatus. q̄ Johānes crisostom^{us} os aureū dictamina registravit: Non est heu contrariū veritati q̄ tempore sue presidentie in concilio dicto Basiliensi. put ipse fuerunt causarū auditores. et scientie cōcilij presidentia. propine nō esculentis et poculētis iuxta iur^{is} traditiōes. vt de p̄sti. Statutū. li. vi. vt breui tempis spacio consumaret̄ p̄cesserunt. sed ne vermibus scaturirent. et vt manna tempe Moyfi in biduo reſeruatū putrefieret. vt Ezo. xvi. adinuentū est vt hmoi propine in nobilissima auri minera: vt nō tantum oris sed integri hominis effigie in se continēs. vel auri et argenti vasculis per clientulos compararent. aut vt munuscula cum iuris tramite non multum diſcreparent. et subtiles forme cōmutatiōis interuenirēt factum est ita. Nam de cretalis predicta vult vt donaria sint esculenta vel poculēta. vnde si nō precise fuerunt talia. attamen vt dicit lex quod proprie est inesse videtur. et igitur diligenter exhiberi vasa studiosa p̄ciosa iudicibz solebant. de quibz edulium et po

Dyalo. de conso.

culum fecundissima sumebat. Nam in Assueri regis conuiuiis aureis poculis inuinitati bibebant. Unde dicit Isidorus et habet. xj. q. iij. c. Paup. Pauper dum non habet quod offerat non solum audiri contemnit: sed etiam contra veritatem opprimitur: cito violat auro iusticia. nullaque reus pertimescit culpam quam redimere nummis extimat. de quo clarius nuper scripsi in tractatulo de anno iubileo. Unde pertinenter ad propositum nostrum put infra sincerius dicit: non est admirationis obstatulum: quia huiusmodi concilium in spiritus sancti gratia solenniter inchoatum et ad plerosque temporum reuolutiones continuatum. nunc contra iusticie per ipsum grauius ter offensa dictamen patitur in suppositis per mundum dispersis tanquam iudei post hierusalem serenissime ciuitatis desolationem: sui iuris suppressionem. ut proprie dicam cum Salomone. Vidi in loco iudicii impietatem et in loco iusticie iniquitatem. iustum et impium

Sapientia Bene dicis. Nam proprie contra huiusmodi iusticie persecutores Deuter. xvj. dicit Moyses. Iuste quod iustum est exequaris. quod conuenienter ad propositum tuum exponit Gregorius moralium. ix. c. xij. in fine sic inquit. Iniuste quippe quod iustum est exequitur qui ad defensionem iusticie non virtutis emulationem. sed amore premij temporalis excitatur. iniuste quod iustum est exequitur qui ipsam quam pretendit iusticiam venundare minime veretur. Iuste ergo iustum exequi est in assertione iusticie eandem ipsam iusticiam querere. Hec ille. Unde sane perspicias ne promissorum occasione et tamen detractiois rubigine: et placeat ostendere diffusius quid

Anxietas ex promissis satyrico more prolatis effectualiter volueris inferre. Notabiliter notabo quod protulit philosophus philosophorum. j. et notat in l. Si arrogare. ff. de adop. q. ex vno inconuenienti sequitur plura. et a fortiori ex pluribus inconuenientibus iniquis plerumque plura sequuntur impertinentissima. ut primis non correspondeat vltima. Nam scis quod in omni artium: immo scientiarum disciplina iuxta suarum normas regularum ordo talis seruatur quod in vno reus (nisi resipiscat) omnium reus iudicatur. ut de reg. iur. Desceat. et exemplum ponamus in musica per beatum Gregorium vel alios magistros artificialiter dictata. Nam dum semel error in principio vel medio committitur et non reficitur: quod per omnes et singulas subsequentes notarum et odorum continuationes: continuo dulcis modulatio symphonie seu euphanie aut euphonie dissipatur: et sibi contrarium. videlicet dysphonia. id est vocis dissonantie discrepantis corruptela generatur. Sic dum incommodabilis armonia iusticie fallacis sententie pseudodia semel emittitur. et dum de similibus idem fieri deberet iudicium. consequenter continuo sonus iusticie similiter et equitatis discrepare concernit: ut ex inconuenienti multiplex inconueniens sequi videatur: ita ut si non sunt singula ex multis tamen collectis pietas offenda. unde non inconuenienter dicam cum regule iuris libro. vj. Semel malus semper presumitur esse malus. Exemplum videtur in l. Non omnis. §. A barbaris. ff. de re mili. vbi dicitur quod si miles male se habuit in militia semel: non est ei de cetero credendum. etiam si multos fecerit strenuitas actus. ita quod ex vno inconuenienti multos patiat infelicitas

Sapientia Quis dubitat iuxta mentem Senecae quando gesta viri (tis insultus). tutum enarrare sit utique laudare: et contra vicioz actus refricare sic consequenter contrarium laudis inculcare. Nam fortassis et si tuus animi persecutor et rex presens astaret. ad tue questionis promulgationem pertinenter replicaret: et tuas intricaciones satyricas quod modulationes: et fantasticas ypostases perit eliminare.

Anxietas. Vere constat quod effectualiter cuncta per mee continuationis telum exhortamenta clam et palam et ante faciem omnium populi

inique sup:ressor.

lorum sibi cognitorum pro/ **Sapientia.** Et quid respon/ **anxiat'**
mulgata certissime nouit. dendo produxit.

In summa summarum patenter retulit qd nō aliud nisi iusticiā mibi mīstrauerit.

Sapia. Et quid anxietatis tue **anxiatus** Perplexitatis mee sim
perplexitas replicauit. plicitas gesta seriatim

sepe resumpsit. et iusticiā eius assertam similiter recōmendāui in finem vt recō/
mendatū per me et ipm et iterū multipliciter propalatū et publicatum et singulo
rum auribus inculcatū p iniuriā sibi taliter illata reputari nō possit. Nam nimis
indignū videt iuxta sanctorum iurum decreta: vt qd quisq; sua voce dilucide p/
testatus est in eundē casum valeat ppro testimonio infirmare. de pba. p tuas.

Sapia. Et quid p hoc consequēter vis inferre? aut **Anxiatus.**
quod mysteriū pretendis introducere.

Nam nō aliud nisi si similis casus casibus meis lamētabiliter pnotatis casualit'
aut studiosus euenerit. extunc videret si psonarū acceptor existeret si ex eodem
themate. vel simili contrariarū normas sententiarū dictaret et pateret profecto
si dictamen vltimū pri/ **Sapientia.** Prohibe linguaz tuā a malo et la
mis corresponderet. bia tua ne loquatur dolum. diuer
te a malo et fac bonam. et inquire pacem et persequere. id est valde sequere eam.

Nam cognouim' qd tu lamētabilr lamētaris: et lamētando cum querelis statui
persecutoris tui multipl'r (vt nobis videt' iniuriaris. et qd psequēter iusticia di/
ctante detractoris **Anxiat'** Virtutū dñā: nō est ita. Nam si quis vera
pena punieris. citer conquerit' de damno sibi taliter infe

cto. iniurie conuiciū nequaq; irrogat. put Jo. an. in addi. spe. sup' Rubi. de in
iurijs notabilr tractare videtur. de quo protestor et hanc ptestationis recitatio
nem: in auribus tñ audientiū male sonantē anxietas mea semp ad animi reso/
cillationis incrementū replicauit. licet pncipes sacerdotū ad p'sidentis p'sensū
prouit factus est de ceco per christū illuminato ne gestū narraret. mibi duxerit fir
miter inhibendū. et hoc ad redhibitionis beneficiū diligēter impediendū in ani

Sapientia. marū suaz grāde periculū sup' ablatis iniq; nō restitūedū.

Et utiq; si rerū p ipm gestaz causas patēter infecisset et
nō tacuisset. sibimetipsi maledixisset. sed si gesta rationis pallio nudata curiali
ter nō vestiuit prodigus fame sue et honoris sui frontosus persecutor impudent'
apparuit. sinautē ipi' psecutio neq;simū psecutiōis genus extint. Et quis sibi
nequā: cui bon' erit? Eccl. xiiij. Et dixit Boeti' .iiij. de p'so. p'sa. iij. nā si nequi
tia miseros facit miserior. sic necessario est diurnior neq; quos infelicissimos
esse iudicare si nō eoz nequitia saltē mors extrema finiret. Etenī si de prauita/
tis infortunio vera inclusim' infinitā liquet eē miseriā quā esse pstat eternā. Et
dic Aug. Crudel' est qd negligit famā suā. i. honorē. Cōsciētia aut nob' necāria
est et fama bona quātū ad alios vt lux nra luceat corā homib; vt videant opa
nostra bona. Et dixit sapientissim' Salomon. Curam habe de noie bono. hoc
em' magis pmanebit tibi qm mille thesauri magni et p'ciosi. Eccl. xli. Item p'hs
Maximū bonū eternoz est honor cū sit p'miū p'tus. Ecce qd crudelis psecutio
ipsi' honor'. put crudeli' peccat occisor suūpsi' qd alii' corpis ad instar scabro/
nis qd vt ledat irritatē: infirū relinqt hamū suū i eiusdē vulnere. et p'dit vitā vt i
ferat vidictā. sic psecutor iniqu' vite sue p'dit decorē. i. aīaz. famā et honorē i fi
nē vt irritati mor i/
ferat linous dolorē. **anxiat'** Et forte tepid' .i. nec calid' n' frigid'. et p'ntē
in desp'atiōis statu: de qd p'dixi' et sine fructu

Dyalogus de consolatiōe

bonorum operum consumat vitam et sterilem animā gehenne cruciandā tradidit ignibus: aut fortassis tanq̃ christus: imo plus put apparet supermirande dilectionis. ad suos confratres gerebat excellenter effectus. Nam christus vt ecce vnicus et paup̃ et nudus: et p̃ parte patris omni cognatione destitutus venit in terrā. passus p̃ diem et noctē: et semel tradidit corpus suū ad flagellandū et crucifigendū: et demū sepultus: et subito qui nudus fuerat decorē induit est et precinxit se virtute. et qui solus et vnic⁹ venerat: in vilissima terrarū tuguria reuersus est cū magne laudis glorie et honoris magnificentia cū turba magna quā dinumerare nemo poterat ad regalia celestium tabernaculorū palatia. Hic autē presidens (nisi resipiscat) suorum confratrū salutem vanissimā multum carius cōparabat. et igitur vt p̃ suos merito credi magis diligebat. nam nō tantum corpus corruptibile. prout christus ad semel moriendū prostrauit: sed ip̃m insup̃ ad sempiternā mortem: et eternos cruciatus in carnis resurrectione generali congregatiōe quoq̃ crudeli coaptauit: et finaliter animā et honorem et famam preciosissimas in perpetue p̃ditionis maledictionē precipitare nō expaui. et sic sincere supputas in infinitū acerbioris pene p̃ sua sollicitudinis laboris mercede voluntari⁹ recipit vltra q̃ christus premioꝝ tallionē vt dicat insipienter. maiorē caritatē nemo habet vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Johā. xv. Nec est hoc nouū pastores ecclesiarū. imo principes terrarū ponere suas animas et honoris et fame et futuri corporis salutē ponere pro ouib⁹ suis. et plus ad necis sempiternę p̃nitionē q̃ ad eterne vite felicitatē. vnde Grego. in pastorali. c. xix. Ne placere rector suo studio hominib⁹ appetat. sed nō quid facere debeat intēdat. inter hec necesse est vt rector solleter inuigilet: ne hūc cupidō placendi hominib⁹ pulset. ne cū studiose interiora penetrat cū provide exteriora subministrat se magis a subditis diligi q̃ veritatē querat: ne cu⁹ bonis actibus fultus a mundo videat alien⁹. hunc auctori reddat extraneū amor su⁹ hostis nanq̃ redemptoris est qui per recta opera que facit eius vita ab ecclesia

Sapientia. Et si taliter cuiq̃ con/ (amari cōcupiscit rē. Nec ille. tingeret. vach q̃ impudētē imprudent⁹ q̃ turpiter q̃ inutiliter et q̃ vilit cū laboris certamine p̃ciosissima perdit anima: et cū tali iactura de qua dicit Lathonis auctoritas. Dum labor in dāno est mortal⁹ crescit egestas: imo patenter imortal⁹ crescit calamitas. videli cet anime: quā tam gloriose cancellarij Parisien cōmendat legalitas. dum inquit D anima insignita dei imagine. decorata eius similitudine. despōsata fide. decorata spiritu. redempta christi sanguine. deputata cū angelis. capax beatitudinis. particeps rationis. quid tibi cum carne putrida: cū tanto sis redimita decore serenitatis. Et hec q̃ntum de anima. Sed de honore et fama quid dicem⁹ prestantissimis. Nam fin Asten per exhibitionē honoris testificamur de excellentia totius hominis. et qui caret illo: nunq̃d est tanq̃ bestia: Differt autē honor a laude. quia laus tantum consistit in signis verborū. honor autē in quibuscūq̃ signis exterioris. et laus includit in honore. et per laudē diuulgam⁹ famā bonā in homine. Sed nunc audiam⁹ de corpe quod recuperam⁹ clarificatū cum honore in generali carnis resurrectione. aut tunc damnabimur cū eodē cum anime honoris et fame p̃petua damnatiōe. Hunc p̃pendam⁹ q̃ preciosa imo periculosa sit ruina mali p̃sidentis. qui cum Iuda mercatore pessimo eternā recipit mercedem laboris.

Anxiat⁹ Ad nostrū autem p̃ssime p̃positū audiam⁹ profam nouissime gestorū. Ecce dum nuper Eugenius papa quicūq̃ conduxerat

inique sup̃ssor̃

vt asseritur) precio certos nobiles germanie vt capent z p̃ntarent sibi cardinalē
Arelateñ concilij Basiliē p̃sidentē et regentē p̃nc in causis p̃cilij cū exercitu
prelatoz magno p̃ puinciā ambulātē: q̃ dū vix z sol⁹ euaserat. inq̃t i sessione di
cti p̃cilij publica. clari⁹ z p̃ciosi⁹ vendit⁹ sum q̃s xps q̃ soluz p̃ triginta argēteis
fuit traditus. ego aut̃ p̃ triginta milib⁹ aureoz erā venūdāt⁹ z euasi minas hoīm
in nomie dñi b̃ndictus. Ecce nūc nouisti nouissima z antiq̃. nūc oñde mihi tue
consolatiōis firmiter

Sapientia.

promisisse remedia.
pis z iudicis: z memo⁹

Anxiatus

et oī turbat⁹. et si voluero cōtendere cū eo: vt dixit Job. c. ix. nō potero ei r̃nde
re vnū. vix aureū p̃ mille q̃s ipse possidet. vñ nolo multa fortitudie contendat
mecū: nec magnitudis sue mole me p̃mat. sed p̃ponat corā dño eq̃tatē p̃ me: et
perueniat ad victoriā iudiciū meū. Job. xxiij. et igit̃ sine tali forensi p̃tentiōe q̃
foret imortal⁹ oñde nob̃ salutare tuū. qz aīa patiētia paup̃ez nō pibit in finē.

Sapia

Et q̃s pau⁹
perē infligit:

Anxiatus

tuane z Eremonē vrbū dissensiōes i medio suas eorūde locoꝝ possessiōes col
locatas et desolatas pdidisse: et paup̃tate dep̃ssum exulādo ip̃atoris Octauia
ni maiestātē sibi p̃pitiā simplr impetrasse. sic me noueris p̃pter vrbis Thuriceñ
et svitensū vniuersitatū guerraz cōquassatiōes collisum: rez facultates ami
sisse z inedia p̃cusuz einlando tue magnificētie dona petituz hūilr accelerasse.

Sapia

Quid aut̃ vis
vt faciā tibi:

Anxiatus

solatiōes tue leti
ficent aīaz meā. **Sapientia.** Juxta pond⁹ afflictiōis (dicit Gregori⁹)
quanto abundat tribulatio tua p̃ ch̃isto: tanto abundat p̃solatio tua p̃ eundē.
Unde duplicē perpendam⁹ p̃solatiōis grām. sed vnā alteri nō cōpatibilē. Vñ
fm̃ p̃dictum Greg. Qui vñt vna: carebat alia. Unde. Qui vult in dño p̃solari
tempali consolatiōe d̃z penit⁹ euacuari. Vñ dixit p̃pha. In die tribulatiōis deū
exquesiui māib⁹ meis nocte p̃ eū z nō sum decept⁹. r̃enuit cōsolari anima mea.
videlicz t̃palit. Et subdit rōnē. Demor sui dei z delectat⁹ sum. nam sicut deus
non punit bis in idipm: sic nō consolāt duplici consolatiōe: terrena vix z cele
sti. quia sic ignis z aquaz elemēta se mutuo nō cōpatiūt. sic sp̃ūalis z mūdāna
consolatiōes sibi mutuo nō p̃uersant. hoc videm⁹ fm̃ Aug. in pullis coruozum
qui anteq̃ nigrescāt. nō a parētib⁹: s̃z roze celi nutriunt. z postq̃ denigrati a pa
rentib⁹ cibo pascitur. roze celi minime consolabunt.

Anxiatus

Fateor inq̃s interne cōsolatiōis p̃teplatōez. nec illi q̃ p̃secu
tus est me gratis nec mihi p̃secuto his dieb⁹ solūmō cōpetere s̃z de⁹ totius p̃so
latiōis q̃ p̃solat ñs i oī tribulatiōe ñra vt possim⁹ z ip̃i p̃solari eos q̃ in oī p̃ssu
ra sunt. ij. Cor. i. et qui omīa dixit nihil exclusit. de pe. dis. i. Nemo p̃t. cū p̃cor.
et ille est deus vltionū dñs de⁹ vltionū: z libere hacten⁹ egit p̃ eos qui sanguinē
innocentē cōdēnabāt: z reddet illis iniq̃tatē eoz. z i malicia eoz disp̃det illos
dñs deus ñr. Ps. xcij. et ipse est q̃ iudicabit paupes ppli z saluos faciet filios
paup̃ez: z hūiliabit calūniatozē. z ipse est q̃ liberabit paup̃erē a potente: z pau
perē cui nō erat adiutor. Ps. lxxj. Et cognoui qz faciet vindictā inopis et vin
dictā pauperis. Ps. cxxxv. cum dixerit. Vbi vindictā z ego retribuā. ad Ro.

Dialogus de consolatōe

xij. et dixit sapientis autoritas. Semp enī dominus iniustas vlciscitur iras.

Sapientia. O felix. Esto forti animo cum sis dānat⁹ iniq. dicit ei⁹s sapien⁹tis serenitas. Nemo diu gaudet q̄ sub iudice vincit iniq. Successus idignos noli tu ferre moleste Indulget fortuna: mal⁹ vt ledere

Anxiatus Et qñ facies de psequētibz me iudiciū: z vsq̄ ex⁹ (possit. alitab⁹ inimic⁹ mens sup me. Exurge q̄re obdormis dñā z libera me a psequētibz me. qz confortati sunt sup me. educ de custodia. i. carcere tribulatiōis

sapiētia Et q̄s est hō qui vlt vitā diligit dies videre bo⁹ aiam meā. nos z igit⁹ Lede locū lesus fortune cede potēti. Ledere q̄ potuit aliqñ pdesse valebit. Ira odiū generat p̄cordia nutrit amorē.

Anxiatus Et si ira esset **sapientia** Utiqz sic. **Anxiat⁹** mater odij.

Et sic sepe matrē sequitur sua proles. vnde nō dat q̄ nō habz. ij. q. vij. Daybertus. vicz virtutis calores. z qd natura negat: nemo feliciter audet. Sic odium durū naturalr de male mīse pcreatū. odiosa nunqz carebit seueritate tanqz lupus q̄ lupina nō exuit voracitate. Nec spero nutrice amoris vicz concordia in lesūm z ledentē p̄sentes vti fecūditate. et Salomon suasit cordintime in inimicū reconciliatū nunqz debere firmiter cōfidere. de quo plenissime scripsi i libro de nobilitate. c. vlt. Un quidā sapiēs. Una est de aduersitatibz hui⁹ mūdi grauioribz homi libero qui necessitate cogit vt sibi subueniat inimic⁹. Un qdam Arabs requisitus quidnā fuerit vite p̄ntis fastidiū acerbi⁹. respondit. angaria tus inedia corā inimico pstratus grām eius petitur⁹. Nūc temp⁹ est z refert vt

Sapia satisfiat pmissis. vt vicz alia p̄solatiōis felicitate gaudeam⁹.

Et quat⁹ offers mun⁹ tuū añ altare. et qñ recordat⁹ fueris q̄ frat⁹ tuis habet aliqd aduersum te: qñ relinquis mun⁹ añ altare. et vadis prius reconciliari fratri tuo anteqz mun⁹ tuum offeras vt mandat chris⁹t⁹ Math. v.

Anxiatus O altitudo diuitiaz sapiētie dei. glōsa dicta sūt de te. z ita loquer⁹ insipiente mee z vteris put apparet chris⁹t⁹i dogmat⁹ p̄nūciatiōe. hāc amau⁹ z exq̄sui z amator sū fac⁹ forme illi⁹. Un fm doctores summari⁹ iam dictoz p̄boz est de consilio. et videt⁹ si dimisero rancorē d animo sum saluus. lesionē aut si nō dimisero: nihilomin⁹ saluus ero. Un dixit Prosp equitanic⁹ psa. iij. Sic diligendi sunt hoies vt eoz nō diligāt errores. qz aliud est amare qd sunt: aliud odisse qd faciūt. et Salo. puerb. vij. Ego diligo diligentes me. Et idē dixit Eccl̄s. iij. Est temp⁹ dilectiōis et tēpus odij: temp⁹ belli et temp⁹ pacis. Et xps Joh. xij. Qui diligit me diliget a p̄re meo z ego diligā eum. qz ego z pater vnū sum⁹. Et p̄nter. Qui odit xpm et ipse z p̄ ei⁹ odio psequunt eundē. Et idē dixit. Qui sequit me: nō ābulat in tenebr⁹ Jo. vij. Et ille qui talia viuēs propalauit post mortē suis iniquis psecutoribz dirissime necis vtriusqz penā crudelr infligere nō tardauit. vt in d̄structiōe hierl̄m per p̄ncipes Romanoz: put infra dicet. als etiā multipl̄r expientia demonstrauit. nā indi⁹ gnū nimis existeret vt quis rex suaz violentis ablatozibz penit⁹ iniuriā cū rebz ablat⁹ dimitteret: vt illis p̄ h̄ impune ceterisqz raptoribz incentiuū facilitas venie delinq̄ndi p̄beret. z p̄pterea regula iuris q̄ dicit Non dimittis p̄ccm̄. zc. magistra discernit z semp p̄ncipatū tenet. et nisi fiat satisfactio nō dimittā. salua p̄fectoz p̄scientia. et hoc mihi iuris autoritate patēter largissime licz. Sz fateor qui nec odiū durū filiū ire: nec rancorē eius frēz: z inuidiā ei⁹ soroz: z cordis duriciam eius nouercā: de pectoris habitaculo repulerit z leso nō satisfecerit: q̄ de

iniquę sup̃ssor

mū ille tallionis pe-
nam reportabit.

Sap̃ia Non ex p̃pria pharetra sed ex nostraz diuī-
tiaz archa puenit tibi hui⁹ relatiōis sagitta
et bene dicit. sed tali videlicet odioſo leſori dixit xp̃s vbi. s. et ipse erit iudex et
tradet eū ministro. i. dyabolo et in carcerē. Amen dico tibi: non eriet inde donec
reddat nouissimū quadrantē: nec obstabit potētia. qz illic potēs potēter tormē-

Anxiatus Fidelis sermo et omni acceptiōe di-
gnus. et hanc r̃sionis plationē nūc accepta in anxietatis
mee cōsolationē. Nam celū et terra pibunt. veritas autē dñi manet in eternum.
S; qd de talibz honoribz p̃prij psecutoribz in p̃nti mūdi caligine degentibus.

Sap̃ia Dicit Brego. quia pietatis opera p̃sunt in p̃nti et in futuro p̃ infi-
nita seculorū secula. vt. xliij. di. s. j. sic econtra impietatis opa vidi-
mus exp̃ientē hic et in alio seculo: imo firmē credim⁹ grauissime punita. et hmoi
psecutoris pena hic p̃cernit̃ incepta ad instar sodomitarū et ppetuo fuisse p̃secu-
ta. Ecce herodem infantie xp̃i et innocentē psecutorē: put dic m̃gr in historijs
q̃uis varijs affligebat p̃cussionibz. nā febr̃ nō mediocris erat prurigo intolera-
bilis in omī corpis sup̃ficie assiduis vexabat tormētis. pedes interrute vicio tu-
muerūt. putredo testiculorū vermes generabat. creber anhelit⁹ et interrupta su-
spira que ad vindictā dei ab omnibz referebant et talibz vexabat intolerabilibz
cruciatibz: vt sibi mortis infligēde sepius attēptaret ausum. et talr soluit i penā
eternā vite debitū. Itē pylat⁹ dirissimis carceribz demū Rome m̃cipat⁹: et me-
tu maioris pene p̃ impatorē sibi crudeli⁹ infligēde. sibi mortē p̃prij p̃stituit mā-
nibz. Item Nero puat⁹ impio degebat lāguoribz lamētando q̃ ab alio occidi
nō poterat. vnde sibz p̃psi p̃ ligni stimulū mortē infligebat. Itē āno q̃dragesimo
post passionē dñi q̃s dñs iudeis in p̃niaz cesserat de cōmisso in saluatorē sce-
lere et dum penitere nollent. Stephanū et duobz Jacobis occisis petm̃ pecca-
to apposuisſent vltio diuina sup̃ueniēs. vrbs Hierlm a Tyto obsidione cōstrin-
gitur et demū cōuincit et lapis sup̃ lapidē nō dimittit. sexcēta tūc milia iudeorū
occidunt. et reliq̃ vicz nōgenta milia p̃ totū orbem vsq̃ in p̃sentē diē dispergūt.
Item Dyonisi⁹ rex Sicilie d̃ quo p̃dictū ē ob nimīā crudelitatis tyrannidē oēs
homīes timuit et ab omibz timebat et nunq̃ secur⁹. nulli fidus. in nullū p̃fidēs.
tonſorū cultros metuēs. sibz p̃psi adurebat pilos carbone. demū cōpulsus i exiliū
mortu⁹ dolore. de q̃ Boe. iij. de cōso. psa. v. Itē Theodorici⁹ de verona rex Bo-
thie qui dictū Boetiū relegauerat: postq̃ infinita maleficioz opa ppetrauerat
vinus ingrediebāt ethne mōtiū ignes qui ppetuo dicunt̃ infernales. de q̃ Bie.
in dyalogo. Itē qz dathan et abyron locuti sunt d̃ dñm iniquitatē in p̃ntia Moy-
si et aaron: terra aperuit os suū et deglutit eos in tabernaculis suis et vniuersa
sancta eorū. descenderūtq̃ viuētes in infernū flume. xvj. De his et similibz ty-
rannis rēpublicā siue puatā ledentibz et malo fine terminatibz. p se ptz sufficien-
ter scripturaz climata p̃scrutantibz. dicit enī. Exitus acta p̃bant. fines p̃o pu-
gna coronant. C. de iudi. rē nō nouā. in fi. cum cōcor.

Anxiatus Tu de magnis ingētibz p̃dicasti leſis et leſoribz et reipu-
blice psecutoribz. Quid autē fiet de puat⁹ et mimis offensis et offensoribus.

Sapientia. Scis te de illa materia scripsisse i libro tuo de nobilitate. c.
xx. et. xxxj. et i tractatulo de iniquis iudicijs. Attū nosti desup̃
fm̃ Breg. q̃ omnipotēs parens: licet sit magn⁹ in magnis: nihilomin⁹ mirabi-
lia gloriosus operat̃ in minimis. et hic dicit. Quod vni d̃ minimis meis fecistis
mibi fecistis. et hoc tam in bonis opibz siue malis. Unde Trajan⁹ impator

Dialogus de consolatiōe

de quo sup̄. necessario transiturus ad bellū in quo defecit. imploratus p̄ viduā de iusticia sibi ministrāda de quodā romano qui filiū suum occiderat. et dum sibi responderet q̄ faceret dū de bello rediret. inquit vidua. z si non redires q̄s iudiciū redderet? **D**ox impator equū descendēdo vocatis partibus iusticiam ministravit. et Romanū occidi fecit. z cōsequēter pro iusticia bello publico suc cubuit. et licet gentilis fuerit: sed quia iusticiā coluit. et igitur meritis et fletibz beati Gregorij pape ab infernalibz penis liberatus extitit. et sic patz p̄ premissa qui contra iusticie leges magnū v̄l minimū offenderit nisi ad vltimū q̄drantē reposuerit p̄ veritatē dñi peribit. sic z nullū bonum irremuneratū permanebit. Et voluas z reuoluas antiquoz gestoz historias z nō plures q̄s iudices iniquos et iusticie p̄secutores publicos a demonio reperies fore surreptos: aut alīs horz

Anxiatus Hunc scio vere sacratissime iusticie cultores z ipsius oppressores iusto iudicio dei nō obli uionis hic z in alio seclō fore viatores. Constat cūctis pape Martini supradic ti curialibz q̄ supradict⁹ bellig p̄prie magister Johānes nuncupatus: omniū desperatarū causaz. id est in re nec in spe ius habentiū pcurator fuit expertissim⁹ mus. ipsasqz diligenter attraxit: z attractas contra deū z eius iusticiā defendere nō crubuit. imo p̄ hoc se collaudauit z collaudat⁹ diuulgauit. z sic plerosqz possessores iniquos in sua malicia p̄seuerantes vsqz in finem conseruauit. Ecce ineffabilis dei iusticia que vnicuiqz iuxta opa sua reddit. z vt quis in eo punia tur in quo deliquit. in vindicte retributiōis vltione nō defecit. **U**n idem magi ster Johannes bellig similr contra iusticie limites quos sepius offenderat p̄ manus quorundā tyrannoz crudeliter occubuit. et licet venerabilez principis sam videlicz iusticiam clemēter inuocauerit indignata per offensionis sue (put premittitur) continuationē: aurē non inclinauit. sed desperatus ab ipsa put de speratarū causarū fuerat procurator z sollicitator z p̄motor ab ipsa z ministris iusticie penitus fuerat derelictus. nec erat samaritan⁹ qui seminiū ad stabulū reduceret. vt Luce. x. sed liuore vulnerū sibi nimis atrociter infligorūz in via publica miserabiliter iuxta ciuitatē Maguntinā expirauit.

Sapia Et in quem finē talia amaritudinis tue sollicitudo refricauit.

Anxiat⁹ Forte vel sine forte similr odiū durum aduersarioz meoz cau sam desperationis mole suffocatam. quia iusticia caruit impu denter refocillauit. z cōtra me patenter sententie sue plationē indignanter dila tauit. Sic similiter quidā put famat⁹ de mūdi peritioribus videlicz Andowi cus de Roma in concilio Basiliē protūc in sue serenitatis flore per orbem re dolente p̄e ceteris iurisdctor et orator eloquentissim⁹ qui sue sagacitatis ro bore causas iuris inedia putrefactas restaurauit. et iterum causas iusticie mi nisterio sublimatas reuoluit. et labijs suis q̄cūqz voluit fecit. et in oris sui poten tia refecit z infecit z deiecit z eiecit. i. reiecit et effecit. mortificauit et viuificauit suppressit z erexit. imo dum voluit Eugeniū papam supra concilium exaltauit et conciliū ad pedes pape prostrauit. et dum voluit ipm Eugeniū decretis cō ciliorum Basiliē et Constantiē subingauit. ecce dñi iusticia q̄ manet in eter num ipsum crudeliter in orificio labiorū suorum et branco gutturis cū quibus peccauerat in putredinis squalore vlcerosi inflationibus inhumaniter morz pheatū conculcauit. ita q̄ doloris z liuoris z famis et sitis afflictioe in mltitu dine diuitiarū suarum. et in etatis teneri

Sapientia Et hec in quē rate in dicto p̄cilio Basiliē spm exaltauit. finem?

inique sup̄ssorum

Anxiatus Ut videamus demū an odium durū oris officio cōtra me
 citationē. Et insup̄ percipe alterius exempli recitationē. Fuit quidam aposto
 lice curie nationis Germanie in officij sui processibz in pauperes rigidissim⁹.
 qui iusto dei iudicio tempe Martini pape quinti incessit cecus et dpauperat⁹
 et qui pauperes opprēsserat. a pauperibz in properiū impatienter sustinuerat.
 Dignū enim fuit qui sepe solū deū pre oculis habere in ferendis sententijs pfi
 tebat: vt eisde truciū instrumētis plerūqz cōnientibz spoliaret. Sic tempore
 eiusdē Martini pape quidā clericus camere nomie Benedictus qui innume
 ros reperit exactionis modos: per mūdi climata auri et argenti speciem subtilit
 exhauriendo: et summū pontificē et eius camerā excellētissime ditando. qui ne
 scitur quo spiritu passionat⁹ collo: gutture: lingua: similr et ore. quibz mūdi the
 sauros prodiderat mirifice recuruat⁹: et vt puniret quibz cūctos molestauerat
 instrumētis: monstruose laruatus expirabat. Et sic infinitos hic terribiliter ty
 rannizantes horribilius vidi et audiui vitam terminātes et examen dñi nobis
 ignotū formidulosius ingruētes. Sic et Boetius in illū finē. iij. de conso. me
 tro. xij. trium impioz. crudeles describit tyrannorum penas. videlicet Tantuli.
 Ipenij et Tytij interminabilr duraturas. Et vnū nō obmitto p dei iusto vin
 dicabili quoqz iudicio terribilius abhorrendo. Nam quodā Rudolphus dur
 Austrie quendā nobile persecutus damnandū decreuit ad mortis supplicium.
 Unde post multa finaliter eum sacco fecit concludi vt flumine suffocaret. et sic
 ille nobilr in p̄inctu q̄ de ponte p̄cipitaret alta clamabat voce dicēs. Ecce prin
 ceps in quo iudicio hodie me damnas submersurū. vnde statuto tibi terminū
 vt hoc die anno reuoluto cōpareas coram omnipotenti deo vt videam te qua
 re me tam crudeli morte tradideris: pemptorie responsurū. quem princeps sub
 sannando subito demandauit gurgitibz obruendū. Ecce dñi iusticia pmanens
 in eternū que processerant de ore tam inique damnati non fecit irrita. nam eo
 dem die in anni reuolutione princeps in quodā suo castro delectatōis causa cō
 stitutus. breui febricula correptus recognouit se transiturum ad eterni iudicis
 tribunal tremendū sibi nuper indictū et subitaneæ mortis examine eiulans exa
 lauit spiritū. Nam nō est nouū q̄ iniquos terribiliter iugulatos sepe legim⁹ in
 vitissanctoꝝ pmittente domino per demonioꝝ insultus aut als interitū crude
 li distractos. aut infectoꝝ corpoꝝ transformatiōe correptos. seu insanabili mor
 borum squalore quassatos. aut humane vite miseria miserabiliter cruciatos. et
 si homines contra tales tacerent: lapides clamarēt. Luc. xix. Vñ dixit domin⁹
 Ben. iij. ad Layn. vox sāguis fr̄is tui abel vicz mortui clamat ad me de tra. qz
 occisus fuit inique. Unde dic magister ibidem in hystorijs. hinc est q̄ in eccle
 sia mos est si nemo accuset p sanguis effusione: suspecti trahūtur in causam vi
 delicet ad corpus vulnerati et occisi. quia sanguis clamat q̄ si negauerint iudi
 cio dei examinētur. quia reo sanguinis certo supueniente vulnera recenter cru
 entare vident. Et sic videm⁹ experienter p singulos iusto dei iudicio impietatis
 impudice cultores. etiā nature mirāte et titubāte passionatos.

Sapia. Et quomō hec molestant psecutores tuos de his minime certifi
Anxiatus Scias me plures de p̄dictis et p̄sertim ducis au (catos et
 strie patenter hystorias persecutori meo in finē vt recogno
 sceret erroris caliginē humiliter edixisse. sed quia tacuit ipsum putabā mitiga
 tum fuisse. attamen induratū fuit cor suum ad instar Pharaonis et acerbitas

Dialogus de consolatiōe

sui nominis effectualiter in lege remansit sue significatiōis. Nam etiam scōm
Isidor. et bimo. vii. c. vi. Pharaon populi dissipator interpretatur.

Sapientia. Et igitur quid vis finaliter quod
tibi solatium cōstituatur?

Anxiat

Judica domina nocētes me: expugna impugnātes me. apphēde arma et scu-
tum. et exurge in adiutorū mibi. effunde frameā et conclude aduersus eos qui
psequūtur me. dic anime mee salus tua ego sum: et iuxta consolatiōis vsum
procedas firmiter pmissum vt hilariter imminētis euadam angoris abyssum.

Sapientia. Apprehēde arma iusticie virtutis dei: et scutum bone volun-
tatis et framea suscitare super pastorem. Zacha. xiiij. et saga-
citer perpende Lathonis argumentū diligenter ruminādo qui dicit. Quē su-
perare potes interdū vince ferendo. id est sustinēdo vlt tolerando. Maxima ete-
nim morū est semp patientia virtus. Vñ si persecutorē superare non potes: fac
de necessitate virtutes et maliciā impatientie tue vince ferendo: et taliter patien-
tiam sustinēdo vt maxi-
Anxiat? Dñā nō est ita. Nam Greg. moral. ij.
ma virtute fruaris.

Sapientia. c. xxv. quatuor ponit vtutes cardiales.
vitz prudētiā. tēperantiā. fortitudinē: et iusticiā. et ibidē. c. xxvij. tres posuit vir-
tutes theologicas. vitz caritatē spem et fidem. inter q̄s patientia minime videt
annumerata. et sic videt similit̄ fm alios doctores q̄ ipa patientia p̄e ceteris vir-

Sapia Flōne dixit xps Lu. xxi. In patien- (tutibz nō sit recōmēdata.
tia v̄ra possidebitis aīas v̄ras: q̄ est summa et p̄ciosissima possessio
virtutū. et qui habet vnā: habet om̄es. et qui hz om̄es: nō caret illa. q̄ put p̄a-
ctum est: persistere nō pōt vna sine altera. S; vt clarior sis de talis materie cō-
tinentia. et p̄ eius euidētiā scias Primo q̄ patiētiā differt a virtutibz theologi-
cis. videlicet fide spe et caritate. et insup a prudentia et iusticia que sunt virtutes
cardinales. Nam virtutes fm rōem suā ordinant ad bonū. est enī virtus q̄ bo-
num facit habentē. et eius opus facit bonū. vt dicit in. ij. ethicor. Vñ oportet q̄
ista vtus p̄ncipalior sit et potior que magis et directius ordinat nos in bonū p̄di-
cte virtutis q̄ patiētiā. quia ille virtutes directe p̄stituūt nos in bono. patiētiā
autē indirecte. scz in q̄ntū impedit passionē tristitie q̄ nos retrahit a bono. Vñ
sequit q̄ patientia differt a virtutibz theologis. et etiā a prudentia et iusticia
que virtutes sunt cardinales. Secundo declarat sic q̄ patientia differat a for-
titudine: et temperātia que similit̄ sunt vtutes cardiales. sicut enī inter virtutes
que sunt constitutiue boni: tanto alia est potentior et potior q̄nto in maiori bo-
no statuit hominē sicut fides: spes et caritas q̄ prudentia vel iusticia. ita etiam
inter illas q̄ sunt impeditiue eorū que nos a bono retrahūt: tanto illa virtus est
potior q̄nto id quod per eam impedit et magis a bono retrahit. cum igit pericu-
la mortis contra q̄ est fortitudo: et delectatiōes motus cōtra quas est tēperātia
plus a bono retrahūt q̄ iusticia contra quā est temperātia. Tercio declaratur
ita. Patientia fm quid est maxima virtutū in ordine illaz virtutū que p̄currūt
in moderatiōe maloz que sunt in aduersis. Primo nanq; ex aduersitate sequit̄
tristitia sed hanc moderat patientia. Secūdo nascit̄ ira. sed hanc moderat mā-
suetudo. Tercio nascit̄ odiū. qd tollit caritas. Quarto nascit̄ iniustū nocumen-
tum quod phibet iusticia. Unde cū patientia sit contra iusticiā que primo pro-
cedit ex p̄essione maloz. sequitur q̄ patientia quodāmodo est maxima virtus
eo q̄ habet opus p̄fectum. tollere enīz principiū mali est perfectius q̄ tollere cō-
sequentiā. nō tñ sequit̄ ex h̄ q̄ simplr loq̄ndo patientia est p̄fectior omibz alijs

inique suppress.

virtutibus: prout dicim⁹ de supbia q³ sit radix oim maloz. hoc idē dicim⁹ cum
distinctione de cupiditate. vt **Anriatus** hac quidē patientie magnifi-
cētia nō mibi puenit solatio
cl. vii. dis. Radix. cū pcor.

nis spes tam largiter et liberalit^r pmissa. sed qd mibi et pph^r scio qm nō in finez
obliuio erit paup^r: et patientia paup^r. nō pibit in finē. i. qd ipius sit memoria
in finali iudicio vt psecutor recipiat vindictā. put dicit sanct⁹ Bern⁹. in quodā
sermone. Behennales angustie non habent remediū: nesciūt meritū: singlis ex
cessibz singul^r membr^s que arma fuerūt iniquitat^s sua debet pena pro qualitate
et quātitate cōmissi: cum ceperit inextinguibilis et inextinguibil^r caro gehēne est:
bus cruciari: ac more feruentiū ad coqndū metalloz inextinguibili ardore tota
hominis substātia diffundi. Hec ille. Et ita prout de diuine legim⁹ epulone q³
cruciat in lingua q³ peccauit. sic iniqu⁹ iudex estuabit labijs qbz infontē pdena-
uit. Sed simil^r dicit ppheta. Nunc exurgaz dicit dñs. id est in pñti: et liberabo
paup^r a potente. et paup^r cui nō erat adiutor miserebor. Inq^r insup. Mul-
tiplicati sunt sup capillos capitis mei qui oderūt me gratis. cōfortati sunt qui
persecuti sunt me inimici mei in iuste que nō rapui exoluebā: videlicet p vim spo-
liatus. tu scis insipientiā meam et intulit in vindictā. Fiat mēsa eoz coram
ipsis in laqueū et in retributiōes et in scandalū. obscurent oculi eoz ne videant
et dorsum eoz semp incurua. effunde sup eos irā tuā et furoz ire tue cōprehēdat
eos. Fiat habitatio eoz deserta. deleant^r de libro viuentiū et cū iusti nō scribātur.
Et Hieremias ppha ait lamētando de suis psecutoribz. Audiui enī contumeli-
as multoz et terrore in circuitu dicentiū: persequimini et psequimur eum. si quomō-
decipiat et pualear⁹ aduersus eū et psequimur vltionē ex eo. Et subiūxit seipsū
consolādo. Dñs aut⁹ mecū est tanqz bellator fortis. Idcirco q³ psequūt me cadēt
et infirmi erūt. cōfundent^r vehemēter. qz nō intellexerūt obprobriū sempitnū qd
nunqz delebit. Item Helizeus ppha: postqz sanauerat aqz et terra in hiericho
a sterilitate et trāsīuit in berhel. et dū ascenderet p viā pueri parui gressi sunt de
ciuitate et illudebāt ei dicētes. Ascende calue. et illis propheta in patientia sua
maledicebat in nomie dñi. egressiqz sunt duo vrsi de saltu et lacerauerūt ex ipsis
quadraginta. Item scūs Thomas ap⁹ p⁹ cūssus a pincerna reg⁹ sibi predixit
vltionē: et venit leo et p⁹ cūssit eum: et canes comedebāt mēbra sua. vn⁹ aut⁹ porta-
bat manū ad p⁹ iuiū. Item Siluester papa rogat⁹ p Builifariū patritiū vt ad
eū veniret p qbusdā ecclie dispositiōibz. qui credidit et pacifice vēit cū cl⁹is suis
quē alijs dimissis patritius tal^r deceptū relegauit in exilium in quo sustentaba-
tur pane tribulatiōis et aqua angustie. et nihilomin⁹ dictum patritiū cum com-
plicibz anathematizauit. et iniuriā sibi taliter illatā p se seueriter vindicauit. vt
xxij. q. iij. Builifarius. His et alijs sincere p⁹ pensis p⁹ siderare poterit quicūqz
fidelis an vltio diuina vl^r hūana sit desiderāda p iniq⁹ psecutos in corp⁹ vl^r aiām
aut vtrunqz cuius⁹ cūqz psecutor⁹.

Sapientia Quis sane mentis dubitat quin licite
christianoz quisqz de vindicta iudeo-
rum put pmittit in destructiōe hierl^m occiso^r et relegato^r et alio^r tyrannoz
predictoz morte peccato^r pessima sublatoz gaudeat: et ad instar pphaz et alio-
rum scō^r viroz his diebz iniqz psecutoribz vult et optat et talia vel similia ad
laudez iusti iudicij dei potenter perficienda desiderat. Un⁹ sanct⁹ Tho. ij. q. iij.
cviij. voluit in effectu q³ si intētionis propositū nō tantū volentis vl^r optatis sz
etiā inferētis vindictā ferat principāl^r ad aliqd bonū. puta in correctionē vt ce-
teris iusticie persecutoribus fiat in exemplum. vindicta et vindicte voluntas

Dyalo. de conſo.

vel optio ſemp eſt licita cum circūſtantijs: vt hic fecit propheta. Sic nobiles nuper et Thuriceſi. ſi iuſticie pſecutoribus videlicet Switenſibz cū ſuatibus inferunt aut inferebāt vel optant vindicte tallionem in natiōibus ſuis: merentur per ſeculoꝝ ſecula. Et hec fulcimēta illis qui ſuppreſſi ſunt inique maneāt ad perpetue conſolationis incitāmēta. ⁊ qꝫ confidenter credāt qꝫ fidel' deus totiꝫ cōſolationis ⁊ eius iuſticia iniqꝫ perſecutiōis delicta hic et in alio ſeculo nunqꝫ

Anxiatus Hec me conſolata ſunt in hūilitate (permittat inulta. te mea: qꝫ eloquiū tuum viuificauit me. ſuperbi inique age

bant vſqꝫuaqꝫ. memor fui iudicioꝝ tuozꝫ a ſeculo domine: et conſolat' ſum. Pſal. cxviii. et Job. xv. legiſt. Lunctis diebz ſuis impius ſuperbit: ⁊ numer' an

noꝝ incertus eſt **Sapientia** Et iſta ſunt verba Eliphe themanites

tyrānidis eius. loquētis bona ex malo corde dtra Job ſicut Layphas prophetizando: ⁊ animo tali ſubiūxit ibidem. Nunquid grāde eſt vt conſoleſ te de' et **anxiat'** Utqꝫ grande: imo grandiffimū. ſed cū ego ſimilit' ita dicam. fueris apud altiffimū cuncta compo-

nens et noueris pꝫima et nouiſſima. dic huius conſolationis intellectū.

Sapientia Dixit domin' Deutero. xxxij. Reddam vltioneꝫ hoſtibus

meis: ⁊ his qui oderunt me retribuam. mea eſt vltio ⁊ ego retribuā eis in tempe vt labatur pes eozꝫ. Juxta eſt dies perditionis et adelleſteſtinant tempora. videte qꝫ ego ſim ſolus et non ſit alius deus preter me ⁊ ego occidam et viuere faciā: percutiā et ego ſanabo: ⁊ nō eſt qui de manu mea poſſit eruere zc. Et idem qui locutus eſt per prophetas per ſe locutus eſt dicens.

Quod vni de minimis meis feciſtis mihi feciſti. vnde hoſtis minimoꝝ dei: hoſti eſt dei. et minimi dicūt: laudate gētes pplm dei. qꝫ ſanguinē ſuozꝫ ſuozꝫ vlciceſet et vindictā retribuet i hoſtes eozꝫ. ⁊ pꝫiti' erit terre ppli ſui. Hoc gl'ioſe cōmemoꝝ rās apls de dño dū ait. ſcim' em̃ qꝫ dixit: mihi vindictā ⁊ ego retribuā. Rōꝝ. xij. Et itez iudicabit dñs pplm ſuū. Et itez. Horrendū eſt incidere i man' dñi vi-

uentis. **Anxiat'** Et quid **Sapia** Ecce ambroſi' ibidē in glo. ordi

Heb. r. eſt hoc: **Sapia** naria dicit ſup aplo ſcim' em̃

qꝫ vere talis puniet. ſcim' em̃ illū. i. qꝫ ver' potens eſt ille qui dixit ſeruare vin' dictā iniuriarū nꝫaz. et in hoc qd dicit: et ego reddam. ſic alienas vindicat in-

iurias ⁊ ſuas. Et itez Paul' dic: ſcriptura dic. qꝫ dñs iudicabit. vtz purgando ſeparādo a mal' pplm ſuū. Et itez glo. qnto mag' punit inimicos. Horrendū ē

igif qꝫ dñs punit inimicos ⁊ nō leuit. et iō horrendū eſt incidere in man' dei. ⁊

incidit ille qꝫ nō puidet. ſz ſubito dephēdit dei iudicio viuēt. ſ. qꝫ ſemp ē efficac' et potens facere qd vult. hec ibi. Un' fm Caſſiod. Deus vltionū. i. punitionū

dñs chꝫiſtus qui iudicatur' ē mūdū. ⁊ vltiōibz iuſt' affligere veniet obſtinatos.

De' vltionū. et nota qꝫ bis dꝫ vltionū in plali. qꝫ punit malos in corpe et aīa. hec ille. Et ad noſtr' ſincere ppoſitū proſequere perſcrutādo totiꝫ pſalmi myſte

riū. et qꝫ in fine narrat ſuūpſi' effectualr intētū dū dicit. et reddet illis inīqtateꝫ ipſozꝫ. et in malicia eozꝫ diſpdet eos dñs de' nꝫ: dum dicit Ite maledicti i ignē

eternū. Math. xxv. Vult' em̃ dñi. ſ. ire ⁊ turbatiōis ſupfaciētes mala. et perdet de terra memoriā eozꝫ. Et quibz ſummarie colligit qꝫ idē ille dñs vltionū dixit

Mibi vindictā ⁊ ego retribuam. cui' veritatis ſtabilitas manet in eternū. De illo dixit ppheta. Cognoui qꝫ faciet dñs iudiciū inopis ⁊ vindictam pauperis.

et hec eſt illa vindicta de qua idem ppheta Letabitur inqꝫ iuſt' dū viderit vin-

dictā: et lauabit man' ſuas in ſanguine peccatoꝝ. et illam vindictā petere poſ-

inique suppress.

sumus prout premittit ab illo q̄ vult vt petamus vt accipiamus. Saude igitur et letare quia tristitia tua vertet in gaudiu. Et est post triste malū gratior ipsa salus. Et iterum scriptū est. Ne dicas: reddam malū pro malo. expecta dominū et liberabit te. Prouerb. xx. Item ne dicas quomō fecit mihi: sic faciā ei. et reddam vnicuiq; sū opus suū: hoc solius dei est. Ibidē. c. xxiiij. Item pro iusticia agonizare pro anima tua. et vsq; ad mortē certa. et de^o expugnabit pro te inimicos tuos. Eccī. iij. Item: qui vindicari vult: a dño inueniet vindictā. et peccata illius seruās suabit. Eccī. xxvii. Et ecce Abacuc ppheta. c. j. quasi potenter increpaturus dominū dixit. Quare nō respicis sup iniqua agentes: et taces de uorante impio iustiorē se. Sed demū ibidem. c. ij. refocillatus per dñi consolationē inquit et apparebit in finē et non menties: si morā fecerit expecta eum quia veniēs veniet et nō tardabit. vii. Lu. xviij. deus aut nō faciet vindictā electorū suoz clamantiū ad se die ac nocte. id est tardabit et patientiaz habebit in illis. dico aut vobis: q̄ cito faciet vindictā illoz. Et salutē de inimicis nostris: et de manu omnū qui oderūt nos. Unde iuxta Salomōis sniam. Sicut tineā vestimentis et vermis ligno. ita tristitia viri nocet cordi. prunas enī cōgregat sup caput eius videlicet iniuriās. et hoc p patientiā tuam. et dñs reddet vnicuiq; iuxta opera sua. et in h̄ p̄cordat doctorū sentētia. et secure vindicta delinquentium diuino reseruetur examini qd nō fallit neq; fallit sed fallit et fallit iudiciū h̄. p̄sertim in his casib; vbi vindicta fieri demādat. vt vic; p̄cipib; et p̄sidentib; naz ille iuste vindicando merent. de q̄ plene. xxiij. q. j. s. j. An talib; dicit Jaco. ij. Iudiciū enī sine misericōdia fiet illi qui nō facit misericōdiā. Et dicit Crisostom^o. Melius enī de misericōdia q̄ de rigore reddere possum^o rōez. xxvj. q. vij. Alligant. Et his tremendo ppendim^o q̄ dira per eterni iudicis tribunal fit illis ad penam ignis perpetui sentētia: qui sententiando misericōdia nō vsu sunt neq; iusticia. Et igit Alaph: de quo. j. Paral. xvj. spiritu pphetie plen^o per David incitatus ē inq̄s iudices et iustoz oppressores cātavit psalmū. lxxij. Deus inquit stetit in synagoga rē. quē ad tui consolationē sensim legas per extensuz. vnde sep̄dictus venerabil^o Boet^o post triste malū patiēter ergastulo carceris p̄pessuz in sue consolationis finaliter conclusit effectū: dum inq̄t. Nec frustra sunt in deo posite spes precēs q̄ cum recte sūt inefficaces eē nō possunt. Aduersamini igit vicia. colite virtutes. ad rectas spes animū subleuate. humiles p̄ces in excelsa porrigite. magna enī vobis est: si dissimulare nō vultis: necessitas indicta p̄bitatis cū ante oculos agitis iudicis cūcta cernent. Nec ille. Et hic licz non sit de sanctorū cathalogo. catholice tñ locut^o ē in toti^o sui volumis codiculo. spem pmittēs et ipsaz p̄tritis inculcādo: et se solatiū miserū p̄beat et sociū penaz in p̄senti curriculo. An mltū p̄prie p̄ venerabil^o Boet^o et tui et oīm iniq̄ sup̄ssoz cōsolatiōe locut^o ē Breg. mo. xxvj. c. xij. dicēs ad yba Job. c. xxv. qui inq̄t clama bāt et nō exaudiet p̄t supbiā maloz. ac si diceret. reatus opprimentium audiri voces phibet opp̄ssoz: nec eripiunt visibilt iusti. q̄ saluari iuisibilt nō merent. Et infra. Igit violētū quib; inde deter^o deficiūt vnde p̄tra vitā innocētū exteriū sualescūt. tātoq; illos intima vitas a se foras eijcit: q̄nto eos ē suos tpāl^o qd volūt posse pmittit. quisq; itaq; bonoz vitā p̄sequit. tūc peiore vltiōe dānat cū nulla ei aduersitate resistit. et tūc fortioris ire periclis subiacer cū p̄spe pagit quod nequē cōcupiscit. quia vicz vindicta superni iudicij ad futura eū suppli cia seruāda deseruit cui hic in malo obuiare cōtempnit. Unde nūc fili chariss^o me te docebo: quo pacto mores animi tui cōponas noli emulari in eo q̄ prospe

Dyalo. de conſo

ratur in via ſua et in homine faciente iniuſticias. id eſt ſm Hiero. ne ſis inuid⁹ ei nec te terreat impij felicitas brevis zc. deſine ab ira videlicz anime: z derelinque furore corporis. noli emulari. i. imitari nequitia impioru vt maligneris et efficieris ipſe nequa: quonia qui malignatur exterminabunt zc. Inimici vero domini mor vt honorificati fuerint et exaltati deficientes quemadmodu ſum⁹ deficient. z hec eſt veritas dñi que manet in eternu. Unde te de cetero non anxiatu ſed conſolatu per totius pſolationis dominu pſitearis nunc z in ppetuu ad inſtar cōſolationis Abre que domin⁹ conſolatus eſt de ſemine ſuo multipli cando. cui dixit: Nec vltra Abram ſed vocaberis Abraham. quia patre multa rum gentiu conſtitit. **Et conſolatus ſum.** Et ſau⁹ dei diſtillans tui te. Gen. xvi.

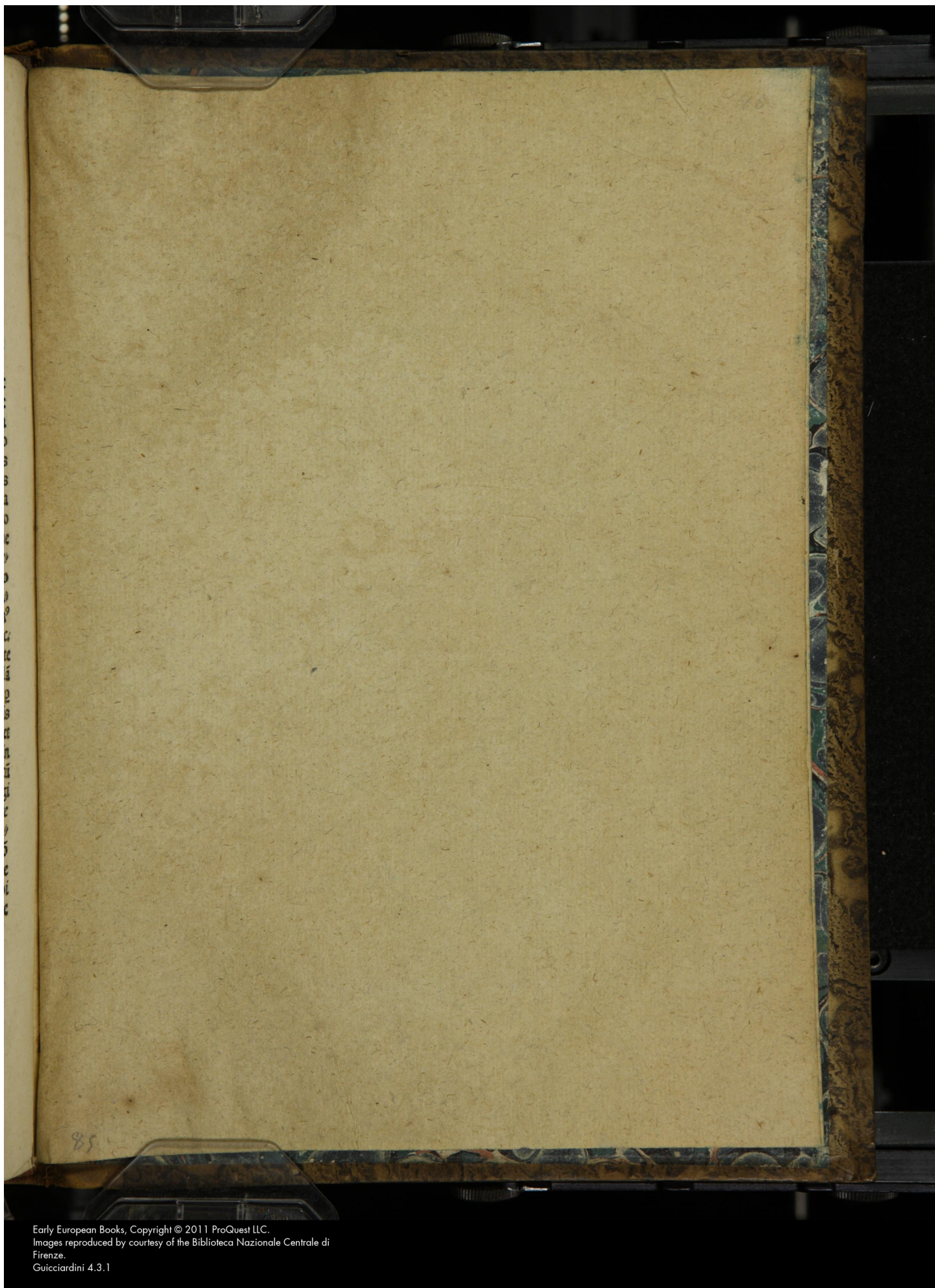
labia tua: mel et lac ſub lingua tua. Lanti. iij. Hec me conſolata eſt in humilitate mea: quia eloquiū tuū viuificauit me. et memor ero ab initio mirabiliū tuoz. qz virga tua et baculus tuus: ipſa me cōſolata ſunt. quod proprie ſancti patres et pſertim Bre gorius in ſuo paſtorali. c. xviij. ad noſtrū poſitum pduxerunt: virga eni percutimur. baculo ſuſtētamur. ſi ergo eſt diſcretio virge que feriat: ſic et conſolatio baculi que ſuſtinet. ſit itaqz amor ſed nō emolliens. ſit vigor ſed nō erasperās ſit zelus ſed nō immoderate ſeuuens. ſit pietas ſed nō pluſqz expediat parcens vt dum ſe in arte regiminis iuſticia clemētiāqz permiscet his qui pceſt corda ſubditor et terrendo demulceat. et tamē ad terroris reuerentiā demulcendo coſtringat. Unde tu domina dominantiu ſapientia imperatric illuſtriſſima. tue virga directiōis et baculus ſuſtentatiōis conſolate ſunt me cum omnis anxietatis abolitione: quonia ſm multitudinē dolor meoz in corde meo: conſolationes tue lenificauerūt animā meam. Pſal. xcij. et amplius nō anxiatu ſed conſolatus vtar agnomi natiōis vocatione. **Sapientia** Tantūmodo ſola veratio hacten⁹ dedit tibi intellectū. Eſa. xxxvii. c.

Uñ Et intellectū tibi dabo z inſtruā te in via hac qua gradieris: firmabo ſup te oculos meos. inuoca me in die tribulatiōis z eruā te et honorificabis me. Nā patris ſapientia chriſtus eſt. et ſicut abundāt paſſiones chriſti in nobis. ita z p chriſtū abundat conſo **Conſolatus.** D ſup illuſtriſſima clementis latio noſtra. ij. Cor. j. imperatricis magnificētia et conſolatrix inclita: cum ſis patris ſapientia: et pater caritas eſt: z qui manet in caritate in deo manet. et ſpirituſ ſanct⁹ conſolator optime conſolatiōis in eo cū cunctarū virtutum munere: z ita luci beate trinitatis inheres perpetue. Tu igitur es refugiu meum a tribulatione que circūdedit me: exultatio mea: z de cetero erue me a circūdantiō me. quia pnunc repletus ſum cōſolatione ſupabundo gaudio in omni tribulatione. ij. Cor. vii. per eum qui repletos ſpirituſ ſcctō conſolabit ante reges et preſides vt ſupabundarent ſpe: gauderent exultatiōe ne tribularent quozlibet perſecutione et pſecutor non dubitarent iniquoz ſpiritus eternaliter dolere. z tribulatos corde conſolatos interne dono gratie tue et cum cōſolationibz eorundem per infinita ſecula ſeculoz gaudere. Amen.

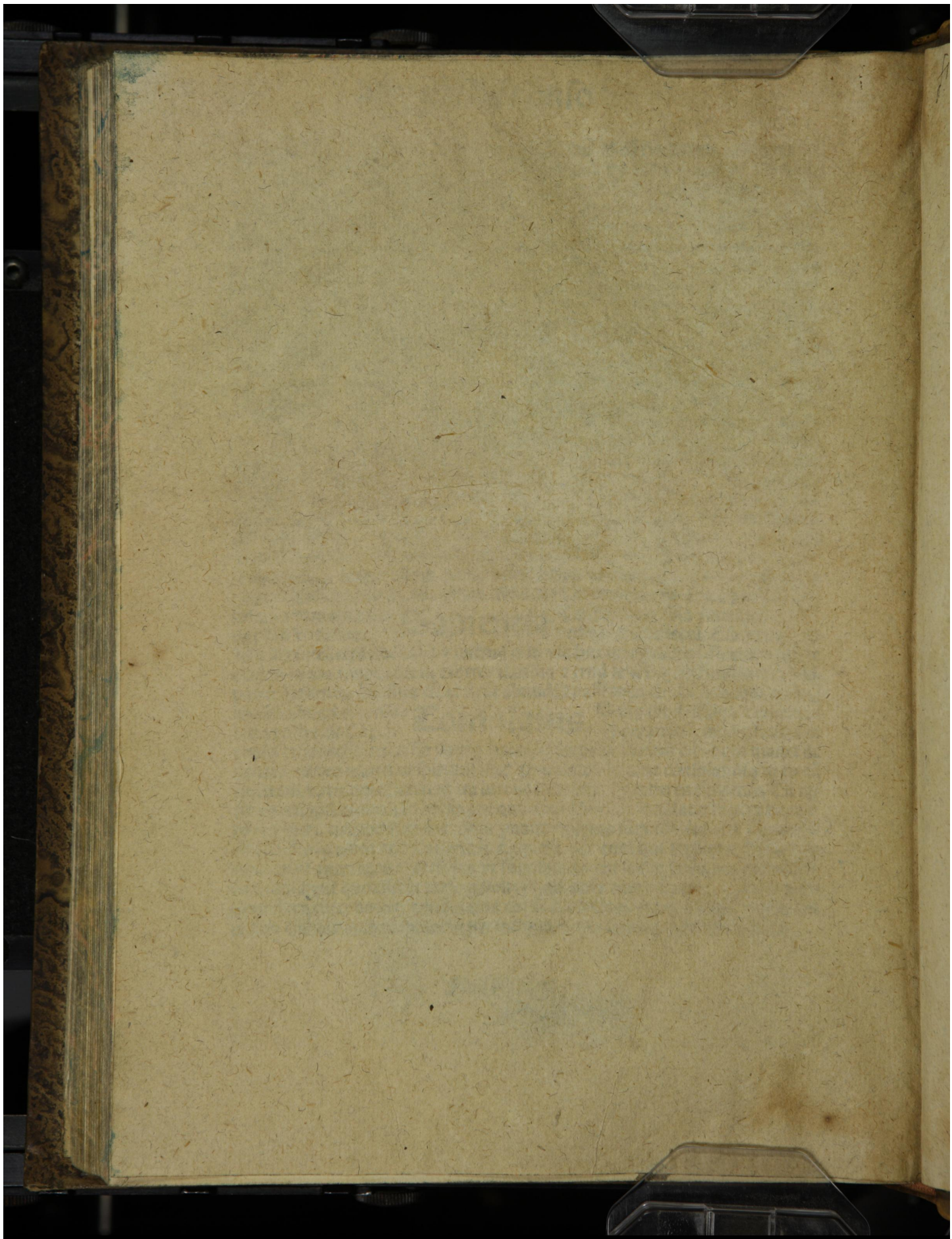

Finit feliciter:

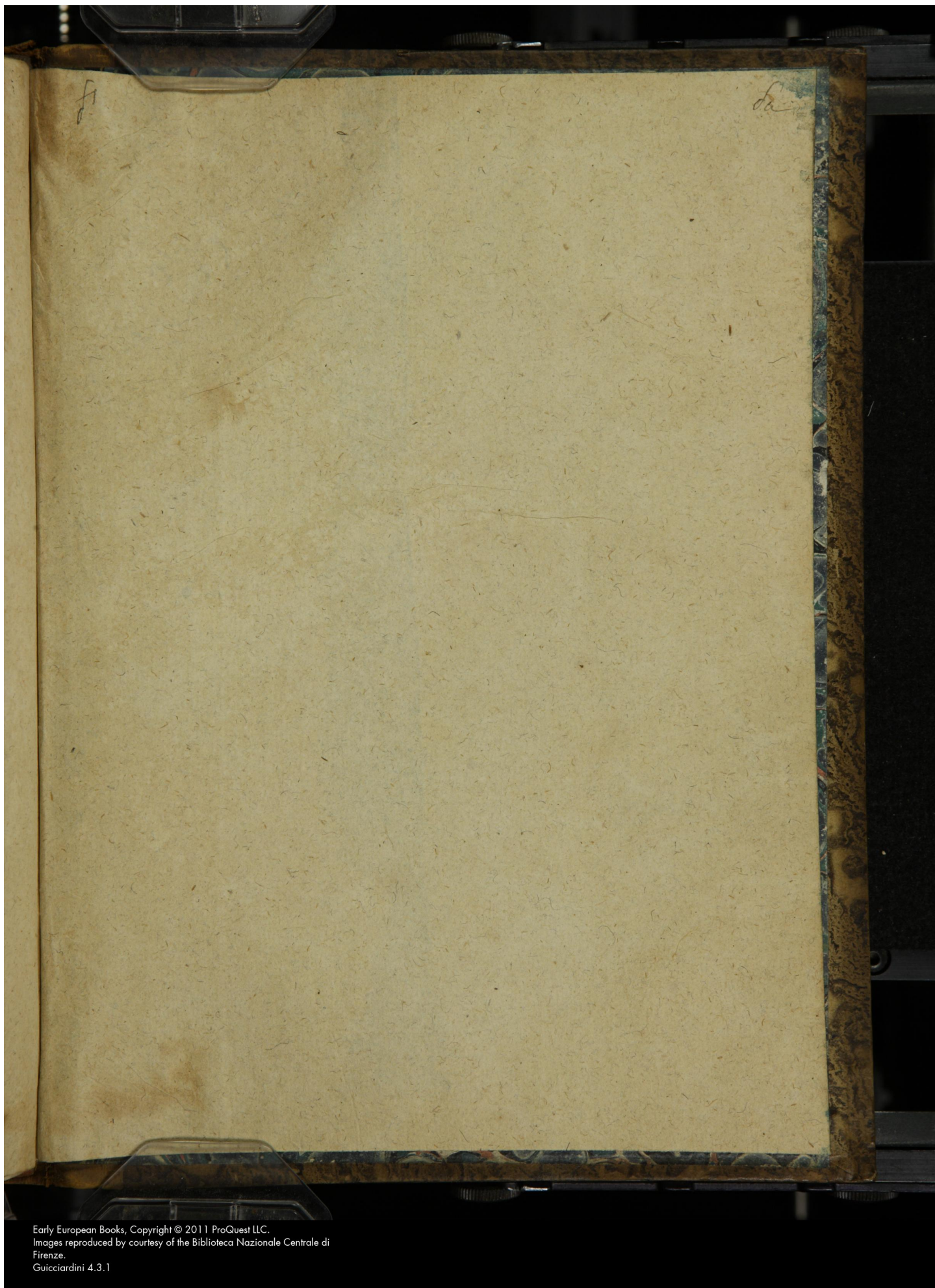

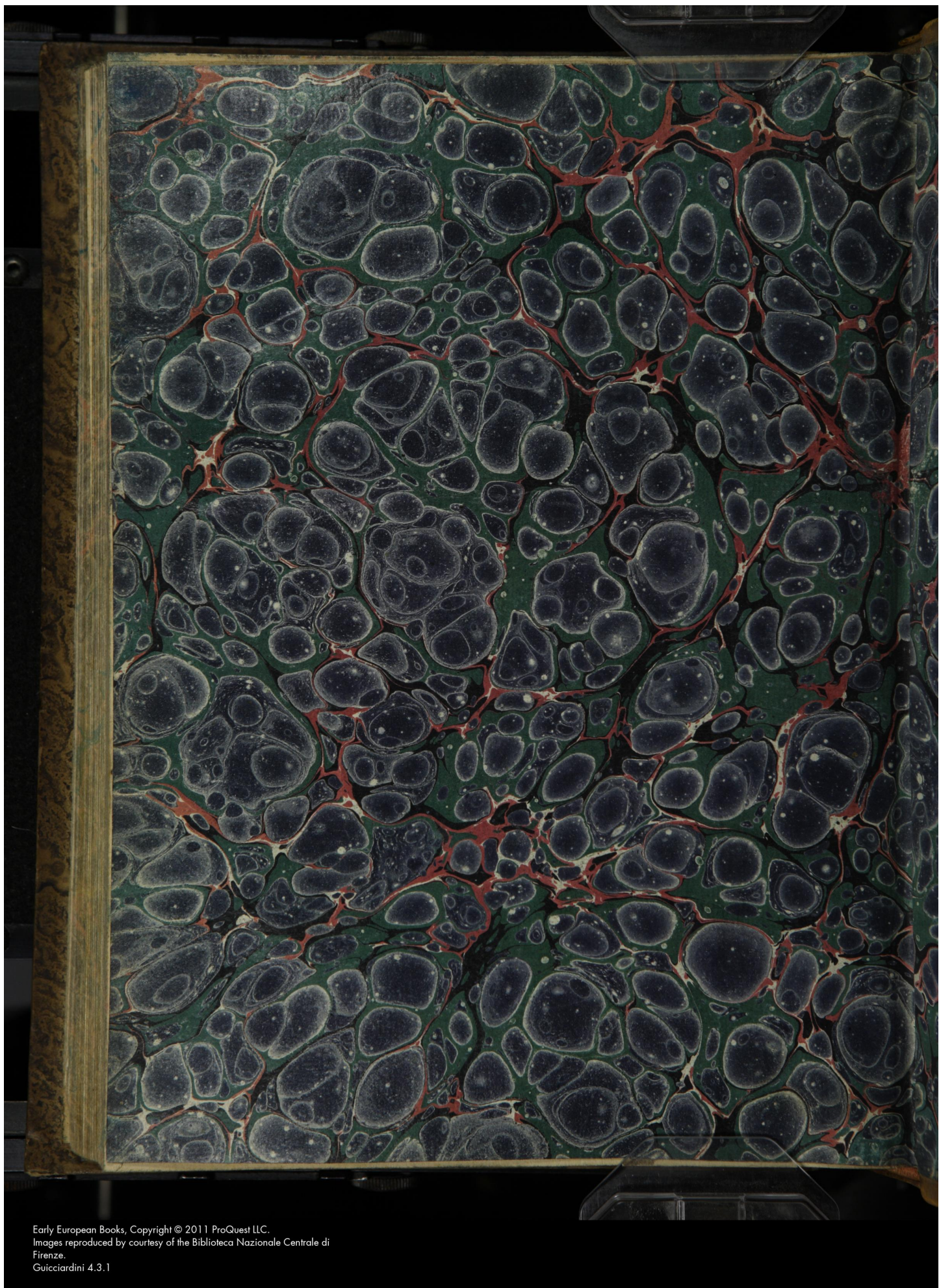

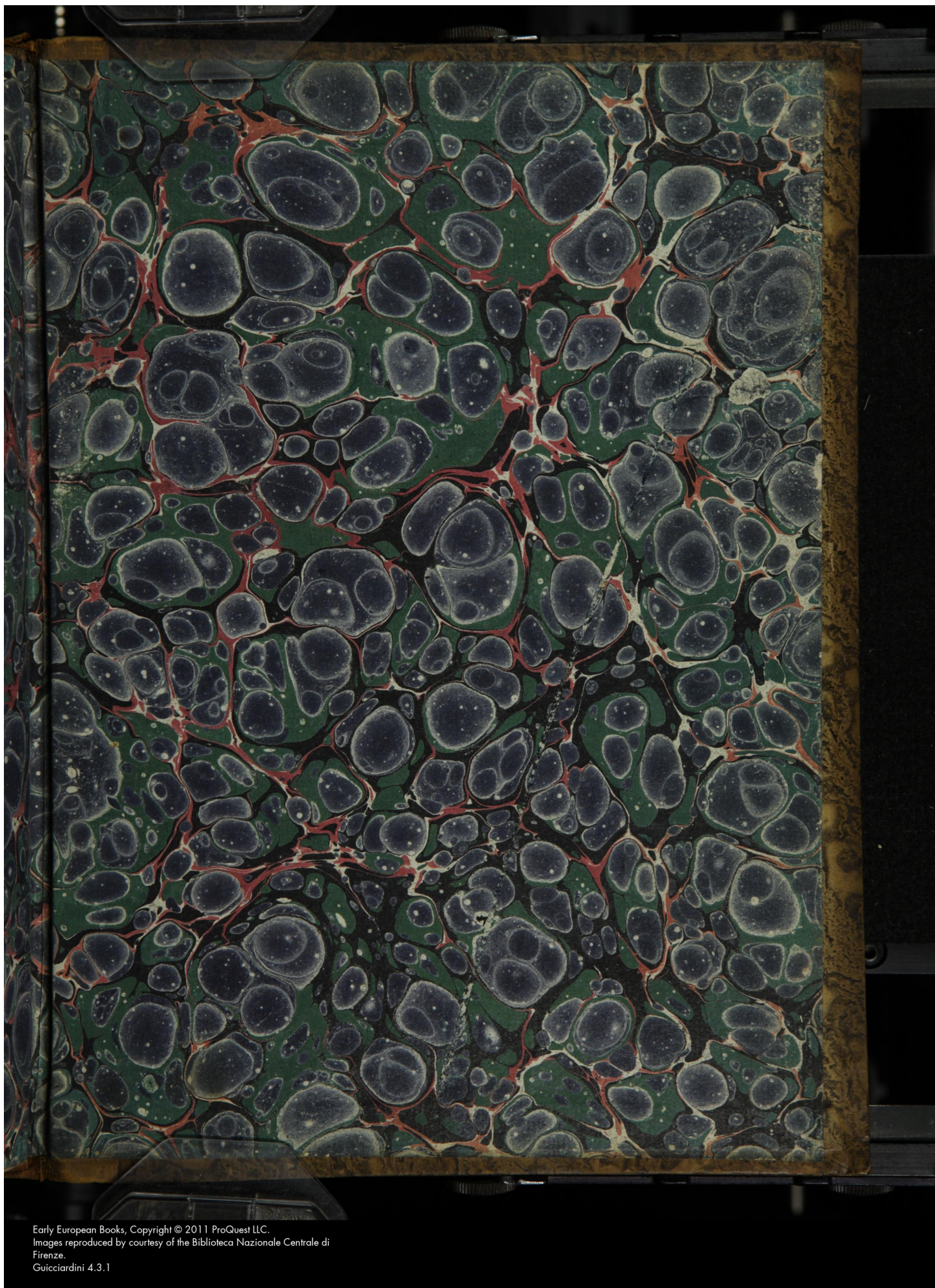

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Guicciardini 4.3.1